741

[illegible]

[illegible]

IO. BAPTISTÆ MONTANI MEDICI VERONENSIS

In artem paruam Galeni Explanationes.

A VALENTINO Lublino Polono editæ.

Doctoris Stanislai Iacobeij [illegible]

Cum Gratia & Priuilegio.

NVLLA SINE LABORE

EST VIRTVS.

VENETIIS APVD BALTHASSAREM CONSTANTINVM AD SIGNVM, DIVI GEORGII, M D LIIII.

ILLVSTRI ET MAGNIFICO DOMINO DOMINO STANISLAO COMITI A THENZIN

Palatino Sendomirienſi etc.
Domino ac patrono ſuo
clementiſsimo.

Valentinus Lublinus Polonus fœlici-
tatem ſummam optat.

VP Erioribus proximis diebus, Palatine illuſtriſ-ſime, cum tibi lu-cubrationes quaſ-dam Montani Veronenſis præceptoris mei doctiſſi-mi miſiſſem, monui meos ut me tibi de hoc munere exiguo excuſarent, perpe-tuamq; meam in tua amplitudine omni-bus meis officijs colenda, tibi decla-

rarent uoluntatem. Qui se id diligenter fecisse, teq; in optimam partem omnia accepisse, mihi rescripserunt. Indeq; & animi tui in me propensionem, & egregiam tuam cognoui ad optimas artes uoluntatem: quæ mihi semper in te omni digna honore, & laude uisa est, eo magis quòd in tanta penuria & raritate eorum, qui nobilitatem cum uirtute habeant coniunctam, tu unus excellis, qui ita adeptus sis, ut in tuis plurimis maximisq; ornamentis, maior tamen multo uirtuti tuæ, quàm fortunæ gratia habenda sit. Itaque cum iam in comperto habeam Palatine illustrissime te miram uoluptatem capere ex arte medica. Nam cum medicis (ut audio) libenter uersaris, & frequenter cum eis de arte medica confers sermones, non putaui abs re me

factu-

facturum si præsentem librum nomi-
nis tui amplissimi patrocinio munirem
aduersus rabiem multorum sciolorum,
ac ad te transmittendum curarem. Mit-
to ergo tibi explanationes doctissimas
Montani Veronensis in artem Par-
uam Galeni. Librum sane haud uul-
garem, ac ab hominibus studiosis me-
dicinæ apprimè desideratum, in quo
quidem tota ars medendi, ceu tabella
quadam depicta omnium oculis con-
templanda subiicitur. Vnde facile qui-
uis percipiat temperaturam corpo-
rum, eorundem conseruationem ac cu-
rationem si à naturali temperamento
lapsa fuerint. Et propterea non im-
merito ars medicinalis uocatur. Quæ
omnia (ne longius epistolam protra-
ham) ubi oculis subiecta, recta ratio-
ne perpensa fuerint, altius consilium

datura sunt. Extremum est, ut te magnopere orem, ut me tui amantißimum, ac nominis tui studiosissimum, & diligas, & tuo patrocinio protegas ac tueare. Vale ac uiue fœlix diutißimè Palatine illustrißime.

Datum Venetijs mēse Septēb. 1554.

INDEX RERVM,

QVAE IN IIS EXPLANAtionibus continentur, scitu dignarum locuples; cuius primam paginam a, alteram b indicat.

Aſpera

Capilli

Compo=

ficant

D

E

Elemen-

F

Finis

G

H

Hepar

I

Incli=

L

Magni

Muta-

N

O

Parui=

P

Pulsus

Scien-

Sitis

T

Tempe-

V

Virtus

ERRORES OPERARVM INCVria admissos, amice lector, sic corrigito.

Fol. 2. pag. a. linea 1 audiant. 21 a 26 clarum. 22 b 12 duabus: 39 a 11 sunt, tollatur. 46 a 4 propius. 50 b 10 pronam. 54 b 16 haberi. 55 b 10 posse. 65 b 1 esse. 67 b 10 simpliciter. 74 b 10 sanitatem. 74 b 10 uiderunt. 74 b 28 est. 90 a 5 facile. 113 b 23 illa. 115 a 21 memoriæ. 126 a 8 his. 129 b 16 eundem. 164 b 3 capitis. 171 a 8 cognosci. 179 a 18 musculis. 183 b 1 humor: 195 b 26 apparebit. 205 a 14 incontinentiam. 202 a 26 eam: 203 a 17 concoquunt. 206 a 17 uapores. 213 a 4 tamen. 207 b 2 constructio. 207 b 25 à principio. 207 b 28 à seipsis. 220 a 13 nisi: 221 b 13 immutatur. 222 a 4 paruus. 228 a 13 resistit. 228 a penult. Quartum. 249 a 26 sanguis: 278 b 11 eorum expurgatur. 280 b 15 tardè. 282 a 20 nouerit. 289 a 25 diminuit. 293 a 24 læui. 295 a 19 ægro. 309 b 1 pro. 314 a penult. auibus. 319 a 23 uenerem: 320 b 21 uenereo: 327 b 11 Quartum: 328 b 20 peius 329 a 10 siue: 332 b 14 hac. 333 a 7 naturæ: 333 b 11 pruna: 327 b 14 caiidum: 338 a 7 minutissimas: 340 a ultima munus: 340 b 2 uisi. 342 a 14 significant: 342 a 7 peius: 342 b 8 peioris 346 b 23 se: 347 b 1 facti expungatur: 348 a 2 autem. 352 a 20 febrientibus: 353 a 5 calefaciat:

353 b 12 occursu 357 a 12 debetis: 357 b 23 in frigidabunt: 365 a 21 similitudo: 369 a 22 neruis: 372 b 28 nutrimentum: 374 a 8 totum: 370 b ultima; calidi, 372 a 9 quòd, ubi est, pro: 374 a 25 fuerit deleatur: 379 b 23 medicamenta: 380 b ultra granula 389 a 2 attenuantibus: 395 a penultima: substantiæ, 396 b 24 caßia.

Sunt, & forsitan alia quædam errata, sed, quæ unusquisque inter legendum emendare poterit.

IO. BAPTISTÆ MONTANI EXPLANATIONES IN ARTEM paruam Galeni a IO. CAROLO MONNETO emendatæ.

ON sum docturus hodie tam inepte uiri præstantissimi, ut omisso proprio negotio uidear accessisse tanquã orator, cum nouerim uos accessisse hodierno die, ut medicos audiatis, & medicinam quoque discatis: nam nostrum munus est, ut procedamus, sicuti soliti sumus, & ita procedamus, ut omissis alijs omnibus tantummodo duo capita proponamus, circa quæ totus sermo uersabitur. primum autem caput est huiusmodi, quod, ut patet e codice græco Galeni appellatur προλεγόμενον: à nostris autem uocatur prælectio: secundum uero caput erit expositio uerborum, & ipsius textus. primum enim caput, quod ut dixi uocatur prælectio, si bene, recteq; fuerit excogitatum, expositum'ue magnam affert utilitatem & legentibus, & audientibus: confert enim auditoribus, quoniam præparantur animi auditorum cum magna attentione ad audiendum, & qui secuti sunt diuisionem hanc præponendo duo capita hæc, hoc assumpserunt

ab antiquis, quia & ipsi sic soliti erant procedere, & recte. proponemus autem nos illa capita, quæ proponi solent in principio uniuscuiusque exordij, quorum primum tale est. Nunquid medicinæ ars diuidatur in partem theoricam, & in partem practicam? nam sic solet diuidi: uidebimus modo etiam nos, utrum ista sit bona diuisio nec ne? scd̄m caput est subiectum ipsius, quid sit proprium subiectum artis medicinæ? quod quidem multum refert, ut habeatur, imò non tantum pertractabimus de hoc subiecto quid sit, sed etiam demonstrabimus qua methodo, & qua uia sic in alijs, ut & in hac acquiri debeat ipsum subiectum & circa quid uersetur. tertium erit modo, quòd liber iste sit Galeni, & an tot libri attributi Galeno sint eiusdem, & quis etiam fuerit Galenus. quartum caput erit de titulo, cur ita inscribatur liber iste, ubi & multa scitu digna exponemus. quintum erit de proportione huius ad alios libros, quam proportionem habeat iste liber ad alios Galeni: sexto uidebimus quisnam ordo doctrine erit in hoc libro: septimum caput est quænam sit utilitas: octauò & ultimò uidebimus quem modum, & quem ordinem seruabimus. In hac arte docendi quantum ad primum utrum ars medicinæ recte possit diuidi in theoricam & practicam? ista quæstio quidem est utilis, ut dixi & ex parte auditorum, & ex parte legentium: quòd inseruiat auditoribus patet, quia iam ista consuetudo ita insueuit, ut medicina diuidatur in theoricam, & practicam, & ita ista est in mente omnium audi=

Medicina an recte diuidatur in theorica et practicam

auditorum, ut dum audiat theoricam ab his, qui legunt illam, tunc ex me nihil quærunt de ipsa practica. unde isti miseri nihil cogitantes de actionibus decipiũtur, in theorica parte tantummodo uersantur causa quæstionis Iacobi, & aliorum: & sic continue occupantur in his non soliciti de uera arte, ita ut dum deueniunt postmodum ad practicam, ab hisq; qui legunt illam, tunc nihil quærunt de uera practica, & ut dixi, sic sunt aßueti à theoricis audire practicam esse diuersam penitus theoricæ, ut abhorreant penitus ab ipsa, & tantummodo quærant habere receptas, & præcepta, uel arcana: quia dum occupantur in quæstionibus illis uanis amittunt ueram methodum medendi, & tãtum sunt coacti habere illas receptas. quomodo hinc iam patet aliqua utilitas ex dictis: si enim uidißent isti, quænam esset pars theorica, & quæ pars practica semper eodem modo procederent, & cognoscerent, quod semper ars ista tendet ad unum finem esse, quod est speculandum. dimittentes autem quæ non faciunt ad finem nostr um, quemadmodum dicit Galenus in primo de locis affectis, uanæ sunt quæstiones logicæ in arte, quæ non manu ducunt nos ad finem uerum, nimirum ad sanitatem, nos ostendemus, quod nulla est theorica, quæ non habeat eundem finem cum ipsa practica. Itaque est ualde utilis dicere, an medicinæ sit una pars, quæ meritò debeat dici theorica, & alia practica. præterea ex parte legentis est facilis ista quæstio nostra, si quis legens uiderit quid intricatum

in arte ista, & non docuerit id exprimendo, quomodo sit intelligendum, ille quidem præuaricabitur: atque ne quoque sim præuaricator, declarabo hæc omnia in hac quæstione. procedemus autem ita nos, ut primum proponamus opinionem illam uulgatam, quod medicina diuidatur in theoricam, & practicam: deinde uerò dabimus methodum ueram discutiendi omnes quæstiones secundum mentem Galeni. nam & ipse in libro an medicina ars, quæ est tuendæ sanitatis pertineat ad medicum, an ad gymnasticum, docet modum discutiendi quæstiones. quantum ad primam partem proponemus opinionem Auic. quæ quidem erit instar aliarum: nam sicuti patet ex illo multi alij arabes tenent hoc, & maxime Auerroes. examinemus ergo primam opinionem Auic. qui huius sententiæ est, ut medica ars diuidatur in theoricam partem, & in partem practicam: cum quo etiam concordes fuerunt multi alij arabes in diuidendo medicinam hoc pacto. Dicit ergo Auic. medicinam diuidi in theoricam, & practicam, deinde statim subdiuidit hoc dictum. Nolo te intelligere, theoricam esse partem illam, in qua speculantur, & docentur theoremata, nec te intelligere practicam factionem ipsam, imo dicit Auic. illa uocatur theorica, in qua speculamur, quid sit hoc, uel illud: idem dicit de practica, quod nō sit operatio, ita ut insinuat ibi Auic. quod utraque pars est scientia: non enim illa debet dici practica, ut quando accedimus ad ægros, quia tunc illa est operatio. Dicit itaque Auicenna, quando dicimus medi-

medicinam diuidi in theoricam, & practicam, remouendo à se errorem, quod utraque est scientia: at hæ duæ partes differunt, quia theorica est scientia scientialis, practica uerò est scientia operatiua, quia secundum Auic. medicina habebit duas scientias: unam, quæ erit scientia scientialis: alteram uerò, quæ erit operatiua scientia, & si Auicenna non declarasset, quid intelligere uellet per scientiam scientialem: essetq; difficile tale dictum, quid intelligere uellet. Ideo se declarat inquiens, illa est scientia scientialis, quando quispiam speculatur aliqua principia non gratia operandi, sed ut sciens tantum: ut considerando contrarias temperaturas, & tria genera febrium, quæ sunt principia artis medicinæ: nanque & si scierimus hæc, non ideo sciemus operari: sed quando speculabimur, quomodo sit occurrendum febri, considerando qualitatem operandi, & quomodo sit occurrendum morbis, & inflammationi in principio, & sic uocatur scientia operatiua, & practica: quia tenet Auic. quod medicina habeat duas partes theoricam, & practicam: theorica est quando speculamur principia artis non operãdo: practica uerò est operatrix; quoniã tũc speculamur, ut operemur. Medicina ergo has habet duas partes: ista fuit opinio Auic. quam & multi alij post illum asseuerarunt. examinemus modo an hoc dictum Auic. sit uerũ nec ne? quo peracto deinde remouebimus ambiguitates omnes. Dicimus itaque supponendo medicinam esse scientiam, quemadmodum docet

Auic.nam non opus est probare hoc,cum res ista sit aperte clara apud Auic.tamen probo etiam per Galenum,& per Arist.quod medicina est scientia,ut patet in sexto metaphysices primo scientias omnes per essentiam diuidi in tres partes , & non solum essentialiter impartiri,sed etiam inquit habere methodum,qua uenari possumus scientias non diuidi posse nec in plures,nec pauciores tribus partibus.Diuiditur enim scientia in partem theoricam, & in practicam,& in actiuam:non enim alio modo diuiditur, nisi in partes tres;quoniam sciētiarū diuisio sumitur ab ipso fine:& quot sunt fines in genere,tot etiam sunt sciētiæ in genere:sed fines non sunt plures tribus : ergo nec scientiæ.quod autem diuisio ipsa sit eßentialis , & non accidentalis,probatur,quia:ut dixi, sumitur à fine.Diuisio autem à fine omnis est essentialis , & uera: quod hoc sit uerum uideatis Arist. 2.phy.11.& 12.& 9.metaphy.cap.7.quod etiam Galen.affirmat in libro de partibus medicinæ artis.uera ergo erit tātum diuisio essentialis à fine ipso : quod autem diuisio ista etiam fiat à fine scientiarum,patet per Auerroē sexto metaph.comm.1.ubi ostendit diuisionem essentialem scientiarum non tantum summi à fine, sed etiam ibi ostendit per uiam methodi , quod tantum diuisio hæc per essentiam tres habet partes,& quod non potest esse in altero modorum,& inquit,cum omnis sciētia uersetur circa aliquem finem:uel enim est circa ipsum finem,qui non operatur,nec operari potest , sed

tantum,

tantum,ut speculetur,& sciat causas,effectus, & passiones illius scientiæ,quæ scientia talis appellatur,speculatiua,ut est physica:non enim operatur, quoniam semper eadem est,sicuti patet de naturalibus scientijs: in quibus tantum causas,motus,& affectus continuos, & cætera contenta sub ipsa scimus: non enim ut operetur illum motum,siue illas paßiones, sed ut ea tantum sciamus.Ideo merito speculatiua dicitur ista: uel uersatur scientia circa aliquem finem, ut tantum quærat habere aliquem habitum,quo posit operari ex consequenti talem finem:quæ quidem operatio est duplex: uel.n.operatio ista est,ut ipsum faciamus p principiũ aliquod extrinsecus,talis scientia appellatur scientia, operatioq́; factiua;eo quia tunc facimus: uel operatio est,quia operamur habere finem,ut tantum habeamus habitum ipsius finis,per quem quod melius nobis uidetur operemur cũ ratione eligendo.in hac ergo operatione non quærimus,nisi habitum finis adipisci cum ratione ipsa.istud autem principium προαίρεσις: & ista erit scientia actiua. uidetis ergo quomodo diuisio ista scientiarum sit essentialis ratione finis. præterea patet quod est bona diuisio,quia habet tantum tria membra cuius finis tantum existit in tribus membris: quia etiam præter Aristo. potest etiam ratione sufficientiæ huius diuisionis comprobari: & quod non potest habere nec plures,nec pauciores partes,siue membra, quam tria,ut affirmat commentator in commento illo primo 6.metaphy.istis autem sic statibus tu dices pro

Auic.medicinam ſcientiam eſſe,et habere partem theoricam, & partem practicam;nunc modo Auic. quæro abs te an ſit theorica,an actiua, an factiua? licet poſſem dicere aliam rationem,poſſum tamen dicere,quod eſt practica,ut habetur in ſexto metaphy.comm.3.ab Auer.quod idem habetur à Gal.in lib.de conſtitutione artis medicinalis.præterea et Plato in Philebo hoc idē aſſerit;ſed ponamus nos,quod ſit etiam theorica, & practica,tantum idem finis ſemper erit, & hoc inconueniens ſequitur,quod cum parte diuiditur ſcientia in theoricam,& practicam; quod conuenit theoricæ modo conuenit practicæ,& contrà, & ſic nihil habebis. Demus exemplum pro iunioribus, ut eſt ſubſtantia animata corporea, quæ diuidatur in ſenſibilem, & inſenſibilem:deinde dicat animal aliud ſenſibile, aliud inſenſibile, quod nullo pacto ſtare poteſt, nec apud intellectum poteſt imaginari: quia ſequeretur hoc inconueniens,quod differentia una ſumpta à genere contradiſtincta alteri caderet ſub altero membro illius generis infimi ſiue ſubalterni, quod eſſe nequit ullo pacto. Quare medicina theorica, ſiue practica ſit non poteſt recipere partes alterius membri,cum & theoricæ, & practicæ idem ſit finis. ergo non recte diuidi poteſt medicina in theoricam, & practicam:ideo ſatis patet error Auic. Decipitur quoque Auicenna dum reſpondet obiectioni factæ: ſi medicina eſt ſcientia practica:ergo non eſt ſcientia. Reſpondet Auic. & dicit medicina alia eſt theorica,alia practica:pro-

pterea quòd dicat ille hoc idem confirmari de philosophia, cum alia sit speculatiua, alia practica. Dico quod uerum dicit de ipsa philosophia, cum alia sit speculatiua, alia practica: & cum philosophia sit genus unũ: ergo habet sub se species: philosophia nanque moralis, quæ dicitur actiua, est alia etiam speculatiua, & dum dicit, sic est de medicina, quod una est theorica, alia practica non ualet consequentia, eo quia scientia medicina, non habet plures fines, ut habet philosophia, sed est una scientia per unum finem. quia ergo philosophia habet plures fines, sic habet plures partes: sed medicina unum tantum habet finem. ergo plures non habebit partes, nec plures species, nec plura genera: sed est una scientia indiuidua: nam sicut practica non posset esse theorica: nec contra. Ideo manifeste patet error Auic. de quoualde miror. præterea dicet quis instando ex malo intellectu, ut qui non uersetur circa rationem ipsam, & ignarus circa diuisiones: nos autem inquantũ possumus, uersamur circa rationem. Dicat itaque quis contra, mathematica scientia habet & practicam partem, & theoricam, ut in arithmetica, in Astronomia, & in musica, & in geometria. Respondetur ad hoc, quod isti non uiderunt has scientias mathematicas habere sub se alias scientias sibi inferiores: nam mathematicæ sunt scientiæ speculatiuæ, cum etiam habeant sub se scientias speculatiuas subalternas: ergo & diuersos fines: nam scientia subalterna fit ex additione alicuius formæ. Demus exemplum, ut

astronomia, quæ quidem theorica est, uersatur circa aspectus, & coniunctiones, quæ seruando semper finem, ut operantur illi aspectus in nos, est semper theorica uel speculatiua: quandocunque autem subiecto huic addita fuerit aliqua differentia, tunc fiet alia species scientiæ subalternatiuæ, ut si motui siderum addatur quid uidelicet considerare, quomodo motus siderum agat circa hæc sublunaria. parimodo alia sciẽtia, quæ est subalterna, & scientia actiua per ipsum additamentũ est. Ideo dicimus quod cognitio motus quatenus motus est, dicitur subiectum, uel obiectum astronomiæ. dum autem superatur tale subiectum per additamentum alicuius differentiæ fit alia scientia subalterna; & quod dico de una, idem dico de alijs, ut de musica habente suos sonos, qui huius dicuntur passiones: quia dico quod mathematicæ scientiæ sunt speculatiuæ, ut habetur in secundo physicorum 29. & 31. sed dicat quis, quomodo ex scientiis speculatiuis fiunt scientiæ actiuæ? Dicit ibi quod scientiæ speculatiuæ fiunt actiuæ per additamentum aliquod, ut dixi, & appellantur subalternæ, quemadmodum docet Auer. in primo physicorum commento primo, quod idem assignat Aristo. in libro de sensu, & sensato inquiens, ubi desinit philosophus, qui desinit à speciebus animalibus, incipit medicus determinans à forma etiam rationem. Vnde dico quod medicina subalternatur philosophiæ naturali per additamentum, eo quia additur corpori humano ipsa sanitas à medico: quod corpus ut corpus huma-

num

num tantum erat ſubſtantia in philoſophia: ſed medicus habet conſiderare corpus humanũ ſanabile, quatenus ſanabile eſt. Quare patet etiam quomodo medicina ſit ſcientia, & quomodo theorica, & practica ſimul. hæc ſatis ſint dicta de his: reſtat modo, ut uideamus quõ Auic. intellexerit theoricam, quãdo uerſatur circa principia, & hoc difficile: inquit Auic. quod eſt illa theorica, dum uerſatur circa principia artis, circa cognitionem principiorum: ſimiliter dicit illa dicitur practica, quando docemus operari, quid reſpondebit adhoc? ſtetis attenti: nam tametſi ſemper magni feci Auic. tamen in hoc dicam, quid ſentiam. Dico, & ualde miror de tanto uiro, cur non aduertit quomodo in omnibus ſcientijs ſpeculatiuis, & in artibus ſit uia reſolutiua, & ſi ipſe ſe exercuiſſet in reſolutione, ut fecit Galenus quidem, & ipſe uidiſſet hoc. proponamus pro iunioribus exemplum, ut complexionem, temperaturas, & tria genera febrium, ut ipſe proponit, uos ſcitis, ut colligitur ex ſecundo metaphy. quod nulla eſt ars actiua, nec factiua ſine ſpeculatione, & quæ non incipiat à notione finis: nam ſemper in omnibus incipimus à reſolutione, & à notione finis: ut uolo inducere ſanitatem, iſte eſt meus finis intentus. cum igitur uelim ſanitatem habere, non potero ſcire, quomodo corpus humanum ſit ſuſceptibile contrariorum, niſi prius cognouero, ex quibus confectum ſit partibus: non enim poſſum habere ſanitatem, niſi prius habeam temperamenta, & miſtiones ipſius corporis, & comple-

plexionem, & compositionem, & unionem, & alia in eo necessaria ad hoc, quia quidem uolo operari: quæ omnia in eo considerata reducuntur ad finem practicæ, & non theoricæ. unde philosophus bene dixit in secundo ethicorum secundo, & quarto quod in scientijs actiuis, & factiuis quidem speculamur, sed non speculamur speculationis gratia, sed ut operemur. Ideo speculatio ista est tota practica: sic etiam dicit Auer. secundo metaphysicæ comm. 3. Quanquam medicina speculatur, non tamen speculatur, ut scientia speculatiua, sed ut practica: à fine enim sumitur denominatio ipsa. cũq; speculationes istæ omnes ordinãtur ad finem, quia finis est practicus, erunt speculationes practicæ: ergo & medicina erit scientia practica. uideatis Galenum in libro de optima secta ad trasibulum, ubi dicit quod illa non sunt uera theoremata, & consona medicinæ, nisi tria habeant: quorum unum est, quod referrãtur ad finem theoremata: sicq; nunquã erunt in medicina uera, nisi referrantur ad finem artis: inquit autor definitionum: theoremata uera sunt, quæ se habent consequenter ad finem artis. quare speculantur principia, & temperaturæ, & omnia contenta in corpore, & tria genera febrium prout referuntur ad finem artis, & ut medici, non autem ut philosophi. Debemus itaq; speculari in medicina propter ipsum finem, ut operari possimus, & quomodo sit curandum corpus, et iste uocatur intellectus non speculatiuus, sed practicus, quia in medicina non reperitur intellectus speculatiuus,

uus,ut speculatiuus est,sed ille est practicus: & nulla est alia differentia inter intellectum theoreticum, & practicum,nisi una:nam ambo conueniunt in hoc, quia ita practicus,ut theoricus syllogismus habet suas præmissas,& generalem maiorem, & minorem : minor autem propinquior conclusioni maiore ipsa in utroque.unde dicit Arist.secundo physicorum.89. syllogismi practici habent actionem:non enim uersantur circa temperaturas,nisi ratione finis artis. Quare dico qđ sic considerando temperaturam arte tantũ distat, consideratioq; tẽperaturæ à sua curatione, & syllogismus theoricus tantũ distant,quantũ maior propositio à minori ad conclusionẽ in syllogismo practico. Nã quẽadmodũ minor proximior est conclusioni ipsa maiori:sic curatio est proximior ipsi fini, quã consideratio illius temperaturæ.nam ambæ sunt præmissæ,tẽperatura, & etiam curatio in ipso syllogismo: sicq; temperatura,& curatio sunt in arte,sed una est propinquior fini intento altera. Quare nescio quomodo Auic.ita fuerit inductus errare, propterea non parum de eo minor,cum & Aristoteles dicat,quod semper speculamur in scientijs speculatiuis de necessario, & omnes speculationes in arte denominantur ab ipso fine,quia ad ipsum reducuntur,& dicuntur speculationes practicæ:ista sint satis pro impugnatione opinionis Auic.restat modo secunda pars, in qua aliter procedemus,ut ueritatem habeamus.

Aggrediamur igitur secundam partem: dixi alias

& sæ=

& sæpe quod uia uera indagandarum quæstionum erat incipere ab ipsa natura rei, & est qua bene cognita, & perspecta, omnes passiones, & omnia accidentia sub ipsa cognoscentur. Itaque si uolumus nos habere ueritatem huius rei, opus est, ut habeamus naturam huius scientiæ, nempe scire & prædicata, & subiecta quemadmodum etiam obseruauit Galen. in quæstione illa num ars tuendæ sanitatis attineat ad medicum, an ad gymnasticum: ibi enim docet quomodo quæstiones seruandæ sint: & hæc est uera methodus: huius enim quæstio est, an medicina diuidatur in theoricam partem, & partem practicam? sed primum si uelimus habere ueritatem huius quæstionis, dico q̄d primum oportet scire, quid theorica sit, & quid practica: deinde uero oportet ēt scire, an idem sit theorica scientia practica in medicina, & an idē sit theorica, & praxis, & eadem sit medicina diuisa in theoricam, & practicā, pòst est uidendum quid dicatur, cùm diuiditur in theoricā, & practicā de diuisione: quoniam diuisio est multiplex: nam alia dicitur diuisio essentialis, alia accidentalis. Diuersus enim conceptus est harum diuisionum, & nisi hæc scieritis, non poßetis contradicere de diuisione, quod nos loquamur de ea diuisione per accidens, quoniam intelligamus de essentiali: uel quando loquimur de essentiali, diceret ille nos loqui de accidentali, sic posset instare, quando loquimur de termino theorico, quod loquimur de practico, & quando loquimur de practico, quod intelligimus de theorico termi-

no.

no. Nemini dubium est, ut dixi, quod quando diximus scientiam theoricam, & practicam nihil aliud intelligimus per hos terminos, uel per hæc nomina, nisi quosdam habitus intellectus, qui sunt circa determinatum genus ad aliquem finem: unde dicuntur uel termini theorici, uel practici termini secundũ finem illum, quẽ intendimus. quod probauimus supra uidelicet scientias omnes diuidi prope fines suos: & denominatio omnis sumitur à fine. Nam scientia, quæ quærit tantum scire in fine suo, & non uelle operari illa dicitur speculatiua: & si uolumus operari in illo fine, tunc dicitur scientia aut actiua, aut factiua: uocatur scientia actiua quando effectio ipsa est principium actionis, et dicitur factiua, quod facimus, & operamur aliquod extrinsecus per habitum, ut diximus supra, talis est conceptus theoricæ partis, & practicæ: theorica autem, quæ à latinis speculatio uocatur, & praxis, quam latini uocant factionem, aliud sane longe aliter significãt ista, quam theorica, & practica: quoniam speculatio est discursus intellectus tam theoricus, quam practicus nihil differt: quando discurrit in quæstione, quã scitis intentam ad speculandum aliquid: ille intellectus ut speculatiuus quærit finem, ut sciat: & quia tamen cognoscit, ideo dicitur speculatiuus. aliquando autem speculatur, ut operetur: quærit enim operatio finem suum, ut operari poßit: sed speculatio fit circa effectiones, ut in motu circa pasiones eius, & causas: practicus autem, uel factiuus, uel actiuus sicuti est medicus, qui quærit quo-

modo

modo ſit curanda febris: talis enim ſpeculatio eſt eadem in utraque parte & in theorica, & in practica: ſed habet iſta ſpeculatio diuerſa nomina propter fines uarios, & iſta ſpeculatio efficit quandam formam in intellectu, quæ poteſt fieri propter formam illam in intellectu practico. efficit ergo formam aut quia agat, aut quia tantum ſpeculetur, ſiue cognoſcat: & ſic ſecundo modo dicitur intellectus ſpeculatiuus in arte primò practicus; ideo ſpeculatur intellectus in arte medica, ut agat: unde dicit Ariſt. ſecundo meta. ſpeculatur ſpeculatione practica pro fine, primũ eſt ſpeculatio, incipit deinde quærere, ut acquirat formam, per quã poßit agere, ut ædificator domus in primis ſpeculatur, quales debeant eſſe partes eius, ut domus ipſa poßit rectè conſtrui: deinde operatur circa ſuas ſpeculationes. In hoc ergo modo ſpeculatur artifex, & ſic quæcunque ars, & medicina quoque habet ſpeculari hoc modo, & etiam operari: & quidem uerum eſt id, quod artifex prius conſiderat quid agendum, poſt agit, & ſic ubicunque deſinimus ſpeculari, ibi incipit actio: & contra ubi deſinit actio, ibi incipit ſpeculatio, non ſimul tamen poſſunt fieri iſta duo ſpeculatio, & operatio: nam primo conſideramus quid ſit ægritudo, deinde agimus: Vnde dicimus ubi deſinit ſpeculatio, ibi incipit actio: ſic contra in ſcientijs factiuis: & concluſio in ſyllogiſmo practico eſt ipſa actio, ut bene dicebat. Ariſto. ſecundo metaph. textu ij. abſurdum eſt quærere ſcientiam, & modum ſciendi, & loquitur

ibi de scientijs speculatiuis, quod dictum melius apparet in scientijs factiuis.nam ars est habitus cum ratione factiuus:non enim possumus agere sine tali habitu, & sine ratione: & ideo uideatis an sit procedendum sine methodo, & uia rationali necne? primum est habenda ipsa methodus: præterea est habendus habitus pro illa. nam male faciunt cytharedi, qui peiorem habuerunt habitum. habitus itaque tali conceptu, quod scientia theorica, & practica sint eiusdem habitus intellectus, ut iam dictum est: unde scimus quod theorica, & praxis, uel actio, & speculatio distinguntur à theorica, & practica? Dicam modo in præsentia de diuisione ipsa, quæ est multiplex, & omne multiplex est distinguendum: sed diuisio diuidenda, quod manifestum est, alia est essentialis, alia uero accidentalis: essentialis est, quæ fit per suas causas essentiales, & proprias: diuisio uero accidentalis est, quæ acquiritur per accidentia contingentia, & causas accidentales illius indiuidui. Diuisio ergo essentialis sumpta est à causis essentialibus materia, & forma: est autem quæstio an à causis efficientibus, & finalibus poßit fieri diuisio essentialis? ut si dicatur animalium alia fiunt ex putri materia, alia generantur à semine, an diuisio ista sit essentialis necne? habent enim differentiam essentialem, sed nunc dimitto hanc, an in causis efficientibus sumatur diuisio essentialis, forte credo quod non: nam diuisio essentialis uel sumitur à materia, quod dicit Galen. in libro de medicinæ artis partibus, uel à forma

quæ eſt finis. iſta ergo eſt diuiſio eſſentialis: ſcientiæ enim diuiduntur & à forma, & à materia tantum: in ſcientia eſt ſubiectum terminatum: forma uero eſt finis determinans, & intentus. Dicet autem quis non intelligo: in quæſtione de ſubiecto medicinæ dicam melius hoc ſubiectum terminabile eſt, ut corpus humanum ſanabile in arte medica: ut tametſi corpus humanum ſimpliciter dictum ſit terminatum, non tamen ita eſt in medicina: ſed finis eſt illud, quod determinatum eſt, ut oſtendam, ut corpus ſanabile eſt, & ægrotabile. Nam forma, quæ eſt finis, ut ſanitas in medicina eſt, quæ determinat. Quare ſumetur diuiſio eſſentialis & à ſubiecto, & à fine: ſubiectum eſt indeterminatum: terminatur autem forma: finis uero eſt forma, nimirum ipſa ſanitas, quæ determinat. Habetis ergo diuiſionem & à ſubiectis, & à finibus: ſi enim eſſet unum ſubiectum tantum in medicina, ita ut non eſſet differentia ſubiecti nulla eſſet facienda diuiſio: propterea quia diuiſio fit circa multiplicitatem, debeturq́; in medicina fieri diuiſio circa ſubiectũ medicinæ, quod non eſt: ſi eſt aut eſt unum, aut plura: dico quod eſt eſſe unum, corpus humanum arte ſanabile, à quo medicina ſuſcipit denominationem, quia corpus humanum eſt ſubiectum præcipue in medicina: finis uero medicinæ eſt ipſa ſanitas, quæ fluit ab eſſentia ſubiecti, humani corporis, & ſic denominatio finis refertur ad ſubiectum ipſum. ſed notate quod ſanitas analogicè ſecundum prius, & poſterius refertur ad alia ſubiecta, præter-

præterquam ad corpus humanum : refertur enim ad cauſas efficientes, ut cum uocamus cauſas ſanas, quia inducunt ſanitatem, & hoc eſt ſecundum ſubiectum: habent enim talem denominationem, modo quia ſanitas propria fluit à corpore, quia faciunt ipſam. eſt & tertium ſubiectum recipiens ſanitatem, ut ſunt ſigna in eo, quòd indicant ſanitatem, dicuntur ſanitas, & ita ſigna talia tertio modo dicuntur ſubiectum in medicina: propterea quod dicuntur recipere ſubiectum medicinæ. Itaque eſt ſubiectum in medicina corpus humanum in eo, quod ſanabile : cauſæ efficientes ſanitatem, & ſigna, in eo quod conducant ad ſanitatem: & iſta materia, quæ dicitur ſubiectum in arte medica facit triplicem ipſius diuiſionem: nam alia eſt pars medicinæ, quæ ſumpta eſt à cauſis, à noſtriſq; dicitur actiua à græcis αἰτιολογικὴ, quaſi quod agat de cauſis: altera eſt pars, & eſt ſecunda quæ uerſatur circa ſubiectũ ſignum, uocaturq; σημειωτικὴ ſignificatiua de ſignis: tertia uocatur φυσιολογικὴ conſideratio corporis humani, quæ uerſatur circa ſubiectum, & dicitur contemplatrix in ipſa natura corporis humani. ſunt ergo tres partes medicinæ ſumptæ à materia, & à ſubiectis, de quibus hoc anno tractabimus. Hanc etiam diuiſionem fecit Gal. in libro de par. medic. quæ diuiſio eſt eſſentialis à ſubiecto: & eſt alia diuiſio ſumpta à fine eſſentialis finis in medicina, & eſt ſanitas: ab hoc enim fine habetur diuiſio iſta. ſi ſanitas in corpore, uno modo ſe haberet, non eſſet ha-

benda de ipsa sanitate diuisio aliqua, sed quia sanitas in corpore est uaria, ideo de ea habenda est diuisio, quæ est essentialis. & dicamus sanitas uel adest, uel non adest in corpore: si adest facit unam partem medicinæ, quæ est de tuenda sanitate: si non adest facit aliam partem curatiuam. Quare medicina diuiditur penes finem in partem de tuenda sanitate, & in partem curandi: unaq; erit conseruanda, & alia restauratiua, quæ partes habent fines suos particulares, de quibus posteà agemus. porrò iste partes subdiuidūtur semper applicando omnia ad finem unum: iste est discursus diuisionum, quarum alia ex iam dictis pendet à subiectis, alia uerò à fine: estq; proxima alia diuisio proueniens ab operationibus sumptis à forma: Vnde & ipsa medicina etiam diuiditur secundum operationes, quæ operationes sunt in triplici differentia: uel enim operatur medicina per pharmaciam & potionem, uel per diætam, uel per chirurgiam. sunt itaque tres diuisiones in medicina: prima fuit ratione subiectorum: secunda fuit à fine, quoniam medicinæ alia pars erat sanatiua, alia conseruatiua, & alia erat curatiua: tertia etiam diuisio habetur ab operationibus, & ista diuidebatur in tria membra, ut uidimus. quæ omnes diuisiões sunt essentiales, ut diuisio, quæ est generis in species, & uocum in sua significata, & totius in partes, dico de diuisione totius in partes, quæ est essentialis, sed ista reducitur ad diuisionem per formam & materiam. Quando tu instas de diuisione uo

cis

cis in sua significata, dico quod nos loquimur de entibus rebus, & nostræ diuisiones sunt reales. cum ergo diuisio medicinæ data in partem theoricam, & in partem practicam non sit essentialis, uideamus modo inquirendo cum lucerna huc, & illuc si diuisio ista medicinæ in theoricam, & in partem practicam reperiatur in diuisionibus per accidens: propterea quòd quispiam posset dicere, est diuisio per accidens diuidendo eam in partem theoricam, & in partem practicam. dicereq; posset etiam aliquis, quod est essentialis: quia potest summi ab operationibus, quoniam cum speculamur tunc dicitur theorica, cum uero operamur appellatur practica: aliud enim est speculari, & aliud operari: qui uult hoc dicere non intelligit, quod diximus. Dico, quod si memoria tenetis, dixiq; per Galenum, & per Aristotelem, quod unaquęque speculatio in medicina, & in alijs scientijs factiuis est quando speculatur quid, dirigendo tamen illam speculationem semper ad finem propter operationem: & si inuenietis unquam speculationem aliquam in arte medicandi non dirigi ad finem, nimirum ad sanitatem, & ad operationem, tunc ero cum illis, & dicam illa est uera theorica: sed hoc nihil faceret, nec posset pro arte: & quia isti non bene animaduertunt considerando, & nouem temperaturas, & tria genera febrium, non tamen ut ad finem .i. ad sanitatem reducuntur, ideo nihil mirum, si decepti fuerunt. omnia ergo principia in medicina diriguntur ad finem .i. ad sanitatem: nam

optimi medici, ut sunt Hippocrates, & Galenus considerant omnia in medicina propter ipsam operationem, quatenus medici sunt, & non sicuti philosophi. consideranda sunt itaque omnia in medicina ratione finis, quem quærimus conseruare, si adest, aut recuperare si fuerit deperditus: quia quod ista diuisio medicinæ in theoricam, & in practicam non sumatur ab operationibus, & quod hoc sit uerum patet per ipsum Auicen. quoniã Auicen. loquens de elementis inuehitur contra Galenũ loquentem de elementis inquiens, quod recedit ipse Gal. à consideratione propria, & proprio fine, ueluti quod non spectet tractatio de elementis ad medicum: quod quidem ratio ostendit contra ipsum Galenum, quasi quod carpat Galenum, ut qui sit locutus de elementis secundum speculationem, & qui hoc non deberet facere: quia uidetur talis consideratio non spectare ad medicum. contra uero ipse Auic. facit diuisionem medicinæ hanc etiam, quæ est in theoricã, & in practicam: & arguit postea illo in loco Gal. nunquid sibi contradicit Auic. Sed dicamus nos pro Galeno, qui usus est ibi officio philosophi: & nihil refert si medici quandoque fungi officio uolunt philosophi, proximaq; omnia principia sunt habenda à medico pro ipso fine, nondum tamen habemus medicinam per se diuidi in theoricam, & in practicam. Videamus modo, an diuisio ista sit accidentalis, ex qua poßit hoc uerum esse: sed dico quod medicinæ diuisio non est accidentalis. at quisquam obijciet dicens medi-

cinam posse diuidi per aliquod accidens, & quando speculamur aliquid est per accidens: & similiter de eo possumus operari. ergo una pars præcedit aliam. Dico quod non est aliqua differentia inter has partes: nam etiamsi speculemur principia in arte, tamen speculamur ea prout referuntur ad finem: semper enim debemus considerare eundem finem, & hoc dicere est idem, ut de præmißis, & de conclusione: nam & si minor sit proximior maiore conclusioni: tamen & maior, & minor considerantur propter conclusionem: sicq; dum consideramus, quomodo curantur febres, & deinde eas curamus, omnia ista sunt propter finem, nimirum propter sanitatem. semper ergo speculatiuus intellectus in arte medica erit practicus, & ita dicemus, quoniam scientia medica est tota practica; & sic secundum Auic. non diuiditur in theoricam partem, & practicam partem. & notate quod si uelitis diuidere medicinam, ut diuisit Auic. tantum hoc fit quod diuidatur, non tamen erit uera, nec bona diuisio, dummodo uos habeatis ipsum conceptum communem. etenim medicinæ pars, quæ appellatur speculatio, est una pars, alia pars dicitur actio: nam medicus aliud facit, dum speculatur ipsa theoremata: aliud uero dum operatur illa. Vnde speculatio, & actio sunt uariæ & diuersæ nostræ: tamen est unus totus syllogismus practicus: nam sicuti syllogismus speculatiuus est totus speculatiuus, ita est practicus syllogismus., ut cum conclusio non sit pars syllogismi, nec ponatur in de-

finitioné eius; etsi ex præmißis ipsis sequitur conclusio. Similiter dico quod in definitione medicinæ non ponitur actio: nam medicina est scientia corporum sanorum, ægrorum, & neutrorum, cum enim est actio, non est medicina aliquomodo; sed medicina speculatio est, & tota medicina à principio usque ad finem dicitur speculatio: finis uero medicinæ est actio, seu praxis græce, quia dum diuidi debet in speculationem, & actionem, seu in praxin, & non in theoricam, & practicam. unde solum Auicen. fuit causa huius erroris: nam arabes ante illum bene diuiserunt ipsam medicinam: ipse autem eos arguit, dum uult practicam non dici actionem arguendo ipsos antiquos: sed dicit ille practicam debere intelligi operationem. Et ideo male dicit de antiquis, uerum est bene, ut dictum est supra, medicinam non eße scientiam speculatiuam, sed practicam. quare male fecit Auic. diuidendo eam in theoricam, & practicam: & dico sic se habere speculationem, & actionem ad medicinam, uti permissas in syllogismo ad conclusionem, quæ præmissæ sunt aliæ, & separatæ à conclusione in syllogismo, qui quidem syllogismus diuiditur in præmissas, & in conclusionem: nam ut dixi, conclusio sequitur præmissas, quæ non sunt partes conclusionis, sed sunt causæ illius. sic itaque medicina diuiditur in speculationem, et in actionem: speculatio quidem se habet, ut præmissæ in syllogismo; actio uerò ut conclusio, habentq; hanc proportionem inter se: atque ut consideratio respicit præmis-

sas, sic actio respicit speculationem. Ideo in medicina cō
sideratio uel syllogismus aliud à præmisſis.i. à specu-
latione existit: quod autem est syllogismus est oratio,
ut asserit philosophus in primo priorum, in qua qui-
busdam positis, & concesſis aliqua concluduntur per
ea, quæ posita sunt. ecce præmissæ hic non cadunt in de
finitionē syllogismi siue conclusionis, sed sunt ut princi
pia: sic est dicendum de medicina, quæ est scientia salu
brium, & insalubrium, & cur posſit diuidi in specula
tionem. & praxim siue actionem? dicas propterea
quòd ista inter se habere proportionem medicinæ:
unamq; partem esse speculationem, aliam actionem.
atque ex errore Auic. oriuntur alij infiniti errores in
arte ista, præcipue in docendo: nam dum isti tenent
theoricam aliud esse, quam practicam illi, qui legunt
theoricā, remittunt dubia soluēda ad practicos; sic e con
uerso practici ad theoricos: & ita in his fit secundū
istos, ut fit de pilæ lusu. quod autem id, quod diximus
ita se habeat, audiatis quæso: uobis sic demonstro: acci-
piamus inflammationem, quæ fit in pectore, dicunt isti
ignari, hoc quidem spectat ad practicum, non autem
ad theoricum: quod falsisſimum est: sed pertinet ad to-
tam medicinam. unde dico si uultis procedere in cura-
tionibus secundū uiam Galeni, & Hipp. certum est
quod non poterit curari inflammatio, nisi prius fiat
resolutio circa eam: oportet etenim prius eam cogno-
scere, alioqui nō poterit curari, sed ignorabitur quæ-
nam sit, & cuius naturæ, & quot sint genera inflam-
matio-

mationum, & partes eius: deinde habere quaenam sit inflammatio illa, quae est pars significatiua habita per signa prognostica; deinde habere locum affectum, & quantitatem lapsus, & quis locus fuerit affectus: quod non poterit haberi recte, nisi per cognitionem anatomes, & corporis: deinde accedere ad curationem, quae si debet curari, oportet incipere à particulari, & ascendere ad uniuersale resoluendo: sicq; debet fieri per speculationem usque ad finem intentum: deinde accedere usque ad curationem, si uolumus eam recte curare. Quauia procesſimus nos anno elapso à particularibus ad uniuersalia, hoc autem anno procedemus ab uniuersalibus ad particularia per diffinitionem docentes medicinam per gyrum, siue per rotam. Dicendum est itaque medicinam non debere diuidi in partem theoricam, & in partem practicam: sed bene, & rectè diuidi debere in speculatiuam partem, quam graeci nominant theoriam, & in actionem nuncupatam à graecis πρᾶξιν: tota est medicina, debetq; dici practica, ut supra ostensum est, quoniam illud est finis medici, sanitas, à quo capitur denominatio scientiae, uel artis, siue actiuus curando sanitatem recuperare amissam, siue eam habitam conseruare.

Nunc uerò caput 2. explicandum est, ut citius ad rem nostram accedamus. in quaestione de subiecto medicinae facta legi, & audiui multos declarantes quaestionem hanc, nunquam tamen potui habere, nec intelligere quid dicerent; & hoc erat in causa, quoniam erant

erant ita confusi,ita obscuri in legendo,ut nec meo iu=
dicio intelligerent seipsos: & cum ego magis intrica=
rer in uanis illis nugis,uolui tandem inquirere; unde
proueniret hoc, an ex mea culpa, an illorum? cogno=
ui tandem, & scio hoc prouenire ex malo conceptu
nominis subiecti ipsius.Nam errarunt omnes noui cir
ca nomen:qui si sciuissent distinguere,certe non erras=
sent imaginantes sibi multa errata, nec dixissent de
subiecto attributionis,quæ dicta nunc sunt partim ue
ra,partim falsa. & ideo omnes intricati sunt circa
hoc in hac materia. Nos autem quærentes primum re
ctos conceptus nominis subiecti, & quot modis capia=
tur apud bonos autores, deinde quæremus nunquid
hoc subiectum,de quo intelligimus,sit subiectum, quod
capiatur à recentibus:deinde apponemus causas erro
ris:quarto dabimus modum,uiam, & methodum,quo
modo debet inquiri subiectum in medicina: postremò
uidebimus quomodo de subiecto præsupponatur quid,
& quia,multaq; Auic. dicta non adhuc intellecta ex
plicabimus. Quod autem ad primum,quod de conce=
ptu nominis subiecti existit,inuenio Arist. sibi constan
tem in omnibus & in nomine, & in re,tres esse mo=
dos ipsius subiecti: apud aliquos bonos alios autores
reperio quatuor modis subiectum posse capi secũdum
Arist. primus modus subiecti est subiectum prædica=
tionis,secundus modus est subiectum denominationis,
tertius modus est subiectum naturæ:ista sunt tria sub
iecta distincta,quæ reperiuntur apud Arist. non sunt
nisi

nisi tria, nec plura, nec pauciora inueniuntur his. De subiecto primo modo sumpto philosophus agit in libro topicorum primo, in quo loco ostendit, quod de tali subiecto prædicatur genus, & quæ cadunt in genere, & species prædicantur, & differentiæ, uel proprium, uel accidens, ut patet ex his de genere: ut omnis homo est animal: de specie, quod species prædicatur de omnibus sub genere, tale est subiectum prædicationis, de quo hæc omnia prædicantur, ideo dicitur subiectum prædicationis. Est & aliud subiectum demonstrationis, quod tale est quando in quæsito supponimus aliquid, & de eo dubitamus, an sit passio in eo nec ne? & tunc utimur medio demonstrando passionem inesse in eo, de quo subiecto habere in primo posteriorum, & de hoc supponitur quid, & quia. nam necesse est si definitio est medium in demonstratione, quod præsupponatur quid, & quia, quemadmodum, ut dixi, habere in primo posteriorum de subiecto demonstrationis. quãuis isti recentiores usurpauerunt hanc propositionem ueram esse de omni subiecto: unde ex hoc errore in multos alios etiam inciderunt non dicentes de quo subiecto loquuntur. præsupponimus enim quid, & quia de subiecto demonstrationis tantum. & ideo isti non distinguentes in errores magnos deuenerunt. tertio modo capitur subiectum apud Arist. & est subiectum naturæ, de quo ait in primo physicorum, ut subiectum mutationis, ut est subiectum materia prima, & ait in libro de cœlo subiectum est motus localis: ista

sunt

sunt subiecta, quia subijciuntur alicui mutationi naturali siue sit accidentalis mutatio, siue essentialis: ista sunt tria genera subiectorum, & apud alios ut themistium, ut commentatorem reperitur, & quartum genus subiecti, ut patet in primo de anima commento primo, ut est subiectum ibi, ratione cuius consideratur anima in scientia, & circa quod uersatur scientia: & licet Aristo. non explicat tale subiectum in textu, tamen quoniam dicit unam scientiam esse nobiliorem altera duobus modis uel propter exquisitam notionem, uel propter nobilitatem rei, de qua quæritur. hoc ergo nomen subiecti quarto modo sumpsit à principali, quod erit in ipsa scientia, cum dicatur scientia una esse nobilior altera uel certitudine demonstrandi, uel ratione nobilitatis subiecti, quod subiectum erit in hoc quarto numero, quod quidem subiectum etiam commentator ibi usurpauit in eo commento, & usus est hoc nomine subiecti, quod sumpsit à themistio: et commentator sic locutus ibi dedit causam nouis errandi, tamen commentator est excusandus, qui non errauit in conceptu suo, bene errauerunt ipsi, cum non perceperunt commentatorem ipsum. sunt ergo quatuor subiecti significata: & notate, à natura rei diuisio sumpta est, quæ soluit omnia ambigua, & si aliter diuideremus, alioquin diuisio solueret dubia. utamur itaque hac diuisione à natura rei, si uolumus recte scire, & intelligere, quam Plato in philebo ita magnifecit inquiens, quod qui bene scit diuidere, est existimãdus diuinus: nulla enim est metho-

methodus aptior pro ueritate assequenda, quam methodus diuidendi, qua & ipse Arist. utitur sæpe: etiã si ei præposuerit resolutionem, cum aliter procedat in operibus. examinemus modo nos hæc quatuor subiecti significata, manifestum est, si accipimus subiectum illis primis modis nullam scientiam esse, quæ non supponat subiectum, & quærat aliquod aliud à subiecto, ac de subiecto prædicationis, ut homo supponitur: hoc an est hoc? nulla est quæstio; sed quæstio fit de prædicato ratione subiecti: neque uero inquisitio fit de subiecto siue subiectum sit accidentale, siue essentiale, siue proportionatum, semperq; ratione prædicati in subiecto prædicationis fit quæstio. in subiecto etiam demonstrationis, in quo supponitur quid, & quia, si debet esse medium in demonstratione, nõ fit quæstio: habemus enim subiectum: sed quærimus passionem. sic etiam dicitur de subiecto naturæ, quod supponitur: quoniam dicit potentiam, & rationem cognitionis. nam intellectus semper dirigit se ad aliquam formam intelligendam per subiectum uerum, formam postea inquirit, quia subiectum se habet per relationem ad formam. quid moueatur intellectus ad cognoscendum ratione alicuius formæ? non moueretur ratione subiecti, & si bene consideremus subiectum naturæ, ratio materiæ intellectus est ratione subiecti in arte, ut cognoscat: sed ratione formæ mouetur, quæ forma non habetur, nisi per uiã mutationis: per eam enim deuenimus in cognitionem huius subiecti. Quare intellectus cum mouetur ad cognoscendum

ſcendum mouetur ratione formæ: quia non fit quæſtio de ſubiecto in demonſtratione, ſed de paſsione. Itaque uidetis, quod hæc tria ſubiecta non quæruntur in arte. Eſt modo & quartum ſubiectum, quod ponitur à themiſtio, quod non uere debet dici ſubiectum, ut ſuperiora tria, ſed potius eſt æquiuocè ſubiectum, & debet dici obiectum: non enim habet rationem ſubiecti, ſed ita nuncupatum eſt. Dico hoc quartum ſubiectum non eſſe uere ſubiectum, ratione cuius quæcunque in arte pertractantur, conſiderantur: & proprie debemus dicere obiectum, quod græci uocant proportionem, uel propoſitum, uel intentionem, ratione cuius mouetur artifex, ut aſſequatur id, quod in arte inquirit: & iſte ſcopus, ſiue ſubiectum eſt tantæ nobilitatis in ſciẽtijs, ut diſtinguat eas ratione finis intenti: eſt enim ut forma ſcientiarum, & eſt etiam finis ratione cuius mouentur iſti, ut inquirant, quod optant. Itaque in ſciẽtia nihil eſt charius hoc obiecto, ut hoc fine, quod quidem patet ratione: nam ſcientiæ omnes, & omnis actio ſunt ratione finis boni, & finis debet eſſe bonus cum ratione illius artifex, & ſciens agat, quæcunque agit. uideatis autem primo ethicorum Ariſto. qui dicit omnem artem appetere bonum, largo tamen modo ibi loquitur: quoniam capitur bonum ibi et pro uero: bonum tamen, & uerum aliquo modo differunt: quoniam uerum dicitur de ſcientijs ſpeculatiuis, bonum autem prædicatur de ſcientijs factiuis. mouetur ergo ſciens ad finem ratione boni: ex quo confirmatur illud

dictum,

dictum, omnis homo naturaliter ſcire deſiderat: nam in ſpeculatiuis à deſiderio mouetur, ut ſciat: in factiuis, ut agat: & hoc modo dicitur proprius finis diuidens ſcientias omnes; quod ſubiectum non conuenit cum alijs tribus ſubiectis primis, quoniam capiendo hoc ſubiectum quarto modo accipitur pro fine, ſeu intentione, uel pro ſcopo: nomen uero hoc ſubiecti non erit uere nomen ſubiecti, ſed potius æquiuocum, & tantummodo aßimilatur illis tribus primis in nomine, de quo ſubiecto, uel obiecto ſic dicto in quarto modo quandoque non ſupponitur eße de eo, nec quid ſit, ſed quæritur an ſit; ut in tractatu de prouidentia, in quo quæritur de ipſo toto, finis intentus ibi eſt ſcire an ſit prouidentia: quo autem ſcito tunc ceſſat ipſa inquiſitio, de ea primus conceptus eſt an ſit prouidentia, ſecundus conceptus debet habere, ut omnia referantur ad illam, quia eſt finis, & ſubiectum. præterea aliquando de ſubiecto non ſupponitur eſſe, ſed quæritur: quo cognito ceſſat inquiſitio talis. nam de eo quæritur primum an ſit, deinde ſubiectum in quarto modo ſumptum quandoque accidit, ut non ſupponatur ſi ſit: quandoque etiam ſupponitur quod ſit, ſed quæritur quid ſit, quemadmodum ſit in libro de anima, ſupponimus animam eſſe: quærimus autem ſubiectum, & eius paßiones. quærit etenim in primis Ariſt. ibi quid ſit anima: præterea inquirit eius paßiones. De hoc autem ſubiecto quarto modo primum ſit, quod non præſupponatur, nec ſi ſit, nec quid ſit: quandoque quid ſit tantũ, & alia

& alia quærunt:quandoq; etiam præsupponitur quòd sit, & quid sit: ut puta quod sit, & tantum tunc quærimus aliquam qualitatem, ut quando probamus adulatores esse impudentes, & malos: præterea supponuntur illa tria quæsita, uel tantummodo paßio, & proprietas illa, & sic istis uarijs modis potest præsupponi hoc quartum subiectum, quod quidem est uerum subiectum in omni arte, & finis intentus, & conceptus proprius: hoc enim est id, quod proposueramus, & erat secundum quomodo intelligatur nomen subiecti quarto modo. tertium erat propositum, qua arte, & qua methodo inueniri poßit subiectum in scientia? Notate certũ esse si bene aduertatis, nullam artem, neque aliquam scientiam, præterquam unam, quæ est philosophia diuina, inquirere aliud, quam paßiones, & supponere subiectum. probemus hoc, & incipiamus à mathematicis: nulla enim harum est: quæ inquirat aliquid, nisi paßiones, & accidentia, & affectus, ut arthmetica quærit numeros, geometria unitates, musica sonos, astronomia motus, aspectusq́;, & communicationes, quæ sunt paßiones ueræ. simili quoque rationis modo in philosophia naturali quærimus paßiones, sic si ad scientias actiuas accedamus non quærimus, nisi paßiones: ad scientias factiuas deueniamus, quarum est medicina, quærimus paßiones, affectus, & qualitates medicinæ, ut sanitatem, & operationes, quæ sunt accidentia in ipsa scientia factiua: uersamur enim in ea circa morbos, & circa qualitates. Nam patet

omnes scientias, quæ sunt in genere tres, prout sun
tres fines, quærere paßiones tantum, & non subiect.
sola, ut dixi scientia diuina excepta, quæ sibi subijci
siue subalternat omnes alias scientias, quæ scienti
quærit subiectum, quod est simplex ens, & sua subie-
iecta sine additione, nec quærit illa paßiones, sed ra-
tionem entis inquantum ens. & ideo dicitur merito
prima philosophia, & simplex propter simplicitatem
sui subiecti, quæ scientia prima inquirit subiectum, &
substantiam suam tantum, non paßiones: quicquid au-
tem sit eius subiectum an Deus, an uerum ens, an sub-
stantia, non curemus de hoc nunc, tantum quærit nunc
uerum ens, & ueram substantiam, quantum ens est
ens, et substãtia: quoniam eius scopus est tantum quæ
rere, & scire hoc. Itaque dicitur scientia simplicißi-
ma, quia subiectum eius est simplicißimum: ista ergo
prima scientia est simplex, & diuina, & habet suum
subiectum tale, ut sit subiectum & obiectum, & per-
fectio perfectibilis eius nullam habens aliquo modo
additionem, uno subiectum suum est simplicißimum, ita
ut sit ipsamet perfectio. Ideo dicitur scientia simplex
sibi subalternans alias scientias, & aliæ omnes consi-
derant subiectum cum additione. nam considerant pas-
siones entis subiecti, quæ scientiæ reuera sunt aliæ in
se, quando quærunt tantum habere ipsas paßiones,
quibus habitis, & acquisitis non ulterius inquirunt.
Quapropter istæ dicuntur subalternatæ primæ scien
tiæ: quia dum considerantur paßiones, & paßiones

non

non poßunt esse, nec stare sine subiecto, ob eam rem fuit necessarium addere eius etiam subiectum, in quo existunt istæ paßiones; nec enim potest haberi passio aliqua, nisi prius subiectum sit acquisitum; & licet philosophus naturalis de se non curat materiam primam, tamen omnes mutationes; & si posset eas habere sine cognitione primæ materiæ faceret: sed quia non potest hoc, ideo considerat etiam de materia prima. cum itaque scientiæ non inquirant, nisi paßiones, quæ haberi nequeunt absque subiecto, ob id hæc omnes scientias oportet inquirere subiectum sui affectus; quod hoc sit uerum, patet quia omnis scientia accipit finem suum à suo subiecto, quem finem cum suo subiecto capit propositio, & facit eum cum subiecto suo proprio, & immediate: atque illi uidentur bene dicere corpus mobile esse subiectum in philosophia naturali, & non ens mobile; quia corpus est magis immediate motui, quam ens in philosophia naturali. scientiæ ergo excepta metaphysica habent hoc proprium, ut quærant paßiones, quamuis hoc non poßint sine subiecti additione. Vnde aliud est habere subiectum, ut perfectio est, & aliud habere subiectum cum adiunctione. ex quo primo philosophia ualde distat ab alijs scientijs. Do exemplum philosophia naturalis cum accedit ad philosophiam diuinam, quomodo procedit, & quem finem habet? motum, quia quæcunque speculatur, speculatur propter motum, & quare hæc omnia inferiora moueantur. uult ergo perquirere mo-

 tum,

tum, qui tamen non poteſt habere ſine ſubiecto primæ philoſophiæ, quo tandem habito ceſſat neceſſario omnis inquiſitio philoſophi naturalis: quoniam omnia conſiderata ſunt à naturali pro motu. Et ideo facimus ſubiectum philoſophiæ naturalis corpus mobile, & hoc eſt ſubiectum in philoſophia naturali, quarto modo ſumptum: ſed motus quia mouetur non ſtat ſine corpore, itaque ponimus ſubiectum eſſe corpus mobile ſimul unitum. ſed quærimus ne aliquid de corpore, ut corpus eſt? minimè: quærimus tantum de fine intento de motu, nam de corpore, ut corpus eſt non quæritur ibi quicquid à philoſopho naturali, ſed ut mobile; tamen corpus, & ſi quid de corpore quærimus, id ſit, ut habemus relationem ad motum. i. ad paßionem, quæ eſt finis, propter quam omnia in ſcientijs conſiderantur, imò ſi quæreret philoſophus naturalis de corpore, quatenus corpus eſt, hoc ſumeret à diuino, ſed non conſiderat (ut dictum eſt) de corpore quatenus corpus, niſi per accidens, & ut habet paßionem. ſic facit Ariſt. in libro de generatione, ubi corpus mobile quæritur à philoſopho naturali, quatenus eſt generabile, & corruptibile, & ſic acquiritur hæc ſcientia, ut & aliæ per aliquam additionem, quia aliquid additur principali ſubiecto. nã in lib. de generatione additur corpori generabile, & corruptibile; & idem quod habet perficere tale ſubiectum, hoc idem dicetur de ſubiecto in libro de celo: propterea quòd ſubiectum eſt corpus mobile ad locum, & ratione motus localis
fit

fit inquisitio ibi à philosofo, quatenus corpus est mobile: non enim inquirit in libro de celo aliud, sed si philosophus quæreret corpus mobile illic, sumeret id à philosopho naturali.i.physico. considerat ergo philosophus ibi primò motum localem, uel corpus mobile ad locum, & ista est ultima differentia, quæ determinat subiectum, & si bene notetis patet, quod quanto magis deuenimus ad particulares scientias, tanto magis semper fit aliqua additio subiecto quarto, quæ additio est, qua scientia una distinguatur ab altera, & omnes tamen subalternantur primæ, diuinæq; scientiæ, quæ omnes fiunt per additamentum præterquam prima, quo addimento scientia una distinguitur ab alia, & omnes tamen subalternantur primæ, ac diuinæ scientiæ, quæ omnes fiunt per additamentum, quod quidem dicitur esse quartum subiectum à nobis declaratum secundum Themistium, & Auer. & dicebamus nos in prima lectione per Auer. in procemio physicorum omnes scientias factiuas fieri à speculatione per additamentum, & sic dicebamus idem de mathematicis, & in naturalibus, & de actiuis, ut est medicina, quæ oritur à philosophia naturali, in qua arte quæcunque consideramur, per ea tandem deuenimus ad unum.i ad corpus humanum sanabile, ad quod omnia in arte referuntur. Quod autem medicina subalternetur philosophiæ naturali, patet quia Arist. in libro de sensu, & sensato dicit, habitis omnibus rationibus corporis humani tunc philosophus cessat, & ibi ad

eam sequitur alia scientia subalterna, quæ est medicina: ubi enim desinit philosophus, ibi incipit elegans medicus. Nam Arist. in libro de sensu, & sensili incæperat loqui de rebus attinẽtibus ualde ad medicum, nimirum de sensibus: & in libro de longitudine, & breuitate uitæ, de causis uitæ, quæ sunt ualde annexa medicinæ. Itaq; dixit ibi incipit medicus, ubi desinit philosophus: & bene dixit elegans propter medicos empiricos, qui non debent dici elegantes: qui non procedunt ratione, sed experientia, & obseruationibus: dogmatici autem sunt ueri medici & elegantes: quod etiam medicina subalternetur philosophiæ uideatis: nam corpus humanum est sumptum pro ultimo in philosophia naturali: si uero corpori humano addatur aliud, & dicatur corpus humanum sanabile, uel ægrotabile fit alia scientia subalternata, quæ est medicina. unde dico, quod sanitas est finis medicinæ, quia omnia considerat medicus in medicina propter sanitatem, & est tota practica, quia omnia in ea considerata sunt propter sanitatem, gratia cuius mouetur medicus: qua habita cessat tunc omnis operatio, & medicus operari. Quocirca subiectum medicinæ est sanitas, dico subiectum quarto modo, quia sanitas est quidam affectus, & quædam paßio, quæ non potest stare sine subiecto, sicq; est habendum subiectum proprium, & adæquatum sanitati: hoc autem est corpus humanum, quod suscipit sanitatem, & non aliud corpus: propterea quòd medicina non considerat corpora brutorum. solum er-

go corpus humanum adæquatum erit sanitati. Et ideo dicimus corpus humanum, & sanabile esse subiectum proprium in medicina, & ita esse subiectum, ut sublata sanitate ipsa ab ipso corpore humano non sit amplius subiectum medicinæ, quia medicus non quærit aliquid in corpore humano, nisi sanitatem, quæ est principalis scopus, & ubi discesserit ab hoc scopo, de quo toties uobis dixi, semper errabit: nam propter ipsum scopum omnia agit medicus in arte: unde scopus est ille, qui diuidit scientiam: uel enim medicina ex consideratione scopi dicitur theorica, uel dicitur practica. Bene aduertatis, ne decipiamini: dico quandocunque consideratio fit de corpore humano sine sanitate, nec consideramus, quæ sunt in corpore humano ad sanitatem spectantia ut temperaturas, & similia non pro sanitate, sed quæ sint, & quomodo, ut facit Arist. in libris de generatione animalium, hæc consideratio, uel speculatio pertinet ad philosophum naturalem, & non ad medicum: sed quandocunque consideratur corpus humanum, & quæ sunt in corpore humano, ut temperaturæ, referendo omnia ad sanitatem, ut facit Galenus, propter quem finem mouetur artifex considerans omnia ratione illius finis, tunc illa consideratio spectat ad medicum: propterea quòd talis consideratio tota refertur ad sanitatem, quæ sanitas est finis intentus, qui mouet medicum ad operandum. At corpus humanum non mouet medicum ex se ad artem, sed mouetur ipse medicus propter sanitatem (ut dixi) habendam.

unde considerat medicus temperaturas, compsitiones, & qualitates: quoniam qualitas consistit in temperaturis, & in quadam debita proportione, unde habenda sunt omnia hæc propter sanitatem. Quare dico in quacunque scientia, præterquam in prima, eaq́; diuina, quæ dicitur prima, & simplex, quæq́; considerat simplex subiectum, quod est ens, subiectum esse per additamentum, & omnes scientiæ ex tali additione subalternantur illi primæ. Itaque modo patet non tantum in medicina posse inueniri subiectum, sed in omni scientia: & manifestum est etiam, quod sit subiectum terminatum illis primis tribus modis, ut ponitur ab Arist. & deinde est aliud quartum subiectum, quod est æquiuocè subiectum, seu potius obiectum, quod deseruit omnibus scientijs, quia omnes considerant passiones, sicq́; habentur scientiæ subalternæ: quoniam fiunt per additamentum: & ratio huius est, quod passiones non possunt stare per se, & sine subiecto: & sic fiunt ipsæ cum additione: ut tantum sola prima philosophia habet subiectum uerum, proprium, & adæquatum sine aliqua adiunctione. Vnde si uultis cognoscere, & inuenire subiectum alicui scientiæ, debetis uidere, qui affectus, & paßiones conueniant illi subiecto, ut de sanitate in corpore humano: illi enim conuenit sanitas, ob eamq́; qualitatem, ac proprietatem est uerum subiectum in medicina: propterea quod omnia in ea considerabuntur ratione finis illius, ac illius subiecti cum fine: nõ autem ratione corporis humani tantum.

Nunc

Nunc caput tertium est exponendum, quod est an liber iste sit Galeni, qui liber inscribitur μικρωτεχνὴ, aut ars parua medicinalis: & quis fuerit Galenus, qui hæc conscripsit: hæc omnia declarabo uobis. & dico constare duos fuisse Galenos uiros insignes, quorum nomina etiam à me dicentur: unus cognomine uocabatur praphrastes filius menodoti, uir quidam magnus, & peritus, & fuit maximus sophista, & scripsit iste multos libros, quorũ unus fuit introductorius de hortatione, qui liber dicitur autor paraphrastes, & scripsit librum de rerum affect. (quod autem fecerit hos libros, patet ex suo stilo laudabili) & alium librum, qui inscribitur ad bonas artes discendas exhortatio: qui libri ponuntur in principio nostri Galeni, & attribuuntur ei, tamen nõ sunt sui, sed hoc nihil refert. Alius fuit Galenus, & secundus uir quidam magnus ualde, ac peritissimus, & à nobis amplexandus: cuius labores fereomnes habemus, iste Galenus fuit filius Nicolai Geometræ, qui Galenus floruit tempore Antonini Imperatoris, & uixit ultra annum octogesimum: fuitq; uocatus Romam ab Antonino Imperatore, ut duceretur in Germaniam. Dum autem Antoninus in Germania bellum gereret, remansit Galenus Romæ per sex annos, ubi scripsit tot libros: non enim laudabo ipsum, cum per se elucescat. nam satius est, quod charum est, silere, quam diminutè id exagerare. Hæc sint dicta, quantum spectat ad nostrum Galenum, & hæc de tertio proposito satis. quartum caput est de

titulo,

titulo,quod est utile ualide:quisnam sit titulus huius libri,habetur duplex:nam aliqui,ut sunt Græci, inscribunt τεχνὴ ἰατρικὴ .i. ars medendi siue medicinalis: alij autem inscribunt μικρωτεγνὴ .i. ars parua: quantum ad primum non nego, quin ars medicinalis dici possit,sed etiam alij libri sic dicuntur : titulus quidem uerus in se est, sed nimis generalis : propterea quod multi alij libri dicuntur medicinales,& introductorij, ut iste.itaque ista inscriptio magis proprie huic libro conuenit,quæ erat μικροτεχνὴ, quem titulum siue inscriptionem etiam Arabes ponũt,qui quidem fuerunt magis propinqui,& adhærentes meth.Galeni , quam nos:fuerunt enim uiri præstantissimi , & floruerunt per quoddam tempus in literis optimis,ut ostendi uobis cum legebam Rasim ad mansorem , qui mansor fuit uir potens,& maximus tam in bello,quam in omni genere uirtutum , & usque ad oceanum Hispanicum,& totam Aphricam occupauit,ad quem per successionem ciuitas illa,quæ Marochus appellabatur,maxima omnium ciuitatum Aphricæ , quæ prope montem Atlantem sita est,deuenit à Mahommeti filio condita anno quingentesimo, 24.sui Imperij. Incepit autem Regnum Mahommeti. 594. anno , hanc etiam exornauit literis,monumentisq;,& templa quam plurima construxit,centumq; bibliotecas,atque omnes illuc conduxit insignes in omni genere uirtutum , & scientiarum,inter quos primus fuit Rasis inter omnes Arabes,cui successit Auenzoar, Auempacem, Auicen

na

na, Auerroes post. 142. annos gymnasia omnia de-
structa fuere; floruerunt'q; apud Arabes per ea tem
pora. à Christianis autem occupata, & obsessa ciuita
te cum toto regno deducta fuere gymnasia in Galiam,
& Italiam, & iam sunt quingenti anni, in quibus flo-
ruerunt, & habuerunt illi Arabes omnia bona Gal.
quare fuerunt uiri egregij in multis, & non solum
Galeni, sed etiam Arist. Itaque cum etiam Arabes im-
ponant hunc titulum huic libro, debemus dicere quod
titulus proprius μικροτεχνή, & usurpatur etiam à
multis. nam appellatur ars parua à latinis: sed dicetis
quomodo uertitur μικροτεχνὴ in artem paruam, nunc
uidebitis paupertatem linguæ latinæ, & ubertatem
græcorum in literis: latini uertunt illud μικροτεχνὴν,
& dicunt artem paruam: sed uertendo dicunt titulum
ex græco in latinum, aliud est dicere μικροτεχνὴν &
aliud est dicere artem paruam: non enim debet dici
ars parua, quia sit imperfecta, & mutila, & breuis
ars, imo dico, quod est ars perfectissima, ut ostendam,
omnium, & talis, ut in ea tota medicina contineatur,
& absolute traditur tota medicina in hoc libro. ue-
rum nescio, quare dicatur sic ars parua? an quia pau-
cis dicatur uerbis, an magna ars, quia plurimis profe
ratur: non enim dicitur ars parua, & magna propter
quantitatem, uel paucitatem uerborum, sed debet dici
sic bonitatis gratia, & perfectionis. sicut dicitur febris
magna, quæ est intensa sic est ista magna, quia etiam
magnum, & paruum referuntur ad qualitatem inten-
sam:

ſam:neque ergo debet dici ars parua, quia paucis uerbis explicetur, neque maior illa, quia plurima contineat uerba: ſolummodo continet iſta pars totam medicinam in perfectione. non ergo debet uerti illud μικροτεχνή in artem paruam, ſed hoc dictum fuit defectu, et inopia linguæ latinæ, propterea quod neſciuit interpres aliter uertere ſermonem: & dico quod illud μικροτεχνή non poſſumus latinè dicere recte, niſi circunſcribendo, ut quæ in paucis uerbis contineatur tota ars medicina, & in paruo uolumine tota includatur. itaque dicitur μικροτεχνή, quemadmodum, & μικροκοσμός. i. paruus locus, uel paruus mundus. eſt enim tabella, quæ continet totum orbem deſcriptum, ſic dicitur μικροτεχνή. i. tota medicinæ ars in paucis uerbis incluſa, & perfecta, & hæc quantum ad inſcriptionem. quinto quæritur quænam ſit proportio huius libri ad alios libros Galeni? quibus libris Galeni debent præponi, & quibus poſtponi? & ut uideatis utilitatem huius quæſiti, oportet uos ſcire ex cunctis libris Galeni tres extare ordines, ſiue gradus. Nam nonnulli ſunt libri Galen. extra artem, qui non faciūt ad artem medicinam, qui pertractant de rebus ſophiſmaticis per artem medendi; quæ res nulla eſt ars medica, nec pars artis medicinæ: alij autem libri ſunt in noſtra arte, qui ſunt, ut partes medicinæ tantum, & iſti referuntur ad totum, imò multi ſunt libri Galeni, ut partes medicinæ, quibus tamen ſimul ſumptis omnibus fit ars magna tota. tertius eſt ordo librorum Ga-

leni,

leni,estq; eorum,in quibus continetur tota ars medicinæ, & isti dicuntur introductorii libri, siue modo sint particulares, siue sint uniuersales: isti enim appellantur introductorii,in quibus continetur totum id,de quo uult autor dicere:uel enim est particularis introductorius,ut liber de pulsibus est introductorius,de natura illa particulari, quia totam illam continet: sic liber de ossibus est introductorius illius materiæ particularis.quantum attinet ad illam particularem materiam,unusquisque eorum,de quibus diximus,est uniuersalis:particularis uero ad totam medicinam:appellatur autem liber de pulsibus introductorius,sed particularis:quia in eo breuius, & in breuibus admodum uerbis tota colligitur materia de pulsibus,& erudiuntur mentes.alij porrò sunt introductorij uniuersales ad totam artem, ut est iste liber artis paruæ,in quo tota medicina per capita habetur:in cæteris libris habetur diffuse. Notate fuit semper mos Galeni ante,quam exquisite diceret de re aliqua ponere illius rei introductionem, ut apparet. sunt itaque tres ordines librorum Galeni,uel tres gradus: quæritur modo in quo loco,in quo ordine iste liber, quem præ manibus habemus,sit colocandus? non enim debet reponi inter libros primi ordinis, quoniam in hoc nõ pertractatur sophisma, neque sophisticæ quæstiones, quæ non deseruiunt arti medicinæ, sed in illis libris soluuntur tantum omnes ambiguitates pro maiore declaratione artis,ut est liber ille de moribus animi:non

enim

enim ille medicinæ,ſed potius philoſophiæ naturali deſeruit.ſimiliter liber de hiſtoria philoſophorum, & alij ſimiles,qui non ſunt nec medicinæ pars, nec tota medicina:licet enim in ſe ſint pulcherrimi, non tamen ſunt partes medicinæ:ſunt & alij,& eſt duplex ordo librorum,qui ſunt partes medicinæ, & referuntur ad totam medicinam,ſicut omnia membra corporis humani referuntur ad totum corpus,& ſunt quemadmodum liber de elementis,de temperaturis, lib. de fac.nat.li.de locis affectis,de methodo medendi,de anatome, de adminiſtrationibus anatomicis, & libri de utilitate partium,qui libri ſunt partes artis medicinæ, & tota ars integratur ab illis. at hic clarisſimus μικροτεχνὴ non eſt reponendus,nec inter hos libros, quia in hoc libro non tractatur niſi de tota arte medicinæ:in partibus autem illis continentur partes medicinæ,& non tota:quia pars dicitur,quæ facit ad integrationem totius: ſed hic traditur tota ars græcorum: nec interponendus eſt in libris introductorijs particularibus,quia pertractatur materia particularis totius medicinæ, uniuerſalis uero in ſe: hic autem habetur tota medicina in ſe, ut in reſpectu ad ipſam medicinam de numero non debet reponi in primo ordine,nec in ſecundo,nec partim in tertio; nec partim tantum in tertio ordine: ſed erit liber introductorius uniuerſalis ad totam artem medicinæ contra opinionem nonnullorum negantium hunc eſſe introductorium.quod hoc ſit uerum,patet per autoritatem ipſius

sius Galeni in fine tertij libri huius, qui uult esse introductorium, ubi recenset hos omnes locos, qui dum fecisset librum de constitutione artis medicinæ, qui sunt introductorii, & illi libri sunt necessarii cum hoc libro, de quo nunc pertractat, & uult istos libros enumeratos esse cum hoc libro, ab aliis libris remouendos, in quibus aliis explicauit diffuse totam artem medicinæ. uult itaque quod separentur isti ab aliis, & recenset hunc inter introductorios: ergo erit per Galenum liber iste introductorius: unde bene fecerũt Arabes, qui instituerunt ordinem legendi libros, & quod iste esset introductorius. Nam ista, quæ in hoc libro continentur, sunt ut compendium totius artis, & introductiones: sicq; sunt legendi, & hoc patet per Galenum in tertio de causis pulsuum in procemio, & in procemio de ordine libri, ubi inquit quod semper proponere debemus auditoribus quædam introductoria, ne fiat aliqua confusio, quibus introductoriis adhæreant tanquã scopo, & hoc erat quintum propositum. sextum propositum est ordo doctrinæ, quisnam ordo doctrinæ sit in hoc libro. certum est quod hic, ordo definitiuus est, ut patet per Galenum: quot autem sint ordines, hic nõ ostendemus: nam in textu agemus de his optime: nunc supponatis hunc ordinem esse definitiuum. septimum erat propositum, quænam sit utilitas huius libri: maxime enim facit scire utilitatem ad excitandas mentes, & animos auditorum. si enim consideremus hunc librum, ut communiter solet legi, nullius erit utilitatis:

quo-

quoniam ſic legendo ipſum non patet tota medicina, & tamen in eo tota continetur medicina, & quicunque recte caluerit hunc librum, ille habebit quidem totam medicinam. quare dicimus eſſe utilem librum propter duo: quemadmodum dicit etiam Galenus in textu in principio, quia in hoc libro continentur omnia capita artis, & ſummæ. deinde utilis eſt, quia maximè facit ad memoriam: illi enim habent totam medicinam, quibus erũt in memoria omnia iſta capita huius libri, ita ut quando explicabit diffuſius materiam, de ea habebit memoriam maximam. oportet itaque uidere primum, quomodo iſte liber amplectatur totam artem? ſi memoria tenetis nulla res à nobis dicta fruſtra eſt: dixi diuiſiones medicinæ quomodo fiant; totum enim & conſtat, & fit ex ſuis partibus, & ex ſuis partibus acquiritur totum. Dicebamus quod diuiſio medicinæ dupliciter ſumebatur uel ab ipſa eſſentia, & non ab accidentibus, & hæc eſt uera diuiſio. eſſentia autem conſtat ex duobus materia, & forma: & diuiſio, quæ ſumitur à materia, & forma eſſentialis eſt. Diximus materiam medicinæ eſſe corpus humanum præcipue: finem uerò ipſam ſanitatem, quæ fluit ab eſſentia ſubiecti: ſed quia ſanitas refertur etiam ad alia ſubiecta ſecundum prius, & poſterius: refertur enim & ad cauſas, & ad ſigna, & ad corpora, ex quo fit iſta materia, quæ eſt ſubiectum in arte ueſtra, facit triplicem diuiſionem medicinæ: nam alia eſt pars medicinæ, quæ ſumpta eſt à cauſis, & conſiderat cauſas: alia eſt

pars,

pars,quæ uersatur circa subiectum signorum;agit.n. de signis,& est secunda:est & tertia quæ considerat sanitatem præsentem, & futuram corporis humani: uersatur enim circa subiectum. sunt enim tres partes medicinæ sumptæ à materia, & à subiectis, de quibus hoc anno pertractabimus. Alia est diuisio medicinæ, quæ sumitur penes formam, quæ forma est ipsa sanitas,quæ considerari potest dupliciter:uel consideratur sanitas,ut adest,uel ut abest.ex qua consideratione sumitur diuisio medicinæ in partes duas,quarum una dicitur sanatiua, altera conseruatiua: unde partes duæ erunt medicinæ formales, quæ à fine proueniunt: uel enim consideramus sanitatem, quomodo eam conseruare possumus,uel possumus eam recuperare:uel consideratur sanitas,quando considerantur causæ suæ conseruatiuæ,ut conseruent sanitatem: uel causæ destructiuæ,quibus tollitur sanitas,consideratur ob eam rem ut restauretur.deinde considerantur dispositiones corporis humani tam naturales, à quibus fluunt signa omnia indicantia uel salubritatem,uel insalubritatem, & ea consideramus, siue præsentia, siue futura, siue præteritæ:traduntur enim omnes causæ etiam destructiuæ sanitatis,sicut conseruatiuæ etiam: & signa omnia,& dispositiones omnes. In hoc itaque libro tota habetur ars medicinæ:si sic quis dicit hunc librum non esse in se utilissimum? Et ideo propter duo dicitur ualde utilis: primùm quia includit totam artem per capita:deinde est utilis cum per hunc librum quodcunque

potest paruo tempore, & pauco admodum labore addiſci,& hoc gratius cuicunque,quam diſcere longo tempore,& ſummo labore: & cum in hoc libro facilius,breuioriq; tempore medicina acquiritur, liber iste erit utilißimus, ut apparet. quod autem ad memoriam,dico utilem eſſe:eſt enim utilißimus ad memoriam,ut patet:nam quid eſt memoria? Memoria, ut deſcribit Ariſt.in lib. de memoria, & reminiſcentia eſt habitus phantaſticus, quo conferunt unam imaginem, prout referunt ad exteriora, & ad conceptum: ſi ſic eſt quis dubitat, quod quanto erunt pauciora phantaſmata, tanto facilius retinebuntur, quam ſi fuerint multa in ipſa imaginatiua: & ut docet Galenus hoc. ubi ergo in hoc ueſtro ſacrario fuerint pauciores imagines,tanto facilius continebuntur,& ſi deperduntur, facilius etiam recuperabuntur,quam ſi fuerint multæ, propterea quòd in memoria conſeruantur cum meditatione,quemadmodum dicit philoſophus in libro illo de memoria, qui uult ſeruare ea, oportet ipſa fantaſmata meditari:hæc.n.meditatione conſeruantur in memoria; per meditationem conſeruatur quidem memoria,quæ meditatio nihil aliud eſt,niſi repertio imaginum:ſi per perceptionem imaginum habetur memoria, & per receptionem: melius quidem habitis per pauciores,quam per plures.Sed hic tota ars per pauciora phantaſmata traditur.Eſt itaque utilis ualde liber iſte ad memoriã,quoniã per ipſum facile cõſeruatur memoria ipſa.præterea facit liber iſte ad reminiſcentiam,

ſcentiam, quoniam ſi quicquam traditur extra mentẽ; tunc facilius poterit ad mentem redigi per pauca uerba, quã ſi per multa traderetur: facilius enim redit ad memoriam, quod in compendio habetur, quam quod in magno pelago, inq; mari uaſto pertractatur: ſi.n. fit reminiſcentia, dum recuperatur una imago prius altera imagine præterita, ſic ſtatim fit rememoratio præteritæ imaginis. ut uerbi gratia ſit Plato Cytharedus, uideo Platonem Cytharizare: deinde hoc excedat à mente mea, ubi uideo alium, puta Socratem cum cythara propter illam affinitatem, quam habet cythara Socratis cum Platone cytharedo, ſtatim reminiſcor de Platone cytharizãte: & hoc eſt, ut dixi per affinitatem imaginum: ubi enim eſt una imago, etiam & alia ab illa dependet. Sic quoque dico hunc eſſe utilem librum quoad reminiſcentiam, quoniam in hoc ſunt imagines electæ medicinæ, quæ facilimè reminiſcuntur. Et ideo etiam hanc ob cauſam liber iſte eſt amplexandus ualde: nam & nautæ licet in arte ſua ſint periti, & docti, qui nauigant in mari per longum temporis ſpacium, habent tñ ſua inſtrumenta ſiue tabulam ſuã, & ſuas lineas; ut ſi in magna tempeſtate neſciuerint, in qua parte impulſi fuerint, ſtatim recurrunt ad ſuam tabulam, quoniam ex ea fit ſubita reminiſcentia, & cognoſcunt tunc, qua in parte orbis reperiantur: ſimiliter eſt de illis, qui uolũt ſtatuere aliquod magnum ædificium, habent ante, quam aliquid agant ſuum archetypum i. compendium ſuum uniuerſale, quo bene comme

morantur omnia, & cuncta ſcite & recte operantur tali compendio, ſic & uos debetis facere in hoc libro. debet enim uobis iſte liber eſſe archetypus, & compendium, & tabella, in qua inſpicere debetis omnia in arte: quo habito omnia etiam erunt facilia: propterea quòd ſunt ibi collecta. Quare uidetis miram utilitatē huius libri ad adipiſcendam medicinam. ultimo proponebatur quiſnam modus ſit ſeruandus in hoc anno exponendo hunc librum? ſciatis nos facturos, ut mercatores, qui uendunt expectantibus merces ſuas, eas exponunt ante ſuas & officinas, & cauponas, ut qui emere uelint emant, ſi bonæ ſunt: ſi autem malæ, minime: uolo enim proponere bona, & pulchra uos docere, poſt mala decipiendo uos. Vnde dico modum docendi meum fore talem in exponendo hunc librum: quoniam uideo duo exponentium extrema: ſunt enim quidam, qui dum legunt, proponunt omnes quæſtiones Iacobi, quæ ſunt fermè 300. modo eſt ſtatutum, quod debeat legi uanus homo: ſed ſummopere errant ipſi. primum non poſſunt expediri omnes iſtæ quæſtiones in quatuor annis, quia nihil profectò faciunt pro medicina, eſtq́; reuera totum tempus conterere in illis mōſtris Iacobi, & cognoui ego multos ſcholaſticos, quibus dum propoſitæ fuerint tales quæſtiones uidentes eas ita abſurdas putantes etiā medicinam ueram adeò eſſe abſurdam reliquerunt ipſam. ars noſtra cum iucundiſſima ad diſcendum, & pulcherrima pars philoſophiæ, tum abſtinebimus ab illis portentis deuaſtā

tibus

tibus ipsam medicinam. Alius est extremus modus profitendi, & isti penitus fugiunt, & abhorrent à quæstionibus uanis, & futilibus, & legunt isti tantũ textum ex alijs libris colligentes sua dicta, & hoc est nimis tenue, & squalidum, nec faciunt ad auditorum usum. Nos autem mediam eligemus uiam, nec erimus ita ieiuni, tenuesq; ut illi, nec multum uersabimur circa quæstiones uanas, nisi quando opus erit: sed erimus medij parum tangentes quæstiones illas, & ita patebunt quæstiones illæ, & omnes difficultates, & multũ processum faciemus docentes multa bona in paruo tẽpore: propterea quod multitudo docẽdi in lõgo tẽpore fit ex malo intellectu. Hæc fuerũt octo capita illa à nobis proposita, et demũ explicata. Debemus modo accedere ad textũ, et uidebitis, quàm clare declarabitur uobis textus Gal. sed usque ad partẽ illã (medicina est scientia sanorum &c.) erimus potius logici, quam medici, & de necessario etiam ista pars prima, & totum procemium postulat. Dicemus quidem pulcherrima, & utilia. Accedamus ad artem nostram diuidendo ipsam. Itaque parate uos interim: expecto enim uos ad hanc artem discendam, ut magnanimos. dixi talem esse medicum, qualis est logicus, neque posse esse bonum medicum quenquam nisi & bonus logicus sit. Vnde multi medici ignorantia logices decepti sunt in multis: & Galenus ubiq; clamat contra Erasistratum, qui sæpe in logica deceptus fuerit: & causa suorum

 erro-

errorum fuit ignorantia logices. Quare non est contemnenda logica ullo pacto, & de his satis: nunc modo dicã, & reliqua de subiecto huius libri. Debetis scire, proposita fuerat quæstio de subiecto, & dixi quæ fuerint causæ dißidiorum, & dubitationum de subiecto, quod quidem oriebatur à mala diuisione. Diuisimus autem nos subiectum quatuor modis, tribus tantum modis secundum Aristo. & addimus quartum subiectum, seu obiectum, quod erat subiectum æquiuoce dictum: & istud quartum erat positum à Themistio, & à commentatore explicite. & quoniam possetis errare, quia in primo post. Arist. ubi loquitur de subiectis scientiarum dicit scientiam esse unius generis subiecti subalternati: sed dicet in hoc quis, illud subiectum estne quarto modo dictum? Dico, ut etiam dixi non reperiri hoc subiectum apud Arist. quarto modo dictũ: sed Aristo. semper id, quod nos quarto modo dicimus subiectum dicit esse unum genus, ut supra circa numerum, & subiectum, in medicina quarto modo dictum: atque Themistius addidit ὑποκείμενον. i. obiectum: unde latini in hoc modo non aduertentes errauerunt, qui dixerunt genus, cum dicit philosophus subiectũ. Dixiq; omnes scientias præterquam primam, quærere accidentia entium, & habere suum finem. i. paßionem entis. At prima philosophia quærit non accidentia, sed subiectum entis. contradicet aliquis, etiam in alijs scientijs quæritur subiectum præter paßiones, & in libris de

de anima speculamur essentiam animæ. Dico dum in
libris de Anima speculamur essentiam animæ, illam
partem de essentia animæ esse potius methodum ani-
mæ, & ut partem primæ philosophiæ, & mediam
partem inter naturalem scientiam, & diuinam: atque
de anima naturalem ibi habere sermonem, deq́; suis
paßionibus, & illas pertinere ad naturalem. sed quan
do in tertio libro loquitur de quiditate animæ, certe se
cundum Alexandrum, & Themistium, & Simplicium
pars illa spectat potius ad metaphysicum, propterèà
quòd abstrahit à materia. prætereà diximus omnes ar
tes uersari circa aliquem affectum primi entis, & sic
haberent omnes subiectum suum cum additione, ut in
philosophia naturali est subiectum corpus mobile, mo
tus uerò est finis illius scientiæ, qui finis non potest ha
beri sine corpore, & sine subiecto, quod est corpus.
sicq́; dicimus corpus humanum arte sanabile esse sub-
iectum in medicina: finem autem ipsam sanitatem, quæ
nec ipsa potest haberi sine suo subiecto. Quare sunt
etiam aliæ scientiæ præterquam prima philosophia,
quæ considerant de simplici subiecto, ut arithmetica de
numero? Dico uerum esse eam considerare de nume-
ro, & sic scientiam considerare paßiones, quando nu-
merus est paßio; & magnitudo: sicq́; nō est subiectū,
sed paßio. Vnde quando possumus habere in aliqua
scientia paßionem sine subiecto, tunc de subiecto nihil
quærimus: subiectum enim arithmetices est numerus,
qui est paßio. Ideo potest considerari, & conside-

ratur illa scientia sine subiecto.

TRES SVNT OMNES DOCTRINAE. iste liber diuiditur in duas partes: prima pars continet præfationem: secunda pars est tractatus. In primis illam partem declarabimus, deinde ad alteram accedemus diuidendo, & interpretando eam. In hac præfatione facit Galenus, quod docti uiri, proponitq; in hac parte materiam ad opera, ut faciat, & seruet auditorem docilem, beneuolum, & attentum: cum attentio, & docilitas in principio uniuscuiusque rei maxime reddenda: & docilitas est proponenda in principijs quemadmodum dicit Arist. in tertio Rhetoricorum ad Theod. cap. x. loquens de præfatione, quod documentum ipsemet philosophus seruauit ubique locorum in suis libris. quomodo autem proponatur docilitas, uidete Aristo. eo in loco, qui dicit cum proponimus finem, circa quem sit agendum, & de quo in sermone sit tractandum, tunc fit docilitas magna: nã proponitur finis, gratia cuius totus sermo est habendus uobiscum, ut bene recteq; discere poßitis: hæc enim debent seruari ab illo, qui præfationem docet. Videndũ modo est nunquid Gal. seruet? Maxime: quoniam proponit se docere artem medicinæ per ordinem, & doctrinam definitiuam, & ut sitis attenti magis, & magis dociles, dicit quæ sit ista doctrina. Et inquit est doctrina definitiua, & quam utilitatem habeat, hæc omnia declarat in procœmio, & ut hæc sciatis optime distinguere, Galenus proponit reliquas doctrinas,

& om-

& omnes ordines, quicunque possunt obseruari in tradenda medicina disciplina, ut per suas differentias discernatis omnes ordines: hoc enim facit Galenus in textu in procemio: legamus modo textum declarantes nonnulla dubia, quæ solent accidere ex malo intellectu uerborum. Tres sunt omnes doctrinæ: quamuis doctrina uarijs modis capiatur ab expositoribus, qui se confundunt, quandoque enim capitur pro modo docendi, quandoque pro instrumento, & quãdoque per ordine, tamen sumendo doctrinam pro doctrina dupliciter potest intelligi & considerari, ut colligitur ab Aristotele primo de partibus animaliũ cap. 1. ubi dicit doctrinam omnem duplici modo posse haberi: uel per exquisitam cognitionem suarum causarum habendo omnes causas. nam eorum, quæ causas habent, ut habetur in primo physicorum non fit cognitio, nisi cognitis causis: hæc enim est uera doctrina, quæ facit hominem scientem, & ueram scientiam, & est nobilissima doctrina hæc. Alia est doctrina quæ non traditur sic per suas causas ad inferrendos suos effectus, & contra per effectus ad suas causas: sed ista fit ex præceptis quemadmodum iurisconsultorũ: ut. n. leges dicunt, ita faciunt. sunt. n. leges illæ præcepta, ex quibus fiunt canones, uel regulæ: ex quibus deinde canonibus faciunt artem: & bene dicit Galenus, quòd doctrina ista est doctrina tyranni: cum ars, & doctrina hæc constet tantum ex præceptis, & tamen ex ista dicuntur præcepta, & canones; estq; iste duplex modus

dus doctrinæ capiendo ipsam pro propria doctrina, deinde alia est doctrina, quæ traditur ex ordine, uel doctrina aphoristica & est historia. sed inquit Arist. hæ doctrinæ non sunt ueræ, sed potius sunt peritia quædam, qua tantum potest indicari aliquid de illis: & ideo dicunt illi periti per historiam, ut tantummodo sciunt aliquid, sed non habent ipsas causas. unde bene dixit Aristot. illam esse doctrinam ueram, quæ traditur, & acquiritur per suam causam, & habet suum esse scientificum: quæ uero per historiam, ut tantummodo sciant per canones, eam appellare debemus peritiam. His modo sic dictis, dum inquit, tres sunt omnes doctrinæ, intelligit tantum de doctrina primo modo dicta: propterea quod debemus nos abhorrere à talibus peritijs, atque discere scientias ipsas per suã causam, & per methodum ipsam, & per uiam rationalem, quemadmodum nos docet Galenus ubique in suis lib. circa hanc intelligentiam habito recte conceptu omnium dictorum debetis animaduertere eum, qui uult propriam, & ueram doctrinam subiectis aliis docere, debere tria in se habere: primum est, ut habeat modum docendi: deinde bona intellecta, cum quibus doceat: tum ordinem docendi: hæc tria debemus habere, quicunque uolumus docere recte. nam qui carebit aliquo istorum trium, non poterit bene docere. sicuti uero optimus faber in arte sua utitur plurimis intellectis: quandoque enim utitur uno, quandoque alio secundum uariam materiam, circa quam operatur: ita debemus

mus facere,qui docemus discipulos nostros : semperq́;
seruabo ordinem,cum ordo sit summè necessarius.nam
& Aristot.dixit naturam constare ex ordine ipso, et
summoperè esse ordinem in ea institutum,seu insitum,
& omnem scientiam constare ex tribus iam dictis.
Hæc ergo tria debent à me,& à uobis seruari,si uul-
tis bene doceri,recteq́; addiscere.talis nanque acquiri-
tur doctrina,qualis docetur,cum doctrina sit produ-
ctio quædam emanans à doctore in discipulum.si enim
à doctore bona fluet doctrina, bonam etiam addisce-
tis:& ea tantum scitis,quæ à uobis ipsis ediscetis.Mo
dum itaque docendi debemus attendere,qui primo fit à
progressu doctoris,secundò sumitur ex parte audito-
rum,tertiò ex rebus,quæ docentur. primum ergo de-
bet seruari à nobis modus progrediendi, qui quidem
est,ut tantum incipiamus à notioribus nobis ad igno-
tiora,& hoc fecit Aristot. in docendo ipsam philoso-
phiam,quemadmodum patet,in proœmio physicorum,
ubi inquit innata est nobis uia à notioribus nobis ad
ignotiora,naturæ uero notiora:& hoc est ei perpe-
tuum.nam sicuti bene docebat Aristot.in 1.post.cogni
tio nostra fit ex præexistenti cognitione necessario,
propterea quòd notum debet præcedere ignotum,&
sic à notioribus nobis incipiendum est : & ratio om-
nium rationum est,dicit Galen.quod sunt duo indicato
ria tradita à natura,per quæ sciamus,quæcunque sci-
mus,quorum unum dicitur διανοία.i. discursus : alte-
rum est sensus,per quem procedimus à notioribus no

bis

bis ad ignota. sensus enim nunquam decipitur circa obiectum: discursus habet in se principia, & primordia iudicandi propria obiecta, ut de quocunque uerum est affirmare & negare: quod idem facit ipse sensus. uidetur ēt natura dare quædam, quæ primo intuitu cognoscuntur: sic & nos à notis incipere debemus ad ignota sequentes ipsam naturam. alio modo sumitur modus ex auditoribus in docendo: & notate dictum Arist. secundo metaphy. quinto non omnes esse aptos, ut doceant uno modo, nec æqualiter: sunt enim quidã, qui uidentur ita, qui per sensum percipere rationem, nec doceri possunt: contra sunt alij, qui optime discurrunt, & optime imaginantur, & ratiocinantur, & ibi dicit Aristot. magnam esse differentiam inter hos, & oportet obseruare quomodo auditores sint bene parati ad discendum, ut sciamus quibus debemus procedere in docendo, uel per syllogismum, uel per theoremata, cum omnes non sint æquali ingenio in discendo. tertio est seruandus iste modus ex parte rei: nam secundum ipsas res omnia non sunt æqualiler docenda: quia mathematica scientia melius, & facilius docetur per causam formalem: quæ est sua causa. Qui docent scientiam diuinam melius per causam efficientem, & formalem: quam per alias causas: qui autem docent philosophiam naturalem, magis occupantur circa causam materialem, quoniam facilius per eam docentur naturalia, cum sit causa motus, & eius principium. unde etiam medici optimè docent per causam materialem,

lem, quoniam medicina cedit & subijcitur philosophiæ naturali, ut uidebitis postea. philosophia uerò moralis magis uersatur circa causam finalem: propterea quod agit, quicquid agit ratione eligibilium, quæ sunt ratione finis: uidetis'ne quomodo sit uarius modus docendi etiam ex parte rerum? & ideo omnes non eodem modo docendi, eodemq; calopodio calceandi utuntur. oportet itaque, qui uult docere recte, ut seruet tria: primum est modus progrediendi in docendo à notioribus nobis ad ignota: secundum est, ut habeatur ratio eorum, qui audiunt: sunt enim docendi eodem modo, quo sunt parati: tertium est, ut doctor doceat prout exigit natura rei, & per propriam suam naturam. si quis enim uellet docere Anatomen per syllogismum, ille quidem male doceret, quoniam est docenda per incisionem: certè idem est dicendum de alijs sciētijs, quia omnia non sunt æqualiter docenda. secunda pars quæ est respectu docentis, est intellectum bonum: quando enim quis uult docere, debet habere opportuna intellecta, sicuti & habent omnes boni artifices parati ad operandum: suntq; illi artifices rationales, qui utuntur proprijs intellectis, & debitis medijs. sunt ergo habenda propria intellecta artis cuiuscunque. Hæc autem in genere sunt quatuor, ut uidebimus nunc: quorum primum dicitur intellectum uniuersale uulgò, uel dicitur methodus, uel uia rationalis, uel uia diuisiua: primum ergo intellectum potest capi uno horum nominum: secundum intellectum est ipsa resolutiua methodus: tertium

tium est definitiua: quartum est demonstratiua, quæ fit habebunt omnia hic à nobis, & ab alijs, qui docent per causam. Quod ad primum intellectum .i. ad diuisionem spectat, ualde utilis his, qui docent: nam sæpe nobis occurrerunt plura, quæ apparent unum, & tamen sunt multa, & si non sciet doctor distinguere, errabit: & propterea necessarium fuit, ut haberemus uiam, ac etiam modum, quo sciremus ostendere nunquid id, quod occurrit sit unum an plura? quam uiam diuisiuam inuenit ingenium humanum, & hanc docuerunt nos antiqui, & per quam ipsi habuerunt cognitionem rectam entiũ, quia quicquid nõ est unũ: sed ideo propter hoc est inuenta ipsa diuisio, & nos ita procedemus in hac uia: & procedemus essentialiter, & secũdum materiam: ut uerbi gratia quando habemus conceptum de substantia, & uolumus de ea tractare, nõ possumus recte dicere, quid sit uera substantia, cum sit multiplex, nisi primum sciamus quid de substantijs dicendum sit, cum sit multiplex ista substantia. oportet ergo ut distinguamus ipsam, & eam acquiramus per diuisionem: nam si loquimur de substantia est sciendum de qua loquamur: & dicemus ita substantiarum alia est corporea, alia incorporea: si loqui uolumus de corporea, quia est multiplex, adhuc est distinguendum: nam aliæ sunt substantiæ incorporeæ animatæ, aliæ inanimatæ: si uolo loqui de animata substantia corporea adhuc est distinguendum, cum substantiarum corporearum animatarum aliæ sint rationales, aliæ irratio-

tionales: si substantia illa sit animal rationale, de quo uolo loqui, quia adhuc est multiplex, est distinguem: animalium enim rationalium alia sunt mortalia, alia immortalia: si de mortali animali rationali, ergo de homine, & tunc sistemus. Ideoq; nunquam fit quies usque quo deuenimus diuidendo ad istud particulare: quo acquisito tunc non amplius diuidimus. unde bene dicebat Plato esse, quiescendum in diuisione, quando descendimus ad species indiuiduas, usque quiescimus tunc, & disputamus de eo certo modo; & sic ex diuisione ipsa habemus, quod non laboramus in æquiuocis: & hoc est suum officium, suum'ue munus. Resolutio uero in toto est opposita ipsi diuisioni: nanque resolutio sumit, quod est multiplex, & tamen id est unum in sua propria natura, ut puta homo: uideo enim hic tot homines, & uolo habere cognitionem horum hominum singulorum, sed non potest haberi in particulari, quia singularium non est scientia: & ego dico in uniuersali abstrahendo, in his est una communis natura, ut puta humanitas, uel mortalitas cum rationalitate: primum uideo, quod sunt animalia, pòst rationalia, & mortalia, & in hoc conceptu uideo hoc, quod dico rationale mortale euenire in omnibus hominibus. unde ex hoc discursu deprehendo solum hanc naturã particularem. i. omnem naturam totius orbis in uno conceptu, & sic uideo quomodo ex particularibus habeo unum commune: apparebit enim multiplex hoc, sed tãtum in se est unum, ut homo. sed adhuc est noua inquisitio,

tio,quia uolo inuenire unum ſimplex:nam cum his omnibus & rationalitas, & mortalitas eſt quiddam ſimplex,tamen ſi remoueo mortalitatem , tunc recedo ab homine , & tamen remanet rationale : & hoc eſt unum magis ſimplex, quam primum,quod erat mortalitas cum rationalitate:quia procedo reſoluendo , & acquiro formam magis ſimplicem , quæ eſt animal rationale.adhuc autem animal rationale habet conceptũ magis ſimplicem,& ego reſoluendo rurſus rationale, & tantummodo remanet animal ; & quia in animali eſt compoſitio quædam,quæ eſt animata ſubſtantia,ubi ego concepero hoc,quod eſt animal animatum remota rationalitate,adhuc remoueo animatum, & remanebit tantum ſubſtantia corporea inanimata,& iſta ſubſtantia,aut eſt corporea,aut incorporea : ſi remouebis adhuc corporeum;remanebit ſubſtantia ipſa,quod ſummum eſt cauſa omnium,& ſic patet, quomodo reſolutio ſe habet oppoſito modo penitus diuiſioni : cum per id,quod particulare eſt deuenimus ad uniuerſale, & hac duce uia, ſeu reſolutione , & diuiſione utimur in acquirenda ſcientia , quod Plato dixit in Philebo, qui ſcit reſoluere,& bene diuidere rectè ſapit, & eſt diuinus ; & quidem ſciet omnia ſolum per has duas uias:atque Galenus quoque dixit omnes artes fieri,& conſtare ipſa diuiſione,& reſolutione . nam procedere ab uniuerſalibus ad particularia & contrà à particularibus ad uniuerſalia nulla eſt res, quæ poſſit latere per diuiſionis, & reſolutionis modum;quid enim

eſt,

est, quod faciet omnia cognoscere, & scire? est discursus, qui fit ab uniuersalibus ad particularia, & à particularibus ad uniuersalia: quo discursu omnia æqualia, & inæqualia: conuenientia, & repugnantia cognoscuntur. quare omnes artes, & omnes scientiæ ex his duobus uijs conquiruntur. Unde hortor uos, ut præ manibus habeatis, quantum potest fieri, has duas uias, & in his exerceatis, cum per has uidebitis etiam alia duo instrumenta uobis parata: comparabitis enim & definitionem, & demonstrationem. semper itaque uiã diuisionis, & resolutionis habeatis, propterea quòd debetis procedere ab uniuersalibus ad particularia; & si uos sic facietis, duo primum scietis colligere, quæ sunt meliora in re medica: scietis deinde in collegijs respondere, & soluere omnia quæsita, facietisq; alios silere: & ne erretis in æquiuocis hæc methodus resoluendi appellatur à Galeno compositiua, & etiam à Platone, & merito debet dici compositiua etiam à Platone: unde uideatis Gal. in nono de placitis, ubi ostendit, quomodo ex diuisione ab uniuersis ad singulas res proficiscimur: sunt enim optimæ doctrinæ compositiuæ, & uia compositiua, quoniam uia compositiua procedit à particularibus ad uniuersalia, ordo compositiuus ab uniuersalibus ad particularia. Hæc satis dicta sint de his duabus methodis: sunt modo duo alia instrumenta, siue aliæ duæ uiæ definitiua, & demonstratiua, quæ non sunt contemnende. Definitio est, quæ circunscribit totam differentiam, & substantiam rei breuis-

sime. Sed logici ipsi tantummodo utuntur istis duobus relicta diuisione, & resolutione, & habent has duas tanquam portenta in arte. Definitio est ergo, quæ circunscribit totam substantiam rei: nolo enim immorari in his, nec omnes partes definitionis repetere, quia nolo docere logicam, cum hoc sit munus logici, sed tamen dicã de demonstratiua, quæ nihil aliud est, nisi demonstrare paßionem aliquam inesse subiecto per medium, quod est definitio: & illa est optima demonstratio, quando eius medium est definitio. at quia non semper habemus uerum medium, tunc deuenimus ad causam, quæ sit immediata, & facimus demonstrationem: si uero nec immediatam habere possumus, & quærenda causa mediata, donec id, quod quærimus habeamus. Et ideo quia intentio mea est docere uos tantum necessaria hic, ideo omittam hæc logica. Debetis autem aduertere unum errorem recentiorum, qui dicunt esse habitudinem ordinis inter has uias, quod est falsum, dico unamquanque harum habere suum finem per se, & esse distinctas propria natura, & unam non ordinari in aliam: sunt enim diuersæ partes penes materiam suam, quoniam sunt factæ gratia sui ipsius: bene uerum est unam posse seruire alteri, tamen unaquæque per se stat: unde quod est multiplex, ad distinguendum illud sufficit ipsa diuisio, sicut ad resoluẽdum satis est resolutio, sic ad definiendum sufficit definitio, & ad demonstrandum demonstratio. Quare unaquæque per se stat, & per aliquam harum, quam rem

quærimus,

quærimus, possumus habere: nec enim definitio requiritur in demõstratione, imò definitio est nobilior ipsa demonstratione. Necessarioq; intellectus noster uel occupatur circa substantiam, uel circa paßiones: dum enim quærit scire substantiam, tunc ei sufficit ipsa definitio: si paßionem, oportet demonstrare. sed ipsa definitio non potest haberi, nisi quæratur genus, & differentia: quæ autem uiæ faciunt hoc, est ipsa diuisio. Itaque tunc utimur diuisione, quæ docet inuenire genus, & species specialißimas, ut quando egemus genere inferiori, si autem egemus genere superiori: tunc utimur resolutione, quæ deseruit definitioni ad inueniendas differentias. Vnde quandoque utimur una, quandoque utimur alia uia: quando etiam uolumus cognoscere affectum, an sit paßio in tali subiecto, tunc utimur demonstratione, ut bene dicunt Hippocrates & Erasistratus, à quibus quoque commentator furatus est, qui dicunt quatuor tantum esse uias, & non plures, propterea quòd uel intellectus occupatur circa substantiam, & tunc utimur definitione, uel occupatur circa paßionem, & tunc utimur demonstratione. habitis ergo quæsitis istis uias quatuor esse, & quam ipsæ habitudinem inter se habeant, patet.

Restat nunc, ut agamus de tertio necessario, seu ordine utilißimo. Itaque pro declaratione procemij requiritur etiam ordo necessariò in doctore, & de ordine in doctrina, quam sit necessarius pro doctrina habenda secundum rationem, & hoc patet manifestè,

quia non habito ordine in doctrina, tunc oritur confusio maxima in ea: sine hoc licet alia adsunt, tota tamen doctrina confusa erit. Et ideo cum ordo sit proportio, & ratio in rebus, & cum scientia sit proportio in uia cum ratione necessariò requiritur ad scientiam adipiscendam, conuenitq; in doctrina, & in scientia, quem tantum ipse Plato magnifecit, quod dixit ordinem esse scientiam, & causam omnium rerum, ac omnium bonorum: quod etiam ipsemet asserit Arist. secundo physicorum. est ergo summè necessarius ordo, oportetq; modo uobis ostendere, quomodo inueniatur ordo in doctrina ipsa, & antequam ostendamus hoc primum docebo, quid sit ordo in uniuersali, pòst quid sit ordo in doctrina ipsa: & hoc quia cognitio uniuersalis præcedit particularem. quid est ergo ordo? ordo est in prædicamento ad aliquid, quemadmodum probauit Galenus in libro de differentijs pulsuum, & Arist. in octauo physicorum. Ordo est ratio, & proprietas in rebus. Sed adhuc ordinis non est uera essentia: nam dicere hoc tantummodo, nihil est docere: quia est nimis uniuersalis locutio ad ordinem acquirendum, cum hoc conueniat etiam alijs: non enim circumscribit essentiam rei. nanque & duplum, & triplum, & quadruplum ad aliud referunt, & non sunt ordines. Itaque est addenda alia prioris & posterioris, & idem uarijs in locis dicit. cum ergo quandoque doctrina pro modo usurpetur. quæritur modo, dum Galen. dicit tres esse omnes doctrinas, an de doctrina pro

uaria

uaria docẽdi forma intelligat, an de doctrina pro uijs, uel methodis: nam omnes ferè ponunt doctrinas pro uijs uel demonstratiua, uel resolutiua, uel definitiua: quod tamen quandoque dicit Galenus. quæritur an hic intelligat de eo ordine per doctrinam, qui dum dicit tres esse omnes doctrinas, intelligat de tribus ordinibus in docendo: oportet hoc bene examinare, & uidere quid intelligat per doctrinam, quoniam hoc habito cætera omnia facile patebunt uobis. assero Galenum non intelligere per doctrinam modum: nam modus est qualitas docendi, cum sit qualitas, est in prædicamento qualitatis: at ordo est in prædicamento ad aliquid: cumq́; modus sit separatus ab ordine, modus non conueniet ordini. ergo non capit hic doctrinam pro modo, bene uerum est, quod modus hæret ordini, ut dictum est. An modo sit doctrina pro uia methodi, aut uia hærens ordini, ita dicunt isti doctrinas esse tres primam resolutiuam, secundam compositiuam, tertiam definitiuã. Ego quidem nõ esse capiendam hic doctrinam pro uijs, aut instrumentis: nam dicant mihi, ubi uiderint unquam librum unum compositiuum, in quo tantummodo uno instrumento utatur, & una uia nec ressolutiua tantum, nec definitiua etiam: sed in quolibet libro multis utimur instrumentis & resolutiuo, & diuisiuo, & compositiuo, & diffinitiuo. Hoc enim facit, & seruat Gal. in libro de constit. artis, & in alijs lib. & in hoc, & in unoquoque libro ordines sunt uarij: nullus enim est liber, qui tantum una utatur uia,

& uno instrumento: sed omnibus his utimur, quandocunque egemus diuisione, utimur diuisione: quando egemus resolutione, utimur ea. non potest itaque ostendere pro doctrinis uias, & instrumenta intelligenda esse. Dixi superius unamquanque harum habere suum finem separatum, & quamlibet istarum separatam esse ab alia, ita ut habeant finem suum distinctum: etsi uerum est unam quandoque inseruire alteri, sunt tamen separatæ per essentiam, & secundum rationem. si igitur per illa uerba Gal. tres sunt doctrinæ omnes, non debemus intelligere nec modum docendi, nec uias rationales, nec instrumenta, sed debent intelligi pro aliquo alio. Relinquitur igitur, ut capiatur doctrina, ut doctrina uera est, ut est habitus quidam, & productio simplex fluens ab intellectu doctoris in discipulum. sensus ergo horum uerborum talis erit, tres sunt doctrinæ scientiæ, uel tres productiones scientiæ emanantes à docente in discipulum: nec enim sunt plures, nec pauciores his tribus essentialiter: nam non potest doceri aliqua scientia productione alia, quam his tribus. quare intelligendo doctrinam pro uera doctrina essentialiter non potest doceri, nisi aliquo trium eorum ordinum, nisi per aliquam harum doctrinarum, quæ hærent ordini: est semper una ex his tribus uel compositiua, uel resolutiua, uel definitiua: unde quando isti loquũtur de doctrinis loquuntur æquiuocè. Quare clarè apparet, scientias intelligendo doctrinam, prout est emanatio proueniens ab intellectu

tellectu docentis in discipulum, non posse doceri uniuersaliter, quam per ordinem definitiuum, uel compositiuum, uel resolutiuum: & sic loquendo de doctrina essentialiter docetur tantummodo tertius ordinum dictorum essentialiter, aliter fiet, quando non essentialiter docebitur. si appellabitur doctrina dicta operatiua, sciet quidem discipulus operari eo modo, quo docebitur: sed non ratione, eget tantum præceptis, & archanis. docetur ergo tantummodo scientia essentialis cum una ex his tribus: dicuntur autem, & denominantur doctrinæ essentialiter uel resolutiua, uel compositiua, uel definitiua, quæ sumunt denominationem à fine proprio suo accidente existente in re ipsa. Ideo aliquando dicitur scientia resolutiua, quia ordo est resolutiuus: aliquando scientia compositiua, uel demonstratiua, quia ordo eius est compositiuus: quandoque etiam definitiua, quia ordo est definitiuus. Restat modo nunc docere in speciali, quid sit ordo resolutiuus, quid compositiuus, & quid definitiuus. Dico ordinem resolutiuum esse, quando quis doctor docere uult, uel inuenire artem, uel scientiam; nam ad inueniendum quamlibet artem, facit multum ordo resolutiuus: proponit sibi finem, uel subiectum quarto modo dictum, & sumptum, quod etiam dicitur obiectum, ut dicimus intentum in sua arte, quam uult docere: quemadmodum in arte ipsa medicina uolumus docere nos artem medicam per resolutionem, proponimus sanitatem, quæ est finis intentus in arte me-

dica, qui finis dum adiungitur subiecto corpori humano facit totum subiectum medicinæ integrum, quod appellatur corpus humanum arte sanabile. Volumus modo sanitatem inducere, quid facimus? primum concipimus ipsum finem sanitatem, pòst incipimus inuenire sanitatem ipsam, quam uolumus inducere. Sed quomodo inducemus, si non cognoscitur adhuc ipsa sanitas: oportet prius cognoscere quid sit ipsa sanitas. Incipiam à notioribus in sua principia tendens: sanitas actu est proportio, uel ratio, uel habitus quidam in corpore humano naturalis, ratione cuius operationes, quæ in illo existunt sunt secundum numerum, & dicitur hoc de necessario esse: unde uocamus hominem sanum, quia operationes suæ sunt naturales, & dicimus etiam sic, homo est sanæ mentis: nam sanitas tam potest de anima, quam de corpore dici, dummodo operantes in corpore sint naturales: unde conceptus est, quod sanitas est habitus naturalis in corpore humano à notioribus procedendo, qui habitus bonus non potest esse in corpore, nisi sit cum opportuna proportione. hoc autem habito quid facimus? incipimus uenari, & quærere causas, quæ faciunt corpus proportionatum, & quærendo uidemus primum in corpore humano esse mistionem quatuor elementorum. quo quidem acquisito, uidete quæso resolutionem corporis in sua principia: primum enim corpus constat ex quatuor elementis. cum artifex intelligat proportionem requiri ad sanitatem in corpore humano,

no, debet concipere esse proportionem in quatuor elementis pro sanitate ipsa, & temperatura (quod postea considerat) quæ resultat ex hac mistione elementorum, quæq; temperatura appellatur, κρᾶσις ad differentiam alterius mistionis, non temperata. nam quando miscemus aquam cum uino, ista quidem est mistio, sed alia ab ea, quam nos intelligimus; quoniam ista mistio elementorum facta in corpore est temperatura, & ipsa dicitur κρᾶσις. dum enim fit talis miscella, fit una κρᾶσις, uel temperatura una ex debita mistione dicta: ex qua cum ratione proueniente nascitur sanitas, & ad eam sequitur: & quoniam contrariorum eadem est disciplina, ac intēperatura etiam, cui opponitur temperatura ipsa, sequitur, ipsamq; ægritudo. deinde sunt & alia intellecta consideranda ad habendam sanitatem, quæ sunt ipsius corporis, & quæ, & quot sint membra in corpore, quæ si fuerint sana, & debita, tot etiam erunt operationes cum quadam armonia, quæ membra secundum naturam operantia, ut simus bene operantur, ut pes etiam operatur, faciūtq; ad sanitatem ipsam. Quare ad sanitatem ipsam organica ipsa debent simul correspondere: unde fit in corpore illud, prout quidem dicitur compositio ipsa bona, si debet esse sanitas in corpore ad sanitatem. ergo requiritur etiam bona compositio. deinde oportet uidere, quod est necessarium primitus illorum membrorum naturam cognoscere, ut quod totum corpus recte unitum sit, & quomodo se habeat; an bene operetur,

nec ne? quoniam si non poterit bene dilatari, uel constringi, tunc non potest operari naturaliter, tunc non est sanitas in eo. præterea qui resoluit, si uult recte cognoscere, & exquisite sanitatem in tali corpore ab illo habendæ sunt causæ etiam, quæ conseruãt sanitatem: sunt enim materiæ, & hæ sunt uel intrinsecus, uel extrinsecus aduenientes, ut cibus & potus: causæ etiam efficientes internæ sunt habendæ, quoniam sæpe oportet nos curare ægritudinem. ideo sunt etiam habendæ causæ facientes uel ægritudinem, uel sanitatem ipsam. sed quia sæpe ipsæ causæ nos latent, si eas uolumus cognoscere, sunt necessaria ipsa signa, ut habeamus, quænam causæ faciunt sanitatem, & quæ non, & non tantum sunt habendæ à medico causæ facientes sanitatem, & quæ non: sed etiam quæ præsentem, & quæ futuram, imò de his præsentibus, & de futuris debet medicus cognitionem habere, atque etiam de præteritis. quare resolutionem habetis per ordinem resolutiuum, ipsam sanitatem, & tantummodo capita rerum per quæ tota ars docetur recte, si ea recte explicẽtur: nam si uellem omnia percunctari, essem nimis prolixus. Ordo autem compositiuus se habet contrario modo ad resolutiuum, quemadmodum dicit Galenus in libro de constitutione artis, quod compositiuus ordo est oppositus resolutiuo, ut uia Roma Venetias, & contra Venetijs Romam: iste enim ordo compositiuus resumit, quod fuit resolutum in plures partes per resolutionem: est enim eadem habitudo inter hos ordines,

diffe-

differunt modo ratione, non subiecto: at ordo resolutiuus melius facit pro peritis; compositiuus uero pro rudibus, & nouis, ut scitis in sanitate habita per ordinem resolutiuum. primum quod inuentum fuit in corpore humano ab ipso resoluente erant elementa quatuor, uidebamus ibi elementorum mistionem debere esse pro sanitate: deinde quomodo se habere debeāt omnia membra in corpore perfecto: deinde & totum corpus uidebamus ex operationibus, quæ debent esse naturales: uidebamus & causas debere esse necessarias ad conseruandam sanitatem. unde docet primum differentias operationum naturalium? deinde causæ naturales conseruantes ipsam sanitatem præsentem consistunt in libro de tuenda sanitate, qui liber in hac parte uidendus est. deinde docentur causæ præternaturales, & componentur lib. de simpl. & de compositione pharmacorum, & non desinam quousque ad sanitatem ipsam deuenero: postremò quia causæ sæpe latent, danda sunt signa: & sic tota traditur ars curandi: talis enim est ordo compositiuus, & est, ut operator, siue ædificator, qui uult construere domum. oportet enim eum prius partes omnes ad domum faciendam præparare, quibus præparatis & positis pòst compositionem facit: sicq; facit ille, qui docet, quoad ordinem resolutiuum incipit à fine soluere, deinde incipit componere ab illis partibus, in quas iam desinit resoluere. at qui sunt ingeniosi, & solertes uno tantum utuntur ordine ad acquirendam scientiam, nimirum ordine

ordine resolutiuo.unde qui docti sunt,solent appellari homines resoluti,eo quia semper utuntur resolutione: hæc de ordine compositiuo, & de resolutiuo ordine diffusius diximus supra.ordo definitiuus est quandocunque sumpta definitione aliqua partimur ipsam in suas partes,& si est aliquid æquiuocum diuidimus: in hoc enim ordine procedimus demonstrando,resoluendo,diuidendo.hæc sanè omnia inseruiunt ordini definitiuo,non multum nunc immorabimur in his : quia hoc toto anno de hoc ordine definitiuo acturus sum , & comparabimus hos ordines inter se:ista sint dicta quantum ad ipsos ordines , deest tantum unum dicendum cur tantummodo tres sint ordines,nec plures, nec pauciores ad docendum ueram scientiam sunt ? aduertatis hoc sumi à natura rei , non esse nisi tres ordines : si uultis docere à natura rei, inquit Aristot. 12. metaphy.cap. 10.quod coordinatio entium est duplex , uel dicitur coordinatio,quoniam aliquid secundum rationem superioris , & inferioris ordinatur : iste enim unus ordo coordinationis est , quia ordinatur superius,& inferius:alia est coordinatio, ut quando habemus unum principium,ad quod cætera referuntur,& ordinantur.duplex ergo est,uel est coordinatio secundum habitudinem prioris,& posterioris, uel quando est bonum principium,ad quod reliqua referantur . at dicat aliquis non intelligo hoc:declaro primum coordinatio entium est,ut causa & causatum : causa habet rationem prioritatis, causatum uerò posterioricatis.

secun-

ſecundum etiam declaro, uerbi gratia, ſi ſit rex, & primus ſit, quis finis omnium in ciuitate ſua ratione cuius regis omnia conſeruantur in tali ciuitate: habet enim ciuitas ſuos magiſtratus, ſua officia, & ſuos gradus: populusq; Romæ inſeruit ipſi regi, & omnes habent relationem ad illum. unde fit talis ſecunda coordinatio ſicut etiam dicitur de duce militum, qui ſub ſe habet multos, & omnes milites, & omnia neceſſaria ad bellum, & cuncta ad illum referuntur, & reducuntur, ut ad ſuum principale caput: non enim aliæ ſunt coordinationes ſunt, quam hæ duæ. cum itaque natura non ſint, niſi hæ duæ, applicetis modo, dico ſic eſſe in ordine ſcientiarum: ubi conſideramus, uel comparamus habitudinem ſuperioris ad inferius, uel contrà, uel habitudo principij ad principiatum, ut ita dicam, uel contra: ſi enim habemus habitudinem, & reſpectum huius ad principium, tunc utimur ordine reſolutiuo ſeruando habitudinem poſterioris ad primum: quando uerò utimur habitudine prioris ad poſterius incipiẽtes à principijs ad principiata, tunc utimur ordine compoſitiuo. quare iam patet differentia horum duorum ordinum reſolutiui, & compoſitiui. at quando ordinamus rem aliquam, ita ut nulla ſit habitudo prioris, & poſterioris; ſed tantum unum ſit ens, ad quod cætera referuntur, tunc ille dicitur ordo definitiuus, ut de exercitu militum, & omnibus, quæ pertinent ad militiam, habentia reſpectum ad ipſum ducem. unde dico, quod cum expleuerimus ordinem definitiuum tota ars manifeſta

erit

erit medicinæ: ordo enim definitiuus in hac arte habet rationem principis, & sic cum non sint, nisi tres ordines in natura non plures, nec pauciores, & duæ tantum coordinationes. Simili quoque rationis modo nec in scientijs, nec in artibus erunt plures, nec pauciores, his duobus coordinationibus, propterea quod uel erit ordo superioris ad inferius, uel inferioris ad superius, uel alicuius principis ad cætera inferiora sua.

Nam quando uultis docere per ordinem essentialem, uel enim incipitis à causis, & à principijs deueniendo ad causata, & ad conflata ex principijs, uel incipitis contra à causatis, & à principiatis ad causas, & ad principia procedendo: nullum enim aliud possumus imaginari in doctrina scientifica: si enim procedimus primo modo à causis ad causata, & ab uniuersalibus ad particularia, tunc utimur ordine compositiuo, componimus tunc accipiendo uniuersalia, & deueniendo ad particularia, & ad indiuidua in ipso: est autem compositiuus iste primus ordo dictus. uel enim incipitis à conflatis ex principiis, & tenditis ad sua principia opposito modo procedentes, & iste ordo dicitur resolutiuus oppositus compositiuo: uel uobis proponitis unum præcipuum, & caput ad quod omnia cætera debent referi, & hic dicitur ordo definitiuus: proponitis primum omnia referendo ad primum, deinde diuiditis singulas partes. uidetis ergo quomodo sunt tres ordines inhærentes ipsi doctrinæ per emanationem, nec possunt esse plures, nec pauciores: & dixi superius ex

12.metaphy.10. per Arist. coordinationem entium esse duplicem,quarum una subdiuidebatur : unde fiebant isti tres ordines tantum,qui ordines sunt amplectendi,ad hoc,ut fiat doctrina.i. emanatio intellectus fluens à doctore in discipulum, & si modo non bene percipitis hos ordines,intelligatis,& audiatis methodum nostram,quoniam multa ibi diximus de ordinibus,& ibi agebatur de ordine resolutiuo; hic uerò de definitiuo,quos comparare inuicem multum confert. Quare cum Galen.dixit tres esse ordines siue doctrinas ordini inhærentes,non intelligit habitus diuersos, sed in nnoquoque istorum ordinum semper idem est habitus,ut in medicina siue procedas utendo ordine resolutiuo,siue ordine definitiuo,ut nunc facimus,siue ordine compositiuo,ut facit Auicenna semper idem est habitus:& unusquisque horum ordinum est essentialis,ut est de ordine compositiuo,quo usus est Aristot. in philosophia docenda. sed uideamus modo an uerba hæc bene sonant,tres sunt omnes doctrinæ: quicunque non calet literas græcas, non potest sic intelligere uerba ista,quemadmodum intelligũt græci: inter multitudinem errantium,qui uerterunt contextum Leonicenus minus errauit, tamen nec ipse potuit attingere scopum.Nam textus Leoniceni dicit inhærentes ordines:quocunque modo docebimus, semper egemus aliquo ordine istius emanationis intellectus fluentis à doctore in discipulum . Namque textus græcus dicit τάξεως ἐχομένων, quæ uerba Leonicenus transtulit ordini

ordini inhærentes, quod ad habendam doctrinam scientialem semper aliquo horum ordinum egemus, sed errat, quia istud uerbum ἔχω apud græcos construitur cum accusatiuo, ut habeo hoc penes me, habeo librum hunc, quia habeo aliquod externum: sed dum dicitur ἔχω τον τῶν tunc dicitur habeo intrinsecus aliquam rē: unde illud ἔχω cum genitiuo semper dicit intrinsecus rem quandam habere, ut ἔχομαι habeo intrinsecus, quod nec alio modo possumus uertere uerba rectè, et bene dicit Galenus τάξεως qui sequatur emanationem: unde nec Leonicenus omnino uerū dicit. quare sensus est talis, sicuti dedi in his uerbis, tres sunt omnes doctrinæ, est tanta confusio, tantaq; intricatio nouorum, ut nihil supra. nam hoc nomen doctrinæ decipit illos, ex quo est necessarium insistere semper his uerbis: prius aliqui intellexerunt per doctrinam demonstrationem propter quid, & isti hallucinati sunt, ut patet. Alij autem post illos dixerunt doctrinam capi pro tribus instrumentis ordini inhærentibus, sed nesciunt quomodo inhæreant: dicebant enim, quod Galenus intelligit, tres sunt omnes doctrinæ &c. ordine inhærentes, non autem ordini; & quod habent ordinem essentialem inter se, ita ut una erat prima, alia secunda, & decepti sunt. nam primo peccant, cum hæ doctrinæ non dependeant una ab altera, propterea quia & definitiuam habere possumus sine resolutione, uel resolutiua doctrina: deinde peccant quia Galenus non loquitur de instrumentis particularibus: tertio dicit,

tres sunt omnes doctrinæ, ex quibus perficitur doctrina. Quare omnes antiqui, & noui omnes hoc in loco decepti sunt; ideo fui parum prolixus circa hæc declaranda, quæ sunt necessaria, & non intellecta ab ullo, & sic patent omnia. de his autem unum aliud uerbum dicam uobis, quæ sit differentia inter ordinem resolutiuum, & uiam resolutiuam, quoniam quis dicere posset ignoro horum differentiam, quum uterque incipiat à notione finis, & resoluat in sua principia: dico uiam resolutiuam distare ualde ab ordine resolutiuo: nam uia resolutiua, & si nihil habeat notionis, fit ubicunque in natura, quod est in quo est multiplicitas, nec id multiplex potest cognosci, nec sciri, nisi resoluatur. Itaque tunc utimur uia, & methodo resolutiua, ut diximus de homine, considerando hominem in ipso est rationalitas, & mortalitas accidentalis substãtia, si uelimus uidere, quid sit homo resoluimus illũ, & uidemus, quòd rationale est, & quod est animal, & substantia corporea, & sic resoluimus hominem, nimirum speciem specialißimam in sua principia usque ad substantiam, considerando quid sit mortalitas in se, & quid rationalitas, & etiam quomodo ista omnia hæreant homini usque ad substantiam simplicem, & iste est tantum unus progressus, uia ressolutiua. Vnde notate, anno elapso dicebam, quod methodus compositiua erat species resolutiuæ, & dicebam potius debere dici, quod esset omnino eadem, quoniam methodus compositiua nihil aliud est, quam resolutio ipsa

loquendo proprio modo, & non de ordine. Vnde & Gal. in nono, uel sexto de placitis uoluit compositiuam esse appellandam à resolutiua, quòd resolutiua esset compositiua, quia dicit Gal. omnia in artibus constare compositione, & resolutione, quoniam quod est multiplex, debet resolui. Sed quare dicitur esse compositio? quoniam omnia inhærent in uno, & ratione alicuius multiplicis resoluitur in unum. unde fit compositio omnium in unione: quod ibi dicebat Gal. in sexto de placitis, tamen dicit hoc ex mente Platonis, non ex seipso: debetis etiam notare unum aliud in methodo nostra data anno elapso, in qua de uno retracto, & non est malum aliquando retractare de aliquo errato: nam non adhuc uideram, quæ hoc anno dixi. Dicebam enim anno elapso in methodo illa uniuersali, quod erat quædam uia compositiua separata, & distincta à uia resolutiua, de qua retracto; quoniam eadem est prorsus uia resolutiua cum compositiua: non enim adhuc distinxeram ordinem compositiuum à uia compositiua, quod feci hoc anno, quæ uia compositiua potius est eadem cum resolutiua: non nego tamen, quod quando uultis resoluere aliquid, ut puta hominem in sua principia, posse fieri retrouersionem, sed hoc fit per diuisionem; non enim potest tunc fieri in uia compositiua, quia non possum à substantia deuenire ad alia, nisi per diuisionem. si enim parte practica, ubi fit ipsa resolutio, quando ibi uultis componere, compositio ibi dicitur actio, ut puta uolo inducere

re sanitatem, Socrates patitur febrem, quæ ut dixi toties est calor extraneus, aduentitius uersus ad igneum: si est talis calor, oportet refrigerare. primum oportet inuenire etiam instrumenta opportuna ad hoc: ubi enim fuerunt inuenta talia, facio deinde compositionem ex his, quæ compositio non est scientia, quoniam est cum operatione, sed tantum dicitur actio, quemadmodum qui facit domum, incipit à notione finis, & uidet domum construendã, multaq; necessario requiri, ut tegmentum, parietes, ligna, calcem, lateresq;, quibus omnibus inuentis tunc operatur artifex: dum autem componit non amplius considerat. Quare dico compositionem in praxi appellari actionem, non autem esse scientiam, & sic iam habetis, quid sit uia, uel methodus resolutiua: dixi supra me ponere differentiam inter uiam resolutiuam, siue methodum, & inter ordinem resolutiuum, quæ uia resolutiua est progressus unus simplex accipiendo, quod est multiplex, & resoluendo id in sua principia: ordo autem resolutiuus habet quidem magnam similitudinem cum uia resolutiua: nam sicuti uia incipit à notione finis, & soluit in sua principia: sic etiam fit ordo resolutiuus, sed in aliquo differunt. Differunt autem in hoc, quoniam uia resolutiua non est multiplex, sed simplex, & proponit sibi finem particularem in scientia: at ordo est multiplex, & non proponit sibi finem particularem in scientia, sed uniuersalem: ut quando quis proponit finem in arte medicina, qui finis est sanitas, & est finis

uniuersalis: deinde ille diuidit eam in sua principia diuidendo & materiam, & formam. In partibus, & diuisionibus omnibus fiunt & multæ resolutiones, & multæ etiam diuisiones, & multæ definitiones, multæq; demonstrationes, ideo estote attenti: quoniam oportet habere multas resolutiones, quæ uisæ sunt necessariæ, & sunt quatuor. dico esse necessarias omnes in quocunque ordine, & non possum uti aliquo ordine cum his quatuor instrumentis, uel uijs. Quare iam patet aliud esse ordinem resolutiuum, & aliud uiam resolutiuam: nam uia resolutiua est simplex resolutio in sua principia sine diuisione cum uno ordine tantũ. At ordo resolutiuus est multiplex, quia incipit à fine diuidendo, & subdiuidit multa membra, quæ membra deinde resoluit: resoluit etiam, quod simplex est, ordo iste non uno ordine, sed multis: nam modo utitur diuisione, modo definitione, modo demonstratione, & sic ordo resolutiuus est compositus, in quo ordine tota habetur scientia: uia enim est admodum simplex, quare distant inter se? quia ordo est multiplex, & ex quatuor uijs constat: sic patet quid sit ordo resolutiuus, & quid uia. Dicat autem quis, aut ordo compositiuus est compositus, & multiplex, uia autem resolutiua minime? Dico quod quando resoluitis hominem, statim habetis quid sit homo, & tunc non egemus compositione, & si uultis posteà operari, operamini. At de ordinibus uniuersaliter est dicendum, quoniam quando resoluitis membra diuisionis, oportet

postea colligere ipsa per compositionem, si uultis ea bene scire: inueniuntur enim omnia in arte per resolutionem, quibus inuentis deinde docentur per compositionem, quia artifex accipit unam partem, deinde aliam, & componit, ut si ego resoluo sanitatem in corpore humano, resoluo primùm corpus humanum in sua principia, deinde resoluo compositionem membrorum usque ad ipsa elementa, quibus perceptis utor postea compositione, & incipio demonstrare, quæ sint elementa, & quare faciant mistionem, & quæ sit latitudo horum. deinde demonstro temperaturas, & uideo, quæ sint, & quot sint harum gradus: deinde deuenio ad membra, & uideo horum ordinem, numerum, & eorum substantiam, situm, figuramq; per compositionem ipsam, quæ omnia tantummodo per resolutionem ipsam faciunt mutationem, & per compositionem omnia melius cognoscuntur. Vnde Gal. in libro de cõstit. artis prius docet omnia per resolutionem, deinde agit de compositione incipiendo ab ultimis tendens sursum per compositionem; quæ primum dixit per resolutionem, pòst dicit per compositionem. Quo ordine usus est Auic. & Arabes, & Hali. quẽadmodum facit faber in constituenda domo: primum proponit situm, deinde considerat per resolutionem omnia usque ad principia, tum componit explicando omnia in actione: propterea quòd ordo compositiuus in domibus est actio, & operatio: sic fecit Arist. antequam doceret ipsam philosophiam in arte primum

quidem per resolutionem eam considerauit speculando omnia usque ad principia ipsa: deinde composuit eam, & redegit in artem explicando omnia, quia scientiæ omnes, & artes dicuntur fieri per compositionem: licet inueniantur per resolutionem. Itaque Plato bene dicebat omnia constare compositione, & resolutione: credo autem uobis hæc sufficere. Tres sunt omnes doctrinæ: prima est à notione finis, & est ipsa resolutio, secunda est compositio: prima enim uidelicet primus ordo est à notione finis resoluendo eam in sua principia: secunda est compositio, & secunda doctrina est compositiua, & est contraria resolutiuæ, quia in hac secunda incipimus ab elementis, deinde à temperaturis sursum ascendendo per compositionem, quod iam fuit resolutum: tertia ex definitionis dissolutione. de hac autem tertia intendimus tractare, quæ etiam dicitur, & est pro rebus segregatio; resolutio est magis artificiosa. Vnde etiam definitio resoluitur, & dicitur etiam explanatio, quod idem est. Nam alij ante eum tractauerunt de tali ordine, inter quos multum nominat Herophilum, qui fuit antiquus, & optimus medicus, & fuit etiam Æmulus Erasistrati, qui fuit ipsius Aristotelis gener, & fuit Aristotelicus, quem Erasistratum præter alios Gal. in libro de sectione uenæ præfert in multis, et maximè in anatome: postea ei successit Herophilus contra, ut dixi, Erasistratum. Gal. autem in quarto de dignoscendis pulsibus appellat hos sophistas, & debetis scire tempore

Galeni

Galeni fuisse unum Heraclidem Tarentinum uirum empiricum, qui tamen fuerat prius dogmaticus, deinde recessit à tali doctrina: quia audiuit geometriam, euasit empiricus, de quo Gal. loquitur in secundo κατα τόπους, & in sexto de simpl.medic. quem Gal. dicit in cognoscendis simplicibus ualde expertum fuisse, qui arguebat contra aliquos docentes simplicia, quos assimilabat præconibus, qui docent asinum amissum per signa: etiamsi preco inuenerit, non uniuersaliter tamen cognoscit eum: nam non aliter dicebat ille, eos qui docebant simplicia, ea docere, quam preconem asinum perditum. Alius autem fuit Erythreus, qui fuit dogmaticus, de quo Gal. hic memoriam facit. Erasistratus autem fuit maximus medicus, & auditor Chrisipi, & conatus est hanc uiam medicinæ docere, & ipsum Gal. appellat rudem, fuit gener Aristo. nam duxit eius filiam in uxorem, & fuit medicus Seleuci regis. Attaleus fuit insignis medicus, de quo uide in primo de definitione febrium, quem Galen. præponit alijs: Attalia autem fuit ciuitas Capadociæ. NEMINEM TAMEN &c. Dicit quòd multi docuerunt medicinam per compositionem, sed inquit nullus ante me docuit eam per resolutionem. solus Gal. docuit artem medendi per resolutionem, ut apparet in libro de constitutione artis: qui ubique usus est uia resolutiua, nam & uia, & ordo maxime fuerunt familiares Galeno, & in docendo problemata utitur etiam tali ordine resolutiuo. Dicit itaque neminem ante se, sicuti

reuera patet in nono de placitis Hippocraticis, & Platonis, & medicina, & omnes artes constituuntur ex ordine resolutiuo.

Dicebat Galen. ut supra ostensum est, multos ante ipsum egisse de ordine compositiuo, & definitiuo, neminem tamen de ordine resolutiuo: solus enim ipse docuit medicinam per resolutionem, & reuera si uelitis indagare autores omnes siue Græcos, siue Latinos neminem inuenietis, qui egerit de tali ordine, & si recte intellexistis hos ordines omnes, uidebitis uos neminem quidem docuisse scientiam hoc ordine resolutiuo, nisi solum Galenum: uidete ipsum manifestum in libro de constitutione artis, ubi utitur resolutione incipiendo à notione finis resoluendo in sua principia: quod nemo alius fecit. Quare patet, quod nullus ante ipsum usus est huiusmodi ordine resolutiuo. & ideo Galenus in hoc uerum dicit, & consequenter dicit in hoc libro, nos docebimus medicinam hoc ordine resolutiuo, ut idem sit conceptus, eundemq; ordinem habeatis uarijs ordinibus eiusdem scientiæ, eaq; magis elucescat. unde magna auditorum emerget utilitas. & si uno quoque ordine utemini, euaditis docti: quantum enim superat definitiuũ ordinem scientia resoluendi dignitate, docendiq; uia, & ratione, tantum superatur compendio artis, ac memoria ab eodem definitiuo. Dum proponeret Galen. se tractaturum medicinam artem per ordinem definitiuum, ut faceret uos dociles, & attentos, proponit utilitatem huius ordinis definitiui, &

inquit, quamuis ordo resolutiuus præstat definitiuo ordini dignitate, & uia docendi, tamen ordo definitiuus duobus præcellit ordinem resolutiuum: præcedit enim illum quoad memoriam, & quoad compendium. primum dicit ordinem resolutiuum præstare dignitate, & ordine, & ordine docendi definitiuo ordini: hic est insistendum, quoniam si consideremus hæc uerba, ut sonant, est totum oppositum, & falsum, quod dicimus. Non enim uerum uidetur ordinem resolutiuum præstare ordini definitiuo dignitate, & uia docendi imò definitiuus ordo debet præstare resolutiuo, ut uidebimus. quoniam ordo definitiuus in docendo est melior, dignior'q;. At notum est prius multipliciter capi, quemadmodum habetur in quinto metaphysices capite de priori: aut enim dicitur prius genere, aut simpliciter, aut aliter prius natura, aut prius ut aliquid, aut prius loco, & tempore, uel in motu: & si fuerit motu prior, uel prior ordine, uel dignitate: semper'q; in his est comparatio unius ad aliud. cum ergo dicit Galen. ordinem resolutiuũ esse priorem dignitate definitiuo ordine, est'ne prior, quia sit magis propinquus prioritati, ut dicit Aristo. in loco allegato, quàm resolutiuus, ut dicatur prior definitiuo? dico non esse uerum, quoniam omnes isti oriuntur, & proueniunt à demonstratione. Quis ordinum horum est prior in demonstratione alio? an resolutiuus, an diffinitiuus? dico ordinem definitiuum esse priorem in ea: nam in sciẽtijs speculatiuis ipsum uerum dicitur prius. unde dico illum

illum ordinem priorem esse dignitate altero, qui magis propinquus priori: in scientijs autem actiuis ipsum bonum dicitur prius, propterea quòd in scientijs actiuis magis est propinquum bonum ipsum, quod definitur in illis ut prius cæteris: sic in speculatiuis ipsum uerum, quod definitur ibi, ut prius alijs omnibus. Itaque definitio præcedit dignitate omnes alios: & ordo resolutiuus oritur à resolutione, & definitiuus à definitione: resolutio uerò dum resoluit inuestigat ipsum uerum, ibi definitio dum definitur, habet pro uero tanquam clarum ipsum uerum, ibi definitio ideo est melior, & propinquior, quoniam aggregat scientiã, definitioq; ipsa dignitate præcedit omnes alios ordines: illa etiam resolutio præcedit definitionem ordine, & uia docendi: quoniam si consideremus ordinem talem aut est æqualis ordo definitiuus resolutiuo, aut minor: dico similem, quanuis resolutio ipsa sit ordinata, quæ est minor: & nobilior ordo diffinitiuus, & est ordo exquisitissimus, quoniam in ordine definitiuo incipimus à particularibus diuidendo, ut uidebimus. Quare dico resolutiuum ordinem nec dignitate, nec ordine docendi præcedere ordinem definitiuum: unde est aduertendum ad uerba Leoniceni, qui fuit uir quidem peritus, non tamen tetigit uerum in hoc. uidenda enim sunt uerba græca, quid dicant: dico Galen. asserere ordinem resolutiuum præcedere axiomate, & methodo definitiuum. Nam ἀξιώματι aliud significat, quã ἀξία dignitate ἀξίωμα dicitur græcè, cum est aliquid

in magna æstimatione, ut dicitur aliquis esse in axiomate, cum illi creditur: axioma in dialectica dicitur propositio, quam multi opinantur ita esse, ut sonat. sed aliud est dicere, quod sit dignum uero, & proprius primo alicui. & ideo erat ponderandum uerbum illud: fatemur enim nos ordinem resolutiuum per axiomata, et p̲ existimationem esse priorē definitione, quoniam, ut Plato, & omnes alij Platonici in docendo præposuerunt ordinem resolutiuum alijs diuidendo, & componendo: nam componendo resoluebant, & diuidendo etiam resoluebant, ut diximus supra. Et ideo ordo resolutiuus fuit magis uulgatus, & magis æstimatus apud antiquos in inueniendis scientijs: non tamen in ueritate sic se habet, tametsi resolutio proponitur definitioni per axioma: quia credo resolutiuū esse magis uulgatum, non tamen resolutio præstat definitioni in ipso axiomate. i. dignitate: sed axiomate tantum, & reputatione. si enim Galenus dixisset ἀξίᾳ bene Leonicenus transtulisset dignitate: sed dixit ἀξιώματι: ergo errauit Leonicenus. præterea dixit Gale. etiam methodum resolutiuam præcedere definitionem non ordine docendi: nam aliud est ordo docendi, & aliud est methodus, ut dicit Manardus. per methodū autem intelligimus progressum artificiosum factum ab uno ad aliud: sic enim progressus est longe magis artificiosus, ut dignior per resolutionem procedendo, quam definiendo, ut patet resoluentibus aliquid. at definitio est tota integra, & in ea tantum egemus diuisione

uisione ipsa:resolutio uerò est magis artificiosa. unde ordo resolutiuus præstat definitiuo, et methodo, et artificioso progressu. ET SIC SECVNDVM VERAM OPINIONEM RESOLVTIO PRAECEDIT DEFINITIONEM, ET AXIOMATE, ET METHODO ARTIFICIOSA: NON AVTEM DIGNITATE, ET ORINE DOCENDI, TANTVM SVPERAT COMPENDIO ARTIS &c.

Declarat quomodo ordo definitiuus sit præstantior ordine resolutiuo, & dicit quod tanto est præstantior ad compendium artis, & ad memoriam, quanto resolutio est dignior illa definitione axiomate, & methodo artificiosa. primo enim quoad compendium definitio est dignior, compendium græcè dicitur synopsis, & ab istis dicitur totius compendium synopsis: tamen synopsis aliud est à compendio in se, est petitio rei. synopsis est, quando intuemur in uno instituitu simul per totam rem per diuisionem, & hoc patebit in pagellis nostris primis super libro primo huius, in quibus nihil dicemus, nisi quæ faciunt pro arte nostra, & pro latitudine corporis cum applicatione sanitatis, & uidebitis quantum refert hoc uobis: redeundo ad rē dico, quod hoc uerbum synopsis non potest à uerbo latino bene exprimi, ideo dicimus transferendo ad compendium totius. ergo multum in hoc ualet ordo definitiuus, quoniam postea definitione diuiditur, & fit etiā subdiuisio, ut uidebitis, & ad singulorum memoriam.

quanto enim una res est breuior, & exposita per pauciora capita, tanto melius colligitur in memoria. nam memoria est conseruatio imaginum, & quantò imagines erunt pauciores, tanto facilius conseruabuntur in memoria, hæc est una ratio: est etiam alia ratio, quia dicit AD SINGVLORVM etc. Quoniã explicatione diuisionis ars facilius percipitur: nam cum diuisio pendeat ex definitione artis, cum diuidimus, etiã recordamur eorum, quæ in definitione dicta sunt, quia dicit Gal. ex definitione facile omnia habentur in arte, cum totius artis sit definitio. et notate quomodo optima definitio complectatur totius artis capita omnia: nam cum definitio artis, uel scientiæ sit bona, & optima, quæ traditur per omnes suas causas intrinsecas, & extrinsecas, ut habetur septimo metaphy. & secundo poster. in qua definitione habetur proprius finis, per illam scimus substantiam rei, & nobis quoque affert notitiam passionum, quæ in substantia sunt: si sic, ergo optime per definitionem tradita erit ars: & quoniam definitio hic tradita sic facit, nam continet omnia capita medicinæ, ideo nobis dat omnem rem cognoscere, & omnem conceptum passionum in ipsa arte. unde Aristot. decimo metaphy. dicit quemadmodum se habent partes rei ad rem totam, sic se habent partes definitionis ad totam definitionem. Quare ex hac definitione uera habentur omnia capita artis. Et ideo Auerr. in 4. physicorum 21. in omni bona definitione duo necessaria requiri affirmat, primum ut soluamus omnes ambiguitates,

tes,quæ poſſunt contingere in illa re definita : ſecundũ neceſſarium,ut omnia accidentia eſſentialia appareant in illa definitione. quare omnes ueræ definitiones debent habere hæc duo utilia propter ſe ipſas. Idem dicit commentator in quarto cœli commẽto 72. in bona definitione apparent omnia accidentia eßentialia, & per eam ſoluuntur omnia dubia.unde Galen. in ſecundo de dogmatibus Hippocratis & Platonis 39. & etiam in 9.eius lib. dicit, ubi habuerimus conceptum rei,habebimus etiam paſsiones:ergo à definitione debet fieri omnis noſtra cognitio.unde dicit Galen.in definitione haberi omnia capita artis, quæ definitio datur per ſubſtantialia ad differentiam definitionis,quæ traditur per accidentia,quæ appellatur notionalis:docet quidem & hæc,ſed non eſſentialiter. Ariſtot.primo de anima dixit tex. 31.ſecundum quaſcunque definitiones non licere accidentia propria cognoſcere : illæ.n. ſunt definitiones dialecticæ,& non ueræ:unde una tantum eſt uera. & Auerr.in commento ibi dicit,quando uero habemus cognoſcere propria,& eſſentialia accidentia,illa eſt definitio æquiuoca, quia bona definitio affert notitiam de omnibus accidentibus eſſentialibus: mala autem definitio traditur tantum per cauſas mediatas,& per accidentia non propria. Reddendo ergo Galen.rationem de bona definitione dicit eße utilem ad memoriam,quoniam in ſe continet omnia capita artis. Multi dicunt illam eſſe ſubſtantialem, quoniã indicat totam ſubſtantiam,& naturam rei,& paſsiones

nes proprias ad differentiam multarum definitionum, quæ sumuntur ab accidentibus tantum: tales autem appellantur notiones. Ideo una sola definitio est bona: plures autem sunt malæ, sicut dicit hic Gale. & Auer. loco allegato primo de anima, quia non affert notitiã de substantia rei, sed istæ habentur tantum, ut dixi, per causas mediatas, & per accidentia: & istæ tantum tradunt aliquam peritiã. Nõ.n. faciunt scientiã. ILLAE. SIQVIDEM &c. HAE VERO etc. Dat modo hic differentiam inter definitionẽ ueram, et non uerã. cæterum in multis alijs commentis occurrit uni obiectioni Galen. in hac parte, quoniam quis dicere posset Gal. ne tu promittis mihi summam, & totam medicinam tradere per hæc capita: sed nesciam exercere me per ista capita: ideo non potero esse medicus. Respondet Galen. nos habituros in hoc suo libro capita medicinæ omnia, quæ debent haberi in memoria, quibus habitis in memoria postea poterimus recurrere ad alios libros particulares eius, declarantes hæc capita, in quibus particularibus libris de his particulatim agit Galen. quod nos faciemus in expositione huius libri, in quacunque eius parte declarabimus, in quo libro Galen. de tali materia diffuse agat, & quomodo, ut possitis habere omnia hæc capita optime cum tota arte medicina, ut euadatis boni medici: hæc quidẽ est utilitas huius libri: respondet itaque sic Galen. tacite obiectioni, ut dixi, quibus utamini ad hanc tertiam doctrinam licebit, quæ doctrina compendio traditur siue sit

ue sit doctrina tradita per ordinem definitiuum, aut per resolutiuum, aut per compositiuum, ut in introductorijs partibus, uel per definitiuum, ut in hoc libro. quocunque ergo ordine tradatur, semper habebitis doctrinam: & doctrina hæc ualde iuuabit, quoniam ista hic habentur in multis libris alijs, ut in libris de symptomatum causis, de locis affectis, de temperaturis, & intemperaturis: quos libros omnes applicabitis huic libro, prout occurrerit locus, & materia, de qua dicetis. SED HAC PARTE DEFINIENDI &c. Repetit modo dicta, & inquit uelle dicere ea per capita, quod clarius dixit: uult enim tractare hic de eis per capita strictim: unde ex hoc modo docendi dialectica, & rhetorica inter se distinguuntur, quia dialectica rem tractat strictim, rhetorica uerò diffusè.

Caput. II.

MEDICINA EST SALVBRIVM SCIENTIA &c. Incipiemus modo ipsam medicinam, quia hic incipit tractatus artis, qui quidem tractatus tres partes continet, prout tria hic dicuntur à Galeno, quæ sumuntur ab ipsa definitione artis, quæ nunc supponenda sunt. Nam & ea declarabimus, & patebunt etiam ex diuisione definitionis: primo aget de sanis corporibus: deinde de corporibus ægris, tertio de neutris, & hoc in primo libro, secundo aget de signis & sanorum,

rum, & ægrotabilium corporum: tertio de neutrorũ signis: in libro tertio aget de causis: unde habebimus omnia in uno intuitu, & facile possumus totam contemplari medicinam: sed ante quàm ad nostras diuisiones deueniamus, primum oportet, ut uideamus totam definitionem medicinæ, qua habita deinde aggrediemur nostras diuisiones. Dicit itaque MEDICINA EST SCIENTIA &c. Proponit diuisionem hanc, sed in primis quinque sunt consideranda, ut optime rem habeamus: quorum primum erit cognitio terminorum, ne laboremus in æquiuocis, secundum utrum medicina possit dici scientia, tertium cum medicina definiatur, an definitio ista sit propria, quartum utrum talis definitio sit Gal. quintũ utrum definitio sit optima, an non: & ita his uisis explebimus totum tractatum huius definitionis. Quod autem ad primum notandum, debetis scire, quod hoc nomen medicina apud antiquos totum erat in therapeutica. i. tantum in parte curatiua, ut etiam ostendit ipse Plato in libro de republica, ubi loquitur de æmpito uulnerato ab Alexãdro, cui dederunt illi medici unam medicinam compositam ex oleo, uino, & farina in potu, quæ quantum esset mala, uos esse iudices uolo: illi enim non erant medici, sed omnino insipidi, & ignari medicinæ: deinde dicit Plato, accessit medicus Herodicus, qui fuit primo Gymnastes, deinde se dedit medicinæ: primum enim exercebat pueros in Gymnasticis docens habitum corporis, post dedit se arti medicinæ, & fuit primus, qui in-

stituit librum de tuenda sanita. cum libro de arte cu randi, tamen in libro primo de sanitate tuenda pertinente ad gymnasticum non mentionem facit de h medico, & hoc quia est contra se ipsum, imò Gal. n sciens uidere ueritatem, hoc nomen medicina esse pr prium attributum medicinæ, dicit non esse ueré attr butum nomen hoc medicinæ, sed est nomen ita usur patum, & est nomen commune toti arti, non aute proprium, sicuti est de geometria, quæ considerat co pora solida, & plana, ei est usurpatum hoc nom commune, sic hoc nomen commune medicinæ attribu tum est parti de tuenda sanitate, & parti curandi communi: secundum uero antiquos tantummodo att buitur parti therapeuticæ. i. parti curandi, quonia ignorabant ipsi partē de tuenda sanitate, & hæc qua tum ad nomen. Quantum uero ad secundum an h nomen medicinæ sit scientia, inquit Aristo. tertio cœ 61. textu: dicitur scientia tam de factiuis, quam de spe culatiuis, factiuæ quidem scientiæ finis est ipsum opu scientiæ autem speculatiuæ finis est ipsum scire, si h duæ contra distinguntur. Sed fit dubium, quare Aris quarto, uel sexto ethicorum cap. 3. & 5. inquit scien tiam uersari circa necessaria: artem autem circa con tingentia, & prudentiam etiam. ergo scientia, & ar scientia speculatiua, & factiua sunt opposita: quia co tingens, & necessarium, quæ sunt earum fines sunt o posita: quod enim est scientia, non est ars, nec contrà Ergo non ita dicitur de scientijs speculatiuis, ut de fa

ctiuis. Dico uos debere scire scientias proprie, & uerè attribui speculatiuis, quoniam earum finis est scire: tantum enim discitur scientia speculatiua ad sciendum, non ad operandum: considerat enim hæc theoremata sua, ut sciat tantum, nõ autem ut operetur. Aliæ autem scientiæ non dicuntur propriæ, sed factiuæ: unde hoc nomen scientia usurpatur etiam per analogiã, & per similitudinem in scientijs factiuis. itaque Galenus in libro de logica, & de sufficientia inquit, quòd diuisio scientiæ, est diuisio analogica in sua analogata primum uerè dicitur de scientijs speculatiuis, deinde de actiuis scientijs, quoniam etiam est scientia in ipsa practica, in qua consideramus res per suas causas, quod dicitur scire: habemus enim & demonstrationes, & theoremata in ipsa, & si demonstratio est oratio, quæ facit scire, quemadmodum dicit Aristo. in primo posteriorum, & hac utitur in factiuis. cum ergo hæc habeantur in scientia factiua, & etiam sciantur suæ causæ, quare non debet dici & ipsa scientia, deinde scientia ipsa habet sua theoremata, quæ pariunt habitum scientificum, ergo & ipsa debet appellari scientia? Theoremata quidem probata sunt per demonstrationem, dicunt etiam postea in scientia practica, quoniam ordinantur ad operationem: unde commentator quinto metahpy. uigesimo dicit medicinam comparatam ad illum, qui habet medicinam, esse ueram scientiam, quia scit: si autem comparetur ad illum, qui exercet, & ad artificem, ut exemplum, tunc medicina

appellatur ars. Nam artificium non potest haberi sine habitu scientifico. & ideo empirici merito debent dici artifices, quia procedunt ad artificum sine scientia aliqua, tantum per experientiam: non enim considerant demonstrationes, syllogismos, aut definitiones, nunquā utuntur speculatione, nec ratione, sed tantūmodo praeceptis. isti ergo habent artem quandam, & artificium, non scientiam aliquam, nec habitum scientiæ, & sunt ueluti scriptores. At medici dogmatici Hippocratici, & Galenistæ non tantum habent artificium, sed etiam habitum scientiæ, ut operentur etiam, & non sunt similes mechanicis, uti sunt empirici, sed sunt semper docti, quoniam operantur, dum operantur, cum habitu scientifico, & ratione: si autem nō operantur semper, sunt idem in habitu scientiæ. Aliud est artificium, quod etiā habetur sine habitu sciētiæ potest, & aliud, quod habetur, per habitum sciētificum: habitus uerò scientiæ non potest haberi sine scientia ipsa.

Itaque medicina est scientia, estq; ars, & scientia medicina respectu diuersorum: erit enim scientia, si comparabitur ad habitum scientificum, qui non exercet artem, tamen eam potest exercere, quando habetur talis habitus scientificus dicitur scientia factiua, quia comparatur ad talem habitum, ut colligitur, etiam ex Auer. quinto metaphy. uigesimo, si autem comparetur ad artificium extrinsecus, tunc medicina erit ars, non scientia; quod artificium separatur ab habitu scientiæ, quemadmodum est de artificio empiricorum: nam ut diceba-

dicebamus, multi sunt medici, & empirici curantes morbos non ex habitu scientifico, & ratione: repugnant enim tali habitui, sed tantum medentur cum præceptis, & cum experientia suorum maiorum, sicq; artificium diuiditur ab habitu scientifico. At boni medici dogmatici, ut asserit Gal. in tertio therapeutices ambulant cũ duobus, ne claudicent: habent enim primum habitum scientificum, qui comparatur cruri dextro, habent & exercitium, & comparatur cruri sinistro. cum Gal. in hoc toto libro sit traditurus, quomodo sit comparandus habitus scientificus, ut deinde poßimus aggredi artem ipsam, & operari circa singula, ideo dixit, medicina est scientia &c. non ars: affert nobis habitum scientificum, quo poßimus habere scientiam medicinæ, non artem docet, quomodo debemus curare singularia. quare patet medicinam esse scientiam, non artem, & quia termini omnes sunt intelligendi, oportet modo uidere, quomodo nomina hæc salubre, & insalubre, & neutrum sumantur in definitione medicinæ, quoniam hic ex malo intellectu, & conceptu uerborum, & terminorum inter nouos fit summa confusio, & faciunt mille quæstiones confundentes omnia. Vt sequamur meram ueritatem, dico salubre, insalubre, neutrum duplici modo capi. Non aliter dicitur salubre, quod habet actu sanitatem, & dicitur corpus salubre, non alio modo apud græcos, & latinos dicitur salubre, non quod actu habet sanitatem, sed quod est adhærens ualde sanitati: quoniam habet principia in-

trinsecus, & dispositionem, quæ facile potest recipere sanitatem ipsam, quoniam habet humores bene dispositos, & temperaturam, & compositionem bonam. habet enim tale corpus habens hanc dispositionem suam naturalem, & non tantum illam potentiam paßiuam, sed & actiuam; quia dispositio illa interna naturalis est ualde proxima sanitati, ut facillimè sumat sanitatem. Dicitur itaque salubre duplici modo, uel quia sit actu salubre, uel quia sit facillime dispositum ad sanitatem, sic etiam suum oppositum, quod est insalubre, tot modis dicitur: ergo salubre duplici modo, uel quia sit actu salubre, uel quia sit facillime dispositum ad sanitatem: uel dicitur corpus insalubre, quia habet actu morbum, uel propter malam dispositionem suam internã, ut facillime sit casurum in morbum: habet enim potentiam sic ualde proximam morbo ipsi, ut nihil facilius ad ipsum morbum habendum ob malam dispositionem internam præternaturalem, quam intemperiẽ habet in membris uel circa unum, uel circa plura, ut ostendemus post. Quod autem diximus de corpore salubri, & de insalubri, idem dicitur de corpore neutro, quod corpus est medium inter salubre, & insalubre. uel enim dicitur neutrum, quia actu habet neutralitatem, uel quia habet dispositionem internam, & temperaturam paratam ad acquirendã facile ipsam neutralitatem. quid autem sit ipsa neutralitas, suo loco dicemus exquisitè, & quot sint neutra: sufficit nunc unũquodque horum terminorum dupliciter capi posse, uel actu,

actu, uel cum dispositione ualde proxima interna, & in principijs internis siue modo ad sanitatem, siue ad ægritudinem, siue ad neutram affectionem: at quæramus modo quando Gal. dicit, medicina est scientia corporum salubrium, de qua significatione loquatur, aut intelligat. Notate ista tria salubre, & insalubre, & neutrum dicuntur tribus modis de tribus subiectis. Dicitur enim salubre, insalubre, & neutrum primum de corporibus suscipientibus sanitatem, uel insalubritatem, uel neutram affectionem: deinde ista nomina dicuntur de causis sanitatis, & de causis insalubribus, et neutris: hæc nomina de signis salubribus, insalubribus, & neutris prædicantur. Vnde respondeo quando petis, quid intelligat hic Gal. Dico eum intelligere de causis efficientibus, & de signis indicantibus, non intelligere, tunc de salubri actu, nec de insalubri, nec de neutro actu, quæ habeant sanitatem actu: nam habitus iste sanitatis est proprium tantum corporum sanorũ actu, quia iste habitus est actu, sicq; habitus insalubritatis est proprium corporum insalubrium actu, sic etiam de neutro dicitur: sed intelligitur de corporibus salubribus, uel insalubribus, uel neutris cũ dispositione. Quare salubre, insalubre, neutrum actu nec de causis, nec de signis intelligi possunt: nam cum dicimus de signis, & de causis salubribus, uel insalubribus, uel neutris intelligimus de dispositione tantum in principijs intimis, quæ causæ in corpore possunt inducere sanitatẽ, uel insalubritatem etiam, non quòd actu sit, sed quia in

ſuis principijs eſſentialibus eſt quædam præparatio, uel diſpoſitio;ut appareat ſignum uobis,quod denotet, uel morbum,uel ægritudinem futuram eſſe , non quæ adſit iam . Quare inſalubre,ſalubre, & neutrum hic quoad cauſas,& quoad ſigna intelligentur de diſpoſitione tantum intima,non de actu,& aliud eſt cauſa,& aliud ſignum eſt . At ſi intelligamus de corporibus,ut corpora ſunt,tunc utroque modo dicere poterimus & de actu, & de diſpoſitione illa : poſſumus enim dicere corpus eſſe ſalubre actu tale , uel inſalubre actu tale, uel neutrum actu tale:ſimiliter poſſumus dicere de corpore ſalubri , non quod ſit actu tale , ſed quia habet diſpoſitionem pro nam ualde ad ſanitatem . Dicimus ſic de inſalubri, & de neutro cum diſpoſitione. dicere nanq; poſſumus etiam hoc corpus ſalubre,quia habet præparationem ad futuram cito ſanitatem: quoniam eſt bene præparatum tale corpus, quoad principia interiora. Vnde modica facta alteratione fiet ſalubre actu,ſi dicimus de inſalubri propter diſpoſitionem proximam ad inſalubritatem ſuſcipiendam , quoniam modica facta alteratione fit actu inſalubre:immutatur enim inſalubris diſpoſitio in actualem inſalubritatem; & hoc fit quando iam corpus adeſt ualde præparatũ. quod dixi de ſalubri corpore,& de inſalubri,idem dici intelligatis de corpore neutro,& hæc ſatis ſint,quoad declarationem horum nominum, ſiue ipſorum terminorum. Debetis nunc ſcire ſalubre,inſalubre,& neutrum eſſe nomina analoga ſecundum communem con

ceptum

ceptum: ſunt enim analogata quēadmodum dicit Ariſt. quarto meteororum cap. ſecundo dicit ibi, quod ſunt ſecundum conceptum mentis: & quod habitus ſanitatis quatuor capitur modis, ſic inſalubre: de neutro autem non loquitur ſecundum conceptum, & relationem: primo dicitur ſanum, quod poteſt facere ſanitatem, deinde id, quod poteſt cōſeruare ſanitatem, tertio modo quod indicat ſanitatem, quarto quod poteſt recipere ſanitatem. at Gal. hic, & in libro de tuenda ſanitate, uel ad Transſibulum, an ars talis attineat ad medicum, an ad gymnaſticum? facit tertiam diuiſionem: inquit enim ſalubre, & inſalubre referri ad cauſas efficientes, & ad ſigna indicantia, & ad corpora conſeruantia. itaque uidentur differre inter ſe Ariſt. & Gal. At dico nullam eſſe differentiam inter hos uiros, quoniam Gal. ſumit efficiens, & conſeruans pro uno, & eodem. quod autem ſit uerum, hoc uideatis: Gal. in libro de tuenda ſanitate, an ars tuendæ ſanitatis pertineat ad medicū, an ad gymnaſticum: in quo libro de tuenda ſanitate habentur multa utilia pro hoc libro. primo ubi dicit conſeruans, & efficiens ſanitatem idem eſſe, & tantum differentia eſſe ſecundum magis, & minus inter hæc duo: quoniam qui conſeruat ſanitatem, paulatim conſeruat eam; qui autem curat morbum, ſtatim, & repente tollit, quia qui conſeruat paulatim procedit; qui uerò curat, ſubitò tollit. Differunt ergo ſecundum magis, & minus tantum, & ſunt quemadmodum, qui tollunt magnum, & paruum uitium: ſi paruum eſt uitium,

tium,non ita uelociter procedunt,ut qui magnum mor bum curant: atque dat exemplum Galenus de dolio perforato paruis foraminibus, quod sit plenum aqua, ita ut uix distillet,& uix exire possit, & quis uellet eam aquam conseruare,ne euacuetur illud uas,ille pau latim,sicuti paulatim stillat,reficiet aquam adhibendo, & tantum,quantum exibit adhibet,& sic facit conser uator sanitatis, dum corpus humanum sit in perpetua fluxione,& deperditione humidi radicalis, & insensi bilis:tantum enim pedetentim fit huiusmodi mutatio, ita conseruator sanitatis tantum apponit occultè,quã tum occultè fluit,quoniam mutatio illa est admodum prona.sed si fuerit dolium ualde perforatum, & ple- num aqua,aqua illa ualde sensibiliter exibit,quæ debe- ret manere intus,sed fluit,quia foramina sunt nimis la ta,quod uas si uolumus conseruare necesse est,ut in eo etiam multa adhibeatur aqua, & hoc est magnum opus,tamen hoc non dicitur propriè opus conseruato ris,sed restauratoris,uel reparatoris est: sic facit arti fex,cum operatur circa magnum morbum, dicitur re parator,& curator ille.quare corpus, quod paulatim ægrotat, conseruatori attribuitur: nam artifex tunc tantummodo habet conseruare illud corpus.quando ue rò corpus maximè ægrotat,tunc artifex habet cura- re illud,& reparare ipsum corpus, & est ut dolium perforatum foraminibus latis:idem quidem est effectus & conseruatoris,& curatoris: differt tamen secun- dum magis,& minus.itaque uariantur ista nomina,

quo-

quoniam unus procedit circa corpus paulatim: alius
autem artifex procedit subitò, & cum magna diligen
tia. Hæc satis dicta sint quoad nomina seu terminos
quod medicina sit scientia salubrium: hæc de terminis,
& quod medicina est scientia, & quare sit scientia, &
quod isti termini sint per analogiam: quia primum re
feruntur ad corpus, deinde ad causas, tum ad signa:
præstat modo uidere de tertio capite an medicina pos
sit definiri? circa hoc duo uerba dicam; dicunt aliqui
non posse definiri, quoniam sola substantia tantum de-
finitur: non autem accidens. ergo non potest definiri:
deinde dicunt isti, definitio uera traditur per mate-
riam, & formam: hic non est materia & forma. quan-
tum ad primum respondeo, & dico reuera solam sub
stantiam definiri, ideo nec uere accidens potest defini-
ri: inhæret enim accidens tantum substantiæ, ideo tan-
tum definitur, ut tale est per suum subiectum. substan-
tia, & accidens differunt, & suæ definitiones sunt op-
positæ: in definitione enim substantiæ sumitur genus lo
co materiæ, differentia loco formæ: in definitione autem
accidentium contingit oppositum: nam accidens nõ stat
sine subiecto. do exemplum, quando definitis febrem, di
citis est calor præternaturam accensus in corde, ratio
formalis est, quod calor sit præternaturam: posteà ad-
ditur subiectum, quod est cor; nam calor talis in cor
de accensus: & hæc est differentia. nam dicemus calor
accensus est in corde, sit differentia sic, quæ facit cogno
scere febrem talem, ista est definitio accidentalis. qua-
re

re in talibus definitionibus subiectum se habet loco differentiæ, & est quod dat ultimam essentiam ipsi accidenti: definitur autem accidens sic: unde Aristo. 7. metaphy. dicit accidens non posse definiri, intendit de accidente, ut accidens, & uerè accidens est: de hoc uero sumito illum locum. at medicina non est uerè accidens, ergo potest definiri. ad secundum quando dicunt medicinam non habere nec formam, nec materiam; dico medicinam habere materiam in qua, & si non habeat materiam ex qua; & illa materia in qua est substantia, per quàm ipsa medicina definitur. ad tertium quando dicunt nullum multiplex potesse definiri, seu definitur quinto metaphy. primo: uel dicas analogum, dicis uniuocum multiplex, et hinc patet, quòd analoga possunt definiri præter communem conceptum habendo pòst relationem ad reliqua, quod medicina scientia sanorum sit analoga, hæc supra uidimus. quare adhuc patet, qđ medicina potest definiri, quemadmodum definiuntur accidentia suo subiecto inhærentia. ad quartum quæritur an medicina definiatur per proprium genus, quia est scientia, deinde quæritur an definitio ista sit Galen. nec ne? est Galeni, tamen prius fuit aliorum, ut Herophili, ut est uidere in libro introductorio, quia dicit ibi esse Herophili, & ipsam approbat: & primum definitio hæc fuit Platonis, qui dicit medicinam esse scientiam sanorum, & ægrorum: quam definitionem Herophilus sumpsit posteà à Platone. Quinto quæritur an definitio hæc sit optima: optima. n. definitio notas facit
omnes

omnes partes in ea esse essentiales, dicunt isti: at ista definitio non uidetur optima, quia Galenus si uolebat tradere hic ordinem definitiuum, debebat facere uerã definitionem, et hæc sua definitio non uidetur uera, quoniam Aristot. in decimo, uel octauo metaphy. textu quarto dicit optimam definitionem constare quatuor causis, in qua quidem omnes explicantur causa efficiẽs, finalis, materialis, & formalis. Hoc idem dicit in secundo poster. 8. tantum debet esse uera illa definitio, ex qua deinde sequitur cognitio omnium accidentium in ea contentorum, ex qua etiam resoluantur omnes ambiguitates ab ea prouenientes: si ista uera definitio Galen. est, qualis uidetur non esse, bona: ergo nec erit alicuius utilitatis huic libro, & omnes pasiones, omnesq; quæstiones erunt uanæ hic, quanquam præsuppono eas solutas esse, tamen omnia corruent, si est mala, ut uidetur. deinde quod non sit bona definitio ipsa, patet, quia dum dicit, medicina est scientia &c. uidetur tantum genus esse, non enim in hac apparet causa efficiens, nec cæteræ causæ, sed tantum capi uidetur scientia loco generis, & subiecti, à quo deinde habentur differentiæ sanorum, ægrorum, & neutrorum. ergo non est uera definitio, quod dicere uidetur & Auic. in prima primi, ubi satisfacit ibi de hac, etiam ipsam complectitur, & inquit Auicenna medicina est scientia, à qua corporis humani dispositiones cognoscuntur, ex parte qua sanantur &c. primum dicimus in hac definitione medicina est scientia, apparet differentia, & genus,
quando

quando dicit, qua corporis humani dispositiones cognoscuntur, notat substantiam, & causam materialem: nã per hoc diuidit hanc artem ab alijs artibus, quoniam hæc uersatur circa corpus humanum tantum. deinde dum dicit ex parte, qua sanantur, uel ab ea remouentur, ut habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur, affert causam finalem: quæ est ipsa sanitas. quare ex hac definitione Auicennæ eliciuntur tria: primum est causa formalis, deinde causa materialis, tum causa finalis: deest causa efficiens, sed ipse dum dicit, ex parte, qua sanantur, uel à sanitate remouentur, hæc nõ fit nisi à causa efficiente. itaque sola ista definitio Auic. uidebitur uera, & esse perfecta. At ista hic data à Galen. uidetur imperfecta. ista profectò est perfecta definitio Galeni, & quanto illa Auic. apparet perfectior, ac tanto ista hæc uidetur imperfectior: sed iste modus loquendi Galeni, est huiusmodi, & antiquus, & fuit mos antiquorum, ut essent admodum breues in uerbis: multa autem essent inclusa in illis, & ita aliquando fuerunt breues, ut alij legentes posteà non intellexerint, quid ibi inferre uellent: sic facit hic Galen. est admodum breuis in hac definitione, ut in toto hoc libro. in hac enim definitione omnes quatuor causæ existũt: nam quando dicit, medicina est scientia &c. tunc apparet causa formalis, dum uero dicit sanorum, ægrorum, & neutrorum habetis substantiam, & finem intentum: quoniam dicimus per sanum intelligimus corpus sanum, & susceptiuum sanitatis, & intelligo sanitatẽ

quæ est proprius finis,quia in hac definitione genera liter ẽt habemus formã,substantiã,et finem. est præte rea & causa efficiens,dum dicit;unumquodque triplici ter capitur:nam corpus sanabile est multiplex,inclu= ditur etiam causa efficiens,ac omnes causæ in hac defi= nitione in uno uerbo, definitioq; ista erit perfectissi= ma. Adest enim causa formalis,materialis,finalis, & efficiens:multi autem sunt,qui ægre ferunt, de hac diffi nitione detrahentes, eam tanquam ignari nescientes quid balbutiant.omnia enim metiuntur secundum uel= le, & sunt quemadmodum,qui uident omnia obscura, quoniam habent oculos obscuros. quare cum ista sint satis difficilia,sunt offerenda ingenijs claris,& sanis: ista autem satis sint dicta ad habendum istam medici= næ definitionẽ esse optimam,et in nulla re mendosam. uidimus modo & primum terminos,quomodo debeãt intelligi,deinde an posit definiri, tum an medicina sit propinquum genus,præterea si scientia sit, & utrum sit optima definitio,quod est quintum,& ultimum:uo= lo modo explere hoc caput, quoniam omnia sunt cla= ra, præterquam in fine medicina est scientia: si quis di cat ægrorum loco insalubrium hoc nihil refert, isti termini aut habeant esse tales actu, aut dispositionem & principia interna declarare.unde dicit insalubriũ, quoniam uult hoc nomen esse commune, ac reducere & ad causas,& ad signa,sicut ad ipsa corpora, & non tantum uult conuenire actui, sed etiam dispositio= ni,ut dixi. NOMEN VERO &c.uidistis iam di

uisio=

uiſionem ſcientiarum factiuarum, & ſpeculatiuarum, & quod erat diuiſio analoga, quoniam hoc nomen ſcientia primum prædicatur de ſcientijs factiuis. itaque bene dicit Galen. medicina eſt ſcientia communiter, & improprie, non autem proprie: quia medicina non eſt proprie ſcientia, ſpeculatiua ſola eſt ſcientia proprie, medicina uerò dicitur ſcientia factiua, quia dicit Galen. non intelligo medicinam eſſe ſcientiam proprie dictam. SALVBRE AVTEM &c. diſtinguit quot modis dicatur ſalubre, & inſalubre, & ſimiliter neutrum corpus, quoniam corpus analogicos dicitur, de quibus ſupra tractatum eſt. Notate hic eſſe conſiderandum unum: nam Galen. proponit unum, quod medicina poteſt dupliciter conſiderari: uno modo prout eſt habitus ſcientificus ipſius intellectus; alio modo, ut eſt artificium, per quod exercet operationem: ſi primo modo capitur, tunc dicitur, & eſt ſcientia: quia uerſatur circa cauſas, & principia, circa ſigna, et circa corpora, ita eſt habitus ſcientificus intellectus: alio modo, ut eſt artificium, per quod exercet operationem: ſi primo modo capitur, tunc dicitur, eſtq; ſcientia: quia uerſatur circa cauſas, & principia circa ſigna, & circa corpora, ita eſt habitus ſcientificus: ſed ſumpta ſecundo modo, prout eſt artificium exterius ſine ullo dubio potius debet dici ars, quàm ſcientia: quoniam cauſæ nõ ſunt primo medico conſideratæ, ſed quando corpus aliquod, ut ſocrates ægrotat, in primis empiricus accedit ad ſocratem, & primum conſiderat corpus, in quo eſt lati-

latitudo,ut ſanet ipſum:latitudo autem iſta habet cauſam: conſiderato corpore poſteà conſiderat cauſas, quaſi autem latuerint illi: tertio conſiderat de ſignis propter cauſas. primum ergo medicina,ut eſt artificium exterius,quod cōſiderat, eſt corpus,deinde de ſignis propter cauſas, tum de ipſis cauſis, in quibus deſinit. At ſpeculator medicinæ ſpeculans medicinam, ut eſt habitus ſcientificus, primum incipit conſiderare cauſas, deinde ſubiectum, & corpus, tum paſsiones, & accedit ad curam ultimò. Artifex uerè operarius primò conſiderat corpus, ſecundo ſigna,tertio cauſas. Quomodo autem iſta ſint intelligenda declaro. Notate quicunque uult inueſtigare paſsionem ineſſe ſubiecto, habet ſupponere tria: primum ſupponat ſubiectum, deinde paſsiones, tertio cauſam,per quam intendit paſsionem ineſſe ſubiecto demonſtrare. Quæro modo à uobis,quid quæritis primo, num quæritis ſubiectum ante paſsionem? ſed cauſam tantum, per quam ipſa paſsio ineſt ſubiecto, & non aliud.quare intentio hæc eſt quærere tantum cauſam?quia paſsio inſit ſubiecto,ſicq; bene dicit Gale. quod medicina dicitur ſcientia reſpectu cauſarum,quoniam per cauſas ipſas ſcimus omnia. quemadmodum bene dicebat Ariſtot.in proœmio phyſicorum: quia merito dicit Galen. quod medicus, ut ſciens primum conſiderat cauſas, deinde conſiderat ſubiectum, quoniam quærit paßionem in ſubiecto permanentem,tum ſigna,quia in medicina,ut eſt uera ſcientia,primum con-

ſiderandum eſt cauſa, ſecundum eſt ſubiectum, quod eſt quid de ſubſtantia, tertium quæritur inhærentia ſubiecti cum accidentibus, quoniam ſubiectum præcedit accidentia. primum itaque conſiderat medicus hæc tria, nimirum cauſas, & corpus uel ſubiectum, & ſigna, deinde dicit illa eſt dignior ſciẽtia, quæ uerſatur circa cauſas efficientes ſanitatem, quam quæ circa cauſas efficientes ægritudinem: quoniam cauſæ facientes ſanitatem, faciunt habitum. Nam ſanitas eſt habitus, & cauſa efficiens morbum efficit priuationem, quia morbus nihil aliud eſt, quam priuatio ſanitatis: ſed habitus præcedit priuationem dignitate. ergo in medicina cauſæ efficientes ſanitatem ſunt digniores illis, quæ efficiunt morbum: & ſic medicina conſiderans habitudinem eſt præſtantior medicina conſiderante morbũ, ſeu ægritudinem.

Incipimus itaque à corpore conſiderando corpus ipſum, quid ſit, deinde ſigna, per quæ deuenimus in cognitionem cauſarum, poſtremò cauſas. quare in medicina pro habitu ſcientifico primæ ſunt cauſe, deinde ſunt corpora, tertio ſunt ſigna. Ideo aliter Gal. dicit in medicina pro habitu ſcientifico, & aliter in medicina ſumpta pro artificio. nam ſi primum conſideratur corpus uel ſubiectum, deinde ipſa ſigna, tum cauſæ, ſunt oppoſitæ duæ hæ conſiderationes, quoniam aliud eſt habitus ſcientificus, & aliud operatio. Sed quare ſic dixit Gal. dum definiuit medicinam? dico optime feciſſe Gal. & uſum eſſe ſumma arte in hoc:

nam

nam dum uult docere in hoc modum docendi, fuit utile, & necessarium ualde hoc documentum: nam aliter se habet ista ars, ut est habitus scientificus, & aliud est, ut est operatio: & quoniam, ut dicit Aristo. in procœmio physicorum innata est nobis uia à notioribus, sed notiora sunt ipsa particularia, & indiuidua, cognoscuntur per sensum, & cognitio causarum difficilior est, quia cognoscitur per intellectum: propterea Gal. bene meminit duplicem habitudinem medicinæ seu scientiæ. Et ideo una est habitudo scientiæ per habitum scientificum, & tunc incipimus considerare à causis, tanquam à prioribus: sed quando uolumus docere artem, tunc incipimus à notioribus nobis ad faciliorem doctrinā, quoniam prius cognoscere debemus signa sana, & in sanitate. ergo primum debes incipere à corpore, deinde à signis, tum causis: & hæc satis sint dicta de secundo capite.

Caput. III.

SANABILE SIMPLICITER CORPUS &c. *Posita definitione medicinæ restat modo, ut seruemus pollicita cū Gal. qui uult tradere nobis artem medicinæ ordine definitiuo, qui ordo nascitur ab ipsa definitione. Ideo fuit necesse tradere optimam definitionem medicinæ, ut ostendebamus superius. est enim optima, quia habet in se omnes partes requisitas ad definitionem medicinæ. Nunc modo restat expli-*

 care

care definitionem hanc,ut uideamus definitionem hanc in re,non amplius in uerbis.Galen.in primo tractatu proponit quatuor cognita, ſicut quatuor facit:primo diuidit,cum dicit medicina eſt ſcientia,& cum medicina dicatur de ſalubri, inſalubri, & neutro,& huiuſmodi corpus ſalubre,& neutrum, & unum quodque horum tripliciter capitur, & de tertio ſubiecto dicitur ſecundum proportionem: dicuntur enim hæc tria corpora primum de cauſis , deinde de ſignis, tum de corporibus ſuſcipientibus ſanitatem,unumquodque horum tripliciter dicitur ſuſcipere ſanitatem. Secundum quam triplicem ſanitatem tertius fluit tractatus , uel tres libri in hac arte,ſiue tres partes: prima eſt de ſuſceptiuis ſanitatem,ſecunda de indicatiuis, tertia de efficientibus , & ita tres ſunt partes totius huius artis paruæ.poſtea autem incipit Gal.à corpore ſuſceptiuo,& facit unum tractatum,qui diuiditur in quatuor partes declarando terminos, & poſt declarat modũ, & latitudinem ſanitatis,& omnium terminorum, & ita non ſunt plures, quàm ſunt in diuiſione ipſa . poſtea in ſecundo capite dicit, quæ ſint corpora ſanitatem ſuſcipientia,& quot modis:tertio capite oſtendit, quæ ſint corpora ægrotabilia,& quot modis cognoſcuntur talia corpora.In quarto & ultimo capite dicit,quomodo neutrum intercedit in ſingulis corporibus.iſta enim ſunt inquirenda à nobis in hoc primo libro,quibus declaratis habebimus etiam explicata omnia contigua. Incipiamus modo à primo capite,& uideamus

deamus illud,ubi declarat nobis terminos definitionis, & uocum,quibus utitur hoc in libro,& affert latitudinem sanitatis, postea in ultima parte capitis manet unum dubium, quod potest contingere in definitione data medicinæ. Porrò cum indicans,suscipiensq́;, & efficiens,ac custodiens unumquodque bifariam dicatur simpliciter,& nunc:cum dictum sit medicinã esse scientiam salubrium, & insalubrium, & neutrorum tam de corporibus suscipientibus, tam de signis, quam de causis,dicit modo Gal. quomodocunque capiatur corpus salubre,insalubre, & neutrum, siue enim dicatur de corporibus susceptiuis, siue de signis, siue de causis dupliciter potest capi, uno modo capitur simpliciter, alio modo,ut nunc:oportet primum uidere, quid uult dicere Gal.per simpliciter, & quid per illum terminum nunc:quoniam his habitis multa etiam alia patebunt:deinceps & alia dicemus.quare notate si optime scietis in principio omnia nomina,fugietis multas ambiguitates in processu nostro,quoniam hic est necessaria nominum interpretatio,quando Gal.dicit simpliciter tale, intelligit quemadmodum philosophi intelligunt simpliciter tale,quando est absolutum tale,& in propria sua essentia.Istud autem uerbum,quod appellat secundum quid,est oppositum uerbo simpliciter,ut labitur à perfectione tendens ad alicuius facultatis intellectionem,in qua existit. nam diminutionem dicit uerbum secundum quid:non enim habet integram facultatem. Vnde bene Gal.dicit,dicimus simpliciter bo-

num hominem esset, uel simpliciter malum esse, uel quia habet in se summam bonitatem, uel summam malitiã, quod bene declarauit Galenus in principio secundi libri de tuenda sanitate, quod simpliciter tale est in omni genere, & debet antecellere, & præstare omnibus in illo genere: est enim inculpatum sine additione aliqua, præferturq; nec habet aliquẽ defectum, & ita huiusmodi simpliciter est tanquam regula omnium contentorum in tali genere, quoniam omnia in tali genere referuntur ad illud simpliciter, sic se exponit Gal. de hoc in libro secundo. præterea uide in libro de bona corporis habitudine, dicit illud simpliciter appellari tale, quod est optimè constitutum, & hoc conuenit corpori optimè sano, & ita sano, ut nihil desit illi: talis ergo est conceptus dictus de hoc nomine simpliciter. quare quando Galenus dicit simpliciter sanum, uel simpliciter ægrum. i. simpliciter insalubre, uel simpliciter neutrum, intelligimus de perfectione tali, uel tali siue in malum capitur, siue in bonum, siue in sanitate, siue in morbo. Quare dicit Gal. debemus scire simpliciter sanum, quia sit optime sanum, sic simpliciter ægrum, quoniam est penitus ægrum, uel insalubre; & hoc, quoniam habet optimam dispositionem ad morbum, & extra sanitatem est ex toto genere, est in fine ultimi gradus sanitatis ad morbum. sic ergo simpliciter tale capitur pro absolute, siue modo in bonam partem, siue in malam: eadem ratio de corporibus neutris: neutra enim simpliciter talia sunt, quia sunt absolute neutra, sicuti

ſicuti dictum eſt & de ſano ſimpliciter, & inſalubri ſimpliciter. Quare iſte terminus abſolutè dicitur, & de ſano perfecto, & de ægro, & ſimpliciter de neutro. AT NVNC &c. Videamus modo ſuam opinionem quoad ipſum nunc. Notate quod iſte conceptus nunc apud Gal. eſt diminutio ab ipſo ſimpliciter, quoniam eſt cum additione, quemadmodum etiam inquit Gal. in libro illo ſecundo de tuenda ſanitate: nam dicit uel perfectiones, uel tantum imperfectiones, uel tantū neutralitates, quia eſt cum additione: eſt enim iſte terminus nunc limitatiuus, quia limitat malitiam. Non enim eſt, ut terminus ſimpliciter, ſed cadit ab ipſo ſimplici: limitat ergo ipſum ſimpliciter, quia non habet ipſum ſimpliciter perfectum, ſed cum diminutione, & dicitur nunc pro eo tempore tantum, ut ſic ſe habeat. quando uero dicimus corpus ſimpliciter ſanū intelligimus, ut in nihilo diminutum ſit, imò perfectum. At corpus ſanum, ut nunc non eſt ſic, habet quidem ſanitatē, ſed non ſanitatem optimam, licet exerceat operationes ſuas, non ideo habet ſimpliciter ſanitatem, ſed habet ſanitatem culpatam, & ſecundum quid, uel ſecundam partem, & appellatur ſanitas, ut nunc, quemadmodum dicit Gal in libro illo an ars tuendæ ſanitatis ſpectet ad medicū, an ad gymnaſticum. & in ſecundo de tuenda ſanitate, quòd ſanitas iſta ſecundum quid dicta, & culpata, & ſic deficit ab illa ſanitate ſimpliciter dicta, ſed huiuſmodi ſanitas dicitur fluens, & labilis. Dicitur ergo tale corpus ſanum, ut nunc, quia facilè

cilè labitur à sua sanitate uideatis in locis allegatis Galenum, qui ibi dicit illam esse sanitatem culpatam, quæ deficit à perfecta sanitate. quare & hic dicit esse corpus, ut nunc sanum, quia si non esset simpliciter sanum, erit secundum quid: sic de homine non est dicere, quod est sanum nunc: sed pro eo tempore tantum, in quo est. & cauete à nouis, quia aberrarunt, & fuit Drusianus, & Iacobus Forliuiensis: Drusianus exponit sanum, ut nunc, quod sit oppositum sanitati simpliciter necessariò, quasi quod illud nunc mala complexio sit: & affert exemplum de mercibus, quia nunc proijciuntur in mari à mercatore causa euitandi naufragium, & talem dat ei uerbo, ut nunc, sensum, sanum nunc dicitur de eo, quod est peßimè affectum contra habitum sanitatis, & est oppositum ei, & dat tale exẽplum de mercibus, quia nunc debebat ille eas proijcere in mare, ideo dicitur ut nunc, & opponitur sanitati simpliciter, ad saluandas eas: sic dicit iste sanũ ut nunc, necessario esse contrarium, & opponi sano simpliciter, quod tamen est falsißimum: quoniam Gal. non ponit illam particulam, ut necessariò sanum, ut nunc est oppositum sano simpliciter, imò in hoc loco Gal. diuidit sanum, ut nunc sit, ut pars: bene uerum est, quod quãdoque sanum ut nunc opponitur sano simpliciter, sed non necessariò: quemadmodum coruus est albus nunc, & necessariò dicitur albus pro hoc tẽpore tantum, quoniam hic fuit adductus, ut fieret albus: ista materia est contingens, non necessaria: sicq; in hoc deceptus

ptus fuit Drusianus: ipse enim ex hoc ipso suo assumpto facit unum theorema uniuersale, quod ex uno particulari tantum fit, nos aliter dicimus quandoque esse uerum hoc, quod dicit, sed non in omnibus potest esse, nisi in materia contingenti. Nam nunc uideo equum uelocissimé currere, dum enim ita uelociter currit, est simpliciter uelox, sed dum curret talis equus, deficiet ab illo ueloci cursu, aut propter lassitudinem, uel laborem, aut quid tale, curret quidem adhuc, sed non ita uelociter, ut prius, quoniam hæc uelocitas est diminuta à priori, & non est, ut prima erat, sed adhuc quidem uelox, sed non ut simpliciter, ut nunc, quia est coactus deficere equus à prima simplici uelocitate: non enim semper potest perseuerare in eodem cursu, sic ideo possumus dicere aliquem sanum, ut nunc non quod sit simpliciter sanus, sed ut nunc, quoniam deficit, & declinat à sanitate simplici, & optima: quia non est intelligendum hoc nunc in tempore, bene stare potest pro differentia temporis, sed nunc etiã non dicit Galen. pro differentia temporis, sed pro diminutione tantum, quoniam talis sanitas est culpata, cum sit admodum falax, & labilis. quare bene notat hunc conceptum ipsius nunc. quoniam ergo dicitur simpliciter, est in summa perfectione sine aliquo additamento, sed dum dicitur sanum, ut nunc tale dicitur: sic quia recedit à simplicitate nunc temporis, & est cum diminutione ab alio simplici, & est occasio simplex, & periculum imminet de maiori malo, quoniam est

ualde

ualde lubricum ad oppositam dispositionem breui.non quod sit oppositum ad terminum simpliciter, nec dat differentiam temporis, nec dat oppositum sanitatis simpliciter, sed tantum dicit diminutionem, quia sanitas talis, ut nunc, est culpata. Non ergo pro termino nunc Galen. posuit differentiam temporis, aut oppositum illi termino, quod dicimus simpliciter. isti itaque erunt conceptus de hoc termino simpliciter sano, & de termino sano ut nunc; simpliciter modo capitur dupliciter, uel dicitur simplicitur tale, quia est absolute tale, cum nihil addi potest, nec etiam diminui: & hoc est simpliciter sanum sine diminutione aliqua, & est unum, quod est exquisitissimum, ut in suo genere. Estq; hoc simpliciter tale, ut habetur in secundo de temperaturis, cui nihil quidem deest, sed est pulchrum, coloratumq;, & omnes habet operationes naturales, quoniam bene cõstat in corpore, & in temperatura. sed tale corpus raro, aut nunquam inuenitur, & talis homo est ueluti figura polycleti, qui statuam unam adeò pulchram fecit hominis, ut nullus homo unquam inuentus sit, qui possit ei comparari in pulchritudine, propterea quòd nullus inuenitur homo exquisite pulcher. sic dicitur de Marco Tullio, qui fecit librum oratoris, ut debuit fieri, non tamen inuentus est unquam orator, qui possit habere illa omnia contenta in tali libro: Cicero enim posuit ea esse oratoris perfectissimi, quæ essent tanquã regula quædam. quare sic de sano dicitur simpliciter, qui rarò, aut nunquã inuenitur, et si inuenitur, citò labitur:

bitur: nam si permaneret, non daretur defluxus sanitatis, nec corporis humani. Plato etiam in libris de republica docet rempublicam, qualis ipsa esse debeat, nulla tamen unquam fuit, nec erit respublica talis, qualis respub. Platonis. sic à Galeno bene est descripta idea hominis simpliciter sani, non tamen inuenitur, nisi rarò, uel nunquam: & si quis talis esset, talis uel esset in puncto, uel in tempore: si esset in tempore, ergo non daretur refluxus sanitatis, nec occasio esset præceps, imò sanitas semper eadem esset, sed semper sanitas fluit, & mutatur ipsa, ut patet: nam simpliciter tali nihil deficit. ergo non inuenitur: sed huiusmodi sanitas habetur tantum in conceptu, non in re: & afferam, & soluam unum dubium in Galen. quoniam ipse in secundo de tuenda sanitate in processu dicit, cum loquitur de corporibus simpliciter sanis, quod in regionibus temperatis possunt inueniri, tamen alibi dicit totum oppositum. ergo sibi contrarius est. Dico, hoc licet Galen. absolutè dixerit, tamen non capit exquisitissimè, sed cum gradu, dum dicit simpliciter ibi. Nam simpliciter sanum est exquisitè sanum, sed non inuenitur. & ideo Gale. loquitur de simpliciter sanis, cum latitudine, & cum gradu. Quare dicimus simpliciter tale sine additamento semper esse tale, & semper eße futurum tale sine mutatione aliqua, & nullam habere dispositionem, ut ægrotet, & diu uiuat si reperiatur, & tantummodo moreretur per resolutionem caloris naturalis secundum periodum suæ uitæ sine aliquo morbo. Dicitur

ita=

itaque hoc modo simpliciter uel semper sanum hæc est sua prima differentia: alia est differentia, quoniam dicitur simpliciter sanum, quia est sanum ut plurimum: nam recedit aliquantulum ab illo sano simpliciter, & fit in eo aliqua diminutio, ut quanuis dicatur diminutũ ab illo perfectissimo gradu sanitatis, tamen dicitur & est sanum, ut plurimum, & ferè semper est sanum: habet quidem aliquam diminutionem, tamen est diminutio illa adeo pauca, ut poßit dici sanum simpliciter, & est sanum ut plurimum, & ferè semper sanum est propter diminutionem illam paruam, quando uerò dicimus, ut nunc, modo tale corpus sanum, ut nunc habet multam diminutionem ab illa simplici sanitate, & nullo modo est simpliciter tale. & notate iste terminus, ut nunc, ponitur à Galeno indiuisibilis, sit bene diuisit hic simpliciter tale, sed ut nunc minime: & certe etiam terminus iste, ut nunc, diuiditur, & melius forsan, quam simpliciter tale, tamen non diuidit hic Galen. eum, ut in libro de tuenda sanitate, an attineat ad medicum: & in secundo de tuenda sanitate, ubi diuidit hunc terminum ut nunc, & inquit iste terminus, ut nunc, diuiditur, ut cum dicimus sanum nunc dupliciter dicitur, sumiturq́; nam habet duos gradus, ut in temperatura homo calidus: non enim est sanum simpliciter, tantum dicitur sanum, & talis sanitas duplici modo capitur, uel in habitu, uel in habitudine, uel cum talis sanitas est κατὰ ἕξιν .i. secundum habitum, uel κατὰ σχέσιν .i. secundum habitudinem, ideo sanum, ut nunc, duos con-

continet terminos: si autem habet sanitatem in habitudi ne, ut corpus pituitosum, uel cholericum est sanum, nõ tamen simpliciter, sed ut nunc in habitu, nec hoc cor= pus facile labitur in ægritudinem. Alia est sanitas ut nunc in habitudine, & dicitur corpus hoc etiam sanũ ut nunc, tamen tale corpus facile labi potest in ma= lum, & citò: quoniam ista dispositio & impressio hæc sanitatis est leuis, & est in habitudine tantum, & non adhuc est ægrum: & uidebitis hoc melius in tabellis nostris. sanum ut nunc duplicem continet sanitatem sub se, licet Galenus tacuerit hanc diuisionem in hoc li bro, & hoc quantum ad declarationem quid sit simpli citer tale, et quid nunc tale. aduertatis, quòd etiam de ægris, & sanis simpliciter, & ut nunc, & de neutris etiam medicina est scientia: est enim medicina scientia omnium in latitudine, & à primo gradu usque ad ulti mum: siue enim latitudo fuerit in ipsa sanitate, siue in morbo, siue in neutralitate, semper medicina est scien= tia horum omnium graduum. NEVTRA VERO &c. Notate quid inferat Galen. cum sua mira arte: nam deuenit ad omnem latitudinem tam sanorum, quam ægrorum, & neutrorum explicandam. Dicit itaque sanum, cum capitur simpliciter, & ut nunc, sim pliciter uerò adhuc dupliciter capitur, ut uisum est: sa num uero ut nunc secundum Galen. ipsum hic non di= uiditur, est unum: si hoc sanum applicetur ad causas efficientes sanitatem, tunc habebit tres gradus, uel est ut semper, ut plurimum, ut nunc: si causæ facientes neu

tra=

tralitatem habebunt etiam tres gradus, ut semper, ut multum, & ut nunc, quod neutrum tripliciter capitur siue referatur ad corpus ipsum, siue referatur ad causas efficientes, siue ad signa: dico quod si referatur ad ipsum corpus, tripliciter summitur, aut per abnegationem extremorum terminorum, & sic habet tres gradus, uel est ut semper, uel ut multum, uel ut nunc: aut dicitur neutrum per participationem utriusque extremi, & sic etiam tres habet gradus, uel ut semper, uel ut multum, uel ut nunc: aut dicitur neutrum per participationem utriusque extremi, & sic etiam habet tres gradus, uel ut semper, uel ut multum, uel ut nunc: aut dicitur neutrum per alternam successionem utriusque, uel unius, & sic adhuc habet tres gradus, uel ut semper, uel ut multum, uel ut nunc. similiter dicas, si corpus referatur ad causas efficientes, quod tot sunt gradus, quot habet corpus, ut corpus est, sunt quindecim gradus. pari modo si corpus referatur ad signa, erunt & quindecim gradus: nam signa alia ægra, alia neutra, signa sana tres habent gradus, ut semper, ut multum, ut nunc. signa ergo etiam habent sic uel ut semper, uel ut multum, uel ut nunc. signa neutra uel per abnegationem, uel per participationem, uel per successionem uniuscuiusque extremi: si per abnegationem tres habent gradus, ut semper, ut multum, ut nunc: si per participationem dicuntur, ut semper, ut multum, ut nunc: & si per successionem dicuntur simpliciter,

ut

ut semper, ut multum, ut nunc: & sic gradus signorum erunt adhuc quindecim, & quindecim corporum, & quindecim causarum. Itaque erunt in totum quadragintaquinque. Neutrum modo per participationē uniuscuiusque extremi etiam diuiditur, uel in toto, uel in parte una: & unumquodque horum duorum tres habet gradus, ut si in toto, tres habet gradus similiter; si in parte: sic etiam neutrum tertij modi per alternā successionem uel in toto, uel in parte una: & unumquodque horum duorum tres habet gradus, ut secundus modus habet, pro hoc uideatis tabulam, quam dabo in scriptis. sed diceret quispiam, quam utilitatem habeo ego ex tot gradibus? dico multam, quoniam in unoquoque horum graduum medicina est diuersa, quoniā quædam indigent, ut præseruentur, quædam ut curentur: alia uerò, ut conseruentur, uel ut corrigantur, uel ut restaurentur, uel seruando, uel præseruando. similiter si ignorabitis gradus, non poteritis applicare causam ad corpus, nec poteritis curare, ut applicetis postea ad particularia. Declaro hæc modo melius: nam si medicina referatur ad causas, ut puta ad causas sanitatem efficientes; ista causa potest considerari ut sana, ut ægra, & ut neutra: si modo assumo causam, ut sana est, & hæc tripliciter postea potest considerari, uel ut sana simpliciter, uel ut multum, & ut plurimū, uel ut nunc: si ut nunc, uel ut in habitu, uel in habitudine, ut de aere, qui semper circundat nos: est enim aer una ex causis principalibus nostræ sanitatis, ut aer

potest

poteſt dici ſimpliciter tale,uel ut nunc tale,ſi ſimpliciter tale,quia non alterat,quoniam nec eſt calidus, nec frigidus,ſed eſt in temperatura bona,nec habet ſecum commiſtos aliquos uapores.Notate Galen. in ſecundo de temperaturis inquit,quod cum aliquid dicitur ſimpliciter tale, dicitur in reſpectu ad humanum corpus, non quod in ſe ſit uerè ſimpliciter tale,hoc idem habet in primo cap. de medicinis ſimplicibus, & in primo de temperaturis dicitur ſimpliciter tale reſpectu corporis temperati,aut dicitur ſimpliciter tale, quoniam poteſt conſeruare corpus humanum, eo quia reſpicit ſanitatem,referturq; ad corpus ſanum,& iſta eſt con ſideratio analoga. ſi autem dicitur ſimpliciter ſanus, quia attingit,& conſiſtit in medio temperamento nō ponderis, ſed iuſtitiæ intelligendo, ut referatur ad optimam ſanitatem in corpore humano,ut quando aer eſt bonus pro corpore humano dicitur exquiſitè ſanus pro corpore,quoniam in nihilo deficit pro corpore ſano,nec excedit in aliqua qualitate,nec in craſſitie, nec in uaporibus,ſed dicitur ſimpliciter ſanus. quando uerò aer eſt ſanus,ut plurimum,intelligitur ſic, quod deficit in aliquo ab illa ſimplici,& mera ſanitate, & nō deficit plurimum,ſed in aliquo, & non tantum deficit ab illa ſanitate optima:ut amittat denominationem ſanitatis.Itaque adhuc dicitur ſanum,ut plurimum, uel cauſa ſana ut plurimum:nam ſana deficit ab illa exquiſita ſanitate ſic ea ſortitur,non aliud, & tale quantum deficit ab illa. quare cum talis cauſa deficit in aliqua

parua alteratione à sanitate optima dicitur sana, ut plurimum .i. quod plurimum sana sit: non quod plurimum recesserit à bona, & mera sanitate, non est, nec uerè sumptum, quia illi absolutè sanitati nihil deficit, ut dicere, ut plurimum .i. quod plurimum sana, nõ quod plurimum recesserit à bona, & mera sanitate, non est nec uerè simpliciter, quia illi absolute sanitati nihil deficit, at dicere ut plurimum, & causa limitatiua, si limitat, non est absoluta, sicq; aliquo modo recessit ab illa absoluta sanitate, & parum: at causa sana, ut nunc, ut aer sanus ut nunc deficit ualde ab optima sanitate, & limitat sibi magnam diminutionem, dicitur quidem talis causa sana, sed debilis admodum, & præceps, & fluxibilis, & prope ultimum gradum, & terminum sanitatis, & dicitur causa sana pro tempore illo tantum: nam non potest diu durare, quoniam nullum habet bonum fundamentum, cum recesserit ualde ab optima sanitate, & à temperamento, & sic dicitur causa sana ut nunc ob multum defectum ab illa sanitate priori, & absoluta.

Debetis modo scire ista tria subiecta, susceptiuum, & effectiuum, & indicatiuum esse diuersa inter se: nam unumquodque horum subiectorum est susceptibile finium, uel trium formarum, quæ formæ tres, uel fines sunt particulares, & sunt ipsi salubritas, insalubritas, neutralitas. Hæ tres formæ, si in uno quoque horum trium subiectorum, dicuntur ab his formis: quod hæ tres formæ, uel fines poßint esse in uno quoque,

patet:nam in effectiuo potest esse salubritas, insalubritas, & neutralitas, sic in corpore susceptiuo possunt esse, sic etiam in corpore indicatiuo. Et debetis scire me non tantum partim probasse, partim non: quod unaqueque harum trium formarum salubritas, insalubritas, & neutralitas (omnia dicam conuenire) recte in his tribus subiectis possunt dupliciter contingere, ita ut siue dicas subiectum esse susceptiuum, siue indicatiuũ, siue effectiuũ, de his subiectis hæ tres formæ particulares possunt dici dupliciter: uel enim dicitur effectiuum simpliciter sanum, uel dicitur effectiuum sanũ, ut nunc. Videbamus supra secundum Gal. quid intelligi debeat simpliciter tale, & quid intelligitur nunc tale, & diximus quod simpliciter tale capitur dupliciter, uel ut semper tale est, & ut plurimum: & ostendebamus quomodo iste terminus simpliciter tale capi debeat, & quid sit dicere, ut plurimum, & quid per nunc tale, omnia ista sunt memoriæ mãdanda, cum sint ualde necessaria. quid sit simpliciter, uel semper tale, & quid ut multum tale, & quid ut nunc tale: semper enim de his omnibus dicemus in hoc libro, cum unumquodque horum subiectorum, trium sumat quamlibet istarum trium formarum, salubritatem, insalubritatem, & neutralitatem. ex quo relinquitur, quod unumquodque horum trium subiectorum habeat latitudinẽ contrariam dispositionum, quemadmodum, uerbi gratia, est de corpore salubri effectiuo, tale corpus effectiuum salubre, uel ut semper, uel ut multnm, uel ut

nunc:

nunc:sic etiam corpus effectiuum insalubre,uel ut semper,uel ut plurimum,& ut nunc:similiter corpus effectiuum neutrum,uel ut semper, uel ut multum,uel ut nunc:& sic erunt nouem gradus, siue nouem dispositiones in latitudine huius corporis, & quod diximus de corpore effectiuo, idem dicimus de corpore susceptibili,& est salubre,uel semper, uel ut multum,uel ut nunc.sic si est insalubre habet tres gradus,sic si erit neutrum susceptibile tres alios gradus habebit,ut semper,ut plurimum,ut nunc. similiter dicamus de corpore indicatiuo:si est salubre habet tres gradus, siue dispositiones,uel ut semper, uel ut plurimum,& ut nũc. si erit insalubre tale corpus, uel ut semper,uel ut multum,uel ut nunc:similiter si erit corpus hoc indicatiuũ neutrum,uel semper,uel ut multum, uel ut nunc:similiter erit corpus hoc indicatiuum neutrũ habebit hos tres gradus,& sic erunt aliæ nouem dispositiones. unde erunt adhuc uiginti septem gradus corporum, sed quia neutralitas,uel corpus neutrum tripliciter sumitur,tantummodo nunc de nominibus istis: uel enim dicitur neutrum per abnegationem utriusque extremi:neque enim dicitur salubre, neque insalubre, sed neutrum per abnegationem extremorum,& uocatur neutrum primi modi:aliud est neutrum per participationem utriusque extremi,& dicitur neutrum secundi modi,est sanũ uno modo, alio non:in aliqua enim parte dicitur sanum, in aliqua non:est enim neutrum tertio modo,& nuncupatur per alternam succeßionem,

uniuſcuiuſque uel reſpectu ætatum, uel reſpectu diuerſorum temporum: quia uel in uno tempore, uel in una ætate ſit ſalubre, in alio tempore, uel in alia ætate inſalubre: cum enim neutra capiantur tribus modis tantum: nos dicimus de primo modo, ſed neutrum ſecundi modi, & tertij habet ſuos gradus, ut primus modus: unde corpus neutrum ſecundo modo ſalubre habebit nouem gradus: uel enim dicitur tale neutrum effectiuũ ſic, & ut ſemper, & ut multum, & ut nunc, ſi eſt huiuſmodi neutrum ſuſceptiuum uel ut ſemper, uel ut multum, uel ut nunc: ſi uero eſt etiam hoc neutrum indicatiuum, uel ut ſemper, uel ut multum, uel ut nunc. pari modo dicas de neutro tertio modo ſumpto, ſi dicitur tale effectiuũ, dicitur ſimpliciter, uel ut ſemper, ut multum, ut nunc: ſi uero eſt ſuſceptiuum etiam tres gradus continet, uel ut ſemper, ut plurimum, ut nunc. eodem modo erit indicatiuum, uel ut ſemper, ut plurimum, ut nunc. ergo erunt 45. gradus adhuc, ut patuit ſuperius. Vnde latitudo diſpoſitionum ſanitatis tantummodo conſiſtit in tribus corporibus, uel in ſuſceptiuo, uel in effectiuo, uel in indicatiuo. Debetis habere tabulam illam, quam uobis in ſcriptis dedi. ſunt ergo adhuc quadraginta quinque æqualiter in tribus ſubiectis, in ſuſceptiuo, in effectiuo, in indicatiuo corpore, in uno quoque horum reperiuntur quindecim horum graduum: & quoniam noſter ordo eſt, ut agamus primum de corpore ſuſceptiuo ſanitatis. Videbimus ergo in primis hos 15. gradus ſanitatis

tatis, & hoc etiam in tabulis nostris: & si quid opus fuerit ulterius diuidere, diuidemus: & quoniam sunt & alij gradus, & uidebimus quos Gal. dimisit: nam diuidemus ipsum nunc in habitu, & in habitudine: sunt enim & isti secundum Gal. sed adhuc latent, & sciatis, quod isti 15. gradus dantur ad usum tabularum secundi libri, & sunt summopere necessarij pro medicina. Videamus ergo hos 15. gradus, quoniam noui in hoc à tota uia aberrant, quod si fieret error in abstractis, non tantus committeretur: sunt .n. aliqui, qui dicunt salubre ut nunc, & insalubre ut simpliciter esse ex diametro opposita, quod supra ostendemus etiam falsum esse: credo, quod isti penitus carebant arte medicinæ. nam principium huius artis est scire gradus in corpore humano sanitatis. Vnde bene dicebat Plato errorem paruum in principio fieri maximum in fine. Et ideo oportet hic procedere, ne erretis in foribus, quoniam deueniretis postea in maiores deceptiones per processum, ex quo nunquam poteritis medicinam uobis comparare. loquemur itaque primũ de his. 15. gradibus corporis susceptiui sanitatis, deinde uidebimus, quare Gal. in ponendis causis efficientibus tantum monstrauit quatuor gradus, cum tamen posuerint hic 15. gradus. præterea uidebimus, quod Gal. non loquitur de gradibus signorum. quare autem hoc fecit, uidebimus suo loco, & tempore. in primo autem libro nos de his 15. gradibus corporis, in secundo agemus de gradibus signorum, quem librum inten

 dimus

dimus perficere circa idus Martij,ut possim postea ea legere,& tertium librum, quem si non legerem , nihil in hoc anno haberetis: nolo enim uos decipere.his uisis circa corpus effectiuum sanitatis,& circa omnes latitudines sanitatis debemus modo aggredi illos 15. gradus:sed in primis sunt uidendæ quædam difficultates Gal. quia dubitat contra seipsum, & inquit diximus iam medicinam esse scientiam sanorum, ægrorum &c. Inquit Gal. sciui ista posse tripliciter dici de particularibus,uel de quibusdam , uel de qualibus: de quibus intelligis tu ? respondit Gal. non de particularibus loqui,quoniam de particularibus non cognoscitur scientia : nam particularia sunt infinita, at infinita non possunt sciri.ergo nec de particularibus erit ars:quoniam & ars uersatur circa theoremata uniuersalia.quare hoc erit uerum,quod non intelligit de particularibus,quia sunt infinita, & immẽsa.nunquid de quibusdam? non,quoniam si ita,ars ista imperfecta esset. Nam in libro ad Trasibulum de optima secta dicit oportere artificem omnia theoremata spectantia ad artem habere,quæ ducunt eum ad finem huius artis.Si uero non habuerit illa,non potest esse bonus artifex.Ideo non est scientia ars diminutè, & imperfectè; imò omnia sunt habenda integra. ergo non debemus deficere in aliquo.si nec quorundam medicina est,intelligendum est,quod est de qualibus : Intelligit autem Gal.per qualia ipsa uniuersalia nunc , & ipse in lib.ad Tironem de pulsibus in capite de causis pul

Medicina est scientia qualium hoc est universalium

suum dicit, & cum non possumus cognoscere causas particulares pulsuum, & differentias ex particularibus facimus quædam theoremata uniuersalia, & communia. nam cum habuerimus uniuersalia, ex his accedemus ad particularia, & per analogismum faciemus theoremata, & ipsam scientiam: declaro hæc: nam propter sanitatem inuenta est ars ista. Hippocrates, & Gal. & alij celeberrimi medici sæpe obseruauerũt principia artis, in quibus debemus, & nos speculari, ut uerbi gratia uidebunt, quod masculus est calidior fœmina ista, & alius, quam illa, & alius similiter, fecerunt ex particularibus his unum theorema uniuersale, quod quilibet masculus sit calidior ipsa femina: postea uiderunt unum corpus corpulentum, & aliud simile esse, uoluerunt illi medici referre talia corpora ad unam causam uniuersalem, & ad unum theorema uniuersale, & dixerunt omne corpus humidum esse, si corpulentum, & illud erat humidum, & sic fecerunt unam propositionem uniuersalem. similiter intelligatis de alijs: facto theoremate uniuersali postea accedebant ad particularia, & omnia cognoscebant componentes suũ analogismum, qui est syllogismus dogmaticorum, ut omnis masculus est calidior femina, Socrates & masculus, ergo est calidior, quã femina: maior propositio est uniuersalis, est minor deinde particularis, sitq; conclusio particularis. Vnde habetur in arte ipsa in particulari, quod prius habitum est in uniuersali conceptu. Quare cum non possumus habere particu-

laria, confugimus tunc ad uniuersalia ipsa, & facimus analogismum, quemadmodum docuimus anno præterito. cum nec ex particularibus, nec ex qubusdam fit ars. scientia ergo est ex generalibus idest, ex uniuersalibus ducitur tantum scientia: quoniam scientia uersatur circa ea, quæ fiunt ex particularibus ipsis: unde Aristote. in procemio metaphysices bene dicebat, solam experientiam esse, quæ facit artem: experientia autem nihil aliud est, nisi memoria multorum particularium, quibus habitis postea fit uniuersale theorema: ex quo theoremate pòst nascitur ars: nam nihil aliud est ars, nisi collectio multorum theorematum habentium aliquem finem communem, quemadmodum dicit Gal. in libro de optima secta ad Transibulum. quare intellexit Gal. per quale uniuersale ipsum, & sic manifestum est, scientiam tantum constare ex uniuersalibus. Atq; dicat quispiam, quare per quale intellexit uniuersale? Nam sane uidistis cum dixit iste, uel ille masculus est calidior, quam femina, & quale est ipsum uniuersale, quæ qualitas est in pluribus. patet ergo quare qualia dicantur uniuersalia. Nō dicit ergo de quibusdam, nec de particularibus, sed de qualibus tantum. His dictis uideamus modo unum errorem contra Halij ipsius Drusiani, fuit unus Halij peritißimus inter omnes Arabes, licet barbare loquatur, contra quem arguit Drusianus: nā Halij dicit hic, & bene optimum esse nos habere hæc communia, & uniuersalia, in quibus includuntur ipsa particularia, quemad-

quemadmodum facit etiam Gal. in suis libris de simplicibus medicinis, in quibus primis quinque continentur omnia simplicia in uirtute cognita, ex quibus omnibus uniuersalibus ibi datis omnia simplicia particularia habentur, & acquiruntur. Nam cum uideret particularia in infinitum, uoluit dare illas regulas uniuersales, per quas omnia particularia haberentur, & si nunquã uisa essent. Dicatis mihi quæso, quis ille, qui cognoscit, nec unquam cognouit omnes species simplicium? Nemo quidem, nec Gal. nec Dioscorides omnes cognouerunt species simplicium. Nam Dioscor. perstringit circiter quingenta simplicia: quorum plura sunt, quæ ignorantur, quam quæ cognoscuntur. Vnde Gal. posuit bene regulas illas uniuersales, ut omnia cognoscerentur simplicia, & istud fuit summũ artificium Gal. itaque etiam Hali. bene dixit hic: Drusianus autem contra ipsum inuehitur, & male dicit, quia non intendit Gal. de speciebus, sed de particularibus simplicibus: dicit Drusianus species non cognosci posse: dico ego etiam species cognosci, quoniam intelligit Gal. de hoc camomello, & de illa specie lactuce, & de illa alia.

Deueniamus modo ad gradus quindecim, & incipiamus à corpore salubri. Salubritas autem in corpore triplici modo existit: sed ad literæ declarationem, opus est primum terminos intelligere, quid insalubre: habent enim necessariò cognosci nomina ista, quoniã ex his habitis omnia manifesta erunt. Nam salubre, et insalubre longè aliter dicuntur de corpore effectiuo,

nec

nec in corpore indicatiuo ſalubritas, & inſalubritas ſunt,ut formæ,ſed ut quædam proprietates,& habent quandam potentiam ſanitatis,uel inſalubritatis:quando dicimus corpus ſuſceptiuum ſalubritatis, uel inſalubritatis intelligimus de ſalubritate, uel inſalubritate actu,& proprie non in potentia.ſed in corpore effectiuo,& indicatiuo dicimus quidem eſſe ſanitatem effectiuam,uel inſalubritatem non actu, ſed potentia tantum:non enim eſt forma ſanitas.ſic dicitur in corpore indicatiuo,quia ſanitas non eſt forma,nec actus,ſed proprietas:& potentia proxima declinans ad ſanitatem. ſic dicitur de inſalubritate,at in corpore ſuſceptiuo ſanitatis,uel inſalubritatis intelligitur de forma ſanitatis,à qua forma fiat actu ſanitas.Hoc ſumpto oportet primum ſcire,quid ſit corpus ſalubre, deinde cauſas ſanitatis effectiuas,præterea & ſigna ſalubria. Nam non oportet confundere iſta nomina,ſed omnia diſtinctè cognoſcere,et oportet etiam ſcire quid ſit ſalubritas in corpore humano.unde notate quomodo ſalubritas ipſa intelligi debeat,quoniam ſalubritas & ſanum dici,uel eſſe ſunt duo diſtincta,& differunt inter ſe: aliud eſt enim eſſe ſanum,& aliud, quod habet actu ſanitatem,quæ eſt ſymmetria, à qua proueniunt omnes operationes naturales,quemadmodum habetur in primo de differentijs febrium, & in libro de tuenda ſanitate:habet nanque proportionem in ſimplicibus,ac in compoſitione.Hæc autem ſanitas quocunque modo ſit in corpore,ſiue ſit pura, uel ſimpliciter bona, ſiue cul-

culpata, tale corpus, in quo est, dicitur sanum. salubre autem dicit aliquid aliud ultra actum ipsum sanitatis: nam per salubre non tantum intelligimus id, quod est actu sanum, sed etiam præter illum actum sanitatis dispositionem naturalem suorum principiorum sanorum. & ideo salubre non tantum dicitur actu sanum, sed etiam habet actus dispositionem naturalem à principio generationis insitam, ita ut salubre non tantum actu sanum, sed etiam dispositionem habet, & dispositum est naturaliter ad futuram sanitatem semper, & ad habendam ualidam sanitatem. Quare habetis quid per sanum intelligi debeat, & quid per salubre: quoniam salubre est, quod non solum actu sanitatem habet, sed & dispositionem in suis principijs ad sanitatem. sanum uero quod habet actu sanitatem inhærentem sine aliqua dispositione. at de ægro, & de insalubri dicatur opposito modo: nam ægrum dicitur, quod habet actu ægritudinem tantum: insalubre autem se habet in plus, & est quod etiam hanc ægritudinem habet actu, & dispositiones omnes à natiuitate ad ægritudinem, ita ut nunquam possit esse sanum. Quare insalubre non tantum habebit actu ægritudinem, sed semper erit habiturum ipsam ob malam dispositionem internam à natiuitate sua. quare iam patet, quid sit sanum corpus, & quid salubre, & quid ægrum, & quid insalubre: quibus habitis omnia erunt clara. Neutra uerò, quæ sunt media, post declarabimus, & per se de ipsis dicemus, quoniam nolo miscere caput capiti: nam

& Ga-

& Galen. de his neutris in fine huius primi libri sepa ratim tractat. quare nunc habeatis quid sit salubre, & quid sit insalubre absolutè dictum, & quid sanum, & quid ægrum. salubritas simpliciter dicta fit ab ipsa natura, & est perfecta in suis principijs, & hæc non fit à medico, sed ab arte, quæ si deperditur nunquam recu perari potest aliquo modo. quod autem ipsa salubritas non possit refici ab aliqua arte, patet, quoniam ars ista dicitur reparatiua, & refectiua. & ideo salubritas tantummodo est à propria natura absolutè, & sic sanitas, uel salubritas non tantum dicitur de actu, sed etiam habet dispositionem naturalem in suis principijs intimis, & quia hæc salubritas habet gradus plurimos, & latitudines, quæ sunt infinitæ, & quæ nõ possunt haberi per scientiam, nec alio modo, ideo Galen. optimè deducit latitudines has ad quædam uniuersalia, incipiendo à primo usque ad ultimum alterum, quod non est pertransire: quia si ultimo fieret resolutio, non amplius diceretur sanitas. cum ergo salubritas habeat tot latitudines, Galen. non tantum deducit ad tres gradus, ut patet, quorum unus dicitur simpliciter talis, & semper talis absque diminutione aliqua, imò talis sanitas in nullo deficit, & est ut forma illa polycleti, cui nũquam potuit comparari aliquis homo uiuus. sic itaque est simplex, & absoluta sanitas in mẽte Galeni de corpore humano simpliciter sano, nõ qđ inuenitur, & ista quidem habet differentias, & latitudines, sed sunt innominatæ. præterea est secundus gradus

dus ſalubritatis, qui dicitur, ut plurimum, quod erat primum ſalubre ſimpliciter dictum: non enim eſt amplius, ut ſemper ſalubre, quia quod ſemper eſt idem, non uariatur: at iſtud uariatur, & ei aduenit diminutio aliqua: & ideo dicitur ſalubre ut plurimum, quoniam gradus ſecundus habet latitudines, & gradus etiamſi occultos. præterea eſt gradus tertius, qui prouenit à ſecundo gradu ſalubritatis, & iſte tertius gradus ſalubritatis dicitur, ut nunc ſalubritas, & iſti gradus talem habent diminutionem ab illo primo gradu, ut faciant magnum detrimentum. & ideo dicitur ſalubre ut nunc, ſic etiam ſalubritas dicitur ſecundum quid pro illo tempore, pro quo ſibi conſtans eſt aliquo modo: & iſta eſt fixa, ſed non ſicut duo primi gradus, quia non habent ſua principia permanentia, & fixa: & licet dicatur, iſte gradus ſalubritatis, tamen ex quacunque leui, & minima cauſa decidet ab illo ultimo gradu ſanitatis; ſicut qui habent aliquem exceſſum, ut intemperatura caliditatis, uel frigiditatis, uel ſiccitatis, &c. aut deficiunt in compoſitione, quemadmodum patet in tabulis per gradus tres: habet quoque ſuos gradus, & ſuas latitudines occultas, & nomine carentes, quas ſi pertranſiret, non eſſet amplius ſalubritas ut nunc. & Galen. in libro illo an ars tuendæ ſanitatis ſpectet ad medicum, an ad gymnaſticum dicit duplicem ſanitatem eſſe. unam dici ſanitatem in habitu, ut ſunt corpora cholerica, uel pituitoſa: in cholericis eſt caliditas, & ſiccitas magna, hæc quidem dicuntur ſana ut nunc.

nunc.in ſe ſanitas ipſa eſt ualida,in reſpectu uerò alio rum graduum,ut priorum eſt ualde debilis ; ut ſi quis ſit palidus,macer.ipſe enim exercet operat ones ſuas, & coibit,& ſaltabit.& comedet bene, non tamen ita ualidè,ut alij. iſta itaque dicitur ſanitas in habitu, id eſt, κατὰ ἕξιν.eſt & alia ſalubritas non in habitu, ſed in habitudine,& eſt ſecunda iſta, & dicitur ſalubritas κατὰ σχέσιν, ultra quem terminum ſalubritatis non ſtat ipſa ſanitas: amplius & ſanum ut nunc: & iſti tales ſunt ita debiles,ut uix uideantur poſſe ſtare erecti: currunt quidem,& exercentur, ſed ſunt in toto genere ita debiles.quod quidem neutrum uidetur tantum diſtare à neutro in uno gradu, & eſt ferè idem,uel eſt idem,ita ut poſſet etiam uocari neutrum decidentiæ.& quod diximus de ſalubri,idem etiam dicamus de inſalubri,& uidebitis in tabulis.habetis itaque ſalubritatem in ſummo:duo autem in hoc ſunt gradus ſibi oppoſiti ut ſimplex, & ut nunc: non enim poteſtis habere alios: medium uerò dicitur ſalubre ut multum.unde non poteſt eſſe ſanitas, niſi ſit ſalubritas,quæ eſt habitus,& ſymmetria quædam,à qua ſit ipſa ſanitas. Quæritur modo cum ſanum corpus non poſſit eſſe ſine ſalubritate in propria ſua perfectione, quæ eſt quædam forma,an poteſt ſalubritas ſtare ſine ſanitate,à qua ſalubritate naſcitur,& pendet ipſa ſanitas? ſic ubi eſt ſalubritas,ibi etiam ſanitas.unde apud græcos ὑγιεινὲς ἀπὸ τοῦ ὑγιαινῶν dicitur ſalubre, & eſt ſicut de corpore luminoſo,quod dum non poteſt ſtare,

re,

re,nec esse sine luce,sic nec corpus igneum siue calore, quia non diuiditur ab igneo calore.ut nec corpus lumi nosum separatur à luce,sic sanitas ipsa ab illa tempe= rie seu salubritate ita dependet,ut non possit stare si= ne illa:unde corpus salubre dicitur,quod habet actu sa nitatem. si uero capiamus salubritatem pro quadam potentia receptiua,non quod sit actu, sed quod sit iam receptiuum sanitatis,ut uerbi gratia, sit corpus ægro tans,quod ut à medico,aut à natura iam sit in confinio ad ipsam sanitatem,& habeat symmetriam, quæ sit pa rata ad sanitatem immediatè suscipiendam, & iam iam sit futurum sanum,et habeat hoc certum,tunc tale corpus dicitur salubre, quoniam habet dispositionem ultimam cum sanitate:tamen melius est,ut dicamus ta= le corpus sanabile,quam salubre,ut ostendemus in ta= bulis,quoniã sanabilitas dicit potentiã passiuã,salubri tas potentiã actiuam,& formam,& habitũ,à quo im mediatè dicitur sanitas.quare iã patuit differẽtia inter salubre,& insalubre:nam salubre habet actu sanitatẽ.

Caput.IIII.

Certũ est eo modo,quo oppositũ unũ se habet, sic se habere aliud oppositũ: at salubre,ut dictum est supe rius,tripliciter sumebatur ut semp, ut multũ,ut nũnc: ergo et insalubre dicetur etiã tripliciter,ut semper ut multũ,ut nunc.sed notate,dixi corpus insalubre ut sem per esse corpus,quod actu,& potentia tale est, ita,ut

insa=

insalubre appellatur corpus uel in temperatura, et in simplicibus, uel in compositione, uel in unoquoque in actu, & potentia: quoniam in ipsa intemperie non potest stare sanitas, et tale corpus est actu ægrum. Quare dico insalubre esse actu, ac potentia habens ægritudinem: nam cum eo est mala intemperies, ideo nec potest secum sanitas esse. sicut enim salubre est cum optima sanitate, quia est cum bona temperie: sic etiam insalubre est cum ægritudine semper, quia est cum mala intemperie: & sicut de salubri dicitur, quod nullam habeat dispositionem ad morbum, sic etiam de insalubri dicemus, qđ nullam habeat dispositionem ad sanitatē: eodemq; modo dicemus insalubre ut plurimum correspondere salubri ut plurimū. Nā semper opponuntur isti gradus: insalubre habet plurimā malam dispositionē, non tñ ita malā, ut insalubre ut nunc: propterea insalubre ut nunc dicitur illud, cui opponitur salubre ut nūc: insalubre ut nunc est, qđ habet corpus dispositū ad morbū, non tamen ita, ut duo prima insalubria. simpliciter insalubre, & ut multum siue sit ita dispositum in temperatura, siue in compositione, siue in solutione continui, non tamen ita habet insalubre fixum, ut non posset optime tolli, & reduci ab arte ad sanitatem, & fieri sanum. uidetis ergo, quod tres sunt gradus insalubritatis: ac etiam salubritatis. nam quot gradus habet ipsum salubre, tot etiam habet insalubre: insalubre simpliciter, uel semper habet ita malam dispositionem, ut in eo non sit sanitas, nec esse poßit: deinde est

insa-

insalubre ut plurimum, quod correspondet salubri ut multum; deinde ut nunc insalubre, quod opponitur salubri ut nunc: cum sic opponantur, ideo salubre, & insalubre erunt duo opposita uera. At hic non est simulanda una res, quoniam feci diuisionem hanc tantummodo propter utilitatem uestram. Audiatis modo, quid intelligat Gal. in hoc libro, & est notandum ualde, cum sit uobis perutile ad hanc artem: nunquam. n. discedam ab ipso Gal. & si quãdoq; uidear aliter procedere, quia ex eo habemus tantam hoc in libro esse intricationem circa latitudinẽ de insalubritate, ut dederit occasionem multis recentibus errandi. Nam nemo horum est, qui recte dicat, & quot ipsi fuerunt, tot eorum fuerunt uariæ sententiæ: res quidem est in se facilis, & ex parte sui bene perceptibilis: at ex parte istorum dicentium difficilis, quoniam nemo circa eam recte dixit. Gal. in capite 13. μικροτέχνης expreßè posuit alium ordinem 15. graduum latitudinis sanitatis, & diuersum à nostro, quem ponimus: non enim sic procedit, ut nos, quem non imitamur: quare autem non imiter illum, uidebitis: dabo enim figuras, cum ibi erimus. prius itaque de istis, deinde faciam sermonem de neutris, ne confundamus: ista opinio fuit Gal. in capite 13. huius, ubi loquitur de signis optimæ constitutionis. duo sunt extrema unũ bonum, aliud malũ: bonum extremum est salubre, & est salubre simpliciter: & in hoc sumus concordes cum ipso: aliud uerò extremum est insalubre ut nunc, quod habeat actu morbum

ipſum, ſic Gale. diſtinguit formaliter hæc duo extrema: alia uerò ſunt media inter hæc duo extrema: ſunt enim omnia intermedia boni, & mali. ſunt deinde alij gradus accidentes ad ſalubritatem ut nunc: deinde duo alij accidentes ad inſalubritatem ut nunc: deinde ſunt duo alii, & ſunt duo neutra, quæ ſunt uere media, quæ accedunt ad ſalubritatem ut nunc, & ad inſalubritatem ut nunc. inſalubre autem ut nunc eſt, quod eſt actu ægrum ſecundum Galen. ſalubre eſt optime ſanum, quod ad optime ſanum accedit, uocatur ſalubre ut plurimum. deinde eſt ſalubre ut nunc: & ſic habetis tres gradus ſalubritatis. ex alia parte ſunt & totidem gradus inſalubritatis, prius eſt inſalubre ſimpliciter, quod habet diſpoſitionem præparatam, & aptam ualde ad morbum ſuſcipiendum, & hoc quoniam & cauſæ ſunt pronæ ad morbum, quæ tamen adhuc non habent morbum, eſt ſecundus gradus inſalubritatis non ita inſalubre, ut primus, ſed declinans aliquo modo à ſalubritate, & dicitur inſalubre ſecundum multum: eſt & tertius gradus inſalubritatis, qui dicitur inſalubre ut nunc, & eſt quando actu ægrotat. in medio modo ſunt neutra omnia ſiue per abnegationem extremorum, ſiue per participationem extremorum, ſiue per ſucceßionem; nunc ſupponatis omnia iſta neutra eſſe propter oppoſitionem extremorum, quæ omnia diuiduntur in tres modos, ut unuſquiſque horum modorum habeat tres gradus. Vnde erunt nouem, poſteà addantur ſex primi gradus, & fiant 15. Hæc eſt expoſitio

positio Galen. hoc in loco. præterea est expositio nostra, quæ est etiam Galen. quæ multæ adhuc satis sunt bene expositæ: sed antequam ad media neutra accedamus, dicamus duo uerba de latitudine sanitatis, & ordine. istæ autem latitudines sanitatis habent diuersos gradus, & hoc ut sciamus inuenire uarias causas, uel conseruantes, uel adiuuantes siue facientes morbum: si sint facientes ægritudinem, hæc est intentio, ut poßimus inuenire sanitatem applicando remedia: si non adest, conseruamus: quando enim latitudo sanitatis inuenta est, ut inquit Galen. tertio, nono, & decimo Therapeutices semper debemus applicare remedia debitis gradibus. Debemus enim scire proportionem, & gradus lapsus, ut debita poßimus applicare remedia. oportet ergo habere hos gradus: quod si ita est, ut quidem est, uidebitis modo, quænam inscriptio horum sit melior, & magis necessaria, an quæ facta est à me, an illa Galeni? Vnde dico opus esse aliter diuidere, quam fecerit Gal. diuidendo latitudinem. nam ipse ponit duo extrema salubre simpliciter, & insalubre ut nunc, quæ sunt maxime cõtraria apud ipsum, quod & in nostra diuisione est: sed in nostra adhuc diuidimus sanitatem: nanque alia est in habitu, alia est in habitudine. unde in nostra habebitis omnes latitudines sanitatis usque ad neutrum ipsum. postea Gal. loquitur de insalubri, & ponit insalubre ut nunc, quod est indiuisibile. Diuidit enim ipse tantummodo unum oppo-

 sitorum

ſitarum, aliud uerò non. Sed ego modo peto à Gal. ipſo; quo modo curabimus illam ægritudinem, quam ponit in extremo, non ponendo gradus ipſius inſalubritatis? equidem poterimus nos ſanitatem, dum adeſt conſeruare, cum habeamus gradus ſanitatis, at dum aberit ſanitas, & eam uoluerimus recuperare, & morbum expellere, non poterimus, quoniam Gal. dimittit ipſum terminum inſalubritatis extremum indiſtinctũ. non poterimus ergo habere latitudinem, & gradus inſalubritatis: quia Galene dicis tantummodo inſalubre. ut nunc actu ægrotare, non ne habet & hoc ſalubre, ſuos gradus. Videtur enim inſalubre ut nunc habere tot gradus, quot & ſalubre: ſi dicas hoc non eſſe falſum, tibi contradicis, quoniam inde uidetur in morborũ principio, ubi diſcutit gradus ſanitatis, & ægritudinis affirmare unam ſanitatem ſimplicem, quæ optima eſt, & optimi habitus: alia etiam ſanitas eſt, & eſt ſecunda, quæ & ipſa eſt bona, non tamen optima ut prima, & talis dicitur ſanitas ut plurimum: eſt & tertia ſanitas, quæ habet etiam ſanitatem, ſed non ut prima, nec ut ſecunda, tamen habet actu ſanitatem, & nuncupatur ſanitas ut nunc: quarto loco affert alia corpora eſſe ſana, quæ tametſi actu ſana ſunt, tñ ſunt propinqua ægritudini: & in libro an ars tuendæ ſanitatis pertinet ad medicum, dicit talem ſanitatem in habitudine eſſe, & in propinquitate. & in libro de tuenda ſanitate, & alibi etiam de hac agit, quam nos proponimus hic. Iam patet ibi per Gal. prima latitudo, quæ

est sanitas. deinde Gal. in lib. de differentijs morborũ, dicit latitudinem morborum, & quosdam esse morbos mortales, quosdam minus mortales, tamen non esse in eodem gradu omnes, cum quidam sint uehementißimi, alij medij, alij mites. ponit itaque ibi gradus insalubritatis, quemadmodum facit de sanitate, ideo patent ibi gradus oppositorum. At in hoc libro tantummodo ponit latitudinem de salubritate distinctißimè, de ægritudinibus autem non loquitur clarè, sed bene loco allegato: unde sequitur nos non posse hic applicare, nisi causas conseruantes, & non curantes. Hæc autem est una ratio, quare in corporibus insalubribus loco hoc noluerim imitari Gal. eligite modo uos diuisionem, quam uultis: habetis iam, quid sit insalubre secundum Gal. & quid secundũ nostram sententiam. Notate etiã distinctionẽ factam per Gal. quæ uidetur esse superuacua, quoniam membra suæ distinctionis coincidunt: ponit enim Gal. tres gradus salubritatis, primum ut semper, secundum ut multum, tertium ut nunc. qui tertius gradus accedit ad morbum, & inquit primum esse salubre simpliciter: postea ponit insalubre simpliciter, quod quidem tametsi est sanum, tamen habet causas dispositas ad ægritudinem. Vnde uidetur hoc, quod dicitur salubre simpliciter, & quod uocatur sanum ut nũc sint idem, & non diuersa. ergo eorum eadem essentia: unde non est mirum, si Drusianus errauit in hoc dicens, quod sunt idem ista duo: sicq; dicendo multa erit differentia inter in salubre simpliciter, & salubre ut

nunc: quia si salubre ut nunc est corpus distẽperatum habens aliquas dispositiones ad ægritudinem, & etiam insalubre simpliciter sit illud, quod quidem sanum sit, tamen & ipsum habet causas dispositas ad morbum; erunt idem, quod est absurdum ualde. prætereà Gal. ponit aliam coincidentiam sanitatis, & est in salubre ut nunc, & salubre in habitu: insalubre ut nunc est, qđ deficit à salubritate in aptitudine: nihil uariatur, nisi nomina ipsa. Voco enim salubre in habitu, quod Gal. uocat simpliciter: uoco insalubre ut nunc, quod est in aptitudine. Non enim uidentur distare secundum Gal. ista: ergo erunt idem. Nunc hab[illegible]is tabulas Gal. quæ sic se habent, ostendam loco suo, & est in secundo lib. cur sic dixerit Galen. hic excusabo eum, quia coactus fuit à causa debita, eligatis modo opinionem aut Gal. aut meam, quam etiam ex Galeno sun. psi, solummodo differo ad ipso in latitudine corporum in salubrium. Videtis me ponere latitudinem sanitatis, & ægritudinis; sed Gal. hic non bene diuisit latitudinẽ ægritudinis.

Caput. V.

Nunc modo antequã declaremus uerba, uideamus quæ sint intermedia inter neutra corpora, quæ secundum aliquos sunt difficillima; quæ sunt tamen facillima. quæ autem sunt hæc media neutra corpora, ut bene inquit Gal. sunt uere media, & exquisitè media inter duo extrema: ponitq; unum, quod non est fugiendum,

dum, & est in sexto capite huius libri, ubi cum faceret diuisionem latitudinis, & ægrtudinis posuit illa duo extrema salubre, & insalubre: neutra uerò posuit in medio, & recte primo ponit salubre simpliciter summum bonum, & hoc est primum extremum: aliud extremum est insalubre ut nunc summum malum: unde in hoc sibi contradicit, dū dicit salubre simpliciter esse summum bonum, & insalubre ut nunc summum malum. Neutra autem in medio salubritatis, & insalubritatis, quoniam sunt minus distemperata, quam insalubria: unde recentes uident hoc dictum hic, & quod dicit in lib. de tuenda san. neutra esse media inter ægritudinem, & sanitatem. primum ponit salubria, deinde neutra, tum insalubria, quoniam dicit omnia neutra esse minus distemperata, quam insalubria: sed insalubre per Gal. excepto illo insalubri, ut nunc, sanum est: quia dicit insalubria sana esse, & neutra erunt sana, et notabiliter sana. ergo Gal. sibi contradicit, ut dicimus, quia hic primo ponit salubria, secundo neutra, tertio insalubria. Alibi uerò dicit insalubria esse sana: ergo, & neutra, & sic se confundit, modo ista extrema fient uaria, & ipsa neutra erunt uaria, quæ erunt etiam sana. Neutrum est, quod ponit æqualiter distantiam à morbo, & à sanitate. In medio igitur erunt ipsa neutra: hoc autem medium inter extrema est triplex: primum, quando tale medium est inter sanum, & ægrum, ita ut non sit plus sanum, quàm ægrum: unde oportet scire quod sanitas & morbus secundum

medicos distinguntur penes sensum, & sic non dabuntur neutra, sed dantur tantummodo ratione subiectorum. cũ sanitas à medicis distinguatur à morbo secundum sensum, dum uidemus alium exercere operationes suas sensibiliter, tunc dicimus illum esse sanum: sin autem male exerceat operationes, ita ut sint læsæ, tunc aderit ægritudo: quoniã secundum sensum ipsum tantummodo dimetiuntur sanitas, & morbus, sensusq; tantum habet indicare hoc. Inquit Gal. si quis haberet mille febres, modo bene ageret suas operationes, & sine læsione, tale corpus erit sanum: quia mouetur secundum operationes suas sensibiliter, & non secundũ rationem. stante hoc dico neutrum illud, quoties corpus ita se habet, ut sensus iudicet operationes suas non esse læsas, & sint sanæ: quoties uerò corpus ita se habebit, ut nõ poßimus iudicare sensu ipso circa operationes eius, an sit sanum, an uerò ægrũ, tale corpus dicitur neutrum, quod erit in confinio utriusque extremi, & tale corpus tripliciter capitur. Primum dicitur neutrum per abnegationẽ extremorum: quod uerò dicitur neutrum, non est nec sanum, nec ægrum, sed est in medio horum duorum exquisitißimè: quantum enim recedit à salubri tale neutrum, ab insalubri etiam tantum discedet: quia unumquodq; horum habet 15. gradus, deinde neutrum dicitur tale per participationem amborum extremorum, ut puta quotiensc unq; in uno membro, uel in pluribus est diuersitas, siue in temperatura, siue in compositione, cum in uno quoque membro est

est temperatura, & compositio, & unio: potest enim contingere in membro, ut compositio eius sit mala; temperatura autem bona: siue compositio sit bona, temperatura uerò mala, tunc tale membrum non potest esse sanum, nec neutrũ primo modo: non dicam, nec ægrũ, quoniam neutrum corpus ponitur in latitudine ægritudinis. Diceretur enim ægrum, quando impediretur eius operatio. quare dicitur membrum, ut brachium secundum temperaturam esse sanum, secundum uerò cõpositionem labitur, non tamen absolute lapsum esse, nec etiam bene exercere suas operationes, ut deberet, uel secundum temperaturam sit ægrum, secundum uerò compositionem sanum dicatur hoc membrum neutrum secundo modo per participationem extremorum, quoniam uel habet compositionem bonam, temperaturam uero malam, uel cõpositionem malam, at temperaturam bonam, & sanam, non tamen sanum est, nec ægrum: sunt enim eius operationes mediæ, non sanæ, nec ægræ. potest etiam esse secundum temperaturam neutrum tantum, ut uel secundum caliditatem, uel frigiditatem &c. potest enim etiam esse bona temperies in prima copulatione in calido & sicco: mala autem in frigido & humido, uel contrà in diuersis quoque membris neutralitas potest esse secundi modi: nam potest esse membrum unum sanum, aliud uerò ægrum, ut si quis secundum cor bene operetur, & secundum cerebrum, tamen hepar sit distemperatum, ut ita ambigat, non quod sit ægrum, sed quod om

nes

nes eius operationes in hepate ſint, tamen aliquo modo læſæ, & diminutæ: non ægrum quia, ut diximus, nullo modo neutrum cadit in latitudinem ægritudinis: neque uerò repugnat in ipſis partibus eſſe contrarietatem temperaturarum: at in membro uno quidem hoc repugnat ratione temperaturæ. Neutrum uero tertio modo dicitur per alternã ſucceſsionem utriuſq; extremi: nam accidit quandoq; corpus fieri neutrũ ratione ætatum, ut uerbi gratia, quando fuerit puer, ſemper erit ſanum, dum uerò deuenit ad adoleſcentiam fit diſtemperatum tale corpus, & fit neutrum, non tamẽ quod adhuc ſit ægrum, ſed habet temperaturam diſpoſitam ad ægritudinem, & imbecillitatem. Quod autẽ dicimus de ætatibus eſſe neutrum, idem dicatur etiam de temporibus, ut hiems ſit talis, non bene operationes ſuas exercent: æſtate autem optimè, ita ut in hieme eſt neutrum, non ægrum, in æſtate ſanum, quemadmodum me habeo: nam æſtate longe melius ualeo, quã hieme. iſta ergo erunt corpora neutra, quæ corpora neutra omnia ſunt citra morbum. unde neutrum primo modo per abnegationem extremorum non eſt nec plane ſanum, nec plane ægrum, ſed ambigitur in toto corpore: ſecundo modo dicitur neutrum per participationem extremorum, ut in membro aliquo, uel pluribus ſit temperatura bona; compoſitio autem eius mala: & contra compoſitio bona, temperatura mala: tertio nuncupatur neutrum per alternam ſucceſsionem aut in ætatibus, aut in temporibus diuerſis: in ætatibus

in

in una erit sanum, ut in pueritia, in altera erit neutrũ dispositum ad omnes iniurias. Ideo iam habetis salubre capi tripliciter, & sic insalubre, & quid sit neutrum triplici modo sumptum, patet. Itaque hunc in modum totam latitudinem sanitatis, insalubritatis, & neutralitatis, & ueras tabulas, quæ sunt etiam ipsius Galen. deinde habetis illas Galen. & meas secundum mentem ipsius, & si non hic, tamen alibi. Nunc modo deest, ut ad textum accedamus: sed in primis uidenda est una quæstio, utrum inter ægritudinem, & sanitatem detur medium nec ne? nam Aristot. uult non dari, Galen. fatetur dari medium. hæc est una fabula, & est æquiuocatio in hoc: nam quando intelligitis ægritudinem, aut sanitatem, ut formam, tunc non datur medium cum formæ sint indiuisibiles: non enim recipiunt diuisionem, nec magis & minus, nec medium aliquod: sed si medium dabitur, hoc erit ratione subiectorum, quoniam subiecta erunt illa, quæ uarias recipiunt diuisiones, & magis, & minus: & hoc est dicere, ut de corpore luminoso: quod quidem semper idem est secundum suam formam, tamen uario modo recipit suum lumen: sic est dicendum de corpore, quod idem est secundum suam formam, tamen corpus tale, quia est susceptibile sanitatis, uario modo suscipit eam sanitatem. Galen. autem non considerat sanitatem, nec ægritudinem, nisi secundum sensum, & sic uariatur in ipsis subiectis sensibiliter: Aristot. autem considerat sanitatem, & ægritudinem secundum formam, sicq; non datur medium

inter

inter ſanitatem, & morbum. Quare non datur neu-trum: ſi ſanitas ſummatur, uel ægritudo in ſubiectis exiſtens, tunc ſanitas habet immenſas latitudines, & morbus, ſicq; datur medium, uel neutrum: & ſic Galen. conſiderauit ſecundum operationes, & ſenſus, non ſecundum formam, ſed ut ſunt in ſubiectis, in quibus ſunt differentiæ, & latitudines: unde ego dico dari medium, & corpus neutrum inter ægritudinem, & ſanitatem, ut habetur in primo de tuenda ſanitate: primum ratione ætatum, & ſubiectorum, & operationum, & temporum, quæ operationes ſunt diuerſæ tã in membris ſimilaribus, quam in diſſimilaribus. nam nullus eſt homo, qui habeat ſanitatem, ut alius. operationes enim uel ſequuntur ſanitatem, uel ægritudinem, prout ſe habent. ſicut enim quis cytharedus, quando aptat cytharam, ut fiat bonus concentus, credit ipſe uerum ſe habere, bonumq; conceptum, quia eam ſic aptauit, tamen ſi audierit alium cytharedum meliorem, tunc & ipſe melius, quam prius accommodare conabitur ſuam. unde dico ſicut illi concentus habent ſuas latitudines, & hoc eſt uerum de muſica. ſic dico de ſanitate: omnes enim ſanitates ſunt bonæ in ſe, tamen una dicitur melior altera, ita ut dũ deuenimus à ſummo gradu ſanitatis uſque ad infimum extremum, tunc eſt medium, quod poteſt dici neutrum ſecundum operationem, & ſecundum ſenſum, non autem ſecundum formam, quæ de ſe eſt indiuiſibilis, & de hac intellexit Ariſtot. quan do uult non dari medium inter ſanitatẽ, et ægritudinẽ.

Medi-

Medicina eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum &c. iſta definitio medicinæ eſt extra lineas omnes, ut patet: ſalubre enim, inſalubre, & neutrum unumquodque horum tripliciter ſumitur. efficientium cauſarum, & conſeruantium &c. Hæc ſunt in prima linea: ſignorum indicantium, hæc ſunt in ſecunda linea: corporum ſuſcipientium &c. hæc in tertia, quæ corpora diuiduntur. primum autem incipimus ab uno, nimirum à medio, ubi exiſtant corpora ſuſcipientia, & cætera. corpora autem ſuſcipientia diuiduntur: nam aut ſunt ſalubria, aut inſalubria, & iam deuenimus ad ſecundam partem tertiæ lineæ, quæ eſt in tabula: nanque ſalubria ſunt in parte ſuperiori: inſalubria in parte inferiori. neutra uerò ſunt in medio, quæ omnia habent ſuſcipere ſanitatem formaliter: ueniamus modo ad primum membrum, quod eſt ſalubre, & dicitur dupliciter, & hæc eſt tertia linea ibi, uel dicitur ſalubre ſimpliciter, uel ut nunc. Notate licet dicatur ſimpliciter, non tamen eſt ſumendum, quod terminus iſte non diuidatur: hoc enim ſimpliciter ut ſemper, ut multum, ut ſemper dicit. nam apud Galen. ipſum ſimpliciter ſana uario modo ſunt: nam dicuntur et hic in ægrotabilia, alio modo uix ægrotabilia, ut duplicia ſint, & dictincta: non enim dicit, quæ non poſſunt ægrotare, ſed quæ uix poſſunt, & rarò ægrotant: & hoc eſt quemadmodum de indiuiſibili, in quinto metaphy. ubi indiuiſibile capitur etiam pro eo, quod diuidi poteſt, ſed uix diuidi poteſt. ſic ergo dicit hic de

ægro-

ægrotabili, quod bene poteſt ægrotare, ſed uix & rarò ægrotat. iſta enim corpora uſque ad ultimum perdurant in ſanitate, ſed rarò corpora iſta inueniuntur, & ſunt ſicuti diximus, quemadmodum figura polycleti, ut ſcribitur à Galen. in primo de temperaturis, & in primo de tuenda ſanitate, & in libro de bona corporis habitudine, quod in regionibus temperatis poſſent inueniri iſta corpora: at in regionibus intemperatis, ut eſt Æthiopia, Germania non poſſunt eſſe, hoc etiam modo appellauit Galen. talia corpora ſimplicia in libro an ars tuēdæ ſanitatis pertineat ad medicum, an ad gymnaſticum, & talia corpora habent bonum habitum in ſummo, propterea quòd ſunt ſimpliciter talia, & hæc rarò inueniuntur, et ſi inueniuntur, ſunt, & prædicantur uerè tantum in regionibus temperatis, licet rarò inueniātur, ut dixi: aut nunquam, & rarò reperiantur: probat quia ſunt, ut regula polycleti, qui fecit hominis figuram adeò perfectam, & pulchram, ut eſſet regula, & idea, & idioma omnium aliarum adeo, ut nunquam aliquis homo uiuus, nec pictus potuit ad eam peruenire in perfectione, quemadmodum & de libris Oratoris Tullij nullus fuit, nec erit orator, qui aſſimiletur illi libro. Deinde dicit, ut multum &c. ueluti ſunt uix ægrotabilia, & euectica iſta talia corpora ſana, ut multum ſunt quidem ualde ſana, tamen declinant à ſanitate ſimpliciter, & dicuntur euectica, non dicit amplius ſimpliciter ſana, ſed quod tantum habent bonum habitum tam in tempera-

tura,

tura, quam in compositione. salubre ut nunc, diuidit hunc terminum aut in habitu, aut in habitudine: & hæc diuisio habetur apud Galen. in libro an ars tuendæ sanitatis ad medicum pertineat. hos enim sic diuisimus. eo quia aliter corpora sana in habitudine curabuntur, aliter si fuerint in habitu sana tantum, ut uidebimus. ut nunc in habitu &c. iam deciderunt corpora ista ab alia simplici sanitate, sunt quidem sana, sed nunc tantum pro hoc tempore: est enim limitatio ista secundum quid sanitatis, quemadmodum si dicerē tu es probus uir nunc, & non simpliciter: sic dicuntur corpora salubria ut nunc, quæ sunt sana quidem in actu, & in his excedit uel caliditas, uel frigiditas, uel humiditas, uel siccitas: possunt autem complicari, ut quod excedat caliditas & humiditas, simpliciter caliditas & siccitas, frigiditas & humiditas, frigiditas & siccitas. scire debetis Galen. in secundo de temperamentis, seu temperaturis ponere septem intemperies, quæ sunt sanæ ut nunc in habitu, quoniam excedunt aut in calido, aut in frigido, aut in humido, aut in sicco, aut in calido & humido, uel in calido & sicco, uel in frigido & humido, uel in frigido & sicco: & ponit tantummodo unā simplicem ibi Galen. sine aliquo excessu, ut forte nemo hic nostrum adest, qui sit sanus simpliciter, imò quisque uel excedit in caliditate, uel in frigiditate, uel in humiditate, uel excedit duabus qualitatibus simul mistis in una quatuor complicationum, ut in calido & humido, ista corpora sunt sana, ut nunc, quæ ferè semper uobis

co=

occurrunt, uel habitu salubria in compositione. eadem est ratio de corporibus salubribus ut nunc in compositione, ut etiam in temperatura: in compositione autem sunt quatuor formæ, situs, numerus, & qualitas. in formatione autem sunt alia, & est quadruplex dimensio: potest enim peccatum esse in figura, ut sit caput nimis oblongum, uel nasus, uel nimis breuis, tunc non esset debita figura; potest etiam peccatum esse in superficie, uel quod sit nimis læuis, uel nimis aspera: uel erit peccatum in cauitatibus, ut si membra, quæ debent habere cauitates, careant ipsis, ut est de uola manus. nam manus sine cauitatibus nihil poterit exercere, & sic peccabit: uel est peccatum in uijs, & in meatibus, quemadmodum sunt uenæ, & arteriæ, in quibus etiam generantur humores: quotienscunque autem non fuerint humores in his, erit peccatum: aut est peccatum in compositione, ratione quantitatis uel magis, uel minus, ut quia membrum sit magnum, quod debeat esse paruũ, uel contra: uel peccat compositio in situ, ut membrum quod debeat esse sursum in parte superiori corporis, sit in inferiori: uel est peccatum in compositione ratione numeri, ut si numerus abundet, ut in manu sint sex digiti, hæc omnia sunt in tabula nostra, & clara in secunda tabula. eadem est itaque ratio in compositione, & in temperatura ut nunc, in habitudine & ut nunc est quærenda, & est proxima ægritudini: nam tendit ad neutrum, & concidit cum neutro decidentiæ, ideoq; hanc tacuit Galen. nec de ea fecit mentionem, tamen

aliquomodo distat ab ipso neutro tali, ista est tota latitudo salubritatis, quæ continet quindecim gradus neutrorum, ueniamus modo ad dispositiones medias inter duo extrema inter salubritatem, & in salubritatem: salubre habet tres gradus ut semper, ut multum, & ut nunc: sic & insalubre habet tres gradus alios. tres itaque ab uno latere, & tres ab alio. quod autem est in medio horum extremorum, est exquisite medium, & est ipsum corpus neutrum. ideo bene dicit Galen. neutra corpora sunt exquisitè media inter salubritatem, & insalubritatem, ut sicut posui salubre simpliciter, & ut multum, & ut nunc. Deinde diuisimus in habitum, & habitudinem: unde erunt quatuor, sic erit & corpus neutrum in unoquoque membro, & modo. sunt ergo neutra ista: neutrorum alia per abnegationem extremorum, alia per participationem extremorum, & alia per alternam successionem: neutra per abnegationem extremorum, quæ sunt? sunt quando quis non est sanus, nec æger, & suas operationes non bene exercet, sed obscurè, tamen nec apparent læsæ: & isti tales nesciunt disere ipsi quid habeant: ambulant, nec habent morbum, tamen sentiunt se aliquo modo læsos, & dicunt nescire, quid habeant, ista talia corpora dicuntur neutra: ambulant quidem, sed iamiã sunt casura, & dicuntur neutra corpora decidentiæ, & primo modo: abnegant enim ambo extrema quoad sensum, & quoad operationes. istud ergo dicitur neutrum primo modo per abnegationem extremorum, eo

quia non eſt ſanus, nec eſt æger, & iſtud membrum, ut
ſimpliciter, ut ſemper, uel ut multum ut ſemper uel
ſimpliciter, quod idem eſt, uocatur tale, quod in omni-
bus ætatibus ſit perpetuò tale: circa tamen ægritudi-
nem: ſunt enim ſemper talia in quacunque ætate ab or
tu ſuo uſque ad mortem, uiuunt infœliciter, non ha-
bent ſanitatem, nec habent ægritudinem, ſunt ſemper
pallidi, macidi: ideo dicuntur neutra ſimpliciter, quæ
ſemper ſunt huiuſmodi. neutra uero per abnegationẽ,
ut multum, non ſemper ſunt ſicut neutra ſimpliciter,
ſed in maiori parte ſuæ uitæ ſic ſe habent: nam quan-
doque mutantur. neutra autem per abnegationem ut
nunc ſunt talia, ut longius diſtent: differunt tantum ſe
cundum gradum imperceptibilem, & potius ſunt diui
ſiones rationabiles; non enim percipiunt iſto modo.
neutrum per abnegationem ut nunc diuiditur & ha-
bitu, & habitudine: habitu neutrum, ut ſunt corpora
ſenum, & hominum per aliquod aliud notabile tẽpus
imbecillia non ſunt ita, ut iam cadant: ſed ſunt ita ſtan
tes in illa ætate, ut decrepiti, ut per ſex menſes dicun-
tur ſic neutra. neutra uero per obnegationem, ut
nunc in habitudine iſta talia non poſſunt permanere,
ſed citò labuntur, & cadunt: & hæc appellantur neu
tra recedentia uel à ſanitate, uel à morbo: & hæc
neutra decidentia aut conualeſcentia. neutra conuale-
ſcentia, ut ſi quiſpiam fuerit ſanatus à medico, tamen
ſit ita debilis, ut non poſsit ſtare corpus, tale dicitur
neutrum conualeſcentiæ. ſunt autem neutra decidentia,
quia

quia labuntur, & cadunt ad morbum ab ipsa sanita=te:nam decidunt ab uno ad aliud, nimirum à sanitate ad ægritudinem:quia si neutra hæc cadunt à sanitate ad morbum,dicuntur decidentia:si à morbo ad sanita=tem dicuntur neutrum conualescentiæ. Neutra per participationem utriusque extremi,quæ sunt ista,par ticipant de utroque extremorum, ut quando quis est sanus in una parte, in alia uerò sit neutrum.neque di=catis,ut dicunt isti, neutrum per participationem esse in una parte sanum,in alia uerò ægrum,hoc enim est ualde ridiculum, imò neutralitas est omnino intra la=titudinem sanitatis, & si hoc alioquin uerum esset, nullus fieret morbus, in quo non coincideret ipsa neu=tralitas,ut in febribus ardentibus secundum operatio=nes esset sanum, in membro uerò ægrotaret: opera=tiones enim essent bonæ secundum mentem istorum:sic de laborante cancro in tibia,operationes essent sanæ, membrum autem ægrum,quod non est dicendum ullo modo. Sed illud dicitur neutrum secundo modo per participationem, quod habet membrum unum optime sanum,ut cerebrum:in cætero autem corpore sit neu=trum,non ægrum,ut quod cor sit frigidum, & imbe=cille,ita ut non possunt loqui,quia si in corpore fuerit unum membrum debile,& imbecille,aliud uerò sanũ, & bonum, tale corpus erit neutrum per participa=tionem. TEMPERATURAM, HABITUM BONUM, COMPOSITIONEM VERO MALAM &c. Potest autem esse istud neutrum,quod

habet temperaturam bonam, in compositione sit neutrum, ut quod crura habeat tota; tamen temperatura sit optima, potest autem esse compositio sana, temperatura uerò mala, siue modo temperatura sit bona, cõpositio mala, uel contra, hoc potest esse dupliciter aut in toto, uel in parte, aut in partibus: aut enim compositio est tota sana, aut tantum in parte, sic de temperatura; aut quod erit tota bona, aut solum modo eius partes, ut sit neutralitas, non morbus: sic dicitur neutrum per participationem isto modo: neutrum siue in toto, siue in parte, non in partibus aut sunt ita simpliciter, aut ut nunc: si simpliciter aut ut semper, aut ut multum: semper talia, quæ in omni ætate talia perseuerent, ut multum quasi semper. i. in maiori parte ætatum ut nunc. neutra per participationem quæ sunt: sunt ea, quæ sunt sana, tamen ob aliquam occasionem sunt neutra siue habitu, siue habitudine, ut per potum aquæ frigidæ hepar sit frigidum, & imbecille: nõ enim ægrotat, sed est imbecille pro hoc tempore, & non in maiori parte corporis: quia esset tunc neutrum ut multum: sed tantum in parte una, in membro uno, ut in hepate. quare tale corpus sic dispositum dicitur neutrum, ut nunc per participationem extremorum, & dicitur neutrum secundi modi. Neutrum per alternam successionem utriusque extremi, uel respectu, uel ætate, uel ratione temporis partium: ratione tantum: ut si in una ætate sint sana, in altera uerò non: ut si quis in pueritia fuerit semper sanus, robustus, in adolescentia

uerò

uerò imbecillis, uel contra, quod in pueritia semper egrotauerit; in iuuentute autem semper fuerit bene dispositus: istud neutrum tertio modo ratione ætatum est: non autem debet dici æger. Vnde qui cadit in epilepsiam, non debet uocari neutrum, sed in plus se habet, quam neutrum: uel ratione tẽperaturarum anni, ut si quis æstate robustus sit, in hieme uerò imbecillis, aut contra: & quod dico de una parte, & de una ætate, idem intelligatis de cunctis ætatibus, & de qualibet anni parte. i. de omnibus temporibus: quia neutrum tertio modo erit per alternam successionem utriusq; uel respectu ætatum, uel respectu temporum anni: ut ille dicitur robustus in æstate, tñ quia fuerit in tempore frigido in frigore, post illud tempus semper læditur, faciliusq; ita post annum fiunt neutra tertij modi per successionem ipsius temporis præteriti frigiditiam transacto anno participat frigidum, & facile homines cadunt in imbecillitatem captam ab illa parte anni frigida. quare tantummodo dicuntur ista neutra, ut nunc. ego in hieme sum neutrum simpliciter, & hoc mutare non possum, quoniam habeo hoc à natiuitate, & ista neutra tam ratione ætatum, quàm ratione tẽporum, aut sunt simpliciter talia, uel ut multum, aut ut nunc: si ut nunc uel habitu, uel habitudine: propterea quòd ob aliquam occasionem taliter affecta sint: est modo & tertium mẽbrum in tabula insalubrium, quæ insalubria sunt triplicia, uel simpliciter insalubria: si sic aut semper, aut ut multum, ut semper sunt corpora

insalubria cachoetica in summo tam in temperatura, quam in compositione, & in utroque simul. RARO QVIDEM &c. Talia enim corpora non possunt curari siue sint à natiuitate talia, uel ob alias causas, ut si sit hepar, uel cor affectum, quæ sunt membra principalia. non enim possunt curari, nisi per restaurationem uirtutis, quæ fit in corde, & in membris principalibus, quæ tam sunt deperdita. Ideo non possunt curari, quoniam talia sunt à natiuitate. Vnde in his uel in toto est insalubritas in summo, uel in mēbris principalibus, & dicūtur cathoetica in summo, quibus corpora euectica opponuntur in summo: quæ sunt simpliciter salubria, & inægrotabilia, tam in compositione, quam in temperatura. ista igitur corpora insalubria siue cachoetica, si continget fieri talia, aut ob malam rationem uictus, siue sint talia à natiuitate, non possunt sanari, ut simpliciter rarò fit in his sanitas, quæ dicuntur cachoetica, sic in his, quæ euectica dicuntur, rarò accidit insalubritas simpliciter. quod rarò illa nascuntur, apparet: nam aut fit aborsus, aut si nascuntur, parum uiuunt, sic ferè sunt cachoetica, ut multum, quæ sunt uix sanabilia tam in temperatura, quam in compositione: & ista etiam contingunt aut nasci, aut fieri talia ob aliquam causam: accipiunt quidem hæc curationem, sed uix salubria ut nunc, quæ sunt ita aut sunt habitu, aut habitudine, ista omnia habēt ægritudinē, non tamen in membris principalibus. Et sicut corpora sanabilia, ut nunc sunt sæpe, sic ista insalubria

ut nunc per se, si accidunt, non possunt curari, nisi à medico, si sint in habitu in compositione, in temperatura, & in utroque, & à medico ipso curantur, si pereunt, inueniuntur ab aliqua causa, & culpa. ægra uero in habitudine, hæc fucile curantur, & accedunt ad neutralitatem conualescentiæ, & gradu tantum differunt ab illis. si iste finis medicinæ est sanitas, siue re non adest, oportet ut sanitas restauretur: si autem adest, debet conseruari, quoniam sanitas insistit in corpore bene disposito; ideo quando curamus corpus aliquod, curamus, quia intendimus inducere sanitatem, ut de coloratione, quæ si non adest, uolumus inducere eam: non enim uersamur circa alia subiecta, non circa statuam ligneam, sed tãtum circa corpora humana ratione ipsius sanitatis, qua intentione habita statim cessat operatio nostra circa corpus, & non amplius summus medici tunc, quia sanitas in corpore nostro dupliciter consideratur, uel adest, uel non adest. Vnde fiunt in medicina arte duæ partes distinctæ: si adest sanitas, fit per eam pars medicinæ quædam conseruatiua: si adest morbus non sanitas, fit pars medica, quæ dicitur Therapeutica, siue curatiua: quod patet in secunda tabula, quam nunc aggredior. Medicinæ partes præcipuæ essentiales à fine proprio desumptæ sunt duæ, altera uersatur circa salubritatem, de tuenda sanitate, quoniam adest: altera uerò circa curationem.

Notate, gradus sanitatis esse 15. quorum tres tantum pertinent ad partem curatiuam, duodecim uerò spe-

ctant ad partem de tuenda ſanitate.i.ad conſeruatiuã: nam habemus tantum 15. in toto conſeruare, ut dixi habet duodecim,quorum tres ſunt ſalubritatis:nouem neutralitatis,tres alios habet curator ſalubritatis, ergo tuetur ſanitatem. Vide hoc in ſecunda linea ſecundæ figuræ,uel enim tuetur ſanitatem cõſeruando,uel corrigendo,uel reſtaurando,uel præſeruando:corrigendo quod non eſt bonum, reparando deperditum: ſic enim iſta pars conſeruatiua facit quatuor partes, à quibus etiam producuntur quatuor fines diſtincti:uel enim ſeruamus, uel corrigimus, uel reſtauramus,uel præſeruamus:quos quidem gradus ſeruamus, ut ſalubritatem ſimpliciter.i.corpora euectica, & optimum habitum habentia. ſimpliciter enim ſeruantia tantum debentur his, in quibus debet ſeruari bonus habitus, neque decidant ab illo, & hoc pertinet tantum ad ſalubritatem tuendæ ſanitatis,& nuncupatur ab effectu euectica pars à Græcis. nam Gymnaſtica etiam poteſt dici, & hoc conuenit ad defendendũ corpus ab offenſis in ſua robuſtate ſeruando illum bonum habitum,& optimum,ſic dicit Gal.gymnaſtæ pertinent ad medicum conſeruantem optimum habitum:habitus nunc Atletarum eſt malus in ſua habitudine propter nimiam repletionem dicit ergo Galen. gymnaſticam, quæ ſeruat bonum habitum corporis uel ſeruat bonum habitum, & eſt ſalubris corporis, ut multum, & uocatur à Græcis ἐυεκτική, uel ſeruatur habitus tantum, & dicitur pars conſeruatiua

habitus

habitus tantum, & hæc pars debetur corpori salubri ut nunc, quia seruamus corpus, uel ut semper, uel ut multum, uel ut nunc salubre.

Nihil utilius est medico, quam temperaturam cognoscere: nam & hoc persæpe uobis occurret in consultationibus, quod hoc corpus est talis, uel talis temperaturæ: ista sunt amplexanda præ cæteris, cum sunt summè necessaria. Debetis itaque ista uniuersalia, semper uobiscum habere, ut possitis deinde exercere uos circa particularia, quæ reducuntur ad ipsam praxin, ita ut nō poteritis esse medici, nisi hoc sciueritis. Quare isti gradus dispositionum ualde faciunt ad rem nostram, & ad praxim, ita ut absque eis operari nequeamus. Verum quoniam dicit Gal. se pertractaturum hoc libro, hæc in summa inquit, quod postea in libris particularibus diffusius aget de his. si uultis habere, quæ dedimus in prima tabula, in qua sunt 15. gradus sanitatis, uideatis librum de elementis, & de tēperaturis, ubi per diexodon .i. per explicationē breuē loquitur, & agit de his, ut de tota fabrica humana, ibi omnia habebitis & scietis, quænam sit bona temperatura, & quæ bona compositio, & quæ bona structura, de quibus quoque uidebitis in libro de usu partium, ubi primo habetis summam horum, deinde in particulari ibi, & sic non confusè uersabimini in arte habenda: sunt tantum capita de his hic, postea in libris particularibus particulariter, & diffuse de his ipsismet tractabit. est modo secunda tabula, in qua debemus uidere

dere, quibus usui sit, & quare ipsa latitudo dispositionum ordinata, & posita sit, in quibusve ordinata. Dico quod, ut scitis, quindecim habet gradus dispositionis, qui sunt, ut curemus corpus, & remoueamus ipsos, aut ut tueamur. Sanitas quidem est tuenda, morbus uerò est curandus. Ideo quæ sunt sana conseruare conamur, quæ non sunt ægra, sed natura præseruamus: morbũ autem ipsum curamus, & corpora insalubria, & quoniam ars curatiua uersatur circa corpora insalubria, & morbum. Illa omnia egent curatione: circa quæ curatio uersatur: & quoniam, ut dixi, supra erunt quindecim gradus in tota latitudine, si tria attribuuntur tantum parti curatiuæ: ideo remanebunt duodecim pro parte de tuenda sanitate, quæ pars est uaria, & uarios scopos habet: nam sunt nouem gradus corporum neutrorum, sunt & deinde tres alij gradus salubritatis. si enim debet medicus uersari circa hos gradus omnes, habebit uarios fines, quoniam sanitas non est æqualis: nam una est simplex, alia ut multum, alia ut nunc. Tuetur autem medicus sanitatem, dum adest, quoniam tunc tantum quærit, ut seruetur: aut curamus sanitatem, dum non adest, uel restauramus eam, ut fit in corporibus neutris, primi modi tantum; aut præseruamus ut neutra, quæ iamiam sunt casura. Quare quatuor medicus potest facere prout sanitas adest, uel abest, uel casura est: pro quo autem uideatis libros tuendæ sanitatis, an ars tuendæ sanitatis attineat ad medicum, in quo libro existunt,

quæ

quæ faciunt ad rem huius libri, & est pulcherrimus liber. aut itaque seruat medicus sanitatem, aut corrigit, aut restaurat, aut præseruat: seruamus corpora, quæ habent optimam sanitatem, quæ optima sanitas dicitur simplex, & nullo pacto est quærula, & uitiata. Et ideo salubritas simpliciter nullo modo est relinquenda: seruamus etiam sanitatem ut multum, quæ nec est relinquenda, seruamus sanitatem quoque ut nunc, quæ nec omittenda: tamen tantummodo salubritas simplex, & sanitas, ut multum proprie seruatur. Tertia dispositio horum trium, quæ est sanitas ut nũc, duos habet scopos, quoniã quandoq; in his salubritatibus, ut nunc utimur tantum seruatione, uerbi gratia, quando aliqui, qui conseruantur in sua sanitate, & uolunt medici ad meliorem habitum relinquere, tunc tantum conseruatione utuntur: est modo in sanitate ut nunc etiã alius scopus, & est correctio, ut si aliquis habeat sanitatẽ ut nunc, & ea non cõtentus sit, sed uelit reduci ad quandam temperiem meliorem, tunc emendare oportet illam sanitatem, quam habet, & sic fit tunc correctio: atque dicitur correctiua hæc pars, quoniã emendat meliorem dispositionem. restãt adhuc duæ partes sanitatis tuendæ, una conseruatiua absoluté, quæ habet conseruare corpora simplicia, & simpliciter sana, & sana ut multum absoluté: altera pars corpora sana ut nunc, quæ etiam quandoq; seruantur tantum, sicq; uolunt ipsi, quia quandoq; uolunt sani ut nunc illam sanitatem mutare in meliorem dispositionem

ſpoſitionem. & ideo nunc naſcitur correctiua per ſe, ut quando quis eſt calidæ & ſiccæ temperaturæ, & eſt ſanus ut nunc, tamen uult non contentus ea reduci ad meliorem temperaturam, & iſta ars, quæ facit, & reducit ad bonum habitum dicitur à Gal. gymnaſtica: facit enim corpora robuſta, quam laudat magnoperè: athletas autẽ uituperat, ut bonũ habitum deſtruentes, & eſt ſalubritas: uel.n. conſeruator ſeruat bonũ habitũ, qui eſt ut multũ habitum tantũ, uel habitũ tantum ſeruat, & eſt ſanitas ut nunc, quos ſanos ut nunc ferè ſemper ſeruamus, & hoc eſt genus in ſanitate, eo quia multa ſunt corpora talia, ut nunc ſana. Habetis autem extra omnes lineas in tabula unum præceptum, & eſt tale: hæc omnia ſeruantur cum ſimilitudinibus extremis, quæ inferius &c. Quando enim facimus conſeruationem, utimur tantum conſeruantibus, & nullo modo alteramus, nec interius, nec exterius; ſed tantum ſeruamus. iſta omnia manifeſta ſunt in tabula. corrigendo tantum ſalubria ut nunc &c. Hæc eſt ſecunda pars correctiua, & non attinet, niſi ad corpora ſalubria in habitu ut nunc tantum, correctio fit, quando aliquis eſt in bono habitu, ſed meliorẽ ſanitatẽ quærit, ut fiat optimè ſanus, & ſimpliciter, et in linea recta, quod non poſſumus bñ exprimere, corrigere eũ, ut reducatur ad optimũ habitũ, quia hæc pars tantum dicitur correctiua ſalubritatis ut nunc in habitu: nam homo eſt diſtemperatus, uel in temperatura, ubi exceſſerit, uel in compoſitione, ubi exceſſerit, aut de

fecerit

fecerit: in temperatura si excesserit, idq; si excesserint qualitates simplices caliditas, humiditas frigiditas, & siccitas: uel complicatæ, ut caliditas & humiditas simul, caliditas & siccitas, frigiditas & humiditas, frigiditas & siccitas: & tunc dicuntur intemperata corpora: uel fit correctio in compositione, ubi excesserit, quæ compositio quatuor habet partes aut in formatione: & hęc pro pueris tenellis ualde facit, quando in partu pertractantur ab obstetricibus: nam si fuerit infans cum membro aliquo obliquo, tunc est officium obstetricis, ut illud dirigat ad suam naturalem compositionem: aut est correctio in compositione in formatione, siue in figura fit in corporibus tenuibus, ut infantibus: aut fit correctio in compositione in superficie, & ista pars dicitur correctiua, ut quando quis habeat cutem asperam in facie, & uult eam fieri læuem dicitur correctio in compositione in superficie: & dicebat Galen. licet hæc pars non sit propria medico, nec illi conueniat, tamen eam concedit propter nobiles uiros: & mulieres, & affert multum lucri, aut in meatibus etiam fit correctio: nam quando est uitium in meatibus, ut qui non appareant, uel sint nimis angusti, uel nimis lati: ubi.n. peccauerint meatus aliquo modo, sunt corrigendi. fit etiam correctio in compositione ratione meatuum, tamen oportet scire compositionem horum quatuor figuræ simplicis, meatuum, & cauitatis non esse ita læsam, ut producat morbum: quoniam ei nō debetur correctio, sed curatio: sic dicendum de cauitatibus in corpore:

pore: si cauitates non sint, ubi debent esse, uel deficiant, faciunt deformationem corporis, sicut si in uola manus non esset cõcauitas, malè posset corrigi hoc uitiũ, nisi in pueris tenuioribus: sic si esset nimia concauitas, & hæc pars correctiua in formatione appellatur, estq; prima pars formalis correctionis in compositione magnitudinis. secunda pars est magnitudo maioris, uel minoris quantitatis; quando membrum est paruum in quantitate, & oportet illud facere magnum, uel contra, & hæc tantum possunt fieri in corpore tenui, & ego uideo multos facere canes paruos, dum sunt teneri includendo eos in aliquo uase: & quæ sunt curua, possunt reduci ad debitam mensuram cum frictionibus, & sylla. & si aliquod membrum fuerit ante, quod tamen debeat esse posterius: si deorsum, quod debeat esse sursum, in numero siue abundet, uel deficiat numerus, ut de numero digitorum in manu, uel in pede, ut si sunt sex digiti, aut tantum quatuor, istæ sunt omnes correctiones. non enim in his est ægritudo, sed tantum egemus correctione, uel potest fieri cum abundat, uel deficit, & ista fieri potest in teneris corporibus. correctio autem fit cum contrarijs, & in hoc assimilatur curationi, & ratio est, quia remouemus, quod præsens est, ideoq; adhibentur contraria: patet enim facere motum, & alterationem, si uolumus tolere, quod adest tanquam malum. restaurando etiam, tertia pars uocatur restauratio, & resumptiua, & hæc debetur corporibus neutris primi modi, quæ neutra sunt in habitudine

bitudine conualescentiæ,ut patet in prima tabula. Nã ibi uidimus,quod alia erant neutra per abnegationem habitudine recedentia à sanitate, & ista erant neutra decidentia:alia uerò quæ recedebant à morbo. talia autem dicuntur neutra conualesentiæ,quoniam fiunt post sana,ut corpora, quæ laborauerunt morbo,& redacta sunt à medico ad neutralitatem , uix tunc poßunt moueri propter neutralitatem morbi præcedentis,tamen non amplius ægrotant,nec adhuc habent sanitatem,sed sunt neutra primi modi in habitudine recedentia ad conualesentiam: deest enim illis tantum robur. ideo egemus in his tantum restauratione : non enim ista seruantur,nec corriguntur, sed restaurantur tantum,quia tantummodo uolumus nutrire talia corpora, ut fiat sanguis,& robur,quod conuenit neutris conualesentibus recedentibus à morbo.restaurandum autem est cum familiaribus: restauratio enim fieri debet cum familiaribus,& non contrarijs naturæ,non cum similibus,neque uerò satis est habere æquè calidũ,sed oportet habere conuenientia cum corpore in substantia præseruando quæcunque sunt casura proxime:hæc est ultima pars tuendæ sanitatis, quæ est pars corporum,quæ præseruantur:uersatur enim hæc pars circa ea corpora,quæ cito casura sunt. utimur præseruatione in omnibus neutris primi modi , præterquam in neutris primi modi ut nunc conualesentiæ, quæ pars græcè nuncupatur προφυλακτική salubria quidem seruamus,neutra uerò conualesentiæ restauramus.præserua-

seruamus corpora neutra uenientia ad casum habitus, & habent magnum periculum, ne iamiam decidant in morbum, sunt omnia neutra primi modi, & ista præseruantur, præterquā neutra ut nunc conualescentiæ primi modi, quæ restaurantur. sunt itaque quatuor partes tuēdæ sanitatis, uel seruamus, uel corrigimus, uel restauramus, uel præseruamus. loquimur nūc de corporibus neutris omnibus primo modo, præter quam de neutris primi modi conualescentiæ, quæ restaurantur, & hæc quidem pars prophilactica dicitur. i. præseruatiua. notandum præseruationis opus non esse simplex opus: non enim est opus simplex tantum, semper est mistum cum curatione, licet capiat talem denominationem præseruationis. nam curatio in his latet, præseruatio autem nunquam latet, ut pertinet ad neutrum primi modi in operando: ergo pro eo quod seruamus in præseruatione est quid, quod est contrarium dispositioni in membro, quod est sanum ut sit aliquid, quod seruari debet. præterea est quid, quod debet curari, ideo patet præseruationem non esse ex toto simplicē, quoniam habet quid de curatione. sunt ergo quatuor partes medicinæ tuendæ sanitatis simplicis seruando simul, & præseruando. Hæc autem attinent ad neutrum secundi modi, & tertij: nam in his seruamus, & præseruamus simul secundum aliquam partem, ista neutra per participationem utriusque extremi, & neutra per aliquam successionem utriusque sunt sana absolutè, & ratione huius partis sanitatis indicant, ut seruentur: secundum uerò aliquam par-

tem ista neutra sunt neutra, non dico ægra, quia sic di cere est falsum, ut supra ostendimus, sed sunt neutra secundi, uel tertij modi, imbecillia, & parata quidem ad ægritudinem. Vnde ratione huius partis egent, ut præseruentur, ne incurant in morbum, & sic ista neutra secundi, & tertij modi debent seruari simul, & præseruari. Seruamus enim, quod est simpliciter sanum, etiam neutrum simpliciter, quod est primi mo di simpliciter præseruamus, & ista neutra per parti- cipationem extremorum, & per alternam successio- nem, quia participant de extremis, non sunt ut neutra primi modi, ideo seruantur, & præseruantur, simul neutra secundi modi: Et ideo dicit esse partim sanum, partim neutrum, uel ut semper, ut multum, & nunc seruando in hic semper partem, qua sanum, præser- uando partem, qua neutrum est. Seruamus ergo om- nia corpora salubria, præterquam corpora salubria ut nunc. Neutra uerò secundi, & tertij modi, serua- mus simul, & præseruamus. NEVTRVM TER TII MODI &c. Hæc etiam neutra, ut iam dictũ est, attinent ad conseruationem simul, & præseruatio nem: salubria etiam ut nunc corrigimus. quare iam pa tent omnes dispositiones corporum salubrium, & neu trorum, à quibus gradibus manifestæ etiam sunt par- tes de tuenda sanitate, quæ sunt prorsus quinque, qua- tuor simplices, & una mista, siue complicata, quæ est ultima. ET NVNC CAPITVR &c. Notate quod quando dicemus neutra secundi, & tertij modi,

ut nunc, si intelligeremus ut nunc in puncto, hoc esset falsum, & manifestum est, si in una parte est sanum in tempore, ergo & in alia erit neutrum, etiam in tempore non in puncto, aliter dicendo, hoc modo non potest stare curatiua indiuisibilis græcè θεραπευτική: hæc pars non diuiditur, quemadmodum aliæ, sed est indiuisibilis. quare sic dicitur indiuisibilis, nonne habet latitudinem ægritudo? maxime: non enim indiuisibilis dicitur, quia non sint plures ægritudines, sunt quidem plurimæ; sed non habent nomina isti gradus. In parte curatiua est tantum unus finis: quoniam semper dicimur curare morbum, quicunque morbus sit in gradu. Ideo cum tantum modò curamus, semper dicitur curare, nominibus sunt tamen distinctæ ægritudines in gradu, uel dicitur indiuisibilis respectu illius partis, quæ dicitur de tuenda sanitate, quæ est quatuor graduum, ut dictum est. Notandum etiam &c. Hoc est facile, & dicit quare curatiua sit indiuisibilis, alia uerò non. Finis primæ partis.

Altera pars, & cap. VI.

TRactaturi de signis definiuimus supra, quid esset signum: semper enim prius natura rei est cognoscenda, si uoluimus paßiones, & affectus cognoscere, dicebamusq; signum esse accidens apparens in corpore, quo cognito deuenimus in cognitionem latentis in corpore. deinde diuisimus signa secundum essentia-

essentialem diuisionem, & dicebamus hanc diuisionem esse dupliciter, & necessariam: altera erat, quæ sumitur à re indicante affectum, quæ diuisio quando sumitur à re indicante affectum, tunc in tali diuisione tot erunt signa, quot & affectus tales, qui affectus sunt secundum gradus quindecim. subscriptio autem, quomodo possunt esse quindecim, nam est primum salubritas, ut simpliciter, ut multum, & ut nunc, sic insalubritas ut simpliciter, ut multum, & ut nunc: sic de neutris, quæ sunt in tribus modis, ut dictum est: sunt enim quindecim gradus affectuum, ergo & tot erunt signorum gradus. & sumitur à re indicata, à loco affecto, si uero sumatur diuisio à tempore, tunc triplex erit genus signorum, unum est genus dignosticum, seu indicatiuum, alterum genus prognosticatiuum, tertium dicitur rememoratiuum, de his uerò duobus ultimis generibus est paruus usus, ideo nec de his hic est multus sermo habendus. Nam alia signa rememoratiua faciunt tantummodo aliquam existimationem, ad curationem uerò minime: ideo nec de his Gal. hic dicit, sed tantum modo de signis præsentibus, uel indicantibus, & de futuris: sed de futuris hic non tractat. Incipiamus ergo procedere modo ad hæc signa, & quemadmodum facit Gal. primo à præsentibus, seu indicatiuis, quæ indicant præsentem affectum, & in hoc capite, in quo agitur de signis indicantibus præsentem affectum, in primis dicemus: primò de signis indicantibus præsentem salubritatem, secundo de signis indi-

cantibus præsentem insalubritatem, tertio de neutris præsentibus seruando semper ordinem Galen. circa hanc primam partem signorum salubrium indicantium præsentem salubritatem. sicut enim triplex est sanitas, sic etiam sunt tria talia genera signorum. Nam alia indicant simplicem salubritatem, alia salubritatem ut multum, alia salubritatem ut nunc, & sic explebimus hanc primam partem, quæ continet circiter septuaginta quinque capita, in qua quidem parte, eo ordine procedemus, quem seruat Gal. & meliori etiam nos utemur ordine, quam fecit, & breuiter procedemus, tamen ita, ut omnia necessaria exponamus, & distincto modo. Itaque primum proponemus signa salubria indicantia præsentem affectum, deinde inueniemns loca, & fontes signorum indicantium affectum particularium membrorum, uniuscuiusque particulæ nostri corporis, & sic accedamus ad signa inuenienda primum in uniuersali, quibus habitis fontibus exercebimus deinde uos in habendis signis uniuscuiusque membri, ita ut perfectè hunc librum habeatis hoc anno, tam signa uniuersalia, quam particularia exponendo, & facillimè. ad primum igitur ad inuenienda loca, & fontes signorum indicantium affectum totius corporis, dico Galen. in capite. 13. huius libri proponere quatuor, uel potius tria loca, ut deueniamus in inueniendis salubribus, eo quia nos non loquimur de insalubribus. quando autem posteà loquemur de insalubribus, alia forte inueniemus loca,

ſed nunc uolumus primo cognitionem habere gradus ipſius ſanitatis, quoniam hoc neceſſarium eſt, quia ignoratis gradibus ſanitatis, nunquam poterimus ſcire gradus morbi, ex cognitione habitus deuenimus in cognitionem priuationis, quemadmodum anno elapſo dicebam in libro ad Glauconem. fontes itaque iſti ſunt tres, & primus ſecundum Galen. ſumitur ab eſſentia rei: uidebimus autem quid intelligat Gal. per eſſentiam rei: ſecundus fons ſumitur ab operationibus: tertius uerò ſumitur ab extrinſecus incidentibus: ſunt ergo ſecundum Gal. tres fontes, uel ab eſſentia rei, uel ab operationibus, quæ in genere ſunt quatuor, tertius ab his, quæ neceſſario conſequuntur. ſecundum autem Galen. eſſentia rei eſt illud, quod eſſentialiter in eſt in humano corpore, ut uerbi gratia, eſt corpus aliquod, & uultis uidere uos per ſigna, an ſit ſanum, & temperatum, an patiatur uel per caliditatem, uel frigiditatem: ſi uidebitis in nulla harum qualitatum excedere, & nullum eſſe nocumentum in his, manifeſtum erit tale corpus in qualitatibus eſſe temperatum. quantum ad compoſitionem, quæ quatuor ſub ſe continet partes, quæ ſi habuerint debitam figuram, ſuperficiem conuenientem, cauitates debitas, uaſaq; etiam debita, ſiue meatus, tunc patebit ſecundum genus ſanitatis, in compoſitione eſſe ſanum. habet ergo primum genus ſanitatis, quod eſt penes quatuor qualitates: deinde etiam eſſe ſanum in compoſitione, & ſecundum compoſitionem; ut compoſitio in corpore ſit conue-

niens, oportet magnitudinem esse conuenientem, & numerum, & in quantitate, & in situ, & in formatione: istæ sunt quatuor species compositionis, sic sic iudicabitis hoc corpus esse sanum, & secundum qualitates, & secundum compositionem, hæc sunt signa sumpta ab essentia rei. Dico ut dicit Gal. operationes uel esse ratione totius, uel partis: totius quando resultant à toto corpore, ut cum uidetis hominem, in quo secundum operationes omnes omnia optimè fiant in animalibus operationibus, in uitalibus, & in naturalibus: in animalibus, ut si bene moueatur, bene memoretur, beneq; imaginetur: in uitalibus & ad iracundiam, & ad seruandum animum in agendo: sic si naturales operationes bene agent: si uerò omnia ista erunt bona, optimeq; fiant, corpus erit temperatum. hoc itaque corpus indicatur sic esse ab operationibus ipsis bonis, ab accidentibus generibus necessariò etiam cognoscitur corpus, an sit sanum necne? sciuntur enim necessario, & primum excrementa, oportet enim corpus nutriri, si debet uiuere, & sic debent fieri etiam excrementa necessariò, quoniam quod alit corpus, non est penitus, nec ex toto genere simile corpori: si autem pars necessaria debet aißmilari, oportet quod fiant excrementa, quæ excernantur à corpore, quoniam in corpore sunt excrementa membrorum seruantia illas quinque conditiones naturales. prima, ut eorum substãtia sit naturalis, secunda quantitas conueniens, tertia qualitas debita, quarta ex-

ta excernantur tempore debito, quinta & ultima, ut exeant per debita uasa, tunc corpus habens excrementa talia erit sanum, eò quia & ipsa sunt naturalia, & sana. præterà ab accidentibus tam interioribus indicatur corpus sanum, aut insalubre: interiora accidentia sunt, quæ sequuntur necessariò, & ex temperatura fit moderatus calor temperatura in omnibus quatuor qualitatibus æqualibus non excedentibus. Unde fiunt & colores boni, & mediocres in substantia: non enim fit color penitus rubeus, nec penitus albus, nec penitus niger, sed mediocriter se habet, aliquantisper albus, aliquantisper rubeus, sic de nigro, & sic color qualis fuerit apparens in corpore, indicabit temperaturam singulorum membrorum, & eorum dominiũ, ut dicit Gal. in quarto de tuenda sanitate, quæ tamen melius uidebimus in particularibus. nam ista sunt uniuersalia accidentia, quæ intus sunt, ut primum apparent, & percipiuntur uisu, ut color, indicant corpora qualisnam sint habitudinis: apparent etiam & alia quæ sunt communia pluribus sensibus, ut numerus, quantitas &c. quæ conueniunt non solum uisui, sed alijs sensibus, ut si, quæ debent esse mollia, sint mollia, & quæ debent esse dura, sint dura. sicut enim ista apparent bona, sic & temperatura corporis illius erit bona, circa quantitatem corporis corpus non debet esse summè magnum, nec adeò paruum, sed omnia debet habere debita, & proportionata, & quam proportionem deinde sequitur ipsa pulchritudo, & for-

ma. Si itaque partes corporis fuerint bene coniun=ctæ, & connexæ, simul sequitur pulchritudo, & for=mositas, quæ nihil aliud est, nisi concinnitas partium se habentium recte inuicem. ex hac igitur debita coniun=ctione partium oritur talis pulchritudo. quare facile ex his potest haberi, quando corpus sit temperatum, quod est optime sanum. quantum ad tactum si tangi=mus tale corpus, non est ualde calidum, nec ualde frigidum, nulla est in eo inæqualitas, sed est suauissi=mum in omnibus qualitatibus, quod in eo percipitur: si etiam hoc corpus habuerit excrementa aliqua, quæ possunt gustari, nihil præcipietur, nisi sapidum, & temperatum in omnibus. Dicebamus autem alia esse accidentia intrinseca, alia extrinseca, de illis dictum est, hæc uerò sunt, quæ necessario adueniunt corpo=ri, ut est aer. si corpus fuerit temperatum, licet aer sit calidus, uel frigidus, uel humidus, uel siccus, semper tolerabit omnes aeris excessus. si nos uelle=mus quærere quæstiones, hic esset quæstio, an corpus calidum & humidum magis resistit aeri frigido, atque sicco, quam corpus temperatum: & dicunt isti sic, sed decipiuntur, & hoc quoniam ignorant hanc optimam uirtutem seu temperaturam, quænam sit, cum possit resistere omnibus contrarietatibus, & non cognoscũt potentiam præcipuè esse uere moderatam, atque uim præcipuè resistentem in uirtute, ex qua fiunt omnes operationes bonæ, omnes etiam actiones: omnes au=tem excessus peccant. unde dico nullum corpus esse ma

gis

gis resistens, quam corpus temperatum, quod non tantum resistit, non est, quod sit æquale in omnibus, sed etiam quia habet uirtutem ualidam, quæ omnia emendat, à qua uirtute omnia oriuntur & bonæ omnes operationes, ut dictum est, ideo corpus temperatum maxime resistit omnibus excessibus, & facillime: hæc omnia sunt loca, utilia inquam à quibus signa excernuntur. Dabimus tamen omnia particularia, & manifesta. Quare dicatis secundum Galen. hæc loca, & fontes signorum sumi ab essentia rei, & ab operationibus, & ab accidentibus, quæ necessario consequuntur tam interius, quam exterius: uidimus, quæ esset eßentia, consideratis temperaturam, & compositionem corporis: deinde operationes; prætereà et accidentia, quæ sunt necessariò consecutiua: quorum prima erunt excrementa: deinde accidentia interna: præterea, & accidentia externa, ut aeris excessus, motus animi uehemens, excretiones redundantes, exercitia uehementia, uenus immodica, crapula, & reliqua exterius aduenientia. Quare temperatum corpus facile resistit omnibus extrinsecis his, & quoniam sumus tradituri tres salubritates, quarum una est simpliciter dicta, de qua tantum signa diximus, alia est salubritas ut multum, alia ut nunc: sed dicet quispiam, quæ sunt signa de salubritate, ut multum, & ut nunc? sunt eadem ferè signa, & parum declinant à primis signis, quæ indicant bonum habitum, & optimum, eruntq; ipsa bona signa: nam si optima erit constitutio, sic etiam eius operationes: si

uero

uero ſalubritas, & conſtitutio optima aliquantum declinabit, ſic etiam operatio eius, & ſic ſigna, & accidentia deficient aliquantulum, ita ut ſi deueneris ad gradum ultimum conſtitutionis, ſic fiet in operationibus, ſic accidentia deueniant ad ultimum gradum, quæ longe diſtabunt ab optimis ſignis, & ab optimis accidentibus, propterea quòd accidentia, & ſigna, & operationes ſecundum gradus ſuos habent uarietatem temperaturæ indicare: temperatura aũt uariat corpus humanum, ſcd̃m ſuos gradus operationum, et calorum, et aliorum accidentium, omniumq́; exterius apparentium: optimum fiet indicium ſanitatis ipſius, hæc ſunt loca, uel fontes ſignorum, quæ indicant ſalubritatem corporum in uniuerſali, quæ eſt totus habitus corporis. ſigna autem quæ ſumpta ſunt ab ipſis particularibus aliter ſe habent, de quibus ſecundo loco eſt agendum. Notate unum, quod eſt notandum, nã dum dixit Galen. de diuiſione ab eſſentia, diſtinxi hanc ſecundum ipſum, uel ab eſſentia ſigna diſtincta ſunt, uel ab operationibus, uel ab accidentibus occurrentibus neceſſario. ſi modo conſiderabimus hanc diuiſionem ab eſſentia, ab operationibus, & ab accidentibus illud membrum ab eſſentia uidebitur eſſe ſuperuacuum, & uidebitis in 13. capite huius artis paruæ, ubi declarat partes, quæ ab eſſentia, & quæ neceſſariò conſequuntur. quod enim cognoſcimus à qualitatibus primis, & à membris particularibus, iſtud eſt neceſſarium, & uerum hoc eſt. ſed iſta referuntur ad ac

cidentia consequentia. primum est ibi qualitas bona, ergo fit bonus color, qui est accidens. quando itaque diuiditis signa ab essentia, & deuenitis ad accidentia, il lud erit unum. & idem repetitum. Galen. facit repetitionem eiusdem rei, quare credo Galenum fuisse superfluum in hoc membro ab essentia, & nunquam sic dixisse, quia autem ipse sic dixit, ego quoque uolui sic dicere, tabulam dabimus de signis in uniuersali indicantibus salubritatem: hæc autem sufficiant de signis salubribus indicantibus dispositionem bonam in corpore: de particularibus autem aliter est dicendum. circa particularia signa debetis scire, quod Galen. in 14. uel 15. capite huius inquit quatuor esse differentias partium, uel enim sunt partes in hoc corpore, quæ sunt regulæ, & principales, & ita principales, quod administrent omnes actiones in corpore ipso: quarum tria sunt membra principalia ad conseruationem indiuidui: aliud uerò quartum est pro conseruatione speciei, quoniam non minus est conseruare speciem ipsam, quam indiuiduum: quatuor ista sunt principia, primũ est cerebrum ad conseruandum indiuiduum: secundum membrum principale est cor ipsum, quod est fons uitalium uirtutum, & spirituum, tertium membrorum est hepar, sine quo nemo uiuere potest, cum in eo generetur sanguis, per quem uita uiuitur. suntq; tria ista membra deseruientia corpori humano ad conseruationem indiuidui: est & quartum membrum principale, & non aliud instrumentum testes, quia in illis genera

tur

tur semen, quod est instrumentum, & principium generationis immediatè: sunt & alia membra, quæ deseruiunt huic quarto, sed non sunt principalia. testes ergo sunt recte dicti, quoniam sunt quartum membrum præcipuum, quia corporis humani membra principalia tria sunt ad conseruandum indiuiduum, quartum est ad conseruandam speciem: sunt & alia membra nõ præcipua, sed immediatè dependentia à primis, & principalibus, & quemadmodum principalia sunt quatuor, sic & ista dependentia sunt quatuor. cerebrum erat primum ex principalibus, quod in se habet unum genus membrorum dependentium ab illo, & sunt nerui, qui oriuntur à cerebro secundum medicos, & isti deseruiunt cerebro, & fortè etiam maxima pars membranarum, de his nunc ulterius non dico, at nerui quidem oriuntur ab ipso cerebro, & eius sunt agnati: à corde uerò oriuntur arteriæ, quæ transeuntes per corpus deferunt calorem innatum ad mẽbra omnia corporis, in corde est tantum calor in potentia, sed potest actuari ab illis arterijs, dum deferunt, & difflant eum per totum corpus. unde cor dicitur, quod calor innatus in ipso est, tanquam forma membrorum, qui defertur per arterias in toto corpore, & ipsæ ueniunt à corde, sicuti nerui à cerebro, qui ei deseruiunt, & toti corpori. ab hepate uerò oriuntur uenæ, quæ deseruiunt toti corpori, ut nutriatur ab ipso sanguine, & sic habetis tria membra secundaria, à membris principalibus pro indiuiduo, quæ &

ipsa

ipsa sunt tria. ista itaque deseruientia primis sunt nerui arteriæ, uenæ: habetis posteà quartum membrum, & est principale ad conseruationem speciei, testes, qui habent membra dependentia ab ipsis, & sunt uasa seminaria, in quibus generatur semen, ut patet in anatome, pro conseruatione speciei. alia sunt membra principalia, alia sunt secundaria, & propagines à primis. quædam uerò sunt membra, quæ non sunt regalia, nec propagines non dependentes, quæ non seruiunt, sed sunt ignobiliora primis, & secundis quemadmodum os, cartilago, membrana, caro simplex sine febris, uel sine uenis, adeps, & alia huiusmodi, quæ non sunt nec præcipua in se, nec oriuntur à membris principalibus membra separata, quædam uerò membra sunt quæ nõ appendent principalibus, tamen ægent, ut conseruentur à principalibus membris, quemadmodum sunt, & cutis, & musculi, qui regunt seipsos: cutis enim nutrit seipsam, & regit se, tamen eget auxilio principalium propter sensum, ideo eget fibris, & neruis: & quia fuit necessarium illi habere calorem, ideo debuerunt illi deseruire uenæ, & fibræ, & sic cutis eget auxilio principalium membrorum. si enim non adeßent fibræ arteriæ, nec etiam adesset calor: & si ab illis non oriatur, at adeps, os, cartilago, membranæ, caro simplex, non habent ista, nimirum uenas, neruos, & fibras quemadmodum musculi, & cutis, qui habent neruos, ut moueantur, habet & cutis uenas, & fibras propter calorem, & sic membra corporis humani sunt

sunt in quadruplici differentia: nam alia sunt præcipua, & regalia, alia dependentia ab his primarijs, alia deinde, quæ non dependent à principalibus, nec sunt propagines dependentes, sed sunt ignobiliora illis, alia uerò sunt media, quæ se regunt, tamen egent aliorum auxilio, egent neruis, ut moueantur, egentq; fibris, & uenis, & ut caleant: musculi mouentur ratione subiecti, nutriuntur autem ratione uenarum, & fibrarum. his habitis diceret modo quis, modo est necessaria ista tua diuisio? dico esse necessariam, eò quia non possemus habere signa, nisi prius, & hæc haberemus. hæc itaque diuisione data uolumus duo facere: primum uolumus inuenire signa particularia totius corporis, deinde signa particularia partium corporis, & incipiamus primum à partibus, & à præcipuis considerare. circa autem has partes principales, quæ sunt quatuor, incipiemus tradere fontes signorum principalium horum membrorum præcipuorum, postea non principalium? dabimus enim primum fontes indicantium salubritatem membrorum principalium, deinde fontes signorum indicantium salubritatem non principalium. secundum Gale. fontes signorum indicantium, à quibus habentur indicationes in membris præcipuis quot sunt? sunt quinque: primus fons sumitur à continentibus, ut est cerebrum, quod continetur à capite .i. cranio; cor à thorace, hepar à uentre inferiori, testiculi autem ab ipso scroto: primus ergo fons signorum, quæ indicant naturam quatuor membrorum principa

lium sunt quatuor continentia has partes, ut est cerebrum: si modo uolumus scire dispositionem, & naturam cerebri, primum debemus considerare compositionem cerebri, & id, à quo continetur ipsum cerebrum: sic si uolumus habere naturam cordis, oportet ut cognoscamus thoracem: si cupimus dignoscere hepar, oportet etiam cognoscere naturam uentris inferioris: si testes, oportet scire, quid sit scrotum, omnia ista uidebitis clara in tabula. iste itaque est primus fons, ut cognoscamus, quæ continent membra principalia. secundus fons sunt operationes omnium horum præcipuorum membrorum, quæ operationes sunt plurimæ, sed genere sunt tantum duæ principales. ideo diuido operationes, ut tantum sunt duæ in primo genere, aliæ in omnibus membris considerantur, ut istud membrum est instrumentum: aliæ considerantur, ut istud membrum est instrumentum, & similare. Declaro. incipiamus à cerebro, operationes cerebri dupliciter considerantur, uel ut cerebrum est instrumentum, in quo fit imaginatio, et memoria: uirtus motiua, ut quinque sensus exteriores, & interiores, considerantur istæ uirtutes in cerebro, ut in instrumento; alio modo considerantur in cerebro, quatenus est membrum similare. i. ut bene digerit, & ut non: & quatenus tenue, & quatenus pituitosum, quatenus non. Ideo cerebrum potest dupliciter considerari, quoad operationes suas, uel ut instrumentum, uel ut membrum similare, nimirum quatenus bene conquoquit, & non:

& quod

& quod dicitur de cerebro, idem dicatur de corde: aut enim consideratur, quatenus est membrum instrumentarium secundo modo, ut membrum similare, ut habet uim, & efficatiam in agendo excandescentiam, & ut habet motus arteriarum, consideratur: ut membrum similare, ut est compositum ex quatuor elementis, & sic ut facit bonas, & malas operationes, & sic unumquodque membrum dupliciter considerantur siue sit membrum præcipuum, siue non: aut ut est instrumentum, aut ut membrum similare. primus ergo fons sumitur à continentia membrorum, secundus ab operationibus, quæ considerantur in membris, uelut sunt instrumenta, ut in cerebro imaginatio, memoria, sensus exteriores, & interiores, uirtus mouens, quatenus sunt similaria, ut cerebrum quatenus bene concoquit, & non: quatenus bene excernit, & non: & quod dico de uno membro, intelligatis me idem dicere de alijs. tertius fons sumitur ab excrementis suis. quartus uerò ab ijs, quæ aduenniunt extrinsecus, & intrinsecus. isti sunt fontes quinq;. si uultis esse breues, potestis facere tantum duos fontes, uel duo capita, ab operationibus, & à continentibus, isti sunt fontes signorum, à quibus habetur indicatio salubritatis membrorũ principalium, colligamus modo fragmenta, proposuimus signorum fontes, & diximus secundum Gal. fontes ipsorum signorum, uel sumi ab essentia membrorum principalium, uel ab operationibus eorum, uel ab accidentibus siue in toto, siue in partibus. expediui, iam

membra

membra principalia habere ſigna, & alia membra dependent, & ut agnata, & de his dedimus fundamentum.

Cap. VII. & VIII.

Diuiſio autem ſignorum talis eſt: ſignorum alia ſunt, quæ indicant præſentem affectum, alia futurum, alia præteritum. omnia enim ſigna conſiderata à medicis ſunt in triplici differentia tantũ: præſentia dicuntur indicatiua, quia indicant præſentẽ affectũ: præterita autẽ dicuntur rememoratiua, futura uerò prognoſtica: quæ omnia referuntur ad affectus corporis, ſiue naturales ſint, ſiue non naturales, quemadmodum patet per definitionem ſigni, ſupra habitam, quod ſignũ eſt, quod indicat neceſſariò affectum in corpore humano latentem, de hoc ſuperius dictum eſt abundè. ſignũ ergo eſt ſymptpma, per quod deuenimus in cognitionem affectuum latentium in corpore humano, & incipit tabula ſic, ſignorum indicantium humani corporis affectum &c. de præterito ſigno nunc non ſumus dicturi, nec de futuro, quia ſuo loco de his loquemur, loquar tantũ de præſentibus ſignis indicantibus præſentem affectum, & hæc debent diuidi: nam alia ſigna præſentia indicant ſalubritatem ut ſemper, ideo dicit præſentem, horum quædam indicant ſalubritatem ſemper, alia indicant ſalubritatem ut multum, alia ſalubritatem ut nunc. alia uerò quæ indicant ſalubritatem, &

horum alia inſalubritatem ut ſemper, alia ut multum, alia ut nunc. ſic de indicantibus præſentem neutralitatem, alia indicant neutralitatem, ut ſemper, alia ut multum, alia ut nunc: quæ neutra ſunt in triplici differentia aut primi, aut ſecundi, aut tertij modi, ut patet in tabula. Vnde ex hac diuiſione habetur omnis ſignorum latitudo, & eſt quemadmodum de latitudine corporum ſanorum: nam iſta ſigna referuntur ad illos gradus ſanitatis, qui ſecundum diuiſionem Gal. ut diximus, ſunt quindecim non ſubdiuidendo neutralitatem in humano corpore. ergo ſi ſigna referuntur ad hos gradus, ideo tot erunt ſpecies, uel gradus ſignorum, quot erunt gradus affectuum humani corporis. nam affectus præſens aut eſt ſalubris, aut neuter, aut inſalubris: ſalubre autē ut ſemper, ut multum, ut nunc: ſi neutrum, uel prius diuiditur in tribus modis ita, ut ſalubre, ut ſemper, ut multum, ut nunc, & ſic iam uidetis ordinem definitiuum, qualis ſit. Salubris ergo affectus indicabitur à ſigno per tria genera ſalubritatis, quæ ſunt ut ſemper, ut multum, & ut nunc: quæ autem ſint, hæc manifeſta ſunt. ſigna uerò quæ indicant ſalubritatem, ut ſemper iſta ſunt ſigna ualidiſſima, clariſſima, emanantia, à primis principijs, & à ſuis fontibus. Debetis enim ſupponere fontes ſignorum, qui ſunt: do exemplum, quæ eſt operatio in corde, eſt ſignum ab operatione uitali, fonte, quando notat ſalubritatem, ut ſemper, ſignum eſt ualidiſſimum à ſuo fonte ſumptum: quando enim uirtus uitalis in cor-

pore est ut semper, est ualidißima, & nihil deficit, quoniam operatio talis est optima. signum ergo salubritatis hoc simpliciter erit ualidißimum ab hoc fonte, à uirtute uitali, salubritatis, ideo simpliciter ubi erit, etiam signa erunt fortißima, quæ emanabunt à suo fonte ualidißimo, & omnia ferè patientur, & omnia sua excrementa erunt bona, & tolerabit satis bene omnia, & hæc de signis salubribus indicantibus salubritatem ut semper. salubria ut multum signa indicantia præsentem salubritatem ut multum sunt, quæ declinant ut plurimum, sed non ualde: sicut enim salubritas ut multum, declinat à salubritatis perfectione simpliciter, sic ista signa salubria ut multum indicantia, declinant à signis indicantibus salubritatem, ut semper: sunt quidem signa sana, & bona, non tamen ut prima: habent enim ista signa indicantia sanitatem, ut multum sanitatem bonam, sed non habent sanitatem ut simpliciter, & dicunt sanitatem cum aliquo detrimento, & differunt secundum magis, & minus. Ideo dicit quæ ut plurimum declinant quidem: parum autem declinant à primis, ut nunc, signa modo indicantia sanitatem, ut nunc, maxime declinant à primis, & cum detrimento semper apparent. declinat enim ut plurimum à salubritatis perfectione simpliciter, sumus nunc in uniuersali. Vnde dico signa salubria ut nunc, declinare ut multum, à sanitate simpliciter, & in eis semper patere detrimentũ, indicia hæc non sunt sic clara, ut indicia de sanitate simplici, tamen & in his,

& aliquid clarum. Do exemplum in particulari, ut est aliquis ſanus ut nunc, qui habet exceſſum, uel in temperatura, uel in compoſitione, eſt quidem ſanus, & ut nunc, ſed eius temperatura excedit ſecundum caliditatem, & ſiccitatem, quoniam habet plus de caliditate, & de ſiccitate, quam opus eſt: ſic ex quo habet temperaturam excedentem omnia ſua ſigna indicantia ſalubritatem, non erunt ualidiſsima, ſed cum defectu tali ad ſanitatem, & quia iſte uir habet caliditatem igneā læditur facile à calidis, & ab exiccantibus. prætereà eſt deformitas in cute, & pallor, & multa habebit alia ſigna declinantia à ſualubritate illa ſimplici. Quare in talibus corporibus, uel quid abundat, uel quid deeſt; ſed uario modo pro ratione uariorum exceſſuum, & uariatione redundantiæ in temperie, ſiue definitione. Vnde ſiunt innumeri defectus, ſeu abundantiæ, de his autem dicemus in particularibus, hæc quoad ſigna ſalubria ut ſemper, ut multum, & ut nunc. Neutra ſigna indicantia neutram diſpoſitionem ſeu mediam inter ſua extrema iſta diſpoſitio eſt neutra, & eſt triplex: ſi eſt primi modi nec eſt ſalubris, nec inſalubris, ſed media. dixi autem uobis neutralitatem tripliciter capi. Nam uel dicitur neutrum per abnegationem extremorum, & eſt primi modi, uel per participationem extremorum, & eſt ſecundi modi, uel per alternam ſucceſsionem utriuſque, aut reſpectu, & eſt tertij modi. Neutralitas ergo eſt media diſpoſitio ſecundum noſtras tabulas, quæ ſunt eædem cum Gal.

præter=

præterquam corporibus insalubribus: ideo dico neutrum primi modi non esse cum participatione sanitatis, nec ægritudinis, sed sic se habere, quod nec est sanum, nec ægrum, sed medium: quoniã secundum sensum habet operationes tales, ideo non habet tale corpus denominationem sanitatis, nec ægritudinis. Debetis enim supponere corpora neutra distingui quoad sensum in operationibus à sanis, & ab ægris, aliter non dicerentur neutra. quando ergo est corpus habens operationes non bene sanas, nec ex toto ægras dicitur corpus nec sanum, nec ægrum, nec ipse bene scit, quid sentiat, dicitur corpus neutrum primi modi per abnegationem extremorum, nec est sanus, nec æger. tale autem corpus habet sua signa, quæ sunt triplicia, sicut & neutrum primi modi tripliciter dicitur: nam aut dicitur neutrum ut semper, aut ut multum, aut ut nunc, sic & signa neutra primi modi, aut indicabunt neutrum simpliciter, aut ut multũ, aut ut nunc: in omnibus neutrum illud commune est &c. At omnia referuntur ad tempus, neutrum simpliciter, quod à natiuitate dicitur neutrum, hoc refertur ad totum tẽpus: neutra ut multum referuntur ad minorem partem temporis, ut nunc refertur ad præsens tempus tantum, & tale corpus erat sanum prius, sed ob aliquam causam decidit in neutralitatem, & in talem dispositionem. Vnde dico de tali neutro idem, quod dicerem de alijs neutris, quoniam omnia neutra sunt relata ad ipsum tempus, neutra simpliciter sunt à

natiuitate talia, & sunt sic per omnia tempora: neutra ut multum sunt in maiori parte tẽporis talia, ut nunc referuntur ad præsens tantum: neutra modo ista primi modi habent sua signa diuisa, quæ sunt media inter salubria, & insalubria signa cum referantur ad extrema. cæterùm cum salubritas, & insalubritas dicuntur tripliciter, sic & neutra signa tribus modis dicentur, cum neutra sint corpora media inter sana, & insalubria, neque planè manifesta sensui signa neutra, quia non sunt sana, neque ægra. Atque salubritas, & insalubritas distinguuntur secundũ sensum. non enim possumus scire an sint sani, uel ægri, nisi sensu, sed neutri operationes sunt latentes, quoniã non est adhuc æger, nec sanus, ideo tale erit neutrum, tam in operationibus, quam in cæteris alijs: sunt modo signa neutra primi modi simpliciter alia, & alia de neutro ut multum, alia etiam neutri ut nunc. Hæc est neutralitas primi modi, à qua habentur sua signa proportionata gradibus ipsius neutralitatis. Hæc talia indicant salubritatem, aut insalubritatem quoad operationes, quibus medicus solet iudicare. Iam sex gradus signorum neutrorum, ut satis superius habuistis, suntq; talia signa neutri secundi modi, quæ habent simul de sanitate, & salubritate in aliqua parte corporis, ut sint in temperatura sana, postea in alia parte sunt neutra ut in compositione, temperatura erit optima, & sana, compositio autem erit, non quod in ea sit morbus, sed mala dispositio, quia si ægrotaret compositio, non amplius

plius esset neutrum, sed ægrum. Nam neutralitas non cadit sub latitudine ægrotationis. Quare temperatura erit optima, & sana, ut sumi potest de sanitate simpliciter dicta, tamen compositio est uitiosa, & parata ad omnem morbum, & ad omnem læsionem, ut si sit corpus robustißimum, & bonæ temperaturæ, tamen uentriculus illius sit ualde paruus, ita ut nō poßit ferre cibum, hoc est neutrum secundi modi per participationem extremorum, temperatura optima, compositio eius sit mala, uel compositio eius sit optima, temperatura uerò mala, ut si quis sit, qui habeat bonam dispositionem cerebri, & cordis, tamen hepar sit imbecille, & distemperatum, suasq; habeat operationes imbecillas, dicitur neutrum secundo modo, quia habet plurima membra sana, unum uerò imbecille, & ualde, ideo participat utriusque extremi. salubritatis, & insalubritatis. cum itaque neutrum secundi modi sit tale, sic & sua signa erunt proportionata, ut suorum signorum aliqua indicabunt neutralitatem, debilitatem in una parte, salubritatem in alia parte. sed dicetis quo modo signa ista talia esse in corpore neutro possunt? dum dicis neutralitatem in corpore, ista signa habent indicare salubritatem, & insalubritatem simul in corpore, & non in una parte neutralitatem, in alia salubritatem. Declaro hoc per exēplū urinæ, quæ habeat optimum colorem, liquorem bonum, & quantitatem conuenientem, & quæ excernatur debito tempore, tamen habeat hypostasim harenosam, & sæpe accidit in

hoc erit imbecillis ipsa urina, propterea quòd talis hypostasis indicabit defectum uesicæ, & renum: non enim erunt exquisitè sanæ illæ partes, sed debiles. Ideo sunt neutrales, & paratæ ad morbum. alia uerò signa sunt bona, & indicant sanitatem totius corporis. Videtis quomodo ista sint signa secundi modi, quoniam aliqua indicant sanitatem, aliqua uerò non, sed imbecillitatem, & neutralitatem: ista sunt indicia neutralitatis secundi modi, & semper supponatis aut ut semper, aut ut multum, aut ut nunc. tertij modi neutra sunt illa, quæ in uno tempore sunt sana, in alio uerò imbecillia, ut uerbi gratia puer est sanus, dum uenit ad iuuentutem, est neuter factus, uel respectu temporis anni, ut puer in hieme est bene sanus, in æstate uerò neuter, & facillimè ægrotat; siue, ut dixi, respectu ætatum, ut quis in pueritia sit sanus, in consistentia uerò factus est imbecillis, uel contra: sic & erunt sua signa in tali corpore neutro indicantia salubritatem in uno tempore, in alio non, ut sudor in uno tempore dicit sanitatem, in alio insalubritatem, ut sudor interdiu sanitatem dicit, quoniam est propter motum, & laborem: nam notat robur uirtutis expulsiuæ, & meatus esse amplos, & latos: at sudor in nocte in dormientibus non est bonus: quia uirtus est aggrauata. Vnde bene dicit Hippocrates somnus cum sudore denotat multitudinem cibi, uel multitudinem humoris adesse. Vnde secundo aphorismorum. Sudor ergo in nocte dormientis indicat imbecillitatem uirtutis, in die uerò di-

cit sanitatem. & ideo sic in tabulis signorum patet, & salubritas, & insalubritas, ut uidebitis in tabula secundi modo, hæc sunt signa tertij modi, modo salubritatẽ, modo insalubritatem indicantia, & habetis duodecim gradus signorum præsentium, restant adhuc tria, quæ dicuntur insalubria, quæ sunt triplicia, & primum ponimus insalubre ut nunc, ut e diametro in figura opponatur salubri ut nunc, deinde uerò insalubre simpliciter, quod opponitur salubri simpliciter, ideo nõ procedimus secundum ordinem Gal. in tabula hac, sed secundum nostrum, quia est facilior ponendo primum insalubre ut nunc, quod est minus insalubre, quam sit insalubre simpliciter, & ut multum: hæc quoque sunt salubria. sicut unum oppositum est manifestum, sic & aliud. dicebamus salubre simpliciter habere sua signa clarißima emanantia à suis principijs, siue à suis fontibus, & sic erat de salubri, ut multum excepto illo salubri ut nunc: nam sicut in illis emanabant signa à fontibus suis claram sanitatem indicantia, sic dicebamus de insalubribus, quæ habent sua signa ualidissima insalubritatem indicantia: eadem ratio est de insalubribus: idemq; debet intelligi de insalubri ut nũc, quod dictum est de salubri ut nunc, uidelicet eorum signa esse obscura sensui, quoniam non planam reddunt insalubritatem, & hoc manifestum est in tabulis. Itaque fontes signorum sunt quatuor secundum Galenum, quæ consequuntur essentiam. primus fons signorum est eorum, quæ consequuntur essentiam rei, secundus fons

sumitur

ſumitur ab operationibus,quæ genere ſunt quatuor, tertius fons ſignorum eſt eorum, quæ excernuntur, quartus fons eſt accidentium extrinſecus occurrentium.quod ad primum fontem ſignorum,quæ conſequitur eſſentiam rei,poteſt dupliciter conſiderari:nam talia ſigna poſſunt conſequi eſſentiam rei uel in temperatura,uel in compoſitione:ſi dicamus de ſignis in temperatura indicantibus ſalubritatem,quæ ſunt hæc, primus eſt in tactu, & eſt calor ſuauis extrinſecus, ut quando eſt corpus ſalubre ſimpliciter. quantum uerò ad obiectum commune tactus ſentitur mediocritas in duritie, & mollitie in aſperitate, & læuitate,deinde pili ſunt moderati in colore, in multitudine, & in augmento,nec eſt multum piloſus,nec depilatus,ſed in mediocritate ſe habet.deinde quantum ad uiſum color eſt iucundus, iſta ſunt ſigna primi fontis conſequentia eſſentiam rei in temperatura ſalubritatis ut ſemper,& ut multum.ſigna uerò indicantia ſalubritatem nunc in temperatura ab eſſentia rei non erunt talia, ut dicta, ſed ratione exceſſus uariabuntur, de quibus poſteà in particularibus:nam hæc omnia ad ſua principia ſunt reducenda;quoniam opus eſt ſcire,quis fuerit exceſſus naturæ:ſi exacerbabit calor,non erit moderatus, erit piloſus,& pili nigri, & pallidus in uiſu: uariantur enim iſta ſigna ratione exceſſus, quæ omnia reducuntur ad ſua principia,quæ principia ſunt quatuor, aut caliditas,aut frigiditas &c. ſi uultis habere exceſſus, oportet primo conſiderare effectus caliditatis:ſi autem

cogno-

cognoueritis corpora calida, cognoscetis etiam affectus eorum: omnia autem hæc manifesta sunt in quarto meteororum: in secundo de temperaturis. nam hic Gale. loquitur uniuersaliter, si uultis modo habere omnes affectus caliditatis, uideatis in locis citatis diffusè, ubi perite de his tractat in compositione, salubri. signa quæ consequuntur essentiam in compositione sunt in corpore salubri uel ut semper, uel ut multum, uel ut nunc. in corpore autem salubri ut semper, & ut multum, et ut nunc, erit optima formatio, quæ optima formatio habet quatuor requisita, aut est in superficie, aut in figura, aut in cauitatibus, aut in meatibus: hic tantum habentur capita rerum, numerus perfectus &c. secunda pars eius, quod est salubre ut multum, & ut semper debet habere partes conuenientes non superfluas, neq; diminutas situs membrorum: quod situs sit conueniens, ut in pectore non sit nimis strictus, nec nimis latus, sed condecenter dispositus, quæ ad situm, & quæcunque copulantur in corpore, sint bene copulata, & situata magnitudo singulorum conueniens: ubi erunt hæc omnia consequentia proportionem secundum naturam, ibi erit pulchritudo, proceritas corporis, tales sunt bonæ temperaturæ, & bonæ compositionis, ut nunc sunt uaria secundum uariam compositionem, & ferè infinita. hic est primus fons tam in temperatura, quam in compositione eorum, quæ consequuntur essentiam. secundus fons est ab operationibus, quæ genere quatuor existunt aut animales, aut uitales, aut naturales, aut generatiua

ratiua uirtus: animalis est in cerebro, uitalis in corde, naturalis in hepate, generatiua in testibus. si enim uultis cognoscere dispositiones in corpore humano per signa, oportet ut habeatis fontes signorum ab operationibus, quæ indicant, & ostendunt corpus tale, uel tale esse quantum ad operationes cerebri, quædam cerebri operationes sunt ut cognitio, aliæ sunt in cerebro, & propter cerebrum, & sunt tres imaginatio, ratiocinatio, & memoria, quæ sunt ab ipso cerebro: sed extra cerebrum sunt quinque sensus in partibus pluribus corporis dispersi, sunt quidem à cerebro, non tamen in cerebro, harum uirtutum somnus, & uigiliæ sunt passiones sensitiuæ. oportet etiam scire affectũ hunc, somnum, & uigiliam, quia ex his habentur fontes indiciorum. est itaque una uirtus animalis cognoscens in cerebro, quæ diuiditur in tria, & hoc non tantum secundum medicos, sed etiam secundum philosophos: estq; alia cognoscens ab ipso cerebro, & sunt quinque sensus: alia est uirtus animalis, quæ dicitur motiua secundum motus per neruos, secunda operatio est uitalis uirtus, quæ est in corde, & hæc duplex est, uel in ipso corde, & propter ipsum, uel tantum ab ipso corde: quæ est in corde adhuc dupliciter bipartitur aut est iracundia, aut constantia in rebus agendis, quemadmodum dicit Galen. in libro de placitis Hippocratis, & Platonis, hæc sunt affectus cordis indicantia; alia est ab ipso corde, & est pulsatio arteriarum, non est in corde, sed extra cor: aliæ uitales sunt in corde, aliæ extra

ipsum

ipſum cor. Naturalis operatio in hepate eſt, & hæc diuiditur: nam alia eſt in ipſo, alia ab ipſo: in ipſo adhuc duplex uel dicitur appetitus uoluptatum ſecundum Platonem, ac Galen. alia in hepate dicitur ſanguificatio, cui inſeruiunt quatuor operationes particulares communes in membris naturalibus, quæ ſunt atractio, retentio, concoctio, & expulſio: de quibus poſt dicam. ab ipſo hepate eſt alia operatio uocata ſanguinis deriuatio per ſingulas corporis partes: in hepate quidem eſt appetitus uoluptatum, & ſanguificatio, ab ipſo uerò ſanguinis deriuatio. Quarta dicitur operatio generatiua in teſtibus, in quibus eſt fons generationis, quæ uirtus eſt bipartita, aut eſt in ipſis, aut ab ipſis: in ipſis eſt ſeminis generatio, ab ipſis eſt ſeminis emiſſio, & eiaculatio: hæc ſunt ſigna indicantia has operationes: & affectus iracundiæ, & conſtantiæ in corde à moribus animi ſumuntur, & habentur indicationes. in quo autem genere ſunt ipſi mores? ſecundum medicos ſunt in corde, & efficiunt uirtutes morales, etiam ſi prudentia referatur ad intellectum. quantum uerò ad paſsiones in conſtantia, ubi eſt fortitudo, & iracundiæ moderata, hæ ſunt ueræ uirtutes, & uera uis animi indicatur, ex hisq; bona, uel mala temperatura. tertius fons dat diuiſionem inter excrementa, & accidentia extrinſecus occurrentia. excrementa autem aut fiunt à capite, & poteſt eße hoc duplex, uel eſſe mucus, uel quod fit à nare, uel à palato, uel ſunt ſordes, & eſt aut ab auribus, aut ab oculis, aut fit ab aluo: & eſt ſecunda

cunda species, ut sunt egestiones, aut à uenis, ut sunt urinæ: uel fit à cute, & hoc quartum uel dicitur sudor, aut apparet ut sordities, aut pruritus. Accidentia extrinsecus occurrentia diuiduntur sic, aut aeris excessus, aut motus animi uehemens, aut excretiones, uigiliæq; immoderatæ, exercitia uehementia, uenus immodica, crapulæ, & reliqua: isti sunt fontes omnium signorum. & sic dicimus corpus salubre simpliciter, & ut multum, habere has omnes operationes secundum essentias temperatas, & tale corpus tolerare excrementa magis, quam salubre ut nunc. si uero corpus erit salubre ut nunc, habebit etiam sua signa, quæ erunt uaria secundum uarietatem lapsus; satis est scire corpus, quod erit salubre, aut insalubre simpliciter uel ut multum habere sua signa ualidissima, à suis fontibus scaturientia, qui fontes sunt tres: uel quatuor iam dicti. salubre enim simpliciter habebit operationes suas temperatas naturales, & quales esse oportet extrinsecus occurrentia facilè feret. insalubre autem opposito modo se habet, quod quidem habebit signa procul dubio attestantia insalubritatem, & habebit operationes intemperatas, & difficulter tunc feret accidentia extrinsecus aduenientia. Neutra uerò corpora medio modo se habebunt, & obscurè in his apparebunt signa, ut diximus: quæ suo loco declarabuntur, quæ erunt uaria. salubre itaque corpus ut semper secundum uirtutes animales optimè imaginatur, discurrit: salubre uerò ut nunc, uario quidem modo excedit, & infinitè: eadem

ratione

ratione corpora ſalubria in omnibus operationibus optimè ſe habebunt: & ſalubria ut nunc, iſta multis medijs deficient, uel excedent ſecūdum exceſſum, uel defectum in temperaturis ipſis qualitatum primarum, ut corpora nimis calida modo ferent caliditatem, & ſic ſecundum uarium exceßum uario modo mutabuntur, ſed corpus, quod eſt mediocre, melius tolerabit excrementa. ex quo elicimus corpus temperatum melius ſe habere, quam alia corpora.

Quoniam ut ſæpe monuimus connexus, & ordo textuum maxime facit ad ſcientiam habendam, eo quia non tantum modo ordo iſte cauſat ſcientiam, ſed etiam maximè facit ad memorandum; & cum ita ſit, ideo oportet, ut connectamus dicenda cum iam præmiſsis ſuperius, ut optimus fiat omnium connexus, & credo uos meminiſſe, quemadmodum intentio Galen. in ſuperioribus ſit tradere totam medicinam arte exactam per compendium, intentioq; ſua inuenire ueram methodum, & quam facere poſsit. ars enim tota medendi traditur per ueram methodum, cum omnes eius partes principales exactè explicantur: ſic dicimus de particularibus medicinæ, ut de quacunque alia ſcientia. partes autem, ex quibus conſiſtit ars, medicinæ ſunt tres: nam conſiſtit primum ex diſpoſitionibus corporum ſuſcipientium ſanitatem, deinde ex ſignis indicantibus ſanitatem, uel inſalubritatem, aut neutralitatem, tertio medicina conſtat ex cauſis conſeruantibus, uel alterantibus ipſa corpora: hæ enim tres partes, corporum

rum dispositiones, signa, & causæ constituunt totam medicinam. & ideo de his omnibus opus est dicere exquisitè; si hanc artem quoque optimè scire optamus: et ratio huius sumitur a finis notione, & à natura rei. Itaque medicus est artifex, qui intendit sanitatem, quā, si adsit, non potest conseruare, nec si absit, potest recuperare, nisi prius cognoscat, quænam sit ipsa sanitas, qua cognita bene medicus ipse, si est, intendit conseruare: si uerò non adest, intendit reficere: & quamuis ipsam cognoscat, nec adhuc possit eam uel conseruare, uel recuperare, nisi quænam sit, etiam cognouerit, & recte habuerit sanitatis causas uel conseruantes, uel alterantes. causæ ergo sanitatis necessariò sunt habendæ, si sanitatem habere intendimus: sed quoniam sæpe sanitas nos latet, sic & ægritudo: ex quo indigemus notione signorum, quam ob rem fuit inuenta methodus, & ars, qua inueniremus signa, uel sanitatis latentis, uel morbi occulti: ad hoc ideo signa sunt inuenta ab optimis medicis. si enim non lateret sæpe sanitas, aut morbus, ipsis non egeremus. inuenienda itaque erat methodus signorum, & essentia cognoscenda ex definitione, ut haberetur ipsa sanitas. quid autem esse rei, uel definitio essentialis sit, non potest haberi, nisi ex cognitione subiecti: nam aliter fieri non potest, nisi prius cognoscamus subiectum, uenire in cognitionem definitionis, à quo subiecto definitio ipsa terminatur, & suscipit esse, ut declarat Aristot. in septimo metaphy. oportet igitur prius habere ipsum subiectum, estq;

ipsa sanitas habenda, sic ordo est ratio prioris, & posterioris: hæc enim differentia facit bonam definitionem ordinis. unde commentator dixit in quinto metaphy. commento 16. quod ordo non stat in rebus, nisi respectu primi positi: & deinde Arist. in prædicamẽto quantitatis inquit, licet quantitas careat positione, & situ, tamen habet prius & posterius, ita ut prius, & posterius est ratio formalis ordinis. ordo ergo erit ubi prius, & posterius, quia ubicunque competit definitio, ibi & definitum. talis igitur est essentia, & forma ipsius ordinis. at cum ordo sit multiplex: (est enim duplex) uideamus, qui sunt ordines: nam unus est accidentalis, alter essentialis: ordo autem accidentalis est quandocunque intellectus potest formare rem secundum uarias cognitiones, & secundum connexum in rebus considerat, & effingit sibi illas uarijs, & diuersis modis: quot enim modis intellectus format rationem formalem in rebus ponendo in dextro, & in sinistro, non sumendo tamen rationem ordinis essentialis à re, sed ab illis, quæ extra rem sunt, tunc talis ordo dicitur accidentalis. & ideo talis est, quia intellectus secundum uarios suos conceptus rerum sic ordinat, ponendo quid uult prius, quid aliud posterius, & iste est ordo ab intellectu, nõ est determinatus in numero; q̃a non possumus determinare in hoc aliquid. Alius uerò est essentialis ordo in rebus, in essẽtia, & in natura rerum, qui quidem ordo sumitur ab essentia rei, ut considerando rem per prius, & posterius: si aliquid, ut est

ſimplex, & ut eſt compoſitum, uel poſt ut cauſa, & ut effectus, uel poſt ut uniuerſalis, deinde ut particularis, uel poſt ut principium, & ut principiatum. Hæc enim ſunt de eſſentia ipſius ordinis, & in his exiſtit cauſa prioris, & poſterioris: & ordo naturæ, quia in ordine naturæ prius eſt principium principiato, eſt prius ſimplex compoſito, prior cauſa, quam effectus, & prius uniuerſale, quam particulare: habent enim hæc rationem ordinis. Ex his itaque habetur, & conſtat ordo eſſentialis, ordoq́; in uniuerſali eſt in rebus ſumptis ab eſſentia rei, ſtatuta ſic natura ordinum in uniuerſali, & uiſa eius multiplicitate, uideamus modo de ordine doctrinæ, quis ſit etiam ipſe. Dico eundem eſſe ordinem doctrinæ in ſcientia; uel in doctrina, ſicut & in rebus. nam ſcientiæ ſecantur prout res ipſæ diuiduntur, quemadmodum dicit Ariſt. ordo autem in ſcientijs unus eſt per accidens, ut quando effingimus per annexum extrinſecus aliquid, ut facit Galenus in lib. de fracturis in commento primo ubi dicit quando ſumus coacti uenari ordinem in ſcientia, ut incipiendo ab aliquo errore, ut diſtinguamus ipſum, deinde deuenimus ad ipſam rem, & hoc facimus, ut remoueamus quæ nobis poſſunt obijci, & ſic facere, dicitur peruerſio ordinis naturæ: & hoc ſolet fieri ab aliquo externo, ut fecerunt illi, qui dum loquerentur de omnibus morbis, inceperunt ab ipſis febribus, poſtea tractauerunt de particularibus morbis, & hoc habuerunt ab aliquo externo, & extraneo accidente: non enim

febris

febris est prior in tempore, quam sit morbus particu laris. nam nullus est ordo inter morbos hos uniuersales, & particulares. essentialis ordo iste causatus est, ut dixi, ab aliquo accidente extraneo, quia putarunt, quod est in toto corpore notius, quam quod membrum particulare occupat, & sic hoc est annexum non internum: sed externum. Alij autem fecerunt oppositum secundum uarios conceptus eorum, aliumq; ordinem fecerunt, ut fuit Auic. Rasis, qui inceperunt suum ordinem à particularibus morbis: quoniã putarunt morbos particulares facilius posse curari, quã morbos uniuersales, quã febres. Data etiam paritate in ipsis morbis particularibus, & uniuersalibus, dicebant facilius posse curari particulares, ideo inceperunt à particularibus, tanquam facilioribus curatu, & dicebant sic debere facere medicum. Et ideo uidetis iam, quomodo isti ordines accidentales possunt uariari secundum uariam positionem. Vnde Auer. quinto Metaphy. ibi circumscribens ordinem utrunque, dicit ordinem esse rationẽ eorũ, quæ existunt simul, quæ non possunt imaginari priora, & posteriora, nisi respectu alicuius positi in eis, tanquam unum, & principium. possumus enim ponere unum pro primo, aliud pro secundo, qui respectus sunt exterius sumpti ab ipso intellectu secundum eius unicam positionem. ordo uerò essentialis correspondet, & opponitur ordini, qui in rebus est, qui ordo procedit à causis, ad causata, & à simplici ad cõpositum, & à principio ad principiatum, & ab uni=

uersali ad particulare. iste enim ordo est essentialis in scientia: propterea quòd parit scientiam, & ita iam habetis, quid sit ordo per accidens, & qui essentialis in rebus, & in scientia. Vnde manifestum est, quomodo in docente, & in doctrinis tria sunt necessariò requisita modus procedendi, & instrumenta uel uia, & ipsi ordines doctrinæ. Dicet autem quispiam, quid uis intelligere cum his tribus requisitis? Notate dum dicit Galen. in textu, tres sunt omnes doctrinæ. Audiatis quæso istos expositores intricare textum, ponereq́; tria portenta, quæ sunt in causa, quod nos cogamur immorari in his plus, quam oportet: quæ omnia possent tribus uerbis explicari: at oportet nos habere ueram expositionem, ut quid intelligat Gal. per doctrinas tres percipiamus: nã hoc nomen doctrinæ est æquiuocum, ideo distinguendum est. Doctrina enim quandoque sumitur pro modo docendi, sicut sumpsit Gal. in quarto de pulsuum differen. ubi de doctrina utili loquitur, & inutili, & hoc idem in secundo de crisibus, ubi loquitur de doctrina per compendium, & per enarrationem, & explicationem, & hoc dispositio, proportio, & habitus resultans ex compositione optima principio humani corporis debita proportione: hæc autem debita proportio, in quo consistit? ista quidem debita proportio consistit in æqualitate, non in pondere: ideo non in omni, sed tantum in æqualitate iustitiæ, & non in æqualitate ponderis restat. hæc autẽ æqualitas est, ut unumquodque habeat tantum, quod

suum est, & sibi conueniat, quæ æqualitas refertur ad actionem, quæ quidem debet facere morbum, uel subiectum, in quo permanet, ut quodcunque membrum ipsum poterit producere, & facere optimam operationem, istud erit optime sanum: si optimè sanum: ergo habebit perfectam sanitatem, ut talem, qualis est ipsa æqualitas iustitiæ, quæ semper refertur ad aliud, ad membrum, uel ad subiectum. Sanitas itaque est optimus habitus, uel proportio ex debita cõpositione principiorum humani corporis constans: ista uerò principia sunt duo materialia, & formalia: materialium quidem principiorum nostri corporis alia sunt remota, alia uerò propinqua, remota sunt quatuor elementa, propinqua autem quatuor humores. formalia porrò principia sunt tria, temperatura, & compositio membrorum, tertium est bona unitas. corpus autem nostrũ consistit ex omnibus istis principijs materialibus, & formalibus. quod autem ad temperaturam, quænam illa sit? nihil quidem temperatura aliud est, nisi perfectio, & actus ultimus, mistioq; congrua in animali. Et quotiescunque ista mistio deuenit ad unam perfectionẽ, & ad actum perfectum, ut poßit agere, fiunt tunc bonæ operationes, & appellatur talis mistio tũc temperatura, quam temperaturam uoluit Gal. in libro an Animi mores temperaturam corporis sequantur, nihil aliud esse, quam ipsam animam, & hoc etiam asserit Arist. per sua principia. Dicit itaque Gal. ibi eam esse Animam ipsam, uel instrumentum proprium animæ;

Sanitas quid?

Temperatura quid?

mæ: si non anima siue sit forma, siue actus perfectus, & propinquus formæ, & ultimus actus mistionis, & tales sunt nouem: quarum una est omnino æqualis, in qua nullus est excessus, ideo est temperata, cæteræ uerò sunt octo, & sunt inæquales, & distemperatæ, quoniam in his, uel caliditas, uel frigiditas excedit simpliciter, aut per unionem in alijs quatuor: ut si excedit caliditas cum humiditate, ideo omnes sunt nouem, una temperata, & rectè sic dicta, aliæ uero inæquales, & excedentes in aliqua qualitate, uel una, uel duabus simul compositis. Compositio autem modo in formatione consistit, uel in substantia, uel in magnitudine, uel in numero, & in situ substantia quidem, uel formatio consistit in quatuor, & in figura, & in superficie, & in meatibus, & in cauitatibus. magnitudo uerò, quæ est secunda pars compositionis, in duobus consistit: nam aut est maior, aut minor, quam conuenit. Situs autem dextrorsum, sinistrorsum, sursum, uel deorsum, aut antrorsum, uel retrorsum, numerus uerò uel abundat, uel deficit. ad unitatem modo accedo, quod est tertium principium formale nostri corporis, quæ consistit in continuitate partium, uel contiguitate, & quia continua sunt ira, quorum extrema sunt unum, ut cum caro continuatur carni: cõtigua uerò sunt illa, quorum extrema non sunt unum, sed sunt simul unita. Vnitas ergo constat, aut ex continuitate, aut ex contiguitate. patet udhuc quæsita corporis humani principia, & sic habetis quænam sit ista temperatura, quæ nuncupatur sanitas,

ſanitas, quæ ſanitas eſt habitus perfectus ex debita compoſitione membrorum, & principiorum corporis humani, cum debita proportione. ægritudo autem conſtat oppoſitis principijs ſanitatis, quæ eſt priuatio ſanitatis. Sanitas uerò eſt habitus. Neutra autem diſpoſitio conſtat ex principijs medijs partim ſalubribus, partim inſalubribus. Sanitas præterea habet latitudinem magnam, & plures gradus: & ſic poteſt ægritudo diuidi per multos gradus: pariter & neutralitas. atque ipſe Gal. diſtinguit ſanitatē in tres tantum gradus, quia iſti tres gradus ſunt magis annotandi: primum gradum appellat ſanitatem ſimpliciter, ſecundū ſanitatē ut multum, tertium ſanum ut nunc, de quibus ſatis ſuperius copioſe dictum eſt. oppoſita diſpoſitio ſanitati eſt morbus, qui tot habet gradus, ægritudo enim ſimpliciter, ut multum, & ut nunc: ſic etiam debet habere neutra diſpoſitio, & ſic iam erunt nouem gradus. Sed quia neutrum adhuc diuiditur: nam aliud eſt primi modi, aliud ſecundi modi, & aliud tertij modi: quorum unumquodque aut eſt ſimplex tale, aut ut multum, aut ut nunc, ſicq; in totum erunt quindecim gradus ſanitatis, & morbi, & neutralitatis. iſta autē neceſſaria conſiderātur hic à nobis, ut recte habeamus, quid ſit ſanitas ipſa, & notitiam eius pernoſcamus: & quia quærebamus, quomodo conſeruetur ſanitas ipſa, ideo oportet habere, quomodo fit ſanitas: hoc autem fit per cognitionem cauſarum tam conſeruantiū, quam alterantium, quæ ſunt ſex, cibus & potus, ina-

nitio, & repletio, animi perturbationes, uenus, exercitium somnus & uigilia, quæ causæ cum applicantur corpori, sicuti decet, conseruatur ipsa sanitas: & ipsæ dicuntur tantum causæ conseruantes. si uerò aliter, & & aliomodo applicantur istæ causæ, tunc destruitur sanitas, & dicuntur tunc causæ alterantes sanitatem in peius, & hoc est secundum membrum, ipsæ causæ. Signa autem, per quæ deuenimus in cognitionem harum, faciunt tertium membrum, & Gal. aliàs tradit per ordinem resolutiuum, nunc modo proponit hæc, & inuenit methodum, qua uobis traderet hæc per ordinem definitiuum, non autem resolutiuum, & talis ordo procedit per definitionem, quam si tradidit Gal. in principio primi libri proponendo hæc dicens, medicina est scientia salubrium, & insalubrium, & neutrorum, super quam definitionem totus ille liber fundatur, & sic explicabuntur omnia, quæ sunt contenta in tali definitione data à Gal. quæ contenta sunt Analogata, & cum sint Analogata, ideo prius sunt distinguenda. nam sanum prius dicitur de corporibus, quia est crebrius, deinde de signis, tertio de causis. quantum autem ad ordinem definitiuum, uidebimus in processu, quomodo ipsum seruauerit Gal. Incipit autem ipse à corporibus suscipientibus sanitatem. & notate inter ea, quæ erant necessaria ad hanc cognitionem primo erat uidendum, in quo consistat illa debita proportio, & ideo aduertenda erant principia nostri corporis tam materialia, quam formalia; materialia primò, ut elementa

elementa, deinde humores, pòst formalia: ut temperatura, & compositio, & unitas, tandem hæc omnia inquam erant habenda. sed Gal. prætermisit ea, & tacuit: nam tantum in primo libro dixit de latitudine sanitatis, quam ob rem uidetur deficisse ualde à suo proposito, ut multi existimauerunt, qui dicerent primum librum frustra esse compositum, & sine ratione ab eo, propterea quòd prætermisit magis utilia: posuerit uerò necessaria minus. quare autē hoc fecerit Gal. nos docebimus quando dabimus tabulas primi libri, & iam publica declarauimus, quid uelit dicere in primo libro, & quod non deficit ullo modo in eo, quia suus scopus fuit in primo libro, ut traderet de corporibus per conclusiones, deinde acceßimus ad secundū librum, in quo primum tractat de signis in uniuersali, deinde dat methodum ipsorū in particulari agēs de singulis. uniuersalia autem tractauit in primis octo capitibus. Nos autē declarauimus ea, proposuimusq; duas tabulas, quas diximus esse uniuersalis methodi signorum, quoniā respondent illic signa in uniuersali: & ut bene discatis, & memoria omnia mandetis, recteq; contineatis uniuersalia cum particularibus, primùm proposuimus uniuersalem tabulam paruam, in qua ostendimus, & etiam ostendemus, quomodo iste liber habet suas partes ita simul connexas, ut si demeretur una etiam minima, destrueretur tota ars medicinæ. Vidistis prætereà esse quindecim latitudinis, uel quindecim affectuum gradus à sanitate incipiendo. si

modo

modo eſt uerum, quod dicit Gal. medicinam eſſe ſcientiam corporum ſalubrium, inſalubrium, neutrorũ, & ſignorum, & cauſarum: atque corpora, & ſigna, & cauſas æqualiter proportionari. ſub hac definitione apertè quidem fecimus nos hanc primam tabulam, ut haberetis connexum omnium, quæ iam dicta ſunt, & omnium eorum, quæ dicentur, & quomodo ſecundus, & quomodo tertius liber correſpondeant primo, & reſpondeant corporibus, quæ tabula eſt de ſignis ſalubribus, neutris, & inſalubribus. prætereà dedimus tabulam de ſignis uniuerſalibus, & primum de indicantibus ſignis ſanitatem in ipſa tabula, & iſte etiam eſt ordo naturæ, eo quia ſanitas eſt habitus, morbus uerò eſt priuatio, quemadmodum dicit Ariſt. prædicamento qualitatis, & ſanitas eſt tanquam regula ad omnes diſpoſitiones corporis, qua ſanitate cognoſcitur & ægritudo, & neutralitas, meritoq; ab iſta regula primùm erat incipiendum, deinde ab inſalubribus, poſtremò à neutris. Methodus autem ſignorum in uniuerſali hauritur à quatuor fontibus, qui ſunt uniuerſales, quẽadmodum patet in tabula ſupra poſita: aut enim emanant ſigna ab eſſentia, quæ eſt, uel tẽperatura, uel compoſitio, aut ab operationibus, quæ ſunt in genere quatuor animalis, uitalis, naturalis, & generatiua in teſtibus: aut per excrementa, aut ab accidentibus extrinſecus occurrentibus. Dabo etenim uobis rationem methodi fontium ſignorum ad omnes tabulas. Notate, quoniam debetis ſcire, quemadmodum

inquit

inquit Galen. in libro an mores animi temperaturam
corporis sequantur, & uarientur ad uariationē tēpe
raturarū: quod si uariantur actiones, & paßiones in
animali secundum uarios gradus temperaturæ ipsius,
& compositionis, prout istæ duæ immutantur in cor=
pore humano, pariter immutantur etiam ipsæ actio=
nes, & paßiones: si sic est, ergo nos per ipsas actio=
nes, & paßiones poßumus deuenire, & deuenimus in
cognitionem istorum in corpore. quoniam si actiones,
& paßiones sint optimæ, uel malæ secundum ipsam
temperaturam, uel compositionem bonam, aut malam,
debemus uersari circa actiones, & paßiones, ut eas
habemus: ex quibus cognoscitur temperatura. si eam
uolumus habere, sicuti etiā Arist. dicit inquirere opor
tet, quomodo, & quales actiones agunt, qualesq́; paſ=
siones patiuntur, cum omnino ex ipsis simus habituri
temperaturam, & compositionem secundum naturam
illius corporis. cum itaque hoc itinere procedendum
sit, & res sic se habeat, præterea uidebimus quot mo=
dis sint signa actionis, & paßionis in corpore huma=
no. Dico actiones, & paßiones in corpore huma=
no terminari in triplici differentia tantum: uel enim
sic se habent, ut non progrediantur extra, sed in=
tus retineantur in corpore, ibiq; terminantur: aliæ
actiones exeunt extra corpus, & terminantur etiam
extra corpus: aliæ actiones medio modo se habent,
quæ progrediuntur extra, tamen terminantur in=
tra. porrò actiones, quæ non exeunt, sed termi=
nantur

nantur intra corpus, quod erat primum membrum, uel prima differentia, Hæ adhuc diuiduntur: aut enim sunt naturales, aut animales: naturales actiones, quæ non exeunt, sed terminentur intra sunt illæ, quæ attinent, & faciunt ad essentiam corporis, ut in calore ratione tactus, in colore uisus, in duritie, & mollitie, & in pilositate: propterea quòd considerantur pili aut ratione multitudinis, aut augmenti, & ratione coloris, & ratio est, sicut dixit Gal. in lib. de semine, quod à principio, quamuis natura, & uis formatiua eadem facit, & effingit membra ipsa secundum naturam, & substantiam materiæ; uel enim materia est dura, uel liquida, uel uiscida, uel tenuis: præterea secundum potentiam, & uim caloris innati, & diuersitatem ipsius materiæ, ut dixi, uariantur in principio, generantur ipsa membra, & cauitates uariæ, uarijq; meatus. secundum itaque uariam substantiam materiæ, & uirtutem caloris naturalis uariantur ipsa membra, uarijq; fiunt meatus, uariæ superficies, uariæq; formationes, & uariæ cauitates, & quas omnes sequuntur alia accidentia, & calor fit talis, uel talis uariatur, & color: sic accidit pro diuersa natura formationis, & materiæ. Hæc omnia sunt in prima parte, atque sequuntur deinde & alia, quæ attinent ad tactum, & durities, & mollities, quæ omnia sunt reducenda ad unã generationem, tanquam ad suum principium. istæ sunt actiones naturales, quæ exterius non prodeunt, sed intus in corpore permanent, & terminantur: & ista

etiam

etiam attinent ad augmentum. Virtus quoque naturalis uegetatiua habet tres uirtutes: primum habet generare, deinde augmentare, tum nutrire: omnia autem hæc opus est in primis habere recte. cum hæc sic se habeant actiones illæ naturales, quæ intra terminantur, faciuntq; ad generationem, & ad augmentum, ob id primò, pars hæc est habenda, ut recta intueri poßitis formationem corporis, magnitudinem, situm, & numerum, & quæcunque continentur membra sub formatione ipsa, ut figura, superficies, meatus, & cauitates: sic de magnitudine. Si rectè uultis habere signa, ex quibus naturalibus actionibus dictis oritur unus fons signorum, qui sumitur ab essentia, quæ quidem essentia consistit in temperatura, & in compositione corporis, ita ut cum dicimus signa sumpta esse ab essentia illa rei, sumuntur à temperatura, & compositione, quam temperaturam necesse est, ut primum cognoscamus, deinde omnes, quæ ex ea proueniunt actiones. Hæc satis de actionibus naturalibus, quæ non prodeũt extra, sed intra terminantur. Dicamus itaq; de actionibus animalibus: quæ non exeunt extra, sed intrà terminantur. Nam & aliæ sunt, quæ extrà sunt: quæ autem terminantur sunt cognoscendi uirtutes, & dicuntur omnes potentiæ animæ interius. uel enim est imaginatio, quæ habet unum obiectum intus, deinde est discursus, phantasia, & memoria, quæ omnes non exeunt, sed terminantur intus: hæ sunt animales interiores. sunt & aliæ actiones animales externæ, quarum

rum alia nuncupatur motiua ſecundum locum, & hæc pertinet ad ipſos muſculos, & eſt propria ipſi cerebro, & ab ipſo prouenit: & eſt alia uirtus cerebri, quæ dicitur cogitatiua, quæ eſt in ipſo cerebro, & ab ipſo peruenit. Et ideo non ſunt animales omnes eædem. Nam multa ſunt, quæ à cerebro ſunt, non tamen manent in cerebro ipſo, ob eam rem quæ extra ducuntur, ſunt à cerebro, non tamen in ipſo, ſed ſunt in muſculis, & hæc ſunt ſicut uirtutes animales, quæ non progrediuntur extra. ſunt etiam aliæ medio modo ſe habentes, quæ progrediuntur extra, & terminantur extra, quarum una nuncupatur expulſiua extra, cum animal ſit compoſitum, & conſtitutum ex calido, & humido: quod ſi debet uiuere, aſſumit alimentum; quod quidem primo eſt diſsimile ante, quam concoquatur: deinde dum coquitur à calore innato partim fit ſimile, partim remanet diſsimile: quod non poteſt aſsimilari, conuertitur in excrementum, & diuerſo modo ſecundum tres uarias, ac diuerſas conſtitutiones: de quibus alias diximus abunde. excrementa quidem neceſſariò oportet, ut excernantur: quæ duplicem habent differentiam: nam horũ quædam dicuntur, quæ nullo modo ſunt partes corporis, ſed pro uſu eius, ut ſunt pili, qui non uerè debent dici excrementa, ſed debent potius reduci ad eſſentiam corporis: quædam nec partes, nec pro uſu corporis. Habemus itaque ex his, quæ progrediuntur extra, & terminantur extra, dici excrementa, & ipſorum alia ſunt uerè excrementa nullo

modo

modo partes corporis, alia debent potius dici partes corporis, quam excrementa. ſunt autem aliæ actiones, quæ progrediuntur extrà, ſed terminantur intrà: & harum adhuc eſt duplex differentia: nã quædam actio ſic à natura progreditur extrà, ut etiamſi habeat obiectum intra corpus, tamen non eſt pars corporis, & non excedit ipſos limites corporis: quædam actio habet obiectum extra corpus, quã actionẽ facit, uel attratrix, uel cõcotrix, uel retẽtrix: Hæ.n.tres uirtutes hñt ſuum obiectum extra corpus, quod quidem nulla pars corporis eſt. & ideo iſtud habent extra corpus obiectum progreſſum, non tamen locabitur, ſed extra corpus: propterea quòd extra ipſum non ſit aliqua pars corporis. Alia etiam ſunt, quæ progrediuntur extrà, habentq; ſuum obiectum exterius, quẽadmodum ſunt omnes ſenſus exteriores, uiſus, auditus, olfactus, guſtatus, & tactus. Hæc ſunt omnia tum ab ipſo cerebro, tum in ipſo, ideo progrediuntur extra, & habent obiectum extra, ut uiſus habet obiectum ſuum colorem, olfactus odorem extra, & ſic de ſingulis alijs. habent enim omnes ſua obiecta exterius poſita, tamen terminantur interius. Sed quoniam iudicium, & cognitio fit in partibus interioribus rerum ſenſibilium, & iam patet differentia harum actionum omnium, à quibus naſcitur fons alius uniuerſalis ſignorum, & eſt alius fons ſumptus ab excrementis ſecundum Gal. qui ſatis ſit ad habendam differentiam actionum, & diſpoſitionum omnium in corpore humano: Nam excrementa

ta faciunt fontes dispositionum ipsarum. actiones autem ipsæ, uel dispositiones, uel paßiones duplices sunt: alia enim ab exteriori sunt, alia uero ab interiori, quæ sunt interius, hæ propriæ sunt membrorum maxime principalium, quēadmodum cerebri paßiones, ut somnus, & uigilia. tametsi somni, & paßiones sunt optimæ, tamen paßiones ipsius cerebri, quædam uersantur in eodem genere, & in eodem subiecto, ut affectus idem ipsius cerebri, & uigiliæ fiunt actiones: tamen ipsæ non sunt actiones, sed paßiones: sicq; somnus facit. quanquam somnus & uigiliæ sunt affectus cerebri, tamen proueniunt ab exteriori. Sic dicitur iracundia, quæ est affectus cordis: pruritus est paßio testiculorum, fames est paßio uētriculi, appetitus uoluptatis est hepatos affectus, à quibus affectibus omnibus sumitur methodus ignotum & cognoscendi dispositiones membrorum. Nam à fame, & à priuatione famis cognoscitur dispositio uentriculi, quænam sit: idem dicatur de cerebro, sic de corde, sic de hepate, sic de testiculis: sunt & alij affectus ab exteriori, qui proueniunt à sex rebus, & causis alterantibus, nimirum à sex rebus non naturalibus. Nam corpus quod læditur à calore, uel à frigore, uel à cibo, dum tale corpus læditur, tunc ex hac læsione in cognitionem deuenimus harum temperaturarum. Hæc enim omnia sunt recte pernoscenda, quoniam si hæc uniuersalia applicabimus comparando particularibus, uidebitis quænam fuerit uobis ista utilitas, legatis uos modo nostram tabulam,

tabulam, & uidebitis omnia magis clara. primus itaque fons est ab essentia, secundus ab operationibus, quæ genere sunt quatuor, alius fons signorum ab excrementis, ultimus ab extrinsecus occurrentibus, & hæc sunt uniuersalia, de quibus posteà in particularibus est agendum.

Cap. IX.

His itaque sic declaratis restat applicare uniuersalia ipsis particularibus, accedamus ad particularia: nam de uniuersalibus satis dictum est, circa quæ tantum insistit medicus, ut sciat ipsa recta ratione particularibus applicare, & per ipsa uniuersalia ad particularia cum ratione deuenire poßit per analogismum: estq; deueniendum ad particularia, cum in ipsis uersetur medicus, quemadmodum facit Gal. atque par ticularia excernuntur, & cognoscuntur in membris, quæ primo sunt in duplici differentia: nam membrorũ quædam sunt consistentia, diuiduntur q; tripartitò: unũ est uenter superior, seu caput, aliud est uenter medius quod est pectus, in quo residet cor, sicut in primo residet & est cerebrum: tertius uenter est, in quo collocatur hepar, quibus mediantibus homo uiuit, sine his nec uiuere possumus, nec potest animal esse: ideo ex his præcipuè constituitur, reliqua uerò membra tanquam administrantia, istis deseruiunt tribus, & dicuntur mẽbra, uel artus, ut sunt brachia, manus, siue coxæ,

quæ omnia ſunt, ut famuli, & ſeruientia tribus iam dictis.cum ergo corpus ſic ſit diuiſum in tria membra præcipua meritò Gal. primo incipit ab ipſis uentribus,quibus ipſe homo uitam ducit,pòſt de alijs pertractat,& dum incipit ab ipſis tribus nobilioribus primo auſpicatur à nobiliſsimo aliorum omnium à capite:& quoniam eſt membrum nobiliſsimum, & ſenſibus ualde expoſitum,cum in eo præcipue quatuor exiſtunt ſenſus, ita ut nullum aliud ſit membrum magis patens ſenſibus ipſo capite. alij uentres non ſic ſe habent, ſicuti narrat Gal. Nullum membrorum eſſe ita expoſitum ſenſibus,& uiſui,quam caput,& ideo phyſionomici maxime conſiderant circa caput:& ſi recte animaduerteritis, quæ iam diximus, euadetis optimi phyſionomici præter utilitatem, quam habetis in arte medicinæ.meritò itaque Gal.à capite incipit tanquam membro nobiliſsimo, & magis ſenſibus noto, & etiã quia ſemper à notioribus eſt incipiendum. primum à capite incipiendo, ſic præponit quædam genera, uel fontes,aut dicamus indicia,quibus habetur,& deprehendi poſsit ipſa ſalubritas capitis, & cerebri,ita ut cum uiderimus tale caput,cognoſcemus an ille habeat cerebrum ſecundum ſubſtantiam, & temperaturam bonam,ſiue malam:indicia uerò, uel ſigna per quæ poteſt cognoſci temperatura cerebri ſiue bona,ſit necne, ſunt ſex,quorum quinque ſunt eſſentialia, & aliud accidentale.ſiue ab extrinſecus adueniente,ſicq; facit Galen.nam proponit quinque indicia eſſentialia,aliud ac

cidentale

cidentale, & separatum modo accedamus ad textum. ISTA INDICIA &c. Indicia autem singularũ tẽperaturarũ sumpta à cerebro. DE INDICIIS DEINCEPS DICEMVS &c. Quare sic à capite incipiat iam superius uidimus.

Cap. X.

SVNT ERGO QVINQVE &c. Et sic persequitur enumerando: primum quidem dispositio totius capitis, quoniam diximus fontes signorum omnes oriri ex duobus, uel ab actionibus, uel à paßionibus corporis: actiones enim, & paßiones producunt omnia, quæ contingunt circa corpus nostrum, ab alijs locis nequaquam sumuntur signa. nam sumus in particularibus, uideamus modo, si quod dicit Gal. uerum sit in particularibus ipsis necne? nam dicit esse quinque signa, uel genera insita, ostendentia naturã ipsius capitis: & primum dicit, quæ est totius capitis dispositio, quæ dispositio à magnitudine sumitur, à figura, & à capillis, ut apparet in sequenti capite. Itaque indicium ut fons oritur, aut ab actionibus, aut à paßionibus, cum totius capitis dispositio consistat in figura, in magnitudine, & in capillis: magnitudo autem unde oritur, & unde producitur? Dicebamus naturam à principio generationis facere membra secundum talem, uel talem figuram, secundum naturam materiæ, & secundum uirtutem formatiuam, & fortitudinem

caloris innati fit tale, quandoq; membrũ, uel tale, uel talis, uel talis figuræ in colore, in duritie, in asperitate, et in molitie. generatiua. n. & augumẽtatiua uirtus, et operationes sunt, quæ faciunt, & producunt membrũ secundum dispositionem materiæ: ex qua fit membrũ ipsum, & sic etiã omnia facit. Vnde qñ dicit Gal. dispositio cerebri sumitur ab his tribus à magnitudine, figura, & capillis, intelligit de uirtute augumentatiua, & generatiua, quia magnitudo oritur ab his duobus secundum dispositionem materiæ. sumatur ergo indicium capitis, & cerebri primum à dispositione, & uirtute generatiua, & augmentatiua. sed dicat quis cur Gal. Non dixit ab operationibus, sicut dixit à dispositione, quæ constat magnitudine, figura, & capillis? Notate operationum quædam sunt per se, & per se indicant occultum, & dispositiones membrorum latentes, quemadmodum omnes uirtutes sensitiuæ tam exteriores, quam interiores, quæ & per se manifestant sine aliquo medio dispositionem membrorum, ex quibus dispositionibus oriuntur operationes, ut de intellectu: si quis bene cogitat, tunc indicatur cerebrum esse sanum: & de oculo, si quis bene uidet, indicat sanitatem in oculo, & illud organum esse bene temperatum, beneq; dispositum. istæ igitur operationes habent immediate indicare temperaturam, uel dispositionem membri, qualiscunque sit. sunt autem & aliæ operationes pariter occultæ, quæ non indicant dispositiones immediatè, sed mediatè, quæ media sunt operationes,

tiones, & effectus illi producti, qui habent indicare dispositionem illius membri: quænam sunt istæ uirtutes, quæ per media sua indicant de dispositionibus mēbrorum: hæ sunt generatiua, & augmentatiua, quæ non per actiones, & paßiones, sed per operationes, seu per media indicant, & hoc potest haberi à principio generationis, an sint fortes, & ualidæ, uel non, & tantum per sua media, & per suas operationes faciunt, hocq; maxime uirtutes naturales, quæ indicant de fortitudine, uel debilitate ipsarum uirtutum naturalium. Vnde Gal. uolens ostendere uirtutem generatiuam, & augmentatiuam ualidas esse, declarat id ex operationibus, & affectibus generatiuæ, & augmentatiuæ, à quibus magnitudo peruenit, figura, & capilli. Itaque merito Gal. dicit totius capitis dispositionem ex magnitudine, & figura sumi, atque capillis, quæ tria si fuerint, ut esse debent, & secundum naturam, erit etiam secundum naturam eius dispositio, licet Gal. non ponat suas conditiones, quæ sunt & durities, & mollities in mediocritate, calor uiuidus, & suauis in tactu, capilli, & pili moderati in multitudine, colore, & augmento: & quod color eius sit uisu iucundus, quæ conditiones consequuntur uirtutem generatiuam à principio, & augmentatiuam: meritoq; tantum hæc tria posuit: alia tacuit, & suo loco dicet de illis, ut ostenderet fortitudinem harum, uirtutis nutritiuæ, & augmētatiuæ: dicit autem magnitudo est, ut oportet sic figura, sicq; capilli, & sunt talia tempe-

rata, tria indicant tunc cerebri, & capitis bonam substantiam, & bonam temperaturam, & per oppositum si fuerint ægra, & mala magnitudo, figura, & capilli indicabunt malam cerebri temperaturam, & malam substantiam, & hoc indicio sumpto ab operationibus naturalibus intus permanentibus, non extra progredientibus. SECVNDVM VERO SENSIBILIVM OPERATIONVM VIRTVS, ET VITIVM &c. Secundum indicium, uel secundus fons est à sensibilibus operationibus, à uirtutibus, & à uitijs, quæ omnia uidentur oriri, & oriuntur ab actionibus. Quænam sunt istæ operationes? sunt quæ progrediuntur extra, & terminantur intrà, sunt omnes uirtutes cognitiuæ sensuum exteriorum: prodeunt enim extra propter obiectum suum, per quas uirtutes quandoque datur cognoscere dispositionem capitis, quod est uegetum in omnibus sensibus. quia si sensus erunt uegeti, indicabunt cerebrum ualidũ, in quo oriuntur. ET TERTIVM ACTIVARVM &c. Tertius locus est, qui sumitur à uirtutibus actiuis, à motu uirtutum. i. à motiua uirtute, quæ est actiua, quia mouet totum corpus, & iste est locus sumptus ab operationibus, & actionibus animalibus motiuis, quæ actiones animales motiuæ mouẽt non tamen ducuntur extra, sed intus terminantur: quoniam habent suum instrumentum intus, ideo intro terminantur eius operationes. talis igitur est uirtus animalis motiua. QVARVM PRINCIPALIVM

LIVM &c. Iste quartus locus est ualde proprius ad indicandam temperaturam cerebri, quia est fons earum uirtutum, quæ in cerebro tenent principatum, ideo ad hoc sunt maxime propriæ: & licet sensitiuæ, & motiua, sint à cerebro, non tamen sunt in ipso, eo quod non ualet, oculus est malæ substantiæ. ergo cerebrum malum. Hoc inquam non sequitur necessariò, quia oculus est instrumentum particulare. pari modo si uirtus motiua est quandoque debilis, non debet necessario argui, ergo cerebrum est male affectum, quia potest esse cerebrum bene dispositum ipsa existente debili, & læsa. Itaque hæc in cerebro non sunt, tamen ab eo fiunt. Quænã sunt hæ præcipuæ uirtutes? sunt cerebri uirtutes interiores, quæ sunt à cerebro, & in ipso permanent, sunt ideo omnes cogitatiuæ imaginatio, ratiocinatio, & memoria, suntq; in cerebro hæ, & perueniunt ab illo, ut à suo proprio instrumento unde bene nunc ualet, si bonũ est cerebrũ, ergo & ipsæ necessario optimæ, & sanæ sunt. si uerò à contrarijs hæ fuerint læsæ. ergo & cerebrum erit male affectum, quia semper in ipso sunt, & ab eo dependent. nam nullum habent instrumentum. sic itaque ualet affirmare genere, quoniam uegetæ indicantur hæ bonæ, sunt uirtutes tres animales interiores, ergo & cerebrum sanum erit. si uerò malæ, & læsæ: ergo & cerebrũ. ET QVINTVM NATVRALIVM etc. Quintus locus sumitur etiam ab actionibus tantum, quæ sunt naturales, & quatuor uidelicet attractio, re

tentio concoctio, & expulsio. & notetis ex se istæ uirtutes non patent, & si ab ipsis sumuntur indicationes de bonitate, uel malitia cerebri: nam nemo has uidere potest, sed tantum nunc earum operationes, & sui affectus. & ideo cognoscuntur per alia signa, quam cognoscantur cæteræ uirtutes animales, & uitales. In harum enim cognitionē deuenimus per suos affectus, ut per sua excrementa, esse bona concocta, aut non concocta, sed inquinata, tunc qualia erunt dicemus, & concoctionem sui nutrimenti talem esse: si bona excrementa apparuerint, ergo bona concoctio facta est, & uirtutes naturales erunt optimæ, & sanæ. si uero sunt inconcocta, uel arefacta indicabitur idem de sua concoctione. ergo actualis uirtus concoctrix læsa. uirtus etiam expulsiua indicabit de sua bonitate, uel de sua malitia per tempus: quia si debito tempore excreta fuerint excrementa, erit bona expulsio: si uerò nimis citò, uel nimis tarde, læsa est expulsiua. retentiua uerò indicatur sana, uel læsa ex pondere excremen torum, uel ex rugitu: propterea quòd si sentiemus rugitum, & nimis aggrauetur, indicant retentricem esse læsam. itaque si hæ uirtutes peccant, aliorū ratione mēbrorum peccant, quia nō bene digeritur alimentum. nullaq; harum uirtutum est, quæ ex se cognoscatur, nisi merito suarum operationum, & suorum effectuum, ut per excrementa ipsa, à quibus operationibus debemus sumere indicationes earum, quia patent ipsæ, non autem, quæ latent. quod quidem

& Gal. facit inferius, & hoc etiam diximus in tabulis. hactenus habuimus quinque genera, uel quinque fontes signorum de dispositione totius capitis ab actionibus, restat nunc & aliud secundum genus, quod sumitur à paßionibus, & non est hoc ab essentia, sed ab extrinsecus occurrentibus. paßiones autem sunt in duplici differentia, quarum aliæ oriuntur ab interiori, aliæ ab exteriori: ab illa, ut somnus, & uigiliæ: sed partim eas prætermittendo Gal. silentio transit internas. nam non propriè de his hic agit Gal. quod postea ubi aget de particularibus, seruat. tacuit enim hoc in loco hunc secundum fontem sumptum ab effectu intrinsecus, sumpsit tantum locum à paßionibus exterioribus, quæ sunt accidentia extrinsecus occurrentia. maxime signum est horum, quando quis afficitur à nocumento in capite per calidum, frigidum, humidum, & siccum: atque colligitur hoc signum, quando quis bene tolerat, uel male tolerat. ex hoc maximum documentum affertur uobis ad cognoscendam cerebri temperaturam, ut melius uidebitis in particularibus, quando hæc tollerantia afferat maximam notitiam ad cognitionem dispositionis capitis & cerebri, & ista sunt sex capita uniuersalia tradita à Gal. ad cognoscendam cerebri temperaturam, de quibus sigillatim in particularibus pertractabimus.

Cap. XI.

Incipit modo Gal. à particularibus dicens, ET

QVI-

QVIDEM TOTIVS CAPITIS DISPOSITIO &c. ET MAGNITVDINE. *Incipit à magnitudine &c.* PARVVM IGITVR CAPVT VITIOSAE CONSTITVTIONIS CEREBRVM ESSE PROPRIVM EST INDICIVM &c. *Quantum ad primum membrum, uel ad primum genus horum sex de quantitate, figura, & capillis, primum incipit Gal. à ipsa magnitudine. Vnde debetis notare quemadmodum natura fecit hos tres uentres, & hæc tria membra principalia, & præparauit etiam ipsis sua receptacula conuenientia, & domos suas, ut bene unumquodque illorum collocetur. Itaque in uentrem inferiorem posuit ipsum hepar, sicut medium præparauit cordi, supremum uerò cerebro. Vbi enim fuerit hepar sanum, & bonæ temperaturæ, tunc hæc signa bona apparēt in magnitudine, & in figura: quoniam uenter ille erit magnus, & proportionalis hepati, sic dicamus de medio uentre, nimirum de thorace, in quo residet cor, qui secundum temperaturam cordis erit uel magnus, uel paruus, uel altus, uel profundus: sic dicendum de capite, quod eadem ratio fuit de eo, sicut de alijs duobus membris in cerebri temperatura, tale erit circa caput: si cerebrum temperatum, caput ei quoque proportionatum, & optimum: hæc enim machina capitis mira arte fuit facta à natura, ratione magnitudinis, & substantia cerebri. nam habet homo cerebrum, maius cæteris animalibus, quemadmodum in quodam discursu*

scursu

ſcurſu dicit Gal. in ſexto epidemiorum commento pri mo apho. ſecundo: his enim ſic ſtantibus cum caput ſit genitum ratione ſubſtantiæ, multitudinis cerebri, dicit optime Ariſto. in ſecundo de partibus animalium cerebrum à natura genitum eſſe maius hominibus, quam in alijs animalibus, quoniam homo habet plurimos uſus ad ipſum attinentes cerebrum: utpote qui eſt plurimarum, & maximarum operationum in motu, in diſcurſu, & cerebro utitur ad uſum uitæ, & non tantum ad plurimam ſubſtantiam cerebri, & maiorem, ſed etiam habet plurimos ſpiritus. Et ideo propter magnitudinem eius, & multos ſpiritus fuit neceſſarium magnum etiam os præparari, quod commodè amplecteretur ipſum. Vnde dicimus cum Gal. ubi caput erit paruum, neceſſariò illud erit malum. nam ſi pauca ſubſtantia cerebri erit in capite paruo, illud quidem manifeſtum malum: quia paruum in ſubſtãtia cerebrum non poterit conficere bonas operationes. quod ſi multa erit cerebri ſubſtantia in paruo capite, tunc læditur illa ſubſtantia, non commodè continetur huiuſmodi ſubſtantia in hoc capite ergo etiam malum caput, ubi ſubſtantia multa, & ſi hoc raro contingat, cum multa ſit cerebri ſubſtantia in paruo capite. ſemper ergo caput paruum erit malum. nam non eſt probabiliter, & optimè conſtitutum, & per conſequens non poteſt bene ſuas operationes exercere, & ſi eſt plurima ſubſtantia, neceſſario debent eſſe plurimi ſpiritus, qui plurimi nõ poſſunt includi in capite paruo,
cum

cum multi sint spiritus ipsi. itaque necessariò caput paruum semper erit malum: quod uitium paruitatis capitis fit in generatiua uirtute, uel in calore debili, & ideo signum est, quod natura in principio generationis non habebat materiam idoneam. & notandum est hoc, quod dicit Gal. de paruo capite hoc tantum uerum esse de homine. nam in animalibus brutis, ut in equo non ita est: modo in equis, opposito modo debet se habere hoc dictum, quod debeat habere caput paruum, quin ipsi non egent hac operatione, ut discurrãt, sed magis egent uelocitate. Vnde fit, ut caput paruum in equis sit magis laudabile, quam si non paruum sit: propterea quòd sunt uiuaciores, & ipsi, ut diximus, non egent uirtutibus animalibus interioribus, quibus homo eget. non enim se habet exercere cum cogitatiua, sed in uelocitate currendi: ideo natura fuit prudentißima, dum dedit caput paruum equis, ut essent ueloces, & agiles. Vnde boni sunt equi illi, qui habent partem anteriorem capitis paruam: posteriorem uerò crassam, & latam, à qua nerui, & spondyllia oriuntur propter motum, & ualiditatem. caput ergo antè equo debet esse paruum, post in capite latum, & ceruix ualida cum diuersa munera habeant fungi: boniq; equi sunt, qui caput paruum habent, & sic dicimus dictum Gal. nunquam laudabile caput paruum, esse uerum, sed tantum in hominibus. In brutis autem multis minimè. PARVVM IGITVR &c. Paruũ itaque caput necessariò malum in homine, magnum

uero

uero non necessariò indicat bonam cerebri temperaturam, compositionem. Sed quare hoc? quoniam ex magnitudine capitis indicatnr multa materia cerebri, & ideo hoc erit bonum signum, ubi cerebrum magnum, si etiam cætera, quæ inferius dicemus, affuerint: sed si alia non aderint, poterit bene esse cerebrum magnum, tamen sit figuræ admodum rebellis, & incongruæ. non ergo bonæ substantiæ, quia & si fuerit cerebrum magnum, tamen potest esse malæ temperaturæ, ideo requiruntur etiam aliæ ad indicandam bonā substantiam cerebri. præter magnitudinem enim duo sunt necessaria ad bonitatem cerebri, quod sit multū, & bonæ substantiæ: nam debet esse substantiæ mediæ inter mollitiem, & duritiem, mediocrisq; inter læuitatem, & asperitatem, nec nimis calidum, nec nimis frigidum, aut ualde siccum, siue nimis humidum: nam ex humiditate nimia redditur imbecille cerebrum. Quare uidemus, quod magnum caput non indicat necessario bonam cerebri substantiam, nisi sit mediocre, & tēperatum in qualitatibus actiuis, & paßiuis primis. ET IN MOLLITIE &c. Potest enim cerebrū, ut sæpe apparet, esse magnum, & tamen segne, uel nimis asperum in substantia, tunc erit malum semper sicut & paruum necessario semper est malum. dicit ergo recte Gal. magnum caput non indicare necessariò bonitatem cerebri, sed quomodo discernemus an cerebrum magnum sit bonum, uel malum. Dicit Gal. quod hoc cognoscitur ab ipsa figura capitis, et ab

agnatis

agnatis cerebri anterioribus, ut ab oculis, & agnatis posterioribus, quemadmodum sunt uertebræ, & nerui, & à ceruice. ista enim sunt agnata essentialia cerebri, si debet cerebrum esse bonum, & laudabile, oportet, quod sua figura, & sua agnata sint optima. quantum ad figuram, debetis scire, quod magnitudo capitis, & cerebri sequitur magnum, & fortem calorem naturalem, & sic dico ab bonam figuram capitis sequi bonam substantiam cerebri. nam ubi materia fuerit bona, & obediens, & calor fuerit fortis, fit per uirtutem formatiuam à principio caput proportionatũ, cum debita, & optima, ac concinna figura: sed quænã est optima figura capitis? Dico illam esse congruam ad usus exercendos optimos, qui modo sunt usus exercendi capitis, & cerebri, dico cerebrum esse factum propter decentes sensus exteriores, & interiores, & propter motum. sensus uerò oriuntur à parte anteriore capitis, motus autem à posteriori. sed illud membrum est optimum ad usus exercendos, quod habet suam figuram concinnam, & aptam. si cerebrum modo debet exercere optime sensus, & motum, oportet, ut in cerebro à parte antè, & pòst essent propagines tendentes extrà, & eminentias à parte anteriori, & à parte posteriori etiam propter spondylia ualida, & neruos facientes ad motum. unde optimum caput debuit habere. s. ante, & post. & quoniam substãtia cerebri, ut habetur octauo, & nono de usu partium, debuit esse ad multos usus, conueniens fuit etiam figuram

figuram capitis, & formam esse rotundam: quoniam figura, quæ est rotunda dicitur esse optima, ideo forma illa erit magis conueniens ad usus. præterea debuit sic esse figura capitis, quia minus nocetur alijs ab extrinsecus occurrentibus: hæc inquam est capacissima, & minus læditur. Itaque colligitur formam rotundam, uel sphericam capitis, & necessario debere esse, quoniam indiget hic duobus: primum, ut sit rotunda figura, ob causam iã dictã, & quia magis ad usum apta, & minus læditur, quamuis figura spherica sit compressa à lateribus, & eminens à parte anteriori, & à parte posteriori, propter sensus, qui anterius oriuntur, & propter motum, qui posterius oritur à neruis, & spondylijs, tamẽ caput istud erit optimum, & ille homo habens huiusmodi caput habebit omnes sensus bonos, & uegetos, & erit boni intellectus, optimiq; discursus, & motus erunt optimi, & ualidi: quia figura hæc est optima. Figura uerò capitis deficiens, & declinans ab hac perfectione, & ab istis conditionibus est mala, quia uel est uitium à parte antè, uel à parte post. Et ideo qui defecerint in parte anteriori tantum, homines illi sunt prompti admodum, & fortes: in sensibus autem sunt segnes, & pigri, & malorum morum. qui uero deficiunt tantummodo à parte pòst, illi contrà sunt boni sensus, optime discurrunt, boni ingenij sunt, & habent bonos mores, sed debiles, & manci in motu, & fortitudine corporis. quod si caruerint ambabus eminentijs, deficientes & ante, &

post,

post, illud est pessimum signum, & quoad sensus, & quoad motum. tales inquam dicuntur à Græcis φόξοι auari, quia caput est ualde diminutum. non enim sunt tantum stupidi, sed inutiles ex toto, tam ad actiones motiuas, quam animales. Vnde bene Homerus descripsit caput Thersitis, qui erat in omnibus inutilis, quoniam habebat nec anteriorem, nec posteriorem eminentiam. Vtrum modo detur quarta figura capitis, quemadmodum habetis in octauo, & nono de usu partium, quæ figura habet eminentias à lateribus, ubi sunt aures? dicit Gal. non posse dari talem figuram, nec quidem recte imaginari: quomodo possit esse, si eminentia anterior est facta propter decorum sensus, & ponatur eminentia talis à latere, hoc non potest esse, quia non uidemus in auribus, & sensus est præcipuus in capite: nec in lateribus potest esse eminentia posterior, quia spondylia, & nerui facientes ad motum non possunt esse à cerebro, nisi per partem posteriorem. & ideo non potest secundum Gal. dari tale caput habens eminentias à lateribus, propterea quòd si imaginantur posse dari, hoc est monstrosum, & pessimæ figuræ, & licet Gal. neget hoc non posse dari, tamen Andreas Vesalius dicit, & affirmat se uidisse talem figuram in multis hominibus: utcunque sit iam habetis, quid sit figura bona naturalis cerebri, & capitis, & quæ mala, & præternaturalis. Debetis itaque scire, ut dicit Gal. his uisis caput magnum concinnum, & cum bona figura ex toto bonũ esse, & laudabile,

laudabile, & habere eminentias anterius, & posterius. nam tale caput erit ualidißimum, & optimum, ut dicit Gal. in sexto epidemiorum commento primo apho. secundo. tale fuit caput Periclis Athenienſis, qui fuit uir optimus: habebat enim maximum caput, ita ut ab illis diceretur prudens tamen erat ualide concinnum, & propagines ambæ optimæ erant: habebat optimos sensus, & ualida agnata. efficacißimum ergo erat simpliciter huiusmodi caput, & ob eam rem uir ille fuit præstantißimus. bonum uerò erit illud prout non simpliciter deficiat. quod si deficiat eminentia anteriori, tantum erit bonum in parte posteriori, quemadmodum sunt baiuli isti, qui sunt ualidißimi corpore, tamen sunt sine ingenio, sine discursu, & ratione inertes, ideo in sensibus. quod si opposito modo fuerit caput, etiam id caput erit bonum tantum secundum quid, & si deficiat eminentia posterior, sed desit pars anterior conueniens, ut fuit Æsopus, qui quidem fuit piger, & deformis, & debilis ad motum, tamen habuit integros, & debitos sensus omnes, ideo fuit ingeniosus ualde, & prudentißimus. præterea à tali capite fiunt alij defectus in homine. sed si quidem caput ad insitæ uirtutis robur, inquit Gal. fuerit magnum, bonum signum est, quod uirtus formatiua à principio generationis fuit ualida, & fuit multa materia proportionata, & bona cum calore forti, & omnia requisita debita: quod si opposito modo apparent, non bonum signum erit, sed signũ, materiã fuisse segnem,

 & hoc

& hoc cognoscitur ex duobus signis ex figura mala, & agnatis cerebri: quod uidebitis aut anterius, aut posterius, aut ab utroque, sicut manifestauimus in tabulis. FIGVRA QVIDEM SI CONCINNA &c. Bonum erit illud signum boni capitis, si figura eius fuerit concinna, & apta, pro quo intelligatis, ut plurimum de ambabus propaginibus, & de agnatis, cum crta semper attestentur de suis principijs. si enim sensus optimi, & nerui ualidi, ergo & substantia cerebri erit optima. PROPRIA AVTEM CAPITIS FIGVRA &c. Iam diximus, quæ sit figura spherica capitis, QVAE VERO VNICVIQVE CONSISTVNT &c. Accedamus modo ad literam: in hac parte Gal. declarat magnitudinem capitis cum aliquo uitio, quomodo sit indicanda. Vnde ueteres quidem, magnitudo capitis, & figura possunt uariari, & esse uaria, & sic potest cerebri temperatura uitiari: nam magnitudo, & figura faciunt bonum caput, uel malum. igitur ex diuersitate horum duorum potest uariari indicatio de temperatura cerebri. quæritur modo, si potest dari caput paruum cũ concinnitate, & bona figura, deinde quæritur, si datur tale caput paruum cum bona figura, an sit laudabile necne? ad primum respondeatis, utrum poßit dari tale paruum caput cum concinnate, dicatis posse dari: & ratio est, ut dicit Arist. in lib. de iuuentute, & senectute, quod natura semper eligit, quod melius est in suis actionibus, quæ est iustißima.

ma. Stante posito hoc, quod in principo generationis pauca substantia cerebri, calor naturalis bonus, & uirtus formatiua ualida sit, sed pauca materia, tunc necessario per hæc media fiet caput paruum, sed bonum, & concinnatum in figura: postquam natura cogit generare caput paruum, tamen facit ipsum cum figura laudabili: quia etiãsi materia pauca sit, tamen est obediens. Sequitur ergo ex his omnibus tale caput paruum esse, sed concinnum potest oriri. Ad secundum modo an poßit dari talis figura capitis parua, et concinna, quæ sit bona, respondeo non, siue tale caput paruum sit concinnum, siue non, quoniam talis figura capitis parua, uel concinna, uel non semper est mala: nam omnium natura constantium semper debet esse. quum determinata quantitas, ut uiuus homo secundo de Anima, & æternum, si debet habere bonitatẽ, debet habere suam debitam quantitatem: quia in tali capite paruo non sit recta, & debita quantitas, non erit igitur bonum tale caput aliquo modo, sed malum.

Sed si caput paruum est bonæ substantiæ, & bonæ temperaturæ, & formatiua uirtus, quæ ipsum formauit, fuit ualida, & habet etiam figuram idoneam ad operationes fungendas, quoniam propago anterior, quæ est pro sensibus, est congrua, uidetur esse bonum. deinde concinnitas posterior, quæ facit ad motum, & fortitudinem corporis est apta. Vnde fungetur officio suo, cum bene agat tale caput: quod sit bonum tale caput, apparet: nam unumquodque membrũ,

quod exercet optimè suas operationes, illud proculdubio debet dici sanum. præterea isti, qui tenent tale caput esse bonum, habent autoritatem Arist. in primo de historia animalium, quo in loco dicunt noui Aristo. ponere caput paruum esse signum maximæ prudentiæ in homine. ergo caput paruum, & concinnum est optimum, non malũ, sicq; Gal. maledicit. cum suis his ambiguitatibus permittunt hoc dubium insolutum inter Arist. & Gal. sed nos dicimus partem affirmatiuam tenendam esse cum Gal. caput paruum, quodcunque sit, semper de necessitate esse malum: primùm quia substantia cerebri est pauca, à qua proueniunt operationes, nam homo debet habere magnam substantiam cerebri, quod naturale est, qua parua existente non potest fungi homo suis operationibus: & si talis substantia est bona, tamen est pauca. Ideo deficiente ea in quantitate, nihil etiam ualet formatiua uirtus, nec calor naturalis, nec debita, & concinna figura, deinde tale caput est malum propter uentriculos cerebri: nam si pauca substantia aderit, necessariò parui uentriculi: sed ad bonas agendas functiones conuenientes requiruntur uentriculi cerebri proportionati in quantitate, ideo cum sint coarctati, & parui, non possunt fungi officio suo: sicq; mali, & malum caput paruum. tertio ratione spirituum est malum, quoniam spiritus sunt necessario facti ad omnes actiones obeundas. sed si parui fuerint uentriculi cerebri, spiritus coarctantur, & suffocantur ibi, unde à suis operationibus

nibus naturalibus impediuntur, & exercentur cere-
bri substantiæ. Nam cum clauduntur intus, necessario
sunt ibi, habentq; cõburere substantiam cerebri. omne
enim calidum in loco angusto modo non subitò suffo-
centur, efficitur se ipso acutius, & comburitur: sic di-
citur de spiritibus. Itaque caput paruum, siue concin-
num, siue non, semper necessario est malum. Ad Ari-
sto. autem, dico istos male intelligere Arist. quod qui-
dem dicit caput siccum magnum, uel paruum esse si-
gnum prouidentiæ: non enim legitur absolutè, sed cũ
respectu: quia dixerat superius, quod qui habent ca-
put humidum, sunt mali, quia spiritus eorum sunt se-
gniores. non ideo elegit caput paruum malum, sed in
spiritus natura, ut dixit philosophus in illo libro, su-
pra dixerat omnes infantes & pueros, qui habent
caput magnum, & humidum, & excrementosum esse
segnes, & pigros, & malos: propterea quòd sunt
inepti ad operationes obeundas propter nimiam hu-
miditatem exuberantem, quia spiritus sunt nimis hu-
mectati, & segnes. Oppositum uerò huius capitis est
bonum, quod paruum est, & siccum. neque uero loqui
tur Arist. absolutè caput paruum esse bonum, & si-
gnum prouidentiæ: sed in respectu loquitur ad magnũ
caput, & humidum, dum non fiunt adulti, si remanet
caput paruum, & siccum, illud est bonum, & signum
prouidentiæ, ac prudentiæ. ergo non loquitur de par
uo capite, quod sit bonum in specie. si uero in pueris
magnum caput restat, magnum illud est signum stoli-
 ditatis.

liditatis.unde isti qui profitentur physionomiam,non debent in medium afferre librum Arist. de physionomia;quoniam in hoc Arist.non debemus credere,cum dicat, quod proportio mēbrorum faciat operationes. si enim uerum est,quod proportio membri reducatur ad operationes, fuisset necessarium idem uersatum fuisse in cognitione membrorum, partiumq; & dissimilarium, & similarium, in qua tamen Aristo. nihil fuit uersatus, & dicit Auerroes ibi philosophum non posse afferre ueritatem huiusmodi,quemadmodum faciunt,qui uersati sunt in Anatomie, sicut Gal.cum autem Arist. non fuerit uersatus in cognitione membrorum similarium, non potest afferre bonas rationes, quod proportio membrorum faciat operationes. Itaque suus liber de physionomia non est laudandus; quoniam tradit plura absurda, maxime unum signum inter alia de oculis,ubi dicit,quod qui habent frontem eminentem cum oculis cauis, illi sunt prudentes:quoniam frons est eminens,& dicit Arist. illos aßimilari serpentibus. At hæc non est causa uera, quia aßimilentur serpentibus: nam serpentes non sunt prudentes,sed quia cerebrum est exiccatum,& habet bonam temperaturam, unde spiritus redduntur tenuiores,& adest bona cerebri substantia, ideo Gal.in libello an animi mores temperaturam corporis sequantur,ut etiam Democritus attestatur,dicit siccitatem in cerebro,& spiritus ibi uegetos arguere prouidentiā, oppositum uerò his arguit oppositum.Itaque est potius

tius tenendum cum Gal. propter rationes iam dictas. caput paruum esse malum, quod sit paucæ substantiæ, & uentriculorum paruorum cerebri, & spirituum intro inclusorum: ex quo actiones bonæ omnes impediuntur. Non autem est credendum Aristo. qui non adeo exercitatus fuit in his. caput ergo paruum, uel concinnum, uel non de necessitate semper malum: quoniam uero in textu sunt nonnullæ ambiguitates, uolui hæc dicere, ut uos omnem perfectam notitiam haberetis, & quomodo caput paruum, & magnum, cum concinnitate faciant uaria indicia cum suis agnatis circa operationes cerebri. potest enim esse caput & magnum, & paruum, ac unumquodque horum aut concinnum, aut inconcinnum, & horum quodlibet caput potest habere sua agnata posterius, ut complicationes ceruices uarias, & neruos, spondylia uel ualida, uel debilia, uel crassa, uel tenuia. quod dico in posteriori parte, idem dicatis in parte anteriori de suis agnatis, in quibus possunt fieri uariæ complicationes ipsorum. & ideo etiam fiunt uaria indicia ex uarijs operationibus à diuersis complicationibus. cumq; capitis figura multis modis uariari poßit, ad habendam ipsam substantiam cerebri, necesse est habere hæc omnia exquisité: sed quoniam ista sunt paulisper difficilia, facileq; à memoria labuntur, ideo pro uestra utilitate has duas tabulas fecimus, quæ habeant indicare omnia iam dicta, & in eis posuimus nouem complicationes de magna, & parua figura capitis. prima complica-

tio uel primum caput est, quando caput est mediocre in magnitudine cum suis agnatis bonis, & eius figura laudabili, tunc hoc signum est cerebrum esse bonũ, & in temperatura, & in substantia, & bonum motum, qui ad cerebrum attinet, nisi impediat cor, istud caput erit quidem optimũ. Nam est, ut regula aliorum, ad quod omnia reducuntur. & isti plurimum pollent in his operationibus, quantum ad cerebrum pertinet. secundum genus capitis, uel gradus est, quando caput est magnum, & utrinque concinnum antè, & pòst habet suas eminentias, & agnata sua magna antè, & retrò: istud caput parum declinat ab optimo capite. Habentes autem tale caput dicuntur sapientes, & ualidi, non tamen formosi, sed deformes satis. sed qui medij sunt, illi dicuntur magis sapientes, quam qui sunt in secundo gradu, habentq; multam cerebri substantiam, & bonam. Tertius gradus est, quando caput est magnum, & concinnum: sed concinnitas tantum est à parte antè, quæ pars anterior est eminens, quæ habet agnata sua ualida, à parte uerò posteriore caret eminentia, & agnata, posterioraq; debilia iste gradus habet, dum est magnum cum eminentia anteriori, & concinna, sed posterius deficit, & dico istud caput semper indicare substantiam cerebri multam, sed humidã ualde. & ideo est inepta ad constitutionem cerebri, quia deberet esse siccior, cum cerebellum constituatur à siccitate. habet igitur tale cerebrum materiam multam, sed humidam nimis: sed isti uiri sunt deformes, &

debiles,tamen sunt pudentes, & bonorum morum.habent enim partem anteriorem concinnam, & laudabilem,quæ est apta ad recipiendos spiritus,ideoq; in tali parte cerebrum est bonæ substantiæ ad recipiendum antè,quia pars posterior manca, & debilis est,suntq; debiles isti, & deformes, sed sapientes, & optimi. Quartus gradus est oppositus huic tertio dicto: nam in hoc est caput magnum,quoniam habet eminentiam tantum à parte pòst; in parte uerò anteriori minimè. qui etiam uiri, tale habent caput,sunt ualde robusti,sed mali,uiriq; obstinati. in his enim est cerebri nimia siccitas, quemadmodum accidit in baiulis. licet sit materia multa,tamen nimis sicca est. quintus gradus est,in quo, & quando caput est paruum, & utrinque concinnum,habetq; sua agnata ante, & retrò concinna, & ualida,est etiam malum caput: sed non pessimum, quoniã tale caput indicat hoc cerebrum bonæ substantiæ, sed admodum paucæ: atque malum est signum,uirtusq; fuit ualida à formatione,sed defecit materia. tales homines sunt obstinatißimi, supersticiosi, melancholici, minimeq; studiosi, & aliquo pacto non habendum est commercium cum ipsis, & sunt tandem pessimorum morum: & ratio est, cum caput undiq; paruum sit, spiritus in cerebro coarctantur, & dum occluduntur,igneunt, & adurunt cerebri substantiã. itaque caueatis ab his hominibus, caput paruum habentibus. Sextus gradus, quando caput est paruum, & ante est concinnum, sed posterius non:imò inconcinnum.

cinnum. isti non sunt sic mali, ut in quinto gradu iam dicto, satis bene cogitant, sed sunt debiles. Septimus gradus est eorum, qui habent caput paruum, sed posterius tantum concinnum, anterius uerò non: & isti sunt dementes, stupidi, maligni, iracundi, tamen sunt ualidi: ratio est, quia istis uentriculi anteriores cerebri sunt bene positi, tamen sunt ualde parui: unde spiritus alterantur à corde: proptereà quòd sunt depressi, non possunt exhalare. quare isti tales sunt necessario mali. octauus gradus habet caput magnum, utrinque uerò inconcinnum, neque ante, neque post est concinnũ, nullamq; habet eminentiam. isti sunt stolidi, quẽadmodum stultorũ genus hominum horum est in his mentibus, & in alijs, talis quidẽ indicat materiam multam, sed ineptam, & inobedientem calori: quoniam calor non potuit bene effingere bonam formam ex ipsa. atque sunt quemadmodum plantæ, & rarò est, quod non habeant membra alterantia, ideo sunt sicut monstra in specie humana. Nonus gradus habet paruum, & utrinque inconcinnum sine eminentia aliqua, ideo in omnibus operationibus sunt peßimi, & turpes, deformesq;, & iniquißimi, malorum morum qui tale caput habent. unde erat quidam Ianelus apud Cardinalem hostiensem Ferrariæ, qui erat minus prudens, quam canis, & erat mimus, habebat etiam caput magnum, ut hæc manus clausa, & ut uideretur illius caput esse pomum: iracundus semper uolebat pugnare modo cum uno, modo cum alio, nesciebat nomẽ

ali-

alicuius, nihilq; prorsus sciebat, & quidem credo ipsum non habere animam rationalem, cum esset similis cani in omnibus operationibus, hæc satis dicta sint in tabulis, ne conteramus tempus. in textu duo sunt notanda, primum caput inconcinnum utrinque, uel paruum, uel magnum, nõ potest habere bona agnata: deinde ubi caput concinnum, uel paruum, uel magnum habet bona agnata, & ualida. Iam itaque satisfecimus tribus primis fontibus ab actionibus, & paßionibus, ortum habentibus pro dispositione capitis tam sensuum interiorum, quã exteriorum, restat modo quartus fons, uel genus quartum actionis animalium interius cognoscentes, in quo genere non immorabor multum, ut faciunt quidem recentes in dicendo, quot sint potentiæ gubernantes, & dicunt multa, & falsa, ac nonnulli illorum confugiunt ad Arabas dicentes illas esse. vij. in cerebro imaginatiuas, quæ nunquam Arabes imaginarunt. sed hæc non attinent ad munus nostrum, cum sit philosophi opus agere de his in secundo de anima. Itaque hoc labore supersedeo: supponamus esse tres uirtutes, ut dicit Arist. & Gal. imaginatiuam, discurrentem, & memoratiuam: sicq; erunt tantum tres uirtutes gubernandi interiores, quæ perpetuò faciunt indicia de temperatura cerebri. Nam sunt propriæ ipsi cerebro, & sunt in eo, ut in suo instrumento proprio. unde ualebit hæc bona consecutio per conuersionem: sunt signa bonarum operationum, ergo & bona cerebri substantia: si malæ operationes,

ergo

ergo mala & cerebri ſubſtantia . ſi uerò fuerit mala ſubſtantia cerebri,ergo & malæ operationes,& contra:ſi malæ operationes,ergo & mala ſubſtantia,& ſic conſecutio conuertitur , & rectius,ut ſi animal eſt rationis particeps,ergo riſibile,ſi riſibile,ergo rationis particeps . de his dictum ſit hactenus pro his, quæ tractauit Gal.

Cap. XII.

EARVM AVTEM OPERATIONVM, QVAE OBTINENT PRINCIPATVM, VIRTVS, AC VITIVM, TANTVMMODO INDICIA. Circa hoc caput Gal. facit duo præcipua,affert tria indicia,quæ ſumuntur ab operationibus,quæ indicant ſubſtantiã cerebri:deinde affert alia indicia , quæ ſunt pro temperatura cerebri , ut quando aliqua qualitas excedit, aut non : hæc ſunt de temperatura indicia.ſubſtantia uerò,uel modus ſubſtantiæ ipſius , aut mollis, aut dura: lenis, aut aſpera: ſubtilis,aut craſſa.dicemus igitur proponere Gal.tria indicia,circa ſubſtantiam cerebri:deinde alia pro temperatura ipſius,& circa primam partem de ſubſtantia cerebri dicit Gal. Notate ſubſtantiam cerebri cognoſci à tribus:primum ab ingenio, nam qui habet bonum ingenium,& ſagax,& ſolers,illa ſubſtantia cerebri eſt ſubtilis : qui habet ingenium obtuſum , ut cum difficultate diſcat,habet ſubſtantiã craſſam,& qui facile

cile discunt, arguunt substantiæ mollitiem: qui uerò difficulter discunt, & sunt tenacis memoriæ, illi habent substantiam duram, sicut qui faciiè obliuiscuntur, & facilè discunt, dicuntur mollis substantiæ, & qui memorantur, semper sunt duræ substantiæ: secundum ergo diuersitatem operationum cerebri arguitur diuersitas substantiæ eius; ista sunt indicia de substantia cerebri, de quibus tribus primo agemus. Pro intellectione autem horum debetis primum notare ex uerbis Gal. hoc in loco colligi manifestas has tres uirtutes habere suum proprium instrumentnm, sicut & exteriores: nam sicut oculus habet cristallinum humorem, quod est suum instrumentum: ita hæ tres potentiæ, quæ cognoscunt, cerebri habent partem anteriorem in cerebro pro instrumento, & qui dicunt has uirtutes non esse in cerebro, hi decipiuntur. Arist. ponit etiam cerebrum esse instrumentum harum trium uirtutum, ita ut in parte anteriori sint hæ species receptibiles, ut in libro de memoria, & reminiscentia dicit, quod qui habent substantiam crassam cerebri, illi male intelligunt, quia nimia humiditas cerebri habet refrigerare cor. Nam Arist. uult etiam cerebrum esse factum ad contēperandum calorem cordis, non ad refrigerandū nimis, & dicit ibi philosophus, quod ubi substantia cerebri, uel est calida, uel humida, uel frigida, uel sicca, habet diuersas facere operationes eius, ita ut qui habet cerebrum humidum, & crassum, illi male memorantur ob nimiam humiditatem, & sic etiam philoso-

phus

phus ponit inſtrumentum corporum harum trium uirtutum. Secundum quod debetis ſcire & habere, eſt, quòd ſiquid imprimatur in aliquo ſubiecto ſecundum tres dimenſiones, requiritur ſubſtantiã eſſe tenuem: quoniam hæc eſt ualde facilis ad recipiendum, & minutiſsime recipit, quod recipit: ſed dum ſubſtantia eſt craſſa, non facile recipit ſecundũ omnes dimenſiones: uel ſubſtantia ſit dura, tum non facile ſit impreſsio. præterea ſciendum, & ſupponendum, quod mollities non tantum facit, & adiuuat ad hoc, ſed etiam facit, ut facile deleatur. facit ideo humiditas, ut facilis fiat impreſsio, & etiam ut facile deleatur ipſa impreſsio, contrarium uerò ei facit affectum contrarium: nam ſiccitas non ſolũ eſt difficilis impreſsionis, ſed etiam adiuuat adhoc, ut quod ſemel eſt impreſſum, diu detinetur, & non facile deletur, ſed diu remanet. primum ergo ſuppoſitum eſt, quod hæ tres uirtutes habeant ſuum inſtrumentum cerebrum: ſecundum eſt facile, uel difficile impreſsioni, tertium ſuppoſitum, quod debetis ſcire, eſt quòd harum uirtutum ſunt tres naturales potentiæ: nam longe differt dicere, ingenium eſt facilitas diſcendi, & ingenium eſt potentia bene agendi. Nam primum ingenium eſſe facilitatem diſcendi, eſt potentia naturalis in uirtute intellectiua communis intellectui, & imaginatiuæ, quando bene imaginãtur, ac etiã facile accipiunt, quia ſic eſt uirtus naturalis in uirtute intellectiua, & eſt propriũ ipſi homini. facilitas enim iſta diſcendi comuniter attinet & ad imaginatiuam,

& ad

& ad cogitatiuam. Ideo qui bene imaginantur, recteq́; imprimunt, illi dicuntur facilè discere. Memoria uero est naturalis potentia uirtutis rememoratiuæ, suum contrarium est obliuio. Quantum ad ingenium in summo, & in suo significato sumptum dicitur de natura uniuscuiusque animalis, ita ut Virgilius accipiat ingenium in hoc significato pro natura aruorum, dum dixit: haud equidem uideo. Dixit etiam & pro plantis, & pro animalibus irrationalibus loquendo metaphoricè, sed nos loquendo de ingenio propriè dicto dicimus, quod est uirtus illa intelligendi, & uirtus recipiens minutißimam speciem quamcunque: sic ergo capiendo ingenium proprio modo dictum quid est ipsum? ingenium nihil aliud est, nisi uirtus interior concipiendi minutißimè rem, qualiscunque fuerit illi oblata, ut habeat omnes suas differentias illius rei complетè, & perfectè, ita ut nihil deficiat ad habendas ipsas differentias. Vnde quisquis fuerit talis ingenij, ille appellabitur ingeniosus, & solers, & erit tenuis substantiæ cerebrum, ideo cum sit huiusmodi substantia, penetrabit intus ad omnes differentias exactè, quemadmodum dicit Arist. in secundo de partibus animalium quarto, uel quinto, ubi dicit, qui habent sanguinē tenuiem, hi habent intellectum magis exculptum, quod minutißime omnes lineas rei sculpendæ, ac rei habendæ considerant, & unamquanque partem, & differentiam rei imprimendæ animaduertunt usque ad profundum, Itaque sunt glafiloteria, ut exactè penetrent, conside-

considerantes unumquodque in ipsa re: sic enim asserit Arist. nam ipse conuenit cum Gal. de modo intelligendi, licet non conueniant in instrumento. Dissentit Galenus ab Arist. qui ponit ratione substantiæ tenuis sanguinis ingenium esse: ille ponit ratione substantiæ tenuis cerebri ingenium, erunt etiam talis substantiæ ij, qui habent tale optimum ingenium: satis est, qui erit huiusmodi ingenij, erit etiam talis substantiæ, & qui habent tale optimum ingenium Anchini dicuntur, ut dicit Gal. propterea quòd proximè, & ad amußim rem attingunt, & accedunt. & ideo tales homines dicuntur ingeniosißimi, quia proprie recipiunt ueritatem rerum, sunt inquam isti homines tales ingeniosissimi, ob hanc naturalem potentiam intellectus, quæ Anchinia dicitur, sed facilitas discendi est aliud separatum ab iam dicta. Nam facilitas discendi, & facilis apprehensio uniuscuiusque rei, uel speciei, non curo inquit, an apprehendant speciem usque ad ultimas differentias, hoc non est munus horum, qui facilè discunt, imò qui facile apprehendunt, nō sunt ingeniosi. Nam isti tales, ut facillime discunt, ita facillimè quoque obliuiscuntur; & sunt temerarij, & leues non multum, & rarò perficiunt: quoniam nobilitas cerebri non finit ipsos permanere in uno proposito: non autem manent in uno proposito ob caliditatem substātiæ cerebri: cum mollitie iudicant, sed temerariè: uidentur enim multa scire, tamen pauca sciunt, & quæ cogitant, subitò dicunt, & ea uolunt sic esse, & hoc pro

pter

pter calidam & humidam, siue mollem cerebri substantiam, & Gal. dicuntur isti προπετεῖς. i. nimis temerariè proferentes opinionem suam, suntq; ut ardeliones peßimi cum modo in re una permaneant, modo in alteram descendant, & in aliam: sed qui sunt ingeniosi, aliter se habent, cum minutißime uniuscuiusque rei differentiā exactè considerent, & perpendant, ac in se retineant. habent isti optimum iudicium, & semper perficiunt. Nam iudicium in ipsis semper idē permanet, tale autem iudicium non potest esse, & permanere cum caliditate, & humiditate cerebri, cum caliditas coarguat immobilitatem. ergo iudicium non potest stare, optime quidem persistit iudicium cum cerebri frigiditate. unde quicunque habent sanguinem frigidum, atque tenuem, illi sunt ingeniosißimi. sic enim caliditas in cerebro, facit admutationem, mobilitatem, & dementiam, uel temeritatem: frigiditas uerò ipsius cerebri facit ad retinendum, & ad sapientiam, atque ad bonos mores. Vnde Aristo. in problematibus 30. problematum parte p. inquit omnes sapientes, ac philosophos fuisse melancholicos, non quia haberent sanguinem crassum, & adustum, sed subtilem, & tenuem, atque frigidum: isti enim sapientes profundè rem recipiunt; non autem facilè, imò cum difficultate, sed optime respiciunt propter sanguinis subtilitatem usque ad minutißimas, & ultimas differentias: habent prætereà, quòd recte ponderant, & perpendunt omnia ratione frigiditatis moderatæ, non stupefacientis;

facientis ; quoniam cum cordis spiritus sint admodum calidi, & actu calidi, ideo natura dedit cerebrum temperatè frigidum ad contemperandum illos spiritus calidos. Habetis iam quomodo tam facilè addiscere, & difficulter addiscere differunt, & quomodo facilè discere distat ab ingenioso, propterea quòd qui facile discit, non semper addiscit, at ingeniosus semper, & optime: unde sequitur secundum propositum ibi. DISCENDI VERO FACILITAS &c. Discendi facilitas facit ad obliuionem facilem ob rationem dictam, quod qui facile discit, facile quoque obliuiscatur sic enim difficulter memoratur, quod isti sunt pariter obliuiosi: & suum oppositum, qui difficulter addiscũt, etiam difficulter obliuiscuntur, & tales sunt memores, & ita habetis facilitatem discendi stare cum obliuione, difficultatem uerò discendi cum memoria. sed ingenium separatum ab utroque, quod distat contra nouos, oppositum tenentes: nam non distinguunt: ideo nihil mirum, si incidunt in maximas ambiguitates, & quamplurimos errores inextricabiles. Bonum ingenium enim arguit tenuitatem substantiæ cerebri: facilitas uerò discendi arguit mollitiem cerebri, & durities arguit difficultatem discendi: sed cum memoria. MOBILITAS QVOQVE IN OPINIONIBVS CALIDITATEM: STABILITAS AVTEM FRIGIDAM &c. Vbi Galen. habet quod bene operari in his omnibus indicatur super cerebri substantia, non autem de temperatura eius: ingenium

genium enim dicit cerebri ſubſtantiam ſubtilem:at facilitas diſcendi arguit mollitiem, & humiditatem, & difficultas præſupponit ſubſtantiæ eius duritiem, non autem temperaturam. Hæc uolui dicere ob nonnullos medicos, qui in collegijs obſtinati uolunt, quod non eſt bonum ingenium cum frigiditate temperata cerebri: ſed dicũt, ille habet bonum ingenium, ergo cerebrum calidum: & negant id attribui poſſe frigiditati. apparet ideo iſtos falli, qui uolunt ab operationibus argumentari ſuper qualitates ipſius cerebri, non autem ſuper ſubſtantia eius: & non uident iſti, quod ingenium conſiſtit in retinendo, & calidi non eſſe retinere, ſed ad mobilitatem: retinere uerò eſſe ad frigiditatem temperatam non intenſam, quia ſi intenſa frigiditas eſſet, deſtrueret, & non retineret.

Vbi erit ſubſtantia cerebri ſubtilis, illa tantum non erit limpida: nam non obſtat aliqua eſſe ſubtilia, quæ tamen non ſunt limpida; bene uerum eſt, quod in multis, ubi eſt ſubſtantia ſubtilis, ibi quoque limpiditas patitur in multis. nam non eſt credendum, quod ubi cerebri ſubſtantia eſt tenuis, & ſubtilis, ſit limpida, quemadmodum bene uerum eſt in urinis, & in uenis: quanquam non ſemper: at in cerebro nunquam eſt limpiditas. Nam cerebrum, cum habent ſpiritus in ſe, non tamen dicitur limpidum. At anima quoniam apparet clara, limpida, tunc bene habet ſpiritus incluſos, ſic de uino. cum uero non eſt limpida urina, nec uinum clarum, tunc carent ſpiritibus, & non poſſunt dici lim

pida, sed & si cerebrum habeat spiritus, non tamen unquam appellatur, ut limpidum. Ideo non credatis, ubi est substantia cerebri subtilis, nos intelligere de subtilitate cerebri, quemadmodum dicimus de subtili substantia urinæ, aut uini, sed tamen intelligi debet cerebrum subtile, quantum tolerat ipsa substantia cerebri. quoniam facile imprimitur omnis differentia secundum trinam dimensionem, & si citò obliuiscatur, sic etiam de substantia cerebri, quæ cum difficultate capit, tamen optime retinet: sicuti de memoria, quæ cum fuerit substantiæ duræ, facilè retinet, quod apprehendit, quando uerò est mollis, tunc facilè quod acquisiuit, facilè quoque dilabitur. sic dicta debent intelligi, quod durities in substantia facit ad difficilem impressionem, sed diu retinet, sicuti de impreßione in memoria oportet, ut fiat in substantia tenui molli, in qua facilis fit impreßio, facile autem labitur memoria. tertium erat, quod dicebamus, quænam esset uis, quæ appellatur ingenium, quoniam qui facile discunt, non sunt ingeniosi. quartum erat quod in substantia cerebri est quædam naturalis potentia, uel impotentia, prout est substantia tenuis, uel crassa, uel dura, aut mollis. Secundum enim has differentias talis substantia producet illas tres uirtutes animales interiores, uel ualidas, & potentes, uel inualidas ad impreßionem, quæ uires nascuntur in corpore cerebri, sed à qualitatibus substantiæ cerebri, & uirtutis, quod forte omnes recentes dicunt, & nihil magis certum habent,

bent, & tenent, quod dicunt: iste uir habet bonum ingenium, ergo habet substantiam calidam cerebri, quia habet ingenium ad intellectionem, habetq; animæ operationes: ergo habet substantiam cerebri calidam: quod quidem expresse est contra Gal. ut per uos ipsos potestis uidere. Nam inferius uidebitis, quod indicatur caliditas in cerebro, & si arguat ingenium, uel non; an uero aliud, & isti per se citant locum hunc, quod omnino est contra ipsos, si bene uideant, ut iam patet, & inquit frigiditatē cerebri facere operationes immobiles. Accedamus modo ad literam, INGENIVM QVIDEM &c. Arguit subtilem cerebri substantiam, quia quicquid subtile est, apprehendit rem, sicut est secundum omnes differentias, & dimensiones exactè, ut de uino etiam limpido, quod optime apprehendit, etiam partes aquæ, si permisceatur ei aqua. Sed omnes dimensiones, & imaginationes intelligit: ergo Gal. cerebri substantiam tenuem, quia optime apprehendat: & manifestum est per ea exteriora, quæ sunt subtilis substantiæ, & etiam limpidæ propter spiritus: oppositum eius facit, quod est lutulentum, & crassum. Nam sic non potest habere ingenium, habet ille ingenium, quod distincte potest percipere, & apprehendere omnes imagines, quia talis substantia est tenuis, & subtilis. TARDITAS INTELLECTVS AVTEM CRASSVM &c. Quia ubi est crassa cerebri substantia facit oppositū substantiæ tenuis, quæ non percipit species, & imagi-

nes, niſi indiſtinctè ſecundum omnes dimenſiones, tale inquam dicetur ſubſtantiæ craſſæ cerebrum. DISCENDI VERO SVBTILITAS &c. Hæc omnia ſunt clara per iam à nobis ſuperius dicta. Sup poſuimus ſupra ſecundum Gal. in ſubſtantia cerebri eſſe illam uim intelligendi, & uidimus cerebri ſubſtantiam eſſe ſubtilem aliquam, & etiam liquidam: quia in ſe habet ſpiritus, non tamen limpidam eo modo, quo uinum, aut alius liquor: ſed ut patiatur ipſum cerebrũ, & uidimus, qui habent facilitatem diſcendi, & memoriam facilem, & fluidam, hi habent ſubſtantiam cerebri mollem, & humidam: facile enim ſuſcipiunt, & imprimunt ſpecies, & differentias rei ſecundum omnes dimenſiones, ut facit cera. Sed modo facilè pòſt nõ retinẽt, quod ſuſceperunt, imò facilè obliuiſcuntur, & producunt ſuas impreſsiones ob cauſam iam dictam, quia ſunt ualde mollis, & humidæ ſubſtantiæ. facile ergo ſuſcipiunt ſpecies, ſed eas non diu retinent. oppoſitum autem eſt de habentibus cerebri ſubſtantiam duram, ſiccamq́; : quoniam ſi cerebri ſubſtantia fuerit dura, illa difficultas conſiſtit in re, uel ſpecie: atq; dum perceperit illa, difficillime obliuiſcetur: diuq́; retinet ſuas impreſsiones, quemadmodum fit in marmore, in quo difficulter fit impreſsio, ſed facta diu remanet, difficileq́; remouetur, non intelligatis tamen cum dico cerebri ſubſtantiam aut duram, aut mollem, uel fluidã quod ſit talis, uel talis ſicuti mellis, uel fluida ſicuti, uel qualis aqua, uel dura, quemadmodum lapis: non enim

eſt

est dicendum hoc pacto, sed dicimus substantiam cerebri humidam, & fluidam, ut fert substantia cerebri, & ut conuenit ipsi cerebro in comparatione, & in respectu substantiæ separatæ. Nam ubi fuerit cerebrum humidius, quam conueniat, & par sit, appellamus ipsum fluidum, non ut sit qualis est aqua. Ideo quia est humidius altero cerebro uel minus humido, aut temperato, sic dicimus de cerebri substantia dura, non quod sit dura, ut lapis, sed dicimus ipsam duram, quando recedit à temperato cerebro uersus duritiem, & siccitatem, & sic dicimus ipsum durum, prout conuenit substantiæ cerebri. & ideo sic debemus dicere, uel de humido, uel de duro cerebro, sicut solet dici de formica una, quæ sit magna, cum nulla sit magna, sed respectu aliarum, sic dicimus de cerebro in respectu alterius cerebri uel humido, uel duro: hæc omnia debetis supponere pro bono conceptu dicendorum. MOBILITAS QVOQVE IN OPERATIONIBVS CALIDAM, SVBTILITAS AVTEM FRIGIDAM &c. Diximus ab initio huius capitis quemadmodum Gal. intendebat tradere indicia sumpta ab operationibus intrinsecus, uel à tribus uirtutibus cerebri interioribus principatum obtinentibus, quæ indicia manifestarent de substantia cerebri, ut dum uoluit tradere huiusmodi signa indicantia de substantia cerebri, quæ sumpta essent ab illis tribus operationibus, diuisit in duo membra. prius tradidit, quæ sunt in substantia, et quæ sunt ipsius cerebri

indicantia ipsam substantiam, qualisnam esset, & qualis esset sua naturalis potentia, uel impotentia, ut ingenium quale esset, ut de memoria, & de facilitate discendi, quæ omnia indicant ipsam cerebri substantiam. Nunc modo ex his operationibus regitiuis uult ostendere, quænam sit temperatura cerebri, iam dixit de substantia, & inquit quod mobilitas in operationibus arguit caliditatem cerebri, quod omnino est contra istos uolentes eos, qui habent bonum ingenium, habere cerebrum calidum. Videatis quæso, si potuisset Gal. planius ponere, seu dicere oppositum horum recentiorũ, & uerius: dum dicit mobilitatẽ, arguit caliditatem cerebri, quæ quidem mobilitas non facit bonum ingenium, sed amentiam: ideoq; errant. mobilitas igitur opinionum arguit cerebri caliditatem. sicut & stabilitas arguit cerebri ipsius frigiditatem. pro exquisita horum uerborum ueritate, debetis annotare quemadmodum cerebri substantia est uis harum trium operationum, uel uirtutum interiorum memoriæ, discursus, & imaginatiuæ: sicut enim hæ potentiæ non possunt operari, nisi habeant suum instrumentum congruum, sicut etiam artifex bonus, licet habeat artem suam, non tamen unquam poterit exercere eam, & operari sine proprio suo instrumento: sic etiam hæ potentiæ, uel uirtutes cerebri internæ, & si persistãt in substantia cerebri; tamen nunquam poterunt operari sine proprio suo, & debito instrumento, quod instrumentum est ipse spiritus: oportet enim ipsas habere

bere ſpiritus pro inſtrumento: ſpiritus autem, ut patet per ipſum Gal. in octauo, & nono de uſu partium, & in ſeptimo de placitis, & octauo, & alibi ſæpe probat ipſos ſpiritus eſſe proximum inſtrumentum, & præcipuum animæ. quod dicit Ariſt. ſpiritus eſſe proximum, & præcipuum inſtrumentum animæ? Hæc inquam debent ſupponi, ut manifeſta, & nota cum anima, & ideo harum potentiarum cerebri intus inſtrumentum ſuum proprium ſunt ſpiritus, nemini dubium eſt, quod pro ſubſtantia, & diuerſitate horū ſpirituum, erunt etiam hæ operationes tales, uel tales, & iſte motus, uel diuerſitas indicatur à qualitate. ſicut enim uerbi gratia artifex cytharedus, uel muſicus habet ſuā artem ſonandi, qui ſi habebit ſuum inſtrumentum. i. cytharam, & pulſet, ſonabit, & habeat quodcunque inſtrumētum fuerit, modo pulſet, ſonando indicabit hāc ſuam artem, tamen pro qualitate ſui inſtrumenti uel falſi, uel boni facit bonam, uel malam armoniam, & uarium eius modum, ſecundum quod illud inſtrumentum tale, uel tale, & ita uariabit ipſam: ſic de cerebro ducendum eſt; quamuis enim potentiæ tales, & uirtutes hæ ſint in ſubſtantia cerebri, tamen modus operandi ipſarum ueniet à temperatura cerebri, ut temperata fuerit talis, uel talis, ut puta calida ſic, & ipſæ potentiæ alio modo operabuntur. Vnde ſi temperatura fuerit calida, facile mouebuntur hæ potentiæ ad opus: ſi frigida ea erit, tunc non ſic facile, ſed ſtabiliuntur, & firmantur. Vnde debetis etiam notare, cum

ſpiritus

ſpiritus ſint præcipuum inſtrumentum animæ, & ſint ſpiritus animales inſtrumentum harum operationum cerebri,ut operationes harum uirtutum ſint optimæ, opus eſt etiam ipſos ſpiritus eſſe bonos tenues,& temperatos,& bonum inſtrumentum earum ad bene operandum,& ut deueniant ad tale temperamentum,ſint apti ad tale munus perficiendum , & cum ad bonum ingenium, non tantum oporteat impreßionem bonã, ſed etiam retentionem à moderata frigiditate retinente,ſi debet bona operatio fieri,& cum ſpiritus animales generentur ex ſpiritibus uitalibus , ut habetis in nono de uſu partium,qui uitales exeuntes ab ipſo corde ſunt calidi, & mobiles ualde , ita ut neſciant ſtare loco,tunc non ſunt apti ad operandum: at cum tranſeunt illi ad cerebrum , quod ſua natura eſt frigidum, fiunt ſpiritus animales ex ipſis uitalibus, & contemperantur à frigiditate cerebri,non quod fiant ſtupidi, ſed contemperantur . Vnde facta aliqua extinctione feruoris.in illis,tunc ſtabiliuntur,& fiunt apti ad operationes obeundas;tunc enim ſtant , & poſſunt iudicare diſcurrendo, tanquam proprium inſtrumentum animæ,ut ipſa poßit bene iudicare. Et ideo ſi illæ potentiæ debent bene operari, oportet inſtrumẽtum eſſe aptum, & ſpiritus animales , qui ſunt inſtrumentum animæ ſint ſtabiles, & temperati:non enim nimis calidi,non nimis frigidi, quia nimia caliditas facit ad motum magnum, nimiaq; frigiditas facit ad ſtuporem, & ad inſenſibilitatem. ſecundo boni, & temperati ſic bonum

bonum & temperatum debet esse ingenium. Vnde cerebrum secundum & Arist. & Gal. à natura ad hoc factum est, ut refrigeret, & contemperet spiritus uitales, ipsiq; uitales transeunt in animales. Dum igitur cerebrum est huiusmodi naturæ, ut habeat contemperare uitales spiritus, si contemperat eos, tunc tales spiritus erunt optimi, & bonum instrumentum pro illis uirtutibus animalibus. ergo & bonum cum sit instrumentum, & eorum operationes erunt bonæ, cum aderit non nimia frigiditas, non nimia caliditas, sed moderatio tantum. His sic stantibus supponatur cerebrum calidius esse, & recedere à temperamento suo uersus calidum, & spiritus uitales ascendere ad tale cerebrũ calidum, quod quidem inueniunt satis calidum, si illa cerebri temperatura sit calidior, quam conueniat, non poterit facere tunc suum munus debitum, quod est, refrigerare, & contemprare illos spiritus uitales ferueſcentes, imò dimittat eos calidiores, quia si temperatura sit talis calida, poterit tantum calefacere, non autem refrigerare, & sic non poterit representare illos ad primum sensorium ad discursum, & rationem. Quare tales spiritus tunc erunt ualde mobiles instabiles, nõ poterunt firmari, nec tẽperari ob cerebrum nimis calidum, quemadmodum est uidere in ebrijs, qui modo imaginantur unam rem, modo aliam: sic faciunt phrenitici, qui in singulis uerbis bebent tot, & uarias sententias, & hoc ob multos uapores calidos ascendentes, & descendentes, qui habent mutare sua phantasmata,

tasmata, & ipsa alterare, modo huc, modo illuc, delirant & loquuntur sine proposito, unumquodque uerbum prolatum habent per se substantiam suam: nimis enim in his calidi, & feruidi sunt spiritus ipsi: sic accidit ueluti pueris, qui propter uapores ascendentes calidos non permanent in sententia, & mobiles fiunt respectu iuuenum. sic pariter dicendum est de iuuenibus respectu senum esse mutabiles propter eosdem uapores feruidos, & spiritus ebullientes. Vnde dicit Arist. septimo ethicorum, quod anima intelligendo, sedendo, quiescendo fit prudentior, quod spiritus limitantur, & illustrantur magis semper. unde dicit iuuenes non esse aptos ad philosophandum in moralibus, quoniam non sunt stabiles in opinione, & hoc ratione caliditatis, frigiditas uerò est quæ stabilit: uideamus modo quid faciat, etsi enim frigiditas temperata, seu moderata cerebri faciat prudentiam, & si sit frigidior cerebri temperatura, quam conueniat, & ut congelatio, & uitales spiritus feruidi secundum naturam, qui ascẽdunt ad cerebrum, ut contemperentur, & ut refrigerentur, quod fit, quoniam spiritus illi sunt tenues subtiles, & temperatura cerebri est frigidior, quam conueniat, fit hoc primum, ut bene contemperentur: sed in hoc non persistunt, ut sunt stabiles, quoniam frigiditas illa est uehemens, facit deinde illos stupidos ex stabilitate, & tandem spiritus illi fiunt ita immobiles quẽadmodum lapides, semper magis, ac magis augetur frigiditas cerebri, uel maior, uel minor iam fuerit. Ideo

debet

debet esse commoderata cerebri frigiditas ad contemperandos ipsos spiritus. Vnde Arist. in quinta particula problematum dicebat melancholiam temperatam in humano intellectu idem facere, quod uinum moderate sumptum, quod facit quandam hilaritatem ingenij, & moderationem: si uero immoderate fuerit sumptum, facit ebrietatem; sic dicendum est de frigiditate in homine, quæ dum est temperata, facit bonas operationes: si uero intemperata sit, & nimia, tunc habet corrumpere actiones, & inducit stuporem, & insensibilitatem: hæc enim per se sunt manifesta. nam si exhibeatis opium, quod est ualde frigidum inter simplicia, tunc inducet stuporem, si debita exhibeatur quantitas. si autem detur in magna copia ultra debitam mensuram, inducit etiam mortē. quare debent esse moderata & caliditas, & frigiditas, & consequenter spiritus animales, qui sunt moderati, & in temperie illi sunt boni, & sic patet, quod mobilitas in opinione arguit caliditatem in temperatura cerebri: stabilitas autem arguit frigiditatem etiam cerebri debitam. ista autem duo, mobilitas opinionum, & stabilitas habent etiam latitudinem, & multos gradus. Quæritur modo hic cur Gal. postquam posuit signa indicantia caliditatem, uel frigiditatem in temperatura cerebri, quare etiam non posuerit signa indicantia caliditatē, uel frigiditatem in temperatura cerebri: sed de his tacuit, tantummodo dixit de calida humida per excessum, hoc quidem patet: cur ergo tacuit has duas? nam

uidetur

uidetur diminutus? Notate si has numerasset duas, fuisset superfluus, quoniam iam superius locutus est de cerebro fluido, & duro, tamen uidetur debuisse etiam mentionem facere de humido, & sicco. nequaquàm: nam fuisset ibi superfluum, & superuacuum, quoniam dum loquitur de fluido, & humido. i. molli, necessariò intellexit etiam de humido, quoniā omne molle necessario arguit humiditatem, sic dicatur de duro. Nam durum arguit siccitatē necessariò, dummodo additæ sint duæ conditiones: quarū una est circa mollitiē: quoniā si quod molle est, fuerit colliquatum, non ualet dicere, tunc est molle, ergo humidum. & si sumatur aliquod ens, quod de natura sua est durum, & colliquatur, fiet molle, & præter naturā. nā suus naturalis status est durus, sic enumerandū est, plena pecunijs, crumena tunc est dura: si uerò euacuetur, fiet mollis: sic dicendum est de multis alijs. si. n. colliquātur, tunc fit mollities, & liquefactio illa non arguit humiditatem. Ideo molle sine colliquatione arguit semper humiditatem, durum quoque semper arguit siccitatem. modo sit hæc alia conditio, dum non sit congelatio: nam dum est durum, & est à congelatione, ut de glacie, & aqua congelata, tunc durities illa non arguit siccitatem, sed humiditatem: uel non sit repletum aliquo, ut aliquod molle uas sit plenum uino, tunc redditur durum, & non dicit siccitatem. Quare remota colliquatione, & congelatione semper molle arguit humiditatem, sicut durum semper arguit de necessitate siccitatem. In cerebro

bro hæc non possunt contingere, quoniam si cerebrũ est molle, hoc non euenit, quia fuerit liquatum, nec ina nitum: sic dum dicimus cerebrum durum, nec est durum, nisi sua natura, non quia congelatum fuerit, non quia repletum, ut potest accidere in exterioribus, sed est durum: quia in eo dominatur elementum siccum, & sua temperatura est sicca. substantia ergo cerebri est dura, quia siccitas in eo præualet, sic dicendum de molli cerebro, quod est molle: propterea quòd humidum elementum in eo dominatur. dum dicimus cerebrum molle, hoc est quòd humidum est, durum quòd siccum. quare Gal. dum indicauit per sua signa molle cerebrum, quid sit etiam indicauit per consequentiam necessariam, quod indicat, quãdo est humidum. pariter cum dicebat de duro, & iam indicauit per consequentiam necessariam, quod indicat, quando est humidum. pariter dum dicebat de duro, etiam indicauit de cerebro sicco, quid notare uellet, ideo hic inferius tantum attulit signa indicantia caliditatem cerebri in temperatura, seu frigiditatem temperiei. & ideo omnia posuit, & non fuit diminutus, neque superfluus, & de his satis. ADHVC ETIAM DVO IN DICIORVM GENERA MIHI VIDEOR PRAETERMISISSE &c. Vidistis iam, & ostẽdimus quemadmodum proposuit Gal. quinque fontes signorum: unde sumuntur indicia de temperatura cerebri. Primus fons, ut nos uidimus, de dispositione capitis, secundus erat à sensibus operantibus: diximus, unde

unde sumerentur, & unde nascerentur: tertius fons ab operationibus actiuis, quartus fons ab animalibus operationibus, & præcipuis. Dicit modo duo supesse quintum, & sextum fontem: quintus est operationum naturalium, sextus & ultimus ab accidentibus extrinsecus occurrentibus. pro intellectu autem horum uerborum notanda sunt duo, primum est, dum dicit ADHVC ETIAM DVO &c. Nam uidetur tria prætermisisse, non autem duo, nanque bene egit de uirtutibus actiuis, & fuit tertium genus: dicit se dixisse de illo quarto prius, tamen non uidetur, & quidem non dixit. Nam hoc fuit breuitatis gratia, non quia diminutus sit. Nonne uidistis quod, dum loquendo de figuris capitis, diceret, & eas distingueret, & loqueretur de operationibus capitis uel ualidis, uel non ualidis: indicabat super agnata uel ualida, uel debilia. nam qualia agnata cerebri, tales necessariò debent esse operationes: si operationes sunt ualidæ, ergo bona materia, licet quandoq; pauca, & cetera bona requisita ad principium generationis pro agnatis, & dum agebat de his operationibus de dispositione capitis, iunxit etiam actiuas operationes complectendo omnia simul, & hic de his non oportuit iterum dicere. meritò itaque tertium prætermisit, duo restant dicenda prætermissa, non tria. prætereà notandum has actiones naturales non esse proprias uirtutes, nec propria signa cerebri, nec affines: nam aliquo pacto nō attinent ad illud, quatenus cerebrum est, sed tantum quatenus membrū similare.

similare. sicut & de cæteris membris, ut similaribus pertinent. Membra autem dupliciter possunt considerari penes operationes suas, uno modo, ut similare est, & instrumentum, alio modo, quia temperatura mẽbri talis fuit, & ut oritur à quatuor humoribus, à quibus alitur, & nutritur. & quare temperatura membri hoc facit? quoniam hæ operationes naturales indicãt de bona, uel de mala temperatura membri per suos effectus, uel per sua media, quæ sunt ipsa excrementa. & ideo Gale. dixit se uelle considerare de his cerebri naturalibus uirtutibus, per quas deinceps haberemus temperaturam eius. Nam cerebrum quod bene retinet, & quod bene extramittit sua excrementa, illud dicendum est sanum esse, & bene dispositum per ipsas uires naturales optimas, bonum enim mẽbrum est, quod bonas habet operationes, quæ indicant bonam ipsius membri temperaturam: cum autem Gal. uelit ostendere non tantum de substantia ipsius cerebri, quænam sit, sed & de eius etiam temperatura, quæ maxime indicatur per operationes naturales. Ideo meritò dixit semper sunt duo, quorum unum est dicere de his operationibus naturalibus, aliud est de accidentibus extrinsecus prouenientibus. tertium notandum est actionum quasdam afferre indicationem sine aliquo medio, sed immediate, sicut sunt operationes regitiuæ, ut si quis recte intelligat, ille habet cerebrum subtile: si quis mobilis sit, indicatur in eo esse caliditas dominãs. Aliæ uero operationes non immediate, & per se indicant,

ſed per ſua media: hæ ſunt naturales operationes: non enim indicant ex ſe, ſed per alia media, per ſua excrementa, & effectus. Ideo habent cognoſci hæ, & reſolutæ ab operationibus ſuis naturalibus manifeſtis: quia ipſæ potentiæ naturales latent nos. quis enim cognoſcet, quomodo fiat expulſio bona, & concoctio, retentio bona, uel mala ex ſe, niſi ex ſuis effectibus, qui minime ſic haberi poſſunt, niſi per ſua media, quæ, ut dixi, ſunt ſua excrementa, & ad bonam concoctionem pernoſcendam per ſuum medium, quale erit? erit bonum: illud bonum excrementum, illud apparens: ſi ſic, ergo bona concoctio. ſic itaque ad habendas bonas operationes naturales cerebri, oportet ire per ſua media, quæ ubi erunt concocta moderatè ſiue fiant per aures, uel per oculos, aut per nares, aut per os, uel per palatum, modo ſint debita in quinque ſuis conditionibus, in bona ſubſtantia debitæ quantitatis, & qualitatis, ſicut habuimus in ſecundo prognoſticorum hoc anno. cum bene concoquat cerebrũ, ergo ſuæ operationes naturales bonæ: ſi bonæ tales uirtutes, indicatur bonam eſſe temperaturam: ſi bona temperatura, ergo bonum, & ſanum membrum. igitur ſic eſt cerebrum. contrà ſi mala fuerint excrementa de primo ad ultimum membrum, uel cerebrum erit ægrum, & male diſpoſitum. Quare uidetis iam quomodo hæ uirtutes indicantur, niſi ex ſuis affectibus, excrementis: ſi enim bona ſit concoctio necne? ſic dicendnm de uentriculo, & alijs membris huiuſmodi: ſi enim uentriculus eſt ſanus,

ſanus, fit debita in eo retentio, & expulſio in debito tempore. ergo tunc bene concoquit, & ſanus eſt, patetq́; has operationes animales, atque naturales manifeſtari non per ſe, & immediatè, ſed per ſuos effectus manifeſtos, quæ ſunt ſua excrementa: ut ſi quiſpiã comedat cibaria mala, & uniuſcuiuſque generis ei oblata, & bene concoquat, tũc iudicatis in eo uirtutẽ concoctiuam ualidam eſſe: ſic dicendum de alijs uiribus naturalibus: quæ dicta, quoniam ſic ſe habent, uidetis quid facit Gal. non potens harum uirtutum per ſe, dat per ſua media, per excrementa, & per accidentia extrinſecus occurrentia, & eſt ſextum genus. Ideo dicit ADHVC AVTEM &c. Videtur ſubticuiſſe diu, de quibus dicit ſe poſtea dicturum, quoniam aliter non poteſt facere, niſi det indicia de temperatura cerebri per uirtutes naturales, de q̃bus dicit per ſuos effectus.

Cap. XIII.

SIQVIDEM CEREBRVM SORTIATVR BONAM QVATVOR QVALITATVM TEMPERATVRAM &c. Incipit modo tradere ſigna indicantia ſalubritatem uel ut ſemper, & ſalubre ut nunc, pòſt indicat ſigna indicantia ſalubritatẽ ut nunc, quæ ſanitas appellatur ſanitas culpata. primùm ergo loquitur Gal. de ſanitate ſimpliciter dicta. OMNIA QVAE DIXIMVS, HABET MODERATA &c. Pro intellectione horum uer-

borum inquit Gal. si quis habuerit bonam temperaturam cerebri, ita ut non excedat in aliqua quatuor qualitatum, sed sit temperatura conueniens ipsi cerebro, tunc non tantum dicit Galen. istæ actiones naturales erunt bonæ, sed omnia perfecta ab ipso cerebro, uidelicet ipsi sensus erunt optimi, uirtutesq; regitiuæ etiã bonæ, & cerebri dispositio bona, & capilli, ut diximus, se habent: sed unum hoc notate, quod dicit Arist. in primo de generatione, & corrupt. ubi inquit in omni mistione quatuor ipsas primas qualitates inuicem agere, & inuicem pati, quæ quidem actio, & paßio ita se habent, ut ipsæ qualitates agendo tandem deueniunt ad unum ultimum gradum, qui est temperatura, & forma, quæ forma debet esse conueniens ipsius misti actionibus, in quibus actionibus, & reactionibus accidit, ut quandoque sit plus de una uirtute, & qualitate, quam de alia, ut plus de calido, uel plus de humido, uel plus de frigido, ita ut semper una primarum qualitatum habet excedere alias in ipsa mistione, etiã secundum qualitates dominabuntur, altera alteri sicut dominabitur in illo misto, sic de alijs. SI HVMIDITAS SVPERABIT, ET MOLLITIES ERIT EXCEDENS IBI &c. Et sic secundæ qualitates habent semper in misto unum actionibus, & reactionibus sequi actionem primarum qualitatũ. Vnde dico, quando una primarum qualitatum dominatur alteri p:imarum, sic sua qualitas secunda dominabitur alijs tribus: at ubi nulla primarum qualitatum in mi=

in misto agendo excedit, sed æqualiter ad pondus iustitiæ ipsum mistum sit, tunc ut nec mistum sit calidũ, nec frigidum &c. sed æquale in iustitia, si nulla primarum qualitatum superabit alias, nec quidem ulla secundarum superabit aliquam secundariam. nam mistum tunc non erit nimis durum, nec nimis molle, quod peruenire solet ab excessu primarum, sic etiam tunc non erit nec asperum nimis, nec nimis læue, nec nimis tenue, sed erit æquale in omnibus secundis qualitatibus, sicut etiam in primis, ut superius diximus, sic cerebrũ etiamsi nullum habuerit excessum: ergo erit temperatum: tũ enim erit excedens in tenuitate, non in crassitie, non in duritie, nec in mollitie. ergo ratione secundarum qualitatum nec erit nimis læue, nec nimis asperum si erit temperatum cerebrum, ergo & suæ operationes in substantia erunt bonæ, & temperatæ: quia non erit nimium mobile, nec stupidum, nec ualde molle, sic nec durum. ergo optime se habebit: ergo optimè discurret, bene imaginabitur, rectéq; memorabitur. prætereà in omnibus sensibus exterioribus exactè habebit, & bona erit dispositio capitis. prætereà si cauitates bonæ, ergo & habebit bonam, & debitam quantitatem. & si calor naturalis à principio fuerit bonus, & uirtus formatiua ualida, & sic habebit optimam formam: nam calor, & suum instrumentum formatiuæ. si enim caput erit bene formatum, & concinnum: ergo, & sua agnata bona, & ut oportet, & sic habebit operationes omnes tam interiores, quã exte-

riores sanas, ut iam dictum est: & habetis etiam optima, quæ sunt dicenda, ut dicit Gale. signa de naturalibus uirtutibus, quæ sunt excremēta, & accidentia extrinsecus occurrentia, optima afferent indicia in omnibus. Itaque erit tale cerebrū optimū, & tēperatum.

SI QVIDEM CEREBRVM &c. Si omnia iam dicta se bene habebunt in capite, si fuerint tēperata, ut dispositio capitis, & omnes sensibiles operationes tam interiores, quam exteriores, & uirtus motiua. deinde si excrementa erunt moderata, & laudabilia. ergo & operationes naturales erunt laudabiles, & sic cerebrum erit tēperatum. Diximus enim supra operationes naturales, non posse manifestari per se, sed per alia, nimirum media: quæ sunt sui effectus, & dicuntur excrementa. Excrementa autem capitis, aut sunt per oculos, aut per nares, aut per aures, aut per palatum: quæ si fuerint laudabilia in omnibus supradictis conditionibus suis, indicabunt suas uirtutes sanas, & optimas esse. cum ergo hæ naturales operationes indicentur per accidens, non per se, quia nemo uidere potest, concoctio an bona sit, uel mala, sic nec retentiua, quomodo hæc se habeat, sic dicendum de expulsiua, & attractiua: sed signa, quomodo hæ se habeant, sumuntur à suis effectibus, qui extra apparent. Nam si excrementa fuerint bona, & secundum naturā. ergo & actiones naturales erunt secundum naturam, & bonæ, quæ sunt attractio, retentio, concoctio, & expulsio. si ergo operationes hæ erunt

optimæ, necessariò & temperatura erit bona, & naturalis. Nam loquimur hic de naturalibus in capite: ubi enim apparet bona actio, est & bona ibi facultas, à qua prouenit actio: si bona operatio uirtutis, ergo & bona temperatura illius membri: quia ab ipsa temperatura proueniunt bonæ, uel malæ facultates. Dum itaque Gal. uellet uidere signa indicantia bonas temperaturas, quæ sumuntur ab actionibus naturalibus, quæ signa sunt in substantia corporis, sed progrediuntur extra corpus, cum non sint partes ipsius corporis, quia uersantur circa alimentum, & ista sunt excrementa, per quæ deuenimus in cognitionem uirtutum naturalium. præterea debetis scire, quomodo unumquodque membrum, dum uiuit alitur, & agit: dum uerò cessat agere, etiam à uita desinit. nam uita animalis consistit in calido, & humido, quæ caliditas est in actu, & fundatur in humido ipso, quo continuè nutritur: quod quidem humidum non tantum consumitur à calore innato, sed etiam ab extimis, seu extrinsecus occurrentibus, ut ab aere, cui semper occurrimus necessariò. deinde consumitur à laboribus nostris continuæ uitæ humanæ, & ab accidentibus animi, à coitu nimio, & à nimijs uigilijs, & tandem ab omnibus sex rebus non naturalibus inordinatè factis. cum enim hæc omnia sic se habeant, innata est una necessitas alimenti, cum ipsum humidum continuò ab multis resoluatur: quod quidem alimentum foueat ipsum humidum, & nutriat corpus, ne penitus absumatur. unde

ipsa natura fecit instrumenta conuenientia ad aßimilandum cibum ipsum corpori, & ut alimentum poßit conficere, & nutrire corpus, oportet, ut prius conficiatur in uentriculo: unde fit prima concoctio: postea iterum rectificatur in hepate, & est secunda concoctio alimenti. ultimo fit tertia concoctio, quæ est pro unoquoque membro corporis humani: in unaquaque uero harum concoctionum necessariò generantur excrementa, quoniam alimẽtum, quod debet nutrire corpus, & omnia membra, si debet nutrire, oportet, ut aßimiletur ipsi nutrito: sed nunquam potest alimentum fieri simile per concoctiones, nec alio modo ipsi corpori, quia omnino nõ possunt confici: remanent enim aliquæ partes inconcoctæ, & non mutatæ in nutrimentũ corporis: quoniam omne alimentum habet in se diuersas partes, ideo necessariò in unaquaque concoctione debent fieri excremẽta. in prima enim concoctione fiunt excrementa, id propter natura ei præparauit meatus, & uasa ad expulsionem excrementorum ipsorũ, quæ essent ampla, & conuenientia pro tali expulsione, quoniam in prima concoctione excrementa sunt satis crassa, & corpulenta, & in secunda concoctione: fecit enim uasa urinaria, & uasa bilis, quia excrementa non sunt corpulenta ita, quia sunt magis rectificata. prætereà & in tertia concoctione sunt excrementa, quæ quidem sunt sutilia in substantia in uno quoque membro. & ideo cum sint tenuiora, natura fecit tantum poros cutis: nam hæc satis sunt, per quæ talia excrementa

crementa excernantur,uel per sudorem,uel per insensibilem difflationem,uel per sordes,& ea omnia sunt excrementa tertiæ concoctionis expellenda: tamen natura habuit maximam curam præ alijs de tribus uentribus,de inferiori dictum est, sed & præcipuè de superiori,& de medio uentre, tum propter nobilitatem suam,tum propter suas operationes,quas agunt.Fuit igitur natura ipsa solicita, ut bene expurgarentur hi uentres duo,& mundi essent:deinde quoniam ipsi sunt superiores alijs, & recipiunt excrementa continuè aliorum uentriculorum,cerebrum enim semper recipit excrementa aliarum partium subiectarum: nam ipsum est supra alia mẽbra omnia,quæ cum recipiat, debet & ea excernere, & ita uario modo excernit excrementa ipsa,ut per nares, per aures, per oculos, per palatum,& pars eorum descendit ad medium uẽtrem : qua de causa facta est aspera arteria, ut muci expelli poßint.Quare natura fuit ualde solicita ad parandos meatus pro toto corpore,maxime ipso capite ad excernenda superflua: fecit enim nares, quæ sunt canales ipsi cerebro:deinde fecit meatus intra os, & sunt fauces, aures, oculi, & multæ aliæ commissuræ amplæ,uariæ,ut exiret sudor,& sordes . Quare uideatis, quam fuerit solicita natura, ad parandos tot meatus in capite,quot possunt & fieri excrementa in eo.Hæc enim uolui dixisse,ut sciatis, quoniam excrementa cerebri expulsa, & emendata indicant qualisnam sit temperatura ipsa, quoniam per hos effectus,
uel

uel per hæc media, qualia se habuerint cognoscuntur operationes naturales, ex quibus deinde operationibus cognoscitur temperatura ipsa. Dicit Gal. si excrementa bene fuerint concocta, & moderata in substantia sua, in quantitate debita, ac qualitate, & in modo excernendi, & in tempore debito talia habent indicare bonam tēperaturam, & laudabilem in omnibus: & licet tantum excrementa indicent de uirtute concoctiua uel bona, uel mala, consequenter tamen indicant & de alijs uirtutibus naturalibus. quod si naturales fuerint bonæ, ut habetur in secundo de facultatibus naturalibus, & non tantum naturales uirtutes erunt bonæ, sed ceteræ omnes in corpore. si enim bona erit concoctio, & quidem aliæ sunt bonæ: si concoctio bona, etiam attractio bona, & etiam retentio. Nam nunquā fit bona concoctio, nisi & retentio sit naturalis, sed quomodo, & in quanto. si retentio non est bona, ergo nec attractio, & sic nec concoctio potest esse laudabilis, & si hæc tria erunt secundum naturam, attractio, retentio, & concoctio, ipsa etiam expulsio erit naturalis, ut habetur in secundo prognosticorum. & ideo bene ualet, excremēta sunt bona, ergo omnes quatuor operationes naturales sunt optimæ, ualet quidem affirmatiuè, non tamen fortasse ualebit negatiuè. Vbi ergo excrementa facta habuerint illas suas quinque conditiones requisitas, erunt proculdubio naturalia, & tunc indicabunt operationes naturales optimas, quæ operationes indicabunt & ipsæ temperaturam cerebri

bri optimam. ATQVE AB HIS QVAE EXTRINSECVS OCCVRRENT, MINIME LAEDETVR &c. Hic est secundus locus ab extrinsecus occurrentibus, per quæ indicat bonam cerebri temperaturam, & inquit Gal ubi erit talis laudabilis temperies cerebri, non facile ab extrinsecus occurrentibus alterabitur, imò ab ea facile tolerantur ipsa extrinsecus occurrentia æqualiter, siue sit frigidum, siue calidum, humidum, aut siccum: tolerat quidem omnes causas exteriores æqualiter. pro quo debetis scire, ubi fuerit temperatura bona, quæ est uel forma ipsius membri, in quo quemadmodum dicit Gal. in lib. an Animi mores temperaturam corporis sequantur, & si non est ipsa forma, est saltem bona, & præcipua ipsius membri actio, & tunc ualidæ etiam erunt facultates suæ. Vbi uerò membri temperatura erit naturalis, & bona, ergo & facultates, sic etiã sua actio, & forma sic patitur: contra ubi bona actio, & bona forma, ergo & bonæ operationes. ergo & bona eius temperatura. Hæc enim sic uicißim consequuntur, hinc patet, naturam uoluisse, ut conseruaretur indiuiduum duobus modis, primum dedisse alimentum, ut alteretur & expelleretur excrementa: secundum, ut defenderet se ab externis causis occurrentibus: cum enim cerebrũ tuetur se, & custodit se ab omnibus extrinsecus occursantibus, tunc signum est in eo bonas esse operationes: si bonæ actiones, ergo optimæ sunt facultates suæ, & bona eius tẽperatura. Hinc elicimus errorem mul

torum,

torum, qui inquiunt corpora bene temperata non æqualiter, & optimè resistere causis externis, & hoc est eò, quia imaginatio, & aßimilatur temperatura corporis humani aquæ tepidæ calidæ, quæ est sine forma sua naturali, & inquiunt per suas consequẽtias, formam aquæ, quæ est calidior, magis resistere, quam aquæ temperatæ, & tepidæ: nam minus resistit aqua tepida frigiditati, quam calida: sic inquiunt corpus calidum magis resistere causis exterioribus, quã corpus temperatum, & sic uolunt excessus habere maiorem perfectionem, quam ipsam temperaturam, & æqualitatem: hæc obiter salis sint, quod manifestißimo suo errore decipiuntur, qui talia esse putant, & uos si hæc uera esse existimatis. TALIBVS IGITVR CAPILLI CAPITIS, CVM ADHVC SVNT INFANTES SVBRVFI, CVM VERO FVERINT ADVLTI SVBFLAVI &c. Cum iam Gal. dederit indicia, quæ indicant de temperatura capitis sumpta ab operationibus naturalibus in capite, quarum obiecta sunt interius, deinde dedit indicia de accidentibus exterius, nunc modo Gal. dat indicia sumpta ab operationibus naturalibus quidem, sed quæ progredinntur extrà, & terminantur intra, quæ significant magnitudinem, figuram, & superficiem, & colorem, quæ quidem operationes sunt naturales, tamen aliquo modo non progrediuntur extra, & hæ naturales dicuntur nutritiuæ, & augmentatiuæ. Incipit enim procedere ab istis uirtutibus naturalibus intrà

trà terminantibus,quoniam uult tradere notitiam,& & indicia,per quæ deueniamus in cognitionem tempe raturæ capitis. pro notitia istorum uerborum, quoniam multi noui in his se intricant, confunduntúrq; ipsi,miscendo omnia dum extrà, suprà, & deorsum, non tamen uolo narrare uarios errores ipsorum, quoniam munus nostrum non est alios carpere uelle: nam essem nimis prolixus,sed tamen,ut ex meis dictis suas deceptiones pernoscatis,easq́; caueatis,pro cognitione uera horum uerborum,debetis habere terminos necessarios ab istis. Dicit Gal. talibus igitur capilli capitis &c. primum subrufi,deinde subflaui,postea flaui: in primis sunt habendi omnino isti termini. nam qui ignorant differentias colorum, & species, hi necessariò coguntur aberrare in his:nanque etiamsi antiquorum uestigia sequuntur, tamē nomina hæc ab his malè usurpantur.ideo nisi rectè sciueritis hæc,incidetis in maximas ambiguitates:nomina enim græca sunt habenda,quæ indicant diuersa:nam dum dicitur rufus, Gal.dicit in textu πύῤῥος, quod uerò nos dicimus flauum, Gal.dicit ξανθὸς, sunt hæc optime notanda:nam apud græcos hæc duo nomina πυῤῥὸς, & ξανθὸς sunt duo nomina ualde opposita, & sunt in communi usu, semper usurpantur à Gale. Vnde πυῤῥὸς accipitur à græcis pro eo,quod habet colorem rufum,uerum colorem croceum,& accedit ad rubedinem, & persæpe capitur πυῤῥὸς pro uera rubedine: hinc oritur prouerbium Suidæ ἅπαξ πυῤῥὸς ἢ δέκατι ὠχρὸς &c. est.n.

prouer-

prouerbium eorum, qui ad Hebreos accedunt prò usura satius est semel erubescere, quam decies pallescere. Erasmus in suis adagijs nos decipit cum sua expositione: græci enim hunc usum pro rubeo accipiunt, & pro pallido. nam dicunt πύῤῥος pro rubeo ὦχρος pro pallido. Gal. autem proposito modo dicit, inquit enim πυῤῥὸν, colorem pallidum ξανθὸν uerò appellat rufum colorem, qui color accedit ad rufum, non omnino citrinus est, & uideatis pro hoc Gal. qui in his est mirabilis in secundo de temperaturis, ubi loquitur de coloribus, ubi inquit colorem rufum medium esse inter colorem album, & luteum, & addit ibi rationem, quoniam color rufus generatur à pituita, & flaua bile: flaua enim bilis, & lutea, & crocea: pituita uerò est alba. quæ si simul permisceantur, fit unus color medius citrinus, & in libro de atra bile dicit loquendo de speciebus bilis, bilis rufa pura est coloris flaui, & ubi permiscetur ei pituita fit alter color, qui dicitur ὦχρος color pallidus, qui ὦχρος idem est cum uerbo πύῤῥος secundum Græcos. quemadmodum bilis flaua est pura, ut habetur secundo de temperaturis, facit colorem rufum, qui est medius inter album, & luteum: dum uero permiscetur ei pituita, qui humor est albus, fit color medius, qui dicitur ὦχρος, uel citrinus ex permimistione horum duorum humorum: dicitur enim citrinus, quia similis est colori citri, & tandem similis est, ut si permisceatur aqua cum croceo, fit tunc talis color, qualis ex pituita, & flaua bile. præterea Gal. in

tertio

tertio de ratione uictus salubris, ubi dicit colorem πυῤῥὸν uidelicet colorem rufum non indicare siccitatem, sed humiditatem, arguendo contra nonnullos uolentes sustinere germanos esse flauos, sed non sunt flaui, imò rufi, qui color nobis indicat humiditatem adesse: nam germani magis uergunt ad humiditatem: & sic uidetis quomodo ex permistione horum duorum humorum bilis, & pituitæ fiat color iste medius citrinus, medius inter album, & luteum, sed in hac permistione plus est de pituita, quam sit portio ipsius bilis. Ideo cum Gal. dicemus corpus illud humidum esse, quod sit rufi coloris, & tunc cognoscetis ex notitia huius coloris, dum apparebit, & est pura bilis similis quidem croco, & sic uidetis, quomodo ex permistione horum duorum humorum fit color iste, & sic uidetis quomodo uerba Gal. consonent: iam habetis qui color sit rufus, quis'ue citrinus. his uisis secundum notandum est, uos debere scire, quænam sit materia pilorum, & quænã sit causa efficiens: deinde quisnam sit eorum locus, & modus, ut generentur, quæ omnia habentur à Gal. in secundo de temperamentis, quia sibi inuicem correspondent ambo. quænam sit materia pilorum? materia quidem pilorum est uapor fuliginosus, qui modo ab uno humore, modo ab alio, ut puta modo à bile, modo à pituita eleuatur, & ab alijs putridis, & secundum diuersos humores putridos diuersi fiunt uapores, qui habent uarios generare pilorum colores. nam si à pituita putrida ascendunt uapores,

illle

ille uapor fulginosus habet facere pilos albos, quoniam pituita de se alba est. si autem à melancholia ascẽdit uapor, fiunt pili nigri, quia melancholia est nigra. si à flaua bile uapor ille, tunc generat pilos crocei coloris. sin autem à sanguine fuerit, tunc fiunt pili rubri. si uapor ascendens est ab humoribus adustis, tunc fiunt pili coloris pallidi, & cineritij. si à diuersis humoribus simul mistis, generãtur etiam pili diuersorũ colorum. utimur enim nos his nominibus, prout isti usurpare solent. nam & alij alia horum afferunt nomina. causa uerò efficiens pilorum est ipse calor agẽs in materiam, uapores illos, & ut calor ipse est, uel fortis, uel debilis, sic generantur pili, uel robusti, uel debiles, secundum magis, & minus. tertio humida sunt loca, in quibus oriuntur ipsi pili, quæ quidem loca sunt meatus cutis: quæ cutis ipsorum pororum est repleta, & sunt necessarij, ut poßint exire. quarto est habendus modus, quomodo generantur, & quomodo deueniant per poros extrà, & quando non possunt exire extra cutem, cur sint minus craßi. modus enim est uapores istos deuenire ad poros cutis, qui uapores sunt craßi de se, ibiq; inhærẽt meatibus illis, & nõ exeunt: quemadmodum facit fuligo in fornace, adhærens parietibus ipsius fornacis, uel camini. postea ueniunt alij uapores extrà, qui expellunt primos ad exteriores partes, deinde & alij expellentes secundos, & sic dum exeunt adhærent simul extra exeundo, & generatur una pars corporea, quæ appellatur pilus, nec cessat

iste

iste motus quousque non exeat tale corpus generatũ, quod est rotundum, uel teres, rotundum in longum pro tractatũ, ut apparet, sicq; generantur pili. Quare patet quænam sit causa materialis pilorum, quæ causa efficiens, quæ est calor agens in materiam illam, deinde quis sit locus, unde exeunt, ultimò quisnam sit modus suæ generationis. habitis his quomodo fiant pili, & quomodo pullulent extra, & à quibus causis, propter hæc iam manifestum est, quare pueri careant pilis, & id est, quia non habent uapores illos fuliginosos aptos ad procreationem pilorum, habent quidẽ multos humores, & multos uapores, sed non fuliginosum, terrestres, ut fiant pili, sicuti fit in adultis. Humor enim est in pueris, ut aqua, & humidus ualde: sed non habent causam agentem dispositam, & idoneam, nimirum calorem ad hoc munus obeundum, sicut nec causam materialem, nec locum. meatus cutis, quia cutis puerorũ est tenera ualde, & mollis ualde, & est sicut caseus recens, & tener: quia si caseus perforetur, statim redit in se ipsum, ut prius: sic est cutis puerorum: nam si fiant meatus in eorum cute, denuo restringuntur. Ideo non sunt pili in pueris, nisi in ægris diu ob multos uapores putridos. Quare patet iam causa, cur in pueris non appareant pili, eadem causa est de mulieribus cur careant pilis, cum earum cutis sit ualde mollis, & sint ualde humidæ, in adultis uerò fit totum oppositum, quod in pueris: nam in adultis materia est idonea, & multa causa efficiens debita, & locus conueniens:

ueniens: nanque earum cutis non est sic tenera, sicq; mollis, ut in pueris, & in mulieribus. In senibus tametsi ipsi sunt apti ad pilos generandos ratione causæ materialis, uaporum, & loci, tamen deficit in illis causa formalis. i. calor, & cutis pori in ipsis non astringuntur, ut falsò dicunt multi medici, qui uolunt caluitium fieri ex siccitate cutis, propterea quòd astringatur. Ideo meatus suæ cutis non obstruuntur, imò totum oppositum fit, quoniam fiunt sicci, & cutis permanet dura, & sicca. ut ideo semper patent ipsi pori, & necessariò fit caluities in illis ob hanc causam. Itaq; non uideo, quomodo ex siccitate secundum istos possunt claudi pori cutis, ut fiat caluities, imò, ut dixi, fit totum oppositum, qui pori remanent in ipsis nimis aperti, & cadunt pili, sic bene fit caluties. præterea quæ appetunt senes, illis sunt contraria: unde multi mali humores generantur, & in senibus sunt multa excrementa fœtida, & maxime circa caput, & caluent ipsi senes propter siccitatem, quæ facit poros permanere apertos licet enim uapores in ipsis ascendant ad meatus cutis, non tamen generantur pili, quia meatus sunt aperti ad hoc: nam sunt nimis lati, ac nimis ampli. ideo si pili debeant generari, oportet ipsos meatus esse non nimis amplos, nec nimis strictos, sed necesse est, ut medio modo se habeant. Quare patet caluitiem peruenire in senibus propter siccitatem in cute. TALIBVS IGITVR CAPILLI CAPITIS CVM ADHVC SVNT INFANTES SVBRV-

FI &c. Vbi enim fuerit bona temperatura in infantibus in capite, capilli illorũ erunt subrufi: illud enim, sub, dicit diminutionem, non sunt uere rufi, tendunt quidem in colore ad citrinum albicantes. & si illi pueri fuerint temperati in cerebro, tum ratione suæ ætatis abundant plurima pituita, & aliquanta bile, ideoq; in capite apparent capilli subrufi uergentes potius ad albedinem, quam ad colorem rufum: tales inquam capilli in infantibus apparentes bonum signum est, eos habere bonam temperaturam cerebri: sed posteà ubi fiunt adulti, calor incipit inualescere; ac pituita, quam habent plurimam ratione ætatis, incipit diminui, & bilis incipit augeri. Itaque tunc in pilis fit color aureus ratione bilis auctæ, & caloris. tunc ergo incipiunt tendere ad colorem magis lutheum, & fiunt subflaui: dum uero adoluerint pueri, fiunt flaui, quia tunc calor, & bilis magis uigent, quemadmodum patet experientia quotidiana. Vnde dũ pueri adolescunt habentes cerebrum temperatum, habent colorem flauum in pilis, & aureum. In prima ergo ætate capilli sunt subrufi uergentes ad albedinem: cum uerò pueri fiunt subflaui in adolescentia, postea fiunt flaui. Medij qui sunt intra eos, qui omnino sunt crispi. Dum Gal. usque huc egit de coloribus, adhuc non dedit causam crispitudinis, quæ triplex esse potest, ut habetur in 2. de tẽperaturis, & una harum est calor debilis, qui non potest ualidos illos uapores extrà transmittere, sed imbecillè. & ideo exeunt obtorti, & in obliquum, &

ſic fit criſpitudo, & quandocunque calor eſt ualidus in expellendo, tunc exeunt pili per rectum, & non ſunt criſpi, niſi parum, & uergunt ad quandam albedinem. ſecũda cauſa criſpitudinis eſt calor magnus uehemẽs, qui qñ potens eſt, impellit uapores illos cum impetu extra, & fit criſpitudo ita, ut adurat quaſi calor ipſos pilos, quemadmodum patet: etiamſi pilus, uel capillus apponitur igni, fit obtortus, & contrahitur: & questo ſolamente uſano hoggi le care noſtre Madonne, contrahuntur inquam, quoniam pars terreſtis aduritur, ſicut apparet etiam in chordis cytharæ, ſi apponantur igni, ſic inquam facit calor uehemens interius adurendo capillos: & iſti, qui ſunt criſpi, hac de cauſa perſæpe habent capillos ipſos, & pilos nigros ratione caloris uehementis, licet quandoque flauos, tamen ſæpius nigros, ut uidere eſt in Æthiopibus, & illa eſt uera criſpitudo, & habet aſperitatem, quæ eſt à ſecunda cauſa. nam aliqui reperiuntur criſpi, & flaui; ſed iſta non eſt uera criſpitudo. Qui uerò habent capillos planos, illi indicant materiam planè humidam. At qui habent capillos medio modo, ut hic ponit Gal. iſti habent cerebri temperaturam bonam, & mediocrem: propterea quòd capilli ſunt medio modo, non omnino criſpi, non penitus plani: & ideo non excedunt in aliqua quatuor qualitatum. Qui enim ſunt ualde plani, iſti ſunt frigidi, & habent cerebrum frigidum, & humidum, & iſti per tempus non patiuntur caluitiem, ut patet in pituitoſis, quia nõ habent temperaturam ſiccam

cam cerebri. Prætereà non fiunt calui, quando eis non deficit alimentum ad generandos pilos. ideo nihil mirum, si non facile cauescunt: sed qui habent temperaturam cerebri calidam, idem habẽt pilos tendentes magis ad nigredinem, & crispitudinem: sic uerum est crispitudinem causari ab ingenti caliditate, ut dictum est, quod facile experimento comprehendi potest. Nam si accipiantur capilli, qui appropinquantur igni, statim efficiuntur crispi, ob maximam caliditatem consumentem humiditatem cõtentam in ipsis. unde tunc materia illorum pilorum contrahitur ad suum principium, & sic causatur illa crispitudo; atque etiam si isti tales abundant plurima bile adusta, eleuati uapores adusti ab ista, qui cum & ipsi expellantur ad pilorum generationem, nigredinem, & crispitudinem ipsorum pilorum præstare ualent.

Pro his quæ dicebamus de coloribus capillorum capitis in uarijs significatis illorum nominum, ne quis decipiatur in dictis illis, quæ scribuntur à Gale. in primo de crisibus in capite de urinis ex malo intellectu uerborum, debetis scire, ibi Gal. sibi constare: sicut & in alijs locis ubique. Ideo pro certo habebitis, quod in eo loco uult colorem rufum, uel πύῤῥον à Græcis dictum esse mediũ colorem inter album, & flauum, uel luteum: & certum quidem est, quod ibi loquitur de his. nam ponit quatuor species colorum, uel quatuor gradus, inter quos gradus appellatur ὦχρος .i. pallidus, quia habet nimium coloris & flaui, & citrini, ut

palea, & est pallidus, licet habeat aliquid citrinitatis, ut se habet albedo quodam colore, hic est primus gradus, à Gal. hic positus. Deinde secundus gradus est, qui est intensior, & uocatur πυῤῥος. i. rufus : est enim color intensior, & est medius inter albedinem, & flauũ, & uergit magis ad albedinem, quam ad rubedinem, & sic distinguit pallidum à rufo secundum magis, & minus intensum. De his uerò differentijs colorum magis diffuse locuti sumus extraordinariè, de excrementis, & de urinis in secundo prognosticorum: ideo nunc satis dictum sit: ad rem autem nostram accedamus. Dicebat Gal. ubi iam pergit de coloribus capillorum indicantibus temperaturam cerebri in homine, persequitur modo, & inquit. QVAE VERO DICTA SVNT, AC POSTEA DICENDA INDICIA SVNT. Quoniam Gal. traditurus esset signa omnium temperaturarum tam bonarum, quam non bonarum, quæ præcipuæ sumuntur ab operationibus naturalibus, & ab effectibus, uel passionibus, sicuti superius diximus, infraq; dicemus: passionibus inquam & membrorum, & totius corporis tam interioribus, quam exterioribus: cum uideret Gal. traditurus signa sumpta ab operationibus naturalibus, & ab effectibus, uideret inquam, sumpta ab actionibus, quæ actiones permanent intus, & intus terminantur, non autem progrediuntur ab ipso corpore, & hæc resultant, & producuntur à uirtute generatiua quemadmodum est figura, quæ producitur ab ipsa genera-

neratiua, calor, & pili cutis. cum ideo sit dicturus de horum signis, uideretq; hæc non semper esse uera, imò sæpe frustrari, ob eam rem uoluit hoc in loco Gal. afferre unum documentum, quo recte obseruato deinceps omnia hæc signa, sumpta ab actionibus naturalibus erunt semper uera, & inquit. QVAE VERO DICVNTVR &c. Inquit Gal. quæ iam diximus, & quæ dicturi sumus de signis, & actionibus naturalibus sumptis in cerebro distemperato, habent hoc commune, quod non uerificantur, nisi in locis, & regionibus temperatis: sic enim debent intelligi uerba Gale. notetis multos nouos decipi, quorum unus est ugo. Nam non recte assequuntur mentem Gal. in his, quæ dicta sunt superius, referunt hæc dicta ad operationes animales sensibiles, & tam de interioribus, quã de exterioribus uolunt intelligi signis: sed dico tantum hanc regulam ueram fieri in his, quæ proueniunt à uirtute generatiua: ut figura, calor, capilli, quia si sit germanus, ille habebit operationes cerebri iã dictas bonas. ergo habebit cerebri temperaturam optimam, sed non habebit capillos colore correspondentes ipsi temperaturæ cerebri, quia non habitat in regione tẽperata. Ideo patet hos recentes malè intelligere uerba Gal. quoniam uerificantur uerba ipsius tantum in regione temperata. Ideo patet hos male intelligere uerba Gal. & quomodo hoc sit uerum, incipiamus à cute Germani. omne scytharum genus in 50.48.45. gradu, qui habitant sub Septentrione, omnes isti po-

puli ſunt de genere regionum frigidarum: postea ab alio latere ſunt indi, & Æthiopes, qui ſunt oppoſiti Scythis ex Diametro Nam & Æthiopes, & indi uerſantur, & oriuntur ſub maximo calore, & ſunt nigri, parui, aſperi, criſpi. germani uerò ſunt ruſi, habent carnes molles, & albas cum paucis pilis, & ſunt corpore magni, ſicut per oppoſitum, qui ſunt Æthiopes, habent carnes aridas, nigras, & pilos nigros, criſpos, aridosq́;: nam ſua cutis eſt calida, & ſicca maxime: in germanis uerò pili ſunt albicantes flaui, uel ſubflaui, & propriè à Gale. appellantur ruſi. In his ergo regionibus diſtemperatis cutis eſt uaria, & figura, & color ſimul & pili. Itaque non poſſunt indicare uarietatem, quænam ſit temperatura illorum intrà: capilli ergo horum non indicant temperaturam cerebri. Nam Germani, etſi non habeant multos pilos, tamen interius ſunt calidiſsimi, & ſunt fortes, iracundi, & optimi in armis, & habent carnes molles, albas, tamen in eis dominatur plurimum ſanguinis: & ſi caro eorum, & pili indicent dominium pituitæ. ſed quia ipſi habitant ſub aere frigidiſsimo, & in regionibus frigidis, ideo cutis & pili horum ſunt tales ratione frigoris: ſed habent calorem innatum ualidum interius, ratione cuius ſunt animoſi, & bellicoſi germani. ergo & Scythæ habent exteriora frigida ratione aeris frigidi, & regionis, atque habent carnes molles, albas, & pilos. Nam uapores eleuati ſunt frigidi cum pauca bile, & ſic ſunt

tantum

tantum extrà pituitosi, & sunt rufi coloris. Nam color unus quisque indicat hominem habere dominium humoris, sed in partibus interioribus sunt calidi, ut patet ex sua animositate, & audacia. quare ex eorum cute non potest haberi, quænam sit temperatura cerebri in illis, sed habenda sunt alia signa, si debet agnosci eorũ temperies. Nam dicit Gal. in secundo de tẽperaturis, quod signa sumpta ab operationibus nunquam fallunt de se: signa uerò sumpta extrà dicit, ut color pili, cutis figura sunt falacia. ideo quando uidetis germanos, nolite ex huiusmodi signis afferre iudicium, quod habent talem temperaturam, quia decipiunt uos. Nam opus est uidere etiam operationes uniuscuiusq; membri, in quacunque regione fueritis, & tunc omnibus recte perpensis non decipiemini in habenda temperatura. ex opposito sunt Æthiopes, uel indi, qui sunt nigri, exusti, habent cutem duram, aridam, pilos nigros, indicant quidem summam caliditatem, sed tantum in partibus exterioribus; quia calor ratione aeris, & regionis, in qua habitant est dispersus extra: & intus sunt frigidi & humidi, ideo non sunt bellicosi, sed pusillanimes, & effœminati. cutis ideo Indorũ, & Æthiopum propter maximum excessum aeris calidi est nigra, exustaq;, & arida, ac pili sui, qui proueniunt ab humore adusto, sunt etiam nigri, adusti, & crispi: intus uerò sunt frigidi, quia calor totus extrà est expansus. Non debemus ergo à cute, & à capillis in regionibus distemperatis, & extremis sumere indicia de tẽperatura

peratura cerebri, quia non poteſt hoc eſſe, nec uerificari, niſi in regionibus temperatis, ut apud nos, & in græcia, in quibus regionibus aer eſt temperatus, & mediocris. Vnde tunc cutis eſt talis coloris, qualis eſt temperatura interior, ſic tunc bona indicia erunt ſumpta à capillis, & ab ipſa cute. Regiones autem temperatæ ſunt maxime Italia, aut Græcia: ſic enim dicit Gal. & hæc ſunt ſua dicta de his hic. QVAE VERO &c. Deinde Gal. notat unum aliud, hactenus omnia, quæ attinent ad cutem, & ad capillos ſunt facilia, quæ ad cerebri temperaturam reſpondent. quantum enim attinet ad cutem, & ad pilos uerum eſt dictum Gal. quod ſemper debemus attendere magis regiones temperatas, ſi uolumus optime habere cognitionem tẽperaturæ interius. at in capillis non tantum debemus attendere regionem temperatam, ſed & aliud, nimirũ proportionem humorum in corpore humano dominantium, qui humores quidem proportionantur tẽperaturæ cerebri, & cum eo conueniunt. ſunt nonnulli, qui dixerunt hoc eſſe proprium pilorum etiam, & non tantum temperaturæ aeris, ſed ratione humorum in corpore, nos dicebamus de materia pilorum, ipſam eſſe uapores fuliginoſos humorum aſcendentium ad cutem ratione caloris agentis, qui uapores habent diuerſitatem inter ſe à uarietate ipſorum humorum. quoniam ſi uapores oriuntur à bile flaua, generantur pili flaui. ſi uero à melancholia, uidentur pili nigri in cute: ſi uerò à pituita uapores illi, producunt pilos albos,

bos, quia pituita de se est alba. si autem à sanguine oriuntur, fiunt illi tunc pili rubei coloris. Itaque pili, & capilli semper habent suum colorem secundum dominium humoris inter corpus; & si humores dominantes fuerint permisti, & pili habebunt diuersos colores, & quales oriuntur ab illis humoribus. hoc enim uerum est in se, quod non tantum debemus attendere ad excessum aeris circa pilos, sed etiam ad humores ipsos, & non tantum hoc est uerum in naturalibus, sed etiam probatur sic esse in affectibus, qui eueniunt: uerbi gratia uidemus aliquem, qui diu ægrotauerit, in quo fiunt capilli albicantes, tenues, quia diminuitur calor naturalis, & adiungitur pituita, ut apparet in phlegmaticis, & etiam patet in morpheis alba, & nigra, & dicuntur uitiligines. isti enim in talibus affectibus faciunt quidem pilos albos, & nigros, & faciunt pustulas albas, & nigras secundum diuersitatem humoris denominantis in eo. nonne ego uidi morbos, in quibus dum pili erant albicantes, fieri nigros: & contrà etiam, qui laborant morbo gallico, si habent pilos nigros, eos transmutari in albos. Itaque hoc manifestum est hanc mutationem pilorum fieri à diuersitate, uel dominio humoris prædominantis: sicq; non debemus arguere temperaturam cerebri talem esse, sicut apparet color pilorum: quia pili, ut iam probatum est, immutantur à dominio humorum, & non semper manent ijdem. Ista quæ dicta sunt ab istis omnia sunt in se uera; at expositio sua non stat cum sententia

Gal. Nam si uerum est hoc, quod dicunt Gal. sibi contradiceret, nihilq; boni diceret. Ad quid enim diceret Gal. capillos habere hoc proprium, quod mutentur in colore pro diuersitate horum, qui dominantur. Non'ne hoc etiam conuenit ipsi cuti, & commune est ei, quæ mutatur ad mutationem coloris humoris dominantis. sicut enim quilibet humor ad eam adhæret siue sit sanguis, uel pituita, uel melancholia, uel flaua bilis dominans mutatur: sic color cutis uel in læuitate, uel asperitate uariatur, etiã in colore. nã si sanguis dominatur, fit rubea: si pituita, fit alba: si bilis flaua, fit flaua: si melancholia, fit nigra. At Gal. cur dixit in secundo de tẽperaturis, quod de cute hoc uerum esse deberet, quæ mutatur à dominio humoris, & non de pilis? Dico quod hæc fecit, quia ex primo, & secundo dedit intelligere. Quare non uult dicere hoc tantum esse uerum, & proprium pilorum, sed etiam cutis: non'ne quarto de tuenda sanitate dixit cutem uariari in humoribus dominantibus, & in colore, & ibi non dixit de pilis. At quare hoc in loco dixerit hoc esse proprium pilorum? Dandus est alius sensus uerbis Gale. diuersus à mente istorum: quomodo autem dici debet? Dico hoc ex se manifestum esse ab ipsa natura rei. Debetis inquam scire capillos in capite habere unum, quod quidem non habent pili cæteri nascentes in toto corpore. Nam capilli habent hoc, quod non tantum oriuntur à uaporibus ascendentibus ab humoribus in capite, sed etiam ab excrementis contentorum in ipso capite. nam cere-

cerebrum habet sua excrementa, ex quibus partim in capite generantur pili, capilli, & barba: cerebrum. n. semper emittit uapores extra. Vnde capilli generantur longi, qui uapores proueniunt à substantia cerebri, ex quibus & barba etiam generatur non tantum ita, ut facit in capillis, quia dum ascendunt, magis fouent capillos, quã barbam. Quod cum ita sit, non tantum oportet attendere ad dominium humorum, & habere temperaturam cutis, sed oportet etiam cognoscere temperaturam cerebri. Vnde dicimus capillos habere hoc proprium, quod pro ipsis non solum debes habere temperaturam cutis porosæ, sed etiam cerebri ratione uaporum à contentis cerebri ascẽdentium, & fateor quidem, quod aer multum facit ad colorem pilorum, & capillorum alterando eos, ut patet apud istas nobiles mulieres quotidie sibi caput sub sole, & capillos concinnantes, & inungentes. fiunt enim in sole capilli rufi, & albicantes: quod non est in rusticis, quæ habent suos nigros: facit quidem aer quid immutando capillos. sed præter aerem dicit Gal. habent etiam unum aliud, quod habent humores, qui proportionantur ad temperaturam cerebri. Habent ergo capilli respectum ad dominium humorum præter aerẽ qui proportionatur ad cerebri temperiem, cum uapores multi ascendunt. supponatis uos, quod sit cerebrũ calidæ & siccæ temperaturæ, capilli deberent esse nigri, dum asperi, ut melius infra uidebitis. Merito igitur huius temperaturæ cerebri, ac substantiæ debent

esse

esse sicut dicunt. sed supponatur etiam hepar esse infrigidatum, ratione cuius infrigidationis inde plurimi uapores ascendentes, & materia pilorum habeat dominium frigidi, & humidi, dum ascendunt tales humidi, ac frigidi uapores ab hepate ad cerebrum calidum, & siccum, huius natura coloris tunc erunt isti: capilli quidem patet, quod non erunt nigri, nec crispi, & asperi, ut deberent esse ex substantia ipsius cerebri, non tamen sic sunt. Ecce etiam qualitates immutantur, quia sunt mutati colores. non sunt albi, ut deberent esse ratione materiæ ascendentis, nec nigri, & crispi, ut deberent ratione loci, cerebri, sed tunc erunt medij coloris, habent medietatem inter album, & nigrum: medij etiam inter crispitudinem, & planitiem, & hoc quia suæ causæ sunt etiam mediæ. nam cerebrum est calidū, & siccum: hepar uerò frigidum, & humidum. Itaque ex his duobus extremis, medietas una fit, qui non sunt albi omnino, nec omnino nigri, duri, & crispi. si uerò cerebrum fuerit humidum, & frigidum, & uapores cerebri pro capillis sint pituitosi, tunc capilli erunt albi, & molles, ac plani, & sic patet, quod dicit Gal. uerum esse, capillos habere hoc proprium, quod uariantur secundum diuersitatem humorum, qui proportionantur dispositioni, & substantiæ cerebri. si uero cerebrum fuerit unius temperaturæ, & humores in corpore habuerint aliam temperaturam, tunc fient alij colores in pilis. licet enim humores, qui sunt in corpore adhærentes cuti, alterant ipsam cutem, non tamē

habent

habent quid in se, quod proportionetur temperaturæ cerebri: quia sunt optimè temperati: sed humores, qui sunt in cerebro proportionati, ij bene immutentur ad eius substantiam. & ideo non ad omnium humorum proportionem uerificantur colores capillorum, sed tantum hoc, capillos uariari in colore secundum humorum temperaturam uariam: sic qui humores correspondent cerebri substantiæ, quia si non correspondebunt, sic non erit uerum hoc. & ex his dictis sequitur unum correlarium notandum contra nonnullos medicos, qui in collegijs sine ulla distinctione arguendo sic dicunt, ipse habet temperaturam calidam cerebri; quoniam habet crispitudinem, & capillos nigros. Volunt sic crispitudinem, & capillorum nigredinem necessariò arguere cerebri caliditatem, & hoc prouenit ex ignorantia huius libri, quem continuè citant, & dicunt in secundo artis paruæ hoc, & hoc dicit Gal. quem minime intelligunt: non sunt enim sic temerè pronuncianda uerba Gal. ut sonent. Nõ enim oportet dicere, capilli sunt crispi, nigri, duri: ergo cerebrum eius est calidum. & non aduertunt hoc posse prouenire à nimia hepatis caliditate, quæ potest transmittere uapores suos, & materiam adustam ad cerebrum frigidum, qui uapores habent generare capillos nigros, & duros, ac etiam crispos, & tamen cerebrũ sit frigidum temperatura, tales homines habentes huiusmodi cerebrũ sunt bonorũ morum. Qui uerò sunt tẽperaturæ calidæ, & cerebri, hi quidẽ sunt malorũ

morum, & instabiles. Et ideo persæpe tales capilli duri nigri, crispi, transmittentis hepatis sunt proles, proueniunt à tali materia adusta hepatis transmittentis eam ad cerebrum. Itaque oportet prius considerare temperaturam multorum, quando apparuerint tales capilli: uidereq́; cordis temperaturam, ac hepatis etiam: nam si hepar fuerit ualde calidum, & capilli appareant nigri, duri, ac crispi, tunc non debetis arguere super temperaturam cerebri, sed necessariò arguere, tunc cerebrum esse calidum: sed oportet quærere aliam differentiam, uidere omnes operationes hepatis, & cordis, an cor sit temperaturæ frigidæ, uel calidæ: quoniam si cor erit frigidæ temperaturæ, & capilli sint nigri, duri, asperi, ac crispi, nec hepar excedit in nimia caliditate, tunc bene ualet dicere; quod sit cerebrum in dominio calidum. at si cor sit calidum & siccum, & capilli sint, ut diximus, tunc non est arguere de caliditate cerebri necessariò: quia tunc possumus ar arguere, quod sunt uapores ascendentes ad cerebrum. unde tales generentur capilli. contra etiamsi magna est cordis frigiditas, & caput habeat capillos albicantes, & planos, non semper debemus arguere cerebrum esse frigidum: sic etiam si hepar fuerit frigidæ temperaturæ, & tales appareant capilli albi, & plani, non ideo est sic temerè pronunciandum. & ideo dicit. QVAE AVTEM AD CAPILLOS ATTINET &c. SI VERO CALIDIVS SIT, QVAM OPORTEAT. Hactenus Gal. tradidit nobis

nobis ſigna indicantia bonam cerebri temperaturam ſimpliciter, & ut multum, nunc modo uult pertranſire ad alia indicia, quæ denotãt cerebri temperaturam bonam ut nunc, quæ eſt diſcraſiata, ac culpata: nam habet exceſſum in qualitate: & ideo appellatur ſanitas ut nunc, quemadmodum habetur in illo libro an ars tuendæ ſanitatis &c. ubi appellat ſanitatem ut nunc, ſanitatem culpatam; de huiuſmodi ſignis Gal. in hac parte intendit agere, & primum affert unum documentum, quod eſt commune in omnibus temperaturis. tale autem eſt, quod ubi eſt exceſſus in aliqua qualitate in cerebro, aut in corde, uel in hepate, ſi iſte exceſſus fuerit maximus eius qualitatis, etiam ſua ſigna in tali exceſſu apparebunt magna. ſi uerò erit paruus exceſſus, ac ſigna eius erunt parua, & dicit. ſi enim cerebrum fuerit ualde calidum, & excedat in caliditate, ſic etiam ſigna eius caliditatis erunt magna in cerebro: ſi parua erit caliditas cerebri, ſic parua apparebunt ſigna huius caliditatis. Hæc enim omnia ſunt facilia: quoniam iſta ſigna ſumuntur à facultatibus naturalibus. iſta quidem ſigna ſunt ea, quales actiones: actiones uerò ſunt quales ſe habent facultates, facultates ſunt ut ſe habet temperatura. membra omnia hæc ſe inuicem ſequuntur, uerum ſecundum magis, & minus uariantur, &c. COMMVNIS AVTEM HAEC RATIO STATVATVR &c. Inquit autem hoc documentum eſſe omnibus partibus commune, & membris præcipuis, à quibus ſigna tempe-

raturarum sumuntur.

Cap. XIIII.

DEINCEPS SIGNA CEREBRI CALIDITATIS &c. Nunc Gal. accedit ad afferenda signa indicantia nobis excessum, uel intemperiem cerebri, & prius dicit de cerebri temperatura in caliditate excedente, & inquit quænam sint hæc signa, quæ sumuntur ab actionibus naturalibus, & ab effectibus. Diximusq; superius actiones naturales duplices esse in genere; una harum species est, quæ non progrediuntur extrà; sed intrà terminantur, quæ faciunt ad generationem, & augmentum, generatiua uirtus, & motiua. Aliæ sunt, quæ non progrediuntur extrà, sed terminantur intrà, & hæ sunt quatuor naturales uirtutes attractiua, retentiua, concoctiua, & expulsiua. Aliæ sunt, quæ extrà, & intrà terminantur, nunc incipit dare signa ab actionibus naturalibus, quæ operationes non progrediuntur extrà, ut superficies cutis, pili, & inquit quod hæc signa erunt in cerebro calidæ temperaturæ. prætereà, quæ diximus? dicebamus aliquarum qualitatũ esse excessum magnum, & signa fore magna: si paruus fuerit excessus, parua etiam signa talia erunt. QVOD EA, QVAE CIRCA CAPVT OMNIA RVBICVNDA &c. Affert modo signa talia per sua nomina, & dicit primũ apparere ruborem circa omnes partes capitis, & calorem,

lorem, & uenas in oculis magnas. Notandum est cerebrum calidum exigere sibi plurimum alimenti, quia plurimum consumit humidi. Nam ex hoc sequitur necessitas alimenti, quia quanto magis absumitur humidum à calido, tanto etiam maiori eget cibo pro restauratione. Itaque Gale. secundo de temperaturis recte inquit, qui sunt calidæ temperaturæ, hi plurimo egent alimento, & maxime dum morbo laborant. Verum ergo hoc est cerebrum calidum plurimo indigere alimento, & cum unicuique membro attributæ sint quatuor uirtutes attractiua, concoctiua, expulsiua, retentiua, quæ sunt naturales pro conseruatione membri, cumq; aliquod membrum est calidum, plurimum attrahit alimentum, nimirum sanguinem pro sua nutritione: si attrahit plurimum sanguinis, ergo est ibi multitudo sanguinis. præterea in cerebro calido adsunt multi spiritus ob mobilitatem actionum, & operationum suarum non tantum cognoscentium, sed etiam motiuarum. sunt igitur in cerebro calido plurimi spiritus, ac multitudo sanguinis. prætereà tale cerebrum habet uias amplas, ac meatus apertos, & latos. Nam uapores præparant sibi uias has. cum in cerebro calido hæc tria, plurimi spiritus, multitudo sanguinis, & uiæ apertæ reperiantur, consequenter cerebrum habebit rubedinem in cute capitis. posteà quia sunt uiæ amplæ, quæ sunt instrumenta apta, ut facile sanguis, & spiritus sibi uniantur, & ista est causa, quod qui habuerint caput calidum, habeant hæc signa, aduerten

dum tamen hoc signum esse non uniuersale, & semper uerum. Vnde multi decipiuntur: proptereà quòd non ualet hæc consequentia necessariò, est robur in capite, & calor, & apparent uenæ magnæ: ergo calidum est tale cerebrum. sed isti uolunt hoc ualere, dicunt, habet uenas amplas in capite, deinde habet colorem rubeum: ergo suum cerebrum calidum est. Dico esse falla ciam, arguendo à superiori ad inferius affirmatiuè. ualet'ne est animal, ergo homo? minimè. sic hoc in loco non ualet, est color rubeus, ac calor percipitur, & uenæ magnæ apparent: ergo cerebrum calidum necessariò? minimè. Nam potest esse rubor in capite, qui proueniat ab alia causa, & tamen cerebrum sit frigidum, non autem calidum, quia si sit hepar calidum ualde, cuius humor calidus ascendat ad cerebrum frigidum, unde cutis capitis sit rubea, & calida, cum uenis magnis, tum hoc non erit ratione cerebri, quia est frigidum, sed hepatis calidi erit. Ideo collectio in capite plurimi sanguinis, ac multorum spirituum tantum ratione hepatis, & sic non est necessarium, quod in capite spiritus, ac sanguis existentes, sint à calido cerebro, sed à caliditate hepatis transmittentis illos uapores calidos, etiam si percipiatur caliditas tactu, non ideo necessariò debemus arguere, hoc prouenire à caliditate cerebri: & sic quando uidetis colorem in facie rubeum, non debetis arguere necessariò, ergo iste habet cerebrum calidum. Non, quia potest esse, ut appareant hæc signa alia de causa absque temperatura calida

lida cerebri. Itaque estote attenti: nam alia sunt aduertenda signa, quia si in hoc uenæ essent amplæ, & musculi ampli, & magna copia carnis: si etiam hæc aderunt, non est tum arguere cerebrum esse calidum: sed signa dicta superiora adsunt ob aliã causam. bene ideo ad hoc aduertatis, quia non ualet uenæ amplæ sunt; ergo necessariò cerebrum est calidum: minimè. caueatis igitur ab his, quia liber iste adhuc est male intellectus, ut nequid nimis. sed si quæratur ab aliquo, an sua conuersio ualet. si sit cerebrum calidum, quod habeat talia signa supradicta, uenas in capite amplas, ruborem in cute. Dico nec hoc ualere necessariò. sed oritur maius dubium hic. Nam si supponamus hunc casum cerebrũ esse calidum, & siccum: hepar uerò frigidum, quod redundat multo sanguine pituitoso, cutis ipsorũ erit alba, ac mollis, ut etiam dicemus inferius. Quæritur modo an uir iste habens huiusmodi signa, habeat in capite colorem uiuidum, & sic coloris albicantis in cute, cum habeat caput calidum, certe nõ possumus dicere, quin habeat omnia signa illa, quæ debent esse frigida, cum hepar quod est frigidum, primum generet illum sanguinem pituitosum: tamen illud cerebrum in hoc homine est calidum, & iste sanguis frigidus concoquitur ab ipso cerebro, dum deuenit ad ipsum. hoc enim est probabile, ut concoquatur. Nam semper natura intendit, & conatur facere, quod melius est. & ideo in principio generationis debebat facere hepar calidum, & magis, quam cerebrum; quod in tali ho-

mine generauit magis calidum hepate. Ideo non uidetur uerisimile, quod sanguis ille debeat concoqui à calore eius cerebri. Nam raro fit, quod natura generet hepar frigidum, & cerebrũ calidum secundum æqualitatem. deinde est alia ratio: nam si ponamus cerebrũ calidum in complexione ad hepar, & hepar sit frigidum ualde; quod quidem hepar dicatur frigidum respectu hepatis temperati, sic etiam sit cerebrum calidum respectu cerebri naturalis, & temperati. Dico ad hoc, istã frigiditatem hepatis esse magis calidam, et respectu caliditatis in cerebro calido, & quod frigiditas existens in hepate debet appellari caliditas respectu caliditatis existentis in cerebro calido: sic contrà caliditas hæc cerebri debet dici frigiditas respectu frigiditatis hepatis. Itaque modo sanguis iste pituitosus non poterit concoqui à caliditate ipsa cerebri: nec ualebit hæc sua consequentia. unde dico, ubi est hepar ualde frigidum, cerebrum uerò ualde calidum, non apparebunt uenæ magnæ in corpore, non calor percipietur, nec uidebitur color rubeus, & sic non ualet consequentia, dicere necessariò hæc signa sunt in capite, ergo cerebrum calidum, nec etiam contrà stat sua consequentia. Quare ubi est cerebrum calidum, non debetis ob id credere hepar, etiamsi sit frigidum, quod nõ semper sit magis calidum, quàm cerebrum calidũ. Nam raro fit, quod hepar sit frigidum, & cerebrum calidum, dummodo sit homo sanus. namq; si hoc accidit, fieri solet in ægris. at nos nunc loquimur de temperatura

peratura

peratura cerebri naturaliter, & non cerebro male affecto, ut contingere solet in Hydrope. Itaque teneatis rarißime in sanitate cerebrum esse calidum, & hepar frigidum: & si etiam supponamus hoc esse uerum, tamen regula semper est uera Galen. & ualebit consequentia, quam facit, & ponit hoc in libro, si aderunt pili nigri cum crispitudine, & uenæ in oculis amplæ, rubor in facie, ac calor ibi tactu percipiatur, quod cerebrum huiusmodi erit calidum. & contrà si cerebrũ erit calidum, & talia apparebunt signa, etiamsi adsit frigiditas hepatis, tamen tale hepar dicetur cerebro calidius: quoniam, ut diximus, semper frigiditas in hepate quanta sit, est maior in caliditate, quam summa cerebri caliditas.

Cũ uidetis illa tria signa adesse calorẽ tactu perceptibilem rubedinẽ in cute, & uenas oculorum amplas, tunc est suspicio de cerebri caliditate, non tamen est uera certitudo, saltem suspicio: non enim est concludendum, ideo necessariò cerebrum calidum. tunc uerò quid agendum est, cum huiusmodi signa apparuerint in capite? debetis facere, sicut in alijs: ubi enim habetis unum signum commune, debetis quærere & alia signa per concursum, uel syndromen signorum: ex quorum collectione fiat unum proprium perpetuum necessarium, quod signum est indicationis, ut ubi omnia hæc signa uidentur, illud unum sit per collectionẽ istorum, ut uerbi gratia in pleuritide est dolor lateralis, qui est signum perpetuum pleuritidis: tamen ubi-

cunque percipitis dolorem lateris adesse, non ideo concludatis necessariò pleuritidem esse, sed tamen suspicio de ea sit. sed quid facitis tunc? per syndromen signorum quæritis & alia signa. Quæritis ideo aliud, & uidebitis anhelitus difficultates adesse, non tamen adhuc per hæc signa habetis certitudinem de pleuritide, quia potest ibi esse dolor cum difficultate anhelitus, tamen non sit pleuritis. Nam possibile est hoc esse ex aliquo flatu in membranis, & uitio illorum musculorum, propterea quæritis & aliud per ipsam syndromen, & adest tussis, adhuc sunt tres, non tamen iã habere potestis certitudinem de ista inflammatione laterali: quoniam & alia desunt pro cognitione uera huius morbi. ideo etiam perquiritis aliud, & inuenitis febrem: cum hæc quatuor habebitis, tunc quidem sicut signorum numerus multiplicatur, pariter & pleuritidis suspicio augetur: tandem ad certitudinem huius ægritudinis, non tamen adhuc est exquisita certitudo, quia ea sit, quoniam potest in musculis tantum exterioribus inflammatio esse, quæ indicat quatuor illa signa: non ideo erit pleuritis. Deinde fit concursus ulterius, & quæritur aliud signum, quod est quintum, & ultimum ad habendam hanc coniunctionem, & est durities pulsus, dum non adest, nec apparet durities pulsus, potest esse in mẽbranis illis inflammatio, & quod non sit pleuritis. At dum est pulsus durities cum alijs cõnumeratis signis, & asperitas uenæ secãdæ, tunc omnia hæc quinque coniuncta simul necessariò concludunt

pleuritidem adesse, & ueram pleuritidem. Dolor enim pungitiuus adest, & anhelitus difficultas. deinde est tussis, ac etiam febris, ultimò est pulsus durus. Hæc omnia simul unita, & coniuncta indicant necessariò pleuritidem adesse. & contrà si adest pleuritis, ergo & ista quinque signa per conuersionem necessariò. Nam hæc omnia soli illi inflammationi conueniunt, & semper. At dum in cute apparet rubor, ac percipitur tactu calor, uenæq; in oculis sunt magnæ, modo iudicetis tunc necessariò cerebrũ esse calidum: sed per syndromen, ut factum est in pleuritide habenda, ac inuenienda. sunt alia signa per alia loca, sed quænam sunt hæc loca? Dicebamus supra ab accidentibus, & à passionibus sumi omnia indicia, & hoc manifestum est in tabulis nostris. Gal. tamen superius, ut uidimus, inquirendo dispositionem capitis posuit sex capita signorum, & fecit concursum omnium signorum, sic dicit ad habendam cerebri temperiem calidam tria esse pernoscenda. & primum est, ubi rubedo in facie, secundum ubi sunt capilli crispi, uel subflaui, & postea nigrantes, tunc ex hoc secundo signo augetur suspicio de caliditate, non tamen adhuc habetur certitudo. & sic fit, tamen si cerebrum frigidum, & capilli sint mediocriter crispi, nigrantes in principio, deinde fiant subflaui, &, ut dixi, cerebrum sit frigidum, & capilli sic se habeant ob uapores acres calidos, adustosq; ascendentes ab hepate: ideo neq; hæc concludunt cerebrum esse calidum, cum possint esse ab alio membro, hoc

hoc etiam uisum est superius à nobis. deinde sunt cerebri excrementa, ad quæ cum accidetis, fit maior suspicio de cerebri caliditate, quando cerebrum fuerit calidum per excessum, sua excrementa sunt pauca, & bene concocta. Nam semper excrementa sumuntur ab actionibus naturalibus, quales fuerint actiones, talia inquam erunt excrementa capitis: si fuerint bené concocta, tunc suspicamur quasi de firmo caliditatē cerebri. deinde si sensus in eo capite fuerint uegeti, tunc per hoc indicium magis hæsitare de caliditate cerebri, quoniam caliditas arguit mobililatem. deinde si istud caput lædatur à rebus calidis extrinsecus, magis quoque adaugetur suspicio de cerebro calido. præterea etiamsi fuerit mobilitas operationis, tunc cum omnibus supradictis signis simul fit una uera conclusio, & unum infalibile signum, tale cerebrum esse calidum, et per excessum. Quare cum in collegijs multis concluditur de certo cerebrum calidum esse, colligatis omnia hæc signa simul uidelicet rubedinem faciei, capillos crispos, subflauos, nigricantesq́;, & excrementa bene concocta, ac sensus uegetos, læsionem etiam rerum calidarum ab extrinsecus aduenientе: postremò operationis mobilitatem, tunc necessariò tale cerebrum erit calidum: & si unum tantum indicium adesset, uidelicet quod tantum esset ualde mobile in opinione, dico etiam illud cerebrum calidum esse: quoniam cerebri calidi hoc est proprium, nunquam ferè hoc fallit, cum sit maximum, & uerissimum iudicium caliditatis cerebri.

bri.

bri.prætereà etiamsi per se, & soli sensus exteriores sint boni, ac uegeti, tunc hoc signum nullum facit ad cerebri caliditatem indicandam. quæ caliditas interius exiccat sensus, eosq; uegetos reddit: iste enim habet oculos uegetos, aures acutas, ac omnes sensus ualde sensibiles. ergo indicatur in hoc cerebrum esse calidũ, sic etiam de motiua uirtute, si talis uirtus sit uegetabilis, indicabitur de cerebri caliditate. hæc enim signa sumpta ab actionibus animalibus sunt maximi momenti, ac faciunt summopere ad ueritatem. signa uerò sumpta ab actionibus naturalibus, & ab extrinsecus aduenientibus, quia faciunt cutem albam, uel nigram, asperam, uel mollem, ac pilos, uariantq; eos in colore, ea non sunt fide digna: quia possunt diuersos fieri, ac alterari à diuersis, ut ab aere, ut in regionibus distemperatis, ut patet. sic à diuersis humoribus. prætereà hæc signa non sunt propria ipsi capiti, sed communia toti corpori, ut est de cute, non debetis ideo, quia non potestis recte sentire, uelle iudicare cerebrum esse calidum per tria prima indicia. nã nomina sunt, & alia omnia, quæ post illa, si uultis recte habere ueritatem huius uniuersaliter, semper errabitis: ut qui arguunt à calore, & capillis super cerebri temperatura, falluntur. nam omnia sunt perquirenda maxime essentialia. CAPILLI QVOQVE IN HIS STATIM IN LVCEM EDITIS IN CAPITE ORTVM &c. Prosequitur Gal. postquam posuit signa sumpta à dispositione capitis, quod est capillus, ubi

ubi caliditas cerebri excedit, post ortū eius habere suū ortum: hoc enim est primum signum ab eodem fonte: à dispositione capiis, cum capilli oriuntur subitò post ortum huius uiri. Hæc enim omnia de capillis prædicta iam superius sunt manifesta, & hoc etiam potest ratione palam fieri, eos oriri à principio statim, eò quia materia capillorum, ut scitis, sunt uapores fuliginosi ascendentes ad caput in cute: causa uero efficiēs est calor agens ualidus, ubi fuerit pilorum materia tēperata in qualitatibus paßiuis, cerebrum erit temperatum: sed ubi caliditas excedit in puero isto, quæ est causa efficiens pilorum, & habet humiditatem, in qua agat, & dominetur, ut eam superet, tunc calor facit multiplicare uapores fuliginosos, ad quorum incrementum etiam pili multiplicantur, & sic fiunt capilli, & pili calidi etiam dominantur, meatus cutis facile fiunt, ac aperiuntur, & citò, dum duæ sint causæ dispositæ adhoc, humiditas, & caliditas. CVM VERO NON MVLTVM &c. Quoniam caliditas potest habere multos gradus; si enim ipsa fuerit ualida, & excedens ualde, tunc capilli in principio ortus puerorum erunt nigri, crispi, duriq́; , ac robusti ob magnum calorem: & ratio est, quia uapores aduruntur, qui fiunt nigri ab adustis uaporibus. prætereà fiunt duri, & robusti: quoniam materia illa uaporosa non deficit, & calor continuè agit in eam potēs. ideo fiunt ualidi, quoniam materia est facta ualde terrestris. præ tereà fiunt crispi: causam autem crispitudinis superius

enume-

enumerauimus. Vidimus, quod erat calor uehemens adurens aliquam materiam terream, uiscosam tamen, & ita ut eã torrere, ac in se ipsam contrahere faciat, & dedimus exemplum de hac crispitudine cum capillis appositis ad ignem, & de chordis cytharæ, quæ contrahuntur ab ipso calore: & sic ab interno calore uehementer agente in uapores, & materiam capillorũ, fit ipsa crispitudo. Itaque erunt nigri, robusti, & crispi, si calor est potens: si uerò non est potens ita, tunc à principio erunt subflaui capilli. nam si calor deuenerit ad quandam temperiem, ita ut faciat bilem ex parte subtili sanguinis, quæ appellatur ἴχωρ, non tantum aduret, sed immutabit eum sanguinem subtilem in bilem sua caliditate leni, quæ bilis colorem habet flauum, tunc ex uaporibus illis biliosis generantur capilli primo subflaui, non tamen uerè flaui: non enim possunt esse uerè flaui in pueris, cum semper habeant quid pituitæ. ideo non possunt habere eundem prorsus colorem, sicuti habere deberent ratione bilis, cum sit pituita permista: idq; ab initio fiunt subflaui, non flaui, cum calor non excedat ualde. DEINDE NIGRICANT &c. Cum uerò in processu ætatis calor semper acuatur, & crescat, ut dicit Gal. in secundo de temperaturis, ubi mouetur quæstio non declaranda in præsenti, an calor adolescentum sit maior, quam calor puerorum? & ibi inquit uerum esse in gradu, non autem in quanto, & nunc sumpto, calor sit maior in adultis, nam tunc calor est in summo. &

ideo

ideo nigricant capilli, non tamen dicit, sunt nigri capilli, cum dicit nigricant: nã capilli nigri ex toto sunt nigri, nigricantes uero tendunt ad nigredinem, tales quidem habent cerebrum calidum, sed moderatè, & tandem isti capilli participant de colore castanearum.
AC PROGREDIENTIBVS. Diximus autem supra ex quibus fiat caluities: nam fit ex defectu alimenti pilorum, & ex nimia cutis siccitate, & capitis maxime: quoniam cum calor continue uescatur ex humido radicali, quem absumit, & dum absumitur humidum tale à calore, cessante nutrimento cessat & calor innatus, & aboletur. ex quo succedit senectus, quæ est siccitas, & frigiditas, & continuè pro ætate magis, atque magis fiunt sicci: quoniam continuè humidũ absumitur, & patitur deficit calor naturalis deficiente humido naturali, cum calore innato redduntur corpora frigida, & sicca. & ideo quia decidit humidum, quod est alimentum pilorum, ac etiam destruitur, qui est causa efficiens, & succedit illi siccitas, quæ meatus, uel cutis poros relaxat magis, quod cum ex nimia siccitate facti sint ampli uapores, non possunt detineri, ut faciant pilos. Nam si debent generari capilli, oportet inter alia meatus cutis esse debitos, non nimis strictos, nec nimis amplos, & sic cum nimis aperti sint uapores, & materia pilorum, & capillorum existat maxime in capite ratione siccitatis, quia cutis arida, & sicca, ac porosa ualde. sic dum cutis ualde arescit, & exiccatur, etiam pori maxime fiunt amplißimi: nõ
mirum

mirum est, si amplius nequit retinere uapores fuliginosos, qui generent pilos, ac capillos, nec possunt amplius fieri pili ob nimiam eorum laxitatem, & sic ratione siccitatis causatur caluities. adueniente siccitate signum est consumi humidum, materiam capillorum, deficit & locus, & causa efficiens, calor, deficiente humido. praetereà est frigiditas, quae est causa caluitiei: nam non permittit pilos generari, quia destructo calore augetur ipsa frigiditas: & sic fit caluities. Atque eo magis, quo plus modico sunt calidiores &c. tanto enim magis caluescunt, quanto magis redduntur calidi: quia dum habent temperiem calidam, citius fiunt calui. excrementa uerò quae per palatum, & nares, & oculos parca, & concocta ipsis exeunt. hoc enim est signum potens sumptum ab actionibus naturalibus, quae, ut superius audiuistis, de se non faciunt indicia aliqua, sed per accidens, & per media sua, quae sunt sua excrementa, sui effectus. non enim apparent hae uirtutes, quemadmodum aliae ex seipsis, sed in cognitionem illarum deuenimus, an bonae sint, uel malae ex suis affectibus, ac suis operationibus: quae sunt sua excrementa, tanquam opera, quibus in huiusmodi naturalium actionum cognitionem deuenimus: quae quidē excrementa indicant, an suae facultates sint bonae necne. facultates uerò habent indicare de temperatura qualis sit. Itaque ubi excrementa erunt bona, cetera erunt bona: quia si excrementa fuerint pauca, & bene concocta, indicant supra caliditatem cerebri, eò quia

concoctio

concoctio fit à calido, cum caliditas dominetur in cerebro, optime fiunt concoctiones: ergo & excrementa bona, atque concocta, & pauca. quare autem pauca? quia calor naturalis, qui est ualidus, ac potens in substantia absumit humidum illum, & fit bona concoctio usque ad minima, & hoc signum inquam, est ualidißimum cerebri calidi. Notandum membrum quodcunque posse dupliciter considerari, uel ut instrumentum, uel ut similare: ut instrumentum quemadmodum munus est bonarum actionum instrumentum paratum &c. ut similare membrum, sicut esset cerebrum constans ex quatuor humoribus, quod quidem, ut similare cognoscitur à quatuor operationibus naturalibus: nam alio modo cognoscitur quatenus instrumentale. Dum enim uolumus cognoscere temperaturam cerebri, nos procedimus per actiones naturales, quæ potißimum indicantur ab excrementis: nam rarißimè fallunt nos huiusmodi signa. ubi enim excrementa fuerint benè concocta, & pauca, dicatis tunc per hoc signum tantum, quod cerebrum tale est calidum. nam hoc est potißimum signũ; propterea quòd est proprium hoc signũ membro, quatenus membrum similare est, ut ipsius membri indicet temperaturam. signa ideo sumpta ab actionibus naturalibus sunt propria, ac uerißima: actio enim cerebri quatenus similare est, ut excernat sua excrementa bene concocta, ac pauca. Dicatis tunc per hoc signum sumptum ab actionibus naturalibus potißimũ, quod indicat tẽperaturam membri qualisnã sit,

sit, sicuti indicamus cerebri substantiam, ut supra dictum est, cum natura substantiæ sit à discursibus naturalibus, an boni ingenij sit, uel mali: bonæ memoriæ necne? tẽperatura uerò cognoscitur ab actionibus his naturalibus: ideoq; nunc Gal. tacet de animalibus uirtutibus loqui, cum nolit declarare cerebri substantiam, cum integram habuerit sanitatem. Nã nunc loquimur de signis indicantibus sanitatem, quia ubi corpora sunt ægra, & signa indicantia morbum, tunc aliter sentiendum est, quẽadmodum uidebimus. Addatis etiam præter excrementa, quæ excernuntur per quatuor illa loca palatum, nares, oculos, & aures, etiam esse alia excrementa per commissuras capitis, quæ si fuerint bene concocta, & etiam indicabunt de caliditate cerebri.

CVM VERO CAPVT REPLETVR &c. Continuò enim, ac tum præsertim cum nullam uictus rationem seruauerit. Hoc in loco Gal. opportune mouet difficultatem. Nam quispiam dicere posset, tu dicis Gal. excrementa in cerebro calido esset pauca, & recte concocta, tamen hoc uidetur falsum, imò uidetur tenendum esse oppositum, eò quia, si cerebrum est calidum, melius, & plurimo alimento eget, & facit plurima excrementa: deinde uerò si tale cerebrum est calidum Gale. non est subditum repletioni, imò pauca habet excrementa, & concocta: imò uerò debet esse subiectum repletioni, quia ex omni causa inferatur cũ maxime attrahat de alimento ad se. præterea in hoc capite uiæ sunt amplæ & latæ. & ideo facile ingre-

diuntur repletiones, si tale caput est calidum, statim recipit attrahendo, ergo uidetur omnino calidum cerebrum esse repletum, & habere etiam multa excrementa. præterea ubi inflammatur tale caput calidum, incalescit magis, ex quo etiam magis attrahit: & ideo repletur: uidetur ergo calido existente cerebro excrementa debere esse multa. ad primum respondet Gal. quando dicitur calidum est caput, ergo plurimo eget alimento, atque etiam plurima habet excrementa, non pauca, dicit Gal. hoc non ualere, quoniam hoc cerebrũ calidum optime conuertet, quodcunque attrahet in sui substantiam, & sic habebit pauca excrementa: & si aliquid adhæret de excremento in hoc capite absoluitur, & euanescit extrà facilè, uel per nares, uel per palatum, uel per oculos, uel per aures. Nam in hoc meatus sunt ualde aperti, & commissuræ. deinde uapores facilè difflantur, quoniam attenuantur à calore, & sic non fiunt excrementa crassa, quæ exeant per os, per nares, sed difflantur per commissuras: & si sint aliqua, sunt pauca per oculos, & sunt bene concocta. Ad aliud, quando dicis, calidum cerebrum habere hoc, quod attrahat ualde, ergo est repletum; quia multiplicantur in eo excrementa ab inferioribus per consensum: respondet Gale. si accedunt plurimæ materiæ, & uapores, illæ erunt bene concoctæ, non autem crudæ, sicut sunt in frigido cerebro. Dicatis etiam si fuerint illa excrementa cruda ob causas externas, ut ob aerem, uel cibum, & potum: tamen statim concoquuntur

tur ab hoc cerebro calido, & non perdurabunt ibi, nec concertabunt diu cum tali cerebro, & distillatio ab alio membro, imò citò coquetur: in frigido uero cerebro aliter se habebunt. ideo Gale. bene occurrit dubio. ATQVE AGGRAVANTVR EORVM CAPITA A CALIDIS CIBIS, ET POTIBVS ET ODORIBVS &c. Accedit Gal. ad alia signa, & hic est locus sumptus à causis externis, uel accidentibus, quod quidem signum ualidum est, & si enim caput fuerit calidum, tale facile lædetur à rebus calidis: contra autem facile adiuuatur à rebus frigidis. ubi ideo uultis cognoscere an caput sit calidum, semper consideretis hanc syndromen signorum. SED PRAETEREA MAGIS &c. Si etiam præter calidum fuerit humidũ, magis ab his calidis lædetur caput hoc. BREVI AVTEM SONNO HVIVSMODI TEMPERATVRAE CONTENTAE SVNT &c. Notate, qui habent caput calidum, hi sunt breuis somni, & non profundi. oportet autem uidere hoc, quare sit: iste enim locus sumptus est ab effectibus, & paßionibus, & uidebimus, quod Gal. fuerit diminutus in istis signis. Nam non dixit hoc suis fontibus, sed tacuit: at nos uidentes causam horum secundum Gal. & Arist. sententiam eodem modo causamur. nam generatur à copia humoris utilis aduenientis in cerebro: cum accedit talis humiditas utilis ad cerebrum, tunc quidem generatur somnus naturalis: est enim hæc sua materia, ubi fuerit moderata frigiditas

cum illa humiditate utili, tunc uere fit talis somnus. Nam frigiditas est causa efficiens, humiditas uerò utilis est causa materialis, frigiditas enim ligat sensus omnes. nam frigidi proprium est non mouere: sua uerò contraria sunt calor, & siccitas, quæ habent generare, & causare uigilias. calor quidem est causa efficiens uigiliarum, siccitas uerò est causa sua materialis. ubi enim hæc duo sunt semper, ibi est promptitudo ad uigilias, & earum longitudo, quod quidem asserit Gal. in secundo prognosticorum commentatione secunda aphorismorum 29. quam opinionem affirmat ipse esse in primo de causis symptomatum ultimo, ubi inquit omnia medicamenta humida facere uerum somnum, & sicca moderate. Quæ uerò sunt frigida omnino, hæc penitus afferunt stuporem: Vnde Gal. in secunda particula aphorismorum Aphorismo primo, secundo, & tertio dicit materiam frigidam, & omnia summa frigida non generare somnum, sed lethargiam, atque stuporem. quod somnus uerus fiat ab humiditate, non à frigiditate, his sic suppositis patet, quod ubi calor tantum dominatur, & humiditas temperata, somnos quidem esse, sed breues non dico uigilias. nam dormiunt ipsi; quia illa humiditas quidem, & somnus esset temperatissimus non prolixus, neque breuis. & ideo quantum calor superat ipsum humidum, tanto somnus breuior, & diminuitur: & est breuis. Vnde causa materialis, humiditas, non est ob id idonea ad somnum agendum, quoniam superatur à calore. præterea

terea isti somni sunt ualidi, & profundi: minime, quoniam si humiditas est causa immediata somni, ac frigiditas iuncta cum humiditate faciant somnum ualidum, & lethargiam, & uix excitabilem, & cum sit calor dominans: & humiditas tantum temperata non possunt esse somni magni, & profundi. & ideo cum tantum calor dominetur, somnus ille erit & breuis, & etiam subtilis, uel tenuis. Hæc dicta sint de signis cerebri indicantibus tam salubritatem, quam excessum secundum caliditatem, & secundum alios excessus.

Cap. XV.

FRIGIDIORIS VERO, QVAM OPORTEAT CEREBRI INDICIA SVNT PLVRA IN PROPRIIS MEATIBVS EXCREMENTA &c. Cum uero ex supradictis iam per se manifesta sint, ideo per eos considerabitis ipsa, quoniam ad alia est mihi animus pertransire. Optimum est quemadmodum de præceptoribus instruentibus, ac docentibus pueros Grammaticam, dum audiunt illos in calce hebdomados in die sabbati, quæ addidicerunt in tota hebdomada. Dum enim pueri omnia memoria recitant, quod est perutile, tunc omnia ad memoriam reuocant, rememorant, commonentur. nos quoque hodie cum sit finis hebdomados idem, ut ipsi pueri faciemus. Vnde cum nos iam dixerimus de cerebri temperatura, & substantia, deq; suæ tempera-

turæ ſignis ſalubribus, ideo non inutile hodie omnia reiterare per epilogum. Grammatices præceptores faciunt ſcholaſticos recitare. Nos autem in hoc erimus contrarij illis, quia recitabimus, ut uos audiatis, & bene inhæreant mentibus ueſtris. Vidimus autem genera ſignorum poſita à Gale. à quibus oriuntur omnia ſigna indicantia ſalubritatem cerebri: quæ genera ſex ſunt poſita ab eo in principio huius ſecundi, ut uidimus in ipſis, ac diuerſa à noſtris ſcripta in noſtris tabulis, ut hic oſtendemus in ipſis, & ut inueniamus ueritatem, & quomodo diſcantur, & in quibus ponam hæc ſex ſigna. primum autem Gale. caput, uel fons eſt à diſpoſitione capitis, ſecundus eſt ab operationibus ſenſitiuis exterioribus; tertius erat ab operationibus cogitatiuis, quartus à motibus, quintus erat à uirtutibus naturalibus, ſextus & ultimus ab accidentibus extrinſecus occurrentibus: hæc ſunt ſex genera à Gale. poſita, ut uiſum eſt ſuperius, à quibus omnia depromuntur de cerebri temperatura. nos uero fontes ſignorum aliter inſtituimus, uidelicet ab ipſis continentibus, ab agnatis, ab operationibus, & à uirtutibus animalibus, & proprio affectu, & ab excrementis, ſextum ab accidentibus extrinſecus occurrentibus tã intrinſecus, quam extrinſecus. oportet modo uidere, quomodo iſta diſcutiamus: hoc autem eſt habendum à natura rei, quod quidem eſt remedium efficaciſsimum: habendaq; eſt ipſa natura rei, quænam eſt natura rei horum fontium ſignorum cerebri, à qua oriuntur omnes

nes fontes signorum. ut autem hæc recte perpendatis, oportet, repetamus multa iam enarrata, & hoc omnino est necessarium repetere: nam alioquin nihil boni operabimur: non enim aliter potest recte fieri, si exactā omninm horum signorum cognitionem uultis habere: quod cum habueritis, ita inhærebit mentibus uestris, ut nihil amplius desideretis. Debetis scire omnes signorum fontes oriri à duobus, & ab actionibus, & paßionibus, quæ in humano corpore fiunt: omnia enim signa adhæc duo genera reducuntur tandem, quia uel solum ipsa duo pariunt cuncta signa: uidimusq; quomodo ab actionibus oriuntur. Diximus etiam actiones genere tres, & triplices esse, animales, uitales, & naturales, quæ omnes habent suum principium uidelicet à natura. nam uirtus animalis habet cerebrum, ut principium: uitalis habet cor: naturalis autem habet hepar. præterea diximus singulas harum uirtutum, siue animales, uel uitales habere, quod aliquæ sint ita propriæ suo principio, ut in ipso principio, uel in instrumento sint, ac stent, & etiam stent, emanent ab ipso; nec in alio sunt membro: ideo sunt maximè propriæ uni membro, non autem alicui alteri, sicuti cerebro imaginatiua, ratiocinatio, & memoratiua: hæ enim sunt ab ipso tantum cerebro, atque in ipso. aliæ uerò animales non sunt sic propriæ, quia tantum sunt ab ipso cerebro, non autem in ipso uidentur, ut omnes sensus exteriores, & motiua uirtus: nā istæ sunt in suis agnatis scilicet e cerebro, non in cere

bro ſubiecto enim motiua conſiſtit in neruis,uiſiua ſtat in oculis.pariter dicendum eſt de corde,in quo ſunt nō nullæ uirtutes, quæ dicuntur propriæ illi membro ue luti principio,& non alteri alicui,in quo ſunt,ab eoq; emanant,ut generatio ſpirituum, quæ eſt propria cor dis actio.iracundia quidem & ipſa eſt in corde,& ab ipſo,non tamen debet dici actio cordis, imò eſt ipſius paßio.Aliæ uitales non ſunt ſic propriæ,quia tantum modo ſunt ab ipſo corde, non autem in ipſo, ut motus arteriarum,qui eſt in arterijs.ſic eſt dicendum de ter= tio principio de hepate, quod habet uirtutes naturales ſibi ſoli proprias,quæ ſunt ab ipſo,& in eo,ut eſt ſan guificatio,quæ eſt actio hepatis, eſt deinde cupiditas, quæ & ipſa in hepate eſt,& ab hepate dependet,ta= men non dicitur actio, ſed paßio eius . ſunt deinde & aliæ non ſic propriæ,quia non ſunt in hepate,& ſi ab eo, ut ſi diſtributio ſanguinis per uenas nutritio , quæ ab hepate oritur.deinde illæ quatuor uirtutes natura= les,attractio,retentio concoctio,& expulſio:iſtæ om= nes præcipuè dicuntur ab hepate . nam ſunt in omni= bus membris , ſed tamen oriuntur ab hepate : habent tantum ab ipſo iecore, non ab alijs ortum . cum ſic ſe habeant actiones , quæ ſunt propriæ alicui membro, ſunt perpetuæ ueritatis : nunquam enim fallunt, quæ quidē recte indicant de diſpoſitione membri,cuius pro priæ ſunt.nam in eo tantum ſunt,& non in alio,ubi= que tantummodo quæruntur, in quo ſunt, & non in= tendimus tantum actiones proprias uniuſcuiuſque mē bri

bri quærere, ut habeamus, quænam sit dispositio membri, de quo quærimus scire. Nam bona sanguificatio est tantū in hepate, non in alio. At imaginatio, & ratiocinatio, & memoria propriæ sunt ipsi cerebro tantū, quæ si fuerint optimæ, indicant bonam esse temperaturam eius membri, ut dictum est. Nec enim est dicendum, hepatis dispositionem ab imaginatiua, & discursiua cognita, quoniam hoc secundum medicos uanum esset, nec uelle ostendere bonam cerebri temperiem, quia bene sanguificet, ista sunt obscurissima, quoniam sanguificatio tantum conuenit hepati, & discursus tantum cerebro, & generatio spirituum ipsi cordi solummodo. hoc ideo perpetuam habet ueritatem, actiones, quæ sunt ab ipso membro, in ipsoq; esse, non communicare alicui alteri, nisi suo: sed actiones, quæ non sunt sic propriæ, cum sint tantum ab ipso membro, non autem in eo, aliter se haberet. Nam non tantum indicant de suo principio, sed & de alijs membris: hæc enim est conspiratio, & consensus membrorum principalium, ut uerbi gratia, uirtus motiua est à cerebro, non tamen in eo, sed est in neruis, qui oriuntur ab ipso cerebro. Itaque hæc non est in ipso: ergo non est propria ei. quare non solum indicabit à cerebro, sed etiam de neruis, & hæc quidē distribuitur, & inuenitur in quacunque particula corporis: ubicunque ista actio motiua communicat, ab ea ibi sumimus indicia de illis membris, & de eorum dispositione: ut si dicamus de motiua ipsa in manu: uolumus scire de manus dispositione, an

sit

ſit ſana nec'ne, ratione huius uirtutis: nam ſi erit apta ad motum omnem pro obeundo ſuo munere, illa dicetur ſana, alioquin non. pariter dicimus de uirtute ſenſitiua, ſi acuti ſenſus in tangendo ipſa manus, ſi habuerit exquiſitum ſenſum uidelicet tactum, nobis erit indicium, ut cognoſcamus optimam huius membri diſpoſitionem tactus: ideo in manu habet indicare talem, uel talem diſpoſitionem manus, ut ſe habebit ipſa uirtus tactilis, non eſt indicandum de manus diſpoſitione, ut quod optimè, uel malè uideat. Nam hoc eſſet ineptum ualde. uidetis itaque quomodo tales actiones non proprie communicant alijs membris, & omnibus in quibus ſunt, non autem tantum membro, à quo habent ſuũ initium: ſic dicendum de corde, quod habet unam uirtutem pulſatiuam dictam, non tantum in eo eſt, ſed eſt in arterijs. & ideo talis uirtus, uel actio motiua arteriarum communicat omnibus membris, & partibus corporis, quia nulla eſt pars corporis, in qua non ſit aliqua arteria. ergo in toto corpore reponitur et ipſa uirtus uitalis motiua, à qua uita primo dependet: ab hac enim actione pulſatiua, quæ eſt à corde, ſed non in eo. ideo non eſt propria illi tantum, ſed in omnibus reperitur partibus, ab ipſo inquam à quacunque parte ſumuntur indicia de diſpoſitione uniuſcuiuſque membri: ubique enim operæprecium eſt conſiderare, an talis uirtus motiua uitalis ſit bona nec'ne? quia ſi bona, ergo & bona eius membri diſpoſitio: de uirtute naturali idem dicendum eſt, & longè melius: quoniam eſt

diſtri-

distributa per totum, & emanat à toto, cum nullum sit membrum, aut instrumentum, in quo non reperiatur talis uirtus. Nam unumquodque membrum nutritur necessariò, dum uiuat: dependet autem ab hepate uirtus hæc, & est in triplici differentia: non enim est propria hepati, sed bene ab eo emanat: ideo non est propria. una autem dicitur generatiua, secunda augmentatiua, tertia nutritiua. primum de generatiua, hæc quidem est in omnibus membris, per hanc est uidere, an unumquodque membrum sit generatum optimè, ut in figura, in situ, in quantitate, & numero. ab augmentatiua sumuntur indicia in omnibus partibus corporis, quoniam omnis pars corporis nostri augetur. tertio à uirtute nutritiua sumuntur indicia ubique in nostro corpore, cum omnis pars, & omne membrum necessariò nutriatur. Et ideo debemus hoc scire, quod hæ tres uirtutes naturales, licet sint ab hepate, non tamen sunt in eo; ideoq; nõ sunt ei propriæ, sed cõmunes unicuique membro: quia ubique distribuuntur. quare manifestè apparet, indicationes signorum proprie non posse sumi, nisi à proprijs signis. signa autem propria sumuntur tantum à proprijs uirtutibus, quæ in suo instrumento sunt, atque ab eo; atque non sunt propriæ actiones, & uirtutes passiones, quæ non sunt in suis principijs, ab his uerè potest sumi de suo principio indicatio, sed de omnibus partibus, in quibus reperiuntur, & sic uidetis, si uolumus sumere indicia alicuius mẽbri, præcipuè debemus sumere actiones pro-
prias,

prias, non ab alijs. Habuistis iam quomodo ab actionibus possunt sumi signa, & quæ sunt propriæ actiones, quæ non: sed communes toti corpori, quia distribuuntur per totum corpus, quæ sic se habeat, ut tot cõmunicent, quæ quidem tantummodo sunt ab ipso principio, quorum signa sumuntur à partibus, ut ostẽdemus de non proprijs uirtutibus naturalibus communicantibus toti, singulisq; partibus, ad paßiones nunc deueniamus. Nam paßionum aliæ sunt intrinsecæ, aliæ extrinsecæ: illæ sunt propriæ unicuique suo membro, ut in cerebro affectus proprij illi sunt, somnus, & uigiliæ, cordis uerò propria paßio est iracundia, hepatis cupiditas, & appetitus uoluptatum. Ventriculi propria paßio est fames, & sitis. testiculorum uerò paßio intrinseca est pruritus: ab his enim paßionibus sumuntur signa indicantia talem, uel talem tempraturã membri, in quo sunt aliquæ harum paßionum. Nam paßio aliqua harum, quæ in uno membro reperitur, in alio minimè reperiri potest: non enim debemus dicere, cerebrum famescit, aut sitit: sed uentriculus, nec uentriculum irasci, sed cor. Nam singulæ hæ paßiones debent suam propriam temperaturam indicare sui membri, cuius sunt. ab istis ergo interioribus sumuntur indicia tantum proprij sui particularis membri: affectus autem extrinsecus, uel paßiones dicuntur omnes: quia sunt exteriores, hæ enim alterant corpus, & sunt ut aer, nimius motus uel animi, uel corporis, & alia huiusmodi. Hæ enim alterant maxime, & conquassant

quassant corpus, prout magis, & minus nocent, à quibus quidem sumuntur uaria indicia. Nam unus erit, quod magis altero læditur ab altero: alter uerò minus, sic de animi ac corpori accidentibus, unus erit, qui magis altero offenditur. & ideo ab ijs oriuntur diuersa indicia. Actiones ergo, & paßiones sunt, quæ nobis afferunt signa indicantia temperaturam uniuscuiusq; membri. His enim habitis iam uidistis Galen. proposuisse illa sex genera signorum, excusauimus ipsum, & diximus, quod sumit etiam sua genera ab locis, iste fuit suus processus: nostrum autem audiuistis, quem habuistis in tabulis, si modo aut Gal. ordinem, aut nostrũ magis probatis ipsum capietis secundum uestrum iudicium. Gale. autem sic procedit, primum incipit à dispositione capitis, quod est nomen generalißimũ: quod autem habemus propter id, nisi se declarat Gal. deinde agit de quatuor generibus actionum; ultimo de accidentibus extrinsecus accidentibus. dum agit de dispositione capitis non potest recte intelligi, cum sit nomen illud ualde generale, tamen sibi sic placuit procedere à dispositionibus naturalibus: & si fortè non seruauerit suum decorum à magnitudine, à capillis: sic enim de his agit ad habendam capitis dispositionem, tamen sunt & alia pro hoc, ut durities, & mollities. prætereà fortè nec seruauit suum debitum ordinem in actionibus: nam primum posuit dispositiones naturales, faciendo locum unum particularem, postmodum posuit actiones naturales, cum debeat facere oppositum:

tum:nam naturales dispositiones oriuntur ab actionibus : magnitudo enim capitis figura &c. sunt opera actionum naturalium. postremò facit loca tria uirtutum naturalium, & diuisit eas in tres fontes, quos tamen poterat in unum gradum redigere, cum omnes sint animales, omnesq; obtineant unum locum. & ideo ex hac laceratione calidi, quæ fuit sua diuisio, quicquam boni habere nõ potestis: nam omnia posita sunt confusè, nõ potest esse uera diuisio: quia non diuidit genus, sed lacerat ipsum in tria: quoniam dispositio capitis ab eo euellitur à suo genere, posteà diuidit unum, quod non debebat facere in tria. primò ponit, quod debebat consequi, ita ut non poteritis unquam sumere methodum cognoscendi signa, cum dispositiones capitis lacerauerit à suo genere, cum sint sub genere uirtutis naturalis. deinde quando dicit de effectibus, uel paßionibus, quæ sunt duplices, aliæ interiores, aliæ uero exteriores. posteà suum de his habuit sermonem, de illis uerò subticuit. ego quæro modo à Gale. quando dicit de somno, & uigilia, sub quonam genere ponit somnum? hoc inquã debebat admonere, credo ipsum Gal. hoc silentio præterisse, quoniam nesciebat sub quo genere deberet reponi: quoniam ipse in libro de instrumento odoratus circa medium palam fatetur se nescire, ubi debeat collocari, an somnus, & uigiliæ sint actiones, uel paßiones, dum ibi dixit de somno, & uigilia, an sint actiones corporis, nondum apud nos constat. Ideo nihil mirum, si de his tacuit sermonem, non ponendo,

nendo ea sub aliquo genere, & si consideretis à natura rei somnus, & uigilia sunt paßiones potius, quoniam somnus ligat sensus, uti uigilia eos dissoluit, à quibus posteà sequuntur actiones. Somnus ergo, & uigilia sunt paßiones, & sic patet, quænã sit differẽtia inter me, & Gal. quia primo posuit illas paßiones capitis naturales, deinde actiones naturales, posteà aliud genus uirtutum animalium in tria, quæ tamen sunt ad unum reducenda, posteà posuit affectus cerebri somnum, & uigiliam: non tamen collocauit eas sub aliquo genere. nos autem eas posuimus sub paßionum genere, quemadmodum per ueram methodum. potestis uidere in nostris tabulis. dicere autem possetis pro Gal. eas posuisse actiones naturales, tu uerò nõ pomis eas, ubinam sunt? & eas tamen confeßus es, quod naturales facultates fiunt, & emanant ab hepate, & quod sunt per totum corpus dispersæ Notate nonne diximus superius, ut scitis, has naturales actiones, nullam afferre cognitionem ex se: sed tantum ex suis operationibus, uel affectibus deuenimus in cognitionem illarum: quia de se latent. animales autem non sic se habent: quoniam hæ statim manifestantur à se ipsis. Namq; si quis recte uideat, patet hoc, sic de uitali, sicut de pulsus motu: hoc enim per se apparet, quomodo se habeat absque suis effectibus, & de his sumimus indicia. at de naturalibus aliter dicendum est, ut de augmentatiua, nutritiua, & generatiua: non enim per se percipitur augmentum, nec nutritio, quomodo fiat, nec quomodo augetur

getur ex se, retentio, concoctio, expulsioq́; per se faciunt aliquod indicium, sed mediantibus suis affectibus, & suis operationibus, quæ sunt excrementa ipsa. declarat enim semper ista indicia, quænam sint operationes, & facultates naturales. quod autem hoc sit uerum, uideatis: quia Gal. dum loquitur de his, tantum po suit excrementa: per ipsa enim illæ manifestantur: po suitq́; excrementa suis locis. Et ideo nec nos possumus ipsas naturales actiones, cum per se non pateant, sed per alia tantum posuimus, suos effectus indicãtes eas. aduertatis etiam, quod fuit quidam alius Gal. qui fecit alias tabulas ante nos à nostris diuersas, in quibus di cit methodum esse: tamen aduertatis facere unum pulcherrimum principium, non tamen sequi, sed fit manchus. inter ea, quæ absurda fecit, unum absurdum cæteris maius, fuit quidem & iste uir peritißimus: & mihi per gratum erit uos, eas uidere. modo in his construendis ex plurimis libris colligit unum: quod non est multum laudabile, nec laboriosum ualde recitare: nos autem in nostris tabulis non procedimus ad eundem finem: fecit ille primum locum signorum cerebri, & di cit sumi à substantia cerebri, quod minime est uerum. quomodo enim cognoscetis cerebrum à propria substantia, cum substantia nõ indicet, sed indicetur ab operationibus suis proprijs. Itaque non indicat, ut ostensum est supra: cognoscitur autem ipsa substantia ab eius operationibus, non est ideo locus à substantia cerebri. aduertatis igitur, quod ista sunt principia, &

parua

parua in principio, in quibus si à principio fiat paruus error, tamen in fine fit maximus propter ea, quæ sequuntur. his itaque sic uisis, & data ratione quare aliter seruauimus ordinem, quã Gale. in istis, accedamus modo ad nostras tabulas eas legentes, signa indicantia cerebri salubritatem deinde diuiduntur, cum alia sint signa horum ut semper, alia ut multum, alia ut nunc, salubritatem cerebri indicantia. Nos enim indicauimus à proprijs affectibus. & notate; quando uolumus tradere circa primam partem signa de salubritate simplicis cerebri, talia enim signa simpliciter indicantia salubritatem sunt & in temperatura, & in compositione simul. & ideo non feci diuisionem horum signorum in complexionem, & compositionem: nam hoc est necessarium, quod sint simul in his duobus, quam rem addidi: indicant hæc simul compositionem, & temperaturam: constat enim utraque: in primo enim membro est de optima sanitate, de simplici; deinde de sanitate ut multum, quæ parum à sanitate ut semper deficit: hæc autem signa oriuntur à sex generibus. primum est à continentibus, nam tale inquam, est cerebrum, quale est continens ipsum caput, quoniam caput factum est propter cerebrum. continentia autem sumuntur à uirtute generatiua, quæ facit figuram, & à uirtute augmentatiua, quæ quantitatem debitam constituit, quantitas est caput mediocre, uel magnum cum agnatis. sunt duo capita laudabilia, uel quod mediocre sit, uel quod declinans ad magnitudinem: quæ duo cum sic se habuerint,

rint, indicant ueram sanitatem. secundum genus signorum est ab agnatis &c. ab agnatis &c. diximus enim illa esse agnata essentialia, ut neruos, ossa colli ualidißima, & propagines: agnatum enim est sic, essentiale ipsi cerebro, ut cerebrũ non poßit esse sine eo. agnata uerò aduenientia, & per accidens sunt, ut ipsi capilli, faciunt quidem isti ad usum, sed possunt esse, & non esse: quia non sunt de essentia cerebri, nisi propter ornatum. Vbi ideo caput est magnũ, & sua agnata sunt magna, & bene disposita, tam antè, quam à parte pòst, & hæc sunt essentialia; figura &c. Figura optima qualis describitur in tabula indicat bonam cerebri dispositionem, quæ est ut sphera, rotunda ab utroque latere compressa: ab agnatis &c. iste est secundus locus, ubi diximus, quæ diuiduntur, quia alia sunt essentialia, ut nerui, signum bonum cerebri est uidere, quomodo agnata essentialia se habent, quia si agnata sint ualida à parte indicant cerebrum optimum; quæ sunt essentialia: alia sunt per accidens, ut capilli infantium subrufi, adultorum autem flaui: hæc omnia iam manifesta sunt. ab operationibus animalibus, & iste tertius est locus, quæ & ipsæ diuiduntur, quia aliquæ sunt cognitiuæ interiores, & aliæ exteriores, ut sensus quinque, & etiam exquisitæ omnes in bono cerebro: aliæ sunt animales, quæ dicuntur motiuæ. motiuis &c. quæ si ualidæ sint, ergo bonum cerebrum: à primo affectu hic est locus quartus, & est propria paßio, uel affectus cerebri somnus, & uigilia, quæ si mediocres fuerint

rint, ergo cerebrum temperatum. ab excrementis est quintus locus: in bono autẽ cerebro excrementa erunt modica, & concocta, ac temperata. ab accidentibus, iste est sextus locus, quæ diuiduntur: aut enim intrinseca sunt, ut calor moderatus in cute, qui oritur ab actione generatiua naturali, quando non est ualde potens, sed debitus est: deinde durities, mollities, color flauus: extrinsecus accidentia sunt, ut aer, cibus & potus, & similia: non ponimus autem capillos inter hæc accidentia, quoniam capilli quoque modo sunt partes partium principalium, etiamsi sint ad ornatum earum, tamen non sunt merè accidentia, sicuti est color durities, mollities. & calor in cute &c. Iam patet prima pars tabulæ, remanet secunda, quæ est de signis salubribus cerebri ut nunc, quæ per uos metipsos potestis uidere in tabulis. ego enim in reliquis perseuerabo, iam habetis tabulas, & uidistis omnia etiam, in quibus dissentiamus à Gale. atque eas perlegite, dimittemus declarare signa temperaturæ cerebri frigidioris, quoniam & ipsa iam manifesta sunt, cum contrariorum eadem sit disciplina, & rectum sit iudex sui ipsius, & obliqui. Itaque ex uobis erit etiam uidere aliam temperaturam sicci, & humidi cerebri compositionis, harum temperaturarum. nam animus est nobis aggredi tractatum de signis oculorum. Quare tabulam quintam legatis, in qua continentur signa cerebri salubria, quam reperietis in libro tabularum folio . quare & sextam tabulam, in qua continentur eadem signa cerebri sa-

lubria, quam reperies in dicto tabularum folio, perlegas amice lector.

De oculis. Cap. XXII.

Credo uos meminisse, quemadmodum Gale. in hoc secundo libro erat traditurus ueram methodum omnium signorum indicantium salubritatem, insalubritatem, & neutralitatem humani corporis, & quoniam ordo à prioritate materiæ erat, ut inciperet primum loqui de signis salubribus, ideo incepit ab his, & agens de salubribus primùm, & in primis seruans modum, ac processum docendi secundum Arist. & Hippocratem, ac omnes agit de uniuersalibus, deinde accedit ad ipsa particularia, sicuti et philosophus seruat in procemio physicorum, alijsq; plurimis locis. primum itaque Gal. agit de signis salubribus humani corporis in uniuersali, pòst de his tractat in particulari, & dum ab uniuersalibus auspicatur, primum incipit à uentre superiori, à cerebro. uidistis autem superius, quemadmodum uentres sunt tres, cerebrum, cor & hepar. Iam incepit à superiori, de quo ipse egit, in quo residet cerebrum, cuius gratia factũ est ipsum caput. agit enim de signis cerebri salubribus, ad quæ explicanda nobis tradidit sex genera, uel loca, uel fontes ipsorum signorum, de quibus quidem signis indicantibus cerebri temperaturam, & substantiam sigillatim sermonem habuit, ut uidistis. reliquũ modò est, cum sint alia mem-

bra,uel aliæ partes in capite, ut aliquid de singulis illarum ageret Galen.quæ sunt,ut oculi,nares,aures'q;. & qui habent ueram methodum cognoscendorum omnium, illis non est necessarium per omnes partes digredi:nam si habuerit quis uiam,aut ipsam methodum inueniendi signa,quæcunque fuerint indicantia,uel affectum,morbum,uel salutem,non eget ille, ut inquirat omnia sigillatim.nam quicunque sic procedit inquirendo singula particularia, signum est illum non habere methodum,nec eam intelligere,quæ est inueniendorum signorum, quemadmodum fuit Auicenna in tertio libro Can.ubi loquitur de omnibus morbis particularibus,primum per methodum uniuersalem , eos tradidit,postea in uniuersalibus cœpit de eisdem sermonẽ habere capiendo , & repetendo eosdem inutiliter,& superfluè.Vnde callentibus methodum ueram,esset talis processus ualde morosus,illud reiterare. ideo dicit Gal.inuenta methodo,& iudicio eorũ,quæ dicta sunt, hæc indicia iam tradita per illa sex genera , uel loca signorum possunt adaptari omnibus alijs partibus, facileq; possumus deuenire in cognitionem illarum.at tamen ut magis exerceantur mentes uestræ in particularibus,& sint magis instructæ, uoluit præter cerebrum in medium etiam afferre unum aliud membrum,ad oculos aperiendos illorum signorum,ut oculorum temperaturam nosceremus . prætereà deuenit ad secundum locum , ad cor ; supponendo, quod liceat exercere in cerebro sumpta illa sex genera signorũ,

ut sciatis recto itinere progredi per eadem signa. Itaque exercet circa oculos, qui sunt membrum ualidißimum, & nobilißimum in capite, ob quos dicit Galen. ipsum caput factum esse, adeo sunt nobiles, quemadmodum dicit Gal. in decimo de usu partium, & in primo ad Glauconem eo maximè, quia in oculis sunt plurimæ differentiæ, ac partes magis, quam in quocunque alio membro, ut enim maximè, & optimè exerceatis uos in reliquis, tradidit nobis signa cerebri, quia cognito cerebro, ex quo constet, & quid sit, sic habita substantia oculorum, & sua temperatura per illa eadem sex genera signorum deueniamus, ut periti nostra sponte in cognitionẽ aliorum. quare si habebitis uerã methodum, optimè poteritis discurrere per omnia, ut domini artis. Vnde Gale. uideatis in consilio de puero epileptico, qui exhibens plura medicamenta, pro illo, inquit se non uelle tradere omnia particularia, eò quia essent superflua: nam debes habere methodum, dicit ibi, inueniendorum medicamentorum: aut enim habemus methodum, aut non: si habemus methodum, superfluum est uelle tot, & tanta reiterare, facilè poteritis ex uniuersali discurrere per particularia omnia, & esse uoti compotes, quoniam tandem ea methodo acquiretis utilitatem. hæc igitur indicia sunt cerebri temperaturæ. SED SVFFICIT DE OCVLIS DVMTAXAT &c. Nunc modo Gal. incipit agere, & aggredi id, quod pollicitus est, de oculis, per sex illa genera signorum ad haben-

dam

dam oculorum temperaturam. Notate tamen illa sex genera Gal. de signis tradita hic carere omnino ipsa methodo, & si à principio pollicitus sit omnia per ipsam rationem tradere, & per ordinem. causam autẽ, cur defecerit in hoc, nescimus: satis enim sit eum ita carere methodo, ut omnia laceret: non autem hoc euenit, quia tum habuerit methodum, sanè quidem habuit, & optimè, ut tot in locis patet, tamen hic nullo modo eã seruat, & fortè ipse consultò noluit uti methodo, & cautè, & quamuis nõ seruet ipsam, imò in illis sex generibus deficiat ubique in hoc loco, & fuerit summè diminutus, ut magis in processu uidebimus, non est sic legendus liber iste, ut stat, eò quia si sic legeremus ipsum, sane absque ratione, & methodo omnia hæc doceremus, quoniam ex suis uerbis non est poßibile habere optimam uiam ad habenda signa, & qui habent hunc librum sine methodo, nihil aliud habent, præterquam aliqua theoremata: ac multi memoriæ mandant ipsum hoc modo, tamen non intelliguut ipsum, & sic nullã possunt ex hoc libro habere utilitatem: discuntq; cum summo labore: nos autem interpretabimur ipsum Galen. reducendo semper omnia ad suos fontes, & rectè omnia enucleabimus, postea accedemus ad tabulas nostras, in quibus ostendemus, quare, & quibus in rebus discrepabimus, ab illo, & maxime de copia signorum circa oculos. QVICVNQVE TANGENTIBVS, QVOD EST MANIFESTVM, CALIDI EXISTVNT. Affert

in præsenti parte signa indicantia caliditatem oculorum. dicere autem posset quis, quare Gal. agit de excessu, & temperatura oculorum, & prætermittit loqui de temperatura, sed tantum dicit de excessibus? Dico hoc optime factum esse ab eo, quoniam ex intemperaturis habebitur etiam temperatura eorum, ubi docuit, quæ sunt signa excessus in oculis, remotis illis excessibus oculi habebunt signa optimæ sanitatis. nã hoc certum est, si non in illis affutura signa intemperaturæ alicuius, quòd illi erunt bonæ temperaturæ per priuationem malorum signorum, & sic cognoscetis, quando aderunt bona signa, uel mala in oculis. Inquit ergo Gal. afferendo signa ipsa in triplici parte, primum est caliditas, secundum sunt uenæ latæ, motus oculorum. signa autem prima sumuntur à dispositionibus, quod est primum genus illorum sex fontium: ostendimus etiam superius dispositiones sumi ab actionibus naturalibus, quæcunque oriuntur à uirtutibus naturalibus: & istæ sunt in triplici differentia, nutritiua, augmentatiua, & generatiua. à primo enim fonte sumuntur duo, augumentatiua, caliditas tactu perceptibilis, & uenæ oculorum latæ. nam in principio generationis secundum proportionem materiæ substantiæ illa uirtus operatur in efformando, & fingendo membra ipsa: & si caliditas tunc à principio generationis superabit illud tale, aut orietur cum signis calidis, & cum his hic positis. si ergo caliditas tunc superabit, faciet signa indicantia calidi talis excessum: quorũ unum erit, quod

caliditas in huiusmodi animali tactu percipiatur, & hic est primus affectus uirtutis generatiuæ. Dum caliditas abundat in generatione, & sic in illo percipietur à temperatura caliditas tactu, non tamen potest esse caliditas eo modo, quo in ligno esset. dum ergo excedit, & quidem tactu percipitur. secundum signũ est, uel duplex affectus, quod uenæ appareant in oculis latæ: sunt enim amplæ uenæ hac de causa, eò quia membrum calidum eget plurimo alimento, seu nutrimento: si plurimo nutrimento, ergo etiam plurima actione: quia calidi proprium attrahere est, & dilatare: membrum enim hoc cum sit calidum, oportet, quod attrahat plurimum de sanguine. & ideo uenæ, in quibus residet sanguis, esse amplæ debent, & latæ. tertium signũ est motus oculorũ uelox, qui indicat caliditatem, ita ut nesciant isti tenere oculos firmos: oculi enim habent sex motus sursum deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, & in gyrum, qui motus fiunt à sex masculis deseruientibus oculis. unusquisque horum motuum fit ab uno horum musculorum, quemadmodum uidistis in anatome, circa quã debetis operã nauare, & exercere uos, quæ sit alphabetum medicinæ, alioquin medicinam nunquã habere poteritis. Isti.n. musculi mouẽtes oculos proueniunt, & habent uirtutem motiuam, quæ motiua uirtus prouenit à cerebro, ut uidistis ad ipsos oculos, & ad alias partes corporis mouendo, prouenit inquam, à cerebro, & in ipso minime existit, sed ab ipso. scitis uos, quemadmodum dicebamus, quasdam actiones, uel uirtutes

uirtutes esse, quæ sunt in suis principijs, & etiam ab ipsis emanant, ut in imaginatiua, discursiua, memoria, quæ non indicãt, nisi de suo membro præcipuè in quo sunt, & de sua dispositione: sunt etiam aliæ, quæ non sunt in membris principalibus, sed tantummodo emanant ab ipsis, uel ab ipso, ut à cerebro emanat uirtus motiua, non tamen in eo perstat, sed in suis agnatis, ut in neruis, musculis: hæ enim uirtutes indicant de omnibus partibus, in quibus sunt ipsius corporis, non de suo principio præcipuè, ut de motu, quæ si fuerit motu ueloci, uel oculi maximè mouentur, iste quidem motus habet ortũ à cerebro, & ab eo continuè fit: indicat quidem iste motus cerebrum esse calidum, non tamen necessariò facit maximam suspicionem de caliditate cerebri, tamen poßibile est cerebrum esse frigidum, & oculos calidos, ac mobiles ualide propter aliquam caliditatem influxam. & ideo si oculi maxime moueantur, fit suspicio de cerebri caliditate, non tamen est necesse hoc, ideo tale signum non est perpetuæ ueritatis, quæ ad cerebrum, sed bene est necessarium dicere, si oculi sint motu ueloces, ergo sunt calidi: nam motus semper in ipsis est signnm oculorum calidorum, siue proueniat caliditas à cerebro, siue sit in ipsis. An uerò sit hæc caliditas à cerebro, uel ab ijsmet oculis, cognoscitur per alia signa: quare satis est, si uelociter mouentur, sunt calidi, & hæc propria sua operatio est, & sic habetis iamiam à quarto genere Gal. à uirtute motiua, quæ à cerebro ad musculos transmittitur, & quod iste

motus

motus dicit caliditatem oculorum. causa autem huius est: quia proprium caloris est mouere, quemadmodum patet apud omnes medicos, & philosophos. frigidi uero his contriariari. frigidi enim oculi sunt cõtrarij, & oppositi calidis, quoniam contrariorum eadem est disciplina. neque uero est immorandum in his, quia contrariorum est oculorum frigidorum per hæc eadem tria signa. ET HVMIDI QVIDEM MOLLES &c. Postquam egit de indicijs caliditatis excedentis, ac etiam frigiditatis, nunc dat indicia de humiditate excedente in oculis, & etiam de humiditate exuberante: quando enim peccant in humiditate, hæc sunt signa manifesta: primo uidentur ualde humidi, & etiã in uisu, & tactu, ac uidentur lucere: est ideo in his perpetua paßio humiditas. præterea sunt molles; & sciatis ubi mollities est, non est nisi sit aut prima propter colliquationem, aut innanitionem: quod prouenit ab humido, habentq; sæpe lachrymas. sicci uerò duri simul, & aridi: oculi enim sicci sunt oppositi humidis. nam sicuti mollities est perpetua paßio humidi, & est per se: si uerò est per illas duas causas per liquiditatem, & inanitionem, tunc est per accidens; sic inquit Gal. Durities est pasio siccitatis propria, nisi proueniat ab una harum duarum causarum, ut non sit à repletione, aut congelatione: quoniam repletio sæpe facit duritiem, sed hoc est per accidens, & non per se, & congelatio similiter facit, ut est de glacie. Et ideo quod erit siccum, est durum, ac aridum: & hæc

& hæc erunt signa per se eo modo, quo diximus; non adsit aliqua illarum duarum causarum aut in humido, aut in sicco uidelicet, ne in molli adsit colliquatio, ut fit in plumbo, aut inanitio, semper mollities dicit humiditatem; sic etiam in duro, si non sit aut repletio ut cutis, aut congelatio, semper fit durities, quæ dicit siccitatem: & pariter asperitas indicat de siccitate eodem modo. Ideo durities per se, & propriè erit paßio sicci, sicut mollities est per se etiam humidi paßio, alioquin erit per accidẽs. A SIMILIBVS AVTEM SVAE TEMPERATVRAE CAVSIS OFFENDVNTVR &c. Affert modo Gal. unũ signũ, quod est sumptum à sexto loco, nimirum ad accidentibus extrinsecus occurrentibus, & est ista una regula uniuersalis omniũ excessuum, quæ talis est, ubi erit excessus aut in caliditate, aut in frigiditate: quæ sunt contraria illi excessui, adiuuant illum excessum: & contrà, similia habent offendere similia: quæ enim excedunt in aliquo, egent suo simili. Nam semper per augumentum læduntur à suo simili, ut caliditas excedens læditur à suo simili. s. caliditate, sic dicendum de alijs tribus tum in qualitate, tum in gradu, & ratio est, quoniam in habentibus symbolum facilis est transitus, ut de frigiditate in frigiditatem, ut si membrum sit frigidum, si etiã frigidum addatur, conseruatur quidem frigiditas illa in se, sed augetur nimis, & læditur tandem membrũ. iuuantur aũt contraria à suis cõtrarijs, uel oppositis, quia unũ oppositum reducitur per suũ oppositũ ad tẽ-

periem,

periem, ut calidum à frigido. Quare quod dico de uno à suo contrario, idem dico per oppositum de similibus, lædi à similibus, & hoc est perpetuò uerum, tam in conseruantibus, quam in lædentibus.

Cap. XXIII. & XXIIII.

MAGNITVDO OCVLORVM QVIDEM, VBI CONCINNITAS, ET OPERATIONVM VIRTVS &c. Nunc etiam affert alia signa, per quæ habere possumus bonam oculorum substantiam, ut magnitudinem, & paruitatem oculorum: & sumitur quidem hoc à primo genere Galeni, uidelicet à dispositione, quæ quidem dispositio sumitur à magnitudine, paruitate, & figura, & capillis, & prouenit à naturali illa uirtute, quæ dicitur generatiua, quemadmodum ex suprà dictis patet. ista enim uirtus in principio generationis secundum proportionẽ materiæ, & caloris facit talẽ, uel talem figuram: tales, uel tales capillos. debetis autem præscire, quod magnitudo, nec paruitas ex sui natura non indicat malitiam, uel bonitatem, sed nuntiat tantum multã, uel paucam fuisse materiam in principio generationis. si ergo magni sunt, multa materia fuit; ideo nihil aliud habetis à magnitudine, & paruitate, nisi materiam fuisse aut multam, aut paucam à principio. Vtrum modo ista materia fuerit bona, uel mala, hoc attenditur penes concinnitatem, & aptam figuram: nam si oculi fuerint

fuerint magni, & concinni, indicatur ex hoc præter multam materiam, & fuisse bonam, & calorem naturalem bonum, oppositũ modo opposito indicat. si enim est oculus paruus, & concinnus, & quidem pauca materia, sed bona, & bonus calor: si modo oculi parui sint, & inconcinni indicant paucam, & malam materiam, ac omnia mala pro oculis. & tandem qui habent ueram methodum, possunt omnia percipere quocunque uertant se absque discursu per cuncta particularia. sed diceret quis, & hoc est necessarium scire, quænam est figura concinna oculorum? hoc enim nunc est humidum. Videatis Gale. decimo de usu partium concinnitas oculorum est figura rotunda, quæ sic facta est à natura, ut minus ab occurrentibus extrinsecus nocumentis lædatur, & oppcnatur. præterea & in tali figura rotunda spiritus introducti melius operantur, ac satius se habent, quam facerent, si essent in figura angulari, non rotunda, in qua dißipantur ipsi spiritus, non tamen est ita rotundus oculus, quin in superficie habeat aliquam planitiem, ut melius, ac facilius poßit suscipere lumen, ac species. talis inquam debet esse oculorum figura rotunda, & concinna. præterea oculus est figura cauernosa, & conuexa, quæ est rotunda in longitudinem, ut oculus optimè poßit, intrà faciem, exteriusq; se uertere: & ubi fuerit maxima caliditas in oculis. Hæc cauitas oculorum fit longior, & illæ carunculæ fiunt longiores, quæ signa indicant semper caliditatē oculorum, & ut inquit Arist.

in

in primo de generatione animalium, uel de historia cap ix. qui habent oculos cum tali concinnitate longa, hi sunt pessimi homines, malorũ morum: qui uerò habent hanc rotunditatem paruam in oculis, indicant de humore frigido dominante; quorũ oculi ueluti bouini, como quelli che sono del priore di Roma, & isti sunt tanquam homines stupidi, ut asini, & ut boues. qui habent, ut diximus, nimis longos oculos, sunt pessimorũ morum, tamen sunt ingeniosi. At oculi temperati sunt non nimis longi, nec nimis rotundi, tales inquã debẽt desiderari, alioquin sunt fugiendi. QVAE VERO AD COLORES ATTINENT, ITA DISTINGVERE OPORTET &c. Cum tradiderit signa etiam temperaturarum oculorum sumptũ à dispositionibus, quoniam ferè omnia sumpta sunt à dispositionibus præter unum, quod fuit sumptum à quarto genere, nunc modo agit de coloribus, ut signa ipsorum oculorum, qui quidem colores etiam sumuntur à dispositionibus, à uirtute generatiua: oculi enim generantur tales, uel tales per dominium huius, uel istius humoris, à principio generationis uel talis, & talis materiæ. dum necessario uult tradere differentias colorum in oculis, sumit duo opposita, glaucedinem, & nigredinem, tanquam opposita, & extrema: atque uult afferre causam horum duorum oppositorum. primum proponit duo: quorum unum est, quod affert causam formalem glaucedinis: deinde affert eius causam materialem ibi, glaucus igitur fit: sed antequam adhæc deuenia-

deueniamus: in primis sunt annotanda quatuor: primum quid sit color glaucus, circa quem est magna dubitatio, cum isti recentiores ex malo intellectu, malaq́; distinctione non recte intelligant, adeo confusi sunt. Dico autem colorē glaucum esse unum gradum remotissimum albedinis: & quia unus gradus primus recedit à pura albedine, & tendit ad alium colorem, ad nigredinem, ille primus gradus appellatur color glaucus, in quo est plurimum de albedine, parum autem de nigredine. itaque paucula nigredo est commista multæ albedini: unde uideatis Actuarium in primo lib. cap. quarto, uel primo, qui expreßit bene hunc colorem assimilando ipsum cornu lanternæ nouæ, quod quidem non est exquisitè album, sed tinctum aliqua nigredine, ut manifestum est intuentibus, & dicitur glaucus color, ac cineritius, qui uergit ad album: ista quidem est una significatio coloris glauci. Videatis etiam in cœlo, in temperie mediæ æstatis sereno existente aere, ac limpidißimo, dum sol fulget, si tunc contēplemini cœlum, uidebitur ferè album, tamen est etiam remissa aliqua nigredo, & uergit ad cæruleitatem tenuißimam: iste est color glaucus: unde latini uocant oculos cæsios, quasi cœlios, uidelicet habentes colorem cœli, dum serenum est meridie in tempore æstatis. Notetis autem errorem grammaticorum in tertio georgicorum Seruij, & aliorum. Luxuriaq́; toris animosum pectus honesti, Spadices, glauciq́; color deterrimus albis: nemo quidem illorum intelligit locum illum: nam Virgilius

uult

uult dicere ibi de equis, & colores equorum distinguit, qui boni, qui'ue mali sint, & cum dicit, honesti spadices, illos equos bonos, & optimos esse, & uocantur isti nostra lingua, baio affogato, & secundum Gale. dicitur flauus ad rubeum; hoc enim bonum est signum in equis, ut & glaucedo. peßimi autem colores omnino in equis sunt duo, albus & giluus. giluus autem est qualis secundum græcos chiros, & est color medius inter album, & nigrum uergens ad rubedinem, quemadmodum est uinum, & sicuti rubinum: color iste dicitur giluus, qui dum simplex, & merus est laudabilis in equis, qui quidem color giluus, simplex uocatur lingua materna baio scuro: sed ille est peßimus, dum permiscetur giluus cum albo, qui color nuncupatur à uulgaribus, d'uselino, & nunquam possunt esse boni isti equi: & prouerbium est, cauallo d'uselin, ò da piazza, ò da molino, quia color giluus mistus cum glauco facit equum flauum in colore, & iste est bonus color. at si giluus mistus sit cum glauco, tunc iste est peßimus, à quo omnino abstinere debetis, hæc dicta sint obiter. his de primo supposito sic dictis circa glaucedinē, secundum suppositum notādum est, quod in oculis sunt aliquæ tunicæ, & sunt numero septem, tamen tunicæ ueræ sunt quatuor. prima autem & superior uocatur adnata, secunda dicitur secundina, quæ sequitur primam, oritur à meninge seu pia matre, tertia tunica oritur à neruis opticis, quæ facit rotunditatem in oculis, & amplectitur humorem glacialem, qui etiam

uitreus uocatur humor: sequitur quarta, quæ appellatur aranea, quæ uestit humorem christallinum, estq; quinta tunica, & tenuis, & perforata longiuscula, & colore nigra in sua radice, habet quendam humorem aqueum oppositum christallino, habetq; multos spiritus illa tunica. omnia autem ista debent supponi, ex ipsa corporis incisione. sexta appellatur cornea, & est nigra. septima dicitur coniunctiua, & hæc oritur à pericranio circundans totum oculum: modo ista cornea, quæ est nigra, per quam transeunt spiritus, coniungitur humori christallino, & aqueo. supponatis istam corneam esse nigram, & habere coniũctum humorem cristallinum, pariter & aqueum, per quem transeunt lumen, ac spiritus. tertium notandum est, ac supponendum de colore: color enim secundum Aristo. in lib. secundo de Anima, & in libro de sensu, & sensili, nihil aliud est, nisi actus quidam perspicui in corpore terminato. Nam quodlibet corpus habet aliquam superficiem, quæ poßit recipere, & recipit lumen secundum magis, & minus, quod lumen receptum in tali superficie habet facere colorem aliquem: ideoq; dicimus cum Arist. lumen nihil aliud esse, nisi actus perspicui corporis terminati, quoniam superficies est, quæ terminat. quantò enim magis ipsa superficies est, quæ terminat, quantò inquam, magis recipit de lumine, tantò fit clarior ista superficies, & quantò minus, tanto fit obscurior. & ideo quanto de radijs recipit uel magis, uel minus; tanto magis, aut minus accipit de colore ut

albus sit, uel niger. Quartò supponendum est aquam, & aerem, ac tandem omne corpus diaphanes habere de se hoc, quod quanto magis sit profundum, ad eius profunditatem lumē minus potest peruenire, et tantū remanet in superficie, istud profundum fit nigrum, quemadmodum uidemus in profundo maris, cum profunditas est nigra, cum lumen aliquod non poßit illuc peruenire. at ubi fuerit pauca aqua, sicut in flumine, tunc in fundo eius non est nigredo, sed aqua extat clara, & lucida: ex quibus quidem suppositis quatuor iam dictis omnia, quæ erunt dicenda patebunt manifestè clara, ac nota.

Tertium uero suppositum erant omnes causæ colorum, quarum una dicitur causa efficiens, & est lumen illustrans superficiē alicuius corporis terminati: prout enim magis, & minus ipsum illustrat, sic uariatur color quisquis sit. causa formalis erat splendor actu in perspicuo corporis terminati: causa materialis erat illud perspicuum terminatum recipiēs uaria lumina. i. uarios luminis gradus secundum magis, & minus. Et ideo plus, & minus recipit de splendore, secundum dispositionem suæ superficiei. cum ideo uario modo recipiat, uarius potest unusquisque color ibi generari, uel albus, uel niger. præterea quarto annotauimus unumquodque corpus διαφανὲς recipere lumen secundum dispositionem suā in profundo. si eius profunditas est maxima, ut in mari, ad quam non potest accedere lumen, tunc ibi apparet tale corpus nigrum in

profundo, & si fundus eius non erit nimis altus, ut in paruo flumine, penetrat illud lumen. Vnde tale corpus totum redditur album, lucidum, ac perspicuum, quemadmodum fit de aqua, & de aere. nam si in aere uolumus à longinquo intueri, non possumus; sed apparet quædam nigredo, ac quædam caligo, sic & in aqua si est profunda nimis, non possumus ad imum uidere: quia uidetur facta nigra ibi: sic dicendum de oculis, quod in oculo est sæpe eadem causa: quod non recipiat lumẽ ipse, quoniã nõ potest intus penetrare, propter multa intima: uel quia adest multus humor, qui prohibet lumen intrò progredi. & ideo in oculis ratione multi humoris fit hæc obscuritas, uel talis color niger. deinde est aliqua causa, quare in oculo aliquando non penetret lumen, & reddatur perspicuus, & est eò, quia adest craßities, & turbulentia in eo, & ideo radij nequeunt ibi ingredi: res enim & unumquodque corpus cum est magis tenue, & rarum facilius penetrat: unde aer cum sit tenuior sui natura ipsa aqua, facilius penetrat, quam aqua: omnia enim hæc debent à nobis supponi pro dicendis.

Cap. XXV. & XXVI.

GLAVCI QVIDEM OCVLI &c. Si recte recordamini, dicebamus Galen. dum uellet tradere causas colorum in oculis, prius posuisse causam formalem, posteà tradidisse causam materialem. primum etiam

etiam dixit de formali causa, sic & nos in primis de formali causa agemus. quoad causam formalem dicit, glaucos quidem oculos: causa enim formalis est splendor, cuius abundantia recepta in subiecto producit colorem glaucum, qui quidem color accedit ad albedinem remissam; & quanto magis splendor in subiecto ipso terminato, tantò fit maior claritas in illo subiecto temperato. præterea diximus album colorem fieri à tali etiã splendore: iste enim fulgor apparens in subiecto terminato perspicuo facit colorẽ albũ. ubi uerò sit multa humiditas, & tenuis, quæ impediat, & sit paucus fulgor, nõ fit albus color. nam ad faciẽdum colorẽ album, opus est multitudine splẽdoris, quantitas humoris etiã debita requiritur. Diximus autẽ in nostro supposito, siue notando, loquendo ibi etiam de humoribus, tres esse humores ipsos: quorum primus erat uitreus in oculo, secundus cristallinus, tertius aqueus, & tenuis, qui aßimilatur albumini oui qui uocatur etiam albugineus. Gal autem hic intelligit de tertio humore, qui est tenuis, ut habeat defendere alios ab extrinsecus aduenientibus, & est cristallinus, hac de causa dictus, ut defendat alios, dum iste humor tenuis est mediocris humidus, rarus illustrans, neq; radios impediens, quin accedant ad humorem cristallinum, qui quidem cristallinus est immediatum instrumentum uidendi. itaque cũ penetrabunt radij usque ad profundum cristallini, & commodè, tunc color oculorum erit glaucus, & hoc quoniam multitudo radiorum est introgressa usque ad

ultimum, & ad profundum, idq; multitudo radiorum, & splendoris ut se habet magis, & minus, facit aut colorem glaucum, aut album: si maior est multitudo, fit albus color. debetis autem scire cristallinum esse substantiam solidiorem, quemadmodum habetur in decimo de usu partium. primo. & coloris lucidi transparentis, & albi, qui dum recipit lumen, recipit ut contineat, & accidit illi quemadmodum etiam euenit in speculo, sicut enim in speculo reuerberantur radij ad partes oppositas, & fit lux, sic in cristallino radij reuerberantur ad opposita: pars autem opposita humoris cristallini est tunica cornea, quæ quidem defendit oculum, quæ cum reuerberatur à radijs prouenientibus à cristallino facit colorem album, sicuti etiam de speculo, cuius opposita pars est paries, quæ cum fuerit reuerberata, à lumine proueniente à speculo producit colorem illum album: sic id fit de cristallino uersus corneam. Notetis tamen, dum dicimus, fieri colorē album, is non est merè albus, sed aliquo modo: quoniam tunica cornea, quæ reuerberatur, est parum nigra: ideo non potest esse merus albus color ille, & quidem si cornea non esset nigra, appareret ille color omnino albus, & est hoc quemadmodum, si uidebitis radios solis transeuntes per herbas in pratis, & per fenestras uitreas diuersorum colorum, aut per aliquem parietem pictum: ex illa quidem reuerberatione Solis radij percipient uarios colores, prout tot fuerint colores illarum herbarum, uel colores in pariete, tot in se recipient

pient illi radij: & si in se radij ipsi solis sint clari, & sic hic fit in oculis, aut color glaucus, aut albus à radio, & splendore existente in cristallino reuerberante corneam, quæ est nigra: & ideo fit color glaucus. si etiam fuerit maximus radius, fit color albus, non tamen glaucus, & sic si fuerit multus splendor, ita ut præualeat corneæ, fit color albus. sin autem fuerit æqualis proportio inter splendorem, uel radium, & inter corneã, ut ambo medio modo se habeant, fit unus color medius, qui habet de glauco, & de albo. si uero tendat ad aliud extremum; uel splendor sit minimus respectu corneæ, fit color glaucus tunc. Itaque iam habetis causam formalem glaucedinis, & albedinis in oculis, quæ est iste splendor. CONTRA VERO NIGRI &c. Et sic per suum oppositum oppositas causas habebitis formales oculi nigri, & tunc erit cũ lumen, & splendor non poßit recipi in humore cristallino; quia fiat probibitio ob causam hic supradictam, tunc uerò non glaucus, nõ albus, sed niger, quia color corneæ maxime superat cristallinum humorem. & ideo quia tale subiectum non est aptum recipere splendorem, tunc fit priuatio illius coloris aut albi, aut glauci: sed erit tunc color niger, quia color corneæ superat ipsum lumen: & ob id Galen. dicit. GLAVCVS IGITVR OCVLVS FIT, VEL PROPTER MAGNITVDINEM, VEL PROPTER SPLENDOREM HVMORIS &c. Videte quam Gale. tradiderit causam

formalem coloris in oculo, quæ est splendor; nunc consequenter afferre uult causam materialem, & substantiuam, & ponit Galen. quatuor: uel enim contingit splendorem recipi in subiecto, uel propter magnitudinem humoris cristallini, aut quia talis humor est ualde paucus, aut quia humor cristallinus fuerit nimis ad partes exteriores, uel quoniam humor tenuis positus inter cristallinum, & corneam fuerit paucus. Notate autem, ista diuisio non potest esse bona, quoniã omnis recta diuisio debet fieri per duo opposita membra maxime, quam quidem Gal. facere debebat, ideo uidetur errasse: non enim facit sicut Aristo. in secundo post. & Boëtius recte diuidens docet, quoniam solummodo isti duo humores sunt, qui faciunt uarios colores: ideo uariantur aut ratione humoris cristallini, aut humoris tenuis, & aquei. posteà debebat subdiuidere, & dicere sic: si sit ratione humoris cristallini color glaucus, aut quia multus, aut quia paucus, aut quia ualde eminens, uel quia nimis tenuis, & lympidus. methodus enim uera debet dari per ueram diuisionem; sic suum munus erat procedere: sed primum diuisit species, antequam genus diuideret. sic etiam dicendum, si esset causa humoris tenuis, & aquei, ut dictum est de cristallino. cum autem ipse non recte fecerit hanc diuisionem, hoc non possumus scire, tamẽ habebat ueram artem diuidendi. Nescio autem ego, cur ea non sit usus. Quoad rem ipsam, quando dicit uel propter magnitudinem. Notate, magnitudo ex se non potest facere splendo-

ſplendorem,non poteſt eſſe uerum hoc, quod ſola ma gnitudo ſine ſplendore, & puritate faciat colores uarios, quia non recipit ille ſplendor. Vnde non poteſt fieri glaucedo:ſed glaucedo tantũ deficit,quantũ deerit puritas ab ipſa magnitudine.nam ſi magnitudo coniuncta fuerit cum turbulentia,non adiuuabit ad faciendam uiſionem, ſed ad generandam obſcuritatẽ.magnitudo itaque ſola eſt non apta ad producendum ſplendorem, uel glaucedinem, bene puritas criſtallini humoris id habet facere.ſ. ſplendorem, & colorem glaucum, ſic etiam ſua priuatio, uel defectus .ſ. turbulentia ipſius humoris criſtallini:& ſi fuerit purus humor criſtallinus faciet puritatem ſplendoris de glaucedine:ſi uerò turbidus, faciet turbulẽtiam.at ſi fuerit multum,& ſic turbidus non erit aliquis ſplendor. ideo cum magnitudine debet eſſe etiam purus,ſi debet facere ſplendorem ad generandam glaucedinem, quia ſic puritas requiritur ad magnitudinem ad hoc, quod fiat oculi glaucedo.Nam ſi criſtallinus fuerit multus,& purus, tunc ſplendor fiet multus, & ſi etiam erit multus, tamen ſit obſcurus,non fiet ſplendor, ſed obſcuritas, & oculi obſcuri. Quare debebat dicere recte diuidendo, magnitudo cum paruitate,aut cum obſcuritate Quæritur modo nunquid cum paruitate copuletur puritas,tunc fiat color ille glaucus tantum,ſi hoc fieri poteſt ad quid Gale.poſuit paruitatem,uel magnitudinẽ, fuiſſet quidem ſuperfluus: ſatis enim eſſet, ut poneret luciditatem. Notate tamen Gale.optime in hoc dixiſſe,

neque

neque fuisse superfluum: dum quæritur si copuletur paruitas cum puritate, an fiat tunc glaucedo ratione horum duorum, si ponatur, quod fiat: ergo uidetur quidem superfluus ponere paruitatem, quia paruitas semper facit glaucedinẽ siue sit cum magnitudine, uel paruitate iuncta. ergo omnino est superfluus, tamen non est superfluus, ratio est, quoniam si puritas iuncta cũ magnitudine tunc facit uerum colorem glaucum: At si ipsa puritas iuncta sit paucitati, non potest facere uerum splendorem, ueramq́; glaucedinem. Nam modo splendor ille erit paucus, & profundus, & sic hæc duo erunt in causa, ne poßit fieri uera glaucedo, & sic tunc oculus non erit glaucus. Ideo Gal. recte sic distinxit, quidam humor cristallinus cum paucitate, & purus est etiam aptus tunc ad optime recipiendum splendorem: sed quia paucus non potest ipsum recipere: & ideo si magnitudo non erit cum puritate, non erit tunc sufficiens ad remouendam obscuritatem, quæ in cornea est. quare patet, quod paruitas cristallini non faciat cum paruitate splendorem illum bonum pro ipsa glaucedine. Ideo bene diuidit Gal. paucitatem cum puritate ponendo aliquando puritatem cum magnitudine: nam aliter operatur puritas iuncta magnitudini, & aliter iuncta cum paruitate, ut uisum est. Nam paucitas ipsa est, quæ facit ad hoc, & est quoddam tertium, quia & si copuletur cum magnitudine, & agat faciendo uerũ splendorem, sic etiam copulatur cum paucitate, & aliquo modo facit idem: si uerò sit paucus humor, & pu-

rus,

rus, & sit eminens, atque accedat ad partes extrà, uer sus corneam, dum est in puritate sua, recipit lumen: re cipit quidem, & tunc fit lumen splendidius, & cum sit prope corneam facit quidem colorem glaucum. Nam est paruum spatium, licet sit paucus humor, tamen est purus. tertia causa est hæc, quia apparet color glaucus quando cristallinus humor immediate recipiet lumem. Nam si est propter corneam tunicam facilè recipit illustrationem, dum sit purus, & sic tunc fiet glau cedo cum sit pauca quantitas humoris tenuis inter cri stallinum, & ipsam corneam. quarta causa est secundum Gal. humor tenuis, & albugineus, qui repositus est inter cristallinum, & corneam ratione & causa necessitatis, & utilitatis, & est tanquam excrementū ipsius cristallini, qui cristallinus habet nutriri, & nutritur ipso albugineo. ergo est excrementum ipsius cristallini. præterea iste humor tenuis, uel albugineus est tanquam obiectum ad cristallinum, & ad usum eius. Nam cum deueniat radius ab extremo ad ipsum cristallinum: si non esset quid intermedium, quod refrenaret ipsum radium, offenderetur in primo occursu ipse cristallinus, quod si ille humor medius albugineus fuerit paucus, & purus, tunc ut ex quarto nostro supposito sumpto habemus facile, quod splendor luminis, uel radij penetrabunt, & sic cristallinus facilè recipiet ipsum lumen, sicut accidit in aere limpido superius descripto, aut in aqua limpida pura, & pauca, ad cuius fundum facile penetrat splendor. Ideo non

non uidetur in ea multa nigredo. nam radius luminis, tunc facilè penetrata, & si turbida fuerit aqua, uel multa, tunc non poterit facile penetrare radius ad profundum, & sic erit obscuritas in partibus imis, sic de oculo dicendum. quod si iste humor albugineus, qui in medio est, erit uel mutus, uel obscurus, tunc quidem radius splendoris proueniens extrinsecus non poterit penetrare ad humorem cristallinum, cum impedimentum fuerit ab humore medio: non enim potest reuerberare in corneam tunicam, ut faciat splendorem ad generandum colorem glaucum. ideo tunc ille color remanet obscurus, & niger ratione suæ causæ, humoris medij, qui causat hoc. oculus igitur erit turbidus obscurus, & niger; atque tunica uuea erit turbida, & nigra intuentibus. quod illa turbulenta sit ratione illius oppacitatis, patet: de hac autem quarta causa Aristo. ait in quinto de generatione animalium cap. primo & ibi non meminit de humore cristallino causam esse coloris glauci, sed inquit causam glaucedinis non esse, ut inquit empedocles, sed est à dominio humoris aquei albuginei. Nam dicit Arist. oculus quantò plus habebit in se aquei humoris, tantò obscurior reddetur ipse oculus, quia est medius inter corneam, & cristallinũ. Ideo quomodo sit obscurus, non potest splendor ingredi ad cristallinum, sicuti dictum est de multa, & turbida aqua, ut in alto mari, ad cuius profundum non potest peruenire lumem. Itaq; ibi apparet obsuritas, & aqua nigra, & ubi humor aqueus fuerit paruus,
tunc

tunc apparet glaucedo in oculo, sicuti in pauca aqua lucida. CRISTALLOYDES AVTEM SIQVIDEM DVRIOR EXISTAT &c. Affert multa signa Gale. huius paßionis: primum est ab exteriori, uidelicet quod oculus nõ impeditur ophthalmia, qui est glaucus. Subiectus autem est paßionibus siccis, ut glaucoma, quæ dicitur ariditas oculorum: qui autem subiecti ophthalmiæ, ij habent oculos nigros, quemadmodum est uidere, uel habent subnigros: impediuntur autem isti ab ophthalmia ob multitudinem humoris aquei, sicuti qui sunt cæsijs oculis facilè patiuntur ægritudines siccas. nam glaucedo, ut inquit Arist. indicat siccitatem substantiæ aqueæ: affert deinde & aliud signum, & est secundum, & inquit, qui habent oculos glaucos interdiu in maxima, & clara luce nõ bene uident: nocentur autem à plurimo splendore, & ubi non est multa, uel tanta lux, melius isti uident, & prope noctem. quare hæc ratio est, quoniã quum obijciuntur lumini cum illis oculis est humor paruus, tenuis, illa modica quantitas humoris agitatur ab illo radio, ex quo impeditur uisus, & sic occupatur oculus à suo munere, ac dißipatur. quod autem ista agitatio istius humoris aquei in oculo glauco deperdatur à lumine magno, & à radijs, probatur ab Arist. duobus modis: nam si quis sit, qui abiret in aerem, & uellet uidere quid fixè, & uisu immobili, non poterit unquam: nam uisio fit quietè. Ideo humor iste agitatur à radijs luminis, ut non poßit recte uidere, quoniam paucus,

cus, & agitatus est. præterea affert signum illud, & est si quispiam intueatur in data luce, deinceps eat in aerē obscurum, tunc qui habet glaucedinē, non poterit quidpiam uidere, quoniam iam agitata fuit illa glaucedo parua. præterea etiamsi quis sit in æstate, & laboret dolore capitis, agitq́; , tunc temporis ille non uidet, aut parum: quia maximè agitur ille paucus humor. hoc enim signum totum traditum ab Arist. tendit ad siccitatem, & ad paucitatem humoris aquei. quare ista duo signa secundum Arist. manifesta sunt, quomodu oculi glauci impediantur, ne uideant, & secundum ipsum, quæ sit causa glaucedinis oculorum, quæ refertur ad causam, ad humorem aqueum, paucum in ipso oculo. causa autem oculorum nigrorum patet ex suo opposito, sic signa oculi nigri manifesta sunt ex signis oppositis, oculi glauci. Nam oculi nigri redundant ex humore aqueo multo, & non possunt ita commodè recipere lumem ad cristallinum ob magnam copiam humoris aquei. & ideo indigent lumine multo, si uidere debent, uel quia ille humor aqueus est tenebrosus, & subobscurus: ideo non potest illuminari, nisi à multo lumine, & ij, qui habent oculos nigros, melius uident in meridie, quam in nocte. contrà glauci melius uident in nocte, quam in luce. quare autem oculi nigri non sic recte uideant in nocte, ut interdiu, ratio est, quoniam in his magna humoris aquei redundat abundantia, qui in tempore noctis est, ueluti congelatum in oculo. & & ideo non bene uident, ut in die, excitatur aliquo pa

cto

cto à colore ille humor aqueus, ideo tunc melius uident oculi nigri, quam in nocte, hac de causa. alia ratio est cur oculus tenebrosus, non tantum perspicue uideat in nocte, ut in meridie, & sub sole, quoniam eget multo lumine, si debet uidere, cũ sit niger ille oculus: hæ enim sunt duæ rationes, quare est, quod oculus niger melius uideat in die, in nocte uerò malè. totum eius oppositũ est de oculo cæsio, uel glauco, cum iste parum, ac diminute uideat in die, bene uerò in sero, hæc fuit sententia Arist. tamen Gal. in illo primo de usu partium in aliquibus conuenit cum Arist. quo in loco refert eandem causam, quam ponit Arist. differt autem in signis subsequentibus ad glaucedinem, & ab oculis nigris. conuenit enim Gale. cum philosopho. quæ sit causa huius? multitudo humoris in oculo nigro, ut uult Arist. unde autẽ melius uideant in die, quã in nocte, & Gal. non affirmat causam huius esse à turbulentia, & multitudine huius humoris aquei, sed potius cristallinum dicit causam esse: & ratio est, quũ humor cristallinus sit paruus, & radius luminis non impediatur à multitudine humoris aquei, quia erit paucus, sed tunc lumen citò penetrat ad ipsum humorem cristallinum, tunc temporis inquit Gal. quod iste oculus non potest interdiu uidere: & ratio est, quia dum lumen extrà proueniens deuenit ad cristallinum, tunc temporis illud lumem attrahit substantiam, & humiditatem aptã recipere ipsum lumem: & dum tale lumem est potens resoluit substantiã ipsam cristallini, occupando ipsum

cristal-

cristallinum, & ista destruit illam. si candella accensa poneretur in aere lucidißimo sub meridie, non tantum redditur lumen paruum illius candelæ respectu luminis solis, sed etiam extinguitur à sole: sic etiam in oculo glauco euenit, inquit Gale. in quo quum sit humor cristallinus paruus, ac humor aqueus paruus, tunc quidem lumen proueniens facilè penetrat ad ipsum cristallinum: unde destruitur à tali lumine substantia eius humoris, & sic malè uidet in meridie. habent ideo talia accidentia secundum Galen. à tali humore glauci: & dat signum oculi glauci Galenus, & inquit cū isti glauci ambulant tempore niuium, illi obeunt ab albedine huius, & ratio est, quoniam illa multa albedo nimis occupat illum uisum, ac destruit uirtutem luminosam cristallini: & ibi Gale. describit historiam de Xenophonte philosopho, & duce Atheniensium, & muliere Cyri, qui transmigrantes mōtes pyræneos tē pore niuium euaserunt cæci. similiter affert exemplū de Dionisio Syracusano tyranno, qui imaginatus fuit unum tormentum. Nam ponebat homines in quodam carcere, in turri remota à luce per longum tempus, posteà præparauit unum lectulum cum linteolis candidißimis, & cum incarcerati diu fuissent priuati à luce, opponebat illos statim, ut intuerentur illos linteos candidißimos, qui auidi uidendi lucē aliquam deperdebant lucem omnino, & euadebant cæci: cum primum enim conspiciebant illud lumen, obtenebrabātur, cum immediatè humiditas illa humoris cristallini ab

illo

illo lumine absumebatur eius substantia, & sic remanebant cæci.

Oportet uos meminisse quẽadmodum superius uersabamur circa indicia indicantia substantiã oculorũ ubi exposuimus Gal. & ostendimus, à quibus sumerentur generibus talia signa. Genera autem signorum secundum Gal. erant sex numero, tam salubritatis, quam insalubritatis, & neutralitatis: in his autem sex fontibus non tractabamus supra, nisi duos fontes, tam salubritatis, quam insalubritatis . primum genus fuerat à dispositionibus membri sumptum: secundum ab operationibus regitiuis, tertium à motiuis. Inter hæc autem sex genera Gal. tantummodo complexus est duo, hoc in loco unum à dispositione capitis: ac primum demonstrauit, quænam sit capitis temperatura: oportet enim annotare iam dicta superius. Nam dicebat Gale. signa sunt, quæ indicant aut caliditatem, aut frigiditatẽ &c. dominantem, excedentem'ue, & quænam sit oculorum temperatura, & cerebri. & primo Gal. arguebat à tactu, quoniam talis sit cerebri temperatura. locus autem iste sumitur à dispositionibus, quæ oriuntur à prima origine à generatione actiuarum: hæc omnia iam dicta à nobis sunt. præthereà supersunt indicia ab accidentibus, & dicebat oculum, qui patitur à frigidis, esse frigidæ temperaturæ: contrà qui læditur à calidis esse calidæ temperaturæ . prætereà uenit ad quædam signa alia indicantia non tantum qualitates oculorum, sed etiam substantiam eorum, dum agit de paruitate,

ac magnitudine oculorum. posteà incipit pertractare ad cognoscendum compositionem oculorum à coloribus, quoniam ab his coloribus sumitur indicatio de ipsis oculis. dum uero ageret de ipsis coloribus posuit duos extremos colores glaucum, & nigrum: quibus etiam habere possemus sua media. extremi ideo colores, ut uisum est, erant glaucus, & niger alius. dicebamus autem colorem glaucum esse, qualis est color limpidißimus, effectus in cornu lanternæ, quando est nouum cornu, quod quidem cornu habet albedinem, sed admistam cum quadam occulta nigredine: iste est uerus color glaucus. Vnde per ea patet etiam, quis sit color niger, ut apertè diximus superius. cum ergo hæc sint duo extrema posita colorum in oculis à Galeno, unum glaucus, & aliud niger, inter hæc duo extrema cadunt multa media de coloribus, quæ etiam intellecta erunt habitis rectè suis extremis. cum Gal. uellet modo ostendere substantiam, & compositionē oculorum, nō temperaturam, eā nunc docet ex indicatione sumpta à coloribus, qui quidē non indicant de oculorum tēperie, sed de eorum substantia, ac compositione. Itaque uolens Gal. tradere nobis ipsorū oculorum compositionem inquit, ubi in oculo est color glaucus, tunc ibi est splendor multus, in humore cristallino: nam glaucedo indicat plurimos spiritus in cristallino adesse, & hæc est causa formalis, uidelicet splendor ille in humore cristallino genitus: posita causa formali posteà posuit materiales, & dixit aut est

per

per magnitudinem cristalloides, aut propter eius splẽ dorem, ac luciditatem, uel ob eius situm eminentem, aut propter paucitatem humoris tenuis, & aquei, ac albuginei, qui repositus est inter cristallinum, & corneā tunicam. hæc sunt quatuor causæ materiales causantes glaucedinem oculorum: sola uerò est una causa formalis, splendor in cristallino. causæ ergo materiales sunt quatuor, quæ causæ si omnes aderunt in oculo, tunc ille erit uerissimus color glaucus: si autem non omnes aderunt, tunc secundum magis, & minus erit iste color glaucus. Nam si aderunt tres harum causarum, tunc erit magis glaucus, quam si duæ adsint tantum causæ, & si aderunt duæ, erit magis glaucus, quam si tantummodo adsit una causa. oppositæ autem causæ his iam dictis faciunt etiam colorem oppositum glauco. i. faciunt nigrum. Iā declarauimus hæc duo extrema, quibus recte habitis possibile est, facilè habere etiam sua media, atque per ista etiam soluta sunt quatuor problemata: quorum primum est, cur oculi glauci deterius uideant in die, quam in nocte: secundū cur oculi, qui diu fuerint in tenebris, ut in carceribus, cū postea ad lucē se conferant, statim nō uident & pòst ferè amittunt uisum: tertium uidimus: nam uidimus unde est, quod qui plurimum laborant, non bene uideant, ut si non laborarent, tum uolunt quid inspicere: quartum etiam uidimus, & ostendimus, quare quis ductus è tenebris in lucem sæpe euadat cæcus, & amittat uisionem, quemadmodum habetur in secundo

de usu partium de Xenophonte, & de Dyonisio Siracusano tyranno de linteamine illo albißimo opposito oculis captiuorum, qui consultò construxit carcerem obscurißimum, & tenebrosum, in quo clausos diu tenebat captiuos, postea parauit linteos candidißimos, ut dum ducebantur extrà captiui, uolebat eos intueri fixè in linteolum illum, ut illud supplicium adeò atrox haberent, ut fierent cæci. postea dedimus causam ipsius glaucedinis secundum Aristo. ac etiam secundum Gal. Vidimus etiam differentiam inter ipsum Aristo. & Gal. in hoc conueniebant, quod proueniebat ab humore deficiente: sed Arist. referebat hoc ad humorem aqueum albugineum in quinto de generatione animalium cap. primo ex quo uolebat lumem fieri: sed Gal. melius dixit, qui uoluit hanc causam prouenire ab humore cristallino, lumen fieri, & præcipue, & si etiam humor aqueus albugineus quoque ad uisum concurrat. Ideo Gale. hoc præcipue attribuit humori cristallino tanquam præcipuo uisus instrumento, si Aristot. in hoc non fuerit perfectus, non est mirum. Non enim est damnandus, sed excusatione dignus, cum non recte calluerit ipsam anatomen, ut Gale. optimè etiam habuit principia materialia: deueniamus modo ad alia. Dicebamus supra causas Glaucedinis materiales esse quatuor aut magnitudinē cristallini, aut splendorem eius, aut præeminentiam illius, aut propter paucitatem humoris albuginei, ac tenuis, uideamus modo nunquid Gal. tetigit de hac causa glaucedinis hic, & certum est, non.

non. Vnde admiror ipſum, qui fuit tantus uir, & peritißimus in anatome ſubticuiſſe hanc, cum ſit ſummè neceſſaria: eſt enim neceſſaria ſic, quia uel eſt ipſa ſola cauſa glaucedinis, aut ſine ipſa, nec aliæ remanere poſſunt. Ideo eſt neceſſaria ipſi glaucedini, ut ſine ea ſtare non poßit ipſa glaucedo, & ipſa nigredo, & eſt cauſa maximè præcipua huius coloris. Sed quænam eſt iſta cauſa prætermiſſa à Gale. eſt color tunicæ uueæ, quæ in hoc habet principatum: quia præcipuè hæc habet uariare, & diuerſificare colores: quam tunicam Gal. in decimo de uſu partium nominauit, & inquit, uuea dum naturalis eſt ſubnigra, tamen habet colores intenſiores, & remißiores, & ſic ipſa poteſt diuerſificare colores: prout enim erat colorata talis, etiam erit color apparens in oculo, & ſic ſubiecta tunica uuea in oculo facit uel glaucedinem, uel nigredinem oculorum: ſi enim nigra fuerit, erit etiam color ſubniger, & iucundißimus. ſi enim adſit puritas humoris criſtallini, & ſit quantùm uult magnitudo, & eminentia eius criſtallini, & humor aqueus ſit paruus oppoſitus uueæ, & uuea ſit nigra, tunc oculus ſit, uel eius color non erit glaucus, ut falsò dicit, nec etiam erit niger ualde, ſed ſubniger alacris, & iucundus ualde, quia tunc neceſſariò oculus recipit ſplendorem multum, & ſplendor receptus in multo humido facit iucũditatem quandam. Ideo oculus ille erit alacris, & coloratus ſecundum colorem uueæ: non enim poteſt eſſe albus, uel glaucus, non merè niger: quia iſte humor

purus, lucidus, recipitur in uase nigro: si modo tunica uuea tenderet ad albedinem, tunc esset color oculi glaucus. oculus autem, qui est subniger, & iucundus à græcis appellatur χαροπὸς, & recedit à gradu glaucedinis, & est gratiosus ualde propter colorem humoris cristallini, habet ideo maiorem nigredinem talis oculus, quam habet Glaucus, & uergit ad colorem cæruleum. Dicat autem quis, declares mihi hoc, non bene intelligo. Videatis etiam in rebus extrinsecis. Nam si sit humor limpidissimus, qui recipiatur in uase nigro, sumatur etiam uas, quod sit nigrum, ut peluis nigra, in qua reponatur aqua limpidissima, & ponatur sub sole, tunc in illa aqua apparebit splendor, non autem albedo erit tantummodo lucida, ac splendida, modo tamen alba. at quare non apparet alba, si reposita fuit illa lucidissima aqua ibi, quia; uas in quo posita fuit, erat nigrum. pariter accipiatis suum oppositum, uas album, uel peluim, in qua reponatis humorē crassum, ut albumen oui, istud uas sit albissimum, nunquam tamen ex hoc albumine, & tali uase albo fiet color, qui appareat niger, bene eueniet oculum non posse recipere lumen ab eo, non tamen erit tunc niger nec erit transparentia aliqua. quare in corporibus pellucidis sine transparentibus, non erit aliquis color niger, nisi ratione uasis, in quo est humor. & ideo est ridiculum uelle dicere secundum Arist. ut dicit ipse in quinto de generatione animalium cap. primo, nobis parcat, qui uult multitudinem humoris aquei albuginei facere nigredinem

gredinem

gredinem in oculo : & ratio est dicit philosophus, ut uidimus supra: quoniã multitudo humoris talis aquei non permittit radios splendoris pertransire ad humorem cristallinum usque ad profundum, ut fiat lumen in oculo:deinde per reuerberationem in cornea, ut fit de speculo,& comparat,ut de aqua in mari cum multa sit,in profundo eius uidetur obscura . at quàm absurdum sit uelle comparare aquam maris ad multitudinem humoris aquei in oculis,non est dicendum,quod humor consistit inter tunicam corneam,& humorem cristallinum, & sit in causa ne radius luminis proueniens extra penetret usque ad profundum cristallini, hoc non potest esse in causa, sed uuea tunica illa est, quæ est causa huius effectus ratione sui coloris talis, uel talis. præterea est aliud signum, quod hæc sit potissima causa in oculo, ipsa uuea, non humor albugineus.Nam si uideatis oculos puerorum paruorum,& infantem, qui in primis habeat impuritatem cristallini propter multos humores,ac uapores humidos ascendentes ad caput . deinde ipsi infantes habent oculos glaucos ualde, quia habent multitudinem humoris albuginei,qui est multus, ac crassus, & iste humor est excrementum humoris cristallini, quia sunt ualde humidi pueri.Ideo talis humor aqueus est in ipsis crassus impurus,& multus;ut enim impurus est iste humor, infantes deberent habere oculos nigros, sed quia multus,& aqueus est,ideo sunt glauci,& maximè non est in infantibus glaucedo ratione, quia radius non poßit

penetrare ad profundum cristallini, sed quia uuea non adhuc in ipsis est reddita coloris nigri ob multam humiditatem in eis redundantem. & ideo si secundum Arist. ualeret ratione humoris albuginei multi, qui impediret radium luminis, ne penetraret ad cristallinũ, omnes infantes haberent oculos nigros, & ualde; cum & multum habeant de tali humore, tamen uidemus oppositum, quia sunt in pueris oculi glauci, tamen talis color glaucus permutatur in uuea puerorum ratione ætatis, dum crescunt, quia fit nigra postea, & sic nigri oculi fiunt, & quamuis humor albugineus adeo purificetur, ac etiam cristallinus semper depuretur, tamen oculus uergit ad nigredinem, quoniam uuea sic cõmutatur in nigrum, & sunt nonnulli fratres, & sorores, et pelliones uulgò che fanno le pellizze, qui habitant in prato uallis Patauij habentes oculos ita glaucos, ut quis non ambigat illos esse glaucißimos, tamen peßimè, & uix uident isti tales homines: non habent cristallinum humorem purum, & non est illa glaucedo adeo magna ob puritatem cristallini, nec propter paucitatem humoris albuginei, quia sunt humidißimi, & caluescunt in xxv. anno, sed est hoc, quia uuea est alba. & ideo hoc non uerificatur secundum mentem Gal. & Arist. & in se est uerum. Nam secundum Gal. oculus est glaucus, quia habet paucitatem cristallini eminentiam eius, & multitudinem etiam, aut paucitatem albuginei: sed isti habent oculos glaucos, & glaucißimos, & non bene uident. Itaque causæ glauce-

glaucedinis positæ à Gale.non sunt semper ueræ , sed uera, & præcipua causa coloris glauci est ipsa uuea alba,ut ipsi habent . prætereà aliqui populi, ut Germani, & similes ferè omnes habent oculos glaucos, tamen non omnes habent humorem cristallinum purum, & albugineum paucum , sed glaucedo persæpe fit,quia uuea est alba nõ alia de causa,& quando quis fuerit albior in toto corpore,ille habet uueam albam, & oculos albicantes,& parum colorata est sua uuea, è conuerso sunt, si sunt nigri in toto, proportionatur pariter color uueæ in illis.nam persæpe ratione redditur nigra : & quod dico de albis, & de nigris dico idem euenire,& sic albicantes habent oculos glaucos ualde,sicuti nigri habent oculos nigriores , & nigricantes:sicuti Ægyptij habent ipsi oculos nigros , quia & in toto sunt nigri,& sic uidetis homines habitantes in talibus regionibus calidis, in quibus ijdem homines sunt nigri : habent enim colorem totius nigricantem, & sic etiam uueam in oculis. deinde concurrit alia causa,quod non bene uideant isti albicantes in oculis præter uueam albam,quod fit aer crassus,& humidus,& humor cristallinus sit impurus, licet habeant uueam nigram , tales inquam non possunt uidere recte, nisi quod toruè semper intuentur: in his enim cristallinus est turbidus,ac etiam humor aqueus , uel albugineus, & pariter horum oculi sunt suboscuri, nunquam iucundi,& alacres, atque habent uueam nigram:& cristallinus sit purus, ac albugineus paucus,tunc hi optime

me uident, & cum iucunditate, & lætitia, ut uideantur semper oculis ridere, & sic iam habetis ueram causam, quam prætermisit Gal. de nigredine, & albedine oculorum: & pertractasset de causis glaucedinis, & nigredinis oculorum, licet non perfecte. Deueniamus modo ad textum. TENVIS ITAQVE HVMOR QVO MAGIS AD NATVRAM AQVAE ACCEDIT, ET SVPERABVNDAT &c. Gal. superius uoluit per colorem ostendere substantiam & compositionem oculorum, nunc modo à siccitate, & humiditate apparentibus in oculis uult idem probare, & ut recte intelligatis hanc partem, debetis præscire ex decimo de usu partium, quod si oculus debet esse naturalis, & sanus, oportet, ut humor cristallinus sit in colore ueluti congelatus, & concretus: at in substantia sit purus, sit etiam congelatus, & in quadam duritie, ac stabilitate non fluidus humor aqueus; hoc suum proprium est, & naturale, ut sit fluidus non concretus: his sic dictis nemini dubium est, cum cristallinus fuerit secundum naturam, & temparatus in siccitate & humiditate, etiam humor albugineus sit fluidus, ut oportet: & hoc est, quod Gal. dicit hic, si quanto humor albugineus fuerit aquosior, & ualde fluidus, & amplior, tunc apparebit humiditas maxima in oculis: si uero aqueus fuerit tenuis, & siccus, & paucus in oculis, etiam oculus apparepit siccus magis, quam opus erit, & loquor nunc de oculo sano. Dum ergo siccus apparuerit oculus, uel est à puritate,

ritate, & siccitate albuginei humoris. si uerò erit humidus ualde, tunc poterit esse indicium de maxima tenuitate albuginei, & aquei, & eius flore: hæc est prima causa. CRISTALLOYDES AVTEM SI QVIDEM DVRIOR EXISTIT, SICCIOREM EFFICIT OCVLVM &c. Alia causa est, si oculus debet esse naturalis, cristalloides debet esse concretus, & congelatus, qui humor si paulò plus fuerit concretus, tunc oculus erit, & apparebit siccus, & hoc erit uel à nimia duritie, & coagulatione cristallini, & sic etiamsi per oppositum talis humor cristallinus fuerit minime concretus, sed fluidus, tunc oculus erit etiam intemperatus, & humidus. SIC ETIAM SI PLVS MODICO TENVEM HVMOREM EXCESSERIT &c. Nunc modo humorem cristallinum comparat ad humorem tenuem, non explicat Gale. quorsum locutus sit, nunquid dicat de excessu in quiditatibus? loquitur enim de excessu, sed non explanat de quo: quid ergo dicendum? Multi expositores, & omnes falsò dicunt hoc in loco cristalloidem debere esse duriorem, quam humorem albugineum; quod dicunt, minime uerum est, imò falsum: quoniam Gal. dum dicit albugineum debere esse tenuem, & cristalloidem durum, uult dicere si cristallinus in duritie excesserit plus modico, quam conueniat temperato, si cristallinus fuerit magis durus temperato suo, omnino oculus apparebit siccus omnibus intuentibus: si uerò defecerit siccitas contra-

contrarium apparebit: si iste humor cristallinus redditus sit tenuior, & plus, quã sit tenuis humor aqueus, erit tunc talis humor cristallinus humidior, & recedet à temperamento suo. pari modo tunc oculus erit, apparebit humiditas. quare manifestum est Gale. hoc in loco comparare hos duos humores inuicem, & sic iam erit expletum totum caput de oculis, non tamẽ cum Gal. ubique, quoniam ipse fuit diminutus in temperaturis. Nam dicatur mihi, ubi Gal. egit de temperatura oculorum à proprijs actionibus. Nam quando oculus mouetur, aut perspicacißime intuetur, hæ sunt oculi operationes propriæ, tamen Gal. eas tacuit, quæ omnia dicere debebat. præterea etiam dimisit de oculorum motu: nam alij citò mouentur, & uelociter, alij autem tardè. nonne ista proueniunt à substantia, & temperatura oculi? tamen ea prætermisit. ergo diminutus. à motu enim oculorum maximè cognoscitur temperatura, ac eorum compositio. deinde dimisit de excrementis oculorum: nonne oculi habent etiam sua excrementa; humidi nanque oculi habent sua excrementa, sic sicci oculi habent sua, per quæ licet deuenire in cognitionem temperaturæ, & compositionis oculorum: quoniam Gal. omnia ista subticuit, nos omnia hæc posuimus in nostra tabula de oculis, quæ declarabo breuiter. Diximus nos omnia signa indicantia, uel salubritatem, uel insalubritatem oriri ab actionibus, uel paßionibus. actiones autem existentes in humano corpore sunt in triplici differentia: aliæ enim sunt animales,

les, aliæ uitales, ac aliæ naturales: de naturalibus autem alia nutritiua, alia augmentatiua, alia generatiua, quæ generatiua facta est à principio generationis, habet uariare in generatione membrorum in tali, uel tali figura, & etiam in colore. Actio uerò naturalis, siue naturalis potentia nutritiua habet sub se quatuor alias potentias naturales attractiuam, concoctiuam, distributiuam, & expulsiuam. De Animalibus uirtutibus iam dictũ est, prout sufficiebat. Diximus etiã de affectibus, de paßionibus. Affectus .n. alij sunt interiores, alij exteriores: illi ut somnus, & uigilia in oculis, iracundia in corde, cupiditas in hepate: hi uerò, ut fames, & sitis in uentriculo, & paßio ab aere. ab his ergo actionibus, & paßionibus sumuntur omnia iudicia de temperatura, ac de substantia oculorũ, sicq; fecimus nos: & audiuistis primum ab actione naturali generatiua, quæ est augmentatiua nutritiua, & generatiua. nam signa oculi talis à generatiua, sic sumitur quantitas, situs, uisio, motus, & figura, & excrementa: deinde sumpsimus indicationes ab actionibus non proprijs, sed communibus, ut est motus: prætereà idem fecimus à naturalibus actionibus alentibus, ut sunt excrementa. ideo sextus fons, uel locus est ab excrementis: septimus uerò ab accidentibus. Non sunt .n. plura loca, & hæc est etiam uera methodus uidendi, & cognoscendi omnia signa indicantia de temperatura, & substantia oculorum, & capitis, ut inueniendi quantitatẽ, figuram, situm, & reliqua, quæ sunt septem.

ſeptem.ſi Gal. ſic poſuiſſet ſuos fontes, non fuiſſet diminutus,ſed ipſe quidem fuiſſet clarior,& breuior.

Cap. XXVII.

DE TEMPERATVRA CORDIS DEINCEPS DICENDVM EST &c. Duo tantum uerba dicebamus de tabula oculorum: audiuiſtis quemadmodum iſta loca,uel iſti fontes ſignorum ſumuntur ab actionibus, & paßionibus, uel effectibus,& quomodo in noſtro corpore eſt triplex genus uirtutum,quarum unum eſt de naturalibus:naturalium autem una erat generatiua, hæc omnia ſupra uiſa ſunt. ideo non immorabor in his, extat tabula, quam uos ipſi uidere debetis.de corde autem &c. Audiuiſtis iam à principio, quomodo ſunt triplicia principia,ex quibus unum eſt,quo animal conſtituitur,& conſtat:ſine autem his tribus uiuere, nec durare poteſt,nec uocari animal perfectum. ſunt itaque tria mēbra principalia cerebrum, cor, & hepar: cerebrum eſt illud, à quo ſumuntur operationes cogitatiuæ, ac motiuæ uirtutes,& ſenſus exteriores.à corde uerò ſumuntur uirtutes uitales, ſine qua uita animal uiuere non ualet, cum ſit uitæ principium. ab hepate autem ſumuntur uirtutes naturales, & iſtud eſt principium nutritionis,abſque iſto nullo modo corpus durare poteſt:hæc ſunt tria membra præcipua in corpore humano,quæ habent ſua uaſa conuenientia ad uſum ipſorum

ſorum membrorum trium. Debet inquam, illud uas, uel uenter ille, qui continet quodcunque horum trium membrorum principalium eſſe debitum conueniens in figura, & quantitate: propterea quòd habet continere unum horum membrorum trium, cum debeat eſſe proportionatum illi membro, & fuerit conueniens ad multa indicia habenda, ut cognoſcatur ipſum contentũ in tali uaſe cum ſua ſubſtantia, ſuaq́; temperatura; quẽadmodum ſupra oſtenſum eſt: de cerebro idem dicendum eſt à nobis cum Gal. de corde pariter, & de hepate: cor enim principium eſt uitæ, ac caloris, quod membrum habet ſuum uentrem ſibi conuenientem, & eſt thorax, qui debet habere, & habet figuram proportionatam, quantitatem, & ſua agnata conuenientia pro cordis temperie, quo thorace ipſum cor intra continetur. & notate iſtos uentres in aliquo diſcrepare quoad operationes, & munera ſua, quia unus habet, quod non habet alter: primus enim uenter habet hoc, ut tueatur ipſum cerebrum: at ſecundus uenter, thorax, habet unum plus, præter hoc, quod continet cor, habet aliud ſibi peculiare, & eſt uſus dilatationis, & conſtrictionis, qui uſus eſt cauſa euentationis caloris innati. De hoc igitur ſecundo uentre, uel thorace ſecundum principale membrum continente in primis ſumus tractaturi, antequam ad particularia deueniamus, doceamusq́; cordis temperaturam, qualiſnam ſit per ſigna ſumpta à thorace, à continentibus, & ab extrinſecis. Notate Gale. prius afferre nobis unum

unum documentum generale, dum dicit. DE CORDIS AVTEM TEMPERATVRIS &c. Cũ dicat Gale. se uelle tradere indicia, per quæ possumus habere cordis temperaturam, affert prius documentum uniuersale, si prius hæc in memoriam reuocauerimus. Tale autem est, ut est uniuersale pro corde: est enim quod dicimus cor calidum, aut frigidum, humidũ, aut siccum, non debemus dicere tale esse cor, uel tale in comparatione ad alia membra: sed dicatur esse sic, uel sic respectu cordis hominis temperati, non alicuius alterius membri, nec respectu cordis temperati aliorum animalium; sed hominis tantum. si enim comparemus cor, aut calidum, aut frigidum nimis ad alia membra, non ad se ipsum, dum temperatum est, nunquam potest esse cor ita frigidum redditum, quin semper sit calidius alijs membris calidis, quantuncunque sint calida, ut puta de cerebro calidißimo: sic dicendum de cerebro, quod etsi dicatur quandoque calidißimum aliorũ, quantum poßibile est, tamen erit frigidißimum aliorum membrorum, ut cordis, ac hepatis. sic de hepatis temperatura licet quandoque hepar dicatur calidum respectu hepatis sani, & cordis, tamen nunquam est adeò calidum, dummodo sit sanum, quin hepar frigidius, & humidius corde, & cor semper, dum bene dispositum est, calidum & siccum est, & magis, quam hepar: cor enim temperatum est calidum & siccum: & si talis caliditas, & siccitas in corde habeat latitudinem, & multos gradus, nec cor unquam erit adeò humidum,

humidum, & hepar adeò ſiccum, quin cor ſit magis ſiccum hepate ſicco: ſic de alijs dicendum eſt. Itaque hoc eſt uniuerſale documentum tam cordis, quam cerebri, quam etiam hepatis: quo præcepto tradito ad rem deueniamus. CALIDIORIS IGITVR CORDIS VT ADMODVM, QVI EI PROPRIVS EST &c. Pro notitia horum uerborum debetis ſcire unum non prætermittendum, quod ſæpe nominat Gal. & eſt, omnes ſignorum fontes ſumi ab actionibus, & paßionibus, nullum erit ſignum, quin ſumatur ab uno horum, aut ab actionibus, aut à paßionibus: quia omnis temperatura membrornm qualiſcunque fuerit, cognoſcitur ab his duobus tantum. ſed actiones exiſtentes in ſingulis membris, in ſuis principijs tribus habent duplices differentias: quædam ſunt in ipſo membro, uel ipſo principio, & propter ipſum ſunt, ut in cerebro eſt imaginatio, ratiocinatio, & memoria. ſunt enim ab ipſo, & in ipſo cerebro, quia ſunt uirtutes interiores animales cerebri: ſic in corde, quædam ſunt interiores, ut eſt generatio caloris innati, & ſpirituum: hæc inquam, uirtus eſt ab ipſo, & in ipſo corde: ideo hæc eſt ſua propria operatio. prætereà motus cordis per conſtrictionem, & dilatationẽ eſt operatio propria cordis: quia à corde, & in ipſo corde quoque exiſtit. operatio uerò uitalis, quæ non eſt in ipſo corde, ſed tantummodo ab ipſo, quænam eſt? eſt motus arteriarum ipſarum dilatatio, & conſtrictio, talis quidem operatio eſt à corde, non tamen in

corde, sed in arterijs manet, quæ sunt agnata ipsius cordis, sicut & in neruis est uirtus motiua, in alijs partibus sensus exteriores, quæ uirtutes omnes sunt quidem à cerebro, non tamen in ipso, sed in suis agnatis. motiua enim existit in neruis, & in corde, ac in musculis. sensuum exteriorum alius in oculis, alius in naribus, alius in auribus. at his uisis restat, ut dicamus unum aliud, quod est actiones omnes uel proprias, uel non proprias quascunque esse. Gale. autem nihil dicit in præsentia de proprijs actionibus, quibusdam principalium membrorum uidelicet in corde: non enim dicit aliquid de generatione caloris innati, nec spirituũ: ideo & nos de his hoc in loco tacebimus, ac silentio prætermittemus: tantum loquitur de dilatione, & constrictione, quæ fit in corde, & de ipsa constrictione in arterijs facta, & inquit qnando illa dilatatio fit in corde, dicitur respiratio; quando uerò fit in arterijs, appellatur arteriæ tantum motus, uel pulsus: quorum unusquisque motus uel in corde fit, uel in suis agnatis, arterijs, semper habet, & constat ex duobus motibus ex dilatione, & constrictione. huius aũt ratio, quoniã necessariò opus est his, quoniã anmal habet calorem in corde, in actu, non autem in potentia: qui habet naturam ignis, & ualde feruens est; unde eget euentatione, & refrigeratione: nam alioquin animal suffocaretur ab ipso calore. opus enim fuit, ut continuè euẽtaretur, & alteraretur ab ipso aere refrigerante, qui si sic debet refrigerari, opus est ipsa dilatatione, ꝑ quã

recipitur

recipitur aer intus, & etiam constrictione, qua retineretur. præterea semper si debet ali, ac nutriri, oportet, ut adsit aliquod excrementum, quod non quærat, ut aßimiletur substantiæ cordis, quod excrementum cum fiat, & adsit ideo necessarium est ipsum debere expelli, & sic pro attractiua, & delatatione aer ingreditur, & alitur ipsum cor: pro expulsione uerò, & cōstrictione extramittit suū excremētum, cum hæc sic se habeant, quod sit duplex in respiratione motus, ac ēt in pulsu, quantū ad ipsum cor, dum ipsum dilatatur, et constringitur, consequenter siue per uiam sequellæ etiam pulmo & pectus, & thorax per consequentiam mouentur necessariò ad cordis motum, & uoluntariè per ipsos musculos, qui sunt facti à natura propter motum thoracis. cum ergo dilatatur cor, ipsi musculi mouentur per uirtutem motus uoluntarij, quæ prouenit à cerebro, unde ad magnitudinem motus cordis, qui necessariò fit ad euentationem caloris, fit etiam motus consequenter thoracis ab ipsis musculis per dilatationem, & constrictionem. Nam si solummodo mouetur cor, & non thorax, non posset recipi aer, quia dilatatio illa cordi non esset apta ad recipiendum aerem. Ideo debet etiam fieri motus thoracis ad motum cordis, qui ut diximus, est motus uoluntarius, tamen proportionatur auxilio motus cordis, ut recta fiat euentatio. Quare sit hoc uobis perpetuo cognitū, quod & si thorax moueatur ratione cerebri, quia musculi habent motiuam à cerebro, tamen necessa-

riò ſequitur talis motus ad motum cordis proportionatus, uidelicet ſequitur ad operationem ipſius cordis, prout magis, & minus ipſum cor dilatatur, & operatur & euentatur. iſtis ſic uiſis eſt ex hoc facile uidere, quo ex motu thoracis arguatur temperatura cordis. Nam ſi uerum eſt id, quod cor dilatatur neceſſariò, ut euentetur, & refrigeretur eius actualis calor: quanto.n. ille calor erit calidior, & magis igneus, tanto magis indigebit euentatione ſui: ſi ſic habet, ut uerum eſt, dilatatio cordis, ut neceſſariò arguat cordis caliditatem, ubicunque fuerit magna dilatatio cordis, erit cordis etiam calor magnus: ſi calor magnus, ergo neceßitas etiam magna caloris: ſi autem parua fuerit dilatatio, ergo & paruus, & mitis erit cordis calor. ſi calor ſic, ergo & parua erit neceßitas. Vnde dicimus cor frigidum reſpectu cordis temperati non egere ulla dilatatione, cum in eo ſit calor minimus loquendo de calore cordis. Quare motus thoracis eſt optimum, & efficacißimum ſignum ad habendam temperaturã cordis, qualiſnam ſit, cum talis motus eſt actio à corde proueniens. Incipit enim primum iſte motus, uel iſta operatio in ipſo corde, antequam pulmo, & pectus moueatur. & ideo aliquo modo actio iſta motiua fit ab ipſo corde, quia primum incipit à corde, quæ non eſt facta per ipſum cor, ſed per thoracem: fit enim à corde, quia trahit originem à corde, & hoc eſt ſignũ inſeparabile pro temperatura cordis: ſic idem dicendum de motu arteriarum de pulſu: nam & hoc eſt ſignum

gnum inseparabile cordis, pulsus magnus, & uelox indicat augmentum in corde: quia calor est uehemens. Itaque ab his actionibus sumuntur indicia temperaturæ cordis; sic idem dicendum de motu arteriarum, de pulsu. Nam & hoc est signum inseparabile, cordis pulsus magnus, & uelox indicat augmentum necessitatis in corde, quia calor est uehemens, ideoq; ab his actionibus sumuntur indicia de temperatura cordis, & si ab ipso corde non fiunt, sed tantum fiunt ab ipsis agnatis ab arterijs. Itaque non sunt ueræ propriæ actiones cordis, tamen dum pulsus est magnus, & uelox dicit cordis caliditatem. & ideo Gal. recte inquit signa caliditatis cordis esse propria accidentia inseparabilia, quæ nunquam fallunt. Ideo debent appellari, & sunt pathonogmonica, quoniam ueré, ac plané dicunt dispositionem, uel affectum sui membri, in quo sunt, adeò magnitudo respirationis, & frequentia, ac uelocitas pulsus, indicant de cordis temperatura calida. Nam ubi hæ apparent, ibi est naturalis caliditas cordis, & excessus caloris in corde respectu cordis temperati: & hoc, ut diximus, est signum inseparabile, & proprium huius temperaturæ cordis calidæ. pro hac re extat una dubitatio, contra dicta Gal dicentis, quod magnitudo respirationis, & pulsus frequens, ac uelox est signum inseparabile, ac proprium cordis: dicat quis probo hoc non esse uerum, quod non sit propriũ, & inseparabile signum: & arguo sic, magnitudo, frequentia, ac uelocitas pulsus per indispositionem, & ui

tium inſtrumenti,& non ratione neceßitatis augeri, ergo non erit proprium,ut tu dicis . pro reſponſione ſciatis,quod tres ſunt cauſæ reſpirationis, ac etiam de pulſu,quæ ſunt coniunctæ: prima eſt neceßitas euentandi,ſecunda uirtus,tertia inſtrumentum. prima ergo eſt neceßitas, quæ & finis dicitur, quare finis eſt neceßitas caloris.ſi enim magna fuerit neceßitas,quomodo magnus erit pulſus,frequens, ac uelox: ſin autem neceßitas erit parua,ergo pulſus paruus,tardus, & rarus. Secunda cauſa eſt uirtus mouens.nam ſæpe adeſt neceßitas reſpirandi,ſed non adeſt uirtus,quemadmodum accedere ſolet in delirio; bene adeſt ipſa ne ceßitas, ergo non ſemper erit unum hoc ſignum uerum , & inſeparabile , ut propter magnam neceſſitatem pulſus magnus &c. ut patet in pulſu pleuritidis , quemadmodum habetur in tertio de prognoſticis , ubi inquit Galen. quod in arterijs poteſt eſſe una temperatura,& alia diuerſa ſit in corde,ideo nec ualet dicere,ſi motus arteriarum eſt tardus , ideo neceſſariò cor ſit frigidum ; quia etſi erit uirtus debilis, non erit ſumma neceßitas,& caliditas cordis;& con trà,uirtus erit bona quandoque, non tamen neceßitas erit magna.ergo tua ſigna non ſunt ſemper uera,& inſeparabilia,& ſæpe Gale. dicit cor eſſe ualde calidum,tamen tunc pulſus ſit tardus,& rarus,quoniam adſunt multi mali humores . ergo hæc tua ſigna non ſunt propria, ac inſeparabilia . Quid ergo dicendum adhoc? Dico pro Gal.& pro his,qui dubitant: quod

enim

enim isti dicunt, uerum est, sed Gal. hoc in loco quicquid dicit, loquitur de signis salubribus, cum uerò loquetur de insalubribus, dicemus tunc alia ab illis: at nunc sermo est de signis salubribus, uidelicet quando cor est in sua mera salubritate, ac temperie. & ideo tunc signa sunt uera propria, & inseparabilia, quoniã adest necessitas euentationis, adest uirtus potens, ac etiam existit. tertia causa est instrumentum debitum, & proportionatum, nec ullo pacto hæ tres causæ impediuntur: nulla enim adest operationum læsio, non necessitas, non uirtutis, nec instrumenti signa posita à Gal. de corde erunt illi propria, ac inseparabilia. in corpore igitur salubri actiones sunt bonæ, & sanæ, non læsæ: si operationes sunt huiusmodi, ergo & tale corpus sanum, & cor in sua temperie. nam si operationes sensibiliter læderentur, nõ posset sanitas adesse. ubi igitur adest magnitudo, & necessitas respirationis in corpore sano, ibi semper est cordis calida temperatura, & ualde, & ibi per consequens pulsus est magnus frequens, ac uelox: si sic, ergo ibi summa caliditas. ergo signa posita à Gal. sunt uera, ac inseparabilia. extat & alia dubitatio, mota à Martino Akakia, & rectè dubitat, & inquit, quare ò Gale. sic dicis, magnitudinẽ respirationis, & pulsus uelocitatẽ, ac frequentiam, cur etiam dimisisti magnitudinem in pulsu, sicut posuisti etiam in respiratione? non enim uidetur uerum, quod dicis, quia si cor est calidum, cur motus thoracis non est frequens, & uelox, sicut tu dicis de

magnitudine eius in respiratione, quoniam uelocitas, & frequentia fiunt ad euentationem caloris, sic in pulsu tantum ponis uelocitatem, & frequentiam pulsus, & omittis magnitudinem in pulsu, nonne, & magnitudo conuenit in pulsu, sicut & aliæ duæ differentiæ pariter cum dicis de motu thoracis, tantum ponis respirationis magnitudinem, & prætermitis uelocitatem, & frequentiam: nonne & hæ in motu thoracis duæ conueniunt uelocitas, & frequentia. ergo diminutus es: hæc est dubitatio, Acakiæ, quam ponit contra Gal. & uult textum sic debere legi: quia Gal. textus est falsus, & sic traducit suum textum: magnitudo respirationis, & uelocitas, ac frequentia: sic & pulsus magnitudo, uelocitas, & frequentia, ut omnes hæ tres differentiæ sint & in pulsu, & in motu thoracis, non ut separentur: sic scribit iste bonus uir. Dico autem pro Gal. quod Acakia male dicit, & textus debet stare, ut iacet, & non debet immutari textus sine magna necessitate, si possumus saluare ipsos auctores, optime stat hic textus, ut ponitur, & uerum dicit Gale. alioquin esset falsus. & dico dixisse tantum magnitudinem respirationis in motu thoracis, quantum magnido sola sufficit ad euentationem, nec uelocitas, nec frequentia est necessaria in motu thoracis: & dico in corpore sano: nam nunc de eo loquimur, ut & facit Gale. non enim est in sano tanta necessitas respirandi, ut præter magnitudinem opus sit ei uelocitate, & frequentia. sola enim sufficit respirationis magnitudo.

sitq;

sitq; cor calidum in corpore sano, quantum esse potest, tantummodo ipsa magnitudo supplebit. Ideo merito Gale. subticuit alias duas differentias. s. uelocitatem, & frequentiam in thoracis motu, quia magnitudo, ad hoc munus perficiendum satis est, nisi corpus sit ægrum: tunc enim opus erit ultima magnitudine, & uelocitate, & frequentia: quoniam necessitas euentandi, est modo naturalis. nam in ægris non tantum pulsus erit magnus, sed etiam aderit uelocitas, & frequentia, & hoc ponit ratione Gal. quando de ægris sermonem habebit. deinde uerò qui se exercent primum in eis percipitur magnitudo respirationis, deinde uelocitas succedit, posteà frequentia sequitur. Quare ille nimius corporis motus educit in corpore illo calorem extraneum: & ideo æget non tantum una differentia, ut magnitudine, sed tribus: nam tunc necessitas euentandi non erit naturalis, & si corpus sit sanum: dum uerò ipse acquiescit, tunc remittitur magnitudo, & aliæ duæ differentiæ cessant. Itaque sola magnitudo respirationis in corpore sano, licet cor sit ualde calidum, sufficit ad euentationem: & sic dicimus Gal. recte tacuisse alias differentias duas, uelocitatem, ac frequentiam. ergo Gal. optime dicit, & Acakia errat. Ad id secundo de pulsu, quando Gal. loquitur de corde calido, & dicit de pulsus differentijs in sano, dicit tantum, & pulsus uelocitas, ac frequentia: prætermittit autem magnitudinem eius, ille dicit etiam Gal hic diminutum esse. Dico Gal. ponere optimè, cum primum, quod im-

mutatur

mutatur in corpore ſano in pulſu, eſt ipſa magnitudo: deinde eſt ipſa uelocitas, ac frequentia; modo uirtus ſit naturalis, & inſtrumenta naturalia, & neceßitas. ſi enim uirtus eſt potens, & ualida, pulſus tunc mouetur & uelox, & frequens, & tunc neceſſariò debet procedere magnitudo pulſus. quare ergo Gale. ſubticuit magnitudinem? Dicatis in corpore calido exiſtente ſano adeſſe quidem magnitudinem pulſus, ſed talis magnitudo tunc in tali pulſu non poteſt cognoſci, nec percipi: ſed quare, eo quia adeſt uelocitas, & frequentia, & iſta euentationis neceßitas non eſt præter naturam, ideo magnitudo manet ſepulta ab alijs duabus differentijs in corde calido ſano ſine exceſſu, nec poteſt prima differentia diſcerni, eſt magnitudo in muſculoſis hominibus, & carnoſis: bene aliæ duæ differentiæ optimè cognoſcuntur: iſti autem bene ſe habent & optimè ſunt diſpoſiti, & bene concoquat, & quia ſigna, quæ debent indicare res occultas, debent eſſe plana, & manifeſta, & nõ oſtendere ocultũ, per ocultũ, uel ignotũ per ignotũ: ideo Gal. poſuit ea ſigna, quæ manifeſta ſunt, non quæ latent. nõ eſt itaque mirum ſi magnitudinem, quæ in his latet, prætermiſit. ſufficit igitur uelocitas, & frequentia pulſus, non magnitudo in ſanis, & calidis corde: & ſic bene dicit Gal. CALIDIORIS IGITVR CORDIS &c. Iſta enim uerba ſunt ad indicandum de cordis caliditate, ita ut ſenſus horum uerborum ſit, ut ſupra diximus, quod debemus comparare corpora cordis calidi

in excessu ad cor temperatum, ait ad modum ad temperaturam cordis, quod est illi proprium, & conueniens: cætera in litera sunt facilia. ET AVDACIA, ET AD ACTIONES NATVRAE PROMPTA &c. Vbi Gal. expediuit indicia, & signa cordis calidi sumpta ab actionibus cordis proprijs, uult modo afferre signa sumpta ab actionibus, & ab effectibus caliditatis: quænam sunt hæ passiones? est audatia &c. debetis modo scire quo Deus in homine mirabili arte tria fecit principia, fecit primùm nimirum regium quoddam, rationem, deinde fecit duo principia affectuum: unum in quo sunt affectus ignobilissimi, ac turpes in fundo posito, & suum principiũ est hepar, in quo premanent lasciuiæ, & turpitudines, ac appetitus inhonesti, quod est proprium bestiarum. præterea fecit aliud quoque principium affectuum nobilium, & honestorum, & appellatur cor, quod repositum fuit in medio, in hoc oriuntur, & sunt affectus nobilissimi, ut timor, lætitia, andacia, & animi constantia; & si ipsum cor fuerit in medio, & in temperatura semper dominabitur in ec ratio, quod decebit: si uerò cor fuerit in profundo, illæ passiones cordis, & mores erunt profani, siue illi affectus: nam in medio debet esse ipsa constantia, quia si ipsa adhærebit fundo, & hepati, illud animal erit ferinum, ac malignum, ut bestia, animosum, & si fuerit constantia iuncta rationi, tunc illud erit bonum, & si constantia in corde potest affici, & mutari secundum diuersos modos, & ua

rios

rios affectus cordis: quoniam si cor erit temperatum in caliditate, in siccitate &c. tunc quidem constantia erit æqua in omnibus, nullo modo afficietur, non in iustitia, non in timore, non in lætitia, sed semper erit, tunc moderata, ut æqua: sed ubi in frigiditate, uel caliditate excesserit, tunc mutari etiam animi constantia ipsa à sua æqualitate solet. & notate, quod semper hic loquimur de homine sic naturaliter dispositio, & constituto; non autem de affectibus extrinsecus acquisitis, sed tunc de homine in sua pura natura constituto, atque tunc de homine, in quo caliditas excedat, quoniam si in eo caliditas excesserit, tunc quidem in tali homine augebuntur affectus ad constantiam: qui quidem affectus, uel paßiones sunt, & fiunt uarij, uariáq; sortiuntur nomina secundum uaria, & diuersa obiecta exteriora: quoniam si obiectum, circa quod uersatur constantia, sit tale, ut poßimus frui, et cōsequi id, quod cupimus, tunc generatur maxima lætitia in istis calidi cordis. quoniam isti calidi cum fruuntur, quod uolunt, maximè lætantur: si autem illis occurrat aliquod obiectum ingratum, & tristabile, quod indicarit tristitiam, tunc nec multum tristantur: quia habent cor calidum: & eam ob rem non desperant in rebus aduersis. In affectibus uerò, quos peragimus, rerum præsentium cor calidū habet summam audaciam, plurimumq; confidit, & ut maximè, & optimè, & consequitur, quod intendit. Ideo calidi corde sunt audaces: si qui uerò sunt cordis frigidi,

frigidi, hi sunt timidi, semper timor associat eos: & isti etiam si occurant rebus obiectis, lætis parum lætantur: contrà in tristibus maxime tristantur. Quare qui sunt calidi corde, sunt ualde audaces in rebus obeundis & in periculis, ut in bello, & quidem plus audent, quàm timeant: & in rebus futuris per illos, qui sunt calidi, facilè irascuntur, & quærunt, sperātq; se ulcisci de minimis omnibus, non tantum de momentaneis, & sic isti sunt ualde faciles, & prompti ad iram. frigidi autem corde tardè irascuntur. Prætereà circa spem, qui sunt calidi, plurimum sperant: contrà qui frigidi parum, aut nihil sperant, sed potius desperant, & semper timent. calidum uerò, & siccum sequuntur mobilitatem, & continentiā, aut stabilitatem, & continentiam illorum affectuum. nam si cor calidum fuerit iunctum cum sicco, tunc causat retentionem obiecti aut tristis, aut læti: si obiectum fuerit lætabile, & cum calido adiungatur siccitas, tūc retinebitur illa lætitia, sic idem etiam dicendum de tristi obiecto in tali corde calido, & sicco. Si autem humidum fuerit iunctum calido, tunc obiecta facilè fluent, etiā si sit obiectum, uel lætabile, uel contristabile, & sic de Alijs. Quare dicit Gal. SI MVLTVM IN CALIDITATE EXCESSERIT, TVNC FVRIBVNDA QVAEDAM IRACVNDIA etc. Inquit Gal. si cor fuerit calidum, isti sunt ualde audaces, quia excedit in caliditate. Præterea isti sunt ualde bellicosi, sunt etiam prompti in rebus agendis, et proni ad

in ad uindictã. Contrarij uerò homines habent cõtrarios affectus, uel sunt frigidi sin multa fuerit caliditas, ac nimis excedat, tunc illi nõ solum sunt audaces, sed furibundi, temerarij pertinaces, & demoniaci: ratio huius est, quoniam si caliditas temperate in corde generat temperatos humores, dum modò augeatur ipsa caliditas, faciet audaces homines, & promptos: at si maxime aucta fuerit, fient tales homines temerarij, ac furiosi. nam caliditas cordis potest ita ad summum alterari, ut homines reddantur furiosi, & dæmoniaci. EST AVTEM HIS THORAX HISPIDVS, ET PRAESERTIM PECTVS EORVM &c. Postquam ab actionibus, & paßionibus proprijs, & inseparabilibus cordis sumpsit signa indicantia temperaturam cordis, nunc modo aggreditur alium locum signorum ab agnatis, & est locus sumptus ab actionibus naturalibus. Nunquam discedatis in inueniendo signa ab actionibus, & paßionibus: consideratio de pilis sumitur ab actionibus naturalibus. actio aũt naturalis est una, quæ fit ad generationem corporis, & dicitur generatiua: altera nutritiua, augumẽtatiua tertia, quæ habetur post corporis generationem. Dico autem de actionibus naturalibus, quia pili sumuntur ab actione generatiua: sumitur Ideo cognitio pilorum ab actionibus naturalibus generatiuis, & inquit, qui habent cor calidum, ij sunt maxime hirsuti in thorace, & in pectore. Pectus. n. est pars anterior thoracis. Causa autem huius rei

ius rei facilis est, quare thorax, & pectus sit hirsutum. Dicebamus. n. superius causam materialem pilorum esse illam materiam fumosam, uaporosam, ac caliginosam adustam: causam autem efficientem pilorum aßignabamus calorem fortem, & ualidum agentem. Prætereà loca conuenientia, & debita ad generationem istorum pilorum erant ipsi pori in cute bene præparati in latitudine non minus lati, non nimis stricti, sed medio modo se habentes. cum uerò in corde calido, & in thorace calido sint omnia ista, s. omnes causæ facientes ad generationem pilorum: nã in habentibus cor calidum est calor agens fortis, & est illa materia uaporosa adusta, postremò adsunt illi pori, uel meatus satis lati, non tamen nimis: & ita optimè dictum est à Gal. in habentibus cor calidum necessariò thorax erit hispidus, maximè in parte anteriori, quia ibi plurimi uapore ascendunt. præterea, est calor adurens, & ita cum adsint hæ omnes causæ pilorum dispositæ, adest causa efficiens, est causa materialis, & sunt loca disposita, nimirum pori non est mirum, si sunt pili in thorace, & maxime ante. bene igitur dixit Gal. ubi cor calidum, thorax est hispidus. MAGNA VERO EORVM PARTE CALIDI CORDIS TEMPERATVRA. Gal. in hac parte respondit uni tacitæ obiectioni, quoniam dixerat in habentibus cor calidum etiam esse hispida ilia, dicere posset quis, ilia sunt magis proxima hepati, quam cordi: ergo ilia deberent esse hispida,

da, ratione hepatis, non cordis: ideo hoc quod dicis de ilibus non est uerum. Respondet Gal. ad hoc, quod supra dixit, uerum est ubi cor est calidum, etiam totum corpus esse calidum: totum. n. refertur ad temperaturam cordis: deinde addit exceptionẽ & inquit nisi hepar uehementer obstiterit. Notate, isti recentes hoc in loco multas faciunt conclusiones de resistentia, & confundunt omnia: quia non recte distingunt, & spero me recte definiturũ, quid faciendũ sit de resisten tia. Dicit itaq; Gal. NISI HEPAR &c. Non possumus prima facie recte uidere, nisi aduertamus ad hæc, quomodo fiat hæc resistentia. nam sumatis hepatis caliditatem maximam, quantum uultis in homine sano, & cor sic sit frigidißimum, ita ut cordis caliditas sit minima, tamen caliditas cordis nunquam erit ita parua, quin semper sit maior, quam illa summa caliditas hepatis: quoniam cordis caliditas est actualis, sine qua cætera membra frigescunt. Nam in alijs cunctis membris, præterquam in corde caliditas est in potentia tantum. caliditas. n. hepatis non habet facere caliditatem cordis. si. n. cor est calidißimum, ita ut totum erit calidum: ergo & hepar ratione cordis erit calidum. nullo autem modo nec hepar, nec alia membra excedunt in caliditate, siue fuerit frigidum: tamen Gal. hic dicit nisi hepar obstet: quid ergo dicendum ad hoc? Dico nunquam hepar obstare ex se cordi. Notate hoc non posse obsistere, quoniã si hepar fuerit frigidißimum, tunc poterit alterare cordis caliditatem,

liditatem, ſed quomodo hoc fit? fit.n. ſic, ſtante hepatis frigiditate conficitur, & generatur ſanguis frigidus: nam omne membrum habet facere, & facit operationes proprias ſecundum facultates ſuas: ſi modo hepar fuerit frigidum, neceſſariò & ſanguis erit frigidus. pituitoſus ergo generatur in ipſo hepate, quo genito ex iſto ſanguine deinde fiunt ſpiritus, qui dum petunt, & deferuntur ad cor neceſſariò refrigerant ipſum cor unde propter hoc dicitur hepar obſiſtere cordi, non quòd per ſe obſiſtat, ſed dicitur obſtare: quoniam generat talem ſanguinem, qui deinde habet alterare ipſum cor infrigidando. Quomodo autem ex ſanguine frigido nutriatur cor, cum & ipſum nutriat inde bene ex quo fit temperatura frigida cordis, & etiam cibus frigidus datus in corpore refrigerat cor, ut deo dante uidebimus in tertio libro huius, quomodo cibi poßint alterare totum. Quare ſi ad cor deferatur alimentum ab hepate infrigidato facit ſanguinem frigidißimum, alteratur cor: eſt.n. ille ſanguis, qui refrigerat non hepar. quia illi ſpiritus frigidi geniti ex illo ſanguine frigido ad cor pro nutrimēto eius deferuntur, & ita prout erit ſanguis genitus ab hepate, talis etiam fiet cordis tēperatura, aut remittetur eius uis, ſi illi ſit contrarius.

EST QVIDEM ET LATITVDO THORACIS CALIDITATIS INDICIVM &c. ſi memoria tenetis, uerſabamur in dando ſigna caliditatis cordis ab actionibus, & paßionibus proprijs:

primum. Videbimus de actionibus proprijs ipsi cordi, & in primis quomodo dilatatio, & constructio fieret, ut euentaretur ipse calor: ad cuius dilatationem, & constrictionem deinde sequetur dilatatio, ut constrictio thoracis, licet sit uoluntariè facta, cum musculi thoracis, qui dependent à cerebro, sunt, qui causant talem motum: ideo uoluntariè fit, tamen est semper proportionatus ad necessitatem caloris in corde: postea sequitur secundus motus ad motum thoracis pulsus, & est motus in arterijs. Gal. postquam dedit indicia sumpta ab actionibus de cordis temperatura, dedit etiam signa sumpta à passionibus, uel affectibus cordis, sicut erat audacia, & animi constantia, uigor &c. nunc modo Gal. transit ad alium fontem signorum, quod est fons actionum naturalium, in quo quidem fonte loquitur de actionibus naturalibus, non tamen proprijs cordis, sed communibus tali corpori præcognitione exquisita cordis temperaturæ.
Ne autem actiones naturales communes sunt in duplici differentia, una appellatur generatiua, quæ fit, & oritur in principio generationis, & est quæ cōponit totum, & partes: alia autem quæ extat, postquam corpus est factū ipsum nutrit, alitq́;: unde & augetur. de nutritiuis autem hic non habetur sermo, sed de generatiuis, quæ sunt à primo generationis sermonem habebimus. fons itaq; iste sumitur ab actionibus naturalibus generatiuis de signis cordis, sed quia actiones naturales omnes habēt hoc munus à se ipis, ut

ut nihil ostendant per se ipsas, nisi per suas operationes, uel per suos affectus, & dicuntur excrementa sua, siue sint generatiuæ, siue nutritiuæ. Dum ergo ab his uolumus sumere indicia, si ea uolumus scrutari, oportet, ut per manifesta procedamus. Vnde accipiamus sua opera, siue excrementa: quis enim habet uidere, & cognoscere embryonem in generatione? Nemo quidem, nisi dum genitus est, & factus, tunc quidem cognoscitur: sed non amplius est generatiua actio, quia iam completa est, sed tunc cognoscitur ex figura, quantitate, temperatura, quæ omnia fiunt à principio generationis, ut superius ostensum fuit, sic actio nutritiua non potest cognosci, nisi à suis operationibus uidelicet ab excrementis, quemadmodum fiant per omnes quatuor naturales actiones per contentiuam, retentiuam, concoctiuam, & expulsiuam. prætereà ab habitu corporis, dum est bene carnosus, uel musculosus, ille bene concoquit, & sic nutritiuæ actiones cognoscuntur. quare patet actiones naturales tantummodo fieri, & cognosci à suis operationibus, & excrementis, non à seipsis, quæ opera in nutritiuis sunt ipsa excrementa. sic etenim in his actionibus naturalibus sumuntur indicia de temperatura cordis à suis effectibus. merito ergo Gal. uolens tradere indicia de temperatura cordis, quæ proueniunt à naturali actione generatiua, quæ quia ex se lateat, ideo ipsa signa sumimus ab operationibus ipsius generatiuæ, à forma, & à figura, non tamen cordis; sed à quo? à

ſuo continente.ſ.thorace. Diximus loquendo de cerebro continens ſe habere, ut ſuum contentum ei proportionatum, quemadmodum enim ſe habet contentum in ſua ſubſtantia, ſic ſe habet ſuum continens: & contrà, ut de cerebro dicebamus, idem dicendum eſt de corde, & de ſecundo continente, uel uentre, qui eſt thorax, qui habet continere ipſum cor ſecundum ſuam quantitatem, & figuram debitam, & conuenientem. qualis enim fuerit figura, & magnitudo, & proportio continentis, talis indicabitur eſſe ipſum contentum ut cor. Nam proportionatum loco debet eſſe locatum. & ideo hoc eſt, quod dicit Gal. ſumendo ſigna ab operationibus naturalibus generatiuis, quæ ſumuntur à quantitate, forma, & proportione continentis. EST QVIDEM ET LATITVDO THORACIS &c. Et ſic inquit ſumendo ſigna, & indicia de corde accipit à quantitate, & figura continentis thoracis, inquiens, ubi eſt latitudo thoracis, ibi oritur indicium manifeſtum de caliditate cordis: ratio huius duplex eſt, & per cauſam efficientem, & per cauſam finalem. primum cauſa efficiens eſt calor uehemens, & ualidus in corde, qui actualis eſt. Debetis ſcire, quod calor habet dilatare: fit enim dilatatio, & inflatio thoracis, dum calor eſt in corde ualidus; ubi inquam, exiſtit talis potens calor in corde, dilatat, & extendit materias thoracis, quæ materiæ ſunt coctæ, & ſic fit thorax latus. cauſa uerò efficiens eſt calor, eſtq; calor ualidus; quoniam ſtante calore forti in corde,

de, dici enim solet, cor esse initium caloris, & uitæ: dũ ideo adest plurimus calor, & fortis, & tunc thoracis costæ extenduntur, & dilatantur, cum caloris sit proprium dilatare, & sic ratione causæ efficientis thorax dilatatur. ergo indicium fit notum de cordis caliditate. causa uerò finalis est circa neceßitatem euentationis, quoniam natura operatur semper secundum finem, alioquin frustraretur, semperq; agit in melius. cum modo ipsa natura fecerit cor calidius alijs membris, quod quidem necessariò eget multa euentatione, ne suffocetur, & euentatio non potest fieri sine multa dilatatione, magna autem dilatio fieri nequit sine magno, & amplo instrumento: ideo necessario oportuit thoracẽ fuisse amplum, & latum, ut exacte sua actio perficeretur, magna cordis euentatio. proprium autem est caloris innati, & uirtutis formatiuæ in generatione, ut effingat, & figuret membrum, quale oportet esse ad operationes suas obeundas. Natura autem, quæ in agendo cognoscit per cognitionem metaphoricam cognoscens tunc futuram neceßitatem huius in corde euentationis calido, sic præparauit instrumentum conueniens, & dispositum ad euentationem, nempe thoracem amplum, cum cor sit calidum; & sic habetis omnia; & quare thorax duplici de causa, causa efficiente, & causa finali sit amplus, quare in primis ob causam efficientem adest latitudo thoracis, & neceßitatem euentationis, quæ est causa finalis, thorax etiam amplus indicat his duabus de causis cordis ca-

liditatem, nisi hepar uehementius obstiterit, affert modo unam exceptionem, dum dicit; NISI HEPAR &c. Nam iam probatum est, ubi est thoracis amplitudo, necessariò indicari cor esse calidum; & facit unam aliam exceptionem; cum dicit, nisi & hic quoque cerebrum obstiterit; sic hic dicit cor in thoracis amplitudine esse calidum, nisi hepar obstiterit uehementius. Nam sequitur, & dicit, est quidem & latitudo thoracis caliditatis indicium, nisi & hic quoque cerebrum plurimum obstiterit, quoniam superius dixerat, quod caliditas cordis totum corpus reddit calidum, nisi uehementius hepar obstet: sic hic de cerebro dicit existente corde calido totum erit calidum, nisi plurimum cerebrum obstiterit. pro intelligentia huius sermonis debetis scire, non tantum causam efficientem sufficere ad quid peragendum, sed etiam esse opus, ut adsit causa materialis: efficiens causa in corde est ipse calor fortis ualidus in corde: causa uerò materialis magni thoracis sunt costæ, metaphrenum, uertebræ: ex quibus omnibus constituitur thorax. ipsæ enim costæ sunt fixæ in osse pectoris, & sunt tanquam carina in naui, quæ ex parte posteriori habent carnem: ex parte uerò superiori habent os pectoris. cum ergo uertebræ, & costæ sint materia thoracis, quæ habent facere latitudinem, uel constrictionem pectoris, prout erunt: ut recte habeantur hæc uerba sciatis, quæ costæ figuntur uertebris, uel in spondilijs, ex qua coniunctione fit dorsum, uel dicas metaphrenum. costæ enim

à uerte-

à uertebris:uertebræ uerò à ſpinali medulla : uertebræ autem ſunt magnæ, aut paruæ ſecundum proportionem contenti ſui. Vertebræ continent ſpinalem medullam,quæ ſi fuerit magna,ſic & illæ erunt magnæ: ſi fuerit parua ſpinalis medulla,ſic & uertebræ ſpinalis.Itaque medulla ſi fuerit magna,ergo & cerebrum magnum,cum ſpinalis eſt, & oritur à cerebro,ſi modo ſit cerebrum multum, & bonæ ſubſtantiæ, multa etiam erit ipſa ſpinalis medulla,cum ab eo proueniat. ſi ſpinalis erit multa, ergo & uertebræ erunt robuſtæ.ſi uertebræ ſic ſe habebunt, ergo etiam coſtæ magnæ,& robuſtæ:quibus ſi addatur cordis calor uehemens, tunc neceſſariò pectus, uel thorax erit latus: ſed quandoque contingit coſtas eſſe paruas: quia uertebræ ſunt paruæ:quoniã ſpinalis medulla eſt parua,ſi cerebrum eſt paruum. ſi ideo cerebrum eſt paruum, & malæ ſubſtantiæ,ſic & ſua agnata,ſpinalis medulla,uertebræ,ac coſtæ, & tunc pectus non poteſt eſſe amplum,& latum:tametſi caliditas cordis eſt magna, tamen thorax eſt paruus,& ſtrictus, & ſic ſtrictura pectoris non eſt ratione cordis, ſed ex defectu materiæ coſtarum, quæ fuerunt paruæ, quæq; cum ſint paruæ,non poſſunt extendi, quare non poſſunt dilatari?quia uertebræ ſunt diminutæ,& paruæ. Quare autem uertebræ ſic ſunt? quia ſpinalis medulla eſt parua,quia cerebrum eſt paruum, & malæ ſubſtantiæ. merito itaque dicit,niſi cerebrum obſtiterit:propterea quia cerebrum ſi eſt paruum,& malæ ſubſtantiæ,reliqua

liqua etiam sua agnata connumerata sunt parua.quare ualet dicere,ut uidetis:si est latitudo thoracis, ergo ibi adest cordis caliditas,& cerebrum multum, ac bonæ substantiæ. At si pectus fuerit strictum,non tamen ualet dicere,ergo cor est frigidum,cum poßit esse strictum alia de causa:sed erit strictum ex alio defectu materiæ costarum, quæ proueniunt à cerebro,quæ si fuerint paruæ, & cerebrum paruum:atque sic iam uidistis hæc omnia,quomodo se habeant,patet etiam uertebrarum ordo. sed notate,hic sunt duo notanda:primum,ut habeatis exactam cognitionem istorum dictorum,quoniam posset quis dicere, ex his tuis dictis non adhuc habeo rectum iudicium.Num quomodo potes discernere pectus esse strictum, tamen sit caliditas cordis? Num etiam potest esse strictum ratione frigiditatis in corde? ideo per hæc tua dicta non adhuc habeo bonum iudicium de hac materia.quomodo enim cognoscatur pectus strictum cum caliditate, uel frigiditate cordis?quomodo discernetur,inquam hoc? Dico sic cognosci,si pectus sit strictum, & adsit caliditas cordis, tunc pectus erit altum, & si strictum erit,inquam altum pectus ad profundum,& hoc est proprium caloris,ut potius eleuet ad altum, quam ad profundum.ergo tale pectus strictum in latitudine,& altum in profunditate erit bonum,& laudabile: quoniam eget multa euentatione,& melius pulmo potest dilatari in longinquum,quam in latitudinem: & si tunc natura caloris excedentis in corde protendit in longum ipsum thora-

thoracem, & etiam ratione causæ finalis materiæ est bonum pectus: quoniam illa materia facit pectus altũ. si non latum ratione caloris, & si deficiat materia in latitudine, & pectus sit strictũ, tamen protenditur in longitudinem, & altitudinem, dum cor sit calidum ualde. prætereà hoc non cognoscitur tantum à figura, sed etiam ab actionibus, & paßionibus: quoniam qui habent pectus strictum, & cor calidum, tunc isti habent pulsum frequentem, & uelocem, non tamen est magnus. Nam omnis uera altitudo debet habere tres dimensiones; non est enim magnus, quia non est uas conueniens, deest nanque latitudo eius, sed est tantum altitudo thoracis: ideo quia paruus est pulsus, supplet cum frequentia, & uelocitate; quemadmodum si homo esset defatigatus, eius pulsus non esset magnus, sed frequens bene, & uelox: sic in tali pectore stricto, sed alto propter magnam neceßitatem euentandi calorem, si non erit magnus, erit tamen frequens, ac uelox: deinde à paßionibus, isti sunt iracundi, & audaces, & hoc quoniam calor, qui est inclusus in stricto thorace, qui est locus angustus, magis est feruidus, quam si esset in loco lato, uel uase. Quamobrem tunc calor est magis efficiens: unde isti dicũtur esse audaces ob calorẽ inclusum, qui feruet, si modo illud cor erit frigidißimũ, tunc thorax non erit latus, nec altus: sed unaq; paruus, & pulsus parui tardi, & rari, sunt ad iram pigri, minimeq; audaces, sed timidi, & sic uos poteritis indicare his medijs, quando pectus est strictum, si cor sit calidũ,

uel frigidum. & hæc de primo notando. secundum uerò notandum tale est, dixi supra ubi est strictum pectus, tale pectus potest arguere caliditatem, si sit longum in profundum, si non, tunc arguit frigiditatem. & ideo ubi est thorax strictus, non debemus concludere ibi necessario esse cor frigidißimum, cum etiam quãdoque poßit esse calidum. nunquid modo si pectus, uel thorax est latus necessariò debeamus concludere cor esse calidum, & utrum poßit, inquam, stare cum frigiditate, quemadmodum potest stare thorax latus cũ caliditate? Respondeo ad hoc non esse dubium, ubicunque est agens, & patiens, quod hæc ambo debent inter se esse proportionata, si debet fieri actio bona: quoniã etsi materia debita, & multa, pectus latum, modo non sit calor, tunc cor non erit calidum, nec dilatatio fieri poterit. Ideo si fuerit calor debilis, etsi materia multa: nulla tamen fiet bona extensio: si autem bona actio, uel dilatatio fieri debet, causa efficiens calor, debet esse proportionatus, & in debita proportione cum materia, seu causa materiali; quamuis materia sit multa, & bona. pro materia autem proueniente à cerebro intelligo costas, & sic idoneã, & ita considerando naturam prrticularem rei semper thorax erit latus, tamen si calor erit debilis in corde, tunc non poterit unquam fieri bona actio, dilatatio, tunc dico, & si scimus existente cordis calore debili tunc non posse fieri bonam actionem ab ipso in materiam, nec recte dilatare, calor tamen cordis non erit ita debilis, & cor ita frigidum,

gidum, quin ſemper agat in materiam, modo materia & ſit multa, & bona: nam mala non eſt opus etiam ſi ſit multa: atq; etiam bona debet eſſe moderata in quantitate, & qualitate pro extenſione coſtarum; & ſic ſemper pectus erit bonum, & latum, ac ſemper ille calor debilis, & quantum uult debilis non deficit calor a ſua actione, & ſi cor ſit frigidiſsimum. Nam cordis caliditas etiamſi in ſe ſit debilis, tamen eſt potentiſsima reſpectu aliorum membrorum. & ideo exiſtente corde frigido, tñ ſemper cor dicitur eſſe calidũ reſpectu aliorum membrorum & ita, ut ſuperet calorẽ cæterorum membrorum. Quare etiãſi cor aliqñ dicatur eſſe frigidiſsimum, tamen ſemper eſt calidum, & tunc dicitur calidũ remiſſe reſpectu ſui: ideo dicimus, quòd & ſi cor non ſit in ſe ſummè calidum, non tamen eſt ſtrictura pectoris cum frigiditate cordis, quia ſemper cor frigidiſsimum agat in materiam. quomodo autem diſcernemus, nunquid ſit latitudo thoracis cum frigiditate, aut cum caliditate cordis? quomodo inquam poterit cognoſci, ſi thorax, dum eſt latus, ſit cum caliditate, uel cum frigiditate? attendatis ſemper ad altitudinem pectoris, nunquam iſta decipiet uos: quod ſic erit caliditas etiam cordis. nam ſunt quidam thoraces lati, tamen non erunt ampli in altum, ſed depreſsi: non. n. dilatentur in alto, & hoc prouenit à cauſa efficiente: quia cor in hoc eſt frigidum. Non. n. tunc cognoſcitur, quòd materia dilatetur bene. & ideo ille calor non dilatatur In altitudine: propterea quòd

quòd est debilis, & sic tale corpus erit bene latum, sed depressum: & horum multi reperiuntur, qui facilè cadunt in cancrum, & in phtysin. at qui habent in pectore tres dimensiones, ij quidem sunt robusti, & potentes, & habentes cordis caliditatem, & sic concludendo dicimus, quòd strictura pectoris potest esse & cum caliditate, & cum frigiditate cordis, & sic etiam latitudo thoracis potest stare cum caliditate, & cum frigiditate cordis: & hoc est cognoscendum ab altitudine thoracis, quemadmodum est manifestum in nostris notandis duobus, & oportet etiam recurrere ad alia duo signa dicta ad audaciam, & timiditatem, animi constantiam, &c. QVONIAM EI MAGNA EX PARTE SPINALIS MEDVLLA RESPONDET &c. Nam in græco textu sic dicit uidelicet ut plurimum, uel magna ex parte, probat Gal. sic, quòd iam dixerat, nisi & hic quoq; cerebrum plurimum obstiterit &c. oportet. n. quod uehemens sit defectus, & materia sit pauca: quoniam ei magna ex parte &c. Diximus enim superius ad proportionem cerebri talis semper esse spinalem medullam. Nam si cerebrum est multum, etiam spinalis medulla: si uerò magna, sic uertebræ, sic costæ quoniam unum depẽdet ab alio. si cerebrum paruum, sic spinalis medulla: sic uertebræ etiam, ac costæ: ideo thorax erit paruus, uel magnus ad paruitatem, aut ad magnitudinem cerebri. tantæ uerò erunt uertebræ, quanta & spinalis medulla. Dicit Gal. manife-

stum

stum esse, quòd thorax infigitur In omnibus uertebris dorsi, uel metaphreni, & ex mataphreno longo sequitur proportionaliter longitudo thoracis, non temen semper & latitudo, quoniam metaphrenum habet xij. uertebras, in quibus figuntur xij. costæ secundum quantitatem metaphreni, quæ necessariò erit & quantitas thoracis, qui habet tot costas, sed quia Gal. uidebat dubium contra se propter iam dicta aduertens in thorace esse longitudinem, & latitudinem, dicit, quòd longitudo metaphreni, uel spinalis semper erit æqualis thoraci. Ideo oportet hoc manifestare. Nam tota spina incipiendo à commissura lambdoidis incipit à prima uertebra, quæ est illa pars, & ibi continentur septem uertebræ: tota.n. spinalis medulla in quatuor diuiditur partes: prima autem pars dicitur uel ceruix, uel collum, in qua prima parte existunt septem uertebræ incipiendo ab osse lambdoide, postea sequitur secunda pars, quæ appellatur metaphrenum, in quo continentur .xij. uertebræ usq; ad lumbos porrecta est pars hæc: in his autem xij. uertebris figuntur xij. costæ, & sic fit per has longitudo thoracis. itaq; thoracis mensura incipit ab octaua uertebra exclusiuè terminans usq; ad secundam inclusiuè, hæc est tota longitudo. Habetis inquam, quænam sit substantia thoracis, & quæ suæ partes, & quæ sua longitudo, quæ nunquam immutentur. agat calor quantum uult: nunquam tollit, aut auget hanc longitudinem xij. costarum, & uertebrarum:

rum:

rum:quantum.n.uertebræ fuerint longæ, sic habent costæ. ergo & sic ipse thorax. at latitudo thoracis non semper correspondet ipsis uertebris in longitudine:quantum.n.metaphrenum est longum,sic etiã est thorax,& bene latitudo uariatur in thorace uidelicet nõ correspondẽs metaphreno.stante etiã craßitie uertebrarum, quoniam thoracis latitudo necessariò uertebras non sequitur,sicut facit longitudo. Nam si calor non est uehemens,sed moderatus,ita ut non maxime agat,sed tantum faciat,quantum opus est, tunc calor erit moderatus, ut nihil plus agat circa materiam ipsam, quam par sit tunc bene latitudo posterioris correspondebit craßitudini uertebrarum: quia tantum extenderet unam costarum, et faceret pectus latum esse,quantum conueniat. Non.n.erit eius latitudo præter debitam mensuram, sed conueniens pro copia uertebrarum,& spinalis medullæ uel metaphreni,aut dorsi.Ideo tunc pectoris latitudo erit proportionata ipsis uertebris ratione caloris moderati. & si calor erit magnus, & uehemens, sic & sua actio erit uiolenta:& si uertebræ sint tales, tantamq; habeant craßitiem, & costæ deberent etiam esse tales, ac tantæ:ad proportionem uertebrarum,tamen quia calor attendẽs ad suum usum proprium alterat materiam costarum,& magis inflat, ac dilatat eas.unde necessariò tunc ratione caloris uehementis pectus sit minus, quàm conueniat ipsis uertebris: & sic calor quandoq;,dum sit uehemens,potest ipsam altitudinem alterare

alterare thoracis, ita ut non sit proportionata ipsis uertebris, uel spinali medullæ. At longitudo pectoris semper eadem est, & nunquam à calore immutatur: sed calor ualidus extendendo costas alterat in magnitudinem ipsam latitudinem. Recte ergo dicit Gale. quòd longitudo thoracis semper est eadem, & proportionata longitudini dorsi, quod sub se continet xij. uertebras, ut dictum est: latitudo uerò ipsa pectoris tantummodo dicitur æqualis spinali medullæ, quando calor est moderatus, & si uehemens sit calor, tunc latitudo thoracis augetur necessariò, et non amplius dicitur esse æqualis, quoniam ei spinalis medulla non respondet, quando calor est uehemens, tunc pectus non correspondet spinali medullæ: sed hoc rarò contingit. Tantæ uerò erunt uertebræ &c. continens .n. debet esse proportionatū cōtento: si cerebrum multum sit, etiam spinalis medulla multa erit, sic uertebræ, & costæ. ergo pectus latum: contrà est paruum, & strictum pectus, si cerebrum paruum. Quare & uniuersa sic erit tota spinalis medulla. nam est eadem ratio de toto, quæ est de partibus: configitur uerò thorax ad eam spinæ partem, quæ metaphrenū à græcis dicta fuit: sicut .n. se habet tota spinalis medulla, sic etiam se habet thorax, qui implantatur, & configitur in dorso, & hæc pars est secunda spinalis medullæ, quæ constat ex xij. uertebris. si ergo thorax correspondet uertebris, & uertebræ correspondent spinali medullæ: ergo & etiam dorso: & sicut ualet
ratio

ratio de toto, sic etiam de parte dicendum. Nam dorsum est pars spinalis. Quare necessariò eius longitudo æquabitur dorso: hæc est idea sermonis Gale. quòd dorso insigitur thorax, quemadmndum carina naui: & ideo si sic, longitudo thoracis necessariò, uel pectoris erit æqualis lōgitudini dorsi, uel metaphreni sed latitudo pectoris non semper erit æqualis longitudini dorsi, uel spinali medullæ. atq; Gal. obscurè, & difflue dicit, quæ ego uobis clarè declaro. latitudo pectoris tunc erit æqualis spinali medullæ, quando erit proportio caloris agentis cum materia, ut non excedat ultra debitum gradum, nec deficiat, semper erit temperatus, modo non excedat materiam plus, quam conueniat, non tamen semper est æqualis, sed tunc quando uertebrarum materia est confixa dorso à calore agente, à causa efficiente æquali. Deinde Gale. melius Declarat hoc. CVM VERO CORDIS CALIDITAS SVPERANS PERFLAVERIT &c. Inquit si calor est conueniens respondet craßitudini uertebrarum, sin autem calor erit uehemens, tunc non erit æqualis ipsis uertebris, sed eas excedet, nec costæ erunt æquales ipsi spinali, quoniam calor dilatat ipsas costas: & id erit tunc correspondens craßitudini uertebrarum. QVARE CVM CAPVT PARVVM; THORAX AVTEM LATVS EXTITERIT. Infert modo Gale. pulcherrimum corrolarium ex dictis, & inquit sequitur ex hoc, si est amplitudo, aut strictura pecto-

ris, est propter defectum materiæ, uel abundat propter materiam abundantem, & sic latũ: si fuerit strictum, hoc erit, quoniam materia deficit: si uero pectus erit amplum, etiam hoc erit, quoniam materia ipsa abundat: sic hoc uerum est tantum ex parte materiæ, non ratione caloris, sed materiæ prouenientis à cerebro. ergo sit cum caput dicatur esse paruum, & thorax magnus, tunc necessariò dicendum in corde maximum esse calorem; alioquin non uera essent dicta Gal. quoniam si cerebrum est paruum, spinalis medulla parua, ergo etiam uertebræ: quod si sic; etiam uertebrarum costæ: quæ in uertebris, ut supra auditum fuit, figuntur; & si thorax strictus, non posset dilatari, nisi cum magna ui: nam in paruo capite non adest multum de cerebro si paruum cerebrum, ergo & quæ descendunt à cerebro erunt parua, nec costæ dilatantur à calore. si uerò caput paruum, & thorax sit magnus, tunc necessariò debemus dicere maximum calorem in corde esse: quia calor sua ui educet materiã illam subtiliando; ita ut dilatet materiam illam thoracis tota sua ui, ut nihil supra & quousque poßibile fuerit. quare ubi erit caput paruum, & thorax magnus, tunc necessariò dicemus cor esse calidum, sic ex opposito: si caput erit magnum, & thorax, ac pectus sit paruum, & strictum, tunc necessariò dicemus cor esse frigidum. Nam si caput est magnum, sic est spinalis medulla, sic uertebræ, sic costæ: sed pectus sit strictum: propterea quòd non facta sit dilatio huius ma-

teriæ à calore, ergo erit defectus caloris in corde, quòd non dilatat, & ampliat ipsum thoracem. Defectus igitur est à causa efficiente, non à materiali, à materia. calor autem debilis est, qui debebat esse maximus: quoniam materia quoque est multa, etiamsi hoc rarò eueniat, tamen quando erit, dicitur tunc cor esse frigidißimum: & quando cor est frigidißimum, tunc aut est strictum, aut depressum, & si latum: non tamẽ erit altum, sed pressum semper. si uerò capiti fuerit proportione respondens thorax, tunc alijs signis de corde distinguetur. Dicit Gal. si magnitudo thoracis sit proportionata cum magnitudine capitis, & aliarum partium, tunc non debemus dicere hoc esse à caliditate, uel à frigiditate cordis: quoniam hoc potest esse ab ipso cerebro. Itaque dicit tantum alia signa esse quærenda, ut accedamus ad actiones proprias, & quas diximus, paßiones.

Cap. XXVIII.

IN FRIGIDIORI VERÒ CORDE PVLSVS MINORES EXISTVNT, QVAM MODO NATVRAE CONVENIAT &c. In superiori lectione expediuimus signa cordis calidi in corpore humano & persecuti sumus ea sequendo Galen. per tria signa, à quibus sumuntur alia signa: primum genus, uel primus fons fuit ab actionibus, secundus fuit à paßionibus, tertius fons à dispositionibus thoracis,

thoracis, uidelicet à dispositionibus generatiuis apparentibus in ipso thorace: ab his inquam, tribus sumuntur signa de cordis caliditate. sic eodem modo facit Galen. in tradendo signa cordis frigidæ temperaturæ: primum incipit ab actionibus proprijs cordis frigidi, & passionibus eius, & à dispositionibus thoracis per uirtutem generatiuam. & incipit: in corde frigidiore sunt pulsus minores, non tamen necessariò tardiores, uel rariores. Hæc quidem propositio est recte declaranda. Notate pro his, quomodo primum intelligenda sit tarditas pulsus, & magnus pulsus, & uelox, & sic frequentia: nam ista nomina dicuntur relatiua, uel ad aliquid: non enim absolutè dicere possumus pulsum magnum, nisi respectu pulsus parui, sicut formica aliquando dicitur magna, non quia absolutè debeat dici magna, sed respectu alterius formicæ. sicut uerò uelox absolutè non debet dici sic, sed respectu tardioris, sic de frequenti. Quare si paruus pulsus, si debet sano modo intelligi, dicatur sic respectu alterius pulsus magni. Quæ omnia dicta dicuntur pro uera, & exquisita cognitione pulsus: & Gal. in secundo de dignotione pulsuum diffusè disputat ad quid referendum sit paruum, & magnum in pulsu: ibi dubitat primum circa hoc, tandem concludit esse referendum ad cor temperatum: unde debetis semper id fixum habere, et præ oculis, ut habetur in libro de constitutione artis, quænam sit temperatura corporis, quæ temperatura sit parua, & uera regula in omnibus alijs regulis de temperaturis di

gnoscendis. & ideo dum dicemus pulsum magnum, uelocem, aut frequentem, aut contrà paruum, tardum, rarum, omnia ista pertinent, & referuntur ad excessum: sunt enim omnes isti excessus respectu temperati pulsus, ut cordis, in quo omnia sunt temperata: cæteri pulsus habent excessum, uel defectum aliquem. Nam tarditas, & paruitas in pulsu indicant defectum in pulsu, ut respectu pulsus temperati. Nam tales omnes differentiæ ad ipsum tēperatum comparantur. non enim pulsus temperatus dicit magnitudinem, nec paruitatē, nec uelocitatem, nec frequentiam, nec quid denique de suis contrarijs: quia in medio omnium horum sedet, sic pulsus magnus, & uelox dicunt excessum. nam excedunt temperiem cordis, & pulsus. Ideo pulsus magnus, uel uelox, tardus, frequens, uel rarus dicitur sic respectu pulsus temperati, aut quia excedit, aut quia deficit. secundum notandum est, quod magnitudo, & paruitas pulsus facilè cognoscitur in corporibus gracilibus, in quibus sunt pauci musculi, & pauca caro, tamen sit quantuncunque gracile corpus, semper arteria ibi est detenta, ut in alijs corporibus. Itaque ea stante facilè in gracili corpore cognoscitur pulsus: sed ubi corpus est carnosum, non sic facile cognoscuntur pulsus differentiæ, aut magnitudo, quemadmodum est dubium in sermone de corde calido. Nam ubi est tantummodo cor calidum sine excessu, aliarum qualitatū, istud corpus est satis carnosum: ob id in talibus pulsus nō potest rectè, & exquisitè percipi: & ideo Gal.

ibi

ibi tacuit. Atqui habent cor frigidum, illi sunt corporis gracilioris, tẽperatura enim cordis semper transfertur ad totum: & sic magnitudo pulsus in talibus facilè cognoscitur. quare meritò Gal. hoc in loco agit de magnitudine pulsus, quod noluit in temperatura cordis calidi dicere. tertium notandum est pulsus fieri maiores, uel minores, frequentes, ueloces ab ipsa neceßitate. Nam si est multa neceßitas, tunc fiet pulsus magnus, uelox, & frequens propter frequentiam, ac uelocitatem secundum maiorem, uel minorem neceßitatem euentationis in corde. At nos nunc loquimur de corporibus sanis, in quibus sunt instrumenta apta, ac conuenientia, uirtus temperata, ac neceßitas, ut in corpore, instrumenta sunt uaria, ac immutantur & uirtus, & neceßitas: sed nunc supponendo instrumenta pulsus, ac uirtutem, & neceßitatem, omnia inquam hæc esse secundum naturam, cum hæc sic se habuerint, dico pulsus semper mutari à neceßitate. His habitis est modo facilè uidere, quisnam sit uerborum sensus secundũ Gal. dum dicit in frigidiore uerò pulsus sunt minores, quam naturæ conueniat. ibi enim est cor frigidius, primò fiunt minores, quod primum immutatur, est ipsa magnitudo. & aduertatis, quod excessus omnis, & defectus semper dicitur respectu temperati. primum igitur quod immutatur, est magnitudo pulsus, & fiunt parui pulsus. prætereà si adhuc calor deficit, etiam neceßitas remittitur. unde præter paruitatem etiam fiunt parui pulsus, & si adhuc magis diminuatur ca-

lor in corde, adhuc magis deficit euentandi neceßitas, & fit tunc alia differentia pulsuum, & fiunt rari, & sic ex defectu caloris fiunt primo parui, deinde tardi, deinde rari. Hæc autem expositio, sic exponitur ab ab omnibus expositoribus, quos omnes uolui hoc in loco uidere, et illorum neminem uidi dissentire ab alio, nec prætermittere errorem unum hic ab omnibus com missum, & quidem miror tot ingenia clarißima sic ex posuisse: nam si Gale. ut sua uerba sonant, istorum & ipse etiam sic uellet intelligere, falsum diceret, & tandem esset præter rationem, & sensum, ut deinde osten dam clarius luce meridiana per ipsum Gale. & non miror de contradicentibus, qui tantum insectantur contradictiones, & non considerant essentiam rei: cur non soluant hanc apparentiam, uel textum Galen. & dico omnia, quæ dicit hic ipse esse falsa, quod ubi rece dit calor à corde, & infrigidatur, fit primo pulsus paruus, quia quod primnm immutatur in pulsu, est ma gnitudo, deinde fit tardus, posteà fit rarus. nam post magnitudinem immutatur uelocitas, deinde frequentia. Dico autem hoc totum esse oppositum, quod dum infrigidatur cor primũ, quod immutatur, est frequentia, non magnitudo, secunda differentia est, quod fit tardus: quia secundo immutatur uelocitas, ultimò est magnitudo, quæ permutatur, & fit pulsus paruus: & sic di co pulsum in corde frigido omnino fieri opposito mo do, dum immutatur. Quid ergo dicendum in hoc? pro quo primum est habenda magnitudo ipsa, quid sit, &

pulſus uelocitas, & tarditas, ex quibus conſtituitur pulſus, ut ſuis differentijs, quæ ſi recte dignoſcere uultis, oportet in primis ſcire ex quibus fiat, & conſtet pulſus. pulſus autem componitur ex quatuor, ex duobus motibus, & ex duabus quietibus: horum autem motuum, unus appellatur diaſtole.i. dilatatio, alius dicitur ſiſtole.i. conſtrictio pulſus: habet enim motum prius ſiue ſit conſtrictio, ſiue dilatatio, deinde ſuccedit quies, poſteà fit alius motus, & deinceps alia quies, & ſic ex duobus motibus, duabusq; quietibus conſtat pulſus. motus autẽ dilatationis, uel diaſtoles quid eſt? eſt dilatatio in pulſu à centro arteriæ ad circunferentiam eius; alius autem motus conſtrictionis, qui dicitur ſiſtole, incipit ſine conſtrictione, & à circunferentia arteriæ ad centrum eius oppoſito modo fit diaſtole, & iſte motus conſtrictionis habet quietem in fine, & ibi ſiſtit. quid autem eſt pulſus magnus? eſt quando fit dilatatio arteriæ uſque ad ſummum, ita ut non poßit ulterius extendi. & ideo talis pulſus meritò dicitur magnus ualde: & ſi uarietur ſecundum magis, & minus, prout neceßitas euentandi ſe habet, eſt ob id ille pulſus magnus, qui maxime extenditur reſpectu extenſionis dicitur ſic, & pulſus omnino magnus diſtat in hoc ab alijs pulſibus magnis: quia magnus habet omnes tres dimenſiones: ſic per oppoſitum pulſus paruus ille eſt, qui fit ſecundum paruam contractionem ualde, & iſte quoque uariatur ſecundum magis, & minus. pulſus autem uelox eſt ille, qui egrediendo

facit extensionem suam in paruo spatio temporis, in quo non excedat eum alius motus, uel pulsus. pertransit enim magnum spacium breui tempore. tardus uerò, qui in multo tempore paucum pertansit spatium: frequens uerò pulsus est, quando inter duos motus contrarios fit parua quies, ita ut uix quiescat, sed subito redit ad motum contrarium, dum quieuit. talis igitur motus qui frequens dicitur, habet quietem inter duos motus uix sensibilem, & sic iste motus habet aliquam quietem, sic per oppositum est pulsus, qui appellatur rarus, & est quando inter duos motus contrarios mediat quies magna; eam ob rem magnitudo, uelocitas, & frequentia dicuntur penes mutuam necessitatem; et si est magnus pulsus, aut uelox, aut frequens semper debet attendi necessitas, & paucitas temporis cum multo spatio. per oppositũ pulsus paruus, tardus, et rarus attenditur penes quietẽ, & paucã necessitatẽ. frequens attenditur penes motũ cũ pauca quiete, et uix habet. itaque iam patet, quid sit pulsus magnus, quísue uelox, & frequens, sicut sua opposita manifesta sunt: hismodo sic uisis est sciendum, stante bona cordis tẽperatura, ipsos motus non esse in aliquo excessu, magnus enim pulsus non est in excessu, nec uelox excessum patitur, nec etiam frequens, sed moderatus, & sicuti quis ambulans suo, & debito modo non coactus, nec impulsus, nec lentus, sed debito modo: sic de pulsu temperato in nullo quidem excedit: circa uelocitatem uerò est uelox in excessu: quia non cogitur, sed

sed nec in frequentia excedit, quia non cogitur ab aliqua necessitate . sic ideo fuit pulsus in suis omnibus motibus, qui mouet se cum debita mensura, ita ut nullum patiatur excessum, sed si ipse pulsus impellatur ab aliqua necessitate à magna caliditate in corde, à qua oritur magna euentatio. cum hoc contingit, quid est modo primum, quod immutatur, quænam differentia? nam sunt tres differentiæ, magnitudo, uelocitas, & frequentia. Dico primum esse magnitudinẽ in pulsu, dum calor incipit augeri: secundo si maior fiat necessitas euentandi: proculdubio tunc non fiet magnitudo, sed uelocitas, quia maior est facta necessitas. si autem adhuc ad augmentum caloris magis augeatur necessitas, non fit uelocitas: sed illa differentia, frequentia: ideo ex necessitate semper aucta, sic uariantur hæ differentiæ pulsuum, & non aliter: affero uobis similitudinem, ego deinde dabo rationem. si enim pulsus non coactus à necessitate, quemadmodum qui ambulat nulla necessitate coactus, sed moderatè incedit, non cum magnitudine, non cum uelocitate, neq; frequentia ambulat: si modo iste, quem audierit iubentẽ oportet te festinare, quid est, quod primum immutatur in hoc progressu, tunc faciet passus longos: unde dicere solemus, uulgò slonga i passi. hæc autem est differentia, quæ dicitur magnitudo in tali progressu: sic fit in pulsu, dum incipit augeri necessitas euentandi: primum fit pulsus magnus, si ambulanti dicemus adhuc citò ambula, in primis faciet passus

passus longos, modo audito uerbo citò ambula, fit uelocitas ab eo in ambulando: si uerò adhuc magis instabis eum, adhuc magis properabit, & fiet ita frequens ab eo, & tunc erit cursus factus ex his tribus differẽtijs, & non potest amplius augeri ultrà talis ambulatio. sic facit ipsa necessitas in pulsu: primum ab ea causatur magnitudo, deinde si fit maior, fit secundo uelocitas, tertio si magis augetur necessitas, etiam augetur pulsus. Do etiam aliam similitudinem de sitiente: nam si quispiam sitiet, & uult bibere, accipit uas, & primum incipit haurire uas magnum, si non potest sitim tollere hoc modo, postea ingurgitat liquorem, & cum uelocitate, ut expellat sitim. si autem & hoc satis non sit, cum uelocitate postea reiterat sæpe, atq; sæpe sitim remittat. primum ergo incipit à magnitudine, secundò cum uelocitate ingurgitando, tertiò cum frequentia, nec aliter procedit, sic fit de pulsu: & hæ sunt similitudines dictæ pro cognitiõe differentiarũ à necessitate in pulsu caloris auctu. sed dicat quis hæc non sufficiunt, quæ proposuisti? post similitudinem affero uobis rationes, & posteà in medium etiam afferemus autoritates rationis: quantum autem ad rationes horum, quid dicendum? ratio enim, quòd pulsus mutatio sic debeat esse, sumitur à philosophia naturali ipsa. scitis enim naturam in omnibus suis semper, quod melius est, eligere, & præstantius, ac breuius: quia cum ipsa agat semper ratione finis, semper ad ipsum assequendum utitur

utitur compendio, & uera methodo in suis actionibus: et dixit semper, quòd præstantißimum est in hoc loco. in pulsu natura quo eget? æget quidem euentatione, eò quia calor in corde est auctus: si autem natura debet esse sagax, in hoc primum debet eligere, quod melius est ad hanc euentationem alleuiandam. in hac sua methodo seruandæ sunt tres differentiæ magnitudo, uelocitas, & frequentia: sed quam eligit ex his tribus, ut meliorem, ad hoc munus obeundum? est ipsa magnitudo tanquam præcipua inter has: non ne si debet fieri euentatio, oportet, quòd fiat attractio multi aeris ad refrigerandum cor, aliter non posset attrahi, in attractio fieret, quæ fit per dilatationem, deinde per constrictionem, opus est ideo multa dilatatione thoracis, & hoc est per se, quod debet agere dilatando, & euentando ipsum calorem: hoc enim est necessarium. incipit ergo thorax dilatari, & necessariò, qua dilatatione multum aeris attrahat ad cor refrigerandum, cum nihil melius, nihil commodius, nec facilius sit ad refrigerationem cordis, quam dilatare ipsum per dilatationem Dilatatio autem est magnitudo, & non potest ea fieri, nisi fiat magnitudo etiam, & sic uidelicet quòd natura in operando pro refrigeratione cordis primum eligat magnitudinem, dum dilatat: si enim modo neceßitas euentandi adhuc fiat maior ab ipso calore, tunc etiam fit maior euentatio necessario: & hinc oritur uelocitas euentandi, & consequenter pulsus uelocitas: quia si non possumus

mus aucta neceßitate satisfacere magnitudine, oportet alia. s. uelocitate occurrere. nam per uelocitatem in sano corpore arguimus maiorem esse neceßitatem & auctam. Si uerò cum uelocitate non possumus satisfacere neceßitati, quia adhuc magis fit aucta, tunc oportet supplere cum frequentia, quia quod non potest facere cum magnitudine, nec cum uelocitate facit pluribus uiribus, & magnitudine in paruo interuallo, & est frequentia. ideo neceßitate aucta euentandi tunc necessariò fit frequentia pulsus. primum igitur dum incipit neceßitas augeri, fit magnitudo, deinde uelocitas, tertiò si opus est fit frequentia. & est alia similitudo inter pulsum, & ducem oppressum: nam si sit dux aliquis obsidione oppressus ab hostibus, ut ea alleuietur, & euadat à tali periculo, quid facit ille dux: primũ eligit suos bonos, et ueteres milites, postea si neceßitas obsidionis magna urget, petit etiam auxilium ab alijs externis, & auxiliaribus: sic est de pulsu, & duce oppresso: cum primum incipit augeri neceßitas, primum fit magnitudo, & tunc etiam dux oppressus uocat suos proprios milites: si uero neceßitas augetur in pulsu fit uelocitas, & etiã frequentia: sic in duce tali si neceßitas obseßionis urgeat, cũ magis opprimitur, tunc conuccat etiã milites auxiliares præter suos, ut facit pulsus de uelocitate, & frequentia; & hoc quidem iam ratione manifestum est, uideamus modo etiam, si fiat oppositum. postquam uidimus adhuc de Augmento neceßitatis

tatis, quod primum fit magnitudo, secundò uelocitas, tertiò frequentia, si modo deficiat neceßitas euentandi, calor in corde remittitur; si cor infrigidetur debet dici in uno opposito, quod dicitur & in alio, quoniam oppositorum eadem est disciplina. Dum enim cessat, diminuitur neceßitas: primum quod incipit deficere, est magnitudo, secundum est uelocitas, tertium frequentia, sicuti in his uerbis Gal. secundum omnes expositiones manifestum est, & hoc etiam uidetur consonum rationi, quòd eadem uidetur ratio esse de remißione caloris, ut est etiam de intentione eius; si sic minuitur pulsus, et sic adaugetur, etiam ratio est eadem. ergo primum dum diminuitur neceßitas caloris, quod diminuitur in pulsu, est magnitudo: & isti expositores tenentes hoc habent pro se hanc autoritatem, in qua decipiuntur omnes. præterea sunt multæ ægritudines, in quibus hoc uidetur uerũ: nam in his morbis, dum diminuitur neceßitas euentandi ob uirtutem debilem, primum quod cessat, est magnitudo, quia pulsus paruus fit: secundò cessat uelocitas, & fit tardus, tertiò cessat frequentia, & fit rarus, & sic isti omnia confundunt non distinguentes, tantum confidunt auctoritatibus, rem uerò non intelligũt, neq; ipsam animaduertunt. at si uos uultis procedere recte, & secundum mentem Gal. opus est ex diametro tenere oppositum istorum, & eius, quod iste textus uidetur seruare. unde nos naturam rei considerantes dicimus, quòd in defectu caloris in corde, quando cor

do cor infrigidatur, fit totum oppoſitum eius, quod fieri ſolet, dum augetur calor in corde. & augetur. eius neceßitas, & quæ eſt ipſa differentia inter augmentum caloris, & defectum eius in corde, talis eſt: propterea quòd dũ ceſſat neceßitas euentandi, & infrigidatur cor ipſum, primum quod immutatur, eſt frequentia, quæ erat ultima in augmento caloris. immutatur enim frequentia, deinde ſi magis diminuatur calor in corde, tunc remittitur uelocitas, & non eſt amplius ita uelox, ut antea: tertiò ſi adhuc magis diminuatur, fit etiam minor, & remittitur tunc ipſa magnitudo. dum ergo augetur neceßitas in corde caloris, primum quod immutantur, eſt magnitudo, ſecundum uelocitas, tertium frequentia: dum uerò fit di diminutio caloris, & neceßitatis in euentando, primũ fit omnino oppoſitum. nam primo immutatur frequentia, ſecundò uelocitas, tertiò magnitudo, demus etiam ſimilitudinem de ambulante, dum incipit, & augetur ſuus progreſſus, uel iter primum facit longos paſſus, & ſic primum augetur magnitudo, deinde ſi magis properat fit iter uelox: ſi uerò adhuc magis, fit iter frequens: ponamus modò, quòd iſte ambulans, non ſic properet, nec amplius currat, ſed iam incipiat remittere. ſuum iter, tunc primum quod immutatur, eſt frequentia in ſuo curſu, deinde ſi magis ceſſat, remittitur tunc uelocitas, & ſi adhuc magis, & paulatim eat, remittitur, & dimittitur magni tudo, uel illa longinquitas paſſuum. unde quando uo-

lumus quempiam paulatim,& lento gradu procedere, dicere solemus unlgò, non camina cosi forte, & sic primum fit rarus gradus in eundo, secundò tardus,tertiò fit paruas:sicut etiam dicebamus de bibente cum siti,primum bibit cum uicibus magnis, deinde si hoc non sufficit cum uelocitate, & si adhuc non prodest hoc ad tollendam sitim,bibit cum frequentia. econtrario autem fit dum sitis incipit deficere, primũ remittitur frequentia, & fit rarius in potu si magis cessat sitis,desinit uelocitas,& fit tarditas:& si adhuc magis quiescit sitis?fit paruitas in potando,& in paruo uase bibit postea quam in medium attulimus similitudines,debemus modo rationem etiam proponere: ratio huiusmodi est in eadem materia, quòd natura semper in operationibus suis,quod melius est, eligit, & dum dimittit,semper fugit maius malum. unde male dicunt, qui dicere solent de duobus malis, minus eligendum esse:debet enim dici maius esse fugiendum: sicut natura primum eligendo pro euentatione caloris in corde dilationem:unde fit magnitudo; secundo si magis augetur necessitas,fit uelocitas; tertiò frequentia. dum uero natura ipsa abijcit primum;dum diminuitur calor in corde,est frequentia, & tunc fit pulsus rarus.ubi uero etiam magis cessat necessitas, diminuitur uelocitas, & fit pulsus tardus, si adhuc magis cessat calor,remittitur magnitudo pulsus, & fit paruus.pari modo dicendum de duce obsesso, dum incipit opprimi primo conuocat suos proprios milites,si

tes, si uerò adhuc magis obsideatur, petit auxilium ab alijs auxiliaribus: dum per oppositum cessat bellum contra eum, primum quid facit dimittit de auxiliaribus, ut fit de frequentia in pulsu; & si adhuc magis suspicio bellandi cessat, dimittit tum omnes auxiliares externos, ut fit in pulsu cessãte necessitate diminuitur uelocitas: si autem tota suspicio bellandi abijt, tunc dimittit etiam suos milites, sicuti in pulsu, dum omnino cessauit necessitas, pulsus fit paruus. primum enim dum inceperat opprimi, acceperat suos milites, deinde coactus necessitate accepit auxiliares: dum uero nunc cessat obsessio, facit oppositum, quia dimittit primum auxiliares, deinde suos. auxiliares ut uelocitas, & frequentia in pulsu: sui milites sunt, ut magnitudo in pulsu: hæc satis de similitudine, ac de ratione eius, quæ debent quidem sufficere. Nunc accedamus ad auctoritates Gal. consonantes iam dictis, quia hæc doctrina non est mea, sed Gal. & omnino uult esse, ut ponimus. unde uidetis in primo de causis pulsuum cap. 4. in fine, ubi de hac re disputat; nos autem dedimus rationes, & similitudines, & auctoritates, quomodo fiat diuersus progressus in pulsu, dum augetur à calore, & dum diminuitur cessante calore, sed dicat quis, si quod dicis uerum est, ergo patet expressa contradictio in Gal. hoc in loco; & ibi: quid ergo dicendum? si uolumus sequi recentes, qui ita confusi sunt, ut nihil prorsus intelligant: & distingũt conclusiones, dum præmissas diuidere deberent, & sic pro-

cedunt

cedunt ut alij, minimè intelligant. Dico autem ego textum hunc esse falsum, soluam hanc conclusionem altero duorum modorum. INFRIGIDIORE VERO CORDE, posset autem quis semidoctus arguere contra sermonem suum certißimum, quomodo hic sit defectus scriptorum, dum scribunt similia cũ uideatur illis processus esse idem tam in augmento necesitatis, quam in diminutione: sed quia scribit hepoteros, & cromeros, inter quæ uerba duo est similitudo: Nam M. sæpe ponitur pro æ, ideo potest hoc esse uitio scriptorum. prætereà multi uidebant probabiliter esse satis aptum, quod idem sit dicere, dum augetur necesßitas caloris, & dum diminuitur, quod semper magnitudo sit prima differentia in pulsu; quæ aut augetur, aut diminuitur. At nos non debemus sic dicere, sed aliter tolli debet ista contradictio: nam Gal. alibi totum dicit oppositum huius, quod facit hic. ubi? ibi huius probat oppositum. RESPIRATIO AUTEM SIQUIDEM TANTO THORAX etc. Dum Gal. dixit de pulsibus, dicebat respirationem esse proportionatam, & perpetuam pulsibus. Nam dum non adsit magnitudo, uel fiat, tunc nec thorax sit maior, uel minor: quia non immutatur in dilatatione, quã conueniat illi temperaturæ cordis. si magnus est thorax, necessario requiritur magna attractio, eò quia longè plus attrahit magnus thorax in parua sorbitione, quam paruus thorax attrahat in magna: & est idẽ de thorace magno ad paruum, sicut de folle magno re-

ſpectu parui, eò quia thorax ipſe omnino in hoc eſt ſimilis ipſi folli in attrahendo aerem, & euentando. quanto enim thorax erit maior;tanto plus aeris attrahet cum parua attractione,quam paruus thorax,cum magna attractione. ſi uerò eſt proportionatus cordi frigido ipſe thorax, tunc extenditur, & dilatatur, quam par ſit, & ut exigit neceßitas cordis. ſi uerò thorax ſit minor,tunc non erit proportionatus cordi, & conſequenter non dilalabitur debito modo. ſed diminutè.nam fit minor euentatio, quam opus ſit, & neceſſariò dum eſt paruus,fiet illa dilatatio uelocior,& frequentior. ſi uerò non fuerit proportionatus, quia thorax,uel inſtrumentum maius ſit,fiet dilatatio tunc rarior,tardiorq́;:quoniam ſufficit illi magna reſpiratio. SI VERO MAIOR FVERIT, QVAM PRO FRIGIDITATIS VEHEMENTIA &c. Si thorax iſte fuerit maior,quam requiratur in frigiditate cordis, tunc diminuetur reſpiratio, & non tantum fiet maior pulſus, ſed reſpiratio & rarior, & tardior,& hoc erit propter inſtrumentum nimis magnum:deinde erit ſic reſpiratio propter uarietatem diminutam.talis ideo erit reſpiratio in huiuſmodi pectore, cum calor, & neceßitas non poßint ſupplere ad magnitudinem thoracis in corde frigido. tales autem timidi ſunt, & ſine audacia, & ſegnes,& nullos pilos habent in pectore. poſtquam Gal. probauit frigiditatem cordis agnoſci,& ſumi ab actionibus proprijs,& paßionibus,hactenus egit de actionibus,nunc

modo probat per paßiones proprias cordis, hanc temperaturam frigidam, & sicuti dixit in corde calido audaciã adesse, & homines cordis calidi audaces esse, ob magnitudinem caloris in corde, sic dicit oppositum esse in corde frigido: quia deficit calor. Itaque sunt sine audacia tales. sunt autem timidi diffidẽtes in omnibus: nam calor deficit, & calor est, qui exercet omnes operationes. ET SEGNES &c. Sicuti dixit calidos corde esse promptos in actionibus suis, per oppositũ isti sunt segnes, habentes cor frigidißimum: nam existentibus causis oppositis, & effectus oppositi fiunt. prætereà sunt glabri. i. nudum pilis habentes pectus, & etiam hypochondria: quoniam non adest causa, quæ erat in corde calido, erant ipsi pilosi. causa enim pilorum est ipsa fuligo uaporosa adusta, sed ubi cor est frigidum, non adest talis materia, uel causa efficiẽs, calor. prætereà in corde frigido, meatus non sunt ita aperti, sicuti in calidis, non ideo mirum est, si in frigidis corde in pectore nec in hypochondrijs apparent pili. DE EIVS VERO PARVITATE DISTINGVENDVM, VT PRIVS DIXIMVS &c. Vbi Gal. locutus est de signis frigidi cordis temperaturam indicantibus ab actionibus naturalibus generatiuis, de magnitudine, & paruitate thoracis: ideo dicit de eius paruitate &c. Dicebat, in corde calido erat magnitudo thoracis, quia thorax magnus sequitur calorem cordis, sic nunc dicit paruitatem thoracis, ad cordis frigiditatem sequi, nisi hepar

obstiterit, ut etiam superius dictum est de corde calido: nam potest esse magnus thorax, non ratione caliditatis cordis, sed quia habet multam materiam, & costas magnas &c. sic hoc in loco potest esse thorax paruus, non quia calor deficiat, sed quia deficiat materia ipsius thoracis, & sit pauca. dicebamus suprà, quomodo materia costarum incipit à cerebro, & fit spinalis medulla: deinde uertebræ, deinde costæ, ex quibus thorax constat. EODEM MODO, ET DE TOTIVS CORPORIS CALIDITATE etc. Audiuistis etiam suprà, quomodo cor calidum faciebat totum corpus calidum, nisi hepar, aut cerebrum obstaret: sic & cor frigidum totum corpus reddit frigidũ, nisi hepar obstabit.

Cap. XXIX.

COR AVTEM SICCIVS PVLSVS EFFICIT DVRIORES, ET IRAM NON PROMPTAM QVIDAM, SED FERAM etc. In præcedenti prælectione uidimus de signis indicantibus excessum caliditatis, & frigiditatis cordis, quæ sunt caliditates actiuæ: consequenter modo uult agere de signis indicantibus excessum siccitatis, & humiditatis in corde, quæ qualitates sunt paßiuæ. & primum dicit de siccitate cordis, & indagandis signis de siccitate. Gal. progreditur per eosdem fontes, ut fecit superius: primum inquit, ab actionibus proprijs cordis sicci,

ci,secundo à paßionibus proprijs,ab audacia non prō pta,tertiò progreditur à dispositionibus non proprijs à pulsu, & dicit, cor autem siccius &c. demonstrat enim effectum per suam causam, dum inquit, ubi cor est siccum,ibi pulsus est durus, & sic procedit à causa ad effectum suum,à corde sicco, ad pulsum durū: facit enim hoc,quia habetur respectus inter causam,& effectum.si patebit causa,patebit etiam effectus, & certè nisi habueritis effectum apparentem, nec unquam habebitis causam suam. non quidem poterimus unquam deuenire in cognitionem causæ, ut dum uideamus fumum esse effectum ignis, non sciemus etiam unquam ignem esse causam fumi: sic dicendum de duritie pulsus, nisi enim sciremus pulsum durum fieri à siccitate,& à ficciori corde, nec etiam poterimus deuenire in cognitionem cordis ficcioris: & si cognouerimus talem effectum, talem duritiem pulsus esse huiusmodi ob talem causam,cordis ficcitatē excedentem:tūc dicetis,ubi pulsus apparet durus, ergo ibi cor est siccius.pro exquisita notitia horum uerborum, & huius rei oportet multa annotare,ut rectè omnia consequamini.& primum debetis scire,quod hæc signa sunt salubria in corpore salubri:non enim agimus de insalubri,nec etiam de signis neutris,sic primum diuidere debetis.non opus est igitur mentes nostras considerare de ægris,nec de neutris,hæc sunt prælibanda,ne erretis cum recentibus, qui omnia commiscent simul salubria cum insalubribus, & neutris. Vnde secundum

ipſos, quæ hic poſita ſunt à Gal. non ſunt uera, ut puta pulſus eſt durus, ergo eſt ſiccitas cordis: nam pulſus durus poteſt cauſari multis de cauſis, ut quando corpus eſt maxime affectum, ut in pleuritide, cor poteſt eſſe humidum, tamen neruus, aut arteria deſiccabitur. nam ſæpe accidit diuerſitas in temperatura cordis, & in temperatura arteriarum, & tunc tale corpus erit aut ægrum, aut neutrum: poſtea poteſt pulſus eſſe humidus, cor tamen ſiccum, ut puta pulſus mollis ob aliquem fluxum, ſed de his in præſentia non loquimur. Ideo non eſt dubitatio in ipſa re, ſed in ueſtro cerebro: quoniam permiſcetis omnia ſimul: nam ſi propriam tenetis materiam, non progrediemini ad alia, ideo hoc ſit tantum intelligendum de corpore ſalubri, quod corpus quidem cum eſt ſalubre, habet omnia ſua membra ſalubria. ergo habet ſuas operationes ſalubres, non læſas, nec ægras, ſed optimas: quoniam ſanitas adeſt in tali corpore, & ſic neceſſariò operationes eius ſunt ſanæ. ſtāte ſanitate dicimus illud corpus eſſe ſanum, ſi corpus eſt ſanum, & ſuum cor ſit calidum, & ſiccum in eo pulſus erit durus: quoniam pulſus ſtat in arterijs. arteriæ autem ſunt agnata cordis, & ab eo ueluti à ſuo principio oriuntur, cum ſint ortæ ab illo, habent pulſum durum, quia ipſæ ut ortæ atteſtantur de ſuis principijs: quemadmodum diximus de ſpinali medulla, ortum habente à cerebro. quale enim eſſet cerebrum, talis eſt ipſa ſpinalis medulla: ſic ideo quale erit principium, tale erit inquam, ſuum principiatum.

piatum. quale erit igitur cor, quod est principium arteriarum, talia erunt sua orta, arteriæ, & durities semper sequitur siccitatem, quemadmodum mollities humiditatem, & mobilitas caliditatem, & semper durities sequitur siccitatem, dummodo non causetur per accidens ab una duarum causarum, aut à repletione, ut diximus suprà, aut à congelatione, siue coagulatione, quod est notandum contra confusos. Secundum notandum est eò, quia Gal. dicit pulsum durum esse, ubi cor est siccius in corpore sano: pulsus autem durities est differentia contingens in pulsibus. & ut habeatis has omnes differentias, & exquisitam pulsuum notitiam, breuißime audiatis siccitatem oppositarum. Notetis igitur, pulsuum differentiæ sunt decem, uel decem genera circa quæ genera uersatur medicus, ac uersari debet, in animoq; habere, non sunt pauciora, nec plura, quam decem cum debeat medicus in his insistere, explicemus has omnes, quas deinde uos debetis memoria tenere, in hisq; exerceri aßiduè. ostendi modo decem genera non esse plura, neque pauciora his. prætereà unde oriuntur hæc; sed quia circa principium huius rei uerus processus erit ab ipsa natura rei, & suarum causarum, eam ob rem ab illa incipiam: nam natura rei ibi incipit à cognitione causarum suarum. nunquam enim poterit cognosci natura alicuius rei, nisi prius habitis suis causis, & elementis, quemadmodum habetis primo physicorum. Quoniam uerò de pulsibus sermonem habere intendimus, primùm uiden

dæ sunt, quænam sint causæ, quis sit, & unde ortum habeant, habere cupimus: causæ pulsuum omnino sunt tres, quarum prima dicitur causa finalis, hæc inquam, est prima aliarum, & præcipua, præterquam deinde & causa efficiens mouetur eligendo materiam propter ipsum finem. ergo hæc finalis causa est præcipua, & ab hac incipiendum. quænam modo est ista causa finalis in pulsu? est euentatio caloris actualis in corde; quæ ad hoc facta est, ut euentetur ipse calor, ne aduratur cor, & suffocetur calor ab ipsomet. & ideo pulsus hac de causa ab ipsa natura sunt ordinati propter euentationem, qua causa proposita finali, deinceps efficiens causa, quæ mouetur ad ipsam, quid est? efficiens est ipsa uirtus, quæ mouet arteriam ad dilatationē, & constrictionem, ut fiat euentatio debita caloris, & refrigeratio in corde, post has duas causas sequitur tertia causa, quæ est instrumentalis: loquor .n. secundum medicos, qui possunt habere instrumentalem causam, licet peripatetici reducant hanc ad causam efficientem: tertia causa pulsuum appellatur instrumentalis. unde notate, si deficiet aliqua harum trium causarum in pulsu, deficiet pulsus, & nihil amplius posset agere: nam si tanta esset causa finalis, euentatio caloris, nihil potest agere pulsus absque alijs duabus: si adesset causa finalis, & efficiens, & deesset causa instrumētalis, adhuc pulsus nihil ageret: quod si deficiat quælibet una harum causarum, pulsus semper deficiet. ergo omnes hæ tres causæ in pulsu sunt necessariæ, finalis, &

efficiens,

efficiens, & instrumentalis, quæ causæ appellantur omnes græcè συνέκτικαι, & causæ contentiuæ pulsuum, & copulatiuæ, quia iunctæ copulant, & continent ipsum pulsum. non enim sunt disiunctiuæ pulsuum, nec disgregatiuæ, sed coniunctiuæ, & hæ tres causæ non tantum sunt necessariæ ad pulsum faciendum, sed ad mouendum ipsum, & ad faciendas differentias in pulsibus. nam una uariata etiam necessariò alia debet mutari, ex quibus tribus causis nascuntur decem genera pulsuum. Quantum ad causam finalem, quæ est ipsa euentatio, si debet fieri euentatio in corde, opus est, ut fiat dilatatio, & constrictio. constrictio autem fit ad reppellendum, dilatatio ad recipiendum aerem pro refrigeratione. cum autem ista actio ad euentationem præcipuè sit facta causa necessitatis, hinc oritur primum genus, uel prima differentia pulsuum, aut magnitudo, aut paruitas pulsus, secundum tamen magis, & minus, prout etiam necessitas erit magna, uel parua: & hoc primum genus, ut dixi, oritur à causa finali, quæ est illa euentatio. euentatio autem fit semper in tempore. si uerò magis augetur necessitas, & causa finalis, tunc oritur secundum genus pulsuum, uelocitatis, & tarditatis. cum ergo semper dilatatio sit in aliquo tempore, siue fiat ipsa uelox in paruo tẽpore, uel in multo, semper mouetur in tẽpore: ergo aut in uelocitate, aut in tarditate: quæ duæ sunt differentiæ temporis, ut habetur in sexto physicorum: ex quo quidem tempore patitur dilatatio, & constrictio.

si au-

ſi autem ſit aut uelocitas, aut tarditas, conſequenter etiam ſit magnitudo, quæ præcedit. ſi enim conſtrictio, & dilatatio ſint ueloces, ſit pulſus uelox, ſi tardæ, ſit pulſus tardus, & ſic iam habetis duo genera pulſuum. ſed quemadmodum audiuiſtis pulſus omnis ſit, & conſtat ex duobus motibus, duabusq; quietibus; uelocitas autem ſit, quando in pulſu inter duos motus cadit multa quies, & ſic primum genus pulſuum eſt magnitudo, & paruitas motus. ſequitur deinde tertia differentia, uel tertium genus pulſuum, quod appellatur frequentia, uel raritas pulſus, & hoc ſtat penes duas quietes longas, & prolixas, uel breues, cum quietes in motu poſſunt eſſe longiores, & breuiores, ſicut & ipſi motus. ubi enim fuerit multa quies, & longa inter motus, ibi ſit tertia differentia pulſus, quæ appellatur raritas. ubi autem ſit parua, & breuis quies inter motus, tunc ſit idem tertium genus, quod appellatur frequentĩa, & ſic tertium genus frequentia, aut raritas conſtat penes quietes uel breues, uel longas: hæ quidem ſunt tres differentiæ, uel tria genera pulſuum à cauſa finali, euentatione cordis, & non ſunt plures, nec pauciores tribus: quoniam motus in pulſu aut eſt longus, uel breuis, uel uelox, ſiue tardus, aut ſit raritas, uel frequentia penes quietes, & ſunt tres differentiæ cum ſuis oppoſitis eædem differentiæ tres. ſunt itaq; tantum tres differentiæ pulſuũ penes cauſam finalem, ſequitur poſtea alia cauſa, quæ eſt ſecunda, & dicitur uirtus uitalis

monens

mouens arteriam, & ab hac causa secunda oritur alia differentia pulsuum, quæ erit quarta in ordine. nam agens dum agit, potest agere & debiliter, & ualidè, ut in eleuando hunc librum potest hoc fieri, aut cum debilitate, aut cum uiolentia, & ualidè, sic dicendum in quacunq; actione, uel quòd ualidè agitur, uel cum debilitate; unde oritur quartum genus ab ipso agente, quod genus quartum est ualidè, uel debiliter agere. nam quando agens ualidè agit, & ualidè resistit, aut fit suũ oppositũ, quod debiliter agit, & debiliter resistit, et in principio cadit, ut de uiro ualidè, uel cum debilitatione hosti repugnante, sic dicitur de pulsu, qui dum comprimitur digito, & resistit illi ualide est potens, & ualidus. si autem dum comprimitur non bene resistit, sed debiliter, tunc pulsus est debilis, & hoc est quartum genus ab agente ipso ualido, uel imbecilli, & sic adhuc patent quatuor differentiæ pulsuum, uel genera quatuor: tria à causa finali, quartum uerò à causa efficiente. sunt modo tres aliæ differentiæ pulsuum à causa instrumentali. causa uerò instrumentalis est ipsa arteria, quæ intus habet cauitatem, & extrà circumferentiam: cauitas uerò arteriæ potest esse aut plena, aut uacua, quæ tamen secundum Gale. & ueritatem contra Ærasistratum debet esse, & est plena spiritibus tenuiore sanguine. debet ergo esse plena, & solida, non autem uacua, & hinc oritur quintus genus, uel quinta differentia pulsuum, quæ differentia appellatur pulsus aut plenus,

aut

aut uacuus. ſumitur ergo hoc ſecundum genus à con= cauitate arteriæ: nam ſiue plena ſit, ſiue uacua nil re= fert. alia autem duo genera ſextum, & ſeptimum ſu= muntur à circũferentia arteriæ: nã diximus inſtrumẽ tum, arteriam habere intus cauitatem: extrà uerò cir cumferentiam, quæ circumferentia percipitur tactu exterius, & dum tangitur, aut in ea poteſt percipi caliditas, ut in febre calida, & ardente, dum adeſt ca= lor: frigiditas etiam, ut in paroxiſmis frigidis percipi poteſt, aut caliditas, aut frigiditas in circũferẽtia ar= teriæ extrà: & hæc erit ſexta differentia, quæ erit, aut eſt pulſus calidus. aut frigidus ſeptima autẽ diffe= rentia, quæ ab inſtrumẽto ſumitur, et habetur, dicitur durities, uel molities: unde dicitur pulſus durus, aut mollis, prout arteria uel humida, uel ſicca erit ab ipſo corde humido, uel ſicco, & ſic iam manifeſtæ ſunt ſe= ptem pulſuum differentiæ: quarum primæ tres ſunt penes motum à cauſa finali, ab ipſa euentatione, pri= mæ, inquam duæ, magnitudo, & uelocitas cum ſuis op poſitis ſtant penes motus: tertia uerò frequentia pe= nes quietem. quarta uerò differentia eſt à cauſa effi= ciente, à uirtute uitali mouetur arteria: tres deinde aliæ quinta, & ſexta, & ſeptima ſunt à cauſa inſtru= mentali, quinta ducitur à cauitate, à parte interna ar= terie, aliæ duæ poſtremæ à circumferentia à parte externa arteriæ: ſexta eſt aut caliditas, aut frigiditas in tactu percepta: ſeptima eſt durities, aut mollities: quæ ſeptem differentiæ ſunt ueluti ſeptem prædicata

abſoluta

absoluta in pulsibus, nō autem relatiua sic dicta, quoniam secundum se considerantur hæc septem. suntq; modo tres aliæ differentiæ, quæ quidem comparatiuè dicuntur, & sunt relatiua, & secundum dici, & secundum esse, quæ tres appellantur prima æqualitas, secunda ordo, tertia rhythmus: quæ quidē tres differentiæ in se non sunt realiter absolutæ, sed relatiuæ, & respectiuæ dictæ. Debetis autem scire in motibus posse esse æqualitatem, dico in illis septem differentijs iam dictis, sed præcipuè æqualitas reperitur in illis primis tribus differentijs: quia sunt nobilißimæ aliarum, & proueniunt à causa finali: quia æqualitas ut plurimùm reperitur in tribus differentijs in magnitudine, uelocitate, & frequentia, uel in suis oppositis. Æqualitas autem quid est? Æqualitas est similitudo, & identitas. Æqualitas similitudo, & identitas sunt ferè idem, & sunt substantiales. similitudo enim stat cum æqualitate, ut quando dico, uel plura sunt similia in qualitate, æqualitas uerò in quantitate, ut quando dico, sunt æqualia in quantitate: identitas uerò, uel unitas in substantia est. cum ideo æqualitas sit in quantitate, manifestum est, quòd precipuè uersatur circa motiones: cum enim pulsus est æqualis, tunc est differentia octaua, uel sit in uno pulsu, uel in pluribus, omnis pulsus semper habet duos motus, duasq; quietes. Æqualitas uerò semper erit in pulsu, siue in uno sit, siue in pluribus. Quomodo autem erit æqualitas in uno pulsu, quando dilatatio arteriæ & constrictio

erunt æquales:tantus enim erit motus constrictionis, quantus est dilatationis. inæqualitas autem erit, cum erit oppositum, dilatatio, habeatq; unam mensuram, & constrictio habeat alteram diuersam. non enim tunc dilatatio, & constrictio sunt pares, ideo fit inæqualitas in pulsu,quia non erit eadem longitudo. sic idem dicatis de tempore,uidelicet de uelocitate,& tarditate:uel potest esse ista inæqualitas uel in parte, uel in toto pulsu: in parte pulsus, aut in dilatatione tantum,aut in constrictione tantum, ut si primum incipit dilatari, posteà in medio desistat à dilatatione,deinde redeat ad dilatationem,sic fit inæqualitas in parte una pulsus solummodo, & isti appellantur pulsus intercidentes: sicq; dicimus de opposito,quòd primum constringatur, secundò dilatetur, tertiò constringatur sic erit inæqualis in parte una tantummodo. sed notate,melius ista inæqualitas cognoscitur, & manifestius,quoniam magis dilatationis differentias cognoscimus, quam constrictionis. Nam credo differentias constrictionis agnosci non posse,inæqualitas autem in pluribus pulsibus fit,& cognoscitur sic, ut quando fit unus pulsus æqualis, alius uerò inæqualis plurium pulsuum est cum est uniformitas in pluribus,inæqualitas:quãdo adest difformitas in pulsibus multis,inæqualitas ut si sit unus pulsus magnus,alius uelox,alius frequens,& alio modo,uel unus sit magnus,uelox, ac frequens,alius uerò non sic se habeat:aut si duo pulsus sint,& fiant uno modo,alius uerò uidelicet tertius altero

tero modo, & ut si sex pulsus erunt æquales uno modo, & alius, uel alij altero modo, & decem uno modo alij uerò diuerso modo, & id quod. dico de magnitudine, de uelocitate, deq; frequentia aut in uno pulsu, aut in pluribus, idem dico de suis oppositis paruitate, tarditate, & raritate, & tandem possunt esse decem millia differentiarum, & ista inæqualitas contractè est in pluribus pulsibus, appellaturq; systemaitice, & pulsus systematicus, à latinis tanquam collectiuus multarum differentiarum pulsuum: & sic uidetis, quomodo hic oritur octaua differentia pulsuum, non absoluta in se, sed ad aliqiud dicta, & respectiua: hoc ergo erit octauum genus. nonum genus, uel differentia pulsuum attenditur penes ordinē inæqualem, & uersatur circa inæqualitates inordinatas, tunc uel penes æqualitatem etiam ordinis: si fuerit æqualitas ordinata, tunc semper illa æqualitas fit eodem modo. inæqualitas autem inordinata in uno pulsu, quando semel modò in uno, modò in altero pulsu alio modo, & quod dicimus de æqualitate, & inæqualitate inordinata, idem dicendum de æqualitatibus, & inæqualitatibus. sufficit autem nobis scire in præsenti genera harum differentiarum, uidelicet habere pulsum ordinatum, quis sit, et quis inordinatus. inordinatus autē sic se habet, ut poßit in infinitum uariari, & dixit Arist. in lib. de sensu, & sensili non tantum medico empirico, sed gymnastico, atq; philosopho cōuenire, et sic manifestū erit, quòd ordo sequitur æqualitatē, aut inæqualitatē, &

paßiones

paßiones eius, & hoc de quarta differentia pulsuum. tertia differentia relatiua, uel decima exordiendo ab ouo appellatur rhythmica proportio. circa hanc partem exponendam, uellem potius mathematicos hanc exponere, cum sit proprium munus horum: ista autem rhythmica proportio, quæ est differentia decima attenditur penes consonantiam, & proptera motus tarditatis, & uelocitatis pulsuum: hæc autem proportio dicitur ab Auicena boni, uel mali ponderis: à Gal. rhythmicom, uel eurhythmum bonæ, uel malæ consonantiæ. Diu has differentias consideraui, & ita in eis fui perplexus, ut nihil circa eas intelligerem, cum eas capere non possem uelatus maximo, ac obscuro uelamine, & hoc quia non fui instructus ab aliquo. at ego istas differentias à me partas labore longo uos libentißimè doceo; eas ergo libenter etiam audiatis; circa hanc ultimam differentiam rhythmicam nuncupatam, & proportionatam, notate esse per metaphoram sumptam à uocibus: nam sicut omnes consonantiæ oriũtur à uoce graui, & acuta, quæ sunt in medio, eæ faciunt consonantiam: sicut enim proportiones, & respectus, qui sunt inter graues, & acutas uoces faciunt ipsam consonantiam: pari modo respectus, & proportiones in pulsibus sunt & in uelocitate, & taditate: nam uelocitas, & tarditas habent consonantiam, uel dissonantiam facere in pulsibus. ponuntur enim respectiuè. grauitas in uoce comparatur ad motum tardum in pulsu, uelox uerò motus ponitur respectiuè

ad uocem acutam; & sic pulsus erit tardus, ut uox grauis, pulsus pariter uelox ut uox acuta, & sanè fiunt consonantiæ ex uocibus, bene proportionatis, & quidem admodum pauci sunt, qui has consonantias assequantur. oportet in primis bonum esse medicum, si debet noscere inter has uoces rhythmitatem, & cognoscere rectè, quis sit pulsus uelox, quis'ue tardus: deinde quis sit pulsus magnus, & quis paruus, quibus ignoratis non erit unquam poßibile scire optime ista. & ut dicit Gal. hoc erit summè necessariũ in prognosticis, quoniam tota natura est rhythmica, ac plena proportionibus, & ultimum quod remanet, semper erit symmetria aliarum. atque nihil est, quod bonum in hac arte de pulsibus poßit reddere medicum, nisi hoc: quia qui recte hanc rythmicam habuerit proportionem, ille poterit sperare de notitia pulsuum, si non malè. oportet itaque primum, cognoscere pulsum uelocẽ, & tardum: deinde magnum, & paruum, posteà facere comparationem, quoniam inter pulsum rarum, & tardum est proportio multiplex. Si enim ita est, ut accidat multiplex proportio, tunc erit multiplex, & conueniens musica, & talis proportio erit aut duplex, aut triplex, aut tarditas ad pulsum rarum, optima erit. talis inquam proportio, & consonantia, & proportio superpartiens est optima, qualis est sexquialtera, quæ facit consonantiam inter uelocitatem, & tarditatem pulsuum. si autem erit proportio triplex, superpartiens, hæc quidem erit imperfecta, quoniam se ha-

bet ipsa inter uelocitatem, & tarditatem, quemadmo=
dum à tribus ad quinque, uel ut à quatuor usque ad
sex: ista dicitur proportio superpartiens non bona
ullo pacto: nam non facit aliquam proportionem, nec
attendi potest aliqua consonantia, quēadmodum sciunt
& ipsi mathematici. primum enim in hac fiunt qua=
tuor, deinde sex, non possunt attēdi rhythmi, sed arhy=
thmi. Quare qui erit bonus musicus, & si co=
gnoscet hæc ad tactum pulsus per ipsum sensum, ta=
men nihil operabitur itaque prius opus est esse per=
fectum musicum, deinde cognoscere uelocitatem, &
tarditatem pulsus, quibus cognitis differentias omnes
eorum cognoscetis, & si non quoad tactum; scietis
tamen quando fuerit occasio de his loqui, & do exem=
plum. nā sic consideratis, ut æqualitates in ipsa musica.
æqualitatas autem constat in ipsa uoce acuta, & graui,
ibi enim graues uoces, & acutæ, hæ sunt æquales. quæ
autem sunt æquales, illæ sunt similes, & uoces unifor=
mes tam in graui, quam acuto, & hæ, ut dixi, nullam
faciunt consonantiam. Dissonæ autem uoces, & inæ=
quales, in quibus erat uniformitas, non tamē erat rhyth
mus, nec apparentia eius, sed in dissonis, quando est de=
bita, est rhythmus tunc, ut sunt quatuor ad sex: hæ sunt
dissonæ in proportione. dissonæ autem non habent ue
ras proportiones, & proprias, sed proportione po=
tius carent. sed in proportione superpartiente, ubi est
æqualitas, est quandoque disproportio, ut in duabus
octauis perfectis sit unum imperfectum: ordo enim re=
peritur

peritur in uoce. nam dissonantiæ etiam habent ordinē, & seruant consonantias Dyapasscon, & ibi erit ordo. quare quod diximus de pulsibus, idem dicatis de uocibus: pulsus tardus aßimilatur graui, & uelox pulsus, uoci acutæ, & quod erunt proportiones in uoce, totidem sunt in ipsis pulsibus, & sic æqualitas, inæqualitas, proportio, improportio, consonantia, dissonantia attenduntur penes uoces, & pulsus, & sic iam habuistis decem differentias, uel decem genera pulsuum, quæ ut credo, puto uos intellexisse. COR AVTEM SICCIVS &c. Iam manifestum est, quæ sit differentia pulsus duri. durities autem erat septima differentia pulsus oriens ab instrumento: instrumentum uerò erat ipsa arteria: hoc declarato hic, modò unum quæritur, nam recentes mutantur, qui dubitant hic, quare Gal. tantum dicat cor siccum facere pulsum durum? cur autem tacuerit de magnitudine, uelocitate, & frequentia, & de suis oppositis? præterea dubitant cur Gal. nihil dixerit de respiratione? ad primum dico Gal. hoc in loco non esse diminutū, bene alijs in locis fuit, hic non potuit aliter loqui. Notate, ut dixi, tres sunt differentiæ in motu, magnitudo, uelocitas, & frequentia, quæ sumuntur à causa finali, ut probatum est, quæ finalis causa est neceßitas euentandi, quæ fit, & diuersificatur propter magnitudinem, & decrementum caloris innati in corde. ab hac cutem caliditate, uel aucta, uel diminuta fiunt hæ tres differentiæ pulsus. debemus ergo has tres differentias sumere ab ipsa

 neces-

neceßitate, quæ commutatur ad mutationem ipsius caliditatis in corde: si sic est, ergo Gale. bene dixit superius in temperatura cordis calidi: quid ergo mirum, si has tacuit hic, cum hæ tantum sumantur ab ipsa caliditate. non enim hic loquitur de caliditate, sed de siccitate: si quid Gal. plus egit de tribus differentijs illis, consequenter & ibi egit de caliditate cordis: modo non agit de corde calido hic, sed de sicco tantum, non ideo errauit, si eas tres silentio prætermisit, cum suis oppositis, paruitate, raritate, & tarditate: quænam erit, peto ab ipsis hoc, mutatio in motu, ac in pulsu? si est durus, nulla quidem: nam siccitas non debet facere diuersitatem, ut sciatis, est sic: si sit & caliditas, & frigiditas nunc mutatur in magnitudiuem, uel paruitatem, non in uelocitatem, nec infrequentiam. Itaque cum agat tantum de corde sicco, omissa caliditate, non respiciens ad caliditatem, sed ad instrumentū tantum, hæc cum arteria, sit meritò egit de differentia pulsus attinentis ad ipsum instrumentum, quod quidem instrumentum cum fuerit siccum, pulsus erit durus: quoniam durities significat, & arguit siccitatem, ut suprà ostendimus, modò non fiat congelatio, aut repletio.

Cum itaque uerum sit hoc, caliditatem in corde efficere neceßitatem maiorem, consequenter illas tres differentias adaugeri: augebitur primo ipsa magnitudo in pulsu, deinde uelocitas, postremò frequentia. si uerò diminuitur ipsa neceßitas, incipiunt mutari opposito modo hæ differentiæ, & diminui, nam primò diminui-

diminuitur frequentia, & fit rarus, secundò diminuitur uelocitas, & fit tardus pulsus, cum magis diminuitur calor. si adhuc magis deperdatur ipse calor, non fiet pulsus magnus, sed paruus, & sic erit existente corde frigido rarus, tardus, & paruus, & sic patet calore existente maximo in corde fieri pulsum magnũ, uelocem, & frequentem; quoniam augetur necessitas euentandi. si uerò sit paruus, & diminutus ualde calor, fit oppositum in pulsu, ut dictum est. Hic autem cum Gale. sermonem hunc tantum de siccitate cordis institui. siccitas autem nihil facit ad immutandum ipsam necessitatem, nec ipsa humiditas cordis, cum sint qualitates passiuæ: si non immutatur necessitas caloris ab his qualitatibus passiuis, ergo nec pulsus in magnitudine immutabitur uelocitate, uel frequentia, nec in suis oppositis: quoniam hæ omnes differentiæ immutantur ad mutationem necessitatis. merito itaque Gal. prætermisit illas differentias tres prouenientes à necessitate, non à siccitate: quia non indicant de ipsa siccitate cordis, & tantum agere uoluit de una differentia pulsus proueniente à siccitate de pulsus duritie. Nam si siccitas extiterit in corde, faciet arterias duras, quæ sunt agnata cordis. cum uerò fuerint arteriæ factæ siccæ, orta enim attestantur de principijs suis, propter cor siccum, & arteriæ duræ, & hoc est necessariò, quod siccitas arguatur, & indicetur ab ipsa duritie, modo illa durities non causetur ab alijs duabus causis, quæ sunt accidentales, à repletione, ut uter,

& à congelatione, ut aqua dum fit glacies. hæ enim duæ causæ sunt per accidens, dum duritiem gignunt: quoniam aqua per se est humida, & durities per se prouenit à siccitate præter hæc duo, sicut & mollities ab humiditate, præter ea alia duo. Quare Gal. optimè dicit, dum sermonem hic habuit de una differentia de duritie pulsus, quoniam siccitas per se facit duritiem. existente ergo corde sicco sua orta, uel agnata, arteriæ erunt siccæ: ideo nihil mirum, si pulsus fuerit durus, & hoc tactu cognoscitur propter cordis siccitatem, & hæc est bona ratio, quare Gal. tacuerit illas tres differentias primas de pulsu, quæ potius attinent ad cordis caliditatem, ad euentationis necessitatem, & tantum egit de quarta differentia de duritie. legatis uos modo recentes in his, & uidebitis, quam errent: confundunt se ferè semper, & miscent signa salubria cum insalubribus, & neutris. Vnde sequi illos esset potius didiscere, quam aliquid discere: qui non uult aberrare, oportet materias habere distinctas, ut ipsæmet exigunt. nam hic tantum loquimur de salubribus, non de insalubribus, nec de neutris: extat modo illud dubium contra Gal. cur omnino tacuerit de respiratione? Hoc in loco habetis scire, quod in cordis temperatura Gal. supra posuit pulsus respirationem, quæ est magis propria cordi, cum fiat in corde, & in thorace, qui pulsus fit in arterijs tantum, ipsam respirationem hoc in loco subticuit. cur hic de respiratione tacuerit, cum sit cordis actio propria? Dicatis hic Gal.
non

non fuisse diminutum, imò locutum artificiosè, quemadmodum dicit Horatius Flaccus in quodam carmine uerum in opere longo &c. Nam Gal. in aliquibus, ut ardens uidetur mirabilis: in aliquibus etiam uidetur esse breuis, & mancus à sua doctrina, tamen semper ille in hoc capite est diligentissimus. in nulla enim re deficit, nullaq; abundat, nec est superfluus. cum autem tacuerit hic respirationem, dico recte fecisse, & non est, quoniam respiratio aut est maior, uel minor, uel uelox, aut frequens; semper fit ab illis ijsdem causis, à quibus fit pulsus, qui fit à necessitate aucta, uel diminuta, prout calor in corde augetur, uel diminuitur, & consequenter erunt illæ tres differentiæ magnitudo, & aliæ duæ cum suis oppositis. & ideo quoad has differentias non debet sermonem habere, cum se teneant ex parte necessitatis, sicq; non fuit necessarium loqui de his. sed de quibus dicere debuisset, cum aliæ differentiæ se teneant ex parte uirtutis, aliæ ex parte instrumenti, aliæ secundum quid? Cùm uentũ est ad primam partem de differentijs pulsuum, quæ proueniunt à uirtute non est necesse loqui; quoniam hæ attinent ad necessitatem, in corde autem sicco nec est diminuta, nec aucta ratio necessitatis: & nos tantum de sicca cordis temperatura loquimur, de alijs autem differentijs, quæ ad necessitatem pertinent nihil hic agemus. quantum ad quartum de uirtute, nec de illa est agendum; quoniam siccitas non auget uirtutem, nec diminuit eam, nisi sit hectica. fortitudo enim pulsus, aut

debilitas est proprium uirtutis signum . igitur nec de hac differentia debet haberi sermo in cordis siccitate, quia eam non immutaret siccitas:nam calida , & sicca siccitas habet hominem reddere fortem, ac robustum. nunc enim loquimur de salubribus: nam de insalubribus alia esset ratio. Quantũ uerò ad differentias pulsuũ ex parte instrumenti se tenentes,uacuũ & plenũ, deinceps dicã.nam siccitas cordis non facit huiusmodi differentias,neceßitas facit hoc,nec durities,nec mollities:nam hæc non habent sic agere in thorace, sicut in arterijs,si cor siccum,& arteriæ siccæ,quoniã hæ pro ueniunt à corde:nam orta ut supra.si enim sunt duræ, ergo cor siccum: & de thorace non est sic dicendum; quoniam thorax non est genitus à corde,sed à spinali medulla , quæ prouenit à cerebro . si cor siccum, ergo thorax durus , non est ita arguere ; & ideo non ualet dicere , sicuti bene ualet de arterijs , non debebat ponere differentias ab instrumento pulsuum in corde sicco , sed tantum dicat de pulsus duritie, & non de thorace loquatur , à quo proueniunt differentiæ pulsus ex parte instrumenti , quod ipsi est instrumentum. quoad alias tres differentias secundum quid , quæ referuntur ad motum thoracos, nec hæ aliquo pacto dependent à siccitate cordis , & sic nulla erit differentia in actione thoracis,quæ hic à Gal. sit commemoranda,quia dependent à siccitate cordis . quoniam hæ differentiæ iam dictæ non habent, quòd in aliquo permutentur à siccitate, sed tantum ab

ea peruenit durities per se,de qua etiam solum modo egit: & sic uidetis,quomodo artificiose Gal. subticuerit de respiratione thoracis: & de magnitudine,uelocitate,& frequẽtia cum suis oppositis dixit: & sic patet pars capitis. ET IRAM non promptam quidem,sed feram, & quæ non facile sedari queat. iam satisfecit primo fonti, & de signis cordis sicci, quæ sumuntur ab actionibus proprijs,nunc agit de secundo fonte, qui sumitur à proprijs paßionibus cordis, & inquit. si cor fuerit siccum,in eo necessariò erit ira non prompta,sed talis fera erit.pro hoc annotare debetis, quòd eadem est ratio de corde sicco & humido, qualis est de cerebro sicco & humido: instrumentum enim humidum, & molle facile recipit impreßiones, facileq; eas abijcit, & perdit. contrà instrumentum durum, quod recipit difficillimè recipit, difficillimè quoq; abijcit huiusmodi imagines, uel impreßiones: & hoc est quemadmodum dicit Arist. in lib.de memoria, & reminiscentia de cera, & lapide,uel marmore:cera enim etiamsi facile recipiat impreßiones, facile tamen eas deperdit,& in hoc aßimilatur instrumento molli. sed contrà fit in lapide,in quo difficilè fit sculptura, difficillime eius contrarium. cum adest, non mouetur talis impreßio,& eam obrem diu durat imago: in cera aũt facilè,& citò euanescit. Quare sicut in his dictis exemplis extrinsecus patet,ita dicũt isti cerebrum,& cor humidum facile recipere impreßiones, ut cor humidum facilè recipit iram, sed facilè etiam remittit

eam,

eam,quam si fuerit siccum:contrà est, si instrumentum est siccum, quòd dum conceperit, difficilè receptum abijcit. itaq; est manifestum ex ista suppositione secundum Gal.cor siccum habere iram non promptam: ira enim est paßio cordis,uel affectus eius,quæ in ipso imprimitur ex aliqua re imaginata nocitura, uel obuia illi.si autem cor fuerit siccæ temperiei difficillimè imprimetur talis affectus, uel huius species: sed dum fuerit impressa,fit ita talis inepta,impia,& fera cum diu retineatur,ut nunquam talis paßio in corde sicco remittatur,ni prius ulciscatur.& ideo quia cor est siccum,& fit adeò sæua hæc paßio,ut isti tunc non pareat rationi, & hæc solet dici ira ferina. hic mouetur unum dubium nonnullorum, & qui meritò dicūt quòd nō uidetur eadē ratio, & similitudo rerum exteriorum cum interioribus.Nō solùm dicimus rem durē difficillimè suscipere impreßionem,sed etiam dum recipit difficillimè abijcere tam de instrumento interno,quam de externo ut de marmore:sic contrà de humido,& molli,& tam ualet extra,quam intrà: sed dicunt isti, quænam est similitudo inter illam,speciē,quæ imprimitur in anima, & illam, quæ imprimitur in corpore.nam, inquiunt,hæc species, uel imaginatio impressa in anima,uel in animæ uirtutibus non imprimitur in corde,non in cerebro, ut sit propria paßio cordis,uel cerebri, sed imprimitur in uirtutibus animæ.huiusmodi enim impreßiones animæ sunt omnino diuersæ à speciebus impreßis in corde, & sic concludunt

dunt hanc similitudinem non stare, nec esse bonam. quod dicunt habet de simili res corporea cum incorporea. hæc sua dubitatio satis apparens est, ad hoc aduertatis, quod dicit Galen. in lib. an animi mores temperaturam corporis sequantur, si animus recipiat species, non tamen recipit, nisi corporeas, ita ut species recipiantur à parte corporea, & uult ibi, quòd calor innatus esset anima, & si non esset anima, saltem esset instrumentum proximum animæ, uoluitqué ibi spiritus recipi in corpore, non in anima, & uoluit uirtutem esse in corde, uel in corpore, quæ uirtus separari non potest sine ipso corpore. ergo quid sit hoc, non dicemus amplius de anima humana, cum supponamus secundum medicos, quòd huiusmodi species non possunt esse, nec imprimi, nisi in corpore, in quo est calor. licet enim res quæ recipitur sit incorporea, & intentionalis; tamen recipiens est corporeum, & reale, & talis species non potest in eo recipi, nisi secundum dispositionem corporis: & si sit intentionalis illa species, & spiritualis, & quemadmodum lumen solis est exemplum ad intelligendum, quomodo hæ species recipiantur in corpore? lumen sit, ut species; species hæc est sensibilis, uisibilis, & nulla est specierum melior ad probandum hoc, quam lumen solis: lumen solis recipitur in rebus corporeis, quod dum est spirituale recipitur intentionaliter: non enim recipitur naturaliter, uel corporaliter, sed intentionaliter, ut diximus, & si recipiens,
uel

uel corpus sit reale. ponatur ergo istud lumen solis actu adesse, & sit unum corpus lucidum, & molle, uel rarum, tunc illud lumē parum adest, nil moratur quin ingrediatur tale corpus, imò facilè species illa luminis splendet hic & illic. si uerò erit corpus solidum, ac densum tunc ibi lumen non penetrat intus, sed ibi perstat, neq; ingredi potest: sic dicendum de specie, quæ recipitur à uirtute corporea humana, quæ uirtus est calor naturalis, aut anima humana: ubi enim fuerit corpus humidum, tunc facilè species imprimitur in eo, facilè etiam ab eo recedit: non enim potest retinere diu, cum sit molle. ubi autem corpus fuerit siccum & durum, species, quæ ab eo recipitur si diu stet ad hoc obeundum, tamen diu quoq; ibi perstat. & Arist. septimo physicorum inquit, quòd anima humana tunc residet, quando est quieta ab omnibus accidentibus, & paßionibus. Dicebamus etiam superius de mente Arist. quinto de generatione animalium cap. 1. dum agitatur oculus, tunc non potest rectè uidere, ut patet sensui, quia patet quod siccitas facit stabilitatem, & firmitatem: humiditas uerò facit mobilitatem, & flexibilitatem. & ideo species in corde receptæ, dum sit siccum, diu retinetur in eo, & si illa species nō sit corporea, tamen secundum materiam corporis, in quo recipitur, illa fiet melior, uel peior, uel longioris, uel breuioris permansionis in eo: melius autem de his docturi sumus, & quæ non facilè sedari queat; quoniam læsio adest. dum enim animus remutatur, &

in

in dubio est facilè huc, atq; illuc impellitur. ubi. n. species in corpore humido fuerit impressa, facilè labitur, si attollitur. ideo Gal. optimè dicit hic, quod in corde sicco sit ira, quæ etiãsi nõ prõpta sit, nõ tñ facilè sedatur. MAGNA EX PARTE VNIVERSVM CORPVS SICCIVS EXISTIT &c. His uisis iam satisfecimus duobus primis fontibus, modo agã de tertio fonte, qui sumitur à dispositionibus thoracis, quæ dispositiones oriuntur ab actionibus naturalibus generatiuis: omnia enim signa, ut toties diximus, ortum habent ab actionibus, & paßionibus. actiones autem sunt in triplici differentia in summo genere: nam aliæ sunt animales, aliæ uitales, aliæ uerò naturales. iste autem tertius fons oritur ab actionibus naturalibus generatiuis. At naturales actiones sunt in duplici differentia: nam aliæ sunt generatiuæ, aliæ nutritiuæ. De nutritiuis nunc sermonem non habebimus, sed de generatiuis solummodo. At, ut alias dicebamus, hæ actiones naturales nulla habent signa ex se, nisi ex operationibus suis, suis'ue effectibus: per ipsa excrementa patet qualesnam sint, an bonæ, uel malæ: ratio huius est, quod non ex se cognoscuntur, nisi à suis operationibus, quoniam sunt occultæ: non enim possumus uidere uirtutem concoctiuam oculis, quomodo concoquat, an benè, uel malè: nec ratio, nec aliqua harum trium, nisi per sua excrementa: nam si fuerit bona concoctio, & bona expulsio, bonæ etiam erunt duæ primæ naturales uirtutes. an uerò concoctio sit bona, an

mala

mala hoc cognoscitur ab excrementis, dum excrementa sint naturalia, uel præter naturam, & sic harum fit cognitio per accidens, mediantibus suis operationibus. non autem per se: quemadmodum animales, aut uitales cognoscuntur, ut in uidendo, sentiendo; sed naturales non sic ex se cognoscuntur, sed per accidens. per sua opera, uidelicet per sua excrementa. Itaque Gale. harum naturalium uirtutum tantum ponit suas operationes, ut in earum cognitionem deueniamus, & dicit magnaq; ex parte &c. Diximus superius temperaturam totius sequi ex tẽperatura cordis. sæpe enim accidit, quod si cor est siccum, dicit Gale. etiam totum corpus reddatur siccum. sequitur igitur temperatura totius ad temperaturam cordis, qualis fuerit ut plurimum, & dicit magna ex parte: per hoc enim dictum facit exceptionem, quoniam non semper est uerum dicere, quòd totius temperatura sequatur ad temperaturã cordis; sed magna ex parte. Nisi enim aliquid obstarit, ut hepar. TOTVM CORPVS SEQVITVR CORDIS TEMPERATVRAM, NISI HEPAR VEHEMENTER OBSTITERIT &c. Pro intellectione horum uerborum, ut melius inferius dicemus, ubi de resistentia hepatis ad cor loquemur, debetis scire, quemadmodum cor est fons, & principium uitæ, & caloris naturalis: qui calor in ipso corde tantum est actualis, & forma caloris complexionalis. Nam iste calor cordis habet influere super omnia membra alia eius calorem. Quoniam calor

lor in omnibus alijs membris, præterquam in corde, est in potentia, & complexionalis respectu caloris in corde: quia ibi ueré est actualis, in cerebro, in hepate, in uentriculo, & ubique est in potentia, & complexionalis, & est ueluti materia quædam, ut in brachijs, manibus, pedibus &c. & si eis sit calor proprius, non tamen est actualis in eis. Nam membra nihil quicquã ex se agere, nec perficere ualent, nisi ratione caloris in corde, à quo suffragantur, quia est actu quemadmodum est uidere per ipsum Gal. septimo de placitis Hippocratis, & Platonis: iste enim calor solus in corde est, qui auxiliatur omnibus alijs membris, quia actualis. neminiq; dubium est & secundum philosophos, & secundum medicos, calorem innatum esse causam, & principium uitæ, quo quidem cessante cessat uirtus, & uita: oportet enim, ut ad membra omnia, calor complexionalis in eis existens influat continué à calore cordis. Nam si uis, quod calor sit complexionalis in omnibus membris, præterquam in corde uideas, quia si brachium sit læsum, adhuc uita durat: si hepar lædatur, etiam uiuit homo per tempus, dummodo reliquum corpus sit sanum: sic dicendum de cerebro, & de alijs membris. At si uix cor lædatur, tunc statim deficit uita, deficiunt omnes spiritus, omnesq; actiones uitales: & sic corrupto corde, totum etiam corpus corrumpitur. Nam non est amplius tunc calor in corde influens, nec actuans calorem complexionalem cæterorum membrorum, qui habet influere uitam toti per influentiam

ipsius

ipsius cordis. ergo calor est, qui actu dat uitam alijs membris, & tam diu fit ista actio, quandiu membra alia recipiunt calorem ab ipso corde, omnia ideo membra habent uitam à corde, non alio à quo illustrantur continuè. & sic patet, quod temperatura totius maxima ex parte resultat à calore, uel à temperie cordis. Dicit Gale. magna ex parte: quia si cordis calor non erit sanus, uel magis auctus sua temperie, & cum siccitate, tunc etiam totum redditur siccius. Nam siccitas est, ut lima caloris, quemadmodum humiditas obtundit ipsum. cum ergo sic sit quod calor magna ex parte in corde dicit actum corporis, corde existente sicco corpus totum siccum erit, & hoc maxime contingit in hecticis, & præcipuè in pestilentibus. Diximus anno elapso quemadmodum febres hecticæ, & pestilentes pendent à putredine maxima in substantia cordis existente: in his enim febribus, & consimilibus cor redditur adeo siccum cum putredine, & totum corpus per consequens adeò siccum, & gracile, ut tabescat, & per tres, aut quatuor dies ad summum decedat è uita. unde Hippocrates rectè posuit signa de putredine tali sic: sic etiam si contingat siccitas cordis in corporibus sanis in corde, & totum erit siccum: sed non semper, nisi magna ex parte, & bene sic dicit Gal. quia fecit exceptionem: nam hepar potest multum obstare, & sic tunc non erit uera regula, quòd existente corde sicco, siccum reddatur totum. nam si hepar obstabit ualde, à quo, & in quo generatur sanguis, ex sanguine nutritur

tur animal ipſum, quia ex ſanguine gignuntur ipſi ſpiritus, & calor innatus, & corpus miſtum ex quatuor qualitatibus: ideo naturalis calor ex ſanguine generatur, ſed materialiter, non autem formaliter, & ſic etiam ibi materialiter ſpiritus gignuntur ab ipſo ſanguine, & deinde calor innatus, & ſpiritus poſtquam materialiter facti ſunt ex ſanguine, fiunt formaliter. Nam formam accipiunt non à materia, niſi diſpoſita, quia nulla poteſt eſſe forma à materia, niſi ſecundum diſpoſitionem ipſius materiæ. oportet inquã quòd talis actio fiat ſpirituum caloris ſecundum proportionem, & diſpoſitionem materiæ. ſi enim hepar facit hanc materiam, ſanguinem, heparq́; ſit ualde humidum, ſanguis ab eo genitus erit humidus: ſi ſanguis humidus, ergo & ſpiritus, & calor naturalis humidi: hoc enim manifeſtum, quod ſi hepar eſt ualde humidum, ſic erit ſuus ſanguis, & ſic calor, & ſpiritus humidiores. debetis ſcire, quandoq; corpus dum eſt ſanum ratione hepatis uehementer humidi reddi humidum: quoniam formæ perficiuntur à diſpoſitione materiæ. ſi ideo hæc ſe habent ut hepar ſit ualde humidum, tunc uehementer reſiſtit cordi ſicco, quoniam hepar humidum præſtat materiam talem, ut obſtet, & formæ ſecundum materiam diſponuntur: unde neceſſariò ſequitur, quod totũ reddatur corpus humidum ex humiditate hepatis, ſi hepar maxime exceſſerit per humidũ, & ſciatis quod hepatis humiditas debet eſſe quam maxima, & in multo debet ſuperare cordis ſiccitatem, ſi totum debet fieri

humidum: quoniam ſi humiditas hepatis, & ſiccitas cordis æquentur, nihil ageret illa humiditas in cor ſiccum: nam adhuc ſuperaret cordis ſiccitatem. & ideo ſi totum debet reddi humidum, opus eſt, quod humiditas hepatis adeò ſit maxima, ut maxime ſuperet. Vnde ſi ita erit quamuis cor fuerit ſiccum, tamen totum erit corpus humidius ratione hepatis, & ſic ualebit, quod aliquando poßit eſſe humidum totum corde existente ſicco.

Cap. XXX.

CORDIS VERO HVMIDIORIS SIGNA, PVLSVS MOLLES, ET MORES AD IRAM QVIDEM PROCLIVES &c. Si omnes eſſent prouecti hoc in loco quidem multa tacerem, quæ hodie ſum dicturus. Iam ſunt omnia manifeſta, tũ propter iuniores, prouecti eſtote partientes. uidimus in præcedenti lectione de ſignis cordis ſicci indicantibus exceſſum ſiccitatis, nunc modo agit de ſignis indicantibus exceſſum humiditatis in corde, quæ opponitur ſiccitati. ergo & ſua ſigna contraria erunt ſignis à ſiccitate, & omnino erit ratio contraria inter humidum, & ſiccum, ſuperius etiam dum ageret de ſiccitate cordis dixit, quod habebat pulſum durum, hic uero dixit, pulſus eſt mollis &c. & incipit uolens oſtendere quod ſit cor, uel excedens in humiditate à proprijs operationibus cordis, qui eſt primus fons indicans

indicans de ſignis. debetis enim ſemper præ oculis ha bere illos tres fontes indicantes de ſignis, unus eſt pro priarum actionum, ſecundus eſt propriarum paſ= ſionum, tertius eſt de uirtutibus naturalibus genera= tiuis, uel ut alio modo dicamus de diſpoſitione thora= cis, quæ genita eſt ab alijs uirtutibus naturalibus. Quantum ad primum fontem, ad actiones proprias cordis, quando cor erit humidum, tunc pulſus erunt molles, & hæc aliàs probata ſunt. nam diximus duri= tiem, & mollitiem ſe tenere ex parte inſtrumenti, ar= teriarum, & dicebamus, ſi cor eſſet ſiccæ temperatu= ræ, quod ſua orta, arteriæ erant duræ, quoniam orta atteſtantur principiorū naturam, & ſemper nunc lo quimur de corporibus ſanis. pariter ubi eſt cor humi= dum nullo impediente, arteriæ erunt molles, ergo ſui pulſus, quoniam mollities oritur ab humido. ratione inſtrumenti, ubi cor ſiccum, ibi arteria dura: ergo pul= ſus etiam, & ratio eſt, ut diximus, quia orta atteſtan= tur de principijs. Nam arteriæ habent ſuum ortum, uel principium in corde, quale cor, tales arteriæ in ſuo corpore, & ubi cor erit humidum ualde, ut exce= dat in ea qualitate eius pulſus erunt molles ratione inſtrumenti, & neceſſariò, & mores quidem ad iram procliues. ſecūdus ſons à paſsionibus proprijs ſicut ſu pra quomodo dicebamus unamquamque ſubſtantiam recipientem impreſsionem, quod ſi eſſet humida, hæc facilè reciperet impreſsiones: ſed facilè quoque eas abijceret: oppoſitum autem omnino accidit in ſubſtan

tia ſicca ualde, quoniam ea eſt difficillima ad impreſſiones ſuſcipiendas, ſed dum eas ſuſceperit diu ipſas retinet. cum itaque hæc dicta ſic ſe habeant, facillimè modo eſt uidere, quemadmodum in corde humidiori citò fiat ira, quæ eſt paßio, & uelociter imprimitur, & pariter etiam in eo citò huiuſmodi paßio aboleatur. ET VNIVERSVM CORPVS HVMIDIVS EXISTIT &c. Duobus iam ſatisfecit fontibus ſignorum Gal. & ab actionibus proprijs, & de paſſionibus, hac in parte modò ponitur tertius fons de diſpoſitione thoracis, quæ prouenit à naturalibus actionibus generatiuis. Quomodo autem totum corpus reddatur calidius ratione caliditatis in corde nullo impediente, ut hepate uehemente, ſic totum uidimus poſſe reddi ſiccius ratione ſiccitatis in corde excedentis, niſi hepar obſtiterit. Diximus autem quomodo hepar reſiſtat cordi: ſic enim poteſt reſiſtere humiditate cordi, ut totum fiat humidius, ſed raro. SECVNDVM VERÒ CONIVGATIONEM QVALITATVM PRIMARVM VITIOSI CORDIS TEMPERATVRAE ITA SE HABENT &c. Egimus hucusq; cum Gal. de intemperaturis ſimplicibus cordis, nunc modo hoc expleto uult aggredi de compoſitis.

Cap. XXXI.

CALIDI ET SICCI CORDIS PVLSVS

SVNT DVRI ET MAGNI &c. Et primũ incipit à corde calido, & ſicco ſimiliter cõpoſitis; calidi et ſicci cordis, & meritò in primis ab his, quoniã dum de his ſimpliciter ageret, primum in qualitatibus actiuis egit de corde, deinde in paßiuis egit de ſicco. primum incipit enumerare ſigna huius temperaturæ compoſitæ, pulſus duri ſunt ; & magni &c. & iſte eſt fons primus ſignorum à proprijs cordis actionibus : ubi enim exceſſus erit caliditatis, & ſiccitatis in corde, illi pulſus duri, & magni ſunt, ut ait Gal. & ueloces, & frequentes, ut iam ſupra audiuiſtis, quomodo tres pulſuum differentiæ ſumuntur à cauſa finali, uidelicet à neceßitate caloris, quæ neceßitas fit à calore cordis, dum augetur. Nam aucto ipſo calore augetur & neceßitas, quia ſemper ipſa augetur ad augmentum caloris in corde. ſi diminuitur calor, etiam neceßitas, ut oſtendimus, quomodo aucta neceßitas ſupplebitur illis tribus differentijs pulſuum eſſentialibus, quarum prima eſt magnitudo pulſus, in qua fit dilatatio, & conſtrictio: qua quidem dilatatione multum de aere attrahitur pro refrigeratione cordis. ubi enim caliditas eſt aucta, quanto magis augetur, tanto magis magnitudo etiam augetur ab ipſa neceßitate. Nam opus eſt multa extenſione ad refrigerandum cor, & ad hoc agendum natura primum eligit magnitudinem, quæ ſi fuerit ſufficiens, non additur, nec ſuprà euenit alia differentia, ut uelocitas, nec frequentia: ſed ipſa magnitudo ſufficit. Diximus autem ſuperius, quomodo magni

tudo tantum sufficiat in dilatatione thoracis pro euentatione cordis. sed si caliditas sit iuncta cum siccitate, tunc illa caliditas est magis aucta, & uehemens, quam si per se foret, uel quam si esset cum humiditate. Nam siccitas est, ut lima caliditatis, & ipsius caloris, ideoq; iuncta siccitate ipsi caliditati tunc non sufficit ipsa magnitudo, nec dilatatio thoracis, nec respiratio ipsa, sed debet addi necessariò alia differentia, quæ suppleat primæ, eiq; sufficiat, quoniam ut diximus, non sat est motus dilationis solus, sed & supplet cum uelocitate, quia ratione iunctæ siccitatis maxime aucta est caliditas, & consequenter necessitas. ergo cum aucta sit necessitas, & ipsa magnitudo supplere nequeat, ei auxiliatur uelocitas, quæ est secunda differentia pulsuum. si autem nec natura possit ei necessitati auctæ cum suis differentijs duabus supplere, posteà subuenit ei cum altera, quæ est tertia differentia, & dicitur frequentia. ubi enim non sufficiunt duæ primæ, supplet & ista tertia differentia, & sic funguntur officio suo. & quoniam omnia hæc declarauimus, ideo non multa indigent declaratione. sciatis, in corde calido & sicco ualde per compositionem pulsus erunt duri, & ueloces, & magni, & frequentes, etiam ratione siccitatis, duri; caliditatis uerò magni, ueloces, & frequentes, dũ sit summa caliditas, sunt maiores, & ueleciores, et frequentiores, quam si esset sola caliditas tantum excedens. & ideo si quis erit sanus, & habeat magnam necessitatem euentandi caliditas cordis, ibi est caliditas magna

magna, & siccitas. Et eam ob rem pulsus erit durus, magnus, uelox, & frequens. sed hic aliquis dubitaret, quoniã ibi supra locuti sumus de caliditate cordis tantum, diximusq́; de uelocitate, & de frequentia; de magnitudine autem nihil diximus, quia Gal. tacuit ipsam magnitudinem. cur ergo hic quoque non tacuit eam, ponit tantum hic magnitudinem, ubi loquitur de caliditate & siccitate simul: debebat enim & hic silere de magnitudine. Nam siccitas uidetur deprimere magnitudinem: sicci enim corde habent pulsus duros tantum, nõ autem faciunt ipsi quid ad magnitudinem pulsus, imò potius debent esse minores. Ad hoc notandum, quod dicebamus in corpore sano, in quo sit caliditas excedẽs, quod necessariò pulsus primum fit magnitudo, antequam fiat uelocitas, nec frequentia: oportet enim quod præcedat magnitudo. Quare autem ibi tacuit ipsam magnitudinem, ratio est, cũ ibi in corde tantum abundat caliditas, & ut dictum cor calidum nullo impediente habet sic reddere totum corpus calidum: talia autẽ corpora, ut habetur secundo de temperaturis, sunt carnosa satis, & boni habitus, & satis musculosa: atque in istis cooperiuntur arteriæ, & latent. Vnde in talibus corporibus magnitudo pulsus non bene percipitur. præterea signa indicantia de tali, uel tali temperatura debent esse manifesta, non latentia, quia ibi magnitudo non erat manifesta, eam prætermisit silentio, cum non pateat, in his in quibus solum caliditas in corde excedat. Nam ut dixi, habent multum carnis, multos

musculos, qui tegunt arterias, sed in his tantum uelocitas, & frequentia cognoscuntur, ideo de his bene sermonem habuit ibi, quæ immediatè sequuntur ad magnitudinem, ubi actiones non sint impeditæ. At ubi fuerit caliditas cordis cum siccitate, ibi necessariò adest gracilitas corporis, non multa caro, & sunt parui musculi, & arteriæ sunt ualde detentæ, & manifestæ. si enim uerum est, quod ad temperaturam cordis sequitur temperatura totius, hoc corpus quidem erit gracile, non carnosum, & in ipso bene percipitur magnitudo pulsus, quoniã aucta neceßitate primum percipitur magnitudo, quæ non non potest percipi in calido tantum. cur autem isti, qui sunt calidi, & sicci corde, sint graciles corpore, hoc patet ratione sanguinis sui, qui est durior, & feruentior. In ijs enim natura respicit præcipuè facere excrementum de ipso sanguine, & expellit, & non bene nutrit: & ideo isti sunt graciles. prætereà qui habẽt cor calidum, & siccum ualde tales habent caliditatem maximam innatam igneam complexionalem aliorum membrorum. prætereà est tertia ratio, quod isti calidi & sicci corde sunt promptißimi, & nunquam quieti, semper in perpetuo motu, continuè quid moliuntur & animo, & corpore; qui motus exceßiui plurimum exiccant: & ob id redduntur graciles isti. postremò ijdem habent humores ualde tenues, & poros satis latos: unde patiuntur multas difflationes, & euaporationes. Vidistis autem quomodo ob quatuor causas, qui habent

cor calidum & siccum, sint graciles, & non carnosi, ideo in his bene percipitur magnitudo pulsus, uelocitas, & frequentia, & qualis est pulsus in his, talis etiam correspondet respiratio per thoracem: distant enim tantum in instrumento. si nanque thorax est magnus, etiam pulsus debet respondere respirationi, quia si thorax magnus, ergo respiratio magna, ideo pulsus debet esse magnus. si thorax fuerit conueniens pro calore existente in corde, tunc etiam respiratio erit conueniens. Num dilatatio magna non est, nisi à magno instrumento: si paruum, continget quod tantum diminuetur de magnitudine, quoniam non posset bene dilatari thorax, nec consequenter euentatio sua potest cum magnitudine supplere: quia paruum est instrumẽtum; tantum autem supplebit cum uelocitate, ac cum frequentia. Itaque dicit, si thorax est æqualis ad caliditatem cordis, & ad euentationem, tunc eædem erunt differentiæ pulsus, & sic in respiratione, ut æqualiter augeatur magnitudo, uelocitas, ac frequentia. si autem fuerit paruus thorax, tunc modo proportionali ad euentationem, diminuetur ipsa magnitudo: quoniam non poterit recte dilatari, sed quò maiores fient pulsus illi; eò ueloci ores, ac frequẽtiores: & ideo dicit thoracem non auctum proportionaliter. si thorax nõ est proportionatus ad neceßitatem cordis, fiunt pulsus parui, sed ueloci ores, ac frequentiores, & ob eam rem distant ipsi à pulsibus, in quibus thorax est proportionatus cordi. HI VERÒ PRAE CVNCTIS

CTIS PECTVS HABENT MAXIME HIRSVTVM, ET ILIA &c. Iam diximus superius dispositionem thoracis fieri, & esse ab operationibus naturalibus generatiuis, à quibus oriuntur dispositiones, quæ sunt affectus apparẽtes. Hic enim ponit Gal. tertium fontem, ut patet signorum. si enim apparebit in thorace, uel in pectore multitudo pilorum, & circa hypochondria signũ est caliditatem excedere cum siccitate, à quibus oritur pilorum multitudo ob causas iam dictas, à quibus sunt pili: de quorum materia dictum fuit. deinde non est causa efficiens, quæ est calor uehemens, & intensus, tertio oportet, ut pili oriantur, uias & meatus esse apertos, & in debita mensura: ubi autem fuerit caliditas, & siccitas in corde conueniunt ibi omnes hæ causæ pilorum. primum materialis causa adest, deinde calor uehemens, deinde sunt debiti pori, & debito modo ampli, cum adsint omnes pilorum causæ, ibi necessariò debet esse pilorum multitudo, ac etiam pilorum robustorum. non enim tantũmodo sunt multi, sed etiam ualidi, ac robusti: quia materiæ suæ omnes sunt bene dispositæ, ac ualidæ, & pori debito modo ampli. AD ACTIONES AVTEM PROMPTI SVNT &c. A proprijs.n. paßionibus cordis sumitur hic caliditas excedens in corde: ubi enim quis fuerit iracundus, & subitus ad iram, ad uindictas, & terribilis, aut audax, & ita ut uergat ad imprudentiam, & in paßionibus huiusmodi perseuerans, tantum debetis arguere ab his pro

prijs

prijs paßionibus, hunc esse calidum & siccum in cordis temperie; caliditas quidem, quæ est uehemens & est effectrix efficit huiusmodi affectus omnes, & non solum hoc est uerum de uirtutibus uitalibus in corde existētibus, sed etiam de animalibus tam interioribus, quam exeerioribus, & de uirtute motiua. pariter idē dicendum & de naturalibus actionibus: qui habent hepar ualde calidum, hi non tantum concoquunt, imò urunt alimentum. ubi caliditas erit in corde excedens, ibi suæ operationes excedent, & erunt fortes. ubi autem erit diminuta caliditas, sic & suæ actiones diminuuntur, ibi adest maximus calor in corde cum siccitate, ibi adest constantia animi, audacia, iracundia &c. & has paßiones diu retinent. Quare isti calidi, & sicci corde non tantum sunt iracundi, & audaces, sed etiam imprudentes, habentq; mores tyrannicos, & omnia uolunt sibi arrogare: sicut per oppositum qui sunt frigidi cordis, sunt pusillanimes, timidi, non audaces, segnesq; & nesciunt loqui. at qui calidi & sicci sunt adeo constantes, & maxime sibi confidunt, ut putant omnia se rectè habere, quæ faciunt, & ipsi fiunt tyranni, qui in ciuitatibus extrema omnia ui agere uolunt; & hoc à summa cordis caliditate, & siccitate, sunt inquam, & faciles ad furorem, non tamen facilè remittunt iniurias, bene facillimè faciunt isti cum sint iracundi, & ira nihil aliud est, nisi furor breuis. Quare non tantum irascuntur, sed etiam faciunt, ubi quid concupiuerint. sed per contrarium ira, & mala dispositione

dispositiones, & hæ paßiones in his non facile abolentur. DE TOTIVS AVTEM CORPORIS TEMPERATVRA, ET THORACIS AMPLITVDINE HIS, QVAE ANTE DIXIMVS &c. Dicebamus superius, quod cordis temperatura magna ex parte & reddit corpus totū tale, et aßimilatur ei totius tēperatura, nisi hepar obstiterit. Declarauimus enim hoc in superioribus, in sequentibus etiam declarabimus, ubi agemus de resistentia hepatis ad cor. Dicebamus quomodo uehemens, ac magna hepatis dyscrasia, & cor calidum & siccum, & hepar frigidum & humidum ualde pugnent inter se: ostendemus etiam hanc hepatis temperaturam, quomodo contra agit cordi. Dicit Gal. corde existente calido & sicco, etiam totum fore tale, nisi hepar obstabit, & inquit, quod magnitudo thoracis prouenit, & oritur à cerebro, & sic de reliquis iam dictis quale fuerit cerebrum, sic & thorax uel magnus, uel latus, uel strictus, & consequenter secundum proportionem thoracis fiunt uariæ respirationes, & inspirationes.

Cap. XXXII.

SI VERO CALIDITAS VNA CVM HVMIDITATE DOMINABITVR, MINVS QVIDEM HIS, QVOS ANTEA DIXIMVS &c. Tangam unum uerbum de his. Galen. uolens tradere hanc temperaturam primum incipit

cipit à dispositionibus thoracis genitis ab actionibus naturalibus generatiuis: ista enim sunt signa ferè simi lia iam dictis, & sequentia signa iam declarabat; & ubi fuerit caliditas, & humiditas similiter excedentes in corde, non sunt pili, quia pili tantum sequuntur caliditatem: sed isti sunt calidi, & humidi, ideo non habent pilos, quoniam materia pilorum est adusta, & fuliginosa. sic à caliditate, ubi modo est humiditas cum caliditate iuncta in corde, materia pilorum adusta non erit, sed mollior: & eorũ mores molliores sunt. causa ideo efficiens pilorum in talibus est minor, & non sic adusta, ut in caliditate tantum, sed adest blanda, mollis, & suauis: & ideo si fuerint, aderunt ad modum pauci. At uidetur unum dubium hic cum Arist. in quarto meteororum, adustio fit à caliditate, & siccitate, elixatio uerò à calido, & humido, sed elixatio etiam habet multos pilos, ideò quia hic etiam adest caliditas, ergo & hic debent esse pili multi. Notate pro responsione ad hoc: nõ enim debetis credere, quod caliditas tantum poßit sine siccitate generare pilos, quoniam caliditas sola manens non est maxima, nec multi excessus, & si sit maior, quam caliditas temperata: ratio autem est, quia caliditas fit multa iuncta cum humiditate, non quod sit maxima per se sola, quoniam si esset maxima sola caliditas, hoc esset contra Auer. & ista exiccaret. & notate, Auer. male arguit contra Gale. qui dixit temperaturam humidam, & calidam non dari: caliditas ergo sola non est multum intensa, sed iuncta cum

siccitate

ſiccitate eſt maxima : iuncta etiam cum humiditate eſt magna:quia ſi non eſſet magna, & maior,quam eſt,ſi ſit ſola deſtrueretur talis caliditas ab humiditate omnino, non tamen adeò eſt intenſa caliditas cum humiditate iuncta,ſicuti quādo eſt iuncta ſiccitati:nam tunc eſt ualde acuta. Et Gal.comparat has duas temperaturas caliditatem cum humiditate, & caliditatem cum ſiccitate ad pueros, & ad iuuenes in ſecundo de temperaturis,quoniam calor iuuenum eſt maior,quam in pueris:quia ipſi habent caliditatem cum ſiccitate;pueri uerò cum humiditate.cum ergo caliditas cum humiditate eſt ſatis ignea,& maior,quam caliditas ſola,ideo tales habent quid de pilis , non tamen illi pili ſunt ita, & tanti quemadmodum in calidis,& ſiccis.Itaque dicit minui quidem his , quos anteà diximus &c. AD ACTIONES VERÒ NIHILOMINVS PROMPTI &c. Arguit modo Galen.à proprijs paßionibus cordis,& eſt ſecundus fons ſignorum,& inquit hos non eſſe minus promptos , quoniam in eis caliditas eſt ſatis ualida,& ſi non ignea, quæ quidem caliditas non deficit in ſuis actionibus : licet enim iſti calidi & humidi ſint pares in actionibus ſuis cum calidis, & ſiccis corde,ut in confidentia, tamen iſti non ſunt ita pertinaces , & perſeuerantes , ut qui habent cor calidum,& ſiccum . Nam hi calidi & ſicci corde ſunt magis pertinaces,& furibundi:illi uerò ſunt molliores,& benigniores,quia etiamſi habeant iram ipſi, non tamen habent tantam,ut calidi, & ſicci. PVL-

SVS VERÒ MAGNI, ET MOLLES, ET VELOCES, ET FREQVENTES EXISTVNT. Sicut enim in caliditate & ſiccitate cordis, ſic & hic erunt quatuor pulſuum differentiæ, & iſte eſt primus fons ab actionibus proprijs cordis in calidis & ſiccis corde: primum erat durities pulſus, & deinde aliæ tres differentiæ. In his uerò pulſus ſunt molles. & quare? quia arteriæ ſunt molles, quoniam cor eſt molle, ac humidum. Nam orta de principijs atteſtantur ſua principia. quantũ uerò attinet ad alias tres differentias magnitudinem, uelocitatem, ac frequentiam, uerum eſt, quod ubi in corde caliditas aucta, eget multa euentatione, in his cum ſit multa caliditas iuncta cum humiditate, eſt magna neceßitas euentandi; iſti pulſus habere debent has tres differentias tam in pulſibus, quam in reſpirationibus. primum erit magnitudo, quæ debet ſatisfacere illi neceßitati. ſi autẽ hæc non ſatisfaciat, quia neceßitas ſit ualde magna, tunc ei aduenit ſcđa differentia uelocitas, & ſi adhuc nõ ſatis erit, opitulatur ei deinde tertia differẽtia, frequentia. ſi in his pulſibus, & reſpirationibus ſunt hæ tres differentiæ, ergo in his eſt magna caliditas cũ humiditate. prima autem differentia pulſuum in his eſt mollities ab inſtrumento, ab arterijs, aliæ tres à cauſa finali à neceßitate. ET RESPIRATIO CVM THORAX FVERIT CORDI PROPORTIONABILIS, SEMPER ERIT EADEM PROPORTIO, QVEMADMODVM DIXI.

DIXIMVS DE NECESSITATE, SI VERO MINOR EXTITERIT &c. Omnia iã manifesta superius erant. SI AVTEM MVLTA FVERIT EVERSIO IN TEMPERATVRA &c. Nunc modo Galen. in hoc corpore assumit unum locum, uel unum fontem signorum, qui fons sumitur ab actionibus extrinsecus occurrentibus: de hoc autem alibi non dixit: ego quidem hunc fontem posui ubique in nostris tabulis. Fons igitur iste habetur ab extrinsecus accidentibus, uel extrinsecis paßionibus. ostendebamus autem in tabula nostra uniuersaliter, quod omnia signa sumuntur à paßionibus proprijs, & etiam extrinsecus, & intrinsecus diceretur, & erant sex res non naturales cibus & potus, exercitium &c. sic Gal. hic diuidendo hæc accidentia in duas partes, uel paßiones, nunc de extrinsecis dicit paßionibus, quod qui calidi & humidi corde, hi sunt subiecti morbis, & putredini. Quare autem hoc, facile est uidere causam, quã tradit Arist. in quarto meteororum. putrescunt enim hi humores, in quibus reperitur caliditas innata debilis, quæ caliditas superatur ab humiditate, aut quia humidum non bene dominatur à calore innato, tamen cum calor non prædominetur innatus ipsi humido, generatur in eo putredo, uel fit putredo à causa externa: quoniam caliditas extrinsecus adueniens superat, & uincit caliditatem internam, & facit putrescere humores in corpore, quemadmodum fit in maximo æstu, & in ortu canis, quod tempus quia

calidum

calidum est, sæpe occupat caliditatem internam, & ad se trahit ipsum humidum: sicq; fit putredo. fiet autem putredo humorum in aere ab humido nimis excedente, & exuberante: his modo contingit fieri putredinẽ in corpore humorum; cum autem quis habeat aliquod membrum præcipuum calidum ualde, ut cor in corpore, quod habeat sibi totum reddere simile, ubi fuerit caliditas cordis, & sic humiditas maxima, tunc necessariò non potest calor dominari propter hanc uehementem humiditatem: unde suffocatur, & putrescit, & putrescunt humores in tali corpore, & generatur in eo putredo. modo sit humiditas extranea, aeris etiam excedens, quoniam ubicunque fuerit humidum extraneum, uel ab aere, uel ab alia causa, & tale sit corpus humidum cum caliditate, cum est similitudo, & symbolum inter hos, ideo ab uno ad alium est facilis transitus: tales ob id facillimè putrescunt, quoniam habent symbolismum. Nam ista corpora habent caliditatem, & humiditatem maximam, ex alio latere suprà euenit externum humidum qui in qualitate aßimilantur, nihil mirum, si facilè putrescunt tales calidi & hnmidi. EXPIRATIONES AVTEM MAIORES SVNT, AC VELOCIORES INSPIRATIONIBVS &c. Notate Gal. addit unũ aliud. Audiuistis quomodo omnis pulsus constat ex duobus motibus, & duabus quietibus: hi motus sunt contrarij, & oppositi, quia unus est dilatationis, alius constrictionis, inter hos duos oppositos motus cadit una

quies media, & necessariò: nam aliter hi motus non essent oppositi. motus enim dilatationis ad hoc est, ut attrahat de aere. Nam expiratio, & constrictio ad hæc facta sunt, ut excernantur excrementa fuliginosa à corde aeris iam attracti: atque ad hoc facta est expiratio, uel constrictionis usus, ut expellat aerem superfluum, & uapores fuliginosos, sicut munus dilatationis est attrahere ipsum. ut enim augebitur, uel diminuetur necessitas: sic etiã augebuntur, uel diminuentur isti motus, dilatatio, & constrictio. Nam si maior erit necessitas euentationis, tunc quidem erit maior dilatatio, quia opus est multa attractione tunc: si enim plurimi fuerint uapores fuiiginosi, & aer attractus, quam sit necessitas, tunc maior erit constrictio, & expiratio: quoniam adest multitudo magna uaporum fuliginosorum. sed ubi est caliditas, & humiditas magna in corpore, ibi est multitudo uaporum, qui sunt apti ad generandam putredinem, & calor ille non potest eos expellere, quoniam humiditas est maior, & semper generantur uapores in corde ob similitudinem aeris attracti cum humiditate interna. Itaque in calidis, & humidis debet fieri multa expiratio, & maior, quam dilatatio, uel inspiratio. Nam calidi & humidicorde sunt ualde excrementosi: at inspiratio fit, quã do opus est attractione aeris. expiratio ergo in his erit maior, quoniam ea egent ob multos uapores in corde, & non egent tanta inspiratione, quemadmodum egent, qui sunt calidi & sicci: non enim Gale. dicit inspira-

ſpirationem eſſe magnam, uel paruam: nam maior erit expiratio, & minor eſt dilatatio in his, quam conſtrictio: iſti enim duo motus faciunt rhythmum: iſte ponit ſummiſsionem, ſyſtolen, non diaſtolen, eadem ratio eſt de pulſibus, qualis de reſpiratione.

De hepatis temperatura. Cap. XXXIII.

HEPATIS CALIDIORIS INDICIA VENARVM LATITVDO &c. Sicut aliàs toties audiuiſtis à nobis, diximus omnia ſigna, quæ indicant de ſalubritate, uel inſalubritate ſumi à duobus fontibus ſignorum, uel enim ſumuntur ab actionibus, uel paſsionibus: circa hæc enim duo genera, uel fontes ſignorum uerſantur omnia ſigna. actiones uerò ſunt in triplici differentia, quarum aliæ animales, aliæ uitales, aliæ naturales: unaquæque enim iſtarum habet ſuam propriam ſedem, uel inſtrumentum, ſiue membrum diſtinctum ab alijs. Animales autem habent in cerebro facultatem ſeparatam, uel ut melius, ſubſtantiam, & ſunt partes illæ in cerebro, quæ exercent has operationes animales: ſubſtantia ideo ſeparata non facultas ſicut habetur in ſexto de placitis Hippocratis, & Platonis: hæc enim ſubſtantia, & actio animalis exercens animales operationes ſedet in cerebro, de hac iam cum Gal. egimus ſuperius. ſecunda autē actio, uel ſubſtantia, uel inſtrumentum exiſtit in ſecundo uētriculo, in corde: eſtq; ſecundum, in quo ſtat ſubſtantia

uitalis, & de hac substantia etiam egimus. tertia facultas, uel substantia, uel actio appellatur naturalis, quæ habet suum instrumentum separatum, & propriam sibi sedem: instrumentum proprium est hepar, de quo in præsentia habendus est sermo, si modò uerum est, quod omnia signa sumuntur ab actionibus, & paßionibus, ut probauimus suprà, dum ageremus de animalibus, & uitalibus uiribus. Restat ut agamus de naturalibus, & de instrumento suo hepate, quod est sedes uirtutum naturalium. tertiò autem loco posuit Gale. hepar, & sic tertium erit instrumentum, aut facultas, uel substantia, aut actio. ergo de signis salubribus agere uolumus ipsius hepatis, quia nos tradimus ueram methodum. Gale. autem hic dat signa per historiam, etiamsi in libro de methodo tradidit ea per methodum, non hic ideo, cum ibi per methodum de his egerit, uoluit repetere. Nos autem quia sumus philosophi, hic methodicè procedemus, non per historiam, sed ut habeamus cōnexum omnium horum signorum cum suis signatis, ut autem hoc fiat debetis supponere signa indicantia affectus corporis nihil aliud esse, nisi affectus occultarum causarum, quæ causæ occultæ habent suos affectus manifestos, per quos deueniamus in cognitionem causarum occultarum. dicuntur autem hi affectus signa à signando, uel notando, uel quia indicant, aut significant quid de occulto. quod cum ita sit, quod signa sint effectus causarum latentium, nunquā effectus causarum habere poterimus intrinsecarum,
nisi

nisi prius cognouerimus ipsas, ut si est fumus, ergo ignis: non enim unquam poterimus cognoscere ibi ignem latentem esse, nisi uideamus fumum apparentẽ prius, nam ille fumus apparens est effectus indicans suam causam latentem ignem: neuter enim per se haberi poterit, cum se habeant inuicẽ effectus, habeantq; inter se relationem. habenda ergo est hæc habitudo, uel relatio, quæ tamen non poterit haberi, nisi prius habeamus terminum utrunque. cum ergo sit relatio, ut habetur à philosopho quinto metaph. secundo, relatio uel habitudo est inter causam, & effectum, siue relatio est inter agens, & patiens, opus est habere causas horum effectuum, ut sit mutua habitudo, & relatio bona, ut uno cognito statim & aliud cognoscatur. Vnde nec demonstratio à signo est uera, sed temeraria, & imperfecta: nam talis demõstratio fit à posteriori per cognitionem præcognitam inter causam latentem, & affectum notum. His sic suppositis, ut habeamus temperaturam hepatis per signa manifesta, uel effectus notos, sunt habenda in primis multa utilia hic à Gal. tradita, & qui uolunt habere Gale. in tabula nostra possunt uidere ista facillimè, & qui adhuc non habent, scribant, quæ diximus. intereà igitur hæc præsciri debent: primum est hoc, quòd instrumentum sanguinis est hepar, & principium eius, quoniam in eo generatur sanguinis, non autem cor est principium sanguinis, quemadmodum uolunt philosophi, & Aristo. qui uoluit sanguinem generari in corde pro nutrimento cor

poris, sed rectius dicamus nos cum medicis, & Gale. quòd generatur in hepate non alibi: & suppositionem hanc probat Gal. per demonstrationem, in hepate est facultas sanguificandi, & hepar est principium sanguinis, quoniam sanguis in eo generatur, sed sanguis est factus pro necessitate alendi corpus, & unũquodque membrum. Ideo hepar erit principium pro alimẽto totius corporis, & sic patet primum suppositum, quod hepar est principium, & origo sanguinis, qui est alimentum totius. secundum suppositum est, quod uenæ omnes habeant ortum ab hepate, quemadmodum uolunt medici, non autem oriuntur à corde, ut uoluerunt philosophi, qui dicunt sanguinem per totum fluere. suppositum tertium quod uenarum nonnullæ sunt, ut radices, quæ manent, etiam sunt inter gibbum hepatis, & inter intestina uentris, & appellantur uenæ meseraicæ, quæ faciunt ad unam uenam magnam quæ dicitur porta. prætereà sunt aliæ uenæ tanquam rami, & hæ sunt per totum corpus dispersæ, per uniuersumq; distribuuntur. quartum suppositum, hæ uenæ quæ habent ductus, & canales sanguinis sunt amplæ, uel strictæ; aut duræ, uel molles, aut calidæ, uel frigidæ, uel siccæ, uel humidæ, quæ'ue habent suas dominationes secundum operationem hepatis. si nanq; hepar calidum fuerit, tales quoque uenæ calidæ erunt; si frigidum, frigidæ: nam orta de principijs quemadmodum sæpe dictum fuit à uobis, sua principia attestantur. uenæ itaque se habent prout erit temperatura hepatis.

260

tis. quintum suppositum est quod ista sanguificatio in hepate, est actio, uel operatio naturalis in corpore existens, distinguitur contra uirtutem animalem existentem in cerebro, & contra uitalem in corde: est enim separata ab alijs, non tantum subiecto, sed etiam natura, & substantia secundum medicos, & loco. Hæc autem quinque debetis supponere, quæ omnia quinque habentur in sexto de placitis, & in quarto de usu partium, & alibi sæpe. sextum suppositum est, quod hæc actio naturalis omnis perficitur, & expletur per temperaturã, quæ est quatuor primarum qualitatum, quæ qualitates quatuor sunt in misto tanquam in re, per quam explentur omnes actiones naturales, siue sint bonæ, uel malæ secundum temperaturam hepatis, ut habetur à Gal. in tertio de facultatibus naturalibus, & etiam à philosopho in secundo de generatione, & corruptione. septimum suppositum est, quod hæc sanguificatio in hepate, licet sit naturalis actio, est tamen concoctionis species. Nam quandoque hepar sanguificat, concoquit alimentum, quæ actio est nobilissima, eò quia intendit assimilare sua substantia, quod concoquit, ideo meritò dicitur nobilissima. octauum suppositum est hanc concoctionem fieri & perfici per elixationem, quæ elixatio per calidum, & humidum fit, quemadmodum habetur ab Arist. quarto meteororum. Nonum suppositum est, naturam à principio generationis facere, & generare instrumenta propria, prout sunt magis commoda ad suum finem intentum,

cũ ſemper agat ratione finis,alioquin ageret fruſtrà, & dum agit, ſemper operatur, quod melius eſt, & magis commodum ei,& fini : & hæc quidem actio fit aut bona,aut mala ueluti materia ſua eſt bona,uel nõ, & uti ſuum inſtrumentum eſt uel bonum,uel malum, ut ad generationem ſanguis menſtruus eſt cauſa materialis,calor eſt cauſa formalis,inſtrumenta ſunt uenæ . decimum ſuppoſitum eſt arteriam paruam decidi, & diſtribui à corde ad imas partes hepatis,& nõ eſſe alias arterias ad hepar,niſi in corde . undecimum ſuppoſitum eſt in hepate non eſſe nec ſenſum,nec motum,nec uirtutem à cerebro.duodecimum & ultimum ſuppoſitum eſt hepar ſua natura calefacere membra propria propinqua.nam dicit Gal.tertio de facultatibus naturalibus,quod hepar eſt foculus: nam agit con coctionem per calorem uentriculi.Debetis omnia hæc ſuppoſita duodecim ſupponere , quomodo hepar ſit principium ſanguinis, quia in eo generantur , deinde quod omnes uenæ habent ortum ab hepate, & uenarum aliquæ ſunt,ut radices,aliæ ut rami, & uenarũ, per quas ducitur ſanguis , aliæ ſunt amplæ , & aliæ ſtrictæ, aliæ duræ, aliæ molles, aliæ calidæ. preterea ſanguificatio hepatis eſt actio naturalis , diſtincta ab alijs duabus animali,& à uitali,& iſta actio perficitur à temperatura conſtante ex primis quatuor qualitatibus: deinde hæc actio naturalis, ſanguificatio habet concoquere alimentum : & ideo dicitur nobiliſſima.prætereà concoctio fit per elixationem,& natu-

ra ſemper à principio generationis facit ſibi inſtrumenta propria ad ſuum finem exequẽdum, & ſemper id eligit, quod melius eſt. prætereà arteria parua oritur à corde, & demandatur ad ſinum hepatis, & hepar non habet nec ſenſum, nec motum, nec aliquam uirtutem à cerebro. ultimo hepar natura ſua habet calefacere mẽbra uicina. his omnibus ſumptis, rectéq; habitis facilé etiam habebitis ſigna indicantia temperaturam hepatis. Videamus modò, ſi res ſic ſe habeat: primum Gal. tractat de ſignis caliditatis hepatis, deinceps agit de alijs ſignis. primum in hoc annotare unũ debetis uidelicet, ſigna omnia ſumi ab actionibus, & paßionibus &c. cum modo in hepate ſit actio merè naturalis, ut patet per ſextum ſuppoſitum, quæ perficitur per temperaturam exiſtentem ex quatuor primis qualitatibus &c. iſta ſanguificatio eſt actio naturalis, & non permiſcetur alicui aliarum uirtutum. deinde ad ipſum tranſit tantum una parua arteria, & ideo non habet conſenſum cum uirtute uitali, ut habetur in ſexto ſuppoſito, in quo dicebamus illam paruã arteriam tantum pertranſire à corde ad hepar. unde hepar non habet ſenſum, nec motum, nec correſpondentiam cum cerebro. Nam nec nerui ad hepar deſcendunt à cerebro. tertio actio eſt naturalis, & merè, ſi ſic eſt, ergo ab actionibus, & paßionibus naturalibus, & ſic habere poteſtis quòd hæc ſigna de temperatura hepatis non oriuntur à uitalibus, non ab animalibus actionibus, ſed tantum à naturalibus, quod patet per

per decimum ſuppoſitum,in quo probatum eſt tantum unam paruam arteriam deſcēdere à corde ad imum he patis,& per ſe tantum ſtare.ergo naturales cū natu ralibus paßionibus:nam dicunt de hepatis temperatu ra,ut uidebitis. Actio autem naturalis duplex, una ge neratiua, & hæc à generationis principio producit fœtum; alia naturalis nutritiua appellatur, quæ ha= bet fœtum alere, ab una enim harum dicimus effluere ſigna indicantia temperaturam hepatis & dicit Gale. hepatis calidioris indicia &c. Afferre tantum ſigna in dicantia caliditatem hepatis,quæ ſumuntur ab illis dua bus actionibus generatiuis,& nutritiuis: & primum eſt uenarum amplitudo, aut latitudo, quod ſumptum eſt à generatiuis; quoniam ſic à principio generatio= nis actæ ſunt uenæ. ubi autem apparuerint magnæ, indicium de hepatis caliditate eſt,quoniā orta de prin cipijs atteſtantur ea. Videamus modo hæc ſigna,quo= modo ſe habeant uel cum ſuis cauſis,uel ſignatis. ha= benda eſt primum talis habitudo inter ſigna,& ſigna ta,uel dices inter effectum,ſignum,& inter cauſam ſi= gni,quæ eſt ipſum ſignatum. ſi enim uerum fuerit no= num ſuppoſitum,quod natura à principio generatio= nis præparat ſibi inſtrumenta commoda,quantum po teſt ad finem ſuum,quēadmodum ſe habuerit uirtutis, & caloris diſpoſitio, tale inſtrumentum eſſe debet,& inſtruwentum tale erit, qualis temperatura membri. cum ergo qualis calor,& diſpoſitio hepatis ſit,ac qua lis temperatura, tale ſuum inſtrumentum debeat eſſe,

ut

ut temperatura hepatis per causam formalem est calida, cum hepar fuerit calidum. ergo uenæ latæ, cum ibi eadem multitudo sanguinis, & craßitudo: atque necessario uasa magna, & ampla esse oportet, tum propter multam caliditatem, tum propter sanguinis multitudinem, & sic uenæ sunt amplæ ratione causæ materialis sanguinis. prætereà ratione causæ efficientis, & hoc iam patet, quoniam est multus calor, qui dilatat, ab eoq; uenæ dilatantur: ex quo uenarum amplitudo, idem ubi calor abundat in hepate, ibi amplitudo est, & sic quando hepar erit calidum à principio generationis non deficiente materia sanguine, sed sit in debita quantitate, ut oportet, & sit tantum excessus in caliditate, tunc hepar calididum, & hoc indicabitur à uenis magnis: caliditas enim, & frigiditas, ut Arist. in secundo de generatione, & corruptione; in quarto meteororum sunt contrariæ qualitates, & substantia, & sua subiecta, in quibus agit calor & frigus, sunt contraria. quando à principio generationis constituitur materia debita, & causa efficiens, calor abundans, & adsit causa finalis, tunc his tribus existentibus fit, talis forma uenarum: quia semper amplitudo uenarũ sequitur ad hepatis caliditatem: & sic patet quomodo ex ratione, & ex ueris philosophiæ principijs hæc omnia consonent. FLAVA BILIS ABVNDANTIOR &c. Debet enim sic legi, & Leonicenus, qui dixit rufam bilem, malè dicit: non enim debet sic legi, ut rufa d catur, sed flaua: quoniam rufa bilis

lis est citrina mista ex pituita, & cū flaua. Rufa enim non habet uerum, & exquisitum colorem bilis flauæ, sed color uerus debet esse flauus, tunc erit uera bilis flaua: ergo bilis abundantia est secundum signum hepatis calidi, quod quidem sumitur ab actione naturali nutritiua: primum signum fuit sumptum ab actione naturali generatiua, hoc secundum ab ipsa nutritiua sumitur. quomodo uerum sit hoc, ut à nutritiua sumatur patet ex hoc, quia dum concoquitur sanguis, generatur flaua bilis. Nam ibi est caliditas, & ubi erit ipsa abundantior, ibi erit etiam plurimum de flaua bile. hoc autem cognoscitur per octauum suppositum à nobis traditum, ni fallor. Videatis, actio quæ naturalis merè dicitur, est concoctio sanguinis, quæ fit per calidum & humidum, ut habetur in quarto meteororum. si enim debet esse bona concoctio, debet per calidum, & humidum fieri temperatum, & calor debet esse tēperatus, quia si esset intensus, tunc non fieret bona concoctio. nam ut ait Arist. loco citato cum concoctio fit, si caliditas excedat ultra modum, tunc non fit debita concoctio, sed adustio: si enim deficit humiditas, & supplebit ultra modum caliditas, fiet hepsesis: sin autem supplebit humiditas, & deficiet caliditas, tunc fiet mollities, quæ appellatur declinatio in uera concoctione. Vbi autem fuerit calor debitus, & humidum in debita proportione, fiet alteratio debita, & concoctio naturalis. igitur si calor erit torrefacians, non uera fiet alteratio, quoniam dum fuerit calor igneus, tunc adustio
fiet,

fiet, uel hepsesis, et torrefactio: si autem deficiat calor, & humidum in minima quantitate fuerit, ita ut praeualeat, tunc fiet molynsis, quae est alteratio, & concoctio imperfecta: ubicunque autem dominabitur calor in corpore, & in hepate maximoperè sanguinem cõcoquendo torrefaciet. unde ex eo in maxima portione fiet bilis flaua: nam fit ex sanguine adusto tendens ad torrefactionem. cum enim calor abundauerit in hepate, in quo sanguis generatur, tunc quidem sanguis fiet feruidus, & torrefactus: unde transibit in naturam flauae bilis, quoniam subtiliatur ipse sanguis à calore illo, & sic conuertitur in bilem. si autem magis augebitur calor, calor ille adurens in hepate non adoperabitur, ut primum: nam amplius non fiet flaua, sed atra bilis, & est etiam tunc, ut secundum adurens, non ut primum. itaque dicit Gale. fit in corpore flaua biles, quando calor est ut primum adurens. At quando est in aetate cõsistentiae, tunc fiet atra bilis, quoniam est in summa feruiditate, & est summa caliditas illa, non ibi flaua, sed atra potest fieri bilis, quia calor ille sanguinem assat: non autem adurit, qui humor est superassatus fit atra per assationem, cum non tantum fiat elixatio à uehementi calore, sed assatio. uidelicet sic ex his necessariẏs cognoscetis habitudinem causae ad causatum, ubi adesse uidetis flauam bilem, tunc in hepate calorem dominari scietis, & etiam ut primum adurens. si autem atram abundare bilem in corpore indicabitis, tunc calorem esse uehementißimum, ut assantẽ,

quod

quod dicitur secundum adurens,non tamen elixantem, sed assantem sanguinem.quomodo hoc cognoscam, flauam bilem redundare in tali corpore, quoniam sanguis est intra uenas,& non potest uideri? sciam bene illud hepar esse calidum, cum uenæ amplæ, & latæ apparuerint,non tamen sciam an flaua bilis, an atra ab hoc signo dominetur. Videatis Gale.in quarto de tuenda sanitate,in quo dicit,ubi est dominium alicuius humoris in corpore, tunc color apparens in cute indicabit, quisnam fuerit ille humor exuberans cuti sub pallidus,qui appellatur, à Græcis ὠχρὸς uergens ad citrinum:tunc enim hoc erit indicium de flaua bile dominante.ergo adest caliditas hepatis,calidior ipse sanguis. Hoc est tertium signum sumptum ab actione naturali generatiua nutritiua; generatur enim sanguis calidior in hepate calido, quod manifestè patet, cum in eo generetur sanguis ipse: idque nulla eget probatione.nam,ut in sexto supposito diximus,omnis actio naturalis completur & perficitur per temperaturam, quæ constat ex quatuor primis qualitatibus,& talis effectus.s.sanguis calidior sequitur ad illã commistionem qualitatum, uidelicet quod sit caliditas in hepate:iste ergo effectus debet esse calidus, quia sequitur ipse ad temperaturam suam calidiorem.si modo hepatis temperatura est calida, cum sanguis non est calidus ualde, quomodo cognoscitur hoc, quod sit sanguis calidior in hepate calido? ex tactu: materia enim talis calida percipitur tactu ipso. prætereà cum
sanguis

ſanguis eſt calidior, adeſt maior caliditas in uenis, quã in alijs partibus, nam ut ſæpe dictum eſt, facultates naturales cognoſcuntur à ſuis operationibus, cum de ſe ipſæ lateant: ideo debent manfeſtari per ſuas operationes, & ſic tertium patet ſignum de hepatis caliditate. ATQVE EADEM RATIONE CORPVS VNIVERSVM &c. Quartũ ſignum hoc eſt: hæc enim manifeſta ſunt ex primo, & ſecundo ſuppoſito omnes uenas ab hepate ortum habere, non ab alio. Diximus alias quale eſt alimentum, & ex quo alimento generatur ſanguis, qui diſtribuitur per uniuerſum corpus, ut habetur primo de alimentis. & in libro de bono, & malo ſucco, cum hepar ſit calidius, & ſanguis etiam erit calidior, quia in hepate ſit. ex ipſo autem ſanguine nutritur totum corpus. ergo exiſtente hepate calido, & ſanguine, totum quoq; erit calidius. NISI OBSTITERIT COR &c. Gale. hic facit unam exceptionem, quæ de ſe extat, & manifeſta eſt. Nam ſi in corde fuerit frigiditas, eo modo, quo aliàs dictum eſt contemperabit caliditatem hepatis: cor enim ut habet ſubſtantiam magis proportionatam, & ſimilem ſic ſecum inducit, & aßimilatur omnino. Vnde cum fuerit caliditas in hepate, etiam caliditas in corde, in quo corde tantum eſt calor actualis rumpens per totum corpus, quod in cæteris membris calor erat in potentia, ut diximus, qui dicitur cõplexionalis, & in potentia: in corde uerò eſt actualis influens ſemper ſuper ipſum calorem complexionalem,

lem,& ſic magis calefacit. Vnde cor eſt illud, quod facit,& reddit totum uniuerſum corpus calidum, ſecundum uim ſuam, tñ magis calefacit hepar: quoniam hepar de ſe eſt magis calidũ, etiam ſecundum naturã ſuam, quam cerebrum, quod de natura ſua eſt frigidũ. & ideo hepar facilius recipit impreßionem cordis, quam faciat cerebrum. Quare etiam facilius alteratur hepar à cordis intemperatura calida, quam alia membra, & præcipuè cerebrum: patet, quoniam in habentibus ſymbolum, & ſimilitudinem quandam eſt facilis tranſitus; hepar eſt natura calidum calore complexionali, & cor eſt calidum actu: ideo facile alteratur, & dictum eſt cor eſſe, quod præbet calorem actualem unicuique membro, & ſic ſibi reddit totum corpus ſimile, niſi hepar obſtiterit, ipſi cordi: quia ſi cor erit frigidum, non erit hepar calidum: quia etiamſi natura ſua debet eſſe calidum, ſi tamen cor ob ſtabit, nec dabit ei calorem actualem, ſic hepar non poterit eſſe calidum. TVNC HIS VENTER ET ILIA HIRSVTA &c. Hoc eſt ſecundum ſignum de caliditate hepatis ſumptum ab actione naturali generatiua à principio generationis. Dum ergo à principio ſit calidum corpus reddit ipſum, ac diſponitur ad pilos generandos: ubi enim caliditas dominatur in parte aliqua corporis, ibi fiunt pili, quoniam illa pars calida corporis præparat materiam, ex qua deinde habent generari pili, deinde adeſt multa materia fuliginoſa parata ad generationem pilorum, ratione

tione caloris magni. præterea calor ille præparat meatus, & poros cutis amplos in debito modo pro generatione pilorum: unde adsunt omnes causæ pilorum, materialis efficiens, & finalis. Itaque manifestum est, ubi hepar est calidum, hypochondria esse hirsuta, quemadmodum patet ex ultimo assumpto, quod existente hepate calido reddentur membra uicina calida. cum eo. cum hepar sit prope hypochondria, & maxime apud dextrum in uentre inferiori, si erit calidum hepar, tunc calefaciet partes illas uicinas, & consequenter reddet eas pilosas, & maxime ut dixi hypopochondrium dextrum, quoniam est propinquum illi: ideo ipsum nutrit. ubi igitur adest materia præparata, & agens, & locus debitus, ibi adest multitudo pilorum circa hypochondria, maxime dextrum, dummodo hepar sit calidum. & sic uidetis causam horum, & habitudinem in causam, & effectum.

Cap. XXXVI.

FRIGIDIORIS VERO ANGVSTIA VENARVM &c. Iam omnia ista clara sunt, & patent per suum oppositum declaratum, per causam materialem, efficientem, & finalẽ. Nam si uerum est, quod ubi est caliditas hepatis, talis facit uenas amplas, & partes uicinas pilosas, ratione causæ materialis, efficientis, & finalis. si uerò per oppositum hepar erit frigidius, etiam sanguis frigidior reddetur, qui in eo

generatur, si sanguis erit frigidus, omnes tunc deficient causæ pilorum non erit causa materialis, nec finalis, nec efficiens: quoniam frigiditas non dilatat, sed adstringit. Nec etiam causa finalis, quia cum adest materia, quæ materia. s. sanguis generatur à calore moderato per concoctionem: non enim fit magna, & debita concoctio in tali hepate, quia calor paucus. Hoc autem manifestum est per nouẽ causas, quia ubi uehemens, uel temperatus calor, ibi concoctio perfecta. sanguis fit in hepate, nec adest causa efficiens, quoniam frigiditas astringit. Ideo dicit angustiã uenarum. Venæ enim sunt strictæ. PITVITA ABVNDANTIOR &c. Sed in frigiditate hepatis non bilis flaua abundat, nec atra, sed pituita multa. Diximus in octauo supposito nostro, quod coctio fit per alterationem, & per elixationem: elixatio per calidum temperatum cum humido; si modo calor deficit, quia hepar est frigidius, tunc non potest fieri debita concoctio, & elixatio, sed fit molynsis, & concoctionis priuatio. Vnde non potest generari sanguis perfectus, sed pituita, & multa. Nam pituita generatur ex alteratione, & concoctionis priuatione. Ideo in hepate frigido generatur pituita: hoc autem cognoscitur ex colore: nam in his color est subalbidus. præterea frigiditas percipitur ex tactu corporis, quæ indicabit nobis sanguinem esse frigidum in hepate, & in uenis. ATQVE TOTIVS CORPORIS HABITV &c. Sicut enim sanguis calidus facit totum esse calidius corpus,

quia

quia calor adest magnus, concoquit suum alimentum bene, & ipsum reddit calidum sanguinem, qui per totum uagatur corpus. Vnde corpus ubi erit calidius, sic si frigidior erit sanguis, reddet totum frigidum, nisi ei obstat ipsum cor sua caliditate, quod est oppositum superioribus dictis. Nam existente hepate calido ualide reddet totum corpus calidius, nisi cor frigidum obstaret. VENTER ILLIS GLABER EST ATQVE ILIA &c. Hæc omnia per se patent ex causis oppositis. Nã contrariorum eadẽ est disciplina.

Cap. XXXVII.

SICCIORIS AVTEM, SANGVIS QVIDEM CRASSIOR, ET MINVS ABVNDANS &c. Postquam Gal. hucusq; tradidit excessum, & dominium qualitatum actiuarum in hepate, & primum de caliditate, deinde de frigiditate, nunc modo uult tradere dominium qualitatum paßiuarum in hepate. Siccioris autẽ hepatis indicia sunt quatuor, quæ sumuntur ab actionibus naturalibus, non autem ab alijs, ut toties dictum est. primum à generatiua sumptum est, tale autem est, ut in hepate sicciori sanguis est craßior. prætereà sanguis est paucus, & secundum signum. sanguis enim craßior fit in hepate sicciori, deinde & paucus: hæc in nono, & sexto sunt declarata supposito, quod in unoquoque membro tales fiunt actiones, qualis est temperatura illius mem-

bri:nam si temperatura membri fuerit sicca, tales inquam erunt actiones, siccæ: & sic substantia sicca. quare pro ratione membri similiter temperatura sua, talia erunt alimenta eius, & tales actiones. Si autem hepar fuerit siccum, tunc generabit sanguinem siccum, & crassum, & paucum. Nam ablata caliditate, & remanente siccitate tantum fit sanguis crassus, & siccus: hic enim tantum fit mentio de hepatis siccitate, quod habet facere sanguinem craßiorem, quoniam uult aßimilari sibi, & uendicare alimentum suæ substantiæ. Vnde si ipsi debet aßimilari, oportet, quod faciat craßiorem sanguinem. Notate artem Gal. quare tantum dicat sanguinem craßiorem generari ab hepate sicco, non autem dicit de sanguine sicco hic: alibi enim mentionem facit de sicco sanguine, ad hoc quod bene alibi dicit, & recte sanguinem crassum, & siccum fieri à substantia hepatis. quoniam alimentum aßimilatur suæ substantiæ hepatis, quæ est calida & sicca. Nam quoad caliditatem fit siccus, quoad siccitatem fit crassus, & sic sanguis aßimilatur substantiæ hepatos hic, & fit crassus, quia est hepar siccum. debebat autem fieri & siccus, sed quoniam hic non adest caliditas faciens hoc, non fit siccus, sed tantum crassus, & in hac hepatis temperatura quid de humido, quæ est causa humectans? non enim adest causa aliqua exiccans caliditas. Vnde sanguis iste etiamsi sit crassus, est tamẽ humidus in temperatura hepatis sicca, est minus abundans. Quæritur etiam hic, quare in hepate sicciori generatur

neratur ſanguis paucus? ſi autē ſecundum cōmentato rem uellemus dicere ad hoc, hanc cauſam eſſe cauſam, quod generatur paucus ſanguis, qui uult ſiccitatē eſſe ad hoc. Sed ſi nō ſit caliditas, quomodo hoc eſt uerum? bene quidem dicere poſſemus, ſi adeſſet caliditas, & ſiccitas in hepate, plurimum de bile generari, & ſic pa rum de ſanguine, ſed tantum adeſt ſiccitas in hac temperatura hepatis.

SICCIORIS AVTEM SANGVIS QVIDEM CRASSIOR &c. Videbamus in præcedenti lectione pro declarationibus proprijs, quænam eſſent ſigna hepatis ſicci, & primo quoniam eſſet ſan guis craßior, quinam ſanguis ſiccus reſtabat dicere. & incepimus de ſanguinis abundantia, quoniā hoc in loco dicit ſanguinem non abundare, ſed uidetur dicere contrarium, & falſum Gal. Nam ſanguis fit per alterationem, alteratio fit per calidum, calor dicitur eſſe cauſa efficiens, ut ſupra diximus. præterea Gal. ſecundo de temperaturis inquit, ubi caliditas eſt, ibi eſt mul tum ſanguinis, & ubi non eſt is multus, nec ibi caliditas, & illud eſt malum ſignum: quoniam à caliditate generatur ſanguis. præterea concoctio bona fit per elixationem, elixatio per calidum, & humidum. ego reſpondeo ad hoc, & dico ſi ſcitis, quid ſit concoctio quæ fit per elixationem, eſt ad hoc, ut aßimilet alimen tum membro, in quo fit talis concoctio, ut quidem tale alimentum conuertatur ad ſubſtantiam illius membri. non poteſt autem hoc fieri, niſi totum aßimiletur, quē-

admodum habetur in secundo de facultatibus naturalibus. ergo concoctio fiet per attractionem, & aßimilationem membrorum, quod habet concoquere, sit humidum, attrahit multum de eo; si siccum, etiam de sicco alimento, & non multum de humido: sed plus, & multum de sicco, ut conseruetur eius temperatura. cum autem hepar sit hic siccum, non humidum, nec alterius temperaturæ non atrahit multum de humido, sed plurimum de sicco: si parum de humido, & multum de sicco. ergo parum habebit sanguinis tale hepar. sic est dicendum de uentriculo sicco, qui quidem ualde appetit potum, ac haud parũ bibit, sed minime appetit cibum. contrà uentriculus, qui humidus est, non multum bibit, sed plurimum appetit cibum. sed extat dubiũ aliud annotandum, quod tale est, si hepar siccum non multũ, sed parum generat sanguinis, quando attrahit, quis humor in eo generabitur dum appetit, & attrahit alimentum, quod non bene conficiatur. quis ergo generabitur tunc in eo humor? non enim generabitur bilis flaua, quoniam ista generatur à calido excedente, nec melancholia, quoniam hæc fit per adustionem, cum ad eam requiratur maior caliditas, quam etiam in flaua bile: nec pituita fit in hepate, quoniam solet generari in hepate à calore deficiente, sed in huiusmodi hepate est calor moderatus. ergo nec in eo fit pituita. Quid ergo dicendum in hoc? si sequemur mentem Auerrois, qui uult in corpore humano non esse multam siccitatem, nisi ei sit adiuncta caliditas, & in-

quit;ista siccitas nihil afficit, & agit, nisi cum ipsa iuncta sit caliditas, quæ facit ipsam actualem, quæ duæ qualitates cum fuerint simul iunctæ generatur flaua bilis, modo non sint in magno excessu. at secundum Gal. alioquin est dicendum, qui ponit siccitatis excessum, & temperaturam siccam per se absque caliditate. sed dicimus nos aliquem humorem in tali hepate non generari, nõ flauam bilem, nec atram, nec pituitam, sed excrementa, & feces in eo generari. nam quod attrahitur ab hoc hepate non in humorem conuertitur, sed in feces, quoniam nõ recte excoquitur: generatur enim aut urina, aut feces per aluum, & hoc manifestum est: quia qui multum potant, multum mingunt quoque ij, ut qui hepate sicci sunt. VNDE DVRIORES TOTIVS HABITVS CORPORIS SICCIOR &c. Hic etiam locus sumitur ab actione naturali generatiua, quando hepar est siccius, uenæ debent esse tales, sed duriores: quoniam signa signatis, & principia principiatis correspondere debent: orta enim de principijs semper attestantur ea. principiata autẽ sunt uenæ, & sic uenæ erunt duræ, talisq; erit habitus totius corporis: quoniam uenæ factæ sunt, sicut & totum factum erit. Vnde hic notetis unum, in quo apparet mirum artificium Gal. Nam ubique ipse suprà dixit, nisi cor obstiterit: hic autem nullus de hoc sermo habetur. Quare autem hic non dicat, uidebitis plenius causam infrà huiusmodi, tamen nunc notetis hoc tacuisse, eò q̃a ubi est siccitas exuberãs in hepate,

à qua siccitate potest refrenari cordis humiditas, quæ est ei contraria: non tamen potest siccitas hepatis unquam alterari, & refrangi ab humido cordis, qua in re recentes male loquuntur.

Cap. XXXVIII.

HVMIDIORIS AVTEM, SANGVIS QVIDEM ABVNDANTIOR, ATQVE HVMIDIOR &c. Gale. modo ponit signa humidioris hepatis, quæ omnino sunt opposita siccitati hepatis. quoniam oppositorum eadem est disciplina. primum autem signum huius hepatis est sanguis etiam multus: quia multum humidus attrahitur ab hepate propter symbolismum, in sicciori autem hepate parum generabitur sanguinis: oppositum autem fit in hac temperatura: nam hic multum de sanguine fit, quoniam plurimum de humido attrahitur, ut dixit, ab ipso hepate. ATQVE HVMIDIOR &c. Oritur enim hoc signum aliud, sanguis humidior. quare in hac temperie generatur iste sanguis? nam alimentum in unaquaque parte corporis fit, sicut & totum est, quoniam talis est substantia in toto, qualis in unaquaque parte totius corporis: si hepar est humidius, sic & totum. ergo & sanguis est humidior. VENAE AVTEM MOLLIORES &c. Sicuti enim in hepate sicciori uenæ erant duriores, sic in hepate humido humidiores uenæ sunt: ac ideo moliores, quæ habent ortum

tum ab actione naturali generatiua, & sic orta attestantur de principijs. ITA VERO ET VNIVERSVM CORPVS &c. Vbi enim hepar fuerit humidius, sic & totum erit humidius; quoniam sanguis, qui est mollior, genitus in hepate humidiori est alimentum totius. quoniam sic se habet, ideo habet totum reddere humidius. si humidius facit totum, ergo & mollius ipsum totum: sicuti & siccius totum dicitur durius, ut uisum est. NISI PARTES AD COR ATTINENTES OBSTITERINT etc. Hic Gal. affert obiectionem, & ratio huius est: quoniam ubi adest humiditas cordis, tunc non facillimè potest siccitas cordis alterare, & refrenare talem hepatis humiditatem excedentem. à sua temperatura debita. siccitas uerò cordis dum & ipsa excedet, potest reducere humiditatem hepatis ad temperiem. quomodo autem fit, statim audietis.

Cap. XXXIX.

CALIDIORIS VERO SIMVL, AC SICCIORIS INDICIA &c. Nunc modo Gal. ex quo iam tradidit signa qualitatum simplicium in hepate, in præsentia uult tradere signa de compositis qualitatibus hepatis. primum incipit à calido & sicco hepate simul: ubi enim calidius, & siccius hepar fuerit, signa hæc sumuntur hic posita ab actionibus, & paßionibus. sumpta enim sunt sex signa, quorum primum

mum tale est. ILIA PLVRIMVM HISPIDA &c. Omnia sunt manifesta. quare enim hypochondria sunt hirsuta hoc ex ultimo nostro probatũ est supposito, quod hepar prout est calidius, uel frigidius, talia reddit membra sibi uicina. ubi enim est caliditas, ibi multitudo pilorum: ubi adest causa materialis, & causa efficiens, & locus aptus ad generationẽ pilorum. SANGVIS CRASSIOR SIMVL ET SICCIOR &c. Hoc secundum est indicium. Dicit, si est caliditas iuncta cum siccitate, ibi non tantummodo est craßitudo sanguinis, sed etiam siccitas. Nam supra dixit in hepate tantum sicciori, quod sanguis erat tantum craßior. sed quia caliditas & siccitas simul iunctæ, ideo sanguis est craßior, & siccior. quia caliditas est, quæ facit siccitatem. sed dicat quis, si ibi in hepate sicciori solus sanguis tantum erat craßior, uidetur quod etiam debebat esse siccior, quia ubi craßities uidetur, etiam ibi siccitas aliqua. ergo ibi male dicit. prætereà uidetur, quod siccitas sit maxima cũ crassitie: nam ubi sanguis est crassus, est etiam & siccior. ergo hic est superfluus, dũ dicit, quod est craßior, deinde siccior, & sic uidentur nugæ. primũ ad hoc, sciatis, ubicunque sanguis est crassus, non tamen est siccus etiam: nam crassitudo potest esse per mistionẽ humoris, uel per adustionem: quando est per commistionẽ, tunc non habet siccitatem craßitudo. si enim pituita permisceretur alicui, talis humor quidem erit crassus, non tamen siccus; cum quandoque poßit fieri craßitudo, &

humidi-

humiditas sine siccitate, ideo si est craßior, potest esse sic absque eo, quod sit siccior: potest etiam craßitudo fieri non per commistionem, sed per adustionem, ut quando caliditas est iuncta siccitati, tunc illa caliditas iuncta cum siccitate torrefacit, & fit concoctio per adustionem: quoniam partes humidiores absumuntur, & subtrahuntur. Unde talis sanguis erit quidem crassus, & siccus simul, quia est per adustionem. itaque dixi superius quando temperatura hepatis est tantum sicca, tantummodo fit sanguis crassus. Dum uerò caliditas est iuncta siccitati, fit sanguis crassus & siccus: quoniam absumitur, & partes sanguinis subtiliores aduruntur, & sic restat crassus, & siccus, quemadmodum hic. Quare Gal. ibi, & hic rectè locutus est. FLAVA BILIS PLURIMA EST &c. Superius agendo de hepate calido tantum diximus ibi, quod dum caliditas incipit calefacere, primum fiebat flaua bilis, deinde si magis adaugeretur illa caliditas, fiebat tunc atra bilis: sic enim & hic dum caliditas iuncta est cum siccitate, & ualde calet, fit tunc flaua bilis. CONSISTENTE AUTEM AETATE ET ATRA. Rectè dicit, non tantum quandoque fit flaua bilis, sed etiam atra: quia in ætate consistentiæ etiam augetur magis caliditas, & fit tunc atra. VENARUM AUTEM LATITUDO, ET DURITIES &c. Ubi enim hepar est calidum, & siccum per excessum, tunc uenæ sunt latiores, & duriores. necessario enim uenæ sunt latæ, & duræ: ubi latæ, hepar habet caliditatem,

tatem, & humiditatem per excessum. Hæc autem signa sumuntur ab actione naturali generatiua, generatur latitudo, & amplitudo uenarum à caliditate, quemadmodum dicebamus de signis caliditatis: unde & durities generatur à siccitate quoque. quare bene dixit Gal. in hac temperie uenæ sunt latæ, ac duræ. Nam sicut sunt duæ qualitates compositæ per excessum, ita duo signa, uel accidentia simul sunt meritò unita, ut patet. SIC VERO ET VNIVERSVM CORPVS SE HABET &c. Hæc enim uerba feruntur ad duritiem, non ad latitudinem. isti enim qui sunt calidi & sicci hepate, sunt corpore asperi, graciles, & non bene pilosi, & duri sunt, quoniam à siccitate fit durities, sicut ab humiditate fit mollities, ut patet in mulieribus, & in pueris. QVIA HVMIDI SIC VERO &c. Notatis, hic non ponit addendo, nisi cor obstiterit: unde cum non protulerit Gale. talem particulam, multi super hoc dubitant, & errant. sed uos estote attenti, & notate rectè mentem Galen. NAM QVAE CALIDITAS EX CORDE ORIGINEM HABET. Pro declaratione horũ uerborum uidebitis omnes expositiores errare. Dicamus primo opinionem errantium, deinde accedamus ad textum. Dico illud, nam, non esse particulam redditiuam, sed exceptiuam. nam & latini, & græci expositores sæpe sic ponunt, ut uerbi gratia, si dicamus Marcus in re bellica fuit summus apud Romanos: quantum enim ad mores, & sanguinem plurimi superarunt

perarunt eum, ſed quia pugnauit in Sagontio, & ſuperauit, & illud, nam, non eſt redditiua particula, ſed exceptiua: ſic eſt dicendum de γὰρ addendo ei, ſed tunc non eſt redditio cauſæ, ſed exceptio. unde & Acakia errat in textu. ponit enim inquiens, quæ enim, nam. n. non excipit, ſed reddit rationem. Ideo Leonicenus melius dixit, qui dixit, nam mirum eſt ſi acakia errat, quoniam etiam deceptus eſt in ſenſu Gal. & ſic patet modus dicendi. Leonicenus quoque deceptus eſt, quoniam ipſe in textu demit illud quidem, & litera deberet ſic iacere. SICCITATEM VERO NON POTEST &c. Deberet enim his uerbis addi unum quidem. Nam per tale quidem indicatur quid contrarijs ſupradictis, ut uerbi gratia, ſi ita dicamus, eſt quidem iſte bonus uir, ſed non perfectè bonus. Ad rem noſtram accedamus. Dicebat enim Gal. ubi hepar eſt calidum & ſiccum, uenæ ſunt latæ & duræ: duræ ſiccitatis ratione, latæ caliditatis: & ſicut ſe habet hepar; ſic & totum corpus. reddit modo rationem, quare ipſe Gal. non dixerit particulam illam hic exceptiuè, niſi cor obſtiterit. Nam caliditas excedens in corde poteſt obtundere frigiditatem hepatis, & ſic contrà. ſed non dici poteſt, quod humiditas cordis, ſi hepar fuerit ſiccum, poſsit ipſum ſiccum hepar alterare: hoc enim minimè uerum eſt. & ideo totum reddetur durius, ubi ſiccitas fuerit in hepate excedens, & pariter etiam ſiccitas. Quare pro certo habeatis, quod ſiccitas hepatis non poteſt obtundi, & alterari ab humiditate cordis,

bene

bene uerum est cordis caliditatē posse obtundere frigiditatem hepatis; & contrà frigiditatem cordis etiam compescere caliditatem hepatis, & non uerū est, quod humiditas cordis habeat hepatis siccitatem alterare, hoc quidem minimè uerum est in qualitatibus paßiuis. Habito hoc discursu quomodo inter qualitates actiuas caliditas, uel frigiditas cordis poßit superare frigiditatem, uel caliditatem hepatis, quod non uerū fiet in paßiuis: quia humiditas cordis non potest contemperare siccitatem hepatis. De quarta parte modo erit mentio, sicut in paßiuis humiditas cordis non potest alterare siccitatem hepatis, sic siccitas cordis non facilè, sed medio modo alterabitur ab humiditate hepatis. neque uerò cordis humiditas potest sic, ut dictum est, hepatis siccitatem contemperare: & quia ista non sunt dicenda per historiam, sed ratione, & uera methodo, ideo modo audietis horum dicursum, & rationem. ex quo apparebunt infiniti errores, & magni nouorum de his resistentijs, qui à fontibus omnino aberrant & ita, ut non poßim eos uidere. Vt igitur rectè habeatis huius rei fundamentum, debetis scire, quemadmodum non in generatione rerum quæq; sint maximè animalium; & plantarū, duo sunt principia, quæ faciunt ad generationem, & ad conseruationem generationis, quæ aut sunt calor & spiritus excedentes in omni animali, in omnibus plantis, & in quocunque misto: primum principium requiritur spiritus & calor, qui sunt ambo tanquam principium formale, sine

quo nihil poteſt fieri,nec generari.prætereà aliud eſt principium materiale,quod principium eſt materia humida, quæ quidem materia eſt ſubiectum ſpiritus, & caloris in generatione, & in omni miſto, & ſic ſemper uerum eſt,ut nunquam fallat, quin ſint,& materia hæc duo principia,& etiam uerum eſt hoc in his quæ generantur ex putredine, quemadmodum manifeſtum eſt in his & externis,quæ ſunt hic inferius quotidie.non enim generantur,niſi affuerit humiditas excedens,& abundans,quæ intumeſcat à calore,& ſpiritibus:non in his generatur,niſi prius affuerit materia, uel principium materiale, in quo ſint & calor, & ſpiritus.quemadmodum requiritur, generatiua in generatione filiorum,quæ ſemper de præſenti eſt neceſſaria,ſi debet facere fœtum.Nam ipſi in generatione ſunt principiũ formale, ex quo principio ſit fœtus cum materia poſita,ſic dicendum de his extrinſecus generabilibus.Vnde Theophraſtus in primo de plantis dicebat ex putredine ſeu putri materia non fieri animal,niſi ſit plurima humiditas collecta,uel humor collectus,qui deinde à calore,& à ſpiritibus debet intumeſcere, poſteà informetur:unde tunc generetur aliquid,& tunc producat natura hunc fœtum ſiue planta ſit,uel animal ſecundum fluxum ſtellarũ adiuuantẽ, & influentẽ ſuper ipſum.hoc etiam cognouerunt poetæ, qui dixerunt animalia plurima generari ab his cauſis,calore,& ſpiritibus. nam materiam præparatur,quando materia eſt facta putrida. ubi enim putreſcit,

trescit, & calor, & spiritus impregnant illum materiam tunc fit generatio aliqua, ut dixerunt poetæ Pytonem generatum esse ex putri materia, quoniam fuit humiditas ex diluuio & æris contracta, quam postea dum sol illustraret impregnauit. et ideo dixit poeta te quoque maxime Python. Videtis inquam poetas cognouisse hoc, ex calore, & putri materia in genitis etiam à putredine generari multa. cognouit & hoc etiam Gal. ut habetur in libro de simplicibus, et octauo de placitis, & in libro de semine, & in libro qui inscribitur, an animi mores temperaturam corporis sequantur. Idem etiam cognouit Virgilius, licet fuerit dubius, inquiens spiritum diffusum per omnia cum calore: unde dixit, spiritus intus alit &c. istum calorem, et spiritum Arist. in secundo de generatione animaliũ cap. tertio, non uult esse quid, nec habere participationem cum calore igneo, sed esse quoddam cœleste, & habere originem à cœlo. licet enim sit calor, non tamẽ quid habet participans cum calore igneo, sed esse quoddam cœleste, & habere originem à cœlo: non enim calefacit ex uirtute ignis, quia potest sumi calor, non tamen fit igneus. unde calor, qui est igneus, non dicitur productiuus alicuius rei, imò corrumpit, & destruit: sed calor cœlestis est, qui generat, & est causa generationis omnium rerum. Videbimus id etiã in seminibus terræ. nunquam uidebitis senem aliquod generare, nisi in eo primum ingressus fuerit calor cœlestis, nisi primum calor ille, & spiritus intumescant illam

illam materiã, uel semen illud. nunquã quid generabitur; nisi spiritus, & calor impregnauerint, non fiet generatio. sed dicendum de semine animaliũ, ut de semine plantarum, & hoc quidẽ manifestum est. semen enim humanum est cum spuma, & magna albedine, & feruore, quæ habent augere spiritus commistos ibi, & albedo illa dicit calorem ibi adesse. Quare in tali semine sunt calor, & spiritus, deinde est materia. ergo sunt duo principia, unum formale, aliud materiale: unde Aristo. in secundo de generatione animalium cap. 7. uel 2. inquit semem fieri ex spiritu, & aqua, & dum fit generatio, dicit eundem spiritum incrassari: dum uerò spiritus resoluitur deficit, & colliquatur, & tamẽ remanet aquea substantia, & spiritus recedit. quod etiam antiqui poetæ Græci cognouerunt, dũ dixerunt uenerem esse ortam ex spuma maris. hæc autem spuma nõ fit, nisi mediantibus spiritibus: ergo Venus orta est ex aquea substantia, & spiritibus simul mistis. Quod cum ita sit, ut dicit etiam Gal. in principio libri de fœtu, ubi semen iaculatum est in utero in septem diebus primis spiritus illi, qui erant in semine, abeunt, & separantur, sicq; quod est spumosum, & remanet aquosum, uel substantia aquea, unde fit, ut calor postea poßit agere in illã materiam, & embryon formatur, alterando materiam illam, cum materia illa aquea: postea separantur spiritus illi ab ea materia, aliud principium. s. calor incipit agere in illam materiam: unde uirtus formatiua præstat formam: & sic natura

ſeruauit in ſemine iſtos ſpiritus, & calorem illum in ſemine per illos ſeptem dies: poſt illos uaſorum fit generatio, tunc ijdem ſpiritus incraſſati. dum uerò ſpiritus reſoluitur, deficit, & colliquatur, & tamen remanet aquea ſubſtantia, & ſpiritus recedit. natura præparauit uaſa duo, in quorum uno recipiantur ſpiritus illi, & calor: in altero uerò attrahatur humidũ, & collocetur illa materia humida ibi. Ideo natura nõ ab re fecit illa duo uaſa, in quorum uno &c. primum illud uas arteria appellatur, quæ applicatur arterijs mulieris in uentre, ut mittat hunc ſanguinem, hosq́; ſpiritus ad generationem: fecit & aliud natura uas, quod uas appellatur uenarum, quæ uenæ ſunt poſitæ in uentre mulieris, per quas tanquam per inſtrumenta attrahitur ſanguis, & ſic per hæc duo uaſa ad uentrem mulieris attrahuntur ſpiritus, & calor, ac etiam materia: ex quibus duobus principijs materiali, & formali efficitur animal. Vnde cum fiat multa attractio, tunc per arteriam illam attrahitur plurimum de ſpiritu, & ſic tale uas præparat principium formale, ſpiritus, & calorem. quod formale principium dicitur cor; deinde uas adhuc illæ uenæ attrahunt materiam illam humidam, & aqueam, quæ materia facit aliud inſtrumentum, & dicitur hepar propriè, quod eſt principium materiale, quod attrahit, & generat ſanguinem, & dimittit ad fontem. Itaque ipſum cor erit tanquam præcipuum inſtrumentum, & tanquam principium formale: hepar tanquam materiale eſt, quia eſt

inſtru-

instrumentum materiæ, sicut est principium primum caloris & spirituum. ideo natura fecit hæc duo instrumenta ualde necessaria ad conseruationem animalis. nam postquam genitum est animal, oportet etiam ipsum conseruare. nam ut bene prouidit natura ipsa ad ipsam generationem, sic etiam uoluit prouidere ad conseruationem fœtus post generationem, sicut in generatione fecit illa duo uasa arteriam, & uenam, quæ demandarent calorem cum spiritibus, & etiam sanguinem, & ideo quia post generationem non poterat cõseruari animal, meritò fecit cor, & hepar: quæ duo anteà erant, quia necessaria erant, sicuti in conseruatione. merito inquam fecit hæc duo principia, quorum unum dignius est reliquo, & est cor. & ratio est, quoniam est principium formale· hepar autem materiale. in corde continetur calor & spiritus, quia amplum est. Vnde qui lædit ipsum primum principium, læditur & perit animal. Nam in corde, ut dixi, existunt spiritus, & calor: sed in hepate, quod est principium materiale, cum in eo sit tantum sanguis, non calor actualis, quod si lædatur, non sic statim perit animal, sed per tempus adhuc uiuit, & diu. at læso corde, statim succedit ei mors. Ideo cor est dignius membrum, quam hepar; quod cum sic se habeat ad hepar, & contrà: sicut sanguis se habet ad calorem & spiritum, & contrà sanguis est materia, calor & spiritus sunt forma, & sanguis est substantia caloris, & spirituum. Vnde sanguis non est sic nobilis, qualis calor, & spiritus, nec

ſanguis dicitur uerè ſanguis, niſi habeat commiſtos ſpi ritus cum calore. unde Ariſt. ſecundo de partibus animalium cap. tertio, bene dicebat ſanguinem refrigeratum eſſe ſanguinem æquiuoce: quia caret tunc calore, & ſpiritibus. Itaque huiuſmodi ſanguis frigidus nõ eſt uerus ſanguis: nam non eſt ei forma: unde calor & ſpiritus ſunt, qui faciunt uiuere. Nam calor facit uitã, & eſt principium uitæ formale. quod hoc ſit uerum, manifeſtum eſt in euacuatione, euacuato enim multo ſanguine ſtatim ſuccumbit ipſa uirtus: quoniam tolluntur ſpiritus, & calor cum ſanguine. ſic patet in emiſsione multi ſeminis, quia ſemen eſt optimus, & laboratus ſanguis, tunc deſtruitur uirtus. Ideo patet in ſanguine uero eſſe calorẽ, & ſpiritus; cum emittatur multum ſeminis, tunc redditur totum corpus imbecille, non propter alimentum, quia deficiat, quia ſi eſſet defectus propter alimentum, non fieret tale deliquium in inſtanti: ſed fit talis defectus ex defectu caloris, & ſpirituum in ſemine: quod eſt ſanguis optimus, & optimè concoctus, ut uidebimus. Itaque ſemen ualde iactum ſummè debilitat, & in inſtanti ob hanc cauſam. unde Gale. in libro an Animi mores temperamenta corporis ſequantur, uult ſpiritus, & calorem eſſe, uel animam ipſam, uel inſtrumentum proximum ipſius animæ. nam euacuato ſanguine & ſpiritus, & calor innatus euacuantur. & optime dicit poeta Maro uitam cum ſanguine fudit: & hoc, quoniam in ſanguine ſunt ſpiritus, & calor: & ideo manifeſtum eſt in

corde

corde esse principium formale uitæ, & spiritus, & calorem: in hepate materiale, sanguinem. his sic stantibus iam patet, quid dicendum sit de ipsis resistentijs, & primum colligamus iam dicta. si enim uerum est in corde esse calorem innatum actualem, & esse principium uitæ formale, quæ uita consistit tota in calore, & spiritibus, qui sunt in ipso corde; si modo excedat caliditas in corde, quod est principium uitæ; si uerò in hepate frigiditas, tunc dico, quod quantum deerit de caliditate in principio materiali uidelicet, in hepate à debita, & temperata caliditate, tunc tantum superabitur ab excessu caliditatis existentis in principio formali. Vnde tunc facilè caliditas cordis excedens superabit frigiditatem hepatis. Nam hepar se habet, ut materia de facto, & caliditas in corde est ut forma calidorum. In hepate quidem est caliditas, sed non multa; nec potest esse multa frigiditas in hepate, cum in eo fiat una concoctio. potest ideo hepar esse calidum, sed in eo tanta caliditas esse nequit, quia semper superetur à nimia caliditate cordis: quia etiamsi poßit esse calidum ualde hepar, nunquam tamen caliditate cor superabit, aut superare poterit: quia ipsum cor habet caliditatem actu. & ideo caliditas cordis facillimè habet superare frigiditatem hepatis, si uerum est, quod dicebamus, cor esse principium formale, & habere calorem actualem. Quare sit principium uitæ, & iste est primus gradus resistentiæ. Deueniamus modo ad alia, quomodo cor fuerit frigidum, & hepar sit calidum.

Nam si deficiat calor in corde, & diminuatur principium formale caliditatis, à quo accipit talem calorem, & spiritus; deinde fit hepar calidum, & ualde: quæ tamen caliditas est ueluti materia semper, non ut forma in hepate ipso: sed principium formale sic & cor: etiã si sit diminutus calor in ipso; quis enim superabit? Dico in hepate non posse esse caliditatem tantam, quin superetur à frigiditate cordis: quoniam etiamsi hepar habeat plus de calido, quam de frigido, tamen ille calor in hepate est in potentia, & debet actuari semper à corde. Vnde si cor non habebit multum de caliditate in se, nec hepar, quantum uult de sua actuali caliditate, poterit eam habere actu. Vnde dico non uincere caliditatẽ hepatis tunc, sed succumbere: propterea quòd calor cordis hepatos frigus deuincit. Nam si fuerit calor paruus in corde, ac frigiditas multa, tunc frigiditas habet contemperare caliditatem hepatis, ut fiat minus acuta, & sic etiam cor superabit: hæc de qualitatibus actiuis. De paßiuis modo qualitatibus. si siccitas in corde sit uehemens, nam cor est naturaliter calidũ, & siccum, dico respectiué, quod in se benignum, & mite, & si tantum caliditas. At si modo siccitas excedat in corde, tunc cor erit calidum: nam siccitas opponitur humiditati, & sit hepar excedens in humiditate, & cor superet in siccitate, licet siccitas sit qualitas paßiua secundum maiorem partem, quam sit actiua (Nã omnes qualitates agunt) unde dico quod siccitas hæc prædominans in corde opposita humiditati hepatis,

patis,non tamen ita ſicut caliditas cordis ſolet altera-
re hepatis frigiditatē.ſed quoquo modo poteſt ſiccitas
ipſam alterare humiditatem: & ſic patet tertius mo-
dus reſiſtendi à corde contra hepar. ultima qualitas,
parum eſt humiditas in corde excedens, & de hac
quarta qualitate aliter eſt dicendum. ſi enim cor erit
humidũ, & hepar ſit ſiccius,dico quod non poteſt eſſe
tanta humiditas in corde, quæ poßit alterare ſiccitatē
hepatis ſit enim quantuncunque cor humidum, & he-
par ſiccum,nunquam poteſt tale cor hepatis ſiccitatem
alterare,& humectare, imò reddetur ſiccius. & ſicut
hepar erat prius ſiccius;pariter etiam erit ſiccius;quia
non poteſt alterari ab illa humiditate. licet ab aliqui-
bus extrinſecus occurrentibus immutari poßit,ut à ci
bo, ut non ſit amplius ſic ſiccum hepar. patet igitur
cor calidum poſſe alterare hepar frigidum,& cor fri
gidum poſſe immutare hepar calidum, & ualde: &
cor ſiccum etiam quoquo modo poſſe immutare hepar
humidum:ac de quarta reſiſtentia cordis.cor humidum
non ualet contra ſiccitatem hepatis: ſunt & alia per
pulcra.habetis iam quomodo cor poteſt alterare ip-
ſum hepar,cum ſuis qualitatibus moderatis, quoniam
ſe habent,ut cauſent poſtea humores quatuor. Dico,ca
liditas in corde eſt in primo gradu facultatis ad con-
temperandam hepatis frigiditatem, & bene ad hæc
animaduertatis pro collegijs:nam non eſt benè,& re
ctè intellectus iſte locus. Dico iterum, quod calidita-
tes in corde ſunt in primo gradu ad contemperandum

hepar frigidum, & sic nunquam erit caliditas in corde, quia semper sit etiam in hepate, & semper loquimur hic de corporibus sanis, non de ægris, ut in hydropisi, quæ ægritudo habet hepar adeo infrigidatum, ut non poßit emendari à caliditate cordis. sed dicimus nos in corporibus sanis, ubi cor erit calidum, & hepar frigidum, cor habere alterare ipsum hepar, & in his maxime se confundunt medici iuniores. secundo frigiditas cordis habet alterare caliditatem hepatis, ut uidebitis in sequenti, tertiò siccitas cordis potest alterare etiam hepatis humiditatem, & eam obtundere: sed aliquo modo, non absolutè. quartò est humiditas cordis, quæ non potest alterare siccitatem hepatis.

His autem omnibus sic demonstratis, & auctoritatibus, & rationibus, uideamus modo, quomodo cor principium formale uincat hepar; & nisi sciretis, quomodo principia poßint alterari, ex quibus constat tẽperatura, non cognoscetis temperaturas, & per consequens ignoratis temperaturis, non poteritis rectẽ metiri morbos, & ægritudines, qui mensurantur, ac proportionantur ad sanitatem, & ad temperaturam. omnia igitur hæc sunt habenda principia; quæ principia etiamsi uideantur parua in quantitate, tamen sunt maxima in uirtute. Quare iam uidistis quatuor qualitates in hepate, & quatuor in corde, & quomodo hepar potest alterari à corde, & uinci. primum quomodo caliditas cordis potest uincere hepar frigidum, sic etiam cor frigidißimum uincere hepar calidum, & etiã

cor siccum potest aliquo modo alterare humidum hepar, licet cor humidum nequeat uincere siccum hepar, ut dicit Gal. tres ergo qualitates possunt uinci in hepate à corde: siccitas uero hepatis non potest superari ab humiditate cordis. Declaro modò hoc, quomodo cor humidum non potest superare hepar siccum, & ratio huius est, quoniam omnis actio fit à proportione maioris inæqualitatis. At humiditas, quam diximus esse in corde, etiamsi sit maior tunc, quam hepatis siccitas, tamen illa humiditas in corde est potius siccitas respectu hepatis, quam humiditas. Ideo non potest hæc cordis humiditas uincere hepatis siccitatem: sed fit una contemperatio. & sic postquam habuistis, quomodo cordis temperatura possit uincere hepar, nunc modo etiam audiatis, quomodo contra hepar possit alterare cor. Nam unum est principium materiale, aliud est formale, quorum utrunque per se habet quatuor qualitates; & uidemus ex quatuor in corde, & ex quatuor in hepate, tres hepatis superari posse à qualitatibus tribus cordis: una autem non potest alterari. & est siccitas hepatis ab humiditate cordis. aliæ enim omnes superantur à suis contrarijs in corde existentibus. Audiatis modò, quomodo se habeat cor respectu hepatis. Audiuistis superius à Galen. quemadmodum excessus caliditatis cordis uincitur à frigiditate hepatis. sed dicet aliquis dixisti suprà oppositum, quod nihil facilius est, quam ut frigiditas hepatis uincatur à caliditate cordis: hic modò cõtrarium erit uerum, quod

sic

sic facillimè ipsa caliditas cordis habeat superare hepatis frigiditatem. ergo ponis manifestam contradictionem? Ad hoc dico, supponere debetis cor esse formale principium, & fontem caloris actualis, hepar materiale, & fontem sanguinis; & substantia caloris, dum primum emanat à corde est, ut causa efficiens: dū uerò agit est, ut causa formalis. scitis à maioris inæqualitatis proportione prouenire actionem, si agens debet agere, & immutare, opus est, ut sua proportio sit maior, & tantò maior, quantò minor erit paßi proportio. nam si resultaret paßio, & esset æquiualentior agente, tunc quidem non fieret actio, ut patet, & quidem uerum est, in subiecto est resistentia debilis, & agens est forte, & ualidum, quod tunc fieret alteratio, & mutatio de contrario in contrarium, uerbi gratia, si subiectum frigidum, ut unum, & agens sit calidum, ac potens, ut tria, tunc facillimè illud subiectum frigidum alterabitur ab agente calido ut tria. Vnde cor calidum habet alterare hepar frigidum. Dicatis, quod caliditas cordis est potens contra frigiditatem hepatis, quia caliditas est fortis, ut tria: frigiditas uerò ut unum tantum. sed si modo frigiditas sit uehemens, & magna, & agat; atque calor cordis sit minimus, & paucus, tunc uerum est, quod dicit Gal. hepar frigidum quandoque superare posse cor calidum. Nam intelligit tunc de caliditate cordis, quæ est pauca, & maxima hepatis frigiditate. semper enim agens in omni actione aliquid patitur, quoniam pendet ab uno subie-

cto, ut agens etiam patiatur, sicut & passum ualde, cũ sint contraria. si ideo frigiditas erit satis uehemens etiamsi agens agat, & uincat, & superet; tamen quia frigiditas est magna, esset detrimentum agenti. quemadmodum dicit Arist. in primo de generatione loquẽs de mistione qualitatum inquit, ubi qualitates ita sunt contrariæ ut una non superet aliam, tunc reducuntur ad temperamentum quoddam, dum modo frigiditas est in hepate, & est intensa, dum fit actio à caliditate in corde existente contra frigiditatem maiorem ipsa caliditate. item remittit tunc frigiditas ad temperamentum quoddam illam caliditatem. primũ ergo stat, quod sit caliditas magna in corde, & maior, quam frigiditas hepatis, tunc caliditas habet alterare illam frigiditatẽ hepatis ad temperamentum, quoniam illa frigiditas hepatis est tantum, ut unum: quoniam si agens sit ut duo, uel ut tria, & passum sit unum; sicq; mutabitur in una hora, puta erit ut duo agens, ut habetur septimo physicorum maius passo, ut tria. Nam calor cordis habet immutare hepatis frigiditatem reducendo ipsam à quadam temperie: etiamsi uincat eam, non tamen facile eam uincit, quoniam est magna frigiditas, & si non citò eam superet, sicuti si esset parua, tamen in tempore alterat ipsam: & sic iam habetis primam alterationem hepatis ad cor, quo modo quandoque poßit hepar alterare cor, & quomodo non remittitur cor: quando intensa est hepatis caliditas, contemperat cordis frigiditatem debilem. Audiatis quæso,

dico

dico cordis frigiditatem nunquam remitti à caliditate hepatis, & aliorum, & dico nunquam, sit quantũ uult maxima, nunquam remittit cordis frigiditatem. Quare autem hoc est? quoniã caliditas est prima inter actiuas qualitates: & iam habuistis in uno suppositorum nostrorum rationem, dicebamus quod nullus calor præter existentem in corde in actu diceretur, & est actualis, qui habet rationem causæ efficientis, & huiusmodi alia. In alijs uerò membris est in potentia, & complexionalis, tamen diuersus secundum uariam mẽbrorum naturam, signum huius est; propterea quòd est tantum in potentia, si propter aliquem morbum, uel aliquam ob causam intercipiantur spiritus, nec emanat à corde calor ad alia membra, frigescit corpus totum. quod etiam calor in alijs membris, præterquam in corde sit in potentia, hoc patet: quoniam si calor cordis non actuaret continuè alia membra, ipsa putrescunt: quoniam calor aliorum non est in actu, sed in potentia tantum: ideo est debilis non potens. unde is facilè superatur à calore extraneo, & generatur putredo. Quare supponendo hoc, calorem cordis solummodo esse actu, in alijs in potentia: licet in hepate sit quantumuis summus calor, semper tamen erit in potentia, & complexionalis, non actualis: sed si sit actualis sit ab ipso corde, non à se ipso, sit modo in corde frigiditas, quæ non potest esse in eo positiuè, sed priuatiuè: quia diminutus sit calor cordis; sic enim loquiquimur propter diminutionem aliquam eius, & loquimur

mur de corporibus ſanis. Ideo cordis caliditas ſit dimi nuta, & reddita debilis, quoad ſanitatem loquendo, iſta certè frigiditas quoquo modo erit remiſſa & ob hoc dicetur, quod eſt frigiditas cordis tunc. cum autem ſit hæc talis frigiditas, uel caloris diminutio in corde, qui nõ poterit ſecundum uirtutem propriam actuare alia membra, & facere ſuum effectum, niſi ſecundum uim, quam tunc habebit. ex quo eſt debilis ille calor, quia non poteſt actuare aliorum membrorum calorem, tunc eſt diminuta caliditas in corde, & dicitur frigiditas in eo propter inanitionem caloris, uel diminutionem: quoniam non poteſt actuare calorem complexionalem, ſicuti oportet. ſit modo hepatis caliditas excedens, ita ut dicatur hepar calidum: dico, quod non erit actu calor ille, quia non poteſt actuari à corde, cum iam ſit frigidum, non poterit tunc calidum illud hepar reagere, & contraoperari frigiditati cordis: quia, ut dixi, ille calor complexionalis hepatis etiamſi fuerit uehemens, non tamen actuatus à corde. Itaque exiſtente frigido corde neceſſariò etiam erit hepar frigidum, & totum corpus, etiamſi calidum dicatur quoad complexionalem caliditatem, tamen erit frigidiſſimum quia non habet de calore actuali: & id dico calore cordis debili exiſtente reddi corpus frigidiſſimum. Quare rectè Gal. dicit de caliditate cordis debili facta, etiam totum fieri frigidum totum corpus, niſi hepar obſtiterit. ſed ubi fuerit cor frigidiſſimum, totum etiam reddetur frigidum: & tunc non dicit, niſi

hepar

hepar obstiterit, & sic in cordis frigiditate caliditas hepatis nihil contra operabitur. sicuti etiam dicimus de cordis humiditate contra hepar siccum, quod nihil talis humiditas agere ualet contra hepatis siccitatem. sic itaque ubi fuerit hepar ualde calidum, & cor sit frigidum, non potest huiusmodi hepar quicquam agere contra, cum hepar illud non habeat in se de calore innato ad proportionem debitam. Quibus sic habitis cessant omnes recentiorum consecutiones, & nugæ de resistentijs ipsis: efferunt multas distinctiones, sed eas nesciunt docere. Vnde rectè dicebat philosophus signum sapientiæ est posse docere, seu scire docere. qui autem nescit docere, nec ille intelligit. quare qui bene docet, rectè intelligit, & non dubitat ubique. unde, qui mouent illas cõclusiones, ac paßim difficultates ponunt, & inseruant, sciatis pro confesso illos minime intelligere, nec scholasticos quicquam perficere posse, ut ferè omnes his temporibus facere consueuerunt. postquam egimus de qualitatibus actiuis, nunc de alijs paßiuis duabus dicendum erit, quæ sunt tales, ut si hepar sit siccum in excessu temperaturæ, & cor sit humidum, & ubi hepar est humidum, & cor siccum, dicimus illam humiditatem hepatis alteraturam illam siccitatem cordis. sic si hepar sit siccum, & cor humidum, hepar siccum alterare potest cor humidum. primum si hepar sit humidum potest alterare cor siccum, quoniam in hepate fit sanguis: hepate existente humido, etiam sanguis erit humidus, à quo cõtinuè nutriuntur calor,

calor, & spiritus: & hoc quidem patet. nam quale est alimentum, tale debet esse nutritum; qualisq; fuerit sanguis, talis calor etiam & spiritus, qui sunt in corde. calor enim naturalis est corpus mistum, & hoc manifestum est. nam nutritur ex sanguine, qui sanguis cum sit humidus, sic erit & calor, & spiritus. ergo & tale redditur cor; & quod dicimus de humido hepate ad cor siccum, idem de hepate sicco contra cor humidum: quod hac eadem ratione potest hepar siccum alterare cor humidum. Quare habuistis inter omnes excessus cordis contra hepar, quòd siccitas hepatis nõ potest uinci ab humiditate cordis: aliæ quidem superantur. sic habuistis in excessibus contra cor, quod etiã frigiditas cordis non potest alterari à caliditate hepatis: aliæ bene possunt.

Figura Montani de resistentijs.

Victoriæ cordis ad hepar gradus, & progressus est ab intenso ad remissum:

Primus, caliditas cordis ad frigiditatem hepatis:

Secundus, frigiditas cordis ad caliditatem hepatis:

Tertius, siccitas cordis ad humiditatem hepatis:

Quartus, humiditas cordis ad siccitatem hepatis, & hæc ferè impoßibilis.

Victoriæ hepatis ad cor gradus.

Primus, frigiditas hepatis ad caliditatem cordis.

Secundus, humiditas hepatis ad siccitatem cordis.
Tertius, siccitas hepatis ad humiditatem cordis.
Quartus caliditas hepatis ad frigiditatem cordis; hæc ferè impoßibilis.

SICCITATEM VERO NON POTEST HVMIDVM COR &c. Notate, ubi textus dicit à caliditate, deleatis illud: hæc enim inter omnes qualitates &c. frigiditas si fuerit in hepate, facillimè uincitur à caliditate cordis. LIQVET AVTEM QVOD CVM IN VNVM CONVENERINT VTRIVSQVE PRINCIPII TEMPERATVRAE &c. Affert modo correlarium, quod totum corpus erit tale, qualis fuerit duorum membrorum tēperatura cordis, & hepatis. Hoc autem dictum manifestum est ex suppositis: nam diximus duo esse principia, uel membra principalia nostri corporis, quæ habent conseruare corpus usque à principio generationis, quod erat calor & spiritus, & aliud erat sanguis existens in hepate, qui habet nutrire calorem, & spiritus; cor est instrumentum formalis principij, hepar uerò est materialis. si hæc duo sic se habeant, ad quæ duo reducitur & aßimilatur etiam totum corpus, sequitur quidem temperatura totius ad temperaturas cæterorum membrorum, quoniam hæc duo principia sunt à generatione indiuidui, & non pro generatione: quoniam non fit generatio ex calore & spiritus, & sanguine hepatis, sed tantum hæc principia sunt pro conseruatione corporis, ut

ut uiuat; ſed bene cor, & hepar ſunt pro generatione. deinde quoniam oportet indiuiduum moueri, & diſcurrere, & habere tandem omnes ſenſus, ob id factũ eſt cerebrum, quod non eſt genitum, niſi propter ipſos ſenſus. ſed cor, & hepar ſunt facta ad hoc, ut deſeruiant generationi, & ideo prout erit cerebri temperatura, non erit temperatura totius, quia non eſt factum pro generatione, nec totius temperatura reddetur, qualis fuerit temperatura teſticulorum, qui ſunt facti pro naſcituris, non alia de cauſa, nec propter natos. Et ideo ſolummodo hepar, & cor ſunt facta, & genita pro indiuidui generatione; & qualia iſta fuerint, tale reddetur totum. unde deſinant tot nugæ, quæ non rectè percipiuntur. tales uolunt tamen afferre auctoritates non intellectas. Hæc eſt Gal. auctoritas manifeſta, dum dicit. liquet autem dum &c. Non enim loquitur ipſe ſub dubio, ut dicat reducitur totum ad temperaturam horum duorum membrorum; ſed inquit, oportet ut temperatura totius, ſit talis, qualis fuerit temperatura cordis, uel hepatis, & ſi ab ipſis afferantur rationes, & auctoritates in oppoſitum, nihil mirum: quia neque hic, neq; alibi rectè intelligunt; & in collegijs patet ſi intelligunt an non? decipiuntur enim toties commiſcentes temperaturas. Dicunt ſæpe cor eſſe calidum, & deinde caliditatem hepatis, poſtea ponunt uentriculum, & teſtium temperaturam frigidam, quæ commiſcent, deteſtabilia ſunt. ſi enim uellemus ſemper contradicere illis, eſſemus tanquam le-

pus inter canes. Dico autem non posse esse corpus sanum, quod habeat cor, & hepar calidum, quin cætera mēbra sint calida. Dicat quis cerebrum habet plus de temperatura frigida, quam calida? Dico cor esse calidum, & hepar: quoniam sunt à principio generationis, & sunt principia uitæ unum formale, aliud uerò meteriale. unde in generatione, & post generationem semper sunt calida propter calorem spiritus, & sanguinem. cerebrum uero si dicatur magis frigidum esse. quam calidum: tale membrum non est nec ad generationē, nec ad conseruationem indiuidui, ut debeat calidum esse; sed, ut contemperet cordis caliditatem, est frigidißimum, est factum propter decē sensus, & uirtutem motiuam. ubi erit morbus aliquis in corpore, uerum quidem est, illic actionem esse læsam & instrumentum corruptum, & tandem omnia læsa, & omnia præternaturam: ut si sit membrum unum læsum, & uitiatum, quia recedit à sua temperatura in malam, & recedit à regula medietatis, tunc est læsum, tunc medicus uult illud membrum reducere, & si non potest, tunc resecat, ne in peius cadat, & offendat totum: sicuti facit uerus iudex, qui cum non potest malum hominem reducere ad bene agendum, committit ipsum ad iustitiam, & ad penam. sic item facit bonus medicus de mēbro læso, cum non poßit restituere, obtruncat, ne lædat etiam totum corpus. Quare dico, quod in ægris potest esse, ut membrum unum sit frigidum, non ex se, sed per accidens, ut uentriculus, & cor sit calidum, & hepar

hepar calidum:sed uentriculus sit præter naturam.de ægris in præsentia non loquimur,sed tantum de salubribus hic sermo est,& sic dico nullum corpus sanum in corde calido, & hepate calido in temperatura sua posse habere aliquod aliorum membrorum,quod sit frigidum:& hoc patet ex ipsa natura rei,& ex auctoritatibus; & qui aliter dicunt, sunt ij, qui commiscent, & decipiuntur in his temperaturis.

Cap. XL.

HVMIDIVS AVTEM, AC SIMVL CALIDIVS HEPAR, MINVS QVIDEM &c. Nunc Gal.postquam nobis tradidit signa de temperaturis hepatis simplicibus & similiter de calido,& sicco simul,in præsentia modo uult tradere signa de humido,et calido hepate simul; & hoc primū signum est sumptū ab actione naturali generatiua,à principio generationis. Audiuistis enim,quòd ubi est caliditas & siccitas in hepate,ibi sunt pili sicci,ac duri, & multi . si uerò sit humiditas cum siccitate,non sunt tanti capilli,sed ruffi,& molles,non nigricantes, non duri:sicut quidem sunt,dum est caliditas,& siccitas hepatis simul: nam tunc sunt multi capilli,& pili nigricantes duri , asperi . Dixi quod ubi temperatura hepatis est facta calida,& sicca,illa caliditas est causa efficiens multorum pilorum;& ubi est caliditas & humiditas, tunc pili , sed non adeò multi:quia nec est illa

fuliginosa materia, quæ reperitur in temperatura hepatis calida & sicca: quoniam in temperatura calida & humida non fit illa uehemens torrefactio eius materiæ: caliditas enim remittitur quoquo modo ab humiditate. nec ideo tot fiunt pili in temperatura hepatis calida & humida in hypochondrijs in huiusmodi temperie & ubi non fuerit multum excedens ipsa caliditas, nec qualitates paßiuæ, tunc necessario modo se habebunt pili non multi, non pauci, & erunt medij in qualitate. Hæc omnia quoq; superius audiuistis. PLVRIMVM VERO SANGVINIS &c. Iam patet quod in hac temperie hyppocōdria erūt medio modo hirsuta. Dicit modo in his esse plurimum sanguinis: sanguis autem bonus fit à bona, & naturali concoctione, & is habet nutrire. Quare dicit plurimū sanguinem? Diximus superius, quod bona actio naturalis nō ex se cognosci potest, sed à recta concoctione. concoctio autem cognoscitur ex alijs, quoniam uera elixatio fit à calido, & humido. ubi enim sunt hæ duæ causæ efficientes, calidum, & humidum: quibus naturalis fit concoctio, & cōsequenter naturalis actio; ob id plurimum in his fit de sanguine. Quare qui sunt humidi, & calidi hepatis, ij sunt sanguinei. ET VENAS AMPLAS &c. Venæ etiam in his sunt amplæ: & hoc signum sumitur ab actione naturali generatiua: calor enim in his est multus in principio generationis, quo fiunt uenæ amplæ. Nam proprium caloris est dilatare: propter causam efficientem caliditatem sunt

latæ uenæ. prætereà ob causam finalem, & causam materialem sunt amplæ uenæ: quoniam adest plurimus sanguis. ratione enim causæ efficientis, qui calor abundat, sunt latæ: & ratione causæ finalis, quoniã à principio uisum est naturæ opus esse uenis amplis in his. sic ratione causæ materialis, quoniam materia seu plurimus sanguis abundat, & est humida. quare nihil deest ratione causarum, quia uenæ sunt amplæ, & sic recte Gal. dicit uenas in calidis, & humidis hepate esse latas, & magis, quàm in sicco, & calido: licet uideatur esse oppositum. calidi, & sicci habent paucam carnem. Vnde autem facilè eorum uenæ apparent, & si paruæ sint. HABitumq; calidiorẽ, atque humidiorẽ facit. qualis inquam temperatura hepatis est, tale totum reddet corporis habitum: nam hepate existente calido, & humido, sic erit & totum corpus, nisi obstiterit cor. Nam si cor obstabit, non sic totum fuerit, qualis erit hepatis temperies. animaduertatis ad fallacias multorum, qui dicunt, ille habet uenas amplas: ergo habet hepar calidum. dico hoc non ualere: nam requiruntur aliæ conditiones, ut superius uidistis. dicit Gal. nisi obstiterit cor, quia si obstabit ipsum cor, tunc uenæ latæ non arguunt caliditatem hepatis. Dico ego, quod sunt quædam signa sumpta ab actione naturali generatiua, alia uerò ab actione naturali nutritiua. signa enim quæ à principio generationis ab actione naturali generatiua prouenrunt, ea non immutantur. at si quis sit primum calidus, & siccus, deinde ille immute-

tur ab hac temperatura, hæc non est ab actione generatiua, sed à nutritiua facta fuit. sed quæ sunt à generatiua, ea sunt, ut pili multi. uenæ magnæ hæ nunquã permutantur, & ut si hepar fuerit calidum, & humidum, & uenæ magnæ, hæc signa sunt ab actione generatiua. Ideo semper sunt, & erunt ipsamet. At si à consuetudine fiat mutatio talis temperaturæ, hoc erit signum à uirtute nutritiua: sicq; hæc sola mutatur, ad cuius mutationem mutantur actiones, & effectus in corpore. QVEMADMODVM CALOR &c. Omnia, quæ à nutritiua dependent possunt mutari signa: ut Gal. quidem bene dixit in quarto de tuenda sanitate, qualis fuerit humor dominans in corpore, talis erit in cute apparens, & tale etiam reddetur totum corpus uel gracile, uel crassum: qualis erat humor dominans, talis erit color in cute, quia si pituita dominatur, apparebit color pituitæ in cute, subalbidus: si melancholia, etiã color melancholiæ apparebit niger; & sic de alijs. Quare signa sumpta ab actione naturali generatiua nunquam permutantur, sed quæ à nutritiua bene possunt permutari, unde si multi sint pili, & uenæ latæ, tunc potest dici hepar esse calidum à principio generationis, à generatiua uirtute; quod hepar adhuc stet tale, unde & totum erit tale. Quare debetis semper uidere, quæ caliditas sit in hepate à uirtute generatiua, an à nutritiua? & tunc iudicare de ea: & sic dico, quod ex uenis latis necessariò non debetis arguere caliditatem cordis, quia potest esse ab alio. ego quidem

quidē sæpe uidi uenas latas, & pilosum pectus à prin cipio, tamen illi erant frigidi, & humidi, atque istud erat à nutritiua uirtute: & sic nihil ualet tunc dicere, illos esse calidos hepate. At qui in principio generationis habebunt cor calidum, & alia signa, aut uenas amplas, qui recte habebunt dispositionem corporis sani, hi etiam facillime habebunt dispositionem ægri, alioquin non est possibile. unde qui primum student libris de tuenda sanitate, bene faciunt: nam primum debent disci libri de tuenda sanitate, posteà de curandis morbis: & decipiuntur, isti, qui aliter procedunt; si dicunt, quod his de tuenda sanitate libris rarò utimur, ut fuit odus, decipiuntur: propterea quòd primum est habendum quid sit sanitas, quæ est ut habitus: deinde morbus, qui est priuatio sanitatis.

Cap. XLIII.

Ego sum lecturus hodie de signis salubribus testiculorum: si uultis posteà his expeditis loquar de signis salubribus pulmonis, & erit longè pulchrius pertransire hæc signa salubria, quæ remanent de totius corporis habitudine, & deuenire ad insalubria. Dabimus enim methodum perutilem, qua poteritis habere facillimè omnia signa salubria: & afferam in medium omnia uobis per unum exemplum aut de corde, aut de cerebro, de his signis insalubribus. Quapropter tandem ijs explicatis deueniremus ad tertium li-

brum:sic enim meus est animus : si uobis placuerit. Habuistis superius in calce de signis salubribus hepatis, quod natura esset calidum & humidum, reliquum est manifestum in nostra tabula de hepate. quamuis Gal. suum seruet ordinem indagando signa, tamen noster est amplior, & copiosior: sumpsimus enim prima signa ab hypochondrio dextro: de hisq; partibus abunde ibi locuti sumus : deinde deuenimus ad signa essentialia, ad agnata hepatis, quæ sunt uenæ . Nam uenæ sunt per essentiã ab ipso hepate, & ibi diximus, quid indicent uenæ amplæ, & quid, si sint angustæ. posteà egimus de operationibus hepatis, tam de his quæ sunt ab ipso, quam quæ in ipso. in ipso enim erant duæ appetitus, & sanguificatio, ab ipso uerò erat una. s. attractio, quæ aut uelox, aut tarda : pòst deuenimus ad excrementa, quæ sint signa bonæ concoctionis. postremò ad antecedentia omnia hepatis tam intrinsecus, quam extrinsecus, quæ si recte aduertatis, omnia sunt facilia. Dabo modo tabulam de pulmone, & unã de uentriculo, & de signis totius insalubribus. Deueniemus modo ad materiam testiculorum : & notate, dicebamus tres esse uentres, in quibus iacent tria prima principia. In primo uentriculo, quod est caput, est unum principium, cerebrum : in medio uentriculo est cor, imò in medio sunt duo principia, primum est cor, inferius est hepar. testiculi modo sunt quartum principium . Nam ij sunt inter membra principalia, circa quod debetis scire membrum principale, & naturale,

ut habetur quinto metaph. in cap. de priori ab Ari= sto.principium, uel principale multis modis dicitur, & inter reliquas principalitates,id dicitur esse prin= cipium,quod magis accedit ad finem,quod intenditur, ratione cuius cætera omnia fiunt. finis autem in om= nibus dicitur esse duplex, quorum unus est pro con= seruatione indiuidui, alter ad conseruationem speciei esse dicitur. Quòd ad illum primũ finem,qui habet in= diuiduum conseruare, prouidit natura tribus princi= palibus instrumentis,cerebro,quod est primum,dein= de corde,ac etiam tertio prouidit, hepate. Hæc enim tria sunt facta ab ipsa natura, quia sunt necessaria ipsi indiuiduo,ut cõseruetur.posteà fecit natura aliud principiũ ad aliũ finẽ intentum,ad conseruationẽ spe ciei,quod principiũ est quartum, & appellantur testi culi. est.n.principalißimum quoad speciẽ tantum con seruandã,non indiuiduum. De hoc autem quarto mem bro hoc in loco loquitur Gale.postquam egit de tri= bus,quæ sunt ad conseruationem indiuidui, afferendo nobis sua signa, ut habuimus de alijs inter signum, & signatum, non quidem per historiam tradita, sed per rationem.oportet discurrere ab ipsa rei essentia, cum semper in unaquaque re erit incipere ab ipsa natura, rei essentia,de qua habendus est sermo:quoniam ab ip sius cognitione emanant omnium accidentium cogni= tiones: quemadmodum asserunt Hippocrates, Gal. & Arist.ac Plato. Testiculi ergo sunt membrum præci= puum inter alia pro generatione in conseruanda spe= cie,

cie, ad generationem alterius animalis. Quod cum ita se habent, oportet esse unam actionem, & unam facultatem ordinatam ad ipsum finem intentum, quæ agat, aliter nihil fieret: sed quænam sit ista facultas necessaria? Dico eam esse generationem seminis. Nam per ipsum semem generatur simile animal priori. itaque opus est una facultate tali, quæ est causa conseruationis speciei: hæc in testiculis manet, ac ordinatur ad suum finem, ad generationem, & conseruationem speciei: ideo testes præcipuum membrũ, quia sunt ad finem unum ordinati. quæ non respiciunt aliquem finem, ea non dicuntur præcipua. proprium uerò est ipsorum testium, ut fiat hæc operatio propria eorum, facere semem, quæ propria est in ipsis, & propter ipsos, cum semem, uel sperma fiat in ipsis, & talis est propria operatio, & non alterius membri; quemadmodum & in cerebro fiunt propriæ operationes imaginatio, discursus, memoria; sic in corde ut ira, & constantia animi; sic in hepate uerè sunt appetitus, & sanguificatio: pariter etiam in testibus propria ipsorum operatio est generatio seminis, operatio generatiua testium est generatio seminis: sed ad generationem speciei sufficit ne talis generatio seminis? Dico quod non: nam si aliud non esset nunquam posset fieri generatio aliqua: opus est enim, quod fiat eiaculatio seminis à uiro in matricem mulieris. sed talis eiaculatio non fit, nisi mediante suo instrumento, quod instrumẽtum oportet esse optime dispositum: quia nisi sit, nõ

possest

posset erigi, non posset semẽ emittere intrò. oportet, ut penis erigatur, & fiat seminis eiaculatio. ista est operatio seminis in testibus, dum naturalis est. nam una est testium naturalis actio, dum fit erectio penis naturaliter, quoniam testiculi sunt repleti materia, semine: semen enim causa naturalis est erectionis. & quoniam adsunt multi spiritus flatuosi; ex quo tunc erigitur nõ naturaliter penis, quemadmodum dicit Gal. in sexto de locis affectis cap. sexto, cum sunt isti spiritus flatuosi, tunc erigitur, et talis erectio præter naturam dicitur. illa autem naturalis est, quæ tantum à semine producitur, seu erigitur, dum est causata à semine abundante in testiculis. sunt etiam aliqui ita proni, ut facillimè eis erigatur penis; etiamsi non habeant appetitum cum materia; sed tantum hic loquimur de corpore naturali; quoniam si corpus erit sanum, etiam talis actio erit naturalis: quia testes sunt repleti multo semine. si ideo in his fuerit flatus, ita ut suũ semen fit flatuosum, & plenum uento; ac spumosum; quia est flatuosum, ut habetur secundo de generatione: dico, semine sic spumoso sunt repleti tunc testes, in quo quidem semine est calor, & spiritus multi flatuosi, qui per meatus amplos tendunt ad penem. Vnde tunc inflatur ipse ab illis. ex qua inflatione, quoniam calor est modicus in eo, tunc fit quædam titillatio in uirga, ob quam postea fit excitatio ad uenerem, & actio, uel erectio est quidem naturalis. At ubi non propter multi seminis redundantiam, ut habetur sexto de locis affectis.

ctis, quando est flatuosum semē naturaliter, tunc bene est naturalis erectio in pene: sed quia sunt multi flatus in uentre, & non multum seminis, qui dum intus stāt, deueniunt deinde ad testiculos, et ad penem, ut faciant tunc eum erigi sine aliqua imaginatione, & in his erigitur, quemadmodum in senibus fit, in quibus sunt multi flatus excrementosi, ita ut in his etiam erigatur uirga; tamen non possunt coire miseri, quoniam spiritus uel flatus ille excedens in testiculis illis est frigidus, & pituitosus. Ideo propter flatum tumefacientem, & nimis flatuosum sæpe iuuantur melancholici, quoniam in his expurgātur illi flatus crudi, et frigidi. et Arist. fecit unum problema, cur est quod maxime cupiant coire? & est propter flatus illos, sed hec minime naturalis est actio. eunuchi etiam erigunt suos penes ob hanc causam, tamen non possunt coire, ut emittant semen. unde non est tutum tenere eos in custodia mulierum, non quidem erigunt propter semen, sed propter flatus: quæ quidem actio in his non est naturalis, sed præter naturam: quia non habent testes. Quare naturalis actio seminis stat in testibus, non quidem proprie permanet in illis, sed prouenit ab ipsis, ut suo instrumēto: & hæc secunda actio testiculorum propria. tertia actio est eiaculatio seminis in matricem ob eundem finem. ubi enim titillauerit materia illa facit ut membrum uirile ualide infletur, ex quo pruritu tunc festinat illa materia, ut excernatur à loco illo. cum enim exit tertia actio testium naturalis quidem, quia

prouenit ab ipsis testibus, non tamen est in illis. Hæc cõmunia debent optimè notari, ac sciri, & memoriæ mandari, ut benè eorum operationes seu actiones bonas, uel malas cognoscatis: quæ si bonæ fuerint actiones, & ipsi testes boni: sic etiam malæ si malè se habeant. & hoc bonum est principium ad cognoscendum, an testes sint salubres nec ne? sed hoc non sufficit scire tantum per cognitionem earum operationum testiculorum, sed etiam opus est cognoscere causas, à quibus fiunt huiusmodi operationes uel bonæ, uel malæ: sed quomodo cognoscemus hoc? notate, quod diximus actiones à temperatura oriri, superius loquendo de operationibus hepatis dicebamus sanguificationem, non tantum posse esse naturalem, sed etiam præter naturalem & sicut se habuerit sanguificatio, sic etiã seminis eiectio: quoniã seminis generatio est ab optima sanguinis concoctione. quoniam actiones naturales fiunt à temperaturis, semper talis est actio, qualis temperatura membri. si bona &c. præterea, si hæc operatio, generatio seminis est concoctio, quoniam habet concoquere multum sanguinis in paucam portionem redigendo, hæc concoctio sanguinis in semine fit per alterationem. si sic, ergo talis alteratio fit per calidũ, & humidum: & sic temperatura, & testes, in quibus fit semen debent esse calidi, & humidi: ideo sunt optimi: nam recte cõcoquunt sanguinem in semine, & hæc de signis uniuersalibus testiculorum. exerceamus modo hanc methodum in particularibus signis, quemadmodum

modum facit Gal. TEMPERATVRA TESTICVLORVM CALIDA QVIDEM &c. Gal. quasi connectens hæc cum superioribus, primum ponit signa temperaturæ, testium sumpta ab actionibus naturalibus, & inquit, calida ad Venerem procliuis est: nos enim diximus superius, quod generatio multi seminis est, quæ ueram, & naturalem eiectionem facit, & quæ facit etiam erectionem penis naturaliter. atque seminis generatio per concoctionem fit, concoctio per calidum & humidum, quoniam est alteratio à calido & humido facta. Imò si in testibus tantum fuerit caliditas, facit quidem semen, & multum; sed nimis acre est, quia est magis calidum, quam si fuerit per temperaturam calidam & humidam. Incitat enim, & pungit semen à caliditate tantum; sed quod est per calidum & humidum, idest ad generationem optimum: non sic titillat, non adeo stimulat: quoniam spiritus in eo existentes sunt magis mites, & suaues. sed ubi semen est calidum sine humiditate, illud est magis feruens, & maior fit ab eo titillatio, maiorq; pruritus ad Venerem; & sunt ualde procliues ad libidinem. si autem sit calidum & humidum, non sic titillabit, & tales non erunt adeò salaces. ET MASCVLORVM GENERATRIX &c. Hoc signum sumptum est à fine: nam qui habent calidos testiculos, ij sunt apti ad generationem masculorum, & ratio huius est, quoniam mas est perfectius animal, & calidius, quam fœmina. cum ergo ex calidiori semine na-

ſcatur maſculus, & ex minus calido fœmina, debetis ſcire, quod in habentibus teſticulos calidos, in his eſt ſemen calidum, & aptum ad maſculorum generationem: ſicut per oppoſitum ex frigiditate mulieres; & ſic qui ſunt tantum calidi teſticulis, ij melius generant, & mares, quando calidi & humidi, qui etiamſi generent, non tamen ſicut calidi tantum; quoniam dum calidi, & humidi mandant ſuum ſemen in uuluam, quod eſt cum frigiditate, & aquoſum, & habet minus de caliditate; non ſic apti ſunt ad generationem marium. AT VBI SOLVMMODO EST CALIDITAS IN SEMINE, EST FOECVNDA &c. Dicit Gal. fœcunda, & non fœcundiſsima, quod tamen poſteà dicet in temperatura calida & ſicca, ſi talis erit fœcundiſsima. ergo nec quæ erit tantum calida, erit fœcunda, ſed ipſa deberet dici fœcundiſsima, cum ſit magis apta ad generationem, & ad maſculos generandos, quam calidi & humidi. ſed inferius quidem dicit in temperatura calida & ſicca eam eſſe fœcundiſsimam. CELERRIMEQVE GENITALES PARTES OBSITAE PILIS etc. Hoc eſt ſignum ſumptum ab actione naturali generatiua, uerbi gratia, in his partes teſticulorum citiſsimè redduntur piloſæ pro cognitionibus. quare ſic in caliditate teſtium citiſsimè generantur pili? Dicit Ariſto. in quinto de hiſtoria animalium cap. 14. pueris circa decimumquartum annum incipiunt teſtes piloſi, & pecten emittere pilos, & dum emittunt, & faciunt

magnos

magnos testes cum pilis, & hæc sunt ab una & eadem causa. Nam ubi in istis incipit esse calor, & spiritus uehementiores, tunc testes fiunt maiores, quia calor est factus acutior seipso, & testes habent meatus: unde magis penetrat calor & spiritus, & dilatat, & sic incipiunt testiculi crescere, & incipiunt primo generare, quoniam ibi calor & spiritus sunt peruigiles, qui sunt calidißimi. ubi tales fiunt testes calidi, sic oriuntur & partes illis uicinæ, quemadmodum dicimus de hepate, quod tali existente hepate in temperatura sic redduntur eorum partes proximæ. dicebamus pilos generari à calore, tanquam à causa efficiente, à quo quidem calore aduruntur humores, & fit materia fuliginosa, quæ est materia pilorum. unde manifestum est iam pilos à calore fieri, & à causa materiali cum debita dilatatione pororum. quoniam huiusmodi materia expellitur à calore per poros, per successionem, & fiunt pili circa 14. annum, generantur pili ipsi circa testes in pueris. sed quantò corpus erit aliquod calidius, & eius spiritus calidiores, tantò citius fiunt pili in tali corpore: sicut est cōtrà, quanto magis calor deficiet in aliquo corpore à suo esse, & in eo spiritus sint segnes, tantò tardius emittet pilos istud corpus. si modo testiculi sint calidißimi, tunc attrahent calorem ualde, qui habet emittere materiam fuliginosam, & sic augebuntur testes: sicut etiam pili, & penis ab eadem causa. & quod dico de maribus, idem dicendum de mulieribus; quoniam si plurimos habuerint

rint pilos in illis partibus, illæ ſunt ualde procliues ad libidinem. ſic etiam uicina loca ſunt pilis obſeſſa ab eadem cauſa. dicit igitur celerrime genitales partes obſepi pilis; quicunque ergo faciunt pilos citò, ſignum certiſsimum eſt habere teſtes calidos, & iſti ſunt proni ad libidinem, & ſalaces. ſimul autem & circumiacentes partes attingit: ſi enim ſunt calidi teſtes, non tantum iſti citò piloſi, ſed etiam partes eis circunuicinæ, ut diximus in hepate calido. FRIGIDIOR VERO CONTRARIA EFFICIT. Omnia hæc ſunt nota cũ contrariorũ eadẽ eſt diſciplina, ET HVMIDA QVIDEM MVLTO, ET HVMIDO SEMINE ABVNDAT &c. Quod hucusq; dixit de qualitatibus actiuis teſticulorum, nunc modò accedit ad qualitates paſsiuas, & de his loquimur paſsiuis, quantum humiditas ſuperat, & abundat in teſticulis, tantum deficit ipſa ſiccitas. Vbi teſtium temperatura excedet, niſi per humidum, tunc in his ſemen generabitur, multum quidem: quoniam non eſt defectus in generatione ratione materiæ, ſed tale ſemen erit humidius, quam conueniat: quam in eo eſt craſsities, & humiditas nimia, & deficit in eo ſiccitas. contrarium autem fit, ubi in ſemine exuberat ſiccitas, & deficit humiditas. nam tale ſemen non eſt multum, ſed paucum: omne enim membrum generat per concoctionem alimentum ſibi ſimile. nam hepar, ſi fuerit ſiccum, generabit ſanguinem ſiccum, & ſibi conſimilem, quemadmodum habetur in ſecundo de facultatibus naturalibus,

quod hepar non generat ſanguinem, niſi ut ſe nutriat. ſi uerum eſt, membrum omne, quod concoquit, generare per concoctionem ipſam, alimentum ſibi ſimile, ſi modo teſticuli fuerint ſicci, ergo ſemen ſuum ſiccum, quoniam in ipſis generatur ſimile, & modicè craſſum generat ſemen. Tale inquam ſemen erit modicè craſſum, quoniam ſi eſt ſiccitas in hepate, & caliditas moderata non adurens, tunc talis temperatura facit ſemen eſſe craſſum; & loquendo de hepate diximus craßitiem ſanguinis, uel ſeminis in ſanis poſſe dupliciter cõtingere, aut quia partes ſubtiles abſumuntur à calore, & exhalant, aut quoniam commiſcetur quid de parte craſſa in eo, ut de pituitoſa. ſed craßities facta primo modo eſt cum caliditate abſumente ſecundo modo; ſecunda craßities facta primo modo eſt cum caliditate abſumente ſecundo modo, quæ craßities hic poſita eſt à frigiditate multa. ſed in his teſticulis non eſt multa caliditas, nec multa frigiditas. ergo ſemen non erit ualde craſſum, ſed modicè, quoniam teſtes ſunt ſicci; ſicut & in hepate ſicco ſanguis eſt moderatus in craßitie. ſic igitur ſemen in his teſtibus erit modicè craſſum.

Cap. XLIIII.

CALIDIOR VERÒ AC SICCIOR &c. Aduertatis recte hic unum dictum: quoniam iam omnia ſunt facilia, dicit enim & craſſum ſemen habet. nam

nam habet omnes conditiones : primum est ficcitas in testiculis, quæ habet facere sanguinem, & semen crassum; est etiam caliditas acrior, quæ habet resoluere partes subtiliores, quibus resolutis sic semen reddetur crassum. & fœcundißima est. Hic oritur una dubitatio tum à natura rei, tum propter difficultates appositas; & primum à natura rei uidetur, quod temperatura non debeat esse fœcundißima, quoniam temperatura hæc est calida & sicca. nã si uerum est, quod semẽ fiat per concoctionem ueram sanguinis; & concoctio bona fiat seu perficiatur à calido & humido, cum hæc est calida, & sicca temperatura, uidetur, quod deberet generare parum de sanguine: & sic parum de semine. Quare dicit esse fœcundißimã, si generat parum de semine? sed fœcundißima debet esse tantum calida, uel calida & humida temperatura. prætereà in contrarium sunt auctoritates. quoniam in quinto aphorismo. 62. 63. dicit Gal. hos esse fœcundißimos, quibus sunt calidi & humidi testes, non quibus calidi & sicci: sic dicit deinde de mulieribus, ergo dubium hoc habet secundum & à natura rei, & ab auctoritatibus in oppositum. notate hoc, & primò responsio est uera. dico esse fœcundum capi posse dupliciter, uno modo absolutè sine aliqua relatione, non referendo hanc fœcunditatem : nemini dubium erit, quòd ij erunt fœcundißimi, qui habent testes calidos, & humidos, ut habetur in quinto aphorismorum aphorismis citatis, quoniam tales generant plurimum de semine ; & hoc patet ra-

tione iam probata à nobis superius. Nam temperatura calida & humida est, quæ bene concoquit, quæ temperatura fit à calido, & humido: sed modo semen est instrumentum fœcunditatis: ergo ubi plurimum de semine, ibi etiam plurimum de fœcunditate: quoniam fœcunditas absolutè sumpta est in calidis & humidis testiculis, quæ temperies, ut modo dixi, est ualde fœcunda. At si consideremus fœcunditatem non absolutè, sed respectiuè, tunc magis fœcundi sunt calidi, & sicci: quia citius incipiunt coire, & tandem distinguit: multa enim reperiuntur seu requiruntur ad coitum, ut fiat fœcundus. oportet enim quod primum sit promptus uir, & quod non debeat dormire, quando debet coire, quantum respectu seminis: & si sit fœcundißimus calidus & humidus, non tamen est promptus ad coitum, ut calidus & siccus. præterea calidi & humidi, tandem incipiunt coire, ut in uigesimo anno, & incipiunt coire cum nausea, qui etiamsi multum coeant, tamē semper sunt pulcherrimi, non facilè exiccantur. tardè inquam incipiunt, & citò desinunt à tali opere. sed qui sunt calidi & sicci, hi quidem citò coire incipiunt, & tardè desinunt à coitu: semper uolunt coire isti, & multi sunt senes talis temperaturæ, qui semper coire uolunt. unde isti respectiuè dicuntur fœcundißimi, quoniā sunt prompti, & citò incipiunt, & multū coeunt. Ideo rectè dicit loquendo hic Gal. & quinto Aphorismorum 63. quod sunt fœcundißimi, & qui sunt calidi & humidi semper generant, & melius, & si non

adeo citò: & semen horum quia calidum est & humidum, ideo in his dicitur fœcundißmum, & dicitur tale absolutè. Hæc est prima solutio, extat & alia solutio ad hoc dubium, quod si quis est fœcundißimus ratione seminis, dico, qui sunt calidi & humidi absolutè sunt fœcundißimi: quoniam suum semen est tale, & calidi & sicci respectiue dicuntur fœcundißimi: quoniam promptißimi, & citò incipiunt, ut uult Gal. in sexto Aphorismorum. Dicit quidem semen esse fœcundißimum, non tamen dicit talis, uel talis materiæ; nec in caliditate, & humiditate. sed dicit fœcundißimum semen intelligẽs de calidis, & humidis: & sic oberrãt isti, qui quærunt contradictiones. nã omnes secundũ suum sensum sunt fœcundißimi. Describitur autem homo calidus & siccus, & pilosus ubique. Tales dicuntur & hirci petulantes, qui salacißimi sunt. Ideo non immeritò dixit semen horum esse fœcundißimum, & sunt hirci isti, qui semper uolunt coire: & si non possunt. semper enim defatigantur. unde Galen. in sexto de tuenda ualetudine inquit, qui sunt calidi, & sicci à coitu plurimum læduntur; & si semper appetant coitum.

De signis insalubribus. Cap. LXXXII.

Non tali ordine procedemus in residuo huius secundi, primum sumus tradituri uniuersalem methodũ de signis insalubribus, quæ methodus erit quidem per

breuis: tamen omnia sub se pernecessaria comprehen dit, & fortè qui non scribunt, facilè obliuiscuntur. In primis legam, posteà altero die, ut habeatis quæ dicturus sum, scribetis hæc. uidistis enim à principio huius secundi, dum inceperemus loqui de signis salubribus, quod dedimus unam tabulam uniuersalem omnium signorum, quorum alia appellantur salubria, alia neutra, & nonnulla insalubria secundum mentem Gale. quo posito præterea unum aliud addidimus, quod est à Galeno collectum per alios libros ibi, & illic. dicebamus in hoc secundo notando, quod horum omnium signorum quædam sunt indicantia salubritatem, uel insalubritatem, uel neutralitatem præsentem; & horum aliqua quædam salubritatem, uel insalubritatem, uel neutralitatem præteritam: alia autem salubritatem futuram. omnia hæc sunt necessariò prælibanda: & recte memoria seruanda. Ideo sciatis, signa aut dicunt præsentem dispositionem sanam, uel insalubrem, aut neutralem: illa uerò quæ significant præsentem statũ, uel dispositionem appellãtur signa diagnostica præsentis status cognitiua, ac declaratiua: quæ præteritam indicant dispositionem, ea nuncupantur rememoratiua. At quæ prænuntiant dispositionem futuram, illa uocantur prognostica, prænunciatiua. Hæc omnia habuistis in tabula nostra uniuersali: primum ibi agere inceperamus de signis salubribus præsentem statum indicantibus; de his quidem in primis dicebamus, adhuc methodum uniuersalem dedimus, & si uultis

Gal.

Gal.habere comitem in huiuſmodi ſignis, etiam legatis hunc librum, & primum de elementis, primum, & ſecundum de temperaturis, & de facultatibus naturalibus, & etiam librum an animi mores &c. In his habetis omnia, quæ ſuper hunc ſecundum tradidimus: & in tabulis, quoad primam partem ſignorum ſalubriũ. de præſenti diſpoſitione nihil amplius: ut per ordinem procedamus circa hoc primum debetis notare unum, quod eſt ualde commune omnibus ſignis præteritis, & futuris ſalubritatem indicantibus præſentem, aut futuram. Nam ea ſigna huiuſmodi indicantia, uel ſunt in corpore ſalubri, uel inſalubri, uel in neutro: & hæc tria ſunt anagnoſtica, & prognoſtica, quemadmodum Gal. in primo prognoſticorum dicit cum Hippocrate, quod maxime confert habere ſigna, per quæ ſit poßibile habere diſpoſitionem præteritam ægri, etiam eſt ad maximam medici gloriam, & ad ſummum eius honorem. hoc ideo ad medici maximum honorem, cum multa in ægro præterita rememorare ſciat: quæ non antea nouerit. præterea multum lucrantur, & tandem Gal. loco citato nihil magis facere ad medicum, quam ſcire rememorare præterita ipſi ægro, & aſtantibus: nam & hoc etiam facit ad philoſophiam. Medicus itaque debet habere artem, qua poßit per ſigna deuenire in cognitionem præteritæ diſpoſitionis: unde dicimus, quod ſigna ſalubria de præterita, & futura diſpoſitione, ſiue in corpore ſalubri, uel ægro, uel neutro ſunt communia ob id: ſed à quibus modo fontibus

incipiemus attendere hæc signa? Dico hanc artem in habendis his esse satis facilem, à quibus inquam fontibus sumuntur? ab iisdem, à quibus signa præsentis dispositionis habita sunt; & sunt duæ ab actionibus, & passionibus. sed qua uia procedemus ad hæc, ut acquiramus futuram, uel præteritam sanitatem, uel dispositionem? dico quod prius cognoscere oportet sanitatis uestigia, quæ nunc adest, si uultis habere indicia de præterita, & futura; ex uestigiis derelictis à sanitate in corpore cognoscetis ibi salubritatem fuisse, non tamen esse: & cognoscetis qualis fuerit ipsa sanitas ibi. Audiuistis, quod ibi locuti sumus de actionibus naturalibus generatiuis, & de nutritiuis, quemadmodum actionum naturalium quædam sunt generatiuæ, quædam nutritiuæ: generatiuæ semper sunt in suo subiecto, in quo sunt eædem, à quo principio productæ fuerint: & si etiam mutentur corporis dispositiones siue enim sanus sit, siue æger homo, semper hæ generatiuæ à principio remanent eædem, ut à principio genitæ fuerint uenæ amplæ, pili multi, musculi magni, arteriæ sic, et aliæ huiusmodi: talia nunquam mutantur, & si mutetur corporis dispositio, quia facta sunt à principio ab ipsa uirtute generatiua. ubi modo quis fuerit affectus aliquo morbo, & uolueritis uos cognoscere suam sanitatem præteritã adhũc lapsum cognoscendũ in tali uiro, quo modo inciderit in ipsum, opus est, ut distinguatis, quænam sint signa propria præteritæ sanitatis, & quæ propria signa præsentis dispositionis: sed quomodo cognoscenda

gnoſcenda ſunt? uideatis tunc rectè, quænam ſigna produxit uirtus generatiua à principio generationis, ut ſi uenæ fuerint amplæ, uel anguſtæ. Nam ſi anguſtæ; tunc erit indicium hepatis frigidi. ſic ad cognoſcendum cor, an calidum uel frigidum ſit, uideatis an thorax ſit amplus, uel ſtrictus, an breuis? ſi amplus, cor erit calidum: ſin alioquin, indicatur de cordis frigiditate. ſic etiam pilos conſiderare debetis, an pauci, an multi? & arteriæ magnæ. ſi ſit muſculoſus necne? uidiſtis enim ubi loquebamur de ſignis ſalubribus, quod etiam temperatura immutatur, & humores, & ſicut uariantur humores, pariter ſequuntur colores proprij in cute talis, uel talis humiditatis dominantis. quare oportet, ut cognoſcatis præteritam diſpoſitionem, uel ſanitatem, quænam fuerit. ſi uultis bene dignoſcere præſentem diſpoſitionem, uel ſanitatem, quænam fuerit, & eam metiri. prætereà ad hoc ſunt cognoſcendi mores, conſuetudo, quæ habet indicare de proxima ſanitate. Nam mores ſequuntur temperaturam corporis, quoad mores, & ſi mores facilè non immutantur ad habendam cerebri temperaturam uidete, an fuerit ingenioſus, an non? & quid in præſentia poſteà ſit, an promptus, & uegetus in ſenſibus, an fuerit ſegnis, & tardus, ac obtuſus: & ſic his medijs facilè habebitis cerebri temperaturam, quæ fuerit, & quæ ſit hic diſcurrere per uirtutes uitales oportet, an audax iracundus, & conſtans. & quid in his anteà fuerit, ſic inquirite in naturalibus uirtutibus, quomodo ſe habeant,

beant, & habuerint. ex his igitur poteritis habere tẽperaturam membrorum principalium. prætereà ualde utile erit quoque si interrogabitis ægros, uel astante de præteritis: & hoc quidem non est difficilè. hæc enim nõ docentur hic, sed in praxi. & ideo talia huiusmodi melius poteritis quærere ex uobis, & sic magna utilitas sequitur ipsum medicum habitis præteritis, quia per ea poterit exquisitè cognoscere dispositionẽ præsentem. præter maximam utilitatem eritis in maxima existimatione apud omnes; & hæc de his sufficiant. Hæc nanque est quædam regula omnino habenda ad cognoscendas præteritas dispositiones, & præsentem sanitatem in corpore aliquo, uel neutro, uel ægro. in præsentia habetis etiam artem, & modum, quo habere ualetis signa in corpore neutro, uel ægro, de futura sanitate. à quibus fontibus sumuntur hæc signa? ab actionibus, & passionibus tantum. Videamus quomodo uerum sit? Declaro hoc, sit aliquod corpus ægrum, uel neutrum: sumatis ægrum. uultis uidere utrum poßit corpus curari, & si potest quando, & quomodo debeatis ipsum curare, quid considerabitis in hoc corpore? Notabitis actiones, & paßiones totius, & primum ab actionibus: ab animalibus autem omnia, quomodo æger se habeat circa illas, nunquid hæ actiones sint prorsus ablatæ? nunquid diminutæ, an corruptæ? nunquid peius se habuerint, quàm nunc uel melius. an num læsæ sint in toto, uel in parte? quia si in toto omnes erunt læsæ: si in parte, ergo aliquæ

erunt

erunt læsæ, aliæ non, & an debeant tendere ad sanitatem an non? & ad melius, uel peius, uel sunt ablatæ, uel diminutæ, uel corruptæ. uel si prius deterius se habeant, uel melius, & sic in uirtutibus animalibus debetis procedere, in quibus nihil aliud potestis cognoscere, quam quod diximus. sed in uitalibus longe melior, & dilucidior fit earum cognitio. In naturalibus fit dilucidißima earum notitia, & sic dantur tres gradus, ex quibus sumitur indicium utrum sit futura sanitas, necne? In animalibus actionibus tantum est uidere, an sit futura sanitas necne? per hoc quod uidebimus, an peius uel melius se habuerint, quam anteà. At in uitalibus de hoc est longè clarior methodus, quam in animalibus. In his oportet uidere pulsus, an magnitudo pulsus sit maior, quam fuerit prius: & sic de uelocitate, de frequentia; quoniã si fuerit pulsus magnus, uelox, frequens tunc indicabit futuram sanitatem: si non adest contrà; & sic ratione pulsus potestis uidere an sit futura sanitas necne? quia si pulsus erit oppositus iam dicto, tunc non sanabitur æger. circa naturales actiones clarißima habetur notitia, circa quas uersantur medici, quoniam faciliores. ostendebamus enim in præcedentibus has actiones non apparere ex se, nisi per suas operationes, suosq; effectus, nimirum excrementa, à quibus melius sumuntur indicationes, & signa prognostica de futura sanitate, uel morte. isti autem affectus actionum naturalium, qui sunt excrementa, & qualitates mutatæ, quæ sunt ab actione

naturali generatiua, quid indicant? primum excrementa indicant bonam, uel malam concoctionem in corpore, dum uidemus excrementa accedere ad ſuam ſpeciem naturalem, & bonam diſpoſitionem, ut ſi uideamus feces per ſeceſſum, & ſudorem, & per urinas, & debito tẽpore fieri, & in debita quantitate, & qualitate, & in bona ſubſtantia & in reliquis non immutatæ ab aliquo, tunc ſignificant futuram ſalubritatem: per hæc enim ſigna cognoſcuntur naturales actiones, quæ quidem habentur ab excrementis, nobis naturalem demonſtrantibus actionem, quænam ſit, & quomodo ſe habeat. ab actionibus ergo naturalibus per ſuos effectus ſumuntur ſigna futuræ ſanitatis, uel mortis. præterea per qualitates mutatas cognoſcimus, an ſit futura ſanitas in ægro, an non? ut calore, mollitie, duritie, lenitate, aſperitate, caliditate, frigiditate, & reliquis qualitatibus, quæ habent indicare ſupra corpus ſecundum uariationem earum. Nam ſi fuerit corpus ualde feruens, dum eſt ægrũ, fiet ſanitas in eo: bonum enim hoc ſignum eſt, & dicit futuram ſanitatem. ubi uerò nimis durum fuerit, & fiat molle, tunc erit bonum ſiguum de futura ſanitate, & ſic de cæteris dicendum, quæ in melius mutantur. dum uerò hæc in peius, tunc ſignum in ægro de futura morte, non ſanitate: ſic idem dicendum eſt de excrementis, & ſic ſigna huiuſmodi à naturalibus actionibus ſunt lucidiſſima ad cognoſcendam mortem, uel futuram ſanitatem. & quæ à uitalibus etiam ſumuntur ualde clara. circa paſ-

ſiones

ſiones modo dico, quod ſemper debetis conſiderare eo modo, quo de actionibus: ſi enim primo uultis habere à paßionibus, an æger liberabitur, uel non, primum conſideretis paßiones animales cerebri, quæ ſunt ſomnus, & uigilia; & ſi æger diu uigilauerit, poſteà dormiat, tunc illud erit bonum ſignum, quod liberabitur. ſi autem fiet oppoſitum, illud erit malum, & peribit, & ſic ab his paßionibus poſſunt ſigna ſumi de ſanitate futura, uel morte in ægro. Deinde à paßionibus uitalibus cordis eadem indicia ſumi poſſunt. Nam ſi fuerit æger, qui incipiat diffidere, & timere, etiam uiros omnes, tunc eſt malum ſignum: quoniam timor naſcitur ab aliqua mala diſpoſitione occulta in ipſo ægro. Ideo tunc medicus debet timere, ubi in ægro deperdita eſt confidentia. ſic ſi æger amiſerit pudorem, quem prius habebat, & ſit impudens, & oſtendat pudibunda, non poteſt aliquo modo ſaluari. & ego neminem uidi amiſſo pudore ſaluari, & liberari: ideo hoc eſt peßimum ſignum. ubi autem in ætate æger fuerit conſtans, & maneat, illud erit bonum ſignum: & ſic de iracundia. ſi autem ſit per oppoſitum, indicabitur oppoſitum: hæc de cordis paßionibus. Quantum ad tertium principium, de eius affectibus, uel paßionibus: quando uidetis aliquem ægrum inclinari ad uoluptatem, tunc illud erit bonum indicium, & ſanabitur. deinde quoad aliud, ad affectus uětriculi, ſi æger fuerit ſine appetitu; & cum magna ſiti, deinde tunc non ſitiat, ſed appetat, tunc illud erit bonũ indicium: contrà uerò eſt malum.

malũ.uidetis nunc quonã modo, ab accidentibus huius modi ſumantur talia ægri indicia in peius,uel melius ſit ferè ſuus ſtatus. quæ ſigna ſunt uel ſanitatis,uel futuræ mortis.& ſic uos Gal.Docet ſumere ſigna,quæ ſemper uerſantur circa duos fontes circa quos debetis uerſari in tota huiuſmodi arte:non enim poteſt medicus ſumere ab alio ipſa ſigna. quare uidetis actiones,& paßiones eſſe fontes omnium ſignorum,quæ indicant præteritam ſanitatem, uel futuram hoc modo: & de his ſatis. ſi modò uultis habere hæc dicta per methodum, uideatis tres libros de prognoſticis, & duos primos libros de criſi,& libros de diebus criticis. ſed unum hic notandum, quod omiſeram quomodo ſe habeant dies in actionibus, & paßionibus; quæ omnia in libro allegato habetis, & ſic uidetis, quomodo ex hac methodo ſigna habere poteſtis, ut cognoſcatis, quomodo corpus ægri tendit ad ſanitatem,uel ad ſalubritatem;quibus habitis facilis erit ingreſſus ad libros iam dictos, quoniam ſemper habebitis hæc omnia fixa in mentibus ueſtris: & hæc de ſignis indicantibus præteritam, & futuram ſanitatem. agamus modo de ſignis indicantibus neutram diſpoſitionem,quæ triplex eſt,uel eſt prima neutralitas per abnegationem utriuſque extremi,ut uerbi gratia cum quiſpiam eſt modò ſalubris,modò æger : ubi eſt tale corpus,dicitur modò ſalubre,modò inſalubre. Alia eſt neutralitas,quæ non eſt in toto corpore,ſed in aliquo membro, ut quod in uno membro ſit ſanitas, in

alio uerò non:uel dicitur neutralitas, quando quis in aliquo tẽpore habet neutralitatem, in alio ſanitatem: de his duobus poſtremis modis in præſentia ſermonem non habebimus, quia hic non faciunt ad rem noſtram, & tantum de primo dicemus, ad quem alij duo reducuntur modi. De primo ergo neutralitatis modo aggrediar: quando eſt dubium, non poſſumus cognoſcere, ſi tale corpus ſit ſanum, uel egrum: quodcunque ſit dicemus tantum ſigna indicantia præſentem neutralitatem: poſteà de futura, & de præterita non dicemus, quæ omnia eſſent ſuperflua. nam habita præſenti neutralitate, habebitis etiam alias duas. erimus autem breues in his: ſed qua arte procedemus? incipiemus ab iiſdem fontibus, ut ſuprà, cum actiones ſint in triplici differentia: aliæ enim animales &c. quæ non immutantur: deinde ſunt & qualitates, ut calor, dirities &c. quæ non immutantur: & ſi omnia fuerint commutata in homine, tamen actiones. & qualitates non immutantur, ſed eædem manent: non enim impediuntur ita, ut non poßint agere; ſed adhuc uincant, & tamen tale corpus eſt immutatum, quòd non decumbit adhuc: tunc cognitio iſta eſt obſcura, cùm non adhuc æger ſit, tamen eſt immutatum corpus: tunc iudicetis hanc eſſe neutram diſpoſitionẽ in corpore. & quod dico de actionibus, idẽ & de paßionibus omnibus trium uirtutum &c. uidelicet de animalibus, ut de ſomno, & uigilia de uitalibus ut ira, & conſtantia animi, de mutatione pulſus; & ſic de naturalibus; in his non immorabor; uideatis

uideatis quomodo ſint cognoſcēdæ inſalubritates tam præſentes, quam futuræ: & hoc eſt maximè artificioſum, quæ omnia ſunt habenda. primum enim docebimus, quomodo cognoſci poßit ægritudo præſens: deinde docebimus de futura. Dico ſigna indicantia ſalubritatem, uel ægritudinem præſentem hoc modo ſe habent, quod quædam horum indicant morbum præſentem, alia uerò locum affectum; ad quæ duo capita reducuntur omnia ſigna indicantia inſalubritatem præſentem, uel eſſentiā eius. ſigna quæ indicant naturam, uel eſſentiam, uel rationem formalem morbi, ut febris, uel eryſipelatis, uel indicant morbi malitiam, uel bonitatem eius, uel 3. indicant temperaturam morbi. Quare ſigna indicant morbum, aut eius tempora principium, augmentum, ſtatum, & declinationē: circa enim hæc tria uerſari debetis in morbis: dicebamus enim primum aliqua indicare ipſum affectum morbum, alia uerò locum affectum, qui locus ſit affectus, oportet omnia hæc cum neceſſaria ſint, recitare ſæpe. Hac diuiſione præmiſſa, quoniam aliqua indicant morbum ipſum, & horum ſignorum ſalubriū &c. De ſecundo autem membro, de indicantibus locum affectum: aut enim indicant extrinſecum, & patentem; aut locum intrinſecum, & latentem. Iam ſunt membra huius diuiſionis ſufficienter diuiſa, uideamus ſigillatim & primo membra de ſignis, quæ indicant eſſentiam morbi. Dico quod morbus omnis eſt in triplici differentia, aut fit in temperatura, aut in compoſitione, aut in ſolutione continui.

nui. Videamus de primo, de ſignis inſalubribus indicantibus malam temperaturam. nam una intemperies debet eſſe ſimplex, & ſine materia: alia uerò cum materia: ſimplex eſt ſine materia in loco, ſed intemperies ibi eſt, uel quia locus ſit rarior factus, uel denſior, non quod ibi ſit materia; uel in membro eſt intemperies cum materia, quæ habeat corrumpere locum, ita ut membri temperies corrumpatur, & egrotet; non quod ex ſe ſit ægrum membrum in compoſitione; ſed quia impediatur ab operationibus ſuis, & actionibus ſolitis. ſic enim his duobus modis poteſt eſſe intemperies eſſentialiter in membro, uel abſque materia, uel cum materia. ergo poteſt intemperies aut ſimplex, aut compoſita; & ita uidetis quomodo in temperatura membri poßit eſſe uitium. ſed quomodo, & qua arte, quibus ue ſignis poterimus cognoſcere malam temperaturam? Vnde ſumentur hæc ſigna? Dico procedendum eſſe ſemper ab actionibus, & paßionibus, non ab alijs fontibus. ſed in hoc tantum differunt, quia modo actiones, & paßiones ſunt naturales, modo neutrales, modo ægræ & uitiatæ. ſed nos hic conſideremus, quemadmodum hæ actiones ſunt ſanæ, non ut ægræ: quia ſi eſſent uitiatæ, tunc non eſſent ſalubres. iſto modo temperatura mala, quæ per ſua ſigna cognoſenda eſt, uel eſt in toto, uel in parte: ſed hoc nihil refert, quia ſiue ſit in toto, ſiue in uno membro, eadem ratio eſt ſine affluxu materiæ. Ideo non eſt multiplicanda iſta differentia ulterius ſiue in toto, ſiue in par

 te:

te: sed quonam modo cognoscetis talem temperaturam per hæc signa? Gal.tradidit hæc signa, sed dum dicit hoc, confundit multa, quæ signa tantum indicant de temperatura sine affluxu materiæ, ubi habentur, & ediscuntur huiusmodi signa à sciētia generali; sed non omnino rectè, quia confusus est. ubi tantum fuerit intemperies calida à membro, tunc suæ actiones corrūpuntur. & notate, quod unaquæque actio tripliciter potest deficere: aut enim diminuitur, aut corrumpitur, aut aufertur: sed quando corrumpitur ipsa actio? quando aliter agit, quam agere conueniat; tunc quidem est corrupta, quia non agit, sicuti debet: sed operatur aliquando, quando debeat, ut uerbi gratia, si ego, qui modo legere debeo, dicerem, quæ non faciunt ad rem nostram, & absurda aliqua, tunc enimuerò esset mea actio legendi corrupta: quia & si agat, non tamen ut decet. sed quæ sunt actiones deminutæ. Dico actiones diminutas quidem agere, sed imperfectè operari: quia non possunt ita agere, ut necesse est nō complere, quēadmodum si legerem hodie mediam hanc lectionem. actiones autem ablatæ sunt, quoniam actiones nihil prorsus agunt. Aut ergò aufertur actio, uel diminuitur, uel corrumpitur: prout autē actiones hæ se habent triplici modo, possunt etiam uariari. dicimus ergo cum Gal. corrumpi actiones, ubi fuerit hæc intemperies calida in membro. notetis autem semper hoc esse uerum in temperatura sine materia: nam in temperatura cum materia non semper uerum fit, quod

dixi-

diximus, ut in temperatura sine materia, ubi talis intemperies in membro sine materia, & sit calida, tunc actio membri corrumpitur, & hoc est semper uerum, quoniam Gale. non sic distinguit. & circa hæc plurimum, & diu fui dubius, & anxius, ut inuenirem lucem huius rei. Dico igitur intemperaturam existentem calidam absque materia tunc corrumpere actiones eius membri, in quo est, quando aliter operatur, quam debeat: quemadmodum si cerebrum patiatur talem intemperiem calidam sine materia, tunc cerebri actio corrumpitur: quia non recte discurrit, sed fit delirium. sic de uentriculo dicendum, quod existente intemperie calida in eo sine materia non recte concoquit tunc; sed adurit: sic in corde dicatur; isti sunt iracundi, & demoniaci, & terribiles: pariter si talis intemperies fuerit in testiculis, tunc isti cum uident puellas, uolunt eas ui superare. Quare dum hæc intemperies calida sine materia est in aliquo membro, habet corrumpere actiones eius membri; & sic ubi actiones in membro corrumpuntur, ibi inest caliditas præter naturam in temperatura absque materia; & iste est terminus diuidens membrum à sanitate: quoniam impediuntur actiones à sua operatione; quia corrumpuntur. sic incipiunt quidem agere, sed non complent, & non attingunt suum finem, tunc dicatis illud membrum esse frigidum, & illud membrum habere intemperaturam frigidam in gradu sic magno, ut ualeat diminuere actiones eius membri cum ea frigiditate aduentitia. frigi-

ditas enim ubi potens, habet diminuere. si uerò frigiditas erit maxima, tunc auferentur actiones, & non tantum diminuentur, quemadmodum in uentriculo solet accidere: qui si infrigidetur, tunc non potest bene concoquere; & si sit in eo intensißima frigiditas, tunc aufertur concoctio ei. sic si cerebrum infrigidetur, tunc fiunt stupidi, & cacochymi propter nimiam frigiditatem: quod si sic uerum sit, nullam rem facilius est cognoscere, quam has intemperies: quoniam ubi fuerit caliditas uehemens in temperatura sine materia, tunc corrumpuntur actiones eius mẽbri. diminuuntur autẽ, uel auferuntur actiones eius membri: diminuuntur, quando in membro aduenit intemperies frigidißima sine materia; & hoc est semper uerum. At ubi fuerit intemperies in membro per affluxum materiæ, non semper hoc est uerum, quod à caliditate corrumpantur, & à frigiditate semper aut diminuantur, aut auferantur actiones. quando autem intemperies est per affluxum materiæ in membro, hic affluxus potest lædere membrum dupliciter aut in complexione, ut quando deueniat sic materia humida, ut generet & faciat tumorem, ita ut non tantum impediat membrum, & eius operationes quoad instrumentum; sed quoad temperaturam. est enim adeò mala temperies, ut faciat dolorem, & impediat operationes eius instrumenti, ac non tantum impediat temparaturam, ut similare est illud membrum, sed etiam ut organicum, & instrumentale, & sic de his modis materiæ afflu-

xus potest lædere operationes, aut tantũ lædit ipsum membrum in operationibus quoad temperaturam, aut quoad instrumentũ semper lædendo operationes eius. si modo primo impediat membrum, prout est similare, si impedit temperaturam eius lædendo operationes, tunc eadem ratio, & eadem regula: quando membrum læditur ab intẽperie sine affluxu materiæ. quod si fuerit calida intemperies, tunc corrumpit actiones: si frigida, diminuit, aut aufert: si enim materia, quæ fluit ad membrum, ut ad brachium, uel manum est frigida, tunc impedit actiones diminuendo eas. Nam manus est diminuta operatio', aut forte est ablata; quod manus nihil potest moueri: si tantum est diminuta manus operatio, signum est materiam frigidam illam non esse plurimam, sed paucam. si sit materia multa, quæ fluit, uel fluxa est, tunc omnino erit impedita manus, uel aliud simile membrum. quare secundum paruitatem, & multitudinem materiæ frigidæ fluxæ ad membrum, aut diminuuntur eius operationes, aut auferuntur. ubi ergo materia frigida fluit ad mẽbrum, secundum gradum suum impedit actiones eius membri naturales, uel diminuendo, uel auferendo quoad temperaturam, & ut est similare membrum ipsum. At modò si materia, quæ defluit ad membrum fuerit calida, tunc non diminuint, nec aufert actiones, sed eas corrumpit: & hoc uerum est. sed notate bene uerum esse, si materia, quæ fluit, est calida, uel frigida, eam facere ita, uel ita operari contra actiones membri naturales. sed de quali-

litatibus paßiuis quid dicemus, si materia fluens ad mēbrum sit sicca, uel humida? Gale. quidem de his dicit in uirtute: dicimus autem si tantum sit siccitas in materia fluenti, eam non diminuere operationes; sed sola tantum exiccatur: at si sit sola humiditas, semper lædit operationes, & impedit. si uerò siccitas sit adiuncta cum aliqua actiuarum, uel cum frigiditate, tunc bene siccitas ipsa impedit actiones; quoniam exiccatur membrum, & non potest nutriri: si iuncta sit cum caliditate, tunc actiones corrumpuntur; quia resolutio fit partium subtilium, & aduruntur: non enim tunc nutritur membrum, ut debet. dixi alias omne membrum secundum suam substantiam, & temperaturam debere nutriri eo modo: sed dum sit siccum, tunc non bene nutritur. ubi ergo est materia sicca cū caliditate fluxa, tunc nō naturaliter potest nutriri membrum, sicuti oportet propter adustionem: unde in his solet fieri tabes. si uero iuncta sit siccitas cum frigiditate, tunc non potest nutriri membrum, quia nō concoquit: unde etiam tabes fit in eo. & ideo potest tabes dupliciter contingere, una à caliditate cum siccitate in membro, alia à siccitate simul cum frigiditate. Quæ autem fit cum siccitate, & caliditate dicitur hectica, & fit in iuuenibus: quæ uerò à frigiditate, & siccitate dicitur etiam ea hectica, & fit in senibus; & dicitur hectica senectutis.

Vbi autem uolumus inuenire aliqua signa, semper debemus recurrere ad illos fontes, ad actiones corporis, & paßiones: nullum enim est signum, quod oriatur

tur ab alijs fontibus, nisi ab his duobus: agendo nanque de mala temperatura simplici ostendebamus, quomodo tēperatura simplex sine materia sumitur ab actionibus, & pasionibus læsis, & uitiatis: ac dicebamus actiones posse tripliciter à suo esse deficere duabus de causis: uel enim poterant corrumpi, uel diminui, uel auferri. unde si erant corruptæ, tunc erat indicium de temperatura calida, in membro sine materia. si autem erant diminutæ, hoc erat ab intemperatura frigida. simili quoque rationis modo, si erant ablatæ, frigida intemperies simplex erat causa læsionis; & sic ostendimus quomodo actiones poßint esse corruptæ, aut diminutæ, aut ablatæ; quod idem est dicendum de paßionibus, ut de actionibus; quarum paßionum aliæ sunt in corpore propriæ; aliæ cõmunes, quæ propriæ sunt uniuscuiusque membri, ut cerebri paßiones sunt somnus, & uigilia; cordis uerò est constantia animi, timiditas, ira: uentriculi fames, & sitis: hepatis uoluptas, appetitus: testiculorum uoluptas ad Venerem, uel appetitus; hæ sunt particulares paßiones, aut huius, aut illius membri. paßiones modo communes, & uniuersales sunt ut dolor, uel delirium, totius solutio continui dolor. dicebamus autem suprà quemadmodum actiones læsæ non tantum læduntur à temperie calida, uel frigida, sed etiam à causa calida, uel frigida. quare non tantum actiones diminutæ, uel ablatæ indicant caliditatem; & corruptæ dicunt caliditatem in temperie sine materia, sed etiam paßiones

immutantur ab ijſdem cauſis.nam paſsio cerebri, quæ appellatur ſomnus, dicit frigiditatem in membro, in quo eſt,in mala temperatura frigida, ſicut per oppoſitum nimiæ uigiliæ, quæ ſunt paſsio cerebri, quando ſunt corruptæ,oriuntur à nimia caliditate.Nam nimiæ uigiliæ dicuntur potius inſomnietates; quoniam uigilia dicitur paſsio naturalis,quæ nobis indicat bonã eſſe cerebri temperaturam.ſi autem erit nimia,non eſt naturalis;quia eſt ab intemperie,& dicitur inſomnietas, ſicut ſomnum dicimus eſſe ſtuporem, qui fit à frigiditate nimia in temperatura. dico omnia eò, quia debita frigiditas, & naturalis facit ſomnum naturalem:humiditas uerò potius,quàm frigiditas facit ſtuporem.ut ergo caliditas habet parere ſomneitatem; ſic ſtupor habet fieri à nimia frigiditate. Idemq; dicatis eſſe in omnibus alijs membris. Nam frigiditas in uentriculo gignit famem, & expellit ſitim: caliditas uerò in eo facit oppoſitum,incitat ſitim,famem uerò tollit:caliditas in corde facit audaciam, & animi conſtantiam.ſi uerò ſit cor frigidum, facit timiditatem; ſic habetis de paſsionibus proprijs, ut de actionibus, quod caliditas habet corrumpere paſsiones proprias naturales; frigiditas eas diminuit. quod autem dictum eſt de proprijs paſsionibus, idem dicendum de paſsionibus communibus;ut de ſtupore,de dolore:ubi enim fuerit caliditas in temperatura nimia, dolor augebitur, & fiet acutiſsimus:ſi intẽperies erit ualde frigida,tunc obtunditur dolor,& fit ſtupor:& ſic regula erit eadem tã

in partibus, quam in toto. Quare uidistis iam quomodo caliditas corrumpit, frigiditas uerò diminuit, uel aufert tam ipsas actiones, quã paßiones siue proprias, siue communes: de paßiuis etiam diximus, quod siccitas per se non destruit actiones, sed bene humiditas sola potest lædere eas, ut si siccitas sit iuncta caliditati, tunc caliditas redditur acrior se ipsa; quia acuitur ab ipsa siccitate; & tunc corrumpuntur ipsæ actiones: quoniã à paßiuis augentur actiuæ. unde tunc fiet maior corruptio, dum est cum caliditate, quam si caliditas sola sit, uel iuncta cum humiditate. unde patet quòd humiditas iuncta qualitatibus actiuis, siue caliditati, siue frigiditati habet tunc diminuere actiones. si siccitas caliditati iungatur, augentur paßiones. Vnde qui sunt multum calidi, & sicci hi patiuntur maiores paßiones, quam faciunt calidi & humidi temperatura. si uerò siccitas est iuncta frigiditati, ut dictum est, tunc actiones magis diminuuntur, quam si sola frigiditas esset: quoniam siccitas cum frigiditate iuncta habet maiorem uim, quam si frigiditas sola esset, & maior quoque est, quam si esset frigiditas ipsa iuncta humiditati. Dicet quis contrà, imò frigiditas inuenta cum humiditate est maior, quam cum aliqua altera commistione; quoniam aqua est primum frigidorum; quæ tamen aqua est frigida, & humida, non quod aqua per se debeat esse frigidorum prima; sed ratione humiditatis adiunctæ. ergo humiditas iuncta frigiditati uidetur magis ipsam frigiditatem acuere, quam siccitas faciat iun-

cta

cta frigiditati. Ad hoc dico eos, qui dicunt de mente Arist. aquam esse primum frigidorum elementorum, decipi, eò quia Arist. non sic dicit, quēadmodum alias demonstraui: sed aqua est primum humidorum, non frigidorum: nam terra est primum frigidorum. Humiditas enim facit aerem conuerti in aquam, dum adiungitur ipsi humiditati. frigiditas autem iuncta frigiditati facit terram: & frigiditas iuncta humiditati facit aquā esse aquam ratione humiditatis; humiditas uerò iuncta caliditati facit aerem. & patet hoc, quoniam si tollatur humiditas, & adhibeatur loco eius siccitas ipsi caliditati, tunc fit ignis. per frigiditatem ergo adiunctam humiditati aqua est aqua. Aqua ergo primum humidorum. quod autem aqua non sit primum frigidorum, notate: non enim est dubium, quod si aqua esset primū frigidorum, non posset magis infrigidari: tamen accidit, ut magis infrigidetur, dum fit glacies, uel nix, quæ sunt frigidiora, quam aqua. Ideo aqua non est primum frigidorum. sicut igni non potest addi caliditas aliqua (nam calidorum ignis est primum) sic in niue, & glacie est maior frigiditas, quam in aqua. unde bene dicebat Alexander, quod glacies est media inter aquam, & terram: sicut & aqua calefacta est media inter ignem & aquam: non enim potest esse, quod fiat aqua ex glacie; quia in aqua est maior frigiditas, quam in glacie: sicuti ex ipsa glacie potest fieri terra; quoniam aqua fit terrestris per congelationem. & ideo glacies est longè frigidior, quam aqua, & consequenter terra

ra est frigidior & aqua ipsa, & glacie. ac nullus locus est magis infimus, quam locus terræ, qui appellatur centrum; ad centrum tendit terra; sicuti caliditas, quæ est in loco supremo, tendit ad circumferentiam ignis. Dicimus itaque terram esse primum frigidorum, non autem aquam. unde instantia illorum contra nos nulla erit, quod humiditas iuncta frigiditati sit maior, quam si iuncta sit siccitati. Verùm dicimus oppositum, quod frigiditas iuncta humiditati est maior, & iuncta siccitati est minor. prætereà ad paßiones, & affectus uidetur ratio manifesta pro nobis, quòd humiditas iuncta siccitati est maior. Nam sumatis affectus proprios cerebri, somnum, & uigiliam: diximus supra stuporem causari à frigiditate in cerebro excedente; adhibeatis modo ipsi frigiditati in cerebro siccitatem in uno, & in alio consimile adhibeatis humiditati, uidebitis quæ sit potentior harum intemperierum in cerebro, & peior in processu breui temporis. Nam qui habent frigiditatem cum siccitate in cerebro, primo die non fient stupidi, sed tanquam lapides in motu, & sine sensibus: nõ enim mouentur, & sunt congelati, & κακόχυμοι. At si in cerebro infigatur frigiditas humiditati, tunc non fiunt, ut lapides, sed lethargici; & stupescunt. Nam aliquo modo hi mouentur, & non sunt, ut congelati, quemadmodum fiunt frigidi & sicci in cerebro, quales cacochymi lethargici. ergo sunt minus læsi, & habent actiones animales non sic læsas, quia fiunt à frigiditate, & humiditate in cerebro. cacochymi

cochymi uerò à frigiditate, & ſiccitate, & ſunt magis læſi. & ideo frigiditas cum ſiccitate eſt maior, & uehemens: & ideo ſiccitas cum actiuis qualitatibus iuncta ſemper eas ualde acuit. At humiditas iuncta cum actiuis ſemper eas obtundit, ſiue ſit cum caliditate, ſiue cum frigiditate iuncta. patet ideo de coniunctione ſiccitatis ad caliditatem, quod ſemper tunc acuitur caliditas illa. ſi modo humiditas iungatur caliditati, eam caliditatem obtundit, & comprimit. ſi humiditas uerò iungatur frigiditati, frigiditas fit maior, quam ſola, ut dictum eſt; & ſi ſiccitas ſit iuncta cum frigiditate, adhuc fit maior, quam dicta omnia. Notate Gal. in ſecundo de temperamentis, ubi dicit eos, qui ſunt frigidi & ſicci temperatura, naturaliter eſſe uegetos, boni ingenij, beneq; operari, licet non fortiter agant, bene ſunt morati, eorum operationes ſunt diminutæ aliquo modo, non tamen bene; ſi ſunt frigidi, & humidi, ſemper torpeſcunt, dum ſunt præternaturales; atque frigidi, & ſicci præternaturam ſunt ut lapides, & ueluti aſini, ut & cacochymi. quare in frigidis & ſiccis præter naturam in temperatura deficiunt omnes operationes, & hi ſunt melancholici; ſed frigidi & humidi ſunt, ut fatui, & ſtupidi. Intemperies ergo hæc cognoſcitur, quæ eſt ſine materia, & actionibus, & paßionibus, quæ intemperatura facit, & cauſat morbum. ubi autem eſt intemperies hæc calida, læditur à calidis, iuuatur autem à frigidis. ſi uerò ſit intemperies hæc frigida, læditur à frigidis, ſed iuuatur à calidis, & ſic de

alijs dicendum, ut de ſicca, quæ iuuatur ab humido, & læditur à ſiccis: & hæc regula, uel lex ſumitur à paßionibus: quæ quidem paßiones, ut ſupra audiuiſtis, ſunt duplices: aliæ intrinſecæ, aliæ extrinſecæ, & ſunt ſex res non naturales, ut cibus potus: ſomnus & uigilia, exercitium, & quies. intrinſecæ ſunt, ut dolor uehementißimus, uertigo, ſitis in uentriculo, & fames; hæc ſatis de ſignis indicantibus intemperiē abſque materia. Audiatis modo de temperatura cum fluxu materiæ. quibus nā ſignis cognoſci poteſt iſta? Dico ab eiſdem fontibus de hac ſumi indicia, ut de alijs, ab actionibus & paßionibus: ſi enim talis intemperatura cum materia fuerit in membris, non ut organicis, ſed ut ſimilaribus, in his eadem eſt ratio, quemadmodum dictum fuit de temperatura ſine materia frigida. ſi erit talis intemperies diminuet actiones membri; ſi calida, corrumpet eas. ſi autem intemperies iſta eſt cum afluxu materiæ, & fuerit in membro organico, aliter de ipſa decendum eſt. itaque notate, quod materia talis, uel temperatura ac cum materia exiſtente in membro organico impedit compoſitiones; compoſitio autem in quo conſiſtit? Dico ſi membrum ſit talis figuræ, ut oportet, cum tali ſuperficie uel aſpera, uel leni, cum debitis meatibus, & optimis, uel naturalibus cauitatibus, quæ omnia recte ſe habere debent: oportet enim quod ſint debitæ uiæ pro alimento ſui membri: & pori nō ſint obſtructi. præterea cauitates oportet eſſe condecentes, & gibboſitates conuenientes in ipſo

mem-

membro.secũdum ergo hæc quatuor requisita oportet membrum se habere, si debet esse sanum in corpore secundum figuram, superficiem, meatus, & cauitatem. Quando uerò materia fluxerit, ita ut obstruat, & impediat aliquod, horum tum est impedimentum membri organici: nam erit in eo materia aduentitia, & nõ requisita, potest etiam magnitudo esse læsa, & mutata; quando sit membrum luxatum, & tunc impeditur, ut sit nimis crassus, hoc est uitium in materia: quoniam adest pars illa, quæ non debet adesse. quando autem fluxerit materia in membro, ut similare est, non ut organicum, tunc impeditur membri substantia tantum; non autem læditur aliqua illarum quatuor partium nec figura, quæ constat in compositione, sed tantum materia percurit per musculos: defluit enim uel figitur ibi materia: unde lædit membri substantiam tantum, non tantum occupat membrum, ut instrumentum est in compositione, sed in temperatura. quare patet quod intemperies potest cum affluxu materiæ lædere membrum dupliciter aut similariter, aut organicè; quoniam similariter impeditur à tali intemperie; cum materia tantum læditur membri substantia, uel temperatura, non autem compositio. quando est in membro organico, tunc tantum læditur membri compositio, non autem membrum similare. quænam signa erunt sumenda? Dico idem, quemadmodum dicebam de intemperie absque materia: sic enim in tali fluxu cum materia, si intemperies fuerit frigida, siue calida, tũc destruitur

tur

tur actio. & quomodo destruitur? quando actio consistit in cõpositione, quomodo potest lædi? Dico quod etiam si instrumentum agat per partes organicas, tamen operationes suæ fundantur in temperatura, qua intemperie destructa destruuntur etiam suæ operationes, licet sua compositio non impediatur. ideo potest saltem lædi in membro sua temperatura absque impedimento compositionis. nam organum, cum sequatur bonam temperaturã, necessariò sequitur etiam bonas actiones. quo modo ergo intẽperies est in membro, etiamsi non noceat organo, impedit tamen ipsum similare. Vnde diminuuntur actiones, ut si sit humor frigidus in membro, qualis est pituita, & si sit in cerebro, tũc læduntur cerebri actiones. operationes ergo permanente membri compositione ab intemperie frigida aut diminuuntur, aut tolluntur secũdum gradum ipsius frigiditatis. si autem sit intemperies calida cum materia in membro, ut est bilis, tunc corrumpuntur ipsæ actiones: sic etiam si sit sanguinea materia peccans, etiam corrumpentur tunc actiones, & quod dico posse fieri in cerebro, idem dicendum de alijs membris. semper itaque uerum erit hoc, quod materia existente frigida, uel intemperie tali secundum magis, uel minus aut diminuuntur actiones, aut auferuntur. si intemperies est calida, tunc corrumpuntur: & hæc dicta sunt fieri in membro, ut similare est, non ut organicum. cognoscuntur autem hæ dispositiones, uel isti fluxus non tantum ab actionibus uitiatis, & à pasio

nibus

nibus læsis, sed etiam ab affluxu materiæ, quæ fluit per membrum. At isti fluxus unde sunt, quomodo ista sumuntur signa? ad quæ debeat reduci? ad paßiones, quartum dicebamus aliquas esse intrinsecas &c. quænam sunt? humores &c. quoniam aut pituita fluit ad aliquem locum. quænam signa præbent? præter hoc, quod actio erat mutata, & læsa ædepol, qualitates mutabuntur omnes. nam si fuerit pituita in membro dominans, semper apparebit in cute color pituitæ, albedo; & frigiditas percipitur, quoad tactum. præterea percipitur pondus in loco, quia materia illa frigida aggrauat, & sentitur dolor aggrauatiuus, & extensiuus. nam cum pituita inducit dolorem, uel extendit, uel aggrauat membrum. & hæc sunt signa pituitæ peccantis in membro, quæ sumuntur ab ea. si uerò fuerit humor calidus, ut bilis, quæ peccet, tunc quia ex toto opponitur pituitæ, apparebunt accidentia omnino opposita; & primo percipitur tactu feruere, & magna caliditas, color in cute erit palidus ὤχρος, uel citrinus, qui est inter album, & lutheum medius; maximus dolor, qui est intemperabilis, seu inseparabile signum bilis. prætereà percipitur pondus leue; imò mollis; quia crassa est bilis, facit hoc: deinde quia subtilis, & calida, facit dolorem non aggrauantem, nec extensiuum, ut fit in pituita: sed bene huiusmodi dolor, quod est à bile, est pungens, & acris, & est ut uespa pungens. si uerò fuerit sanguis, qui peccet in membro, percipitur quidem tunc caliditas, sed non sic pugens, nec

nec ita mordicans .deinde apparet rubedo, & cutis extensio, & grauitas: si non fuerit sanguis, ibi dolor quidem percipitur acris, sed non adeò, ut esset bilis. prætereà si sanguis fluat ad arterias, tunc percipitur pulsatio magna. si autem humor melãcholicus peccauerit in membro, quænam signa ab eo sumentur? apparent talia. primum quoad qualitates tangibiles percipitur frigiditas in loco, dolor etiam loci patientis per affluxum materiæ, non tamen aggrauatiuus, nec extensiuus, ut fit in pituita; sed obtundit, & comprimit iste dolor, ac si esset lapis fixus in cute. Hæc enim signa sumuntur ab humore melancholico peccante in membro: propter enim suam grauitatem non extenditur dolor, qui compreßiuus est, etiamsi sit eius pauca copia. prætereà color in loco læso est liuidus, si est in superficie, ac si esset locus percussus ab aliquo: hæc sunt signa humoris melancholici defluxi ad aliquem locum. oportet autem attendere ad interrogationes, quas facimus ægris: petere quo genere uictus, quibus'ue cibis usus sit, an bonis uel malis: & generantibus talem humorem, qui peccat: utrum sit usus otio, & de similibus accidentibus debet interrogari: & comparabitis hæc tandem. nam otium causat humorem melancholicum: & uinum potens, & carnem bubulam, & omnem carnem antiquam generare dicunt humorem melancholicum, quemadmodum habetis in libro de elementis; & sic de consimilibus. Hæc enim est cõmemoratio prædictorum, quæ uobis monstrant, quis humor sit

peccans in copore. prætereà temperatura facit hoc: quoniam si temperatura est calida, tantum talis est apta ad generandam bilem: si frigida tantum habet generare pituitam: si calida & humida, generatur ab ea sanguis, sic ex anni tempore, ex constitutione sumuntur signa. nam in æstate generatur bilis, in hieme pituita plurima, & sic uidetis iam signorum loca, & fontes, à quibus possunt hauriri sed dicat quis, quando sumimus signa ab ipsa temperatura, à constitutione anni, à temporibus anni, ad quos fontes reducuntur, an ad actiones, an ad passiones? Dico non esse dubium, cur signa sumpta de temperatura sumantur ab actionibus, & passionibus corporis intrinsecis, quæ sunt, ut habitus corporis. De signis autem quoad regiones quoad anni tempora &c. hæc signa reducuntur ad passiones extrinsecas, ad sex res non naturales, & ad accidentia animi, ad cibum & potum &c. Hæc sunt de temperatura cum fluxu materiæ ad membrum similare; quando uerò hæc intemperies fluit cum materia in membro organico, & ita profluit in communi, ut obstruat, constipet uenas, meatus, cauitates, & ita omnia hæc obstruat, ut alimentum non poßit distribui per membrum, nec nutriri membrum, tunc in membro erit morbus cõpositionis, ut quod manus in motu suo deficiat, & impedita sit; pariter si destruatur magnitudo, & peccatum sit in ea, ut si fiat magnitudo adeò magna, ut membrum non poßit moueri, ille est morbus in compositione, ut de quodam euenit, cuius lingua
erat

erat aucta, ut non poßet stare intra os: sic idem dici debet de situ, ut si quandoque relaxatur aliquis articulus, & superficies sit læsa, quẽadmodũ de utero mulieris, qui in superficie debet esse asper, & sic factus est à natura, ut poßit continere semen, & concipere. si ea asperitas destruatur, tunc erit morbus in compositione, & erit fluxio in membro organico; quando membrum læditur in parte organica. nam materia deuenit ad hoc membrum organicum, & ipsum offendit organicè. nam in organicis non semper uera est Gal. regula, quod semper adueniente temperie frigida, diminuantur actiones, & auferantur: si uerò sit calida, corrumpantur, imò fit oppositum, frigida intemperies corrumpit actiones tunc in membro; & calida destruit, ut si in cerebro sit frigida temperies, & frigidi uapores, qui ascendunt ad cerebrum à uentriculo, unde fiunt uertigines, & malæ imaginationes, & uidentur uidere muscas ante occulos. istas muscas uidere est actio læsa corrupta, & non diminuta; quoniam corruptè uidet, non diminute. nã uidentur uidere, quod non uident, & tamen hoc est à materia frigida, non à materia calida. Ideo in his morbis compositionis frigiditas non semper destruit, & aufert, sed corrrumpit quandoque. non est ista actio diminuta, sed corrupta. præterea ista appellatur actio corrupta, quando in uentriculo cerebri est materia frigida obstruens, ut quãdo fit paralisis, epilepsia, tunc est actio cerebri corrupta. sic in spasmo, ut in cerebro est materia obstru-

ens meatus, quando aduenit hæc materia in neruos, tunc membra hæc contrahunt. Vnde fit ille affectus, & est corrupta actio eorum, & sic non est semper uera regula Gale. in morbis de compositione, materiam frigidam diminuere, uel auferre actiones: si calidam, eas corrumpere: nam sæpe fit oppositum; ut dictum est. sed bene in morbis complexionalibus uera est illa regula calida intemperies uel cum materia, uel sine, corrumpit semper actiones. si frigida eodem modo tunc uel diminuit, uel destruit, ut uerbi gratia sumatis humorem calidum, ut biliosum, bilē uitellinam, quæ est crassa, & si sit crassa, est calida per adustionem, quæ bilis obstruat uenas mesaraicas, quæ sunt inter hepar, & uentriculum, tunc ille humor diminuit suas actiones, & quandoque eas aufert; tamen iste humor est calidus, & non obstruit uenas illas; sed obstruit, quia crassus humor est bilis illa uitellina calida. Vnde debetis scire actionē membri, si meatus, & uiæ sunt obstructæ, semper impediri per diminutionem in membro organico, licet sit humor calidus, & quandoque corrumpatur, & diminuatur simul ipsa actio. præterea in tremore fit sic, quando est humor frigidus inuadens musculos, tunc uerbi gratia inuadit brachium, & uirtus motiua non potest agere cum brachio, quia humor ille frigidus opprimit membrum, & pugnat cum uirtute; unde fit, ut non poßit recte moueri brachium: est enim uirtus agens, & materia ualde frigida in membro, quæ duo simul pugnant; sed uirtus est debilis:

debilis: & ob id fit tremor brachij in illa pugna: aggrauatur enim membrum ab illa materia frigida, ab illo latere uirtus uult attollere membrum, & sic fit uirtutis diminutio: à qua causatur in huiusmodi pugna tremor ille: unde uirtus & actio eius membri simul diminuta est, & corrupta, & sic non erit uera regula Gal. in organicis materiam calidã semper corrumpere actiones. quod autem frigida intemperies aut diminuat, aut auferat, patet; quoniam materia lapsa in mẽbris organicis facit alios, & diuersos effectus, quam faciat in similaribus. Nam à caliditate modo diminuitur actio; modo corrumpitur, modo aufertur: sic fit à frigiditate, quæ quandoq; facit unum effectum, quandoqne alium siue in figura, siue in magnitudine, siue in numero, siue in situ, ut uidebitis. In primis hæc sunt fundamenta, uel rationes, ex quibus per uos ipsos debetis exercere talia in particularibus. Dabo uobis nunc uniuersalia in his, per quæ facillimè poteritis deuenire in particularia, & poteritis cognoscere, quando membrum organicum fuerit læsum à materia defluxa cum intemperie: hæc est prima pars, uel primum membrũ huius diuisionis. aggrediar modò in sequentibus tertiũ librum artis paruæ, ut exerceam uos in medendo. habuistis hucusque, unde sumantur signa indicantia intemperaturam, uel essentiam morbi, ut quæ indicabunt malitiam, uel bonitatem morbi, & quæ significant temperaturam morbi, ut alias subdiuisiones audiuistis, quæ morbi indicantia essentiam aut sunt cum affluxu ma-

teriæ, aut sine. At quandoque hoc accidit in membris similaribus, quandoque in organicis, de quibus nunc signa tradere debemus: sed quando uultis cognoscere, an sit affectus in compositione, incipiatis inspicere, an uiæ, & meatus, & pori sint obstructi, an magnitudo eius membri sit præter naturam, an superficies sit reddita præter naturã, ut si debet esse aspera, sit læuis: uel contrà: aut sit uitiatus, & læsus meatus aliquis, semper tñ debetis inspicere, & sumere signa ab illis duobus, ab actionibus, & paßionibus. prout morbus erit uarius, pariter & actionum, & paßionum læsiones, ac mutationes sunt uariæ. nam quemadmodum uario modo instrumenta læduntur, ita impeditur membrum aliter si fuerit laxatum, & aliter si morbus sit in situ, aliter etiam si magnitudo lædatur, & munerus deficiat, uel abundet, & aliter si obstructio fuerit in poris, & uijs, uel uenis, aut arterijs, & semper hæc erunt uera in his. sic pro uarietate intemperaturarum, & fluxionum sequitur uarietas actionum, & operationum læsarum: sed qua uia, & ratione poterimus nos deuenire in cognitionem diuersorum morborum? Dico, quod nunquam poteritis has operationes læsas cognoscere, per quas poßitis ostendere talem, uel talem morbum occultum, impoßibile, inquam est, nisi prius scietis, quæ sit substantia membri, & quæ sit sua actio propria, & communicantia cum altero membro, & quæ sunt uiæ, quiue meatus, & ad quid sit genitum membrum. oportet hæc omnia habere in membro, si cognoscere

ſcere uelitis, quæ ſint actiones mẽbri læſæ; quæ ſi igno retis, non poteritis ſcire, an membri aliqua læſa ſit operatio, uel aliquid aliud. ſed non eſt poßibile cogno ſcere membri ſubſtantiam, & ſuas actiones, niſi prius teneatis anatomen, quæ ad hanc partem compoſitionis cognoſcendam ſpectat. Debetis inquam, animaduertere ad anatomen, ſi membri ſubſtantiam, uias, operationes eius, & colligantiam cum alijs cognoſcere uultis, quibus habitis facilè poteſtis læſionem membri intimi intueri, ſiue cognoſcere, & ſtatim cum primùm uideritis, ſcietis, quomodo læſum fuerit membrum in temperatura, uel in compoſitione. ſi in compoſitione, an in figura, an in magnitudine, an ſuperficie, an in ſitu, an numero. non enim eſt neceſſaria corporum inciſio, quoad eſſentiam morbi attinet, uidelicet quoad ſubſtantiam: ſed dum eſt morbus in compoſitione, ibi egemus anatome, & quod ego dico de anatomes cognitione & internorum morborum in compoſitione, idem de ſolutione continui, quæ etiam in compoſitione eſt, qui morbi non poſſunt alio modo cognoſci, niſi eritis certi anatomes: & ita hæc ſatis dicta ſint de illo membro, de ſignis indicantibus eſſentiam morbi, quæ aut eſt in complexione, aut in cõpoſitione, aut in ſolutione continui.

Diuidebamus ſigna inſalubria quæ indicant corporis humani diſpoſitiones inſalubres, reliquum erat modo, ut oſtenderemus etiam ſigna inſalubria indicantia malam compoſitionem; deinde loqui de ſignis inſalubribus ad habendam ſolutionem continui. ſed primum hoc

unum ponemus, quod frigiditas in corpore adiuncta cum humiditate non est sic uehemens, quàm cum est sic citati unita. nam aqua, quæ est frigida, & humida habet remißiorem frigiditatem, quam terra, quæ est frigida, & sicca. Nam frigiditas in terra est summa respectu frigiditatis aquæ. item quantum caliditas aeris diminuta est à caliditate ignis, sic frigiditas aquæ tantum est diminuta à frigiditate terræ, ut sicut uerum est in exterioribus, sic idem est in corporibus, uidelicet frigiditas iuncta cum humiditate in corpore est minor, & remißior, quam frigiditas iuncta siccitati in corpore. iste fuit discursus nostri sermonis; & quia dicebam quod frigiditas, & humiditas minus impedit ingenium, ac discursum, quam frigiditas & siccitas. Nam frigidi & humidi sunt segniores, & magis pigri in operationibus, quam sint frigidi & sicci. frigidi & sicci quidem sunt, qui habent bonum ingenium, & sunt satis prompti ad actiones. sed hic est unum dubium, quia ex mente Gal. dicebamus, quod frigiditas proprie habet obtundere actiones; caliditas corrumpere: ergo sequeretur si quis habeat operationes ualde diminutas, erit magis frigidus: si sic, ergo frigidum & siccum habet magis obtundere actiones, quam frigiditas & humiditas: & sic frigidi & sicci sunt minoris ingenij, quam frigidi & humidi, quod ex diametro est contra suam positionem: quia si est frigiditas cum humiditate minus obtundit actiones, quam si sit frigiditas & siccitas unita. Adhoc respondebo, quia scio mul-

tos ingeniosos ex uob.s adesse, & uelle saluare hoc, quod humiditas & frigiditas magis lædant actiones, quam frigiditas & siccitas. Notetis modò, quando uidebitis aliquod corpus humanum frigidum, & humidum habere actiones obtusas, tunc distinguendum est, quoniam tunc illud animal tantum habebit obtusionem in animalibus operationibus, ut in memoria, & discursu: aliæ uero operationes, ut uitales, & naturales sunt uegetæ; & isti homines frigidi, & humidi in cæteris actionibus sunt satis prompti, præterquam in animalibus operationibus, quæ tamen non obtunduntur à frigiditate, sed ab humiditate, quæ propriè habet facere animales actiones obtusas; quemadmodum dixi ex Gal. in libro illo, an animi mores temperaturam corporis sequātur, ubi citans Democritum dicit, ubi fuerit siccitas in cerebro, ea est anima prudentißima. unde præceptor meus Petrus Pomponatius dicebat eos, qui essent humidi cerebri, & qui carerent ingenio habere caput plenum butyro; & sic irridebat tales: quibus uerbis ostendebat illos habere multam humiditatem cerebri: quoniam humiditas ualde obtundit actiones animales, non alias, & inducit torporem. siccitas uerò in cerebro reddit ingeniosum hominem, & uegetum, & frigiditas est, quæ facit bonum ingenium, & stabilitatem, non autem caliditas: quia caliditas reddit cerebrum ualde mobile, & instabile; ubi eadem est frigiditas cum siccitate, illa quidem facit bonū ingenium, & satis promptum; quia caret humiditate.

qui

qui uerò frigidi, & humidi sunt torpent in animalibus actionibus ratione humiditatis, sed in alijs actionibus, ut naturalibus frigidi & humidi modo sani sunt, & melius se habent; quoniam si consideretis actiones naturales, in his melius se habent, quia hi bene concoquunt, & melius, quam frigidi & sicci, illi ferè incalescunt, & diutius retinent, & sunt satis carnosi, & pingues. at frigidi & sicci sunt ueluti tabidi, & non diu retinent. quare sic distinguendo dicatis frigiditatem & siccitatem tantum facere operationes animales uegetas, non alias. At frigidi, & humidi melius se habent in aliis. sed frigidi & sicci tantum hoc habent, qui cum sint ingeniosißimi, tamen timidi sunt, & non audent, ut est Fellicianus ille Venetus, qui quidem est ingeniosißimus, & doctißimus, sed non habet scientiã, nisi pro se: sapit enim tantum sibi, cum sit maxime humidus. prætereà morbi frigidi & sicci sunt atroces ualde, ut in cerebro fit de catarrho. sunt autem tantum duo morbi in cerebro, qui habent excessum frigiditatis, & humiditatis, ut sunt lethargici, qui semper dormiunt: sed isti non tantum patiuntur, quam habentes aliquem morbum frigidum & siccum; hi habent operationes magis diminutas, & ij morbi dicuntur cathopi cum sint cum actionibus magis diminutis, & ablatis, quam qui humidi & frigidi morbi: licet humidi & frigidi sint magis dispositi ad catarrhum, & tales morbi frigidi & sicci reddunt ita homines insensatos. nam excitetis illos, quantum uultis, hæc tabula

potius

potius mouebitur ad sensum aliquem, quam ipsi, qui semper manent congelati, & ueluti mortui. quare dicatis morbum frigidum, & siccum esse peßimum aliorum omniũ, & summopere habere operationes diminutas. sed accedamus ad rem uestram propositam, qui agimus in præsentia de signis insalubribus indicantibus secundum genus in essentia morbi, seu malam compositionem. Pro quo debetis annotare ab ijsdem fontibus duobus semper sumi signa ab actione, & paßione, ab ijs enim duobus locis habetis omnia signa mala, & præternaturalis compositionis. At sicuti in superioribus diximus, morbi essentia potest etiam cognosci absque ulla intemperie, siue sit calida, uel sine materia, uel cum materia: sed in compositione cognoscuntur, sæpe etiam in solutione continui. unde si omnes morbi essent in temperatura tantum, possemus exercere, & discere hanc artem absque anatome. maior autem pars morborum reperitur in membris organicis interius, qui non possunt cognosci absque recta incisione, & anatome, & sic nec morbus in solutione continui: nunquam enim poteritis cognoscere affectum aliquem in compositione, aut in solutione continui, qui offendat membrum organicum, nisi prius substantiam, operationes sitũ, & numerũ partis cognoscatis: quoniam cognitio signorum habet ortum ab actione, & paßione læsis: & paßio, & actio læsa multiplex est, prout mẽbrorum differentiæ sunt multæ: non enim est eadem læsio in omnibus membris, cum læditur membrum, ut uer

bi

bi gratia morbus, in formatione, quæ constat supra signa, cauitates, & meatus membri, ita ut impediatur tale instrumentum: & ita potest esse læsio in magnitudine, potest sic esse numero, & in situ uidelicet quod situs membri aliter se habeat, quam par, & conueniens sit, & sic in formatione potest esse in superficie, quia superficies est de essentia compositionis, & formationis, ut alicuius membra non se habeant, ut decet: sic de figura. uitium enim ponitur in aliquo membro, ut quandoque impediantur suæ actiones, ut manus bene, aut secus posita sit. At si in parte exteriori manus redundãtia carnis, tũc ideo nõ læditur eius actio, si in parte intima, ut in uola manus, tunc quidem læditur, sic de magnitudine dicendum, de situ, de numero. cum ergo tot modis poßit lædi operatio membri, non erit semper eadem læsio in unoquoque membro tantum, non magis impedietur membrum in complexione, dum cõplexio læditur, quam in superficie. sed quia sunt modo membra, ut matrix, & uentriculus, quæ mẽbra debent habere superficiẽ asperam, qua ablata tunc læduntur. Ventriculus enim debet habere suos cotilidones, ut retineat cibum, quantum oportet, si inuertatur, apparet eius asperitas, qua ablata tunc læduntur suæ operationes, nec poterit chylum facere concoquendo; efficitur enim ut uentriculus non poßit amplius retinere, sed tunc fiet lyenteria. si matricis asperitas remouebitur, tunc infœcunda fiet, ut supra. sic habetis, quomodo possunt fieri aliqui effectus in uno membro, non in

alio:

alio, & hoc est secundum uariam membrorum naturam, quùm uario modo lædantur eorum actiones, ut uenæ meseraicæ, si obstructæ fuerint, tunc non poterunt attrahere chylum à uentriculo. Nam tunc uenæ læduntur, ut dimittant ad hepar ad concoquendum, illud quidem erit maximum uitium. Ideo si in uno tolletur asperitas, in eo fiet læsio; in alio si fiet obctructio, eius operatio lædetur, & secundum magis, uel minus in alio lædetur magnitudo, ut si lingua augeatur, tunc eius magnitudo tolletur, & deficiet loquella. At de pene fiet oppositum, si augebitur eius magnitudo, potius ea desideratur, quam offendat. si ergo hæc ita se habent, ut sic uarientur eius operationes in læsione secundum uariam naturam membri, & uos uolueritis cognoscere morbum existentem in membro, qui cognoscetur ab operationibus, opus erit operationes læsas prius cognoscere, quas si uolueritis cognoscere, oportet prius nosse naturam membri, & suam compositionem per anatomen; quonam modo cognoscere poteritis, an membrum organicum sit læsum interius? hoc non potest haberi, nisi per anatomen, ut eius operationes, & usus non possum scribere tantas reuolutiones. quantum enim ad malam temperaturam eius membri cognoscendam, non egemus anatome, ut in febre eijcienda. sed dum est uitium in compositione interius, ut in pulmone, in corde, diaphragmate, non poterit unquam cognosci hoc sine anatomes cognitione: & sic semper fiet error in morborum notione. Itaque uidetis

detis quam necessaria sit ipsa anatome non solum in morbis à temperatura, sed in cōpositione, & solutione continui summè necessaria. his suppositis ex anatome deuenimus in cognitionem morbi in membris organicis existentis ibi: unde uidebitis in uentriculo plethoram esse, ut in his, quæ exeunt ab ore, ut cibus, qui sumptus fuit, tunc indicabitis uentriculi superficiem esse læuiorem redditam, non amplius asperam. sic de utero matricis dicendum, ut cùm recipit semen, facta sit læuis, statim extrà emittat ipsum. ergo præternaturalis eius superficies, cum aspera debeat esse intus. Quod dictum est de superficie, idem de substantia, figura, situ horum membrorum organicorum, & hæc satis dicta sunt quoad uniuersalem cognitionem horum: exercebimus modo uos in particulari, dabimus exempla, & tabulas particulares signorum insalubrium de corde, & de pulmone, ut sciatis applicare uniuersale particularibus: neque uerò Gal. discurrit per omnia afferendo exempla. nam tantum modo affert duo, uel tria exempla, ut per ea possit habere etiam reliqua, & hæc satis de secunda parte diuisionis de morbis in compositione, uel in membris organicis, & instrumentarijs. erat deinde tertium de solutione continui, nisi prius agatur de cognitione loci affecti, alioquin, ut dixi, nunquam habére notitam de solutione possetis. igitur necesse prius habere locum ipsum affectum; & licet essentialis cognitio ulterius distinguatur à loco affecto, tamen ulcus stat, & est in ipso loco

læso

læso. Ideo de ambabus cognitionibus & de solutione, & de loco affecto pariter cognitio habenda est, diuidẽdo omnia sicuti condecens est; & sic iam satisfactum est primo membro. nam dicebamus in nostra diuisione signorum insalubrium alia indicare morbum ipsum, alia locum affectum. quæ autem morbum, aliqua de essentia morbi, aliqua de malitia eius, uel benignitate; aliqua temperaturam morbi demonstrant. Iam satisfactum est signis indicantibus essentiam morbi: restat modo loqui de malitia, & bonitate morbi: deinde de temporibus morbi: hæc enim omnia sunt optimè necessaria. nam non tantum uolumus morbum cognoscere, quis sit, sed eius malitiam, ut uitium propter prognosticationem, & propter intentionem. Inuentis enim extremis morbi malitia, & benignitate eius, tunc per ipsa extrema etiam remedia dabuntur. primnm ergo de morbi malitia dicemus. Quomodo autem cognoscitur morbi malitia? hoc modo cognoscitur. nã ut actiones læsæ indicant de morbi essentia, pari modo actiones læsæ, dum sunt uitiatæ, indicant summam malitiam morbi: ut uerbi gratia uentriculus cerebri potest sic obstrui, ne transire poßit materia; imò impediatur, et obstruat. cum enim uapores non possunt ascendere, tunc illæ actiones cerebri sunt læsæ ab obstructione, & oportet, ut ille uir parum dormiat: hæc læsio potest appellari morbi benignitas, si quis morbus potest dici benignus. Vbi autem ulterius hæc materia obstruens adaugeatur, quæ obstruat uentriculos, iam non tan-

tantum fiet obliuiosus, sed omnia ipsi uidentur inuerti, & cadere, & subitò cadit, atque etiam subito surgit. non enim impeditur, seu perditur omnino motus; & iste est secundus gradus factus ad materiam magis obstruentem uentriculos cerebri: iste quidem morbus est quoque modo benignus. At si adhuc maior fiat cerebri obstructio ab hac materia, tunc impeditur transitus materiæ, & cessat motus, & sensus: quia sunt oppreßi à tali obstructione, & partes omnes tunc laborant in extremis, & cerebrum ipsum contrahitur in se, ut excernat, & expellat à se huiusmodi materiam, uel tale nocumentum; & quoniam cerebrum contrahitur ad se, ut remoueat hanc malitiam magnam, & hanc contractionem, & musculi contrahuntur, & omnes partes illæ faciunt contractionem, prout ipsum cerebrum contrahitur, & iste morbus tunc dicitur epilepsia; & est quidem morbus peßimus, non tamen omnium. at ubi fuerit omnino, & perfecta facta fuerit obstructio uentriculi cerebri ab hac materia, tunc hæc obstructio magna omnino deperdit motum, & sensus omnes; & non tantum motum, & sensus, sed etiam cadit, & cessat illa contractio membrorum, & cerebri. Vnde corpus omnino redditur inbecille immobile, apppellaturq́; tunc apoplexia, ad cuius maiorem malitiam non est ulterius progrediendum, cum sit tunc malitia cerebri in summo. Ideo benignitas, uel malitia morbi à sic cognoscetur maiori, uel minori actionum læsione ipsius membri, in quo est morbus.

& sicut

& sicut diximus de operationibus animalibus læsis, sic dicendum de uitalibus affectis, propterea quòd habeant manifestam morbi malitiam, uel benignitatem, ut in corde. Dum enim cor incipit palpitare palpitatione mitiori, tunc est primus gradus læsionis cordis. si autem fiat tremor, dicitur gradus secundus huius malitiæ, tamen adhuc uincit; quando modo excedere incipit ista læsio, ut sic tremat, nec poßit agere, nec sedere, nec ire, nec quid exercere, tunc hæc est peior. quando autem ita augetur hæc malitia in corde, ut in eo fiat syncope, ex qua etiam fit amißio motus, & sensus cordis, quemadmodum dicit Gal. in sexto de locis affectis, quod etiam contingit in affectibus matricis: sed ibi fit per accidens, non autem per se; quoniam spiritus non tendunt ad sua debita loca, eò quia impediuntur; fit ideo syncope in corde. quandoque est ratione multorum uaporum ascendentium ad cor: unde tunc spiritus uitales non possunt spirare, nec ipsum cor dilatare, nec constringere; quoniam est redditum frigidum. & sic patet, quomodo in corde existente defectu poßit eius malitia esse maior, uel minor secundum maiorem, uel minorem quantitatem uaporum ascendentium ad ipsum cor: qui sic faciunt morbum magnum, uel paruum iudiciosum, uel mitem. pari rationis modo idem dicendum de naturalibus actionibus, ut puta de actione uentriculi. At quia actiones naturales non patent ex se, quia sunt occultæ; sed manifestantur per sua opera, per excrementa, ob id ad habendam cognitionem natu-

ralium,an læsæ sint nec ne,oportet attẽdere sua excrementa: quoniam per ea cognoscitur actio naturalis, an talis,uel talis sit, & quomodo se habeat.nam si uidebitis excremẽta uentriculi lucidiora esse, & in maiori quantitate,quam par sit;& excreta non suo tempore debito,tunc actio uentriculi concoctiua est læsa; sed parum,& erit primus gradus læsionis in uentriculo. At si maior horum excremẽtorum fiat mutatio & id in peius, tunc fiet secundus gradus malitiæ in uentriculo.Quando uerò omnino corrumpuntur excrementa excreta per uentriculum, maxime fætent, & sic tota materia illa turgens facta, tunc illud est pessimum uentriculi signum;& sic dicitur,si cibus qualis assumptus fuit,excernatur.Quare huiusmodi gradibus potest facillimè,ut dixi,à principio haberi malitia, uel benignitas morbi in uno quoque membro, dum actiones sunt læsæ secundum magis, & minus. ex quo sequitur ars prognosticandi.nam quantò actio erit magis læsa,tantò minus erit de uirtute. Videamus modo de tempore morbi,quantum ad tempus morbi, si uerum est,quod dicit Hippocrates in primo aphorismorum; quantum ad tempus morbi si quid mouendum,mouet ex temperatura morbi; quæ distinguitur penes concoctionẽ,& cruditatem:nihil enim est,quod magis hoc indicet tempus,quam cococtio ipsa, ut in excremẽtis,in urinis,in sputis.nam si morbus fuerit in declinatione,tunc sputum erit album,læue,coctum, & facile excernit,si modo non facile sputet,uel erit sputum

tum

tum crassum, uiride, tunc morbus erit in principio: quia materia non est concocta, sed cruda: dum materia incipit concoqui, tunc incipit aliud morbi tempus, augmētum. si penitus concoctio materiæ facta fuerit, tunc apparebit non amplius augmentum, sed status: & quod dico de sputo, quod indicat affectum pulmonis, & pectoris, idem dicatis de affectu in uentriculo, & in alijs intestinis, pariter etiam de alijs excrementis indicantibus super totum corpus, ut de febre. nam tunc uideatis urinā, si cruda sit nec ne? Dicit enim Gal. si in pleuritide urina erit cruda, illa est peßima in pleuritide, quoniam non significat malitiam in partibus, sed etiam super totum. & inquit urinam, quæ est naturalis & bona, nihil facere, uidelicet nec bene, nec male indicare; quoniam pleuriticus etiamsi sit sanus in toto, tamen potest mori: quia erit æger in aliqua parte. & ideo urina bona morbis particularibus parum, aut nihil facit: sed urina apparente bona in aliquo morbo uniuersali indicat sanitatem fore, quia tunc est bonum indicium, quod boni adsint humores in uenis. Quare si uultis cognoscere tempora morbi, ac ea distinguere, recurratis ad actiones naturales, quomodo uel bonæ, uel malæ? quæ cognoscuntur per suos effectus per excrementa; quoniam tempora morborum distinguuntur per suos effectus penes cruditatem, & concoctionem. si cruda excrementa, principium erit morbi. si aliquantulum concocta, erit augmentum: si omnino cocta, erit tunc morbi status. si membra erunt spiritualia, at-

tendatis ad ſpiritus. ſi materialia, ut uentriculus, attendatis ad feces. ſi totum ad urinam, ſudores: an boni ſint, an præternaturales. Debetis ergo uidere ſemper excremẽta, quæ ſunt particularia, aut uniuerſalia: uniuerſalia ſunt ſudores, urinæ: particularia ſunt feces particularium membrorum, ut mucus in naribus. & ſic ſemper diuidatis morbi tempora per concoctionẽ, & inconcoctionem materiæ, uel excrementorum, & hæc ſunt ſummè neceſſaria, ac perutilia, ut poßitis poſteà exercere uos in particularibus: ſi enim non habeantur prius uniuerſalia, nec particularia poterunt acquiri, cum innata ſit nobis uia ab uniuerſalibus ad particularia, ut habetur ab Ariſtotele primo phyſicorum. Debetis igitur primum ſcire uniuerſalia, deinde particularia attendere: hoc enim modo ex his poteſt conſtitui ars à particularibus ad uniuerſalia componendo, & contrà ad particularia ab uniuerſalibus diuidendo. & Gal. uult tantum probare, quantum attinet ad uniuerſalia: hæc ſatis ſint dicta ad inuenienda particularia. ex his iam patet totum primum membrum ſignorum inſalubrium, quorum alia indicant morbos, alia locũ affectum. contra uerò morbum &c. cum ita dictum ſit de omnibus, uidelicet quæ dicebant tempora morbi, quomodo diuidantur, ſupereſt modò ut de ſignis dicamus indicantibus locum affectum; qui locus eſt in duplici differentia: aut enim eſt patens, & extrinſecus, aut eſt internus & occultus. Quod autem ad manifeſtum locum attinet, nulla ex hoc fit ars: nam

loco extrinsecus existente læso, hoc facile patet: & quilibet uidet apertè tale signum: nullus enim est, qui non uideat morbum in manu, & qui dicat esse alibi; quoniam patet sensui. omnes ergo facile cognoscunt, dum locus extrinsecus est affectus. unde Gal. in libro de locis affectis, non agit de hac parte; sed tantūmodo de locis affec. intimis. Ideo à multis ille liber dicitur de interioribus; & Gal. ibi affert solummodo signa locorum læsorum interiorum. Nam ibi loca intus affecta declarantur per signa posita. ubi oportet nos dicere de signis indicantibus locum affectum interius? quo modo habentur ista loca interius læsa, uel cognoscuntur? dico per signa, quæ sumuntur à duobus fontibus tantum, ut supra. & absque hoc Gale. ibi affert nobis, quomodo talia signa oriuntur, & dat methodū suam, sed non perfectè; quia oportet tradere methodum resoluendo ipsam rem in suas causas, & usque ad elementa prima: ob eam rem oportet, resoluamus rem istā usq; ad immediatas causas. Gal. dat suam methodum in duobus primis libris; in alijs uero quatuor exercet hanc suam methodum, sicuti facit in libris de simplicibus; dum uult agere de simplicibus, in primis quinque libris affert methodum ad cognoscendam naturam uniuscuiusque simplicis, in reliquis uerò libris exercet particulariter methodū suam de simplicibus. sic ergo in duobus primis de locis affect. dat methodum signorum de locis interius affectis. methodus autem, quam dat in duobus illis libris primis de locis ta

lis est, quod nihil aliud facit, nisi quod ponit sex loca, uel quinque, à quibus sumuntur cognitiones locorum læsorum: non tamen Gal. dedit intelligere, cur fecerit ita: quod quidem facere debebat. Vt autem cognoscamus loca affecta, dicit Gal. primo procedendum ab actionibus læsis; deinde ab excrementis. Diuidit enim; & separat excrementa ab actionibus læsis. Deinde ponit tertium fontem signorum, qui est sumptus ab accidentibus proprijs: quartus fons est à mala dispositione membrorum, quintus & ultimus à dolore sumitur: hos enim fontes, & loca posuit Gal. qui sunt quinque. unde locorum læsorum intus habent sumi signa indicantia illos affectus: primum enim est actio læsa, oportet modo uidere, quænam ab actione læsa sumantur indicia, quæ est præcipuus fons signorum: sit uerbi gratia aliquis, qui patiatur anhelitus difficultatem: hæc est actio læsa; si uos modo non cognoscatis anhelitum fieri à pulmone, & esse actionem thoracis, (nam per musculos thoracis dilatatur & constringitur ipsum pectus) non sciretis etiam cognoscere ipsum locum affectum, quod uocatur à uulgaribus pulmonaria, qui nesciunt diuidere actiones facientes unicuique membro. Vbi igitur anhelitus fuerit ualde læsus, ibi erit morbus in pulmone. sed quoniam ibi sunt multæ partes inseruientes huic inspirationi, ut musculi, membranæ, cartilagines, quarum partium unaquæque per se lædi potest, & uasa etiam, quæ sunt in pulmone uitiari possunt. Vnde etiam tunc læditur anhelitus. musculi enim thoracis,

racis,qui faciunt ad hoc,possunt impediri,& mēbranæ mēbranaq; læsa inducit dolorē,uel aliqua obstructio habet impedire anhelitum,propter quam obstructionē tunc nō potest attrahi aer.sed quæ uerè efficiunt ipsum thoracem, sunt musculi secundum medicos, qui thorax habet multas partes. In qua autem parte fuerit læsio, cognoscetis tunc,quādo exercebitis in particularibus: & ego dabo exemplum,& tabulam de pulmone. Nā ab actionibus læsis cognoscetis affectus.secundus fons erat ab excrementis,quæ facile cognoscuntur, qualia fuerint,& stando in membris spiritualibus,in quorum aliquo si fuerit uitium, ut si fit anhelitus affectus, hoc etiam patet ab excrementis per suas qualitates,ut si pituita expuatur,tunc illud sputum erit pituitosum,insipidum, & parum, & tunc ex indicatione hac patet, quod erit uitium in substantia pulmonis. Nam non potest tunc dilatari,quoniam repletur pituita multa. at si spuatur sanguis,cum anhelitus difficultate, tunc indicatio oritur,quod aliquod uas sit ruptum, & scissum, & non tantum pulmo habeat de materia,& tunc ualde uitiatus est, & non potest dilatari. si uerò aliqua pars substantiæ pulmonis sit excreta,& spuatur tunc pulmonis substantia læditur. pariter etiamsi excreabitur aliqua pars trachææ arteriæ,tunc signū est,læsa erit trachæa arteria. & sic per hæc signa manifestari potest,quis fuerit locus læsus. sic dicendum de sanguine per secessum:tunc enim indicium erit de læsione intestinorum, & sic facilè excrementa indicabunt, quis

fuerit locus interius læsus. tertius fons, & locus sumitur ab accidentibus. sunt autem aliqua accidentia ita propria uni membro, ut alteri non communicentur; atque his uisis statim cognoscatur morbus ille, uti in peripneumonia quis turberculis decipitur, ubi enim peripneumonia, ibi statim tuber. ubi est tabes, ibi statim apparet unguium curuatio: sunt enim hæc signa, & similia ita propria, ut per ea deueniamus in cognitionem morbi particularis. sunt etiam alia, quibus cognoscuntur morbi in toto, ut iam dicta, & ut pulsus serrinus indicat morbum esse in membro neruoso. sic ubi apparebit rigor cum febre, ibi illud erit signum febris putridæ. Debetis ergo ad huiusmodi accidentia attendere: primum quoniam per ea facilè habebitis locum affectum propriū. quartus locus signorum secundum Gal. est mala complexio, ut si quis habeat inflammationem hepatis ex mala complexione, tunc sentitur tumor in parte hepatis sic si in liene erit inflammatio percipietur tumor in aliqua parte. si fuerit læsa uerterbra aliqua in dorso, tunc apparebit tumor in gibbo: & sic dicendum de alijs locis, quod uariè apparebunt læsiones. complexio igitur exterius apparens mala indicabit locum affectum. quintus locus est dolor: ubi enim erit dolor, ibi est etiam ægritudo: si dolor percipietur in hypochondrio dextro, erit morbus in eo, & non alibi. Videtis, & discurrere per uos metipsos potestis in his quinque locis ad inueniendum locum affectum: quorum primum est ab actionibus, ubi

actio-

actiones sunt læsæ: secundum ab excrementis: tertium est ab accidentibus proprijs, quando unum proprium membrum patitur, ut contractio musculorum est ægritudo in corde, quartum à mala complexione, quintum à dolore, & sic qui bene calluerit hanc artem, quæ est præstantißima, ei optimè omnia succedent. Iam habetis omnia necessaria, & patet discursus datus ad habendam methodum signorum, quibus loca affecta cognoscantur morborum latentium, & hæc de signis insalubribus in uniuersali.

Visum est in tabula uniuersali de signis quædam esse salubria, quædam insalubria, quædam neutra; & singulorum quædam indicare præsentem dispositionẽ, & hæc à Gal. appellari διαγνώστικα; quædam præteritam, & ab eodem ἀναμνήστικα dici, quædam futuram & uocari προγνώστικα. posteà proposita tabula uniuersali incepimus agere de salubribus, ac primo de his, quæ præsentem indicant salubritatem: ubi ut audiuistis, conati fuimus singula quæque ostendere, à quibus fontibus haurirentur, ac non tantum eorum fontium ueram methodum fuimus perscrutati, sed tabulas quoque descripsimus, ut omnia oculis subijcerentur, ac perpetuæ memoriæ mandarẽtur; reliquũ modò est, ut agamus de salubribus signis indicantibus præteritam, uel futuram sanitatem: & ambo hæc conueniunt in omnibus, quod utraque sunt in corpore salubri, uel neutro. Indicant enim salubritatem, non quæ adest, sed quæ adfuit, uel aderit. conueniunt præterea sicut reliqua

omnia

omnia ſalubria, & neutra, et ſemper oriuntur ab eiſdem fontibus, actionibus inquam, & paßionibus in humano corpore aliquo pacto exiſtentibus. Incipiamus itaque primum à ſignis indicantibus præteritam ſanitatem; & ſupponatur nobis aliquod corpus inſalubre, uel neutrum. Quod autem ad hoc ſpectat nihil refert, cuius corporis præterita ſit ſalubritas huius, an illius; ſi illam noſcamus; nec ſuperuacua erit hæc noſtra perſcrutatio. niſi enim in corpore nobis propoſito ſalubri, uel neutro præteritæ ſanitatis gradum dimetiamur, non cognoſcemus qualitatem lapſus, & morbi, uel neutrius diſpoſitionis magnitudinem, nec conſequenter naturam in prognoſtico: ſicq; in curatione aberrabimus neſcientes, & quantum à ſanitate receſſerit, & ad quem terminum mutationis æger ſit deducendus. ergo corpore inſalubri, uel neutro nobis propoſito præteritam ſanitatem metiri qualis, quantáue fuerit, in hoc plerunque aberrant medici tum in indicijs, tum in collegijs non ſeparantes ſigna, quæ indicant lapſum ab his, quæ indicāt præteritam ſanitatem, dum eſſet integra: quod tamen maxime erat obſeruandum. Attendendum igitur primum, ubi tale corpus nacti fuerimus, utrum hæc inſalubris, uel neutra diſpoſitio ſit in toto corpore, uel in parte, & ſi in toto fuerit, totius actiones ſunt perquirendæ, quales nunc ſint, qualesq; anteà fuerint, & ſimiliter quomodo nunc ſe habeant ad paßiones, & quomodo ſe habuerit, ſi fuerit in parte tantum illius partis, & actiones, & paßiones

ſunt

ſunt conſiderandæ tum præteritæ,tum præſentes: & ita eliciemus præteritam ſanitatem,quæ qualis'ue fuit, & præſens lapſus quantus etiam ſit. igitur exempli gratia actio uentriculi læſa ita diminutè concoquet,redundabit plurima pituita, non bene continebit cibos ingeſtos; ſed grauitatem, & rugitus aſſumpto cibo percipiet,ſi præteritam ſanitatem ipſius uentriculi uos noſcere uelitis, ut præſentis affectionis quantitas dignoſcatur,qua arte erit procedendum? primò actiones naturales generatiuæ, & opera earum actionum erunt à nobis conſideranda. didiciſtis enim quemadmodum actiones naturales omnes hoc habent proprium, ut non cognoſcantur, niſi per ſua opera, & non per operationes. opera autem actionum naturalium generatiuarum ſunt, quæ à principio generationis in productione fœtus traxerunt originē. Vbi igitur à principio generationis fuit idonea caliditas, ut ſufficiens, aptaq; materia,membra ſemper generantur in debita quantitate,figura,forma, & ſitu:ubi uerò fuerint oppoſita,etiam producuntur oppoſita. quibus ita ſe habentibus, ubi apparebit in hoc præſenti corpore nobis propoſito uentriculi quantitas,forma,ac ſitus conueniens,& amplitudo ſui cōtinentis cum bono habitu adiacentium muſculorum, cum mollitie ad tactum, albedine,pilorum mediocritate dant apta, & idonea ſigna,quæ indicant præteritam ſanitatem huius uentriculi fuiſſe laudabilem in temperatura, compoſitione, temperaturam etiam fuiſſe calidam, & humidam, ut ha-

habere poteſtis ab ipſo Gal. de ſignis ſalubribus uentriculi. ubi ergo oſtenditis uel uobis ipſis, uel alijs, cum quibus colloquium habetis ſanitatem præteritam huius propoſiti uentriculi talem fuiſſe, cum exceſſu caliditatis, & humiditatis: quod apparuit ab operationibus dictæ actionis naturalis generatiuæ, tunc ab actionibus uitiatis eiuſdem uentriculi oſtenditis præſentem lapſum. actio autem uitiata in hoc propoſito uentriculo fuit concoctio, & retentio: concoctio quidem fuit diminuta, quoniam generat multam pituitam loco chyli: diminuta autem actio fit à frigiditate. Vitium autem retentionis eſt grauitas illa percepta, ac rugitus: quod enim non bene retinetur, graue fit. unde etiam bene Ouidius leue fit, quod bene fertur onus. Rugitus autem percipitur, quoniam dum non continetur cibus, quantum, & quomodo oportet, non bene concoquitur. retentio enim eſt ordinata ad concoctionem: ſed cibi diminutè concocti fluctuantur. merito igitur rugitus percipitur. ſed uirtus contentiua corroboratur à ſicco, diminuitur ab humido; hic eſt diminuta retentio; ergo exceſſus humiditatis. & cum probatum ſit diminutam concoctionem prædictam eſſe per exceſſum frigiditatis, & nunc oſtendat diminutam retentionem eſſe per exceſſum humiditatis ſignum eſt in hoc uentriculo nobis propoſito eſſe lapſum per frigidum & humidum: & ægritudo eſt intemperies frigida & humida, à qua illæ actiones uitiantur. cum igitur naturalis diſpoſitio huius uentriculi propoſiti fuerit calida, & humida, &

nunc

nunc sit ægritudo in eodem per excessum frigidi, & humidi, apparet quantitas lapsus à naturali dispositione: in actiuis enim multum recessit à caliditate ad frigiditatem, in paßiuis non ita multum; cum ab humiditate remisßiori ab humiditatem intensiorem. ecce igitur quomodo præterita sanitas nos metiri præsentem lapsum, & cur sit utilis huiusmodi rememoratio, & recognitio, ac cur in collegijs receptum fuerit, ut illam consideremus. Apparet etiam quomodo frequentißimi fiunt errores, dum paßim uidetis, & auditis medicos confundere hæc, non distinguere signa præsentium affectionum membrorum, à signis salubribus præteritæ sanitatis; & hæc satis ut sciatis, qua arte signa præteritæ sanitatis sint inquirenda. Nunc modo ad futuræ salubritatis signa accedamus. signa porrò indicantia futuram salubritatem ab ijsdem fontibus oriuntur ab actionibus inquam, & paßionibus; & hoc manifestè apparebit, si uos in singulis actionum principijs exercueritis, uerbi gratia: si quis cerebri, uel agnatorũ suorũ affectu aliquo laborauerit, futura salubritas prænoscetur, ubi quantum ad actiones attinet, imaginetur, memoretur iuxta illud Hipp. corroborari meritò, & bene se habere ad oblationes, bonũ: cõtrariũ uerò, malũ. si sensus etiam exteriores, qui prius fuerint uitiati melius se habere incipiant: ac de uirtute etiam motiua, ubi ualidius æger moueatur. Quod attinet ad eiusdẽ cerebri paßiones, si melius dormierit, hæc omnia futuræ sanitatis cerebri indicia sunt; cõtraria uerò, periculũ,
aut

aut mortem minantur per gradu detrimenti illius: omnino enim contrariorum eadem est disciplina, eadem ratio erit in reliquis actionum generibus. nã si quantum ad uitales attinet operationes, constantioris animi reddatur æger, melius speret, nõ ita tristatur: plus prætereà ad actiones naturales uergat; hæc omnia proculdubio futuræ salubritatis indicia sunt: & hæc quoque sperat melior spiratio, ac contraria etiam me tuentem intelligito dispositionẽ contrariã, periculum, uel mortem portendere, sufficere ista. sed ut etiam ex actius dignoscatis, idem quoque in naturalibus actionibus perspicere uos oportet, actiones naturales omnes ab operationibus tantum cognosci. cum itaque uidetis excrementa uel per tußim reddita, uel per uomitum, uel seccessum, uel urinam, uel sudorem, uel per nares, aut oculos, aut aures concoctiones præferre in colore, liquore, substantia, odore, & quãtitate; nemini dubium est futuræ salutis hæc esse indicia. quantum ad paßiones in ijsdem actionibus naturalibus attinet, ubi fames nascatur, incipiunt apparere, ubi extinguitur sitis, ubi ad uoluptates aliquas naturales excitetur æger, hæc omnia à paßionibus naturalibus sumpta indicia salutis sunt: & contraria eodem modo, ut supra diximus, contrarios indicabunt affectus. Quod si contingat, ut hæc omnia enarrata indicia actionum, & paßionum in unum conspirant, siue bonum, siue malum fuerit, certißima efficiuntur præsagia sine aliquo errore salutis, uel mortis. quod si dißidium inter illa depre-

deprehenderitis, ut actiones quidem uitales meliores reddantur, naturales uerò deteriores, aduertatis, quæ sint in hac ægritudine actiones principaliter læsæ; & utrum in hac membro naturali, uel animali sit ægritudo: in eam enim partem decumbit indicium, in qua cognoueris esse morbum, tum pariter perpetuo obseruandum, ac prænoscendũ uitales actiones dominium inter omnes obtinere; nec enim unquam bene speramus, ubi uitales actiones in deterius labi cognouerimus: sicut nunquam desperandum, ubi illæ constant, ac perficere uideantur. Nam obseruare & noscere debetis, quæ signa, quanam potißimum die apparuerint, uel confirmentur: ut exempli causa quarta, uel septima, decima, undecima aut huiusmodi: tunc uerißimũ erit indicium sigulorum. pro his omnibus perlegendi sunt à uobis libri Gal. prognosticorum propitiorum, tres alij de crisibus, cum totidem de criticis diebus: ex his enim principijs, quæ hic breuißimè colligimus ex crisi, si ad hos libros tãquam incitati accedetis, non deerit huius totius negotij cognitio exactißima: et hæc satis de signis indicantibus præsentem, præteritam, & futuram salubritatem, quod erat à nobis propositum. De indicantibus uerò neutram dispositionem, quæ sunt consideratione digna, erunt neutra tantum primi modi: aliqua enim methodum admittunt, tanquam manifesta, ut cõsideranti patet. ac rursus istorum neutrorum primi modi ea tantum perspicere oportet, quæ præsentem indicant dispositionem. nam uenari uelle, quæ

præte-

præteritam, uel futuram indicant neutralitatem primi modi, facillimum cognoſcere ab his, qui ea quæ hactenus dicta ſunt, rectè fuerint aſſecuti. Vbi enim ab iiſdem actionibus, & paßionibus quis fuerit exorſus, quoties uidebit illas ad eum gradũ perueniſſe, ut neq; planè inter ſanas, neque inter ægras ſint animaduertendo, ſed in medio exquiſitè ambigant, tunc illa erit neutra diſpoſitio primi modi. his igitur præmißis ſupereſt nunc pars potißima de inſalubribus, quod eſt membrum diſtinctum contra ſalubre; ac primò de indicantibus inſalubribus præſentem, poſtea de reliquis. & quoniam iſta pars multiplex eſt, ac multi negotij, ob id facilioris doctrinæ gratia ad certam, breuiſſimamque methodum redigemus. ſupponendo igitur primum, quod iam hactenus eſt oſtenſum ab illis iiſdem omnino fontibus ſigna ſumi inſalubritatis, à quibus et reliqua uidelicet ab actiuis, & paßiuis. Dicimus ſignorum indicantium inſalubritatem quædam indicare affectionem, quædam locum affectum. Indicantium affectum quædam indicant eſſentiam, aut ſubſtantiã; quædam qualitatem, quædam quantitatem, quædam tempus. indicantia locum affectum quædam intrinſecum indicant, quædam extrinſecum. Indicantium ergo eſſentiam, uel ſubſtantiam affectionis quædam indicant intemperiem, quædam malam complexionem, quædam ſolutionem continui. Indicantium intemperiem quædam indicant illam ſine materia exiſtentem, quædam eam, quæ per affluxum materiæ fit. Appello intemperiem

riem sine materia, quæ ita est in aliquo membro, uel in toto corpore, ut faciat excessum alicuius, uel aliquarum qualitatum primarum absque eo, quod materia adueniens aliquid operetur; ut uerbi gratia si corpus, uel pars corporis calefiat, uel frigescat præter naturam, ut tale frigus sit propter aliquam malam qualitatem impressam, & non propter materiam calefacientem, uel refrigerantem: & ista intemperies potest esse duplex, uel cum est imperfecta adhuc, & inquinans, uel alterans; & quæ nondum accessit ad ultimum alterationis terminum, & dicitur iste morbus à Gal. & à reliquis medicis morbus qui fit, seu fiens, & non factus: ut quando febris putrida est in corde, & in toto corpore, calefit quidem, sed non calefecit. quando hectica febris est, tunc qualitas ista ad ultimũ terminum peruenit, & est æqualis per totum, & non amplius fit; sed est morbus factus. Quædam itaque intemperies sine materia adhuc fit, & non est facta: quædam uerò iam facta est, ut in exemplis præteritis; & utraque istarum qualitatum differt. nam altera morbus fiens, altera morbus factus. Intemperies autem, quæ est per materiæ defluxum, dicitur quoties membrum, uel corpus elixatur ad excessum alicuius qualitatis propter adiunctum alicuius materiæ aduenientis, quæ immutat, & alterat membrum, in quo figitur, ad proprias qualitates: ut quando pituita in uentriculo, uel intestinis fixa inducit intemperiem frigidam, uel bilis intemperiem calidam. signa ergo indi

cantia intemperiem sine materia sumenda sunt ab actionibus: actio diminuta, uel ablata indicat frigiditatem membri, in quo est; ut siue uentriculus diminutè, uel nihil concoquit, hoc est perpetuum signum frigiditatis. si enim diminutè concoquat sine materia intemperiem indicabit, quæ quidem adhuc alterat, & immutat, nondum tamen alterauit, & immutauit: quæ paulò suprà dicta est à nobis, morbus fiens. si uerò idem uentriculus non diminutè tantum, imò nihil concoquat, erit hìc intemperies frigida sine materia, non fiens, sed facta: & erit morbus, quem supra diximus morbum factum. deuenit enim illa frigiditas ad ultimum gradum alterationis. itaque non solum non diminutè, sed ne aliquid quidem concoquit iste uentriculus. si uero actio neque diminuta, neque ablata fuerit, sed corrupta, hoc est perpetuum signũ caliditatis: intemperies enim calida corrumpit actiones. si ergo cibi in uentriculo congesti semicorrupti educẽtur superius, uel inferius, signum erit uentriculum habere intemperatam caliditatem sine materia, quæ tamen adhuc fit, & dicitur morbus fiens. sed ubi ijdẽ cibi prorsus corrupti reddentur sine aliquo conatu materiæ intemperies illa calida indicabitur intus facta; ut cum ad ultimam alterationem peruenit, & dicitur morbus factus. Hoc igitur erit uobis perpetuò obseruãdũ, ut aliquid obiter de signis prognosticis discatis: licet ex materia proprium locum, utiliter tamen, & opportunè; ut quoties occurrit uobis morbus fiens cum signis

prædictis,

prædictis,speretis curationem facilem, atque ægroto salutem polliceanimi,si modo nihil deliquerit. sed ubi iam morbus factus est, & apparent signa prædicta morbi facta,tunc nihil certi promittatis infirmo.cura enim erit longa,uel difficilis,uel frequentißimè impossibilis non est igitur facile promittendum,quod uel difficillimè,uel nunquam præstari potest,non enim causa morbo,sed uobis,& arte uitio dabitur infœlix successus. à paßionibus etiam unicuique membro proprijs sumuntur signa intemperaturarum: sed hic non est perpetua regula,ut in actionibus diximus, seruanda.nam diximus actiones diminutas,uel ablatas,frigiditatem indicare:in paßionibus autem licet plerunque id quoque uerum sit,quandoque tamen fallit, ut uerbi gratia in paßionibus uentriculi fames multa indicat frigiditatem uentriculi;pauca,uel nulla caliditatem.in siti uerò secus se habet:nam diminutio,uel ablatio sitis frigiditatem uentriculi ostendit:multitudo sitis caliditatem.In reliquis autem membris paßiones ferè eadem regula indicantur.sicut actiones.nam somnus,& uigilia,quæ sunt paßiones cerebri;somnus quidem augetur & multiplicatur per frigiditatem: uigiliæ contrà minuuntur,uel auferuntur à frigiditate: augentur à caliditate. constantia enim animi, & pusilanimitas, quæ sunt paßiones cordis,constantia augetur à caliditate;minuitur,uel aufertur à frigiditate.contra pusilanimitas augetur à frigido,minuitur à caliditate. Verum sæpißime uidebitis ægros,qui cum tempore sani-

tatis essent admodum timidi, & pusillanimes suborta ægritudine, & inuadente feruore cordis efficiuntur au daces, temerarij, impudentes, & frequenter etiam furiosi: eadē prorsus regula est etiam de paßionibus, quæ attinēt ad membra naturalia. Appetitus enim ad uenerem augetur à caliditate, minuitur & aufertur à frigiditate. Hæc igitur obseruantes circa actiones, & paßiones corporis, uel membrorum aliquo modo affectorum ex hac intemperie sine materia nunquam errabitis, statim scietis quænam sit illius corporis, uel membri intemperatura. & hæc signa cum sumantur à proprijs actionibus, & paßionibus nunquam fallunt, & dicuntur uere παθόγνωμόνικα: sed alia quæque signa, quæ sumuntur ab actionibus, & paßionibus communibus, licet necessariò non concludant, sicut hæc, quæ prædiximus, magnam tamen uobis lucem afferent, & coniecturas non contemnendas. uerbi gratia si in dignoscenda intemperatura prædicta uentriculi, ubi sumpseritis signa à proprijs suis actionibus, & paßionibus, quēadmodum docuimus ad cōmunia quoque accedetis, & denudabitis uentriculum patientis; & primo considerabitis colorem: color enim albus, & lucidus frigiditatem significat: luteus uerò, uel rubeus caliditatem; si sit mollities, uel læuitas humiditatem; durities & asperitas siccitatem; pilorum multitudo caliditatam; scabritas frigiditatem: æqualitas & macies siccitatem semper, sed cum lutheo colore; pilorum multitudo caliditatem: adiuncta uerò cum colore

lucido

lucido albo, & glabricie frigiditatem: & hoc modo uos exercebitis, ut per singulas qualitates in singulis membris, artem medendi uera ratione assequamini.

ARTIS PARVÆ TERTIA PARS,

Et. Cap. LXXXIIII.

GALENVS diuinus, ut tandem aliquando mentibus studiosorum imprimat habitus rectos, & nequaquam deprauatos, eosq; in re medica in conseruandis corporibus salubribus secundum suam debitam symmetriam summè necessarios, postquàm in sua priore methodo posuit magis propria dicta signa salubrium, insalubrium, neutrorum, cerebri sicci, frigidi, ægritudinum; nunc quasi quodam diuino instinctu, ut ferè manu ducat adhuc inermes in re medica tam sancta, & necessaria confirmando humano generi, incipit in hoc tertio ordine, quemadmodum à principio artis huius erat pollicitus, constituere causas, & genera sex nostra corpora salubria conseruantia (nam hic erit de corpore salubri peropportunus sermo) alterantia, & docet primum uos adhuc rudes, alias esse causas alterantes necessariò, alias autem non necessariò. constituit autem alterantes necessariò eas, sine quibus omnino uita humana consistere non potest, & quæ euitari non possunt, &

illæ sunt causæ alterantes, & causæ non necessariò. quanquam & in eis necessarijs secundum plus, & minus dabitur gradus, & de his quemadmodum Galenus statim faciet mentionem, clare meminit in libro primo, quem inscribit de sanitate tuenda, sunt enim sex: ibi enim distinguit mala, quæ solent hominibus in tota ferè uita euenire alia esse nobis connata, & quæ nullo pacto possumus euitare. actionem fieri in humidum declarat: & quantò magis siccum præualet, tantò magis ægrè ualere homines, talemq; affectum in nobis senectutem appellari, in arboribus suo modo idipsum dici, alterum perpetuum ferè fluorem substantiæ sic appellauit, hoc est, transmutationem continuam unius substantiæ in aliam; ut uini, aut cibi in nostrum alimentum, uersionem in sanguinem; unde excrementa utilia, ut est sperma, & inutilia ut sunt secessus, & urinæ. is autem fluor perpetuus attinebit ad præsentem rationem dicendi. nam sine cibo, & potu fieri non potest, sine exinanitione, & repletione fieri nõ potest durare corpus salubre. quæ sunt ex sex causis duæ necessariò conseruantes, & necessariò alterantes, effectricesq; in hoc nostro salubri corpore. Erunt igitur sex genera causarum alterantium corpus nostrum, quas semper memorabis coniugatas: necessario enim uim illarum semper inest. & ideo quasi semper pro eadem causa numerantur: prima est aer, secunda est motus & quies, tertia somnus & uigilia, quarta cibus & potus, quinta inanitio & repletio; Galenus dicit ex his, quæ excer-

excernuntur & retinentur; sexta sunt omnes affectiones animi necessariò etiam hominibus contingentes, & ut res iunioribus clarior sit, notat Galenus causas necessario alterantes sex: quis enim sine aere potest uiuere? & hic ut bene rem aduertatis, inter causas necessarias enumeratas est aer necessarius summè, & magis alijs causis; quia sine cibo & potu quamuis homo non possit diu uiuere, quamuis omnes ægrè famem patiantur, & maxime ij, qui angustas habent uenas. Galenus enim libro secundo de temperamentis affirmat idem dicens; qui angustas habent uenas, exigui sunt sanguinis, nec longam inediam ferunt: quibus latæ, ijs copia sanguinis est, & citra noxam cibo abstinent. attamen diu uiuere sine cibo & potu nemo potest. quis uiuet sine somno? quis sine uigilia? si enim semper uigilat, decedet uirtus digestiua, non bene operabitur: somnus enim est naturæ ueluti coquus. quis sine inatione & repletione? quis sine gaudio, spe, timore, fiducia? esset is lapis potius, quam homo; imò sæpe, ut Gal. facit de hoc librũ unum, an animi mores corporis temperaturam sequantur? quis sine motu, quis sine quiete? hæc enim utraque ad conseruandam salubrem uitam sunt necessaria. fecit Galenus de paruæ pilæ exercitio libellum, ubi laudat illum motum: est enim non tantum unius membri, ut qui arcu ludit, tantum exercet brachia, omnibus æquè conuenit tam diuitibus, quàm egenis. non enim canibus, auribus, aut retibus eget, ut aucupationes, & uenationes ferarum; sed tan

tum exercitatione. quis ſine inanitione & repletione? ut puta excrementis tam utilibus, quàm inutilibus? & notent bene iuniores cibum & potum non eſſe idem cum inanitione & repletione. nam repletio etiam attinet ad ea, quæ ſunt ſpermatis, ad excrementa utilia, & inutilia, ut ſunt urina, & ſeceſſus. cibus autem & potus ſunt cauſæ repletionis, quam poſteà ſequitur inanitio opportuna. ſunt igitur ſex genera cauſarum alterantium, neceſſaria corpori noſtro. aer tamen obtinebit principatum in numero cauſarum neceſſariariarum. nam ut dictum eſt, ſine cibo, potu, ſomno, uigilia &c. nemo poteſt diu uiuere, minus autem, & ſine aere poterit; ſi occludantur meatus: hoc ſentimus nos ſemper: habetq; quandam uim immutandi noſtra corpora, ſi corrumpatur aer ſiue ſecundum ſubſtantiam, ſiue qualitatem propriam, ut in cauernis Neapolitanis, ubi ſtatim animantia moriuntur, ut fit in peſte: tum enim & ut in illa cauerna dicta, aer non eſt tantum ſecundum qualitatem corruptus, ſed ſecundum ſubſtantiam, quod ſcorpio occidat; agitq; in noſtra corpora ſenſibilibus uiis. Erunt aliæ cauſæ alterantes noſtrum corpus non neceſſariò, ut enſis, uenæ ſectio tranſiens, pharmacorum ſuſceptio, potionum, & id genus alia: de quibus nunc non dicimus ſed aliàs; poſſunt tamen eſſe utræq; cauſæ & illæ ſex neceſſariò alterantes, & hæ non neceſſario, cauſæ ſalubres, & inſalubres corporis noſtri, prout eorum uſus erit opportunus, uel importunus. ſi opportunus, ſalubris cauſa;

ſin

sin importunus, insalubris. opportunitas uerò cõsistit in debita dosi, & qualitate, hoc est, in quali, & quanto: in ijs enim uersatur tota res medica.

Cap. LXXXV.

SECVNDVM QVOT IGITVR ALTERATVR MODOS, TOT AVXILIORVM, HOC EST, CAVSARVM CONSERVATRICVM GENERA HABEBIT &c. Galeni texta oratio. Quoniam medicus, ut ad immortalitatem perducat corpus, & incorruptionem, nullus unquam potuit efficere: neque enim ars est in idipsum, sed hoc quantum maxime potest conatur, ut hoc ipsum corpus humanum, ad quam summam & extremã potest, conetur senectutem adducere, ea ratione modo enumeratis causis sex alterantibus nostrũ corpus, ut puta aerem, motum & quietem, somnum & uigiliam, cibũ & potum, inanitionem & repletionem, atque perturbationes animi: quia ipse modo hoc maxime conatur, ut corpus salubre simpliciter .i. habens debitam symmetriam, temperaturam, quam diutius poterit conseruet. ostensis causis alterantibus, & monstrato, etiam circa hoc salubre corpus alias esse causas conseruatrices sanitatis, alias esse effectrices, ut si quando salubre corpus debitã symmetriã perdiderit, obseruatis ijs, quæ ad ordinẽ obseruandi pertinebant, enumeratis causis alterãtibus enumerat remedia, & causas; quæ quia sunt du-

duplices: aliæ nẽpe, quæ cõseruãt corpus in mẽsura debita, aliæ quælapsum releuant: quæ cõseruãt in fœlici statu, & tempore, & dignitate illis, quæ reparant sunt digniores. ab illis ipsis sibi incipiendum esse iure elegit: quoniam & tẽpore insalubri corpore medicina conseruans prior est, & dignitate, quia conseruans dignius est reparante. iam statim addit docẽs nos, quotquot erunt causæ alterantes salubre corpus, tot etiam esse auxilia, ut illud salubre corpus ad debitam symmetriam reducatur, eruntq; non tantum sex auxilia, sicut erant causæ sex alterantes, sed etiam illæ ipsæ causæ, quæ erant alterantes, erunt etiam conseruantes illud corpus; tamen non sub eadem ratione; sed altera: aer enim alterans sic consideratus est causa alterationis in corpore salubri; ut puta in deterius: aer consideratus, ut reparans, conseruans, efficiens sanitatem, & restituens erit auxilium. sic aer idem secundum substantiam fuit causa, & materia: idem etiam secundum substantiam conseruans idem corpus secundum quale erit auxilium, & ita idem respectu diuersorum erit causa materialis & efficiens, sic non confundemus philosophiæ matris nostræ medicinæ prima principia. res autem, quia est medulla artis, exemplo est præponenda, ut intelligas quomodo eædem causæ, quæ erant alterantes, erunt conseruantes. sit hoc Galeni; est corpus hoc simpliciter sanum, salubre, optime sanum, reperitur in aere temperato, sine molestia obit suas functiones in aere temperato, non absolutè temperato,

quia est siccus in se, ut euitemus uanas sophistarum an gustias inutiles: sed per relationem ad corpus salubre, quia in eo aere, quem respectu sui dico temperatum, corpus hoc non sudat in eo, non alget, satis temperatè degit, uiuit deinde ut oportet: sic enim temperati optimè resistunt causis, & qualitatibus alterantibus. Tale corpus appetet, quantum oportet: sumptum retinet fideliter, retentum concoquit suo calore naturali: expellit expellenda, segregat debito modo excrementa, ab inutilibus utilia; sperma fœcundum generat, appetit motum, coitum suo tempore, quietem quantum oportet, optimis est moribus animi. nam & hæc erat sexta causa necessariò alterans ipsum corpus, quam diu durat. sicq; in illa diuina, & optima temperie non egebit in sui prouidentiam aliquo præside. erit enim, ac si unũ esset, non dolebit. supponendo igitur tale corpus salubre; nam de tali nobis erit hic quotidianus sermo, medicus sumpta à corpore indicatione, nihil aliud imaginabitur, nisi tale corpus, quantum potuerit in summa temperie conseruare. ponamus modo, quod tale corpus inueniatur in aere frigido, ut pori constipentur, meatus extrinsecus occludantur, corpus algeat, ubi prius non algebat; uel si est in aere calidiori, quam postulabat temperatura, sudat, ubi prius non sudabat. habet iam eam impreßionem, ut nisi causis alterantibus occurratur, corpus certe ægrotabit. inquirit causas, uidet hunc secundum morem moueri, & quiescere, secundum morem dormire, & uigilare, comedere, & bibere eadem,

eadem, quæ prius; quærit causam alterationis inter sex. uidet aerem alterantem hoc corpus ob frigiditatem, quia uidet algere, non digerere, uidet meatus occlusos cutis: unde est ferè, & nascitur insensibilium, quasi euentationum fluxus. & ratione aeris frigidi iã est prohibitio; quia interclusio, ob quam retinebuntur euentationes solitæ, ob quas retentas sequetur putrefactio humorum in hoc corpore. prudens medicus adhibet causam statim extrinsecus alterantem, efficientem, quæ restauret, reducat ad illam symmetriam priorem corpus; adhibet aerem calidum, qui tollat algorẽ aut per balnea, aut per fricationes leues ad ignem. alterabit igitur aerem eundem secundum substantiam, & qui ante fuit causa, & materia alterans salubre corpus, nunc est causa efficiens conseruans ipsam sanitatem illius corporis; quæ fuit causa insalubris, nunc est salubris. & hoc est quale quid conseruans, quia calidum inductũ loco alteratione frigidi, quod impediebat ipsam temperaturam istius corporis.

Posteà quàm Galenus noster docuit medicos non errare in quali, hoc est, ut frigiditatem caliditate expellant, & uincãt debitã: contraria enim curantur contrarijs, modo accedit ad quantum. diximus enim iam in ijs duobus uersari totam rem medicam, accedit ad doctrinam graduum, ut puta alteratus est is à temperie in frigidum nocens; necesse est, ut sicut in qualitate stetit opportunitas, ita etiam stet in ipsa quantitate dosis. debeo calefacere; quãtum debeo calefacere? ut puto in

in balneo isti uolo restituere sanitatẽ, aut per fricationes leues: si in balneo, quantũ debet esse calidum, quanto tempore is debet durare in balneo, ut tantum inducat calidi, quantum ipsa temperies passa est à frigido. ipsa enim quantitas remedij sumitur à quantitate alterationis à calido: quantum etenim operandi sic distinguitur. hic oporteret adijcere gradus, quot gradibus æger decidit à temperamento? à calido debito in frigidum indebitum, tot caliditatis gradus, & non plures ad temperiem contemperandam inducere. quis autem hoc efficiet? neque Galenus, neque unquam aliquis medicus hoc potuit efficere, nec effecit: possumus coniecturari, tantum secundum indicationes sumptas à reformato corpore: nullus tamen potuit determinatè hoc dicere à tertio, in tertium gradum hunc reduci. ista enim soli Deo nota sunt, & naturæ, quæ est tanquam suprema Dei secretaria. Galenus etiam in primo ad Glauconem, & in primo methodi dicit, si scirem ad istos gradus pertingere, crederem me esse Æsculapium, & Apollinem. nesciebat autem Gal. non propriè incertitudinem scientiæ, neque artis, quæ certa sunt: est enim scientia uerorum possessio, & eorum, quæ certa sunt impoßibiliter aliter se habere; sed propter incertitudinem subiecti: non enim nos discernimus gradus qualitatis discretos, ut partes corigiæ sutor ad sensum. ideo non turbent uos graduum partes. sunt ne alia? quia hîc sunt tantum duo, quæ Galenus aduertenda medico apud ægrũ significat, quale & quantum.

tum. notetis, sæpe aliàs à Galeno pleraque dicta sunt in alijs locis, quæ hic quoque de caussis tantum alterantibus locutus est, & ijs maxime necessarijs, quæ euitari nequaquam possunt. sed Arist. 1. & 2. ethicorum dicit, quod in omni recta actione, oportet aduertere quid, quale, quantum, quomodo, quando, ubi, & his tempus, quæ circunstantia temporis, quantum ualeat in primo ad Glauconem declarauit Galenus, & primo aphorismorum Hipp. ut eam præferre omnibus alijs non dubitaret. Tempus igitur est occasio maximè notanda, & quomodo, & ubi. De modi circunstantia uos debetis corpus hoc salubre conseruare in sua temperie cum exercitio, quomodo est operandum, ut exerceatur corpus hoc utiliter? si erit exercitium ualidum, & robustum, ut puta currere cum graui pondere, uel proijcere graue pondus; alterum, ut leuiter deambulare: exercitium leue hoc moderate calefacit, multum resoluit. illud graue genus exercitij multum calefacit propter motum uiolentum: non tamen resoluit, quia non longum. quomodo ergo debeo hoc salubre corpus utiliter exercere? quantum, quomodo? hoc fieri recte non poterit, nisi naturam rei prorsus consideretis, & huius corporis temperiem. quædam enim corpora facillimè, alia uerò difficillime calefiunt, & aliter operabimini in uno, quam in alio corpore. sed quoniam Galenus hoc loco non curat corpus malè affectum, sed tantummodo salubre conseruat, & illud, quod est optime constitutum; hic ideo hoc omittat. Vbi autem &

quan-

quando? Tempus maximum est circunstantiarum, & maxime in morbis acutis. nam si non concoctum educere quis audeat, actum est de patiente. si quis iam concoctum dimittat non euacuatum, quid aliud generabit, nisi morbos? dimittit ergo hic Galenus alias circunstantias, nisi de quali, & quanto; quanquam etiam in quali tempus adhibetur. oportet enim aliquo tempore considerare istum decidisse à temperie, & in frigidum non necessarium, à quo ad hanc temperiem reductum, quando etiam considerat quale. i. mutatas qualitates, quæ necessariò sunt immistæ fluxui perpetuo substantiæ: quemadmodum in libris de tuenda sanitate abundè, maxime libro primo scriptum est. hoc autem, idest, perpetuò fluere, & transmutari, sine tempore fieri non potuit; in tempore enim acta sunt. igitur concludamus Galenum hic considerasse tria, quale, quantum, & tempus; cras erit lectio uenereorum an sit uenus necessaria; & si sit, quando, & quibus.

Cap. LXXXVI.

VENEREORVM AVTEM &c. Dixit iam Galenus abunde de sex causis alterantibus nostrum corpus optimè constitutum, & quomodo quandoque alterantur corpora per easdem causas, sit auxilium, numerauitq; ipse sex conuenientes scilicet aerem, cibum & potum, quietem & motum, inantionem & repletionem, &c. diximus nos etiam ea, quæ cadunt

dunt ſub inanitionem & repletionem non eadem eſſe cum illis, quæ cadunt ſub cibo & potu. repletio enim & inanitio plus in ſe habent, quam cibus & potus. eſt enim repletio etiam arteriarum, uenarum, concauita tum, membrorum, uentriculi in ſua illa naturali pituita, quæ defendit ab ipſa acrimonia humorum acutorum, ab ipſa cholera, eſt igitur plus, quàm cibus & potus. utrum autem ſub inanitione & repletione ponatur uenus? uidetur .n. eſſe ſub repletione. quòd autem repletio & inanitio una eſt cauſa neceſſaria, quā euitare non poſſumus patet: eſt .n. ex perpetuo fluxu ſubſtantiæ. uidetur Gal. nō ponere eam ſub cauſis neceſſarijs ſimpliciter, ut ſunt iſtæ ſex: ſed poſt eas repetit Epicureorum ſententiam, & Gal. expreſſe nō uidetur eam ponere ſub inanitione & repletione. & innuit dubium an ſit uenus de neceſſarijs? dicit enim ſecundū Epicurum ſemper nocere, nūquam prodeſt, ſatis eſt, quod non noceat. uiderat etiam Democritum præceptorem Hippocratis ſenſiſſe Venerē nihil ferè aliud eſſe, niſi morbum quendam leuē, comitialem. hic an Venus ſit utilis & neceſſaria ſimpliciter an non; pulchra nata eſt quæſtio: quæ ſecundum morem & antiquorum, & iuniorum, & ferè omnium uel auctoritatibus, & cognitione & natura rei cognoſcenda eſt. quantum ad auctoritates attinet, Galen. hic expreſſe innuit Venerem prodeſſe: in quinto de locis affectis cap. ultimo dicit procedere ex continentia ueneris multa incommoda, & refert exempla multorum.
qui

quod lapsi erant in morbos propter cõtinentiam Veneris, & usu restauratos. refert Diogenis exemplum leuitate corruptum esse, dum muliere citò non potuisset uti: nempe philosophus cognouisset naturam infectam reddi abstinentia. Vult igitur Galenus, quod quandoque iuuet, sed non semper, & quandoque noceat. in secundo de tuenda sanitate cap. primo dicit esse quinque ualde utilia ad salubritatem, exertitium, cibũ, potum, somnum, ueneremq́;. & innuit. 4. prima esse communia, & omnibus necessaria cuiuscunque temperaturæ. diu enim uita sine ijs consistere non potest. uenus non est necessaria omnibus, sed quibusdam florentibus ætate, & in uigore constitutis, adolescentibus intempestiuior. ideo Arist. 28. annum determinat connubij, senibus intẽpesta. ideo Thales philosophus interrogatus de uxore cum adolescens esset, an eam traduceret? dixit non adhuc tempus esse. media autẽ ætate? prorsus obliti coniugij eius iam ferè descendente ætate, ab eo rogant, an iam uellet? respondit iam intempestiuam esse. Gale. etiam in 6. de tuenda sanitate determinat ijs, qui sunt calidi & humidi, qui abundant multo semine, quibus partes testiculorũ crassam & calidam habent materiam, salubrem esse uentrem: aliquibus semina indurari, aut corrumpi, hinc effici tanquam uenenum, & gigni multas ægritudines. Rufus antiquißimus medicus, à quo Gal. multa accepit, & maxime in hac materia de uenere, distinctißime de hac re loquitur, & distinguit, quibus uenus sit maxime

me necessaria, & ponit in sexto aggregationum circa finem in Oribasio ex sex rebus, tanquam circunstātijs constare, quibus uenus sit necessaria, & quando est utilis, & quomodo? fuit enim doctissimus uir uterque & Oribasius, & Rufus.

1 ætate,
2 temperatura,
3 materia seminis,
4 ex tempore,
5 hora,
6 uiribus, & uicibus.

AETATE, nempe florentibus ætate, in quibus etiā si natura sicci sint, & calidi, tamen in illa ætate florentibus minus nocet; sic non prodest senibus, & adolescētulis, alteris non est in tempore, alteris est intempestiua, ut Thales dixerat: sunt enim senes natura sicci, ut docet Gal. in primo de tuenda sanitate, & in perpetuo fluxu substantiæ, & defectu sicci ob actiuitatem ipsius calidi aduenit nobis affectus, quem senectutem appellamus. & hæc duo mala sunt, quemadmodum ibi docet Galenus, nobis cognata, & quæ nullo pacto euitare nos possumus, senectus, & fluor perpetuus substantiæ. Ætate igitur florescente. quæ est autem hæc florescens ætas? Galenus libro secundo de temperamentis sic à principio non longe exprimit; florescens uerò ætas omnium animalium maxime in medio extremorū est, neque

neque sicut senium ad summam perducta siccitatem, neque ueluti infantium ætas in humore & multo humido mersa: hinc florens ætas à floribus sumpta similitudine, qui non statim cum planta nascuntur, non usq; in autumno, sed in quodam quasi sui temporis etiam medio: sic arbores etiam non usque in sua senectute. est enim ut Gal. in primo de sanitate tuenda scribit, quoddam in stirpibus etiam senium, siccitatis excessu proueniens. calidos autem & siccos non adeo iuuat; minus enim habent excrementi optimi, & ultimi alimenti. & ideo multum appetunt, parum possunt: & si conentur ultra posse, sæpe sanguinem eijciunt. MATERIA SEMINIS agnoscitur tum esse opus ueneris, cùm quis ea utitur compellente tantum corpore, nõ autem praua mentis assuetudine; sed cum uenas tua libido inflauerit. TEMPVS est inter omnia conuenientius ueris. ideo & natura modo hoc demonstrat etiam in ipsis brutis asinis: aliqui tamen dixerunt hiemem, sed semper post uer: aliqui æstatem: aliqui autumnum, sed hoc est secundum complexiones determinandum, calidis & siccis potius hieme, quam æstate; frigidis & siccis senibus & melancholicis in autumno utendum uenere &c. HORA, etiam Oribasius docet, non ieiuni, quia fatigantur, nisi mulier, non statim repleti, quia difficulter eijciunt. sunt enim repleti humoribus crudis, ieiuni citius eijciunt, sed redduntur imbecilliores. erit igitur medio modo se habentium, ut nec ieiuni sint, neque crudis humoribus statim repleti, tr bus

 trẽ

ferè horis à mensa, tamen optima est cum cubitum eunt, nam statim corpus refocillatur quiete: mulier suscepto semine quiescit, concipit facilius. VICES. Montanus appellauit actum unum: non enim affligit corpus, nec perturbat animum, et ille specialiter actus, qui est instinctu corporis, & necessitate. MODVS autem cognoscendi, & indicium, si fuit motus à debito & optime ultimo utili excremento, an à praua mentis assuetudine erit hoc? post coitum statim, si propter prauam coeundi assuetudinem, pœnitebit, sequetur statim quædam pœnitudo, laßitudo, mœror quidam animi: si à debito modo corporis, non pœnitebit, non laborat, non tristatur, sed gaudet, corpus seipso factum est leuius. uerùm sunt aduertendæ istæ circunstantiæ: nam si pluribus etiam uicibus uti uoluerit quis, quàm non poßit etiam ex nimio cordis tremore, & pulsu, qui fit ob rem, quæ etiam sic infertur, exinaniuntur spiritus, intempestiua morte moriuntur, incidunt in comitiales morbos, quemadmodum ego Veliæ audiui, & est certum anno domini. 1546. unum intempestiuè mortuum fuisse in ipso actu uenere. Hæc sunt, quæ sunt adducta pro auctoritate de uenere. ex natura uerò rei an sit necessaria quibusdam &c. Considerabis primo, & uidebis, quæ sit illa materia, quæ per coitum eijcitur, & est semen. quid est semen? Arist. de generatione animalium, & Galenus de semine dicunt, esse excrementum optimi ultimi alimenti, quod est sanguis factus, proximè concoctus, ut iam transeat in alimentum.

mentum. Hoc ſupponendo aliud eſt notandum, quod calidum & humidum ſunt inſtrumenta, & fundamenta optimæ concoctionis & digeſtionis. Et ideo alimentum tantò fit copioſius, quantò calidum & humidum eſt magis prædominans: quia quantò magis eſt de calido, & humido non ad pondus, ſed ad iuſtitiam. i. temperaturam iuſtam huius corporis, tanto melius concoquet, tantò plus etiam tùm dabit de optimo alimento, tantò de excremento utili, ut puta ſanguinis proximi conuertibilis in naturam, & ſubſtantiam noſtram. ſi redundat ultra id, quod ad ſui tum opportunam reparationẽ neceſſe eſt, natura iam ſecluſit, ſeparauit, ſegregauit: oportet eijci. ſi uerò nõ eijcietur, corrumpitur: ſi ſic, generat ægritudinẽ, apoſtemata, inflationẽ teſticulorum, & hoc modo dicimus generare uenenum. Vides igitur quomodo ex natura rei agnoſcis uenenum eſſe. ſed medio ſe habens modo uenus inter cauſas neceſſarias, ac neceſſariò alterantes, & non; & quibus ſit neceſſaria; ſecundum quid enim eſt neceſſaria. i. aliquibus, non tamen omnibus: quia frigidis & humidis: calidis & ſiccis non item: uix enim tantum alimenti cõcoquunt, ut nutriant ſubſtantiam, & non tantum ut quid ſuperſit excrementi ultimi, optimi alimenti, excernant per coitum.

HORVM AVTEM SINGVLORVM QVAE DICTA &c. Hactenus Galenus conſtituit ſex cauſas alterantes neceſſariò corpus noſtrum ſalubre, & in optimo ſtatu conſtitutum, aerem, motum

& quietem, somnum & uigiliam, inanitionem & repletionem, & affectiones animi: ac docuit etiam uenerem, quæ sub inanitione & repletione locum obtinet, esse salubrem secundum quid; quia non omnibus, sed quibusdam tantum. simpliciter autem nascituris tantum. etiam docuit non tantum sex esse causas, sed etiã auxilia contra istas causas, & easdem; sed sub alia ratione consideratas: aer enim hic corruptus, aut secundum substantiam, ut pestilentialis, aut secundum qualitatem: quia abduxit corpus in distemperantiam, & debita fuit causa, & materia alterans hoc corpus. nã aer secundum substantiam, & essentiam, sed tamen iã non corruptus, & mutatus secundum qualitatem, ut puta quod algere faciebat, calefacit tantum, quantum opus est, & iam factus aer auxilium sanitatis, & reducens in temperaturam debitam. quòd autem hic constituit artem conseruatiuam, tanquam digniorem, & priorem altera, præsupponit hoc fieri debere in salubri corpore optimè cõstituto, in optimo statu, quod nullo egeat præside, quid autem? nec dum etiam iuniores intelligunt, hoc quidem exemplo clariori sæpe etiã indicandũ est; ne progrediamur ab ignotis ad ignotiora, salubre corpus erit, quod non excessit mediocritatis terminos. Termini autem isti sunt in aere quidem ambiente, ut neque horreat corpus propter frigus, neque sudet propter æstum. In motu, suo tempore appetit motum, suo tempore quietem, cum primum lassari cœperit corpus, confestim quiescit. In cibis & potu,
con=

concoctionis perfectio, & excrementorum modus, appetitus quodammodo æqualis concoctioni. optima siquidem natura, quantum appetit, tantum concoquit. sic & somno modū ipsa natura præfinit in ijs: tunc enim à somno excitantur, cum corpus ampliori quiete non eget, & ut semel dicam, omnes tum naturales, tum animales uirtutes inculpatas habent, cum & sensuum facultatibus, & membrorum motibus optimis homo sit præditus, tum uiuido colore semper sit, melius inter somnolentum, & peruigilem, inter glabrum, & hirtum; inter nigrum colorem, & album. Animales: animo semper melius omnino est, medius audaciæ, & timoris; cunctationis & præcipitationis, misericordiæ & inuidiæ, alacer, amicorum amans, humanus, & prudens. hoc uocamus corpus salubre, quod est ualde rarum: semper enim ferè sunt declinantia in quali, & quanto. Quomodo autem eædem erunt. 6. causæ necessariò alterantes? quia sine illis nullo modo humanum corpus potest consistere diu; non enim respirare, uesci, bibere, dormire, uigilare, excreare, excrementa eijcere à quoquā unquam discimus, sed statim à principio facultates in nobis habemus, quæ hæc omnia citra docentem perficiant. cibo igitur quicquid siccioris substantiæ effluxit, restituimus, potione, quicquid humidioris; ita uerò aereæ, igneæq; substantiæ modum respiratu, ex ijs necesse est contrahi excrementorū prouentum: ita erunt necessariæ causæ conseruantes, & alterantes corpus nostrum in debita symmetria. modo Galenus

lenus in eo textu docet, quomodo sola qualitas istas sex causas faciat esse remedia, & dat exemplum de motu & quiete.i.de exercitio. ita enim debent explicari, quæ æqualiter mouent, & calefaciunt tam unam partem, quam aliam, & hoc æqualitate iustitiæ secundum temperatnras partium integralium, non in uniuersali, sed ut unaquæque pars habeat tantum motus, quantum indiget: plus enim in pedibus, quam in thorace. terminus ipsius motus æqualis anhelitus maior seipso: iam enim cor seipso incaluit plus æquo, tunc desinet statim. adducit etiam exemplum de cibis: debet enim esse cibus temperatus temperatura iustitiæ.i.per relationem ad corpus, ut puta est corpus calidum, & humidum in primo, uel in secundo gradu, debemus cibare illud talibus cibis. conseruamus enim cum similibus; curamus cum contrarijs. sic erit eadem ratio de alijs residuis quinque semper talis hominis, uide qualitatem semper, ut non nimis humectet, uigilia ut non nimis exiccet, ut corpus non exiccetur; uenerem adhibeto, ut non frangat, sed alleuiet. AT SI QVID AB OPTIMA CONSTITVTIONE DEFECERIT CORPVS &c. In hoc capite tractabit de corporibus, quæ recesserunt ab ipso statu salubri, & dicit quadantenus recesserunt.i.secundum aliquam partem declinauerunt, ea adhuc possunt conseruari: si enim multum in aliquo gradu, iam egerent alterantibus, & curantibus. ideo dicit, quod etiam conseruamus corpora, quæ quodam modo recesserunt ab ipso

ipso continuo statu; ut si uenustas deficit, iã corpus declinauit secundum aliquã partem, non tamẽ est in tota adhuc complexione alteratum. & dat modum conseruandi talia corpora, quæ quadantenus declinauerunt secundum qualitatem, ut si declinauit à calido & sicco, per calidum & siccum conseruamus in suo gradu. SED QVVM MVLTA &c. Vult modo distinguere singula genera recessus à salubritate, non gradus: quia sunt infiniti particulares in isto corpore. SED GENERA duo inquit erunt genera recessus, ut cognoscas reducere hoc corpus secundum lapsus, uel secundum primam temperaturam. i. complexionẽ, uel secundum secundam cõpositionẽ. i. partes integrales, ut debita quantitas membrorum, debita concauitas, situs, numerus, forma, quæ sunt in prima plasmatione. & primum loquemur de recessu primi modi secundũ temperaturam. Recesit hoc corpus à temperatura calidi & sicci per unum gradum: plus est enim per gradum unum magis calidum & siccum, quam debet esse. hic quærẽda est salubris causa, quæ potest esse duplex; causæ alterantes possunt applicari duobus modis. potest enim medicus conseruare uelle in illo statu inæqualitatis, quo repertum est corpus, & non remouere illum gradum caliditatis & siccitatis; qui facit inæqualitatem, aut ut remoueatur, & reducatur ad debitam symmetriam, erit etiam causa salubris. de utroque à nobis loquendum est, sed primùm de primo in statu inæqualitatis, ut. s. conseruetur corpus in illo statu inæqualitatis

litatis, in quo repertum est. propterea quòd conseruantes causæ, dixit iam Galenus in principio, sunt dignignitate, & tempore digniores alterantibus, & adfert proprium modum secundum gradus, ut si est corpus factum inæquale à tempore per unum gradum seipso calidius, applicandæ etiam corpori alterantes secundum æqualem quidē. RECTE SIQVIDEM etc. Affert Galenus unam conditionem, quomodo poßitis applicare similia similibus, & contraria contrarijs remouere: sine qua nunquam poteritis esse boni iudices corporum, & est conditio triplicata. primò causas alterantes, ut cognoscatis, an ab aere, an à motu, an à cibo, an ab inanitione, an à morbis animi hoc corpus sit infirmatum: deinde dispositionem corporum, statum, cognitionem dispositionis, quantum ægrotus recesserit à sua debita temperie, & hoc fit in illis facilius, quos ante nouistis. tertiò uirtutes applicandorū: nam hoc est etiam motiuum, ut scias uirtutem aeris. si enim cognoscetis quod uigilia, quod motus, quod inanitio desiccat corpus, quod tristitia, timor, spes, gaudiū uos statim scietis, quando remouere motum, inanitionem, tristitiam, spem, timorem, gaudium, & in quo gradu &c. Circa hoc notabile, omnes dicimus, quod motus, uigilia, defectus alimenti, tristitia, & animi paßiones exiccant; uerum est, sed scire debetis, quomodo exiccant: aliter enim & aliter omnia desiccant. motio autem primo humectat: uidemus enim primo sudari, sed quando excedit, desiccat, & arefaciendo, & sudores ex-

excernendo, & per caliditatem exiccantem absumit humiditates, quæ difflantur per insensibiles flatus, & sudoris profluuia ob poros apertos &c. Cibi detra-ctio desiccat aliter, quia ex defectu alimenti humidi alimentalis detrahitur ex humido radicali substantifico, & sic fit resiccatio. Excretiones superfluæ alio modo: quia cum plus excernitur, quàm assumitur, desiccatio fit, ut fit in laborantibus dysenteria, quia continuum fluxum patiuntur, & plus excernitur in eis, quam assumant. desiccantur, ut fit in profluuio menstruorum. Animi etiam motus, ut gaudium, spes exiccant, metus & tristitia exiccant, alio tamen, & alio modo: gaudium, & spes uno modo secundum tamen minus, & magis: amor & tristitia alio modo secundum etiam magis, & minus. gaudium enim & spes totum humidum uiuificans trahunt ab intimis ad circunferentiam exteriorem, artus relinquunt, exinanitum sic corpus exiccant, quia partes interiores tunc minus fouentur, ab humido radicali, sic exiccantur. humidum enim debet se resoluere ad omnes partes, sicut in arboribus ad ramos, ad palmites, qui cùm non accipiant suam partem humidi, exiccantur. minus etiam spes, quam gaudium: quia spes uia est ad gaudium. timor & tristitia opposito modo, intrò tantum mittendo totum humidū alimentale, radicale & membra externa eo inania reddunt, quia sanguis redit ad cor in nimio timore, & tristitia tanquam ad castra. & ideo fit desiccatio ab istis alio modo.

Nata est ardua quæstio ex uerbis ipsius Galeni, utrum similia similibus conseruentur, & contraria curentur contrarijs? maxime tamen circa primã partem quæsiti; utrum similia conseruentur similibus? an aliquando contrarijs? pro eo, quod dicitur à Galeno calida calidis conseruari, frigida frigidis, & perpetuò similia similibus conseruari, contrarijs alterari, & remoueri, nata est magna quæstio, an sit una propositio, & præcipuè de prima parte dubitatur, an similia similibus conseruentur? nam & auctoritates, & rationes uidentur repugnare; & primo auctoritas Galeni in principio huius tract. de causis conseruantibus, sunt inquit de genere effectiuarum, & paulatim faciunt, quod alterantes faciunt confestim; si alterant, hoc non fit à simili. quare necessarium erit conseruationẽ fieri à cõtrario. est alia auctoritas Galeni de alimen. cap. 1. si seruare corpora uelis, cum cibarijs oppositis, hoc facere oportet, quia cum similibus augetur despositio. item secundo artis paruæ de oculis intemperatis dicit perpetuo uerum esse simile lædi à simili, iuuari à contrario. item sexto de tuenda sanitate, secundo, & tertio aphorismorum 3. corpora frigida, & humida deterius habere hieme, quam in æstate. & hoc comprobant multa signa: nam multi hieme peßimè agunt, nunquam sunt sani, quia eorum temperatura similis est temperaturæ aeris: bene degunt æstate, quæ est temperatura contraria. ergo similia non conseruantur similibus. In oppositum, quod simile à simili conserua-

tur, auctoritas Galeni est hoc loco, & expreßius. 6. de tuenda sanitate. cap. 3. ubi expresse hoc tractat. item. 8. Therapeutices cap. ultimo proponit duos iuuenes pituitosum æstate ægrotum, & biliosum in hieme, utrumque febricitantem: & docet quomodo uterque curandus est; est & opinio Auicennæ prima tertij cap. 1. quomodo complexiones calidæ cōseruentur. item quarta primi. & Auerroes, & omnes Græci, & Arabes in hoc conueniunt; & ratio hoc dictat, quia nullum alteratiuum potest conseruare, quia si alterat, immutat. si igitur omnis causa est alteratiua, immutat; uel in melius salubres dicuntur, uel deterius, & sunt insalubres: simile uerò nihil mutat, sed conseruat. est & aliud signum: herbæ frigidæ in locis frigidis nascuntur: nymphæa, lentes, palustres, & alia frigida, & humida in aquis nascuntur. animalia calida; leones, tigres in locis calidis. nos circa hanc difficultatē ea utemur breuitate, qua poterimus. difficultas in paucis consistit, quibus remotis auctoritates non sunt oppositæ; neq; rationes quicquam ualent: uix attingunt probabilitatem. cum considerare propositionem hanc similia similibus conseruari, debemus seruare ordinem, quem docet Galenus in quæstione, an ars tuendæ sanitatis ad medicum pertineat; ad Thrasibulum, ubi iubet considerare, an sit aliqua æquiuocatio ex parte subiecti, uel prædicati, & distinguere, ut tollantur omnes ambiguitates. hæc regula generalis est obseruanda in qualibet quæstione. id igitur primo uidendum est, quid intelli-

gamus

gamus per ſimile . ſimilitudo dicitur in quali, & quanto:in quanto tamen proprie eſt æqualitas, non ſimilitudo:nam ſimilitudo de qualitate proprie dicitur, ut accipiatur peluis aquæ calidæ pondere lib. 2. quæ habeat unum gradum caliditatis, uel duo; alia peluis æqualis habeat eundem gradum caliditatis, & tantundem aquæ capiat:hæc ſimilia ſunt in quanto, & quali. in hac quæſtione etiam quæritur, an ſimile à ſimili conſeruetur, intelligendo ſimilitudinem quanti, dico non conſeruari, ſed augeri proportionem : ſi addes quantitatem unius peluis ad quantitatem alterius in eodem gradu caliditatis, augebis molem, & quantitatem, ac in duplo erit caliditas, duploq; maior quoad molem extenſiuè, non quoad intenſionem; quia idem erit gradus caliditatis. hæc diſtinctio ponitur à Gale. in 1. uel in ſecundo de temperamentis in quæſtione, an calor pueri ſit ſimilis calori adoleſcentis? cum ergo quæritur de hac quæſtione, diſtinguendum eſt, an ſimilitudo in quanto intelligatur, & ſic non conſeruatur; quia augetur & fortificatur in duplo . in qualitate uerò nunquam augebitur ſimile à ſimili; ſed conſeruabitur: ſi duo gradus caliditatis addas ad duos gradus : quia illi gradus ſunt in corpore non ſeparati, non augebi bitur gradus caliditatis quoad æqualitatem . intenſio enim gradus non augetur à mole, erit ſemper idẽ gradus, quia remiſſum non augetur à remiſſo, ſed ab aliquo intenſiore: propterea quòd eius motus eſt à contrario in contrarium, ideo aliquid, quod eſt calidum, de=

debet ulterius calefieri;non fit autem hoc ab eodem gradu,ſed ab intenſo magis;qui ſe habet tanquam contrarium reſpectu remiſſioris, quia intermedia contraria ſunt reſpectu extremorum.ubi ergo ſimile in gradu applicatur ſimili in gradu,non facit alterationem, ſed idipſum conſeruat in eodem ſtatu ; quòd tantum augetur moles.bene uerum eſt, quò moles magis augetur,eò contrarijs magis reſiſtit.ideo Ariſt. quarto meteoron multam aquam dfficilius putreſecre aſſerit; quia quod multum eſt,non tam facilè patitur ab extrinſecus occurrentibus,ſed magis reſiſtit cauſis alterantibus.in quanto igitur augetur:in quali uerò neque augetur,neque minuitur.hoc eſt prima diſtinctio fundata in uera philoſophia naturali Ariſt. & peripateticorum.ſecunda,quæ apud medicos dicitur, ſimilia ſimilibus conſeruari,intelligimus,an cauſæ alterantes applicatæ humano corpori conſeruent per ſimilitudinem,an per contrarietatem ? Hinc aliæ oriuntur distinctiones à natura cauſarum alterantium : aliæ aliter alterant.itaque non eſt modus unus reſpondendi,niſi prius ſingula quoque diſtixerimus,cibus & potus tanquam cibus & potus, & non ſub ratione alicuius qualitatis cõſideratus nihil agit, niſi quod uel auget,uel minuit,uel conſeruat ſubſtantiã corporis: quæ propetuò fluit:ad reſtaurationem enim corporis inuentus eſt.ſi de hoc quæras , eſt ſimilitudo in quanto? igitur ille cibus,qui aſſumptus eſt,tantum affert corpori,quantum abſumitur,ille conſeruat, & dicitur ſimilis

milis corpori, qui conseruat præsentem formam corporum, ut neque pinguiorē reddat, neque aridiorem, qui tantum restaurat, quantum deperditum est: & sic uerè dicitur à simili simile conseruari. si intelligas similitudinem, quæ nihil mutat, quia si deperdit, uel auget, iam mutat aliquid, exercitium relatum ad humanum corpus calefacit illud non formaliter, quia ipsum sit calidum, sicut aqua calida calefacit ob approximationem, sed effectiuè propter motum, qui calefacit, & propter hoc colliquat materias superfluas, attenuat, et excernit per difflationem insensibilem, ut corpus sit minus excrementitium. erit igitur temperatum, seu æquale, quod in eodem gradu caliditatis retineat, calefaciat eum hominem, quantum requirit eius temperatura, non colliquefaciat, neque exhalare faciat, nisi quantum oportet exhalari, & colliquari; ne nimis incalescat propter retentionem excrementorum. somnus retinet euacuationem, confortat coctionem, humectat corpus, quia resolutionem prohibet; is similis dicitur, si seruabit corpus in eo statu, in quo est; quia superfluus infrigidat, et humectat. Vigiliæ exiccant, & calefaciunt: dicuntur similes, si non alteretur ab illis corpus; quæ non faciunt plus æquo exhalare, de alijs eodem modo discurrendum: & hoc modo facile uidebimus, quomodo dicantur similes, aut dissimiles; si naturam ipsarum causarum exactè nouerimus similes, quæ non alterant. contrariæ uerò quæ aliquo modo alterant. aer, in eo uidetur quædam qualitas actiua, quia

aer

aer calidus occurrens corpori excalefacit actu imme diatè sine interuentu alterius; quia actualiter talis est hic similis in gradu, ut calidior aer respectu humani corporis, quod debet alterari, calidior in primo gradu, quam esse debeat respectu corporis temperati, calefaciet humorem cholericum in gradu, & conseruabit illum: quia ab æquali in gradu non peruenit actio. caliditas utriusque in primo gradu augetur quidem in quanto, sed non in quali, nisi per gradum ulterioris gradus. hic igitur conseruabit: quia actu tale tantum dat, quantum habet. sunt modo medicinæ, & cibi, qui dicuntur calidi, frigidi, humidi, sicci respectu humani corporis, quatenus consideramus non ut cibum, sed quatenus habēt talem gradum, seu talem qualitatem, à qua denominantur nō in actu, sed tales in potētia, quæ caliditas, frigiditas &c. non est, ut caliditas aeris, quæ est actu talis, sed est in potentia, tertio de temperaturis, ut refertur ad calorem humanum existentē actu, qui cum actuat medicinam, facit, ut calefiat ab eo, uel frigefiat in tali gradu, & sic fiunt actus inæquales secundum gradus agentium, & secundum gradus paßi.

De corporibus elementorum, & qualitatibus rerum cognoscendis dicamus: sine enim hac re nihil fit in ipsa medicina; cum enim perpetuo disputemus de calido; humido, frigido, sicco, cum sint primæ qualitates primorum corporum, necesse est medicum scire de ijs distinctè loqui, alioqui nullus est medicus primum est pro conclusione tenendum uera & indubitata, quod=

libet elementum habere unam qualitatem, in qua tenet principatum, & non patitur illud elementum sociari in illo principatu: secundum uerò notandũ quodlibet superius elementum conuenire cum uicino sibi inferiore, & communicare semper in una qualitate, sed non illa, in qua illud solum tenet principatum. iam enim dictum est hoc non pati ordinem uniuersi. Tertium notandum est, quod uti subtilioribus corporibus debebantur nobiliores qualitates: sic à materia distributum est, ut quod iustum erat factum, est sicut dicetur statim inferius. Quantum, nullum elementum uincit alterum qualitate, tantum enim habet calidi ignis, quantum frigidi terra; aliter destrueretur machina mundi. His dictis sciendum, q̃ ignis tanquam corpus nobilius sortitus est qualitatem caliditatis, & etiam quia ignis est cœlo magis proximus, habet à motu eius caliditatem, & ab eius lumine claritatem, & in hac prædominatur: est enim primum calidißimorum ignis: propter quem omnia fiunt per se calida, quia tamen oportebat, quod ignis haberet aliam qualitatem, per quam esset sibi perpetuum consortium cum uicino elemento aere, & quæ qualitas esset ambobus & aeri, & igni communis quidem, sed in alio per prædominium, in alio remißiuè: quia unum elementum locat aliud qualitate illa altera communi illis ambobus. quæ erit igitur? ignis est calidus, & siccus, & motu cœli prædominatur in calido, & dicitur primum calidißimorum. conueniet ergo cum aere ignis in calido

remisso, quia aer humidus & calidus: sequitur aqua frigida, & humida; terra frigida & sicca per prædominium: ita ut hic conformiter uides ipsum dicere iuxta suam positionem, ponere in qualitatibus prædominium. Andreas uerò appellatus ad primam suã conclusionem, dixit dari prædominia in omnibus quatuor corporibus, sed bene ignis est calidißimus, terra est frigidißima, aer & aqua sunt participantia frigidum humidum; calidum ab utroque, & in his non dari prædominium. ad secundum conueniunt. ad tertium non est ratione nobilioris, uel ignobilioris corporis, sed quia ignis dum esset in potentia, erat magis aptus natus educi ad actum prius alijs corporibus. habet autem ignis caliditatem summam à cœlo, nõ formaliter, quia tale cœlum sit, sed effectiuè i. à motu, qui causat calorem. Ad quartum dicit appellatus, respondeat: nam si nõ datur prædominium in singulis corporibus simplicibus, sed tantum in tribus, quomodo tertium corrumpatur, & destruatur? quia habet contraria uincentia. À natura rei autem Andreas Appellatus deducit ista methodo; sicut id, quod est propinquius ipsi agenti participat magis de uirtute eius, sic illud quod est remotius minus; sed elementa omnia habent calorem ab ipso motu cœli effectiuè, ergo quæ sunt propinquiora participant plus; quæ remotiora minus. & quantò illa remotiora, minus sapiunt naturam illius agentis, tantò magis accedunt ad suum oppositum. igitur terra est primum frigidißimorum: quia est à cœli motu

remotior, à quo alia habent caliditatẽ, ut ignis, & aer. contra te est, tamen concedis aerem esse magis humidum, quam aquam; sicut & Abracius dicit, concedo aerẽ, esse magis dispositũ, esse magis humidum, quàm aquam. aer calidus remißè, humidus plus ratione dicta. aqua frigida plus, humida minus, tamen aquæ remissa frigiditas ob elongationem à motu cœli, non potuit humidum suum exprimere. Terra frigidißima, sicca, propter id, quod reprimit humiditatem; est enim intensum propter maximam à motu cœli distantiam. fit contra amborum positionem argumentum. ponitis aerem esse magis humidum, quam aquam: contrà in calefactione aquæ frigiditas expellitur, humiditas remanet; ergo &c. Respondeo esse per accidens, non per se: quia tunc humiditas est in materia uiscosa magis, quam sit aer: quod autem uerum sit hoc, aerem esse magis humidum, quam aquam, patet. quid est humidum? secundum & Arist. & Galenũ, est quod male continetur termino proprio, & bene alieno. ergo illud quod prius continetur termino proprio est magis humidum. fac incidere duas uenas cephalicam, & communem, in quarum una finge esse spiritus naturales, uel quoscunq; uitales, utri eorum citius euanescunt simul utraque uena insecta? aer ergo est magis humidus. probo ex definitione ipsius humidi.

QVOD SI PERMVTARE, ATQVE AD MELIVS TRADVCERE STATVERIT &c. Duobus inquam modis causæ sex alteran-

tes necessariò possunt applicari corporibus humanis; uno modo, ut conseruent; alio modo, ut alterent, & reducant; & utrunque istorum attinet ad salubria. Iam uerò satis declaratum est, quomodo similia similibus conseruentur, & quod uerum est hoc perpetuò sancitum esse. nunc iam reduci quomodo debeat corpus, docet, nempe semper per sua contraria in gradibus oppositis, ut si excessus est in corpore à calido per unũ gradum, oportet per frigidum aliquod in uno gradu reducere, siue per ea, quæ habent actualem frigiditatem, ut aer, & aqua frigida; siue ea, quæ infrigidant mediatè, uel calefaciunt mediatè, scilicet mediante calore naturali, & applicare ea in primo gradu, & non in altero secundum iudicium. Hic quæritur, an ab æquali in gradu proueniat actio? Galene tu dicis, quod oportet applicare æqualia in gradu opposito, propositio famosa est, ab æquali in gradu nõ prouenit actio; sed necesse est, ut sit proportio inæqualitatis, ubi agẽs, & patiens sunt opposita in gradu æquali, non prouenit actio: quia tantum unus gradus calefaciet, quantum unus infrigidabit. Respondeo esse hic æquiuocationem in uoce hac, actio; actio enim dupliciter, uno modo pro uictoria agentis in passum, ut uincat hæc actio, non est medica talis actio, necessario præsupponit gradus inæquales, inæqualitatemq́; in gradibus, quia alias non potest esse uictoria. Alio modo actio non pro uictoria, sed actione, & reactione, quodam resultante tertio, ut puta temperatura debita, quam quærimus: & ta

lis actio non tantum,nō requirit inæqualitatem in gradibus,sed etiam necessariò requirit æqualitatem. nam si aquam feruentem,ut 4 & frigidam,ut 4. miscuero, resultabit tertium,quod est mistum, ut puta tepidum. & si sit inæqualitas, ut puta. 3. gradus calidi, frigidi 4. non erit mistum temperatum; erit enim mistum tendens ad caliditatem uno gradu; & sic quando dicitur, ab æquali in gradu nō prouenit actio,uerum est,actio uictoriæ; non autem ea,ex qua resultat tertium quoddam,ut puta temperatura.uidetur autem,quod utraq; actio præsupponat uictoriam: nam si ex æqualibus in gradu quæro temperaturam, si temperatura debet reduci deperdita,necessariò & per omnes uires, intellectus aliter nō potest fieri,nisi prius ponatur uictoria: nisi enim calidum uincat frigidum in corpore,quod excessit à frigido per unum,nunquam temperatura reducetur ad priorem statum agat, reagat, fiat actio, reactio,necesse est fieri incoctam prius,deinde temperaturam. nam sine uictoria frustrà quæris temperaturam.hoc unum est contra limitationem ipsorum. Dicendum est ergo, quod actio potest fieri & ab æquali in gradu,& ab inæquali in gradu:ubi enim est contrarietas, ibi potest esse actio. agunt enim 2. gradus caliditatis in 4.licet non uincant, sed ad habendam uictoriam bene præsupponitur inæqualitas graduum, ut dictum est. ad auctoritatem Auerrois 4. physs.71. dicitur quod ibi loquitur de motu locali, & non loquitur de motu alterationis qualitatum; bene uox est de

motu locali hoc. nam si aliquis motor debet mouere aliquod mobile motu locali, ibi actio. i. motus localis si debet fieri, necessarium est, ut uirtus sit in mouente maior respectu illius, quod debet moueri. Nam si aequalitas erit hic in uirtute resistentis, nunquam sequetur actio. & si uerum est, & est germana interpretatio, & limitatio propositionis Auerrois quarto phys. 71. uide si uis, sed uerum est, & hic est soluta quaestio.

In illa quaestione iam facta an similia similibus conseruentur, adduxeramus quaedam signa in oppositum; quod similia non conseruentur similibus: inter alia hoc, quod senes cum sint frigidi, & sicci per se, & per accidens humidi. i. ratione excrementorum, quia malè digerunt, & humiditates in eis generantur multae. senes igitur frigidi & sicci in hieme, quae est frigida, & humida, peius habent; & in aestate melius, cum sit calida & sicca. Iuuenes uerò cum sint calidi & humidi, in hieme melius habent frigida & humida, & in aestate calida & sicca peius: ergo similia non conseruantur similibus. non erit igitur perpetuò uerum, quod iam concluseramus similia similibus conseruari, & curari contraria contrarijs. Respondetur perpetuò uerum esse, similia similibus conseruari; & ad obiecta sic dicitur: si hiems esset sic, & in eo gradu frigida, & sicca, sicut sunt senes; proculdubiò bene haberent; conseruarentur enim tanquam simili. ibi autem non est similitudo aequalis: nam excedit frigiditas hiemis frigiditatem senum, quae senum frigiditas ab illa hiemis superata, fa-

cit eos male concoquere, omnia membra infrigidat: & ob id peius habent. Summatim itaq; sic responsum est per tria: primò est peccatum per excessum qualitatum temporum, ut puta hiemis, & æstatis; à temperaturis ætatum hominum. deinde per consequens, per improportionem ab eorum temperaturis ob excessum: & ideo dixi per consequens; tertio ob digestiones malas, quæ fiunt à qualitatibus impedientibus eorum temperaturas extrinsecas. Declarantur hæc: primum hiemis frigiditas excedit frigiditatem senis: æstatis caliditas excedit caliditatem iuuenis, & eorum temperaturas. secundum, quia ex eo fit improportio graduum, qualitatum in utroque: tertium senes impediti nimio frigore minus digerunt. calidum enim est mater digestionis; hinc generãtur humiditates in corpore, phlegmata, melancholiæ, & aliquando etiam uermes: quia illi humores putrefiunt. quod si senex esset frigidus tẽperatè, sine aliquo excessu; sic hiems temperata, senex utique melius haberet in hieme, quàm in æstate. Æstas uerò licet non sit similis temperaturæ senum, tamen illis est amica magis, quia cùm sit æstas calida, & sicca; illi sunt frigidi & sicci, caliditate æstatis corroborantur eorum uentriculi, non sic citò soluuntur eorum corpora, nec laxantur; siccitas senum adiuta ab extrinseca siccitate æstatis desiccat humores prauos, congregatos in hieme, quos ob hiemis frigiditatem concoquere non poterant: & sic non est, quod simile non conseruetur à simili, quòd senes hieme peius habeant: sed ratio-

ne

ne excessus, & aliarum causarum iam dictarum. Iuuenes contrà calidi & sicci respectu puerorum: quia respectu senum sunt calidi & humidi. ad hoc probe intelligendum lege librum Galeni statim in principio, primo de sanitate tuenda. quis sit affectus ipsum senium, & quomodo in omnibus necessariò aduenit, etiam arboribus suo modo. sunt ergo calidi & sicci iuuenes. sunt similes ergo æstati in temperatura, hieme habent melius. Dicitur q; in æstate fit excessus in calido temporis, ob quem excessum improportio, ob quam corpora eorum laxantur, calor ille temperaturæ laxatur, & propter poros apertos etiam, quasi insensibiliter exhalatur per flatus pororum; hinc digestio impeditur. siccum etiam naturale cum temporis sicco exiccat humidum, & alimentale, & substantificum, naturale, radicale, in quo est uita. & ideo peius habent. hiemis uerò tempore calor concentratur, sic melius digerunt. siccum naturale exiccat humiditates nociuas æstatis, & humores peccantes, & sic fit eorum fœlicior uita. patet ergo ueritas dicti perpetua, quod simile à simili conseruatur. sed oportet semper quærere, & scrutari, quod penetratio fiat usque ad interiora. EST AVTEM VTRIVSQVE VICISSIM APVD MEDICOS VSVS NECESSARIVS &c. Infert ipse id, quod illi à quopiam obijci potuit, ut puta: Galene doces causas salubres posse applicari dupliciter, uno modo ut conseruent.; alio modo ut reducant, si iam corpus fuerit trans=

transmutatum, ut quod excesserit, posse aut conseruari in illo statu inæqualitatis, in quo est, aut prorsus reduci. si potes reducere ad optimum statum, quare conseruamus in intemperie, quæ non est bona? Respondet Galenus, quod utriusque modi usus est medico necessarius: bene melius est reducere, quando potest reduci. indiget enim hæc res otio, ut sit liber ab animi affectibus. indiget longo tempore, rectoq; usu. illi autem, qui sunt, aut causis ciuilibus, aut etiam forensibus occupati, hoc facere ægrè possunt, & sic frustrà reducere tentaremus, imò magis, si uolumus alterare, & reducere complexionem, conturbamus. ideo in occupatis non debemus tentare reductionem, sed in illis, qui minus sunt occupati. difficillimè enim essentialis aliqua intemperies reducitur. idem Galenus in 6. de tuenda sanitate. An autem possit reduci ab una temperie ad aliam hic angustantur multi recentiores medici. Galenus enim sentit, & est dogma eius, quod complexio humana sit forma substantialis eius, per quam homo est illud, quod est: idem etiam dicit, quod Arist. quia dicit animam esse actum corporis organi compositi. nam complexio est ultimus actus. i. quæ actuat, conseruat salubritatem, & uitam in actu, & illud est anima. si ergo complexio sit forma substantialis, quæ est temperatura; si mutaretur talis complexio, quæ est forma principium indiuiduationis, mutata forma desinit esse illud, quod est, sed erit unum aliud indiuiduũ. quod tamen fieri non potest, ut unus homo possit esse duo.

duo. ex alia parte tamen Galenus docet, & hic, & in Therapeutica, quod temperatura naturalis potest immutari ad optimum statum? Respondeo, quando dicimus, utrum temperatura poßit immutari? hæc propositio ex parte subiecti, temperatura, potest intelligi dupliciter; uno modo temperatura propriè pro ipsa forma substantiali actu secundo resultante ex ipsa mistione primarum qualitatum; & ideo dicitur actus secundus, quia præsupponit mistionem qualitatum primarum, pro illo essentiali indiuiduationis principio: sic nullo modo potest enunciari, nisi immutetur indiuiduum; alio modo non propriè, non actu secundo, ut dictum est, sed pro mutatione qualitatum ipsius temperaturæ, ut excedentes in aliquo gradu, & temperantia reprimantur ab illa sua acrimonia: si per calidum excesserint, ut restinguantur, refrangantur occultentur, & ad debitam temperaturam reducantur per extinguentia acumen ipsarum qualitatum contrariarum. hoc modo temperatura potest immutari, & reduci in melius. Tamen etiam dupliciter temperatura isto modo secundo accepta potest immutari, uno modo ut si recesserit à temperato ad sanitatem, per contrarias qualitates reducendo: alio modo, ut quis innatam temperiem qualitatum immmutare uoluerit, & qualitatum effectus, ut puta sit aliquis calidus & siccus gracilis est, uolo ipsum carnosum efficere, uolo humectare, ut utatur somno nimio, utatur humectantibus, modico exercitio, contrarijs refrigerantibus.

bus.nos non remouemus essentialem temperaturam, sed retundimus acrimoniam;acquiritur rarò utique longo uictu, tali quasi rarò temperaturæ calidæ & humidæ.si quis tamen hoc intermiserit,uel per paruũ spatium, statim natura redibit ad pristinum statum: quia naturæ impetus est fortis.hoc innuit Gal.cum dicit ad meliorem habitum reducimus, non dicit tẽpeturam,dum infringũtur uires cõtrariarum qualitatum: tamen id natura semper ægrè fert; bene inclinari potest per pauca spatia,ut cum frigida damus. Respondes dari melancholicis electuaria pro gaudio,pro alacritate:calidis & humidis, quibus uenus est obediens res castitatis,& huiusmodi.natura fert per tempora exigua hac,sicut scriptum est,Naturam expellere furcam, tamen ipsa redibit. impetus enim naturæ fortis est.& sicut aquis in secundis uel uentis aduersantibus nauigares,parum si cesses remigare,statim uides,quo impetu statim contrarijs uentis ab aquæ impetu feratur nauis:hoc per experientiam uidemus quotidie.hic etiam agricolæ quædam semina,radicesq́; euellunt, et herbas;quia tamen natura in illo loco fert potius,quã in alio præualet naturæ impetus;renascitur.cicuta in frigidis,& humidis locis : conseruatur enim à simili, & transportata in montuosis siccis, & calidis aut exiccatur,aut multum recedit ab illa sua ui lætali frigida.& ideo dicit Galenus, quod reducere naturam ad suum statum debitum est difficile, cum sic scripserit, & uiolentare perpetuò effectus qualitatum pri-

marum in corpore est durum ob uires naturarum, & impetus. diu enim oportet laborare in reducendo. ratio est. NEQVE ENIM NATVRA PATITVS EAS, QVAE SVBITÒ FIVNT ALTERATIONES. natura enim non patitur repentinas mutationes, natura non facit saltus, sed procedit ordinatè. motus naturæ est in tempore, non autem instanti. Plato introducit in tertio de Rep. quendam infirmum pauperem, cui cum medicus præscriberet reductionem ad pristinam temperiem, diætis, cura, pharmacisq́; & hanc rem indigere tempore; respondet pauper sibi non esse par ob inopiam, suscepit & sanus factus est . sic sæpe accidit in ægritudinibus longis, ut si uolunt pati tēpus, diminuitur. natura enim repentinas mutationes non patitur . Dubium contra Galenum. Dicis quod natura non patitur repentinas mutationes? contra. crises sunt mutationes, & fiunt repentine; quia repentinus motus naturæ, & quasi instauraturus ab infirmitate ad sanitatem. crises autem in morbis sunt quædam prognostica iudicia medicorum de quibusdam infirmitatibus; quod si tali die materia seipsam non iuuerit, tali die actum est de eo, qui morbo detentus est, ut Rasis libro quinto aphorismorum de uerbis Hippocratis facit crises tales, indicia, & adducit Hippocratem. Inquit, dicit Rasis, Hippocrates, cum in die sexta acutæ ægritudinis apostema magnum, uel liuidum post aurem, in decimoseptimo die patiens morietur . item corporis dolor, & cordis tremor, cum quis

quis à somno surgit repletionem humorum in corpore signat, & post signum prognosticum mortis subitaneæ: si in febribus adurentibus quis sitim non patiatur, & pedes eius frigidi extiterint, & oris habuerit amaritudinem intra dies. 20. morietur. hæ sunt crises, & exẽpla Rasis loco dicto. si autem fuerit exemplum domesticum, ut fit in locis, ubi caremus medicinis, pharmacis, damus repleto & maxime constipato læuiter lænientia, mouentia, soluentia, quemadmodum accidit tempore meo cuidam abati siue abatissæ, cui prunis recentibus tantum Damascenis medicus ob carentiam aliarum medicinarum fecit iudicium. si hæc illi non proderint, non morietur usque ad cras. nam prunis si operabuntur hodie, & nocte operabuntur, mane in eiulatu astantium, dum credebatur mori, sanata est, soluta nempe statim. ergo &c. respondetur, quod crises. i. illarum mutationum iudicia sic in melius mutata, non sunt repentinæ naturæ mutationes: expulsio est instantanea, & repentina; sed solutio cum motu: paulatim. n. prima soluebant, & in tẽpore soluta statim expellebat natura. hic etiã in purgationibus natura planè operatur paulatim; dum autẽ natura adiuta ui pharmacorum concoxit, & deiecit prauos in secessum, bonos in usum tunc expulit &c. Quo pacto igitur & hoc ipsum primum causarum genus conseruatiuum appellamus? propediem ego certè cum multis hanc eandem habebam in animo dubitationẽ, quam nunc soluit; & est hæc; is liber est de medicinali arte con=

conseruatiua, de causis sex conseruantibus corpus, & iam docuit quomodo? & nunc iam docet de alteratiuis, ut puta secundum excessus graduum applicari gradus alios contrarios, & de reductione in priorem statum: uideretur quod iam hæc est ars curatiua, quia per alterationem fiet, & conseruatio fit ex simili; & contraria non sunt similia. Respondeo, quod intentio nostra in istis omnibus alterationibus est conseruare sanitatem in genere, in uniuersali, in communi, in se, ut non est distincta contra aliquas ægritudines: non enim hic loquimur de sanitate, quæ reducit hominem à febre ad non febrem, à caduco ad non caducum, à spasmo ad non spasmum, ab elephantia ad non elephantiam: sed de ea loquimur simpliciter uelle reducere ad optimum statum. ideo dicitur conseruatiuum: licet bene fit per istas alterationes. curatiuum enim est in aliquo certo, & determinato gradu ægritudinis, ut dictum est, & non simpliciter ad debitam temperiem. sic iam omnia sunt clara.

QVECVNQVE IGITVR SIMILEM HABENT IN OMNIBVS CORPORIS PARTIBVS INTEMPERIEM, EADEM EGENT PROCVRATIONE &c. Tertia capitis est ista, in qua nunc postquam docuit quomodo corpus aliquod ad optimum statum reduci debeat, docet, si unum corpus & idem habeat affectus in diuersis membris diuersos, quod eget tale corpus dissimilibus remedijs. posuit enim quendam ægrum in exemplum

plum sic affectum. & est propriè exemplum ægritudinis reuerendi Francisci amicißimi mei, cuius ego cũ excellentißimo Appellato curam egi, & scripsi in curam suam peculiarem libellum, suæ tantum ægritudinis curatiuum, quem habes alibi, status ægri est. hic dicit Galenus, habeat caput calidum, uel quod proximius habeat hepar calidum, uel siccum per excessum à temperatura, & uentriculum frigidum. hic duo sunt contrarij affectus, & erit cura difficilis. nam si uolueris uentriculum calefacere, addes hepati calidum; si hepar infrigidare, addes uentriculo frigidum. hic aduertendum est summè, ne sit error: non semper nauigabitis secundis uentis: accident enim uobis etiam ægritudines magnæ, & difficiles. ideo bene est notandum. uidebitis, quod uentriculus non retinet, & ea, quæ retinet ob sui frigiditatem non concoquit, non digerit, non distribuit; augentur ideo humores großi; crebri uomitus, frequens nausea ob illam multam pituitam superabundantem. hepar nimis per recessum calidum: hic cura debet esse à contrarijs: contraria enim curantur contrarijs. Quidam dixerunt ex iunioribus medicis, in talibus casibus utendum esse medicinis temperatis; nempe adhibendum temperata, in quibus neque est aperta caliditas, neque est aperta frigiditas, quæ non perducat ad maiorem excessum uentriculum, & hepar in iam affectis qualitatibus. sed stat primum, in quo gradu est excessus à temperatura debita. sit'ne duobus? frigidus uentriculus, & hepar calidum in duobus;

duobus; altero quando loquimur hic sæpe de corpore temperato, tale corpus non datur; sed nos statuimus in arte tale corpus, ut in sui proportione doceamus, & discamus ipsi cognoscere lapsus graduum à debita temperie. & sicut non damus corpus temperatum; sic neque cibus dabitur temperatus, aut aliqua medicina temperata, quæ non excedat in aliqua qualitate superante: sed dicant suo modo, uolunt isti corpori lapso sic succurrere, ut detur medicina temperata, & detur corpus temperatum. ego ab eis peto, illa medicina temperata respectu cuius corporis erit temperata? an respectu corporis temperati in se, an respectu istius ægri, cuius corpus exceßit in duobus tam calidi, quam frigidi? si dicet respectu temperati, illud corpus conseruabitur; quia temperatum respectu temperati, & simile conseruatur à simili. nihil est auxiliatus ægro corpori per talem medicinam temperatam respectu corporis temperati, si dixisti esse medicinam temperatam respectu corporis ægri, quid faciet in illo corpore? nihil prorsus efficiet. ratio statim in promptu est: quia temperata, & non excedat gradu nec frigidi, nec calidi, quo pacto uis mederi illis? & si accipis, quia posset dici, accipiam ergo medicinam calidam in secundo gradu, & tunc calefaciam uentriculum, qui exceßit in duobus; sed hepar plus incalefacies, quia potes ægrum ducere ad mortẽ, quia cum iam peccet in duobus gradibus calidi, & tu duos addes; erunt quatuor calidi, hic iam est mors. nam est ægritudo furens, insaniens,

feruens, si accipies medicinam frigidam ut duo, ut refrigeres hepar, quod duobus gradibus uritur, tum addes duobus gradibus frigidi alios duos frigidi, qui simul ex mala affectione iam acquisita in uentriculo ipso: sic iam est mors. Nondamus ulteriores ipsi uitæ, & sic sunt utrinque angustiæ si dicatur dabo frigidam medicinam in uno gradu: addes malum uentriculo, & hepati nihil proderit: quia ab inæquali in gradu fit bene actio, sed non fit illa actio uictoriæ, sed ea, ex qua resultat tertium, quod est debita temperatura. & sic semper oportet aduertere, quia tales affectus sæpe accidunt, & maxime in calidis & humidis, quando recedunt qualitates à sua debita temperie. Nam natura uentriculi frigida est, & sic facile est stomachum ipsum inficere ad frigidum excessum, nisi bona sit conseruatio. Resolutio: semper est aduertendum inter tales casus, quod est inter duo mala talia perniciosius, & quo durante augentur in corpore affectus periculosiores. Et uidete ex frigiditate uentriculi, quod prouenit? pessima digestio, pessima concoctio, non retentio, uomitus, humores putrescentes, qui postea corrumpunt sanguinem bonum, causant multa uicinioribus membris incõmoda, multam pituitam, materiam biliosam, crebros uomitus quandoque uarios ex pituita biliosa, nimia, colica, & quid non? super autem omnia cibum non appetit, male digerit, non concoquit, corpus minus nutritur, deficiente humido alimentali natura utitur humido substantifico, in quo est uita, quo deficiente uita deficiet;

ciet; hac deficiente sequitur malus quidam effectus, quē nos mortem appellamus. Hæc sunt mala, quæ proueniebant ab ipso frigido uentriculo. Vide autem modo mala, quæ proueniunt ab hepate calido in duobus per excessum ab ipsa debita temperantia; quoniam isti affectus in talibus membris sumuntur ab indicatione corporis per operationes læsas; quantum scilicet ab illa sua continua, & assueta debita operatione discesserit. hepatis autem sicut uniuscuiusque alterius membri læsionem, tribus maxime cognoscimus: primò ab actione uel corrupta, uel diminuta, uel ablata; secundò à qualitate mutata; tertiò ab exeunte mutato. Galenus in lib. de symptomatum causis, & de differentijs morborum; & actione: propria enim actio ipsius hepatis est generare sanguinem. Hæc actio læditur aut corruptionis ratione, & fit à calido cum materia, & calido sine materia: calido cum materia, si flaua bilis, uel sanguis curat ad hepar, ratione cuius fit inflammatio, tunc hepar facit id, quod non debet facere. i. generabit uel bilem flauam, uel nigram: sine materia, ut nimium uelox exercitium, ut motus inflammat hepar, & loco sanguinis, quod est suum officium, ut generet, generabit choleram: propterea quod recessit per siccū ipsum hepar, quod est calidum & humidum, & generare debet sanguinem, qui calidus est, & humidus generat choleram calidam & siccam. aut fit læsio operationum ex actione corrupta à frigido cum materia, ut per casum in uentriculo, qui est ex se frigidus: si sit nimia pi-

tuitosa materia, causat fumos, humores ascendentes uersus caput, ut facit uidere nauseas, cum non sint. est actio potentiæ uisiuæ læsa à corrupto frigido cum materia cruda, in uentriculo. Secundò actio operationum læditur ob uirtutem diminutam, & fit à frigido cum materia, & sine materia remisso, & intenso, ut à frigido cum materia, ut si ob aliquem cibum frigidum diminuitur actio uentriculi, & læsio operationis, ut puta digestionis, ab actione diminuta per frigidum cum materia, si intensum intensè; si remissum remissè. Actio læsa diminutè sine materia, ut si quis in loco nimium frigido multum, & diu deambulauerit, erit actio læsa diminutè sine materia intensè, si uerò non diu, remissè. Tertio actio læditur ablate, idest, per ablationem uirtutis digestiuæ, & fit à frigido sine materia, & cum materia intensè, eo modo sicut diminutè; sed si non addantur remedia, aufertur prorsus uirtus, & concidit, & uincitur natura à frigido, & nihil prorsus concoquit, cum sit ablata uirtus. Nam iam actione diminuta, tametsi esset actio per diminutionem læsa, tamen utique operabatur diminutè; quia diminuta illa actio erat ab illa priore illæsa in uirtute operandi, concoquendi, &c. sic etiam hepar, si fuerit læsum per aliquam actionem istarum, aut corruptiuam, aut diminutiuam, aut ablatiuam, signa erunt iam scripta: si per ablatiuam prorsus non sanguificat. i. nihil sanguinis efficiet. Quomodo autem cognoscam hepar esse læsum aliquo istorum modorum, uel potius actiones hepatis

esse

esse læsas aliquo istorum, & quo singillatim? repete suprascripta, & scies. actio igitur membrorum læsorũ sic cognoscitur quoad læsa, aut corrupta, aut diminuta, aut prorsus ablata est. Secundum principale, quo membra læduntur, & læsa cognoscuntur, & ex qualitate mutata ex primis qualitatibus, aut secundis: primis si hepar est læsum, statim ex qualitate dignoscitur ea, quæ cadit sub sensum. quod attinet ad primas qualitates, ut puta hepar est calidũ, et humidum in sua natura. reddit igitur corpus calidũ et humidũtẽperatum, si nimium est calidũ effectum hepar per excessum, corpus nimium calefacit, quia corpus à sanguine calefit, qui ab hepate, quasi radice trahit originem. quando igitur uidebitis corpus calidum plus solito, siccũ plus solito, accipis indicationem à qualitate mutata in corpore, ut puta caliditate, & siccitate. sic in urinis quando excedit urina in caliditate, colore quasi aureo, plus solito, cognoscis ex qualitate mutata læsam esse actionem hepatis: si alba, aquea ex frigiditate: sic de uentriculi actione per qualitatem mutata. si uerò uelis sumere à secundis qualitatibus cognitionem, indicationem, an sint læsæ actiones hepatis? secundæ qualitates sunt, quæ cadunt sub quinque sensibus, ut sub uisu, auditu, gustu, odoratu, tactu. colorem, uides hunc mutatum esse in colore, rubedinem amittere in facie, quæ erat immista albedini, cum rubedo sit à sanguine, sanguis ab hepate. læsa est igitur actio hepatis: & per qualitates secundas cognoscis hoc per tactum, si plus

nimio calidum:per saporem,ut si in uentriculo fiat mala affectio, & euomitio fiat,quasi acida,& signum læsum esse uentriculum in actione per corruptionem, aut diminutionem &c.& hoc cognosces per secundas qualitates:sic sapore. habet enim saporem subacidum, qui fit à frigiditate uentriculi. & ideo docuit Galenus in libris methodi,quando potißima signa sunt operationum læsarum,color,& calor;tum etiã sapor; quia omnes istæ circunstantiæ tres,per quas cognoscimus, dicuntur operationes secundarum qualitatum.Tertiũ principale, per quod cognoscimus operationes læsas membrorum,sumitur ab exeunte mutato,ut excrementis mutatis,quæ sunt magis nigra solito . dices hepar esse plus æquo & solito calidũ si urina magis aurea,sic sudores fætentes à calore;mucores à naribus, & à palato sputa:ab oculis lippitudines ; ab auribus sordities.sic sicut,dictum est de urinis,urinæ fætentes; & excrementa à calido,non fœtantes à frigido aquæ, idest,urinæ coloratæ à calido,non coloratæ à frigido: ad propositum redeundo , uidistis affectum operationum ipsius uentriculi frigidi.uidistis hepatis excedentis per calorem;quia ille uomit, non retinet:non retinet is,qui ex hepate tabuerat,generat choleram, atrã bilem loco sanguinis.uides signa ab actione corrupta, diminuta,ablata.uidetis ex qualitate mutata,atque etiã ab exeunte mutato,quod est periculosius , uentriculus frigidus est periculosior.ratio,quia nisi appetat, concoquat,digerat,unde hepar generabit sanguinem?unde

de erit optimũ alimentum? prius igitur reparabis uentriculũ frigidũ. quo? talibus, quæ non transeant usq; ad regionem hepatis; quæ? nisi fuisset Galenus neque hoc unquam sciuissemus, sic sumus rudes nos: est diatrion pepereon, quod uentriculum tantum calfacit, & non transit ad hepar. ratio est duplex; prima, quia in partes mutißimas (.i. propter eius tenuem, subtilemq; materiæ substantiam) substantiæ contusum, in cuius minimis partibus minimæ restant piperis uires, & sic citò exhalantur; secunda, quia cum sunt in uentriculo, in quo necesse est esse pituitam, extinguitur facillime illa uis eius in illis minimis partibus seclusa: & sic non penetrat usque ad regionem hepatis, quemadmodum penetrat zinziber: quia non sic citò fit exhalatio ex eo propter maiorem partium inter se tenacitatem; & combinationem penetrat etiam usque hepar, & sic calefacit totum corpus. curato igitur & calefacto uentriculo per dia trion pipereon, quando uideris operationes uentriculi esse iam reparatas ex debitis effectibus, refrigerabis hepar; & sic reduces corpus ad debitam temperiem hoc modo. bene nota eas doctrinas; quia sine eis difficile est rectam medendi rationem inuenire; alioqui erunt medici habẽtes umbras artis, nunquam ueram artem, ut autem istam diuisionẽ facilius, & melius inuenias intellectam, ecce eam tibi statim oculis distinctam subijcio.

Mēbra læsa cognoscũtur tripliciter

- ab actione læsa, quæ læditur tripliciter.
  - corruptè dupliciter
    - à calido cum materia, & sine mã.
    - à frigido cum materia.
  - Diminutè à frigido cum materia, & sine materia remisso, & intenso.
  - Ablatè à frigido cum materia, & sine materia intenso.
- à qualitate mutata; quæ cognoscitur per primas, & secundas qualitates, quæ cadunt sub sensum.
- Ab exeunte mutato; ut puta omnis generis excrementis.

Nota etiam in hac diuisione uti ijs uocibus aduerbialibus, quia sic ferè omnes utuntur: & est ad memoriam multum commodum.

Cap. LXXXVII.

INSTRVMENTARIARVM AVTEM

PAR-

PARTIVM &c. Nota hoc, quod sequitur tantum ad sui intellectionem hac re egere, ut intelligas oleum quidē rosatum semper à sua forma, quantum durat forma sua, infrigidare secundum gradus determinatos formæ suæ. si uero applicatū calido corpori, fuerintq; plures gradus calidi, quàm frigidi in oleo, destruitur forma olei rosati, & introducitur tantus color, quantus in illam materiam potuit introduci. item Galenus in secundo de simplicibus medicamentis secundum Arabes dicit, oleum rosatum corpori calidiori applicatum magis refrigerare: & aliæ in hunc modum auctoritates. pro uero intellectu huius nota certum esse, quod agens & passum sunt contraria. oportet ergo, ut sit actio, & reactio; quia sunt apta pati, & agere inuicem. quando ergo applicamus oleū rosatum corpori calidiori, habet maiorem contrarietatem, quàm cum esset applicatum corpori temperatè calido, & cum apponitur oleum rosatum corpori calidiori feruenti, febricitanti, tunc quidem refrigerat illud breuißimo tempore; quia calor ille feruēs ignifacit oleum rosatum, & increscit ille calor; & fiunt deteriora nouißima prioribus. Hinc est, quod si quis sitiens sumpserit aquam frigidam parua quantitate, uideatur quidem parum in principio refrigeratus, & non sitiet tantum, tamen statim inflammatur sitis, nisi in excessu bibat; quod sit sic non solum omnes practici recētes; sed etiā Galenus iubet oleum rosatum applicatum corporibus sic incalefactis frequenter mutari, & semperuiuum,

aut

aut maius, aut minus super apostemate calido, ut sit semper, quod pugnet; alioqui calefit magis, & conuertitur in ignem ferè. nam ob maiorem contrarietatem calidi in corpore, quàm sit frigidum in rosis, uictum incalescit plus. uerum est igitur oleum rosatum refrigerare corpora calefacta; sed iteratū. Gal. in tertio Methodi, ubi docet uulnera capitis, præcipit iterationem olei rosati, ut quasi caput immergatur. & in. 7. Methodi, ubi curat febrem ardentem feruentem illam rabiosam, quando non potest præ siti quiescere, se per terram proijcit febricitans; curare illum per aquā frigidißimam, sed dare illi tantam aquam bibendā usque quo urit, ut non tantum intumescat, sed ut cutis ferè appareat uiridis ob multitudinem illius aquæ. idem Galenus in tertio de ratione uictus in febribus acutis, cauendum est à paucitate aquæ frigidæ; quoniam bilescit in uentriculo, & uertitur in bilem; & ita frigidum respectu corporis temperati applicatum corpori calidiori magis inflammat, ac incendit. INSTRVMENTARIARVM AVTEM PARTIVM &c. in hoc toto tertio libro prius Galeni erat docere causas omnes alterantes corpus nostrū, salubres, insalubres, & neutras: prius de salubribus, se locuturum proposuerat, eo quod & tempore, & natura, & dignitate causæ salubres insalubribus priores sint. Ideo iam docet causas salubres, conseruantes corpus. sanitas autem tripliciter est secundum temperaturam, compositionem, & continuitatem partium. i.

non solutionē continui. egit hucusque de causis in gene re. 6. idest, secundum temperaturam, modo aget prout sunt in ipsa compositione, quæ efficit partes instrumentales, ut in manu suarum partium. si essent digiti sex, aut 4. tantum, non esset bona compositio; si quod debet esse conuexum, concauum sit; uel contrà. iam nō est hic sanitas secundum compositionem in membris organicis. & in hoc capite seruat hunc modum docendi; primo proponit, in quibus fit bona compositio. Bona compositio habet quatuor species: (nam complexio, compositio, & continui non solutio sunt quædam genera) prima est in plasmate debita formatio, secunda debita quantitas partium, tertia debitus numerus, quarta debitus situs partium; idē docet in fine primi de differentijs morborum ex professo; licet etiā sæpe aliâs. prima autem species, quæ est debita formatio, consistit in rectitudine, si non debita in uitio: tunc enim est uitium, si membrum, quod debebat esse rectum, fit indirectum, ut gibbositas. si uentriculus, qui debet esse cauus, nō sit multum cauus, & quàm oporteat minus. hinc est, quod qui habent uentriculum minus cauum, fiunt stricti pectoris, aut renes cauitatum minores; aut si quis habeat cauitatem nimis aut angustam, aut largam. secunda, quando peccat corpus in quantitate mēbrorum. Galenus dicit de Licomacho, de eius lingua, quæ crescebat in tantam quantitatem, ut semper teneret illam excesam. peccat in paruitate, ut non poßit aliquis exercere manus, ob enim alicuius mem-

membri paruitatem, ut accidit in pede quandoque par uo uno, altero iusto, sicq; oporteat uti ascititio, ut nisi sunt. Tertia species in numero suarum partium, ut si digiti sex; uel 7. uel 3. uel 4. hoc est uitium in numero. Quarta in situ, ut si iuncturæ nimis laxæ, uel strictæ, ut impediatur motus: quod enim optimum est in ijs mediocre est. demum dubium explicat: poßit enim dici. Nonne Galene proposuisti de causis conseruantibus hic agere? quare nunc agis de erroribus castigandis, qui fiunt in ipsa compositione? respondet se nō discedere à causis conseruantibus, sed quatuor sunt consideranda in latitudine sanitatis secundum compositionem: primum quod consideramus, est optima formatio, figura ut omnia sint debité proportionata, ita ut non poßint esse magis concinnæ partes: secundum quando sanitas secundum compositionem declinat, sed non adhuc multum: & dicitur salubritas ut nunc; Tertium quando ipsa sanitas secundum compositionem multum iam receßit, non ita tamen multum, ut membrū afficiatur, & ægrotet simpliciter; nec actu ægrotat. quartum quando compositio, formatio ipsa debita tantum declinauit ab optimo statu, ut iam membra ægrotent, & non poßint amplius exercere operationes suas. dicit igitur quando corpus disceßit primum. secundum, tertium, adhuc conseruo; quando autem in quarto applicamus hoc nomen curationis? Dubium, dicit Galenus quod sunt quatuor gradus, uel sicut diximus species in ipsa sanitate secundum compositionem

nem formatio in plasmate, quantitate debita, situ debito, numeroq́;. hic postponit in latitudine sanitatis quatuor consideranda. primum optima figura. secundum, quando est salubritas ut nunc, declinat sanitas secundum compositionem, sed non adhuc multum; tertium quando iam membrum recessit, sed non adhuc ægrotat, neque afficitur; quartum quando afficitur, ubi est neutrum, corpus neutro modo se habens. quia dixisti in primo huius medicinam esse scientiam salubriũ, insalubrium & neutrorum, & sic per omnem ferè cursum huius libri de corporibus in libro primo salubribus, insalubribus, & neutris: in secundo de signis corporum salubrium, insalubrium, & neutrorum; nunc in tertio de causis conseruantibus, & alterantibus corpora nostra salubria, insalubria, & neutra; nunc loqueris de sanitate secundum compositionem? ubi est neutralitas? hoc corpus neutrum est mera chimæra, meræ nugæ: nunquam enim uidebitis talia corpora; quia ubi est, quod non declinet aut ad hanc, aut ad illam partem, aut salubre, aut insalubre: quemadmodum ego per gradus probabam non dari corpus neutrum similitudine sumpta à coloribus extremis albo, nigro, omnibus medijs reliquis: sit ruber medius, no dabitur color neuter, quia in quocunque gradu sit aut remoto, aut propinquo; aut erit albus, aut niger; magis & minus non uariant speciem &c. habes alibi hoc scriptum; omnes alij non sunt locuti de isto corpore ferè præter Ærophilum, qui primum de tali corpore

pore locutus est, deinde Galenus cum eo; Auicenna semper perplexè;forsitan est, forsitan non est,certum est esse merum inuentum;utrunque sit,detur,aut non; soluetis ut cum Galenus egit de externis, dictum est de uentro.

QVAECVNQVE IGITVR PARTES IN FIGVRA DELINQVANT &c. Enumeratis his omnibus generibus.speciebus,partibus,gradibus,nunc exequitur,quod erat pollicitus de figura, de formatione in plasmate.quæcunque figura deliquerit,uitiata est in plasmate,in formatione;in tenello corpore corrigi potest,non autem cum ex infantia excesserit,ut in adulto.& nota dicit de his, quæ sunt citra insalubritatem ægritudinum, & contingunt à plasmate,& naturali errore.Quare dicis hoc?quia multæ figuræ corrumpuntur in quacunque ætate, & tamen corriguntur, ut spasmus torquẽs os,nasum,tamẽ ista in quacunque ætate corriguntur. ratio istius propositionis ex natura rei;quare figura dextra nata ex naturali errore potest reformari, & ad meliorem habitum traduci in puero,in adulto non item? est quia unaquæque mala figura, siue sit os tortum ex errore naturali,siue sit crus obliquum,caput acutum,uel citra debitam formam consueti capitis est ob os, facies liberalis,honesta,deformis etiam ob os ex osse malè fabricato; crura torta, quia ossa ita se habent.non quod dicit Galenus,ideo credo, & assentio;sed quia ratio sic se habet,& sic est ex natura rei.quare est?in 2.de tem

pera-

peramētis. 2. dicit, quòd sicut caseus coagulatus potest facilè reduci ad quamcunque formam, quia leuis est cuicunque formæ cedens; sic est de esse pueri, qui adhuc tenellus est. sic quando sunt crura torta uel intus, uel extrà facillimè sicut caseus, possunt in hanc, uel illam partem flecti nutricis diligentia. aliter si excesserit ex tenero, frustrà quærimus correctionem. Nota etiam uim uocabulorum, hic blesus dicitur non tantum in lingua, sed etiam quocunque membro, & cuiuscunque membri actiones sunt diminutæ, blesum est. lingua si impedita, blesa: propter illam enim tortuositatem citò, & facilè ingredi non potest, expeditus non est pes blesus, crura torta exterius, crura torta interius uara, caliditatem hæc, illa frigiditatem significans. ideo hi uari fortes, illi imbecilles. obliqua autem ambo crura, quia non recta sunt. dicet modo quo artificio in tenellis pueris corrigitur figura errorum ex plasmatione; & docet in mollibus fieri posse: ligantur enim, & paulatim contorquentur ad suam debitam formā, ut crus, & interponuntur quædam mollia, bombax, lana mollis; paulatim obligantur sicut etiam in læsionibus faciunt chirurgi, qui manuariam artem exercent, trahendo ad partem oppositam, dando aliam formam. transit ad secundum uitium in cauitatibus præter naturam matricis, uentriculi, intestinorum, renum: dū augetur homo toto augmento cauitates possunt augeri, uel minui. & quia ab ipso plasmate in semine uiri, & mulieris secundum mentem Galeni derelinquuntur statim

qua-

quatuor illæ uirtutes, alteratiua sanguinis menstrui in tanto, quãtum ad membrorum cõpositionem in tantilla quantitate formatorum augmento sufficit, retentiua spiritus uitalis à prima illa intelligentia, & natura uiri particulari derelicta in semine, & materia seminis, & sanguinis alterati; concoctiua menstruorum: segregat enim in illo sanguine prius, & melius: expulsiua prioris humoris. tres tamen sunt uirtutes principales, quæ sunt ibi necessariæ magis generatiua, remanet tantum in utero, augmẽtatiua remanet tantũ ad certum debitum determinatum tẽpus. nunc præfigamus quasi 28. annos nutritiua tantum restat in hoc toto naturæ nostræ uitæ tempore. hæc augmentatiua quandiu restat, possumus sperare correctionem; aliter frustra speramus: quia desinit uirtus augmentatiua; restant bene eius duo instrumenta, calor primò innatus tanquam efficiens, secũdo materia. i. ipsum alimentum, tanquam materia: sed neque calor iam, neque materia aliquid efficient: quia uirtus augmentatiua iam desiit, & illa instrumenta sine ea nihil possunt. omnis enim uirtus otiosa est sine propria materia; sed calor ille, & alimentum si sunt nutritur, quandiu anima, & spiritus ille (dicit Galenus alibi, si modo aliquis spiritus est) curat istam suam domum, idest, corpus. iam habes, in quibus uitia possunt corrigi ea, quæ sunt in cauitatibus: quia tantum in his, qui sunt adhuc habentes uirtutem augmentatiuam, si instrumenta, calor, & alimenta uel augeantur, uel detrahuntur cauitates si exi stunt,

stant, augeantur si paruæ sunt; si magnæ, requirunt diminutionem in calore; & diuertentia alimenti. mamillæ in puellis sæpe augentur; & hæ augentur, si calor loci augetur. exercitio, motu, linimentis balneorũ calidorum, frictionibus, materia alimenti ad mẽbrum attracta; & quando rebellis est materia, adhibet picem; & ex gummis calidioribus, ut sunt spicæ aromaticæ, euphorbium, quæ facerent uesicas. sed cum primum rubent, adimunt; fit attractio sic ad locum alimenti. si uis membrum diminuere, ut mamillas, testes uiri, qui quandoque existunt ad nimiam quantitatem, sicut uidi in monte, uerda, fratrem unum per contraria omnia diminuere. augetur nimis, abstrahimus cum rebus frigidis, ponimus exiccantia, farinam lentium, hordeaceam, ne augeantur: sic in testibus, & manibus, quæ augentur nimis, constrictiuis ad uenas, defensorijs super membrum ligando strictè. fit etiam præcipuè in thorace stricto, ut retineatur spiritus; dilatat enim spiritus thoracem, aperit uenas. sed ubi deficit numerus in partibus, si ortæ sunt ex semine, uel nunquam, uel uix restaurantur. si non ex semine, facilè restauratur deperditum. ex semine nunquam, uel raró; sed bene possunt regenerari, quæ supplent, ut pars oßis deest, generatur callus quidam durißimus, orisboth uocant Arabes, qui supplet uicẽ oßis, sed non idem substantia. Notetis modo, Galenus supponit quædam esse membra spermatica, ut sunt membra solida, quia sunt uirtutes in illis, ut sunt ossa,

neruí, cartilagines, arteriæ, uenæ. ibi enim ſunt partes animales generatæ ex ſemine uiri, & mulieris derelicto ſecundum Galenum, ſecundum Ariſt. ſunt ex ſanguine generatæ: diſſentiũt enim Galenus & Ariſtoteles. Ariſtoteles autem totum ferè oppoſitum, quia dicit, quod homo eſt animal per carnem, quod caro ſit ſubſtantia hominis non oſſa; oſſa eſſe propter carnem, neruos etiam; & quod iſta ſunt uera hominis ſubſtantia. & addit, quod uidemus multa animalia habere tantum carnem, neque tamen oſſa: animalia tamẽ ſunt cochleæ, limaces Ariſt. hæc in ſecundo de partibus animalum cap. 8. quòd dicit, caro ſola eſt ipſum animal: ratio, quia ſenſus eſt in carne. & ideo uoluit molles carne aptos ad ſcientias, & ingenioſos dici, quaſi etiam ſpiritus ille quadam tẽperie acquieſcat ipſi corpori. caro igitur eſt animal, alia omnia ut oſſa, nerui, arteriæ, cartilagines, uenæ ſunt propter carnem. Galenus contra, dicit quod non; ſed os eſt factum ob ſuſtentationem carnis. eſt enim hæc maſſa in quancunque partem diuertens ſine oſſe, nullam haberet formæ ſuæ rationem certam, nerui ad robur, ligamenta, ut caro ſit magis parata ad omnia. in hoc igitur eſt eorum differentia, quòd membra ſpermatica, apud Galenum generantur ex ſemine tantum, habent initium ex eo tantum: hoc modo. quando ſemen iniectum eſt ab ipſo uiro in matricem mulieris, ibi ex ſemine uiri, & ſemine mulieris fit unum; ſtatim ex illo ſemine iam uno, quia unito, generantur tria quædam, & apparent

quædam tres minimæ particulæ, & non ex menstruo; sed feminæ. s. partes minime; mēbrorum hominis principalium cerebri, cordis, hepatis: & quia erat necesse, ut sit quædam materia uiscosa ad ea quasi primum sic leniter delinienda, & figuranda, semen ipsum uirtus illa iam in eo existens augmentatiua facit quædam fila menta, quod est futurum os. congelatur etiam tantum à semine, & ex semine, & à caliditate eius in utero, qui conseruat, estq; confusa quædam massa animalis totum hoc ex semine. ibi est uirtus generatiua; quia generauit omnia lineamenta membrorum spermaticorū, idest, omnium in corpore solidorum præter carnem, & adipem. est etiam, ut dictum est, attractiua; quia attrahit sanguinem mulieris per orificia uenarum, quæ terminantur in matricem, & etiam eo augetur: hæc est mens Galeni, ut sit fœtus quidā confusus, animal quoddam confusum in utero mulieris generatum ex semine uiri, & mulieris, lineamenta habens; prius tantum ex semine omnia tam mēbrorum spermaticorum, quā non spermaticorum; & quod postea uirtute augmentatiua, & alteratiua augeatur ex menstruo animal ad quandam debitam mensuram, & quantitatem. Aristoteles autem totum dicit oppositum sicut audiuistis, imò docet, sicut coagulum in lacte nihil est lactis, sed tantū coagulat, & facit concrescere: sic semen uiri: quia negat semen mulieris, & tantum sicut coagulum membrorum, habet uirtutem attractiuam sanguinis ad se menstrui, tantum uir informat, dat colorem tantum, et

uirtutem formatiuam: augetur autem & prius generatur animal ex menstruo.

Docebatur quomodo aliqua pars esset reparanda, si deficiat secundum modum, & statum sanitatis in cõpositione: & dixit Galenus quasdam partes corporis errore materiæ deprauatas facile curari posse; si hæc curatio à iuuenili ipsa ætate, & admodum tenera adhibeatur; si modo in excrescente. nam dictum est, quod illa membra, quæ sunt ex semine seminaria spermatica, aut nunquam, aut uix possunt recuperari in firma ætate. quia etiam difficile, quia cum cura, aut non: quia in ætate iam excrescente id fieret. Nascetur primum dubium, an sint membra spermatica? quia est inter eos lis, Arist. inquam & Galenum: clarißima sententia est Arist. primo de generatione animalium 20. mulierem nõ emittere semen ullum. imò, dicit, falluntur, qui credunt semen esse, quod album est, quod exit ex muliere. est enim purum excrementum matricis, quod ob uoluptatem in contractatione mutua expulsum est, & id confirmans dicit; quia frigidæ, & albæ mulieres magis ex hac humiditate alba reijciunt, quia earum excrementosus est uterus. uiragines uerò fuscæ, quæ latas habent uenas, aut parum, aut nihil: si semen eijceretur magis ab his, quàm alijs, esse dicit, uis uidere illud, quod reijciunt mulieres istæ semen? Arist. lib. de generatione animalium, & quod ex illa humiditate nihil generatur, uide sic. multæ mulieres cõcipiunt sine emissione alicuius humiditatis, sine uoluptate, multæ etiam cum

cum multa emißione, & uoluptate non concipiunt. quando eſt lis inter iſtos duos uiros, maxime difficile ſemper fuit ueritatis uim ſolidam inuenire. Galenus autem ponit totum oppoſitum in libro de uſu partiũ, & alibi, quod etiam mulier emittit uerum ſemen, & fit unum quoddam ex ſemine uiri, & mulieris: ſemen tamen mulieris plus præſtat materiæ, quam uiri: minus de principio agentis uiri per contrarium. in ſemine enim ſunt duo: unum quod habet principium materiæ, & alterum uim habet efficientis. quod eſt materiale in ſemine mulierum, unitur ſemini uiri, & quod eſt efficienter efficienti, quod ſuperat ſemen, illi aßimilatur fœtus, aut patri, aut matri. & adducit Galenus; Nonne uides ò Ariſtoteles molas fieri in utero mulieris; ibi fit ex collectione ſeminis in matrice quædam maſſa carnis, & ſentitur moueri, non poteſt tamen effici fœtus ſine uiri ſemine. bene uerum eſt, quod mulieres magis paßiuæ, quam actiuæ: quia ſemen mulieris magis eſt materiale, quam uiri; quia eſt ultima perfectio in ſemine uiri. Vtri magis accedendum? eſt præclare dictum à Rabbi quodam Moyſe hebræo in ſuorum aphoriſmorum libro. & Ioannes Dameſcenus idem dicit, quod quando eſt lis inter Ariſt. & Galenum fruſtrà quæris concordiam, non inuenies. uterque enim mouetur rationibus, nos etiam hæc dimittemus. noſtra tamen quæſtio fuit talis ſecundum textum an ſint aliqua membra ſpermatica, & an læſa poßint recuperari? Ariſt. enim dicit iſta membra ſpermatica

non dari, genita ex spermate, seminariaque; ponitque carnem esse totum animal. Galenus contrà, dicit carnem nihil esse, uile quoddam esse. quærebamus utrum membra spermatica, nerui, arteriæ, cartilago, cutis, ossa, uenæ, quando sunt incisa, & ablata, possint restaurari, & an ista sunt generata ex semine, an tantum ex sanguine? dico quod eadem est difficultas in uia Aristotelis, & in uia Galeni: undique enim sunt angustiæ. nam si Galene, ut dicis tu, ista omnia generantur ex semine, uideretur quod in toto tempore uitæ possunt regenerari, quando aliquod est abscissum: quia adest materia, sanguis: adest agens idoneum, calor; qui semper perseuerat; uidemus hoc, non tantum in animalibus imperfectis, ut lacerta, serpente; si abscindas caudam regenerabitur, sed etiam in plantis; abscindo ramum, regeneratur: sic cauda lacertæ, quia ibi adest calor, ut uirtus eius: licet ibi non adsit semen, quia iam abscessit, tamen est calor à semine derelictus, qui seruauit principium regenerandi. In uia etiam Aristotelis contingunt angustiæ: nam quæram ab eo, quare membrum abscissum, ut puta uena, uel arteria non regeneratur, neque os; sed quoddam proportionatum, ut callus? nã ponamus quod non ex semine hæc omnia generentur; sed tantum ex sanguine menstruo, & semen uiri tantum est tanquam coagulum, quod nil est lactis, tantum dat calorem, & principium generationis istis omnibus, sanguis semper remanet, & melior quàm menstruus, ac purior: calor semper permanet usque ad terminum.

minum. illa quidem uirtus in calore, quæ sufficit ad explendam tantam molem hominis, non sufficit ad regenerationem eorũ, quæ nõ regenerantur, ut prædicta, nec sufficit ad confirmationem. est necessarium principium Arist. 12. meth. aliter nihil facimus, cum quo omnia facillimè soluuntur: docet enim ipse esse causam quandam primam supremam illam intelligentiam, non errantem primam, ultimum finem omnium aliarum naturarum particularium, quæ habet miram gubernationem, quæ non deficit in aliquo, nec abundat in superfluis, reliquit in omnibus natura constantibus rectum quendam numerum, ordinem, magnitudinem, quam etiam Galenus in primo lib. de usu partium opificem rerum appellat, sic regit omnia suauiter, ut omnibus etiam plantis, & ijs imperfectis animalibus mistis, metallicis, ut unicuique det quantum, & quando, & quandiu; nec unquam præterit has suas diuinas uoluntates; nec oportet quærere à sua determinatione cur semen uiri generat uirum, & non capram, cur semen porci porcum? cur equus habet formam talem, aut asinus, & non aliam? ipsa enim prima causa, quæ est causa omnium orbium, & naturarum particularium, uoluit sic, (ita pater; sic enim fuisse placitum creatori dicimus nos christiani. ista modo uis naturæ decreta ab ipso primo agente seruans tantum, quantum habuit ab eo, hoc facit; nec præterit plus, uel minus. data est in semine triplex uis, quæ relinquitur in calore post generationem, generatiua, augmentatiua, nutritiua.

istorum omnium sicut omnium natura constantium, ordinatus est modus, terminus, magnitudo, figura, quã do est terminus generatiuæ, cessat, & non amplius progreditur augmentatiua in termino suo, cum ad iustam molem deducat corpus, cessat; nutritiua cessat, sic nutritiua habet quendam suum terminum, quo adueniente incipit fieri deterior, & incipit causare casum quendam, senectutem nos appellamus. cum autem iam omnino peruenit ad suum terminum, fit mors. generatiua igitur, quando adest, tantum adest, quantũ oportet. sic aliæ usque ad terminos, quos natura illis constituit. Sed contingit redire, an membra spermatica læsa, uel abscissa poßint regenerari? generatiua desinit, nec quicquã potest: generabitur bene simile quoddam proportionatum, quia callus durißimus ex calore agente, & materia, sanguine. sed illa non est uera generatio. in pueris membra spermatica læsa possunt corrigi, sicut dictum est. dicis uirtutem generatiuam desijsse, quid de dentibus? nos uidemus dentes ante septem annos pueris non crescere; post septem annos crescere. & si cadant regenerari. imò in triginta annis, quibusdam crescunt dentes molares. Hugo Senensis, qui fuit uir dignus fide, dicit si uidisse quendam Lauini, qui in octagesimo anno suæ uitæ dentes regenerauit; uel natura in eo omnes dentes decisos. Galenus uidetur dicere seruari quoddam principium occultum, quandam esse relictam uirtutem occultam in ipsa natura pro dentibus regenerandis. Alij dicunt quod sunt materia carnis, sed

hoc

hoc non uidetur uerum, quia ſicut regeneratur caro ex gracili ſicco areſacto, fit pinguior: ſic regenerarentur dentes, ſi eſſent carneæ ſubſtantiæ. Dico, quod in iſtis mandibulis in tempore primi ortus ſunt quædã, ueluti ſeminaria derelicta ad dentes generandos, & regenerandos, in loco proprio reducta per calorem naturalem deſtinata à natura magis, & minus ſecundum diuerſas temperaturas, & prouidit tempore. puer enim naſcitur ſine dentibus: quia non poſſet commodè ſugere lac; offenderetq; mamillas mulieris eum lactantis; ſed cum iam calor eſt confortatus in eo, ut poßit ſolidiores cibos concoquere, tunc natura prodit, parturit in tempore opportuno: & hæc ſunt etiam ab illa prima cauſa, & intelligẽtia ſuprema ordinata.

Erat omiſſa quædam in bonis mentibus nata dubitatio circa dicta: dubitaret enim quiſpiam, quare in plantis, & animalibus imperfectis quibuſdam natura prouidit, ut membra ſeminaria regenerentur; uidetur enim quod illa natura ſuprema, quam ſic laudaſti, habuerit maiorem curam in ipſis, quàm animalibus perfectis, ut homo eſt; ad quod cum peruenerit, natura quieſcit. imò quantò ſtant perfectiora, tantũ decreſcũt in generatiua, & in ſpeciebus imperfectioribus: alia habent uirtutem generatiuam poſt fœtum. Dicitur quod omnia imperfectiora diriguntur à deo quadam benigna, & clemente promißione. in indiuiduis noſtris humanis prænunciant futura, qui maxime ſtulti ſunt, & Ariſt. primo de ſomno, & uigilia, magis pro

ſpiciunt

ſpiciunt facti futura, quam alij: quia eorum memoriâ, non eſt occupata circa præſentia; quantò quis abundat magis bono intellectu, tanto minus ſenſus accidere uidemus in illis, & qui tenentur aliqua ſorti imaginatione, ut etiam alloquentes ſe non ſentiant, uocati non audiant, nec reſpondeant. totus enim homo eſt ibi tum, dum ſpeculatur. ſic natura miſerta fuit animaliũ imperfectorum, deditq; illis uim hanc regeneratiuam, quam non nobis. DEFICIENTES VERO PARTES. Vbi dicit propemodũ eſt impoßibile etc. dicit propemodum non abſolutè, quia in libro prognoſticorum, & hic, & de ſemine dixit, quod poſſunt, quando ſunt tenelli, aliter nõ poſſunt. NATVRAM IPSAM FACERE. in libro de conſtitutione artis dicit etiam omnium iſtorum operum naturam eſſe operatricem; medicum tãtum eſſe miniſtrum. intelligo autem hanc rem ſane: etenim quandoque fit oppoſito modo; propterea quòd medicus principaliter operatur, & natura eſt miniſtra; aliquando natura principaliter operatur, & medicus eſt miniſter: aliquando uerò medio modo ſe habent; dabo exemplum. fractum eſt os; medicus corrigit ligamentis, lignis, mollibus interpoſitis; et hic medicus eſt principalis operator: natura uerò miniſtra eſt; quia per calorem continuat, alioquin autem niſi medicus adhibeat ligaturas, & alia huiuſmodi neceſſaria; nunquam hoc membrum ſanaretur nunquam enim repararetur, quod fractum eſt, aliquando natura principaliter agit: ut in ulceribus ſordidis,

didis, quæ medicus mundificat, & exiccat; natura uerò generat carnem principaliter: seruit aut naturæ medicus, nutriendo corpus commodis alimentis. medio modo se habent & medicus, & natura: quando ipsa natura simul cum medico operatur: exemplum, exhibeo aliquod pharmacum solutiuum, quod est instrumentum medici, euacuat subministrante natura: nanque præparat uias natura nunquam enim euacuaremus, nisi uiæ essent apertæ; hoc est opus naturæ: sic commiscentur simul opera naturæ, & medici: pharmacum tamen principaliter operatur. media autem ambo sunt, & medicus, & natura: ambo .n. subministrant. VBI IN NVMERO EST VITIVM. Dat documentum in quibus, & quando possumus auferre, & qñ non: qñ non possumus auferre, tunc transponere. & nos loquimur hic de ijs, quæ à primo statim ortu sunt, ut si sextus digitus in manu, aut caro quædam excrescens, & in istis fit transpositio. quæ sunt præter naturam, & à plasmate; nam si loqui uolumus de transpositione eorum, quæ sunt præter naturam; & tamen non à plasmate, ut calculus in renibus transferatur in uesicam, locum ampliorem per expulsionem. Item auferimus aquam, suffusionem siue cataractam pelliculas super pupillas obumbrantes uisum; illum calculum transponimus: hanc auferimus. sed quæ sunt congenita, ut digitus sextus, quomodo obsecro Galene transfertur? Non resoluit etiam hanc rem Montanus, sed relinquit sic? SIC DE SITV &c. Eadem ratio, ut si la-

xitas

xitas iuncturæ calorem attrahit ob ligamenta humidiora, exercitijs frequentioribus; NEQVE DVBIVM ETIAM VIDETVR. ponit exemplum, si aliquis habeat uentriculum nimis paruum, peccat in quantitate, rotundum in forma incumbentē septo transuerso, situ; frigidiorem, temperatura. hic uentriculus peccat in quatuor paruitate, & ita non potest comedere ad naturæ necessitatem; rotundus rotunditate sphæræ aut pilæ; & ideo contingere, & premere diaphragma necesse est. Ideo tollit ipse habitum spiritum peccando. FRIGIDIOREM IVSTO, IDEO NON CONCOQVENTEM. Hic dicit non oportere quærere curationem: quomodo enim illam figuram deducit ad teretem figuram, & quasi oualem, rotundam, & oblongam? notate propria figura uentriculi est rotunda. quomodo dicit peccare, quia rotundus est? Ego ipse sic respondeo, quia rotunditas uentriculi debet esse rotunda oblonga, ut ouum, uel quando rustici inflant pelles ouium, caprarum, ad conficiēdos utres, aut quiduis aliud. etsi uidetur non cōprimere diaphragma apud latus dextrum; sed uergere uersus latus sinistrum, adhibent tamen curationem aliam, ut sæpe comedat bis, ter in die, & omnia assa, & tenuioris substantiæ; quia assatum diutius permanet in uentriculo, ut natura habeat in quod agat, ut utatur diæta attenuante; & hanc diætam docet Galenus in libro de attenuante diæta.

Cap. LXXXVIII.

Dubium est, & proponitur statim, Galené non ne conseruabas? quare curas? responsio est, si tollis hoc, tollis omnia: ego loquor de illa solutione continui, quæ non tollit sanitatem, ut non faciat actionem impeditam sensibilium: & ista est quæstio dialectica, quod Gale. primo de locis affectis docet, quæ sint istæ quæstiones dialecticæ: & dat regulam eorum, quæ docent uos curare. quomodo sint conseruanda corpora, utrum modo cutis incisio sit ægritudo? est quæstio dialectica, quia non docet curare, nec conseruare sanitatem corporis humani.

SALVBRES VERÒ CAVSAS &c. perstat Galenus in ordine à principio sibi proposito; quia promisit de omnibus causis salubribus agere, quæ afferunt sanitatem corpori aut conseruando, aut reparando; hactenus dixit de salubribus conseruantibus, consequenter dicit de salubribus; quæ afferunt sanitatem, cum non adest. hactenus quæcunque docuit utilia sunt; sed tamen hoc, quod sequitur utilißimum est: est enim de pane lucrando, paucique uocantur medici ad conseruanda corpora, imò tũ, cum ualent homines, contemnuntur. hæc igitur pars maximè ad artem attinet, & quæcunque Galenus diffusißimè tractat per. 14. libros therapeutices hic idem dicit in ista parte huius libri de causis salubribus efficientibus sanitatem.

tem. docturus autem quomodo applicentur, docet unũ, quod ubicunque debet medicus curationem aggredi, triplicem debet habere considerationem de ipso morbo, uel quando futurus est, uel quando est in fieri; uel quãdo adest: in fieri autem morbum esse dicimur, tum, cùm iam incipit, & dolet homo tum, cum fit: augetur adhuc circa intellectionem debitam. notate illud, quod sæpe dixi uobis; & non frustra locutus sum, quod omnis humana actio secundum Arist. 6. ethicorum, quæ uersatur & in artibus, & in prudentia (qui sunt duo habitus intellectus practici) rectè gubernatur potißimum certo fine proposito: eo enim proposito requirimus media debita, & idonea, quæ ad illum finem deducãt nos ipsos. Nos idipsum operabimur: proponemus finem primùm, posteà distinctißima media inueniemus, quæ nos illuc perducere poßint ut non procedamus confuse; sed particulariter distinguamus ea, quæ particulariter sunt agenda. in casu nostro proponimus curare morbos in uniuersali: is finis est in hoc conceptu uniuersali: habemus ea, quæ distinguunt morbum, ut morbus est, & ea sunt, quæ distinguunt nobis fines tres: primum ut prohibeamus incumbentem, secundum ut curemus partim factum, partim eum, qui fluit; tertium ut factum tollamus. Et cum sint tres fines particulares in morbo uniuersali, tanquã species, considerati; tres etiam erunt distinctæ intentiones. Atque nos proponemus in his omnibus quædam capita in curatione summè necessaria: sunt autem quinque con-

siderandа-

ſideranda in omni ægro ſuſcipiendo. primum oportet conſiderare tempora ortus morbi, utrum ſit factus morbus, an futurus ſit, an partim ſit in fieri, partim iam ſit factus. nam ſi morbus eſt factus eſt in ſtatu: alia ſunt remedia, quibus illi oportet ſuccurrere, ſi fit: alia; ſi etiam futurus eſt: alia & alia; & alias cauſas ſalubres reparantes, & curatiuas addere. ſecundum conſiderandum eſt, quod genus morbi ſit: triplex enim eſt genus morbi in temperatura, compoſitione, & ſolutione continui. ſi in temperatura dupliciter, aut intemperies eſt eſſentialiter in toto corpore ſiue affluxu materiæ, ut ſit febris hectica, quæ intemperies eſt tantum calida ſine affluxu materiæ; aut in aliquo membro cum affluxu materiæ: ſi ſic iſta materia poteſt eſſe multiplex: aut enim cum affluxu materiæ certo aliquo nomine denominatæ: erit nãq; aut pituita, aut ſanguis, aut bilis, aut atra bilis; uel incerto nomine determinatæ, ut aliqua putredo deteſtabilis; quæ abſolutè eſt neutrum, ut etiam fit in febribus peſtilentialibus, & cancris: neque bilis, neque pituita; ſed humor corruptus deteſtabilis ob putredinem. de his Galenus in libr. de differentijs morborum. tertium, in quo membro; an in toto habitu membri, uel parte membri: ſi in parte, an cerebro, corde, iuncturis, an in parte nobiliori, an ignobiliori? ubi enim in nobiliori deteſtabilis erit, ut ſi in cerebro pituita excedat, generat apoplexian, ratione loci erit deteſtabilis, non materiæ; ſi materia putrida occupauerit manum, ut etiam carbunculus, licet

in

in membro non nobili, detestabilis tamen est ratione materiæ: moritur enim in 24. horis, nisi prouideatur. si uerò materia detestabilis, & in loco nobili prorsus, est morbus desperatus. quartum, an corpus sit senis, an iuuenis bonæ, an malæ temperaturæ, ualidus homo naturaliter, an non? si sit fortè imbecillis, si in sene debili, non facilè curabitis. in iuuene, & forti facilius. aliqua etiam quasi corrolariè consideranda hic, an sit diuitis, an auari; nam ob auaritiam quid fiet? quæ prorsus à uobis longè abesse debet: sed quia difficilè medemur pauperi ob necessitates; mores etiam ægri perquirendi sunt: aliquando enim sunt effœminati, ut non audeant assumere medicinas, & nolint parere medico. Galenus in octauo therapeutices cap. 11 proponit duos eadem ægritudine laborantes, & in eodem tempore laborare incipientes; & tamen pauperem iam sanum esse, dum adhuc morbus diuitis esset in fieri ob inobedientiam huius, quia non patiuntur diuiti dari omnia pharmaca. & ideo melius quandoque est, ut uos remoueatis à talibus uiris, ad remouendum etiã uos ab infamia. Quintum & ultimum quod considerandum esse ducimus, est tempus morbi, an sit in principio, an augmento, an in statu, an in fieri, an in declinatione? aliter enim occurretis morbo non concocto, qui est in fieri, aliter concocto, qui est in statu. primò igitur considerabitis de tempore, ut redeamus unde digreßi sumus, & ut res per exemplum sit clarior; incipiamus à pleuritide erunt nonnulli, & sunt, qui omni

omni anno infestantur hoc malo certo, & statuto quasi tempore uel podagram timent, uel aliquem aliũ determinatum morbum, ponamus exemplum in pleuritide; uenit & quærit consilium ante morbum quispiam à uobis, & dicit se timere omni anno; uult præseruari; quid facies? primo uides quod tu habes morbum futurum tantum: oportet igitur te primum considerare naturam morbi, quid est pleuritis? nihil enim aliud, quàm inflãmatio, uel apostema, quod est in ipsa membrana tegente costas. cum sit ibi, ergo ab influxu materiæ humoris ad locum; humor si non adhuc est fluxus prouidebis, ne fluat: remoueamus humorem, non fluet. item confortare membrum, ne fluat humor in eum locum, morbo igitur futuro sic obuenies euacuando humorem, qui subtilis est; quia membrana est membrum solidum non laxum. craßi humores nõ possunt illuc penetrare; & tales humores euacuabuntur per sanguinis mißionem. iste timet pleuritidem futuram, quam uenã minues, uel ex qua? supponatur pleuritis in latere dextro, præceptum Galeni, & Hippocratis est in secundo de morbis acutis, quod fiat ab eodem latere minutio; nunquid in hoc casu morbi futuri seruanda est hæc lex? firmiter caueatis ab hac lege in hoc casu; quia si hoc feceritis, si non est adhuc pleuritis, fiet statim: nõ indigemus alio hic, nisi ut auertamus; quia morbus non est, nulla est hic pars morbi, nullum exordium apostematis, nulla pars adhuc facta. hic tantum oportet simpliciter facere euacuationem; quæ

fit à parte longinqua per diametrum in longitudine ualde remotam;ut si timet in latere dextro minuas in pede dextro saphenam eiusdem lateris : propterea quod nullam habet partem sui factam morbus.hæc est etiam doctrina Auicennæ,& aliorum Arabum etiã. sed quando fit pleuritis,iam est in parte,dolet in latere,& febris cum arripuit,est pars facta,pars augetur,fluit,continuatur morbus.duo hic uidet medicus;duas igitur habebit intentiones operandi. Nam uidet iam esse pleuritidem,& fieri pleuritidem: curabit factam,& auertet eam,quæ fit.curet autem citò: non enim dat inducias iste morbus : non est hic dicere faciam;sed facere est necesse,prouidere ne fluat,& quod factum est,ut citò remoueatur.Remedium igitur exhibendum est ad duo simul,mißio sanguinis secundum etiam Hippocratem in secundo de ratione uictus ab eodem latere secando uenã cõmunẽ : propterea quòd si per saphenam,uel latere opposito dicit Galenus uel nullum,uel tardum esset remedium.quia hic duobus indigemus auertere materiam,quæ est in fluxu , & factam euacuare ; si per saphenam , non auertes;citius enim erit inflammatio,quàm remedium:si lateris oppositi,itidem tibi continget.oportet igitur locum proximum medium eligere,non cephalicam, sed mediam; & quod sit hæc mens Galeni,& Hippocratis , ut in morbo pleuresi,qui est in fieri ,minuamus per mediã eiusdem lateris , docet quod debemus tantum minuere sanguinis usque ad mutationem eius.in colore;quia in

aposte-

apostemate est, putrefactus sanguis, qui primum fluit, est sanus: sed tantum remittere, ut uideas subnigrum, & crassum, ut appareat adustio. si autem iam sit facta pleuritis, factum est apostema, transiuit dies septimus, uel quartus decimus: is enim est terminus in morbis acutis. non indigeamus alijs medicinis, nec sanguinis alia mißione, nisi applicandis, quæ leniant, resoluant, concoquant, ut emplastrum de cumino, chamæmelo, anetho, & huiusmodi. & tamen hæc in principio fuissent uenena, fuissent certè tanquam pestis; quia caliditate rarefecissent corpus, & reddidissent corpus aptum, & capax maiorũ humorum, qui affluebant. uinum hic ratione pleuritidis conueniret: non est enim iam fluxus, sed dum in fieri erat, prohibe: nam uinum attrahit ad materiam fluxam alteram materiam sua penetrandi facultate; & sic moriuntur homines in exhibitione uini; quia est febris cum pleuritide, sæpe cauendum est à uino. uinum enim cum in alijs intrinsecis apostematibus perniciosum, tum maxime in pleuritide, dum est in fieri: idem podagricis; idem fibrientibus nocet: dicit istos tres gradus morborum non aduertisse medicos priores. Hippocrates enim iecit semina ueræ methodi; solus tamen Galenus posuit ultimam methodum, post quem nullus aliquid addidit neque græci, neque Arabes quotquot sunt: fuit etenim homo in hac re diuini ingenij.

XX ij Cap.

Cap. LXXXIX.

Declarat nunc singula quædam ex illis quinque, & dicit unum præcipuum uniuersale, à quo nascuntur omnia, contraria curari contrarijs. & probat hoc à posteriori per inductionem in quolibet genere morborum, in temperatura, cõpositione, & solutione continui: per rationem uerò sic; omne, quod est temperatum, est contrarium intemperato; corpus sanum est temperatum, ægrum intemperatum: ergo corpus sanum ægro est contrarium. sed si nos uolumus reducere ægrum ad temperatum, non possumus, nisi per mutationem; & motus omnis fit de uno cõtrario ad aliud contrarium. ergo &c. exemplum in aqua frigida, quæ per suum contrarium ad temperatum reducitur. postquam docuit contraria contrarijs esse curanda, & dicit remouendo unum dubium dicens: aduerte quando dico contraria curari contrarijs, quod talia contraria sint essentialiter talia, per se talia, & non accidentaliter. exemplum, aqua frigida applicata corpori iuuenis calefacit: & tamen ipsa est frigida; quomodo ergo calefacit? quia primum spiritus calidi retrocedunt ad intima, & ibi facti uniti fortiores exeunt, & illam etiam calefaciunt, deinde incalefit corpus; sed quomodo? Nam non per se calefacit aqua, neque essentialiter, sed per falsam imaginationem in libris nostris. dicit Galenus de simplicibus medicamentis; atque in libro

bro de facultatibus naturalibus tertio, quatuor esse conditiones necessariò requisitas ad hoc, ut aliquid sit tale essentialiter, & per se; & non actualiter, siue per falsam imaginationem. prima autem est, quod siue calefiat siue infrigidet, semper à principio usque in finem hoc faciat: nam signum est, quod calefacit simpliciter: sed quando primo infrigidat, pòst calefacit, non est idem motus, sed calefaciebat, uel infrigidabat accidentaliter, ut datum est exemplum de aqua, quæ frigida, accidentaliter calefaciebat. Si autem uis facere experimentum, an per se frigida infrigidet, uide iterando per tres horas; uidebis idem semper à principio usque in finem facere. nam ille calor extinguitur; ita etiã calidum tumori applicatum refrigerat per accidens; quia facit resoluere partes calidiores, & fit euentatio, refrigeratur locus ob exhalationem; quia partes calidiores fumi retenti in tumore exhalantur. sed si perseuerabis, incalefaciet, & inflammabit soliditatem membrorum. piper in corpore humano calefaciet, & semper aliud, & aliud piper calefaciet. ergo essentialiter tale est, quia essentialiter calefacit. Secunda est, quando applicamus medicamentum, quod sit simpliciter tale, quale applicamus; ut coriandrum scrophulis applicatum resoluit; quomodo resoluit? coriandrum frigidum, scrophulæ frigidæ, debet indurare, non resoluere: quia coriandrum habet mistas uirtutes, & bene frigidum: sed habet tamen partes calidas, & repellendo euacuat locum; item quod non sit alteratum, ut aqua

alterata calefaciet; sed non sua qualitate, non per se, sed aliena qualitate, tali modo curamus. Tertia est conditio uidere, an habeat rationem cibi, an medicinæ: quædam enim agunt secundum substantiam; quædam secundum qualitates tantum. quodcunque immutat tantum qualitates, medicina est; quod substantiam cibus; quia conuertitur in sanguinem, & carnem &c. ut lactuca primùm refrigerat, post calefacit: (uictum enim frigus suum suffocatur à naturali calore) omne, quod calefacit, immutat substantiam; quæcunque autem immutant secundum qualitatẽ, aliquando refrigerant, aliquãdo calefaciunt. sic uinum refrigerat primo occursus, deinde calefacit, cum uinum cibus est: sic maluaticum maximè siccum & calidum: & sic uerum est dicere uinum est calidum & siccum: uinum est frigidum, & humidum, & ea maxime, quæ sunt substantia, colore, sapore aquea: & sic omnia uina possunt habere diuersam temperaturam, & diuersam intemperaturam faciunt. ideo Plato, & Aristoteles prohibent pueris uinum, propterea quòd redundãt sanguine, & sunt humidi: ideo debent abstinere, sed uti potius aqua. Quartum & ultimum, an sit tenuis substantia, an crassa in pharmaco ipso: sæpe aliquis accipiet anethũ, calamẽtum, quæ sunt calida, accipiet petroselinũ, quod non aduret, nec est adeo calidum; tamen à petroselino totus sanguis calefit, ignescit. item accipiet piper, quod est calidum uersus quartum gradum; calamentum accipiet, quod non est adeò calidum; & tamen à

calamento sentiet maximam caliditatem in membris, à pipere non. item accipiet uitriolum, auripigmentum, quod uentriculum erodet, putrefaciet. piper in eodem loco nihil faciet: quia caliditas, licet sit minor in uitriolo siue auripigmento, tamen est substantiæ crassioris; piper tenuis, excalescit. Quando etiam uolo in profundo refrigerare sic procedo. Exemplum uolo refrigerare pulmonem, si exhibebo unã acerbam agrestam, non refrigerabit: si oxymel, ubi acetum est, refrigerabit tamẽ est una acerba, siue omphacion, siue agresta frigidior aceto: quod acetum refrigeret, est propter penetrationem, propterea quòd statim penetrat, & penetrando refrigerat.

Posito axiomate uniuersali, contraria curari contrarijs; probato hoc supposito Gal. accedit ad id, quod intendebat. præsupposuerat enim de morbo, qui aut est factus, aut futurus, aut est in fieri: quia si factus sit, ut iam non dependeat ab aliqua causa, propter quam erat in fieri, & iam est omnino simplex. i. non dependens à materia fluente amplius; & quoniam omnis mutatio dirigitur ad morbum, morbus in facto, statu ipso est simplex: & intentio erit simplex. ergo in morbo facto nullam aliam habebo intentionem; nisi ut contraria applicem. est ut uideo, morbus præter naturã: ego uolo reducere ad statum naturæ, ipsam læsam tẽperiem; & hæc applicatio tantum debet unum habere, quòd illa contraria sint contraria per se, & non per accidens; neque secundum imaginationem, quemadmo-

dum per regulas paulò ante est declaratum. QVAE CVNQVE IGITVR &c. Ad morbum, qui fit, transit; non est simplex, sed compositus, quia si respicio adhuc materiam, quæ fluit, adhuc dependet, partim factus est, partim fit. hic sunt duo morbi: ergo duæ intentiones erunt, & duo media ad illos duos fines morborum duorum, qui est in fieri, & in facto esse. ad illud, quod factum est? alteretur illud per cōtraria, quæ sunt per se; quia est in modo facto simplici: ad illud, quod fit alia methodus; quæ est? uidere causas morbi, qui fit: habet enim causam facientem, si fit enim, est causa, quare fit: humores qui faciunt morbum auertimus. auertendo igitur causas, quæ si erunt externæ, ex illis necessariò alterantibus corpus nostrum, facilis erit curatio. si autem internæ fuerint, erit cura difficilior, ut in humoribus, qui peccant in humano corpore, & illas causas uel externas, uel internas potissimum oportet methodo inquirere. docet porrò hoc diffusè Galenus in sex libris de locis affectis; sed præcipuè in secundo: atque in secundo, & tertio, de causis symptomatum, & morborum. in Therapeutices octauo, nonoq; & undecimo, primum ab operationibus has causas inuenies, quæ uario modo læduntur ab ijs causis, non tantum redundantium humorum mensuram cognosces, sed etiam quinam sunt. exemplum; incipiatis in operationibus animalibus. i. ipsius animæ, si dominabūtur humores pituitosi, si dominabuntur, immutabuntur: mutabuntur in eo imaginationes uegetæ, mutabitur in pe

ius memoria, dormiet plus, quàm oportet, sentiet grauitatem totius corporis, tamen sine dolore. in sensibus exterioribus non erit ita acutus, motionis corporis tardæ, sensus obtusi, existentia, urinæ albiores, crassiores, magis spumosæ, color corporis, habitus semiplenus, quidam tumor cum colore albicante. si bilis, primò animales uirtutes in totum habebit contrarias illi pituitoso: quia bilis calida est & sicca, subtilis: pituita frigida & humida, crassa. animales ergo actiones interiores redduntur acutiores seipsis, erit inquietus, indignabitur in omnibus, memorabitur magis; quia magis erit exiccata substantia cerebri, somnia habebit terribilia, uidebit ignem, bella, uolabit, litigabit, motiones celeres; sed percipiet mordicationes cutis, color illi citrinus, egestiones putrescunt, urinæ subtiles lucidæ. si atra bilis, tristabitur sine causa, somnia turbulenta timebit, somniabit esse in luto: ex quo se non poterit explicare facilè, inueniet ostia clausa, & fenestras: item in quodam timore, color ad nigrum tendens, urinæ uel liuidæ, uel subnigræ; egestiones nigriores. si sanguis, corpus refectum, rubens, plenum, pulsus maximus, lætabitur præter rationem, sine causa hilaris, sentiet lassitudinem lentosam, grauitatem motus in musculis, & iuncturis. istæ sunt uiæ ad cognoscēdam plenitudinem humorum, & etiam quorumcunque humorum in corpore humano redundantium; siue peccantium. ESTO ENIM &c. Do exemplum de febre, quæ partim est in fieri, partim facta: sit febris, quæ pendeat ab humoribus

ribus (quia est in fieri) putrescentibus , si diceret sic
Galenus quatenus ad factum , opus est alteratione.i.
applicatione contrariorum per se ; quatenus ad fe-
brem,quæ est in fieri , opus est euacuatione ; hæc non
dicunt uerba Galeni ; si dicerent , uideretnr perstare
Galenus in proposito ; quia dum dixit de morbo , qui
est in fieri,docuit factum alterare contrarijs; quod fit
uacuando materiam,ne fluat: sed non dicit sic.ratio sta
tim est in promptu: quia derelinquit hoc,quod iam di-
xit bis,cum doceat,quid debeatur morbo facto, repe-
tam ea dicta, & maxime hîc in compendio. Quomodo
igitur dicit? docet illum morbum,qui fit; quia propo-
suit de febre exemplum,& in eo perstat, dicit illi mor
bo,qui fit,debemus adhibere alterationem,idest, conco
ctionem:sic eum hîc oportet intelligere,sicut ex uerbis
Galeni uidebitur,deinde euacuatione. hic.n.per altera
tionẽ intelligit illam alterationẽ,quæ alterat ipsum hu
morem. ex inconcocto facilè coctum manente substan
tia humoris fit. exẽplum putrescit humor pituitosus,
debentur ei duo,alteratio manente humoris substan-
tia,quæ putredinem prohibeat;morbo debetur ; atque
eidem morbo,qui est in fieri, est debita euacuatio.per
alterationẽ intelligo hic concoctionem,per quam pro
hibeo putredinem humorum . sensus est pro iuniori-
bus, quod ubi morbus est , est intentio una tantum ad
morbum;oportet etiam ut humor pituitosus putridus
alteretur.i.concoquatur, & fiat concoctio, per quam
tollatur putredo,& aliud euacuatio causæ. Quomodo

fiat autem ista euacuatio, & quomodo concoctio, quam ste hic alterationem uocat, & quæ uiæ sint talis euacuationis, & quot in tali casu suo? iuniores medici confundunt seipsos in hoc nomine alteratio, & concoctio; parum nec uix rem apprehendentes. in humoribus putrescentibus tria notant medici boni: unum, alterant concoquendo, uident humorum materiam nimis subtilem, timent multa pericula; quia ex illa tali subtilitate sæpe fit furiositas, ut grassentur per uenas, fiunt apostemata. item per se ascendant ad caput, faciant phrenesim. item mordicatione eorum causant sæuißima accidentia, & ideo uolunt illos crassos facere, quando uident materiam humorum crassam esse uiscosam, uel incidere abstergendo materiam humorum uiscosam, diuellendo à membris si enim humores erunt impacti membris, non possunt concoqui. primò igitur alterant humores concoquendo, subtiles crassos faciendo, deinde crassos subtiliando, tum uiscosos incidendo, abstergendo, & istæ dicuntur præparationes ad concoctionem ratione materiæ humorum. alia est præparatio ratione locorum, in quibus est materia, & est aperire meatus cutis carnis: ex hac enim præparatur materia ad eductionẽ. concoctio modo distincta à præparationibus illis, quomodo fit? eo modo, quo docuit uos Aristo. in quarto meteororum. eo modo quo fit, etiam concoctio materialis: hæc enim fit quotiescunque calor naturalis superat materiam subiectam, ita ut dirigat singula ad debitum finem superando excrementa

ab

ab alimentis, deducendo alimenta ad propria membra. ipsa putrefactio sequitur, quæ est cõtraria huic bonæ naturali operationi; ex qua concoctio fit, quando calor igneus supernaturalis non agit ad finem, ut distribuat, secernat, deducat; sed trahit humidum cum calore materiæ, & causat putredinẽ, humores putrescunt. hîc igitur humores uolumus alterare. i. concoquere dicit Galenus. cum quibus? non cum illis tribus, subtilia crassa faciendo, crassa subtiliando, & uiscosa abstergendo; sed extinguendo calorem ignem, & corroborando naturalem seu innatum calorem, non subtiliando crassos, ne furor subsequatur, & peior esset cõcoctio; quæ, ut diximus, fit per quietem etiam: tamen si opus est adiunctis illis tribus, utendum certè est. deinde materia præparata ac concocta euacuanda. euacuatio quomodo fiet? Concocta medicari oportet, & mouere: non cruda dicit Hippocratis. sæpe natura tollit nobis istud munus. nam quando humores sunt concocti, bene tunc fient crises. ideo tempore nostro rarissimas uidemus crises, quia nunquam medici expectant concoctionem humorum; sed post tres tantum syrupos euacuant omissis illis tribus, & eorum consideratione, à quibus cauendum est. nam in his maius est periculum, quàm in morbo. ex tali enim subita euacuatione inconcocta faciunt morbos mutari in diuersas ægritudines. Absoluto autem tempore, quia post concoctionem dicit euacuandum humorem, uel humores peccantes, quomodo, quibus uijs? docet, clysterijs, narium flu

xu, minutione sanguinis, per urinæ prouocationem. si peccat sanguis, per sanguinis mißionem: si ea uel aliquod eorum, quod non multùm distat à natura sanguinis per minutionem: si bilis per medicamenta euacuantia bilem: si pituita, pituitam. si intra concauum hepatis per secessum, si materia in membro particulari, ut in pectore per tußim, in capite per masticatoria &c. Aduertatis, hìc Galenus notat ferè omnes euacuationes, quæ fiunt: illius autem, quæ fit per os, non meminit: non putetis eum esse oblitum contra omnem usum recentium, quia præsupposuit febrem, & in omnibus febribus maxime debitis cauere à pharmacis solutiuis. docet Galenus in secundo de ratione uictus acutorum, potius ad mißionẽ sanguinis, & clysteria quæ educunt sine molestia recurrẽdũ priores nostri in febribus dabant electuaria soluentia, nos uerò sumus medici, non damus solutiua, sed lenitiua sic, caßiã, mannã, tamarindos, ad maximum rheubarbarum. Auic. quandoque seruat hoc, quandoque non. in prima quarti dicit, curatio febrium est lenitio alui, & prouocatio urinæ, non euacuatio; & satis esset, qui nesciunt aliud, quod sciant hoc; quia cum soluentibus aut interficiunt, aut inducunt ægritudines detestabiles.

ATQVE EAM, QVAE FIT PER CVTEM TRANSPIRATIONEM &c. Transpiratio duplex est, sensibilis est per sudorem, sudor ipse uapor est, qui non percipitur, sed tamen euacuatur multus insensibiliter, AC PRAETEREA PER

EAM,

EAM, QVAE FIT AD PARTES OPPOSITAS ATTRACTIONEM: ATQVE AD ALIAS PROPINQVAS DERIVATIONEM &c. Euacuatio.n.dicitur tunc, cum à proprio loco affecto euacuamus, & ei apponamus scarificationes, somenta resoluētia: deriuatio à loco propinquo, ut si esset in oculo aliqua inflāmatio per applicationē hirudinū post aures, uel circiter eas deriuaremus: Diuersio ad partē maxime longinquam, auersio est; ut si manus inflatur sinistra, & fit inflatio, diuertimus, non deriuamus. neque euacuamus tantum; est enim iam, & est adhuc in fieri. NAM ET AD HOC IDEM GENVS PERTINET CITARE MENSTRVA, ATQVE VENARVM ORA APERIRE &c. Nunc ponit particularia instrumenta uacuandi, ut puta hæmorrhoidas, menstrua, ut si sit in capite morbus, prouocātur hæmorrhoides in utroque sexu, & fit auersio. sed si in uesica laboraret, uel in renibus, & applicarentur hirudines, uel fieret per hæmorrhoides deriuatio &c. Heri dictum est non licere per os dari pharmacum in casu, exempli gratia, præposito, ut in febre. aduertendum est hoc non in qualibet febre esse obseruandum: nam si fuerit latica, quæ aßimilatur hecticæ, offeratur in iis curatio per pharmaca; quia materia non est ita ualida, ut non posſit curari per pharmaca, sed tantum hoc est aduertendum in acutis, & continuis febribus; quia illis etiam Galenus sic medebatur; non per pharmaca soluentia,

sed

ſed lenientia tantum, aut ſanguinis miſsionem. quare febres non ſoluimus? omnia nanque ſoluentia calida ſunt, & ſicca; febris autem eſt calida & ſicca: exaſperabis citius morbũ, quam medeberis illi, ſi ſoluentibus utaris: iterum quia ſoluentia non poſſunt dari debito modo, quis ſcit doſim iuſtam, cum hæc pendeat ex graduumc ognitione per exceſſum à temperie. eum autem gradum, cum etiam à Galeno ignoraretur, quis ſciet? uel enim ſoluens erit debilius, uel fortius: ſi debilius, non euacuabit totum, commouebit humores, aut præcipitabunt illi ad aliquod certum membrum infirmum, cauſabunt inflammationem interiorem, aliquod apoſtema; & tunc eſt mors; aut fortior erit; tunc uirtus eſt iam debilitata, & non tantum euacuabis malum, ſed etiam bonum. poſt enim bilem flauam, ipſam euacuabis pituitam, deinde atram bilem, poſtremo ſanguinem, in quo uita conſiſtit; quia calor eſt in ipſo: ſunt etiam fortes ſoluentes medicinæ, debilitantq; uenas meſeraicas: hinc ſunt dyſenteriæ fluxus uentris, & patientes incidunt in mortem. Euacuantur materiæ, dum inuenimus qualitatem euacuandi, quantitatem, & modum uſus. quomodo qualitatẽ? docet hoc in libris therapeutices, ſed ſparſim. qualitas igitur euacuationum quomodo inuenietur? qualitatem hoc loco intelligit quale quid .i. eſſentiam, & formam operandi, quæ eſt forma hæc, ſi debeat fieri per miſsionem ſanguinis erit miſsio ſanguinis qualitas, & forma euacuandi. hæc autem euacuatio aut eſt in genere, aut in ſpecie; in genere aut

per

per sanguinis emißionem, aut per pharmaciam: si per emißionem sanguinis uide in qua specie emißionis, aut per uenam, aut hæmorrhoidas, aut cucurbitulas, aut hirudines: si per pharmaciam uide per quam speciem pharmaciæ curandum est hoc. nam si peccat pituita per excessum dentur pharmaca educentia pituitam: si bilis flaua, si atra tunc educantur, sin autem sanguis, redibis statim ad primũ euacuandi genus, ad ipsam inquam, phlebotomiam; ex qua uena? si per uenam, an per hæmorroidas, an cucurbitulas? hæc enim omnia sumumtur ab operatione: quia essentia morbi indicat nobis essentiam operandi, quale quid debeamus operari. in casu nostro habemus febrem ex putredine, quomodo medebor huic malo? humor est, qui putrescit unus ex quatuor; ponatur sanguis, uel aliquis humor proximus naturæ sanguinis, ut flaua bilis, quæ supernatat, tunc per emißionem sanguinis est euacuatio futura; est humor qui non est sanguis, nec accedit etiam ad naturam ipsius sanguinis pituita, quæ est frigida & humida; sanguis calidus & humidus; flaua bilis calida & sicca euacuandus humor pituitosus per pharmaciam: distinguo materiam morbi. postquam non est humor peccans, neque sanguis, neque aliquis proximus ipsi sanguini ut pituita, & bilis atra; adhuc quære naturam morbi, & humoris peccantis causantis ipsum. si est pituita educenda est proprijs pharmacis; si melancholia proprijs etiam pharmacis. si aũt sanguis; educendus'ne per uenas, an per cucurbitulas?

las? hoc non nobis amplius essentia morbi indicat, sed natura ipsius corporis: nam si in puero, non per sanguinis missionem per uenam; si debilis natura, mollis non per sanguinis missionem, sed per cucurbitulas: nimis enim naturam debilitaretis. de quantitate modo euacuationis quid dicendum; multum enim refert parum'ne, an multum euacuemus, quale quid facile est ex essentia morbi, ut si morbus calidus, contrario: si frigidus, contrario. quantum autem euacues, difficilius. quantitas enim remediorum non iam amplius sumitur ab essentia morbi, quod est quale quid. i. febris quid quale calida & sicca; sed iam quantitas exhibendi pharmacias mensuratur ab ipsa temperatura patiente, non iam à natura morbi, sed à numero graduum; quos quis scit? non habemus gradus temperaturarum, in quo gradu hoc corpus fuerit calidum & humidum, dum habuisset bonas, & perfectas operationes. quomodo cognoscemus excessum ab illis, quantum habeat frigidi & sicci? si per duo excessit, si per unum, quantum frigidi, uel calidi: in his enim uersatur tota ars medica. est potius hoc donum dei, benedictio dei, donum Æsculapij. aliter nisi ista dona adsunt, nos sumus medici, sicuti baiuli, & fœminæ: scimus multa comparando nostrum ad nihil scire: ad scire autem nihil scimus: falluntur enim curæ omnes in euentu, in iudicio. scio calidam & siccam temperaturam incidisse in febrem etiam calidam & siccam: metimur quot gradibus potuit is excedere per calidum, & siccum à sua
 quali=

qualitate calida & sicca; quot gradibus, aut in quo debet esse bilis, est pituita; bilis calida & sicca; pituita frigida & humida magis est excessus in hoc. eo igitur modo mensuramus quantitatem remedij ab ipsa quantitate lapsus; hanc si quando nõ cognoscas statim oportet ad quærendam eam, & inuestigandam remediorũ quantitatem ad ipsam naturam illius, in quo est excessus, recurrere, ut excessus est per quatuor gradus, uolo euacuare per quatuor gradus: peto à uirtute regina, si negat, dimitto tantum. alterum enim semper debes habere oculum ad morbum, alterũ ad naturam, in qua est. fuit iam dictum de quali quid: quia semper curamus contrarijs per quale in aliud quid: quia per frigidantia in non febrem. secundum de quanto, quod non amplius accipimus à natura morbi, sed ab ipsa temperie ut ferat. restat tertium, quod in euacuatione considerandum est, modus euacuandi. qui modus utendi euacuatione complectitur tempus, usque maximam occasionem: unde sumemus occasiones eligendi tempora: in uniuersali hæc occasio sumitur à quatuor temporibus morbi. in principio morbi non euacuamus, sed concoquimus: augmento difficile, nisi partem concoctam, & dico de pharmacia: quia sanguinis mißione non idem est periculum, nisi sit bilis plurimum dominium, & humorum crassorum permistio cum sanguine à statu, & declinatione. item etiam debemus respicere naturam humorum peccantium in modo. i. tempore euacuationis. nam si sanguis in principio; si

bilis

bilis etiam per sanguinis missionem: quia non ita spectat multam concoctionem. si peccat temperatura per pituitam, hic indiges multa præparatione, & maxime triplici, incidere crassa, abstergere impacta intra panniculos uentriculi, concoquere. i. separare, quod natura ipsa sola operatur, sicut in alimento dum discernit excrementa utilia ab inutilibus, & etiam alimentũ, quod facit tantum sola adiuta arte per instrumenta medicinalia; si bilis humor exuperans ad hanc concoquendã non tot indigemus præparationibus, nisi quod eam faciamus, non ita crassam; Imò multi sunt, qui bilem arbitrati sunt non indigere præparatione medica, nisi tantum coctione. i. separatione naturæ tantum. igitur à duobus sumitur tempus euacuandi, alterum à temporibus morborum quatuor; alterum ab ipsa natura humorum. modus autẽ accidentalis exhibitionis pharmaci unde est. i. an bolo, an potione, pillulis'ne? hoc sumendum est ab ipsa natura, & consuetudine ægri: abhorrent enim multi à pillulis, alij à potione, alij à bolo. item etiam hæc occasio sumitur à duobus situ, & formatione membri.

Habuistis superius quomodo morbi curandi sunt in temperaturis singulis, quando peccant. secundum diuersos excessus tam in temperatura, compositione, & solutione unitatis, & quomodo curantur, & quibus indicationibus, nunc tradit hoc in uniuersali, ut puta de temperatura calida, & adduxit exemplũ de febre, non quod uoluerit hic curare febrem: tantum enim

exemplum dat. hoc autem docent alibi practicorum libri: neque enim nunc descendimus ad ea tractanda sed tamen radices damus, uidelicet in uniuersali; qua habita semper facilè potius ad curanda particularia, procedetis: & docet ipse Gal. nunc aliud ultra id, quod de temperatura docuit, in temperatura uerum esse perpetuò contraria curari contrarijs, & ijs per se, & simpliciter; non autem per accidens, & secundum imaginationem: tum quia triplex est sanitas temperaturæ, compositionis, & non solutionis unitatis; sic erit triplex ægritudo, dictum est de temperatura aut totius fabricæ humani corporis, aut membri; docuit quo modo tota complexio alterata per alterationem reducatur; nunc docet, quod si sit in aliquo membro intemperies aut longinquo, aut propinquo quomodo curari debeat, & poßit. multum enim refert, an membrum distēperatum longinquum sit, an propinquum, an si paratum manibus attractari, an non. longinquũ autem dicit, quod neque manibus tractatur, neque applicanda sic suscipit, ut eorum uirtute non corroboretur sine aliquibus mediantibus membris, per quos transeat uirtus curatiua, ut si fuerit in uesica morbus calidus, uel frigidus; & hoc docet attendi debere penes duo, situm membri, & formationem membri; situm penes longinquum, & remotum, aut propinquũ: quod membrum non indigebit alijs mediantibus membris ad hoc, ut pharmacia operetur. hoc igitur situs erit: formatio autem membri, ut laxum, uel densum sit, ut

caro laxa, membrana, neruus, an habeat foramina necne, an sint nerui maiores, chordæ, quæ sunt solidioris substantiæ. Incipit postea docere, quomodo medicamenta uariantur ratione situs; & hic oportet aduertere, an sit membrum longinquum, an proximum eo modo, quo declaratum est; ut proximum non indigeat alijs intermedijs, quorum beneficio pharmaca operentur. Et aliud, an medicinæ sint calidæ, frigidæ, humidæ, uel siccæ. nam si calidæ tantum sunt medicinæ, & membrũ propinquum oportet tantum augere caliditatem medicamenti; quantum cognoscis membrum esse remotum à sua naturali temperatura. si uerò longinquum & remotum, aduerte hic medicina amittit uirtutem suam in transitu. & ideo oportet coniectare, quantum amittit uirtutis in transeundo ad membrum longinquum, tantum addere pharmaci, ut illud, quod itinere consumptum est, sarciatur, & sequatur operatio. nam si penitus eiusdem gradus des pharmacum ad membrum longinquum, nihil facies: & hoc tantum unum respicimus in medicina calida: in frigida autem, humida, sicca, & hoc etiam respicimus, & aliud, ut medicina sit substantiæ subtilis. SI ENIM CRASSA SIT, NON POTERIT AD PROFVNDA PENETRARE: AT POTIVS PRAESTABIT &c. Calidæ uerò non indigent hac consideratione, sint'ne substantiæ tenuis, an crassæ; sed tantum illæ, ut sint plures gradus, quàm morbi ad partes longinquas. Notetis, Galenus duo supposuit, quod quæ-

cunque medicina, dum actuatur à calore innato per alterationem actuatur; & hæc est in contrarijs, in quali alteratione necesse est fieri alterationem, & reactionem. idem probat, & docet in tertio de temperamentis. his suppositis necesse est, ex ista pugna aliquid resolui uirium in ipso pharmaco, ut tantum addatur de uiribus, quantum potes coniecturare posse perire in itinere. secundo supponit, quod calor habeat uires aperiendi, nec indigeat substantia tenui, qua penetret: quoniam calida medicina omnis non indiget penetrantibus; quia ipsa sua uirtute aperit, facit sibi transitum. sed de illis tribus pharmaco frigido, humido, & sicco uult, quod sint in substantia tenui non crassa; aliter nõ erit penetratio: quia non habent calorem aperiendi. Hic erunt duæ difficultates in uerbis Galeni. heus Galene dicis, quod in medicina calida non indigemus hoc respectu; sit'ne crassa, an tenuis materia? contra te dicis; dicis de absinthio, aloe, & reliquis addens cauendum esse ab exhibitione pharmacorum calidorum, quæ sunt substantiæ crassæ terreæ: quia tarde penetrant; imò dicis de absinthio dato superius, quod non penetrat, sed potius constringit applicatum exterius, aloe stringit, aloe consolidat ulcera, quia non penetrat, sed constipat. propter subtilitatem substantiæ piper, cinnamomum, eiusmodi aperiunt. A SITU QUIDEM LOCI &c. Notate, hic Galenus dicit à situ membri sumpta relatione medicinam calidam non expedire, an sit crassæ an tenuis substantiæ? hic nõ

capit

capit medicinam calidam à formatione. ratio autem in promptu est, quare à situ sumpta relatione non expedit, an sit substantiæ tenuis uel crassæ: nam aperire est remouere aliquid, quod claudit: si nos uolumus aperire oppilationem ob humores claudentes, facimus hoc calidis. quibus? in substantia crassa. ratio, quia si in subtili, perforabunt tanquam acus, nec aperient. si autem calidum sit in substantia crassa, est calidum obtusum, non acutum, penetrat, sed non tam citò, maturè, attenuat, subtiliat, habet permanentiam diuturniorem, habet firmam actionem, fortemq́; ideo ad maiorem apertionem interius sumptam indigemus pharmacis potius in substantia crassa, quàm subtiliori; quia hæc perforabunt tantum, non aperient, non intrabunt cum toto exercitu, non repugnant, quicquid adoriuntur. nam caliditas, quæ fundatur in substantia tenui, ut piperis est sicut ignis paleæ. bene igitur dicit Galenus ad instantiam de absinthio, aloe, quòd stringit exterius, interius aperit. ratio, quia absinthium est calidum in potentia, idem etiam aloe, & omnes medicinæ calidæ requirunt calorem naturalem actuantem eas: quando exterius applicatur inuenit meatus cutis strictos, quos non potest penetrare; sed exhibitum interius, primo inuenit calorem naturalem actuantem ipsam: item uias latas, uenas, arterias, ubi causat utrunque, & ratione uiarum latarum penetrat etiam cum substantia crassa: exterius uerò meatus cutis strictos, calorem non ita potentem: ideo sic soluitur instantia. Secunda difficul-

tas Galene de te tu dicis medicinas calidas ad longinquum interius exhibendas, exhiberi debere in maiori gradu, quàm sit excessus ob uim, quæ amittitur in itinere ex illa perpetua actione, & reactione, in qua semper in illa pugna deperditur aliquid, et dicis hoc in longinquis, ut uesica, pulmone, quæ sunt remota à uentriculo; ut si per duos uesica excesßit per frigidum, accipit gradus tres calidi: uides uerò, antequam aliquid adiumenti conferamus uesicæ, prorsus interficiamus uirum, iecur excalfaciendo, excoquemus renes, miserum illic illius hominis hepar: addis ignem igni; sequetur inflammatio, sequetur mors. Noteiis quod fuerunt inuentæ compositiones medicamentorum, ut membris in tali transitu, & talibus casibus succurramus, & earũ artificium in remedia est bonum, & recta compositio. ut autem res sit exemplo clarior, est casus hic, ut multa etiam occurrunt, est uesica frigida, ut duo, uis eã calfacere, ut tria: ob uirtutem, quæ amittitur in itinere ideo, ut ne comburas alia membra, per quæ fit transitus, addis duo frigida, deinde addis ea, quæ sunt substantiæ craßioris frigida; calor naturalis superabit illud, quod confert ab eo, quod non; frigida infrigibunt. i. temperabunt à calore nimio illa membra, renes, iecur &c. craßioris substantiæ, quia non citò penetrabunt, sed permanebunt, quodam modo refrigerabunt. segregabit autem natura, & deferet, distribuet calorem pharmaci, sicut facit in alimento, ubi eo opus est in uesica infrigidata. si à situ solo membri sumatur indica-

ndicatio, sic tantum aduertendo operabimini, an longinquo, an proximo? sumpta autem indicatione à formatione membri, alias operationes habebimus. nam ea noceret, ubi iuuare uolueritis: si enim hoc ipsum feceris, peius facies, ubi uoluisti iuuare. Galenus hic dicit pauca, ubi debebat declarare omnia; quia si sumpta indicatione à situ. i. longinquitate membri oportet esse calidum crassæ substantiæ: aliter enim non penetrabit. à formatione uerò sumpta medicina calida crassa substantiæ nocebit. exemplum à formatione uentriculi: is est substantiæ membranosæ ex duabus membranis solidis compactus sine foraminibus solidus satis. supponatis in eo taliter formato esse intra duas tunicas plurimam materiam pituitosam, ratione cuius non bene concoquit, nec bene contineat, sumpta indicatione à formatione, & situ simul non longinqua est, intra duas tunicas, in profundo uentriculi; nec habet illud membrum alios meatus, per quos poßit transire pharmacum: prope est enim: tuncq; exhibemus calida subtilis substantiæ; quia si admoueatis crassæ, nocebitis: constipabit enim meatus paruos, faciet magis rebellem materiam ad excernendum. Galenus docuit ubicunque est intra tunicas uentriculi materia crassa pituitosa, ut caueatis ab aloe, & absinthio, quia nocebunt. ratio est; quia cum calor eorum fundatur in substantia crassa, non penetrabit, astringet: sed hiera danda: sunt enim in ea composita, quæ faciunt penetrare. habet quidem aloe, sed additum cinnamomum, quod est subtilißimũ;
ut

ut idem Galenus docuit in cap. de cinnamomo. habet asarum, crocum. hiera non fuit inuenta à Galeno, sed ab Andromacho. & illæ Arabum confectiones, ut Amech, diuinæ ferè. Nostri autem tẽporis medici multa imponunt innumera; & qui sunt magis indocti, ij magis falluntur in componendis pharmacis: sobriè ijs prouidendum est.

Dicet aliquis uestrum, doces ne quomodo accipiamus indicationem à situ, & formatione: hæc duo nos oportet respicere intensionem gradus, & subtilitatem substantiæ. quid faciemus in frigidis? quæ etiamsi habent subtilem substantiam, tamen non habent caliditatẽ, qua penetrent, quomodo penetrabunt? duo notanda sunt, ut penetrent & ipsa actiuitate sua, & subtilitate: frigiditas enim est de genere etiam actiuorum. igitur penetrabit actiuitate, & subtilitate. secundum obijcitur ad primum dictum, & quæsitum, quomodo penetrabunt? patres nostri in istis stupefacientibus, dum ea faciunt, quæ debent penetrare usque ad cor & cerebrũ; primum sensorium, uel sit neruus, uel aliquid proportionatum neruo, arte facta indicatione à situ, & formatione; & quia indigebat longo itinere, uti penetraret loca etiam angusta, addiderunt calida, ut est philonium, quod in se habet plura calida, & intensione, & extensione, quam frigida: quia calida faciunt penetrationem: illa uerò stupefaciunt, & auferunt sensum. oritur difficultas: dicis in philonio plures esse medicinas calidas & extensiuè, & intensiuè, quàm frigidas; actio

actio uictoriæ cum proueniat ab inæqualitate graduũ, quomodo philonium stupefaciet? stupefacere enim est diminuere sensus, & auferre, quando inuadit cor; ut uincat, inducit aut syncopen, aut mortem, si ibi illum calorem uincit. itaque cauendum est in somniferis, & naturæ temperaturarum metiendæ sunt. si inuadit cerebrum, inducit somnum, & inuadit utrunque. quomodo igitur ab inæquali fit actio uictoriæ? dicendum est ratione diuersitatis substantiæ subtilis, & crassæ, quæ citò exhalat, & dimittit uim. calida quippe resoluuntur, remanetq; tantum frigiditas, quæ stupefacit. Idcirco si detis alicui unum tantum granum opij, & cẽtum grana piperis, adhuc opium operabitur tantum, quantum est in sua forma usque ad totam uirtutis consumationem: nec etiam ullo pacto piper, uel caliditas impediet frigiditatẽ ipsius opij: idq; ratione substantiæ crassæ terreæ, & uirtutis fundate in ea, & piperis subtilitate. Galenus dedit nobis, & multis maximam occasionem dubitandi, & errandi, ut qui rectè non senserit; sed homines aliquando ob difficultatem rei, aliquando etiam ob debilitatem intellectus sunt prorsus defraudati. Galenus duo dicit, ut recte assequamur, quod futurum est: primum quod est perpetuò uerum, aliud quod non est ita consonum rationi, & in hoc illi Auerroes contrariatur: & adducuntur in contrarium experientiæ, & rationes. primum igitur dicit omnes siue medicinas, siue cibos esse tales in potentia, non actu; prout scilicet actuantur à calore innato; neque enim

piper

piper actu calefacit, dum extra corpus est; neque alimentum actu nutrit, dum extra corpus est; & hoc negari non potest: uerum est enim aliud dicere, quod siue sit cibus, siue medicina; quando applicantur, deducuntur ad actum maiorem, uel minorem secundum similitudinem, uel dissimilitudinem tẽperaturarum eius, qui recipit alimentum, uel medicinam; & alimenti, uel medicinæ. & docet quomodo cibi optimè conuertuntur in substantiam nostram: quando habent similitudinem inter se suarum temperaturarum; & fit immutatio cibi à tota substantia. i. omnẽ cibi substantiam natura transmutat in alimentum. & ideo cum sint diuersæ temperaturæ specierum inter se, qui cibus est similis magis alieni animantis, eo uescitur, & nutritur. si dissimilis aut medicina, aut uenenum: medicina si applicatur opium corpori humano iuueni forti incalefacto, erit si dabitur in debita dosi medicina: sin seni imbecillium uirium uenenum, mors; quando quidem idem numero potest esse medicina, & uenenum secundum debitam dosim. & supposita in temperaturis ætate, uiribus diuersificata, & addit probare Galenus idem, quod aliquod sit nutrimentum alicui secundum magis, & minus; prout sunt maiores, uel minores similitudine temperaturæ inter se, & quia sunt diuersæ temperaturæ diuersorum animalium, diuersa utuntur diuersis cibis; quæ aliqua nutriunt, aliquibus sunt ueuena. belleborus turdis cibus, homini sano uenenum; cicuta nobis, & anserculis, & animantibus quibusdam uenenum: cibus cothur-

cothurnicibus, ferrum cibus struthijs, quemadmodum
patauij uisum est apud præfectū ciuitatis; & sic Gale
nus probat rem suam. Pro ueritate indaganda suppo
nendum est, quod Galenus docet ex uerbis suis ex-
cerpendum; ex eo maximè libro: quem inscribit; quòd
animi mores corporis temperaturam consequantur,
dari complexiones siue temperaturas duas; unam, quæ
est forma substantialis tota illa quiditas, & natura
rei resultans ex mistione, à qua proueniunt operatio-
nes; quarum formarum substantialium ultimas diffe-
rentias ignoramus: differentiæ enim earum sunt nobis
ignotæ: aliam complexionem eam dicit, quæ non erit
iam substantialis; sed complexio denominata ab aliquo
prædominante, ut à calido calida, à frigido frigida, ab
humido humida, à sicco sicca, pro qualitate aliqua re-
sultante; sic in earum complicatione, & tales qualita-
tes uincunt in corpore nostro; ut si calor naturalis uin
cit cicutam in corpore febricitante facit medicinam ci
cutam: si qualitas illa nostra caliditas non uincit, facit
cicutam uenenum: hoc Galenus uult. Ex hac sententia
Galeni simitudo temperaturarum inter se est causa
nutrimenti. Auerroes sic instat, ergo ægro homini tan
tum esset exhibenda humana caro, quæ caro humana
tantum esset cibus humano corpori; est tamen durißi-
mæ concoctionis, quod probatum est experientia; ut
sunt carnes suillæ, cum qua habent maximam conue-
nientiam, indiget calore multo ad concoquendum, mul
to labore ad digerendum ad loca debita &c. Item quot
sunt

sunt animantia, quæ maxime distant à temperatura hominis, qui est medium temperie in omni animantium genere; & tamen maxime nutriunt: ut gallina, quam conuenientiam habet cum homine sicco, & calido? & tamen est illi maximum nutrimentum, atque etiam calido & humido quid conuenientiæ habent perdices, phasiani calidi & siccißimi; tamen homini calido & humido; frigido item & humido sunt magno nutrimento. sunt etiam plantæ, quæ nutriunt, ut lactuca. est aliud igitur Galene, & profundius inquirendum, quàm similitudo temperaturæ inter se, quæ faciat ad nutrimentum. & sic ego Galene, de cibis tibi non assentiens contradico. quòd autem dixisti in utroque tam cibo, quàm medicina esse similitudinem temperarum causa maioris, & minoris nutrimenti, iam tibi de cibis manifestè, ut arbitror, monstratum est, aliter se habere; transeamus nunc ad medicinas, dicis medicinam calidam Galene actuari à calore innato, quoniã agat in eam, quia tunc cum habet in se naturam propriam; medicina calida calidam, ille calor cum sit etiã maior calore innato excitatur, & inflammatur ab innato, & ita intensius operatur. excitatur enim calor ille, qui sequitur temperaturam pharmaci, qui erat maior humani corporis calore. hic tua res agitur? est hæc res tuæ doctrinæ consona; quia hæc talis medicina agit excitata à calore innato, cum & ipsa calida sit, secundum similitudinem temperaturæ, secundo modo acceptæ pro qualitate excedente, ut puta calida. tu

euadis

euadis hinc? quid medicina frigida? tu uidebis durum esse. Accipe, & persta in his principijs Galene, qui medicina quæuis (nam iam cibos absoluimus) agit secundum magis, & minus, quantum est similitudinis, uel dißimilitudinis inter temperaturas recipientes eã medicinam, & medicinas ipsas. sit corpus calidum per excessum, cui exhibeo medicinam frigidam, quæ est hic similitudo tẽperaturæ secundo modo acceptæ, & prædominantis qualitatis? nulla sane: corpus enim excalefactum, medicina est frigida. Ergo medicina quæuis non aget secundum magis, & minus in aliqua temperatura ob similitudinem temperaturæ; sed secundum quidpiam aliud. Nam si tantum secundum similitudinem, tu hic per exemplum propositum exhibes corpori calido, & supercalefacto medicinam frigidam: hic fiet actio & reactio. si propter maiorem actionem calidi in frigidam fiat uictoria, ergo non erit frigida. hoc fuit exemplum uniuersale in doctrina: descendas ad particularia. oleum rosatum, & zuccharum rosatum frigidum est in primo gradu; sta in tuis principijs Galene; medicina magis, uel minus operatur in aliquo secundum maiorẽ, uel minorẽ similitudinẽ inter tẽperaturã recipientem, & ipsam receptã: oleũ rosatum, & zuccharũ rosatũ frigidũ, si applicatur corpori frigido, nõ tantũ finaliter illud nõ refrigerat, sed si incalefacto, & calidißimo corpori exhibeatur, maximè refrigerat. uerum est Galene. uides hic non esse similitudinẽ temperaturarum, ut temperaturam accipio pro qualitate

litate excedente aliqua, quia oleum est frigidum, corpus datum est calidum. si medicina ageret secundum similitudinem temperaturarum, oleum rosatum frigidum corpus infrigidaret: cum tamen totum sit oppositum; quia maxime calefacit; hoc est exemplum secundum. tertium de lactuca, quæ est frigida in primo gradu, tantũ applicata corpori calefacit plus, licet prius uidebatur refrigerare; tamen secundum tua principia Galene debebat infrigidare. nam lactuca frigida est, & corpus temperatum etiam temperate frigidum debebat sequi complexiones suas à prædominio. Auerroes, qui uellet contra Galenum procedere, assumpsit ea, quæ possunt, & quæ non possunt demonstrari; & per Galenum confutat Galenum: doces tu Galene duabus potißimum rebus ueritatem reperiri experientia. & ratione; & bene doces: nam quæ possunt ratione ostendi, ostenduntur: quæ autem sola experientia, hac contenti sumus. quædam enim sunt, quæ non patiuntur rationem, ut quare scammonium solam bilem educat? magnes attrahat ferrum? sic, ut ad institutum reuertamur, actio nutrimenti, unde magis proueniat in alio maior, & minor in alio? Vis uidere? ita; sit circulus quidam in speciebus, sicut datur principium. & finis in ignotis nobis speciebus, quæ sunt tanquam numeri, tamen omnium specierum sunt quædam formæ substantiales, ultimæq; earum differentiæ, quarum quædam inter se conueniunt, quædam differunt, quædam cõtrariantur; scorpio homini ut sputum huius sit uenenum illi;

illi; & contrà: lupus odit ouem, & contra: non est ratione similitudinis, aut temperaturæ; sed quia formæ substantiales sunt sibi inuicem infensæ, & illæ formæ sunt non qualitates primæ, neque secundæ; sed formæ substantiales, quæ consequuntur mistionem. omnes porrò operationes proueniunt ab ipsa forma, non tantum hominis, sed omnibus mistis; quæ quandiu est in eo, tandiu operatur præut habet uim, & proprietatem operandi: & sic species ob formas substantiales cernunt se, & alliciunt pellem lupi, & ouium, quæ ouis depilatur, quasi quod adbuc habeat quændam timorem; quandiu erit aliquid de ea restat bellum; eius belli non dico esse causam, Galene, calidum humidum, frigidum, siccum, sicut neque in medicina, neque cibis; sed propter formam substantialem, & ultimam eius differentiam; quia est aliquid tale. quid est illud tale? id à nobis quærendum non est: nam non est ob similitudinem, quòd cibus sit homini calido humido phasianus calidus & siccus; tamen maximum nutrimentum est. sus autem calida & humida, homini calido & sicco est nutrimentum; licet duræ digestionis; & det nutrimentum pituitosum; atq; indigeamus plurimo calore ad distribuendum, & concoquendum talem cibum.

Cap. XC.

IN SIMILARIBVS VERO NON SEMPER, Docuit Galenus, si excedit corpus in

temperatura, quomodo curari debeat, & à quo ſumantur indicationes: aliter enim à morbo, qui fit, aliter ab eo qui futurus eſt, et aliter ab eo, qui factus eſt, ut ſupra dictum eſt per exemplum de pleturidite; reſtat modo dicere de morbis tam in temperatura, & ſolutione continui, quàm de morbo in compoſitione: nam iſta duo prima morbus in temperatura, & ſolutione cõtinui ſunt ſimplices morbi in propria natura, quatenus tales ſunt: ſed in compoſitione nunquam talis eſt ſimplex, niſi illi admiſceantur illa duo priora. morbus autem ſimplex prior eſt compoſito. porrò ſi ſumus locuturi de ſolutione continui; incipiemus ab illa, quæ facilius curatur; & eſt ſolutio continui in carne, eſt ſimpliciſsimum uulnus, facilimũq; curatu, niſi ſit ulcus cõpoſitum, ut puta cum ſorditie, inflammatione, eroſione, & id genus impedientibus; tunc iam ſolutio hoc modo non eſſet ſimplex: iam n. illi eſſet annexa mala temperatura. curamus igitur nunc uulnera in carne ſimplicia: aliter enim in oſſe curabimus hanc ſolutionem continui, neruis, arterijs, chordis, & membranis. Galenus acturus de illis præſupponit quædam eſſe opera naturæ, quædã medici: naturæ duo; unum, quòd ubicunq; eſt facta ſolutio continui in carne, & natura conglutinat partes ſeparatas; alterum opus naturæ præter unionem facere cicatricem, glutinare, & unire: quæ differunt tanquam perfectum ab imperfecto. glutinare enim perfectius eſt, quàm unire. cum quibus autẽ hoc fiat, & quomodo uidebitis. medici autem

quid

quid faciunt, uel unus quid facit in uulnere carnis, quando est factum uulnus latum, labia sunt diuulsa, maxima est rerum inter se distantia? ex hac solutione nascuntur quatuor intentiones necessariæ in tali curatione; primum est hoc, labia diuulsa approximare, eò quòd maxime similis est naturæ. i. inæqualiter sumpta similitudine à natura rei in tali membro; situs enim partium diuulsus debitè debet uniri. secundum, quod permaneant unita: parum est enim unire, nisi permaneant: nec minor est uirtus, quàm quærere, parta tueri. tertium, prouidere, ne inter coniuncta intercidat aliquod medium impediens illam ueram unionem extrinsecus, ut pilus, sordes; nunquam enim natura faciet perfectam consolidationem partium. quartum, ut conseruetis substantiam membri. i. temperaturam: sic enim ille nominat, aliter uulnus fieret maius, non tantum non consolidaretur. Quantum ad primum, labia sunt diuulsa, Galenus spernit modum docendi; est enim facilis, ut uniantur cum manus facilitate, sed docuit secundum, conseruare; quod fit per tria, ligaturam, suturam, & fibulam: qui enim bene ligat, habet dimidium totius in tota curatione: ex ea etenim mala fiunt dolores, inflammationes, prohibitio puris, malæq; figuræ. Quomodo debet fieri? secundum diuersitatem membrorum diuersè: hæc etiã notare debent medici, qui debent præesse chirurgis, si ipsi uolunt operari; Hip. & Gal. tali parti medicinæ operã dederũt, quod patet ex eorũ anatome scripta. fibula dicitur quoties procedi-

mus agglutinantibus, ut charta Pergamena bitumine illita, quæ tenet conglutinatas partes: & ideo talia apposita uocamus fibulas, quia tenent partes diuulsas, ut fibulæ, emplastris apponendis debitis cauere decet; ne apponantur humida unguenta; quia Galenus non uult aliquid humidi. hinc uidemus, qui medentur cum pannis siccis, & mundatis citius sanant; quia tenent uulnus mundißimum, emplastrātia igitur debent esse ita cocta unguenta, ut nihil prorsus sentiatur humidi, & quodammodo indurauerint; olea non sentiantur, nec manus inquinent; quod non diffluant; molliaq; alia ad sanandum non sunt bona. sanamus enim hic uulnus simplicißimum, quod non sit repletum sordibus: alia etenim esset curandi indicatio sumpta à sordibus: nam abstersiuis cū melle rosato. dixit autem quod unire partem parti, est opus naturæ, quod ex natura rei desumitur. unitur enim membrum membro cum eo humore, qui dicebatur gluten, in prima primi & prima quarti Auicenna posuit quatuor humores, rorem, nomen non habens, candium, gluten. gluten igitur is humor ultimus, qui demandatur à natura ad nutriendum illud membrum, factum ex alimēto quidem, sed peruenit ad tantam concoctionem, ut actu efficiatur pars membri; postquam deuenit ad perfectißimam concoctionem.

In eo, quod sequitur tempore, uidistis. quatuor intensiones, quæ attinebant ad medicum in sanando uulnere simplici, uidistis in tertia intentione de medio, ne aliquod

aliquod intercidat in illud prohibens ueram unionem; quod potest fieri dupliciter uel ab eo, quod extrinsecus, ut sordes, sanies; uel ab eo quod intercidit intrinsecus, ut humor aliquis. per deriuationem, suffluxionem, defluxumq; auertentes; aut incisione prope & erit deriuatio ipsius membri, aut remouemus ea, quae fluxum materiae remorantur: ut siquando paruum uulnus dilatamus, ut effluat materia. conseruat etiam similia similibus, ut dictum est, ut caro est soluta, caro humana in latitudine tota sua, respectu aliorum membrorum est calida & humida; immediate enim fit ex sanguine, qui est calidus & humidus. si autem uulnus fuerit compositum cũ his, ut inflammatio, sordes, dolor, erunt plures intentiones curandi. sed de morbis complicatis agemus inferius. notate, non est idem dicere uulnus, & ulcus: uulnus enim est sola incisio carnis; ulcus est etiam in carne, sed cum aliqua mala compositione, sorditie, corrosione, uel inflammatione. differunt igitur tanquam simplex, & compositum. diuersae autem fracturae habebunt diuersa nomina; carnis solutio uulnus, & ulcus, ut dictum est. si per malam temperaturam. si in ueruis dicitur spasma Graecis, Latinis uulsio. Et notetis etiam non est idem dicere spasmus, & spasma. spasmus enim est accidens, & est motus inuoluntarius musculorum propter uel humiditatem, uel siccitatem nerui, & est nomen accidentis, uel symptomatis, spasma est nomen aegritudinis, solutionis continui in neruo: utrunque est in neruo, sed diuersa ratio-

ne. In ligamẽto & chorda dicitur apoſpaſma, diuulſio, ſolutio continui ſimplicis. in uenis, uel arterijs ῥῆγμα, Latinis ruptio: & eſt alia ſolutio continui, contuſio, cum caſus eſt ex alto, uel percuſsio uenæ uehemens, ut baculi percuſsitione uenæ paruæ aliquãdo frãguntur; & ſanguis ſub cute permanet: unde fit liuor, aggregatio ſanguinis liuida ſub cute; quod poteſt fieri dupliciter, uel quia aperiantur uenæ, non tamen frangantur; & eſt apertio uenarum; uel quia reſudat ſanguis, & dicitur reſudatio: ſic etiam uocat Auicenna in ſecunda primi doct. prima cap. 4. ſed tam confusè omnia, ut pœniteat legere. mortuus eſt, qui nunquam correxerat ſuos libros. hinc aliquando repetit idem bis ſine propoſito. docet modo curationem oſsis: alia quippe eſt intentio circa carnem; alia hic: quia unio in carne fit; hic eſt ruptio prorſus impoſsibile eſt continuare, & rectè unire; ſed contiguare, cum alia eſt natura oſsis, alia carnis: os eſt membrum ſpermaticum, quod in nobis non poteſt regenerari: caro eſt membrum ſimilare, quod continuè generatur ex ſanguine, non ſpermate. natura uerò non deficit, ſed ubi non poteſt facere idem, facit ferè ſimile, facitq́; callum, duritiem quandam, quæ eſt quoddam medium inter os, & carnem durius carne, mollius oſſe. unde? accipit natura ex illo nutrimento, quo oſſa nutriuntur, & format quodam proportionatum, Arabes dicunt orisboth, πῶρος Græcis dicitur Latinis callus. & dicit Galenus non poteſtis ſanare os ruptum ſecundum primam intentionem,

tionem, unire continuare idem os fractum, sed secun= dum intentionem alteram, ut quod permaneant unita illa, non uera tamen unione; sed per tertium, callum, gluten, humorem illum, quartum qui fit ex nutrimento oßi proportionato à natura in eum locum demandato. sicq; semper perpetuò medicus est fœlix, & philosophatur cũ uoluptate, ac utilitate & amicorũ, et sua.

Inceperamus heri dicere de solutione continui os= sis, quæ fractura dicitur: & antequam Galenus tradit, quomodo sit curanda, & qua methodo propõnebat, an poßit curari. docuit quomodo secundum intentionem primam à medicis non potest curari; & dico secun= dum intentionem primam, quæ fit circa curationem uulneris: secundum uero intentionem secundam, facere colligationem cum quodam tertio, nimirum glutine, & quod est aduertendum, quare non poßit uniri os? dat rationem, quæ est propter duritiem oßis; humiditas.n. est causa unionis: & hæc est tamen potius concausa, quàm sit uera causa: & ut res sit clarior, exemplo contradictionis, eam faciemus clariorem sic. si durities est causa, quare os non poßit uniri, tunc est contra te Galene in libro primo de semine cap. x. ubi aßignas duas causas unionis continuitatis, unitatis: primum uim causæ efficientis. i. caloris naturalis innati, deinde materiã idoneam, quæ poßit excoqui, & deduci, fieriq; illius membri, quod est solutum, sic debitum alimentum ad illud idem generandum. nam natura ordinauit hoc, ut unumquodque in sui alimentum attrahat debitam ma=

 teriam.

teriam. os frigidum siccum alimentum, sanguis calidum humidum, cerebrum frigidum humidum, flaua bilis calidum siccum. in quocunque igitur membro derelicta sunt talia semina non secundum uoluntarium agens membrorum, sed secundum instinctum naturæ, ut attrahat, conuertat, uniat, idq; attrahendo, concoquendo, & uertendo in propriam substantiam. os habet proprias illas uirtutes, ut attrahat, quod est alimentum crassius, uiscosius, terrestrius, quòdq; est sibi simile. hoc est primum contra te; quia cum sit materia ossis sperma, quod quotidie generatur in corpore ad nutrienda membra singula spermatica. quare os non generatur? Notetis, dat bene occasionem dubitandi Galenus; sed bene dicit; & pro hac re intelligenda recurratis ad quæstionem illam, quare cum quotitie generatur semen in corpore humano, quo quotidie utuntur membra spermatica, ex quo, quia ex semine sunt genita, nõ regenerantur abscisa, cum nutriantur quotidie tanquã à simili, & sperma generetur toto tempore; superfluum uadit ad uasa seminaria, & tunc actu fit semen, & excrementum optimi, & ultimi alimenti; & tunc si generatur quotidie sperma in corpore, non deest materia ipsorum membrorum, quæ non regenerantur. Galenus respondet quædam membra spermatica regenerari, etiãsi fuerint abscisa: & hoc in uenis maxime, quia materia non deest. ratio? quia tunica circundans uenam subtilissima est, quæ indiget paucissima materia, & debilissimo agente calore. si enim diminuimus

mate-

materiam concoquendam, non indigemus tanto calore ad eam informandam, quia panniculus subtilis est, indiget pauca materia, per consequens pauco calore. item etiam alia ratione, ipsum corpus uenæ est molle, & fortasse est mollior pars excepta carne, quàm sit in toto corpore. est unibilis uena, continuabilis propter mollitiem, & humiditatem; sed tamen hoc non est semper in uena, ut uniatur uena uera unione. ratio? quia nos in tali casu indigemus, ut sit plurima caro circum uenam discontinuatā, ut conseruetur calor agens & materia spermatica. sed arteriæ nunquam unientur uera unione, nunquam hoc uisum est; si arteriæ nō uniantur, minus neruus: si non neruus minus os. cur non arteriæ? quia dicit Galenus arteriam habere proportionem sexcuplam ad membranam uenæ. i. sexties esse craßiorem membranam arteriæ, quàm sit tunica uenæ. & ideo indiget multa materia spermatica, & fortiore calore actuante illam. deest primò materia ad arteriam restaurandam. nam natura prouidit quotidie de materia spermatica ad singulorum mēbrorum spermaticorum nutritionem; sed non ad restaurationem. præter enim naturæ intentionem factum est uulnus; sed deest etiam calor: minor est enim quam tunc, cum os generabatur. cum autem os generaretur, erat quidem materia tanta, ex qua os generatum est, nunc non est. uena potest quidem regenerari; quia minori indiget materia, & calore: os autem utroque maiore: ita ut uult inferre quatuor esse causas,
quare

quare os non poßit uniri uera unione. primum est in causa defectus materiæ: sufficit enim natura extenuata ad nutritionem, & ad generationem uenæ discontinuatæ, non autem oßis. secunda, defectus caloris: semper enim deficiet: tertia substantia membri dura est, & terrea: quia oßis. ideo indiget & materia, & calore plurimo. quarta causa mirabilis idea est, siue uirtus formatrix. quod si omnia hæc essent debitè præparata, esset materia sufficiens, esset calor sufficiens, esset substantia membri paulò minus dura, quàm os: sed utique os adhuc hoc non potest efficere natura: proptereà quòd natura indiget tempore diuturno, & diuturniore ad formãdum ipsum os, quã carnem: quia indiget pluribus ad os, quam carnem formandam; cibis craßioribus terrestrioribus, quàm ad carnem; cibis frigidis & siccis, & antè quàm natura formet os, caro uel callus potius loco oßis præoccupat oßis locum, & non potest amplius generari os. impoßibile est enim duo corpora esse in eodem loco: quia generatio carnis præuenit generationem oßis. uidemus etiã palàm semper, antequam debita reducantur generanda, carnes excrementitias generari, exuri, teri, incidi. & nota uirtutem generatiuam desijsse. scimus in pueris os quidem esse sanabile; quia semper fit in natura; ut hiemis principium sapit naturam autumni; sic in puero uirtus agmentatiua sapit naturam generatiuæ. ideo fit facilior unio oßis in pueris, quam alijs; & est in illis ualidißimus calor, materia multa spermatica re-

licta ex semine, si dicas uirtus generatiua est, ut uena generetur, & non os, ubi tunc est? reliquiæ quædam sunt paucæ, quæ sufficiunt ad uenam non ad os propter dictas rationes. durities igitur est concausa; sed causæ sunt illæ aliæ quatuor dictæ, defectus materiæ, caloris, substantiæ debitæ, & formatricis. Galenus postquam docuit, quod generatio oßis discontinuata non potest esse secundum primam intentionem, sed secundum secundam tantum, qui est callus, docet unde callus generetur ex natura rei: & dicit callum in osse esse opus naturæ tantum: sicut unio in carne est tantum naturæ solius. quæritur, quare fit iste callus in osse, & non ita in alijs partibus corporis? in carne enim non fit: ratio est, quia omne membrum trahit alimentum simile suæ naturæ; os trahit alimentum craßum, terreum; sanguis subtilius, calidum humidumq́; in osse porrò est relicta uirtus attractiua ab instinctu naturæ, & segregatiua illius, quod non est simile sibi, suæq́; temperaturæ; dum attrahit natura ex illo alimento terrestri crasso: & hoc natura non edocta ab aliquo facit: attrahit nanque ex illo alimento crasso cum propter defectus materiei, caloris, temporis, non poßit efficere ueram unionem, efficit quoddam simile, callum; materia alimenti est dura, & crassa, sicca & frigida; si excoquatur à calore elixante & humido fit adhuc durior, & fit callus. rarò uidebitur os fractum esse solutio simplex: quia statim sequitur inflammatio musculorum neruorum, qui compatiun-

patiuntur circumuadi. Nunquam curabitis discontinuitatem oßis simplicem. ideo oportet habere plures intentiones curandi. quomodo autem id fiat, ulterius docebitur. Hactenus non docuit quomodo esset consolidandum; propterea quod oportebat primò scire quid callus? ex quo? ex natura rei. & quare similis substãtiæ oßis? his enim ignoratis, non inuenietis modum medendi, & curandi eius discontinuitatem, dando instrumenta ipse naturæ duplicia; primò alimenta uiscosa, crassa, uiscida, terrestria. propterea quòd ad generandum callum indiget natura tali alimento simili tẽperaturæ, & calli: deinde alimẽta multa i. plura, quàm sano exhibebitis, secundum capacitatem uentriculi, ut inde nõ sequatur uomitus, ita ut curetis quale. i. dando alimenta, (& cibi, & potus) crassa, & uiscosa &c. aliquantulum plus solito, indiget enim nunc ad citò consolidandum plurima materia spermatica, & multa, & crassa. Hinc uidetis errorem communiter medentium fracturam oßis: quia hic de ijs loquimur, qui tandiu, quandiu æger est in curatione ipsa, exhibent uinum subtile, paruum, cibos subtiles, pullos, phasianos. errant ex natura rei, nisi duret inflammatio; sed hac semota, dum uos curabitis factam discontinuationem oßis, detis uina crassa, fortia, rubea, substantiosáq; & carnes bubulas, ceruinas, caseum, legumina, pasticea, ita ut poßit fieri numrimentum crassum; non pullos, quia subtilis erit sanguis; non os. sicut enim physici in pleuritide ipsa, dum est morbus, in principio, de-

bemus

bemus uti tenuißima diæta, ita natura iam sputum expellente, debetis recedere à diæta, & dare illi cibos substantificos, ut habeamus naturam fortiorem ad expellendum; aliter morietur æger. dat deinde documentum qualibus cibis debemus uti, dum iam callus obducitur; & dicit hoc iudicabis ex sanguine circa fracturã cõgregato; si erit subtilis, tali non indiget: nã indiget crasso; præbeto crasßiores cibos: si crassa plus æquo, præbeto subtiliores cibos; & bene uideto quid agat natura.

Omnes ferè recentes, qui de spasmo locuti sunt, uacillarunt, & rem in se claram meris nugis obscurarunt. spasmus enim est conuulsio in neruo; aut ratione humidi fit nerui dilatatio, aut sicci fit restrictio: sicut fit in fidibus: sic enim exemplo docet Galenus, addiderunt illi causam tertiam spasmi accipientes aphorismum Hippocratis, & super eum uerba Galeni; rationesq; adducunt, quibus dicunt aliam habere rationem spasmum, nam inquiunt, singultum mordicationem in neruo habere: singultus enim fit ex aliqua causa mordicante; retrahitur in se uentriculus, dum sentit mordicantia, ut si piper quis comederit, quod est mordicans, & bibat statim uinum, quod facit penetrare etiam intra tunicas uentriculi, statim fit singultus; retractio, contractioq; uentriculi ad expellendum per uomitum, si posset. si hoc est sicci sicut doces Galene, spasmus etiã erit ex hac causa tertia, mordicatione in neruo; quia est mẽbrum sensatißimum. differunt autẽ: quia spasmus ab humido, uel sicco fit: singultus à mordicatione, spas-

mus

mus etiam contrahit,non ut expellat;sed ipse singultus ut natura expellat per uomitum, si potest illud mordicans extrudere. alia multa fuerant dicta, sed is fermè succus est dictorum omnium.

Posteàquàm Galenus docuit nos sanare uulnera simplicia; institutum erat illi docere nos uulnera composita: & hoc in carne, osse,neruo. composita autem uocamus uulnera,quoties cum ipso uulnere alius quidam morbus complicatur,ut cauitas,sordities &c. cauitas est defectus substantiæ carnis in ipso uulnere.ut remoueret Galenus opinionem antiquorum,quod cauitas nullo modo erat differentia uulneris.i.solutionis continui,quid fecit? hic sunt duo,cauitas,& solutio continui;duæ ergo erunt indicationes oparandi.incipiendum est igitur ab ipsa cauitate.quomodo enim medeberis solutioni,nisi prius applanetur caro? & quoniam duplex est unio,uno modo dicitur,quando labia sunt simul,quando est approximatio,appositio labiorum inuicem;alio modo quando non applicamus tantum,sed facimus esse unum,una illa,& perfecta unione duarum, ut fiant unum ; quæ unitio aduersatur ipsi separationi.deinde facere,ut cutis secata fiat unum.in cauo cutis deficit substantia, quomodo est faciendum? cutis non potest regenerari; quia est membrum spermaticum, & solidum : quod audiuistis à nobis diffusius.quare generari non potest?est autem cutis membrum solidum durumq; respectu carnis.Ideo si uolumus generare aliquid proportionatum ipsi cuti,oportet

tet

tet applicare exiccantia plus,quàm in carnem,ut ipsa carne æquali facta superficies cutis aßimiletur ipsi cuti,quantum poßbile est;ita tamem exiccantibus utendum,ut non sit mordicatio,quia efficeret uulnus concauum, ut exempli gratia Balaustiorum.i.granatorum flores, qui sunt frigidi sicci (calidum autem propriè mordicat,ualde frigidum per accidens.) Gallæ, ustum plumbum,totum,calx lota:lota quia magis exiccat,& haberet mordicationem non lota:ut calx lota nõ mordicat,& efficitur ex calce lota unguentum ad adusta ignea delicatißimum; & dicitur unguentũ de calce lota;quia maxime exiccat adustionẽ humidã per se. Dubium contra rationem est,ut caro generetur, & augeatur:quia in homine. 30.annorum deficit uirtus generatiua, & augmentatiua?dicendum est hîc esse fallaciam secundum quid ad simpliciter: uirtus enim deficit,quantum ad membra spermatica, non tantum in annis. 30.sed etiã statim ab ipso ortu, quàm primùm fœtus prodit in lucem.caro autem,quia non est membrum spermaticum, tota etiam regeneratur. sed uerum dubium hic dicitur à Galeno,quod quando uolumus uulneris concaui sanationem, debemus supplere quodam proportionato ad ipsam cutem cum exiccantibus. & exiccatio est alia & alia: alia enim exiccant corpus cholericum,alia sanguineum, alia phlegmaticum.item refrigefaciunt, calefaciunt; uniuntur enim gradus,sed metiuntur eos ab ipso hominum temperamento medici. & hoc non tantum in diuersis hominibus,

bus, sed etiam in ipso eodem homine. nam labia, præputium, caro aliter generantur, aliter exiccantur, aliter calefiunt, quàm aures, uel nerui &c. Itaq; nisi sciamus, quomodo aliquid deducatur ad actum, & à quo, & ad quantum gradum, nihil recte operabimur: nisi sciamus quomodo medicinæ reducantur ad actum in corpore, & partibus ipsius corporis, nunquam rectè medebimur. & ideo erunt duo articuli hîc: primus quomodo medicinæ deducantur ad actum in humano corpore, & animalis cuiusuis applicatæ: alter quomodo medicinæ deducantur ad actum mutuum, quando componuntur, quomodo ad actum quendam tertium deducantur; ut ex frigidis, & calidis, quomodo sit actus quidam tertius. tantum nos considerabimus subiectum, & prædicatum quæstionis, & considerabimus, an sit aliqua æquiuocatio, an aliquis malus intellectus lateat. & ea siqua sunt, ambigua distinguam explicando; & erunt omnia clara, sicut docet Galenus in libro, an ars tuendæ sanitatis pertineat ad medicum. quæritur? cum medicinæ deducantur ad actum, uidere necesse est, quid sit medicina? quid? sit actus? medicinæ distinguuntur à cibis, & uenenis secundum modum operandi in humano corpore. hîc duæ sunt opiniones, altera Galeni & medicorum, altera philosophorum, quam sibi Auerroes usurpauit. considerabimus prius sententiam medicorum, deinde philosophorum utra sit melior. Galeni hæc sunt fundamenta. omnia mista habent unam tantum, & simplicem formā ipsam

ſam temperaturam & animalis, & hominis, quæ reſultat ex mutua actione, & paßione qualitatum primarum; ex illa harmonia, & concentu; ex quadam illa muſica, quæ fit ex contrarijs, & ſimilibus ſimul conflatur; ſicut ex acuto, & graui in muſica: & illa quandoque partim conueniunt, partim non: aliquando à toto contrariantur, quia nulla eſt alia forma præter cõplexionem. & dicebat ſtante hoc fundamento Galenus quod quando aliquod miſtum planta, ſuccus, metallum, aut aliud cuiuſcũque generis è terra naſcens, & animal mortuum; quando applicatur humano corpori, quodcũque ex iſtis habet actum omnem ſuæ complexionis in potentia tantum, non in actu: ſolum enim animal uiuens habet actum perfectum in actu propter ipſam animam, ut ſcorpius actu infrigidet, & potentia ſi poſtea applicetur mortuus. hoc ſuppoſito dicit miſtum quando applicatur, aut conuenit cum temperatura hominis forma illa ſubſtantialis miſti ſecundum totum, aßimilaturq; humano corpori, non ſecundum qualitates calidum, frigidum, humidum, ſiccum; ſed tota illa harmonia miſti cum harmonia hominis ſic conciliatur, ut calor humanus, ubi ſemel egerit in illud, immutet illud miſtum; & quicquid erat dißimile: non potuit enim prorſus eſſe ſimile (fuiſſet quidem humana caro) ita effecit ſimile, ut reiectis & remotis quibuſdam paucis excrementis uertit ad propriam ſuam rationem totum quod reſtat; ſuccus ille totus miſti uertitur in ſubſtantiam ueram hominis, & efficitur pars

hominis. illud idem dicitur à Galeno cibus, & meritò. quando uerò applicatum est, non potest propter maiorem disconuenientiam assimilare secundum totum, neque totum conuerti, & effici pars hominis: agit tum calor, & cum agat, insurgit illa pars temperaturæ misti dissimilis, & ponitur in actu in aliqua qualitate ut calida, & plus est caloris actualis iam in misto, quàm humani agentis, mistum recedit, excalefacit corpus plus, quam erat. eadem ratione siccitas, humiditas. quando uerò aliquod mistum dominatur per frigidum (hinc est omnis lis inter nos) calor agit, misti, temperatura excedit per frigidum, refrigerat corpus. & licet non expulerit frigiditatem misti calor naturalis, rarefecit tamen redegit in partes subtiliores, penetrabiliores, aperuit uias: undequaque est frigus illud attenuatum. & huius signum, quando applicamus aliquod mistum frigidum non semper refrigerat, sed tantum in pugna, ut lactuca habet bene quandam contrarietatem ad corpus, quia frigiditatem habet, tamen non ita, ut tota ratio sit contraria: qu a actuata frigiditas primi gradus, & uita efficitur calor, deinde conuertitur in corpus. quod si alicuius misti frigiditas excedat in totum, ita ut uincat prorsus; tunc autem interficit, & dicitur uenenum non simplex; sed quia uincit frigus, ut opij, cicutæ, argenti uiui. si uincitur à calore, tunc dicitur medicina non simplex; sed quia uicit calor. si uerò alicuius misti temperatura ita sit dissimilis, ut nullo prorsus modo conueniat, statim natura decumbit;

bit; non quia calescat, aut frigescat; sed quia sunt à toto genere pugnantia, sicut proportio septima in musica: & non potest ratio aßignari, cur succus scorpionis, saliua uiperæ applicata etiam exterius humano corpori prorsus interficit? & contrà, illud est, & dicitur uerum uenenum; inde est, quod si uos applicatis piper homini seni. 60. annorum, aut 70. calefaciet mirum in modum: exhibeatis iuueni bilioso calefaciet æqualiter in tertio gradu. si seni rem frigidam detis, uel applicetis aut refrigerabit, aut extinguet; iuuenem sanabit, refrigerabit. ratio, quia alter indigebat, alter non. piper faciet iuuenem furere, senē adiuuabit frigus iuuenem refrigerat cum delectatione tanquā ros descēdens de cœlo: miser ille senex congelatur & moritur.

Circa reductionē medicinarum ad actum duæ erant opiniones altera Galeni, altera Auerrois; iam Galeni proposuimus, modo prosequamur Auerrois opinionē. Summa erat sententia Galeni, ut poneret tēperaturam esse formam mistorum: corpora enim miscentur: mistū applicatum, & humanum; cui applicatum est mistum, & qualitates agunt. uolebat actiones prouenire à tēperatura. uidistis quod quando tota forma misti conuenit cum tota forma humani corporis, fit cibus illud mistum quodcunque sit; fitq; cibus absolutè paucis excrementis facilè eiectis. aut erant ambo à tota substantia contraria, sicut proportio septima musicorū, cuius ratio non redditur; & dicebatur uenenum absolutè; quādoque medio modo se habet tota substantia misti cum

tota substantia humani corporis, neque omnino est similis, esset enim caro humana; neque penitus toti contraria; esset enim absolutè uenenum, ut saliua scorpionis; sed tantummodo diuersificatur secundum aliquā qualitatem resultantē, aut unam prædominantem, aut duas coniugatas, tunc dicitur aut cibus medicinalis, aut medicina cibalis, uel medicina absolutè: quando à tota substantia non interimit, sed habet quasdam qualitates naturæ contrarias, quas postea natura uincit, & in sui salutem utitur. remanet secundum istam partem Auerroes confusus in 5. colligeth, dicit ibi contra Galenum; si mel sumatur à cholerico, uel ab eo, qui febricitat febre ardenti, erit remißius calidum, quam corpus; sed remissum comparatum ad intensum habet rationem contrarij; corpus erat calefactum ut 4. mel est calidum, ut 2. ergo cum mel habeat rationem remißi, & corpus incalefactum, uel potius calor intensus intensi, corpus illud non tantum non incalefiet melle, sed etiam refrigerabitur; & quod sit uerum, doceo inquit, Auerroes experientia. Accipe aquam feruidam & aquam tepidam, misce: aqua feruida non tantum non est incalefacta, sed etiam referbuit. ergo sic etiam erit in corpore incalefacto ut 4. & accepto melle calido ut 2. quasi respectu calidi 4. tepido ut non tantum non incalefiat, sed etiam refrigeretur. Respondet huic furiæ Auerrois, Galenus, quod semper corpus incalefactum ut 4. accepto melle calido ut 2. incalefiet plus: quia semper mel operatur secundum suam intrinsecā forma-

formalem rationem, quam semper retinet. quando doces exemplo aquæ feruentis, & tepidæ, malè doces: nam neque ualet consequentia, aqua tepida complicata aquæ feruenti refrigerat; ergo mel exhibitum corpori incalefacto ut 4. refrigerat. ratio malæ consequentiæ est ista: quia aquarum ambarum ratio substantiæ, & actus erat in actu, & operabatur actu. ratio autem calidi actus in corpore operatur actu; quia est in actu corporis animati. ratio autem actus mellis in corpore est in potentia, qui quando ad actum per uim nimiam reducitur ut 4. superatus calor mellis, & inflammatus, plus corpus incalefacit, non tantum non refrigerat. ratio autem contrarietatis; quando dicebas intensum & remissum, habent rationem contrarietatis; sic quando ambo sunt in actu. sed tu hic argumentaris ab uno in actu, calore nimio, ut à 4. ad aliud in potentia, quod est mel ut 2. quodcunque erit calidum, nisi reducatur ad actum suæ intrinsecæ qualitatis nil operabitur. Nam applicatum corpori mortuo nunquam calefaceret, propterea quòd non posset reduci ad actum suum idest, ad illud, quod ui sua potest agere. opinio Auerrois, & philosophorum cum eo omnino hæc est; temperatura est actus sequens mistionem, quatenus mistio est: tamen complexio non est adhuc ultimus actus, ultimus finis; sed forma substantialis, quæ est educta de potentia temperaturæ (quam formam substantialem uocat Galenus eodem nomine & temperaturam, & formam substantialem eductam de qualitatibus resul-

tantem, quæ perficit, frænat, & domat actionem temperaturæ, & tamen agit illud mistum, quantum dirigitur ab illo ultimo fine, & ultima forma, nec plus, nec minus. illa enim ultima forma est principium omnium actionum, & illa forma ultima differt à temperatura formaliter, & realiter. consequenter de actione dicit Auerroes secundum sua fundamenta, mistum applicatum corpori humano agit necessariò secundum formam ipsam, principium agendi, quod est distinctum formaliter ab ipsa temperatura. Et quoniam omnia mista sunt talia in potentia respectu corporis humani, non reducuntur ad actum, nisi à calore, qui semper in actu est: sed quid sit ista, forma ultima diuersificatur secundum diuersitatem temperaturæ. ideo mista applicata tandiu agunt calefaciendo, infrigidando, &c. quandiu actus eorum potest: tandiu autem sunt actus, quandiu temperatura: tandiu temperatura, quandiu forma substantialis, actus ultimus ille, ultimus ille finis. i. ultimum illud propter quid, & cuius uirtute qualitas uel una, uel duæ ob temperaturam operantur. & si (iam etiam hic conuenient ambo) mistum applicatum corpori habeat similitudinem totam (suo modo totam, quia non potest esse omnino similis ei, esset enim humana caro) fit cibus ; differentia eorum tantum est de frigido. Galenus dicit, medicinas frigidas exhibitas reduci ad actum per calorem naturalem, à quo opium excitatur in sua naturali operatione, & excitatum resistit, & tunc est bellum: sic de oleo rosato.

exem-

èxemplum dat Galenus de lignis uiridibus igni appositis, quæ si tantum sunt uiridia, ut reprimatur calor ignis, etiam aliquando extinguunt eum: si præualet idem ignis, dilatatur & calor, & lumen. nam sicut calor ipsius ignis agit in lignum humidum, & frigidum, alterum exprimendo, alterum expellendo, calor quidem agit actu, cùm ipse in igni sit in actu: ita fit in medicina frigida, quæ exhibita huic corpori calido, calor illius agit secundum suam potentiam, & medicinam frigidam reducit ad actum calore suo: erat certè tanquam mortua, reducta in suum robur frigida medicina operatur secundum latitudinem suæ potentiæ naturalis. calor autem agit actu; quoniam est in actu; medicinamq; reducit in actum suæ potentiæ naturalis; si uicerit calor frigus in gradibus; facit etiam frigus furere. hoc nomen offendebat Auerroem: nam dixit, non potest frigus calorem efficere; Galenus autem dicit uincendo, & paulatim inducendo suam qualitatē posse. nam à proportione maioris inæqualitatis fit actio. Auerrois fundamentum est hoc, quod calor agens in frigidum siue sit in misto, quod est cibus, siue sit medicina, nihil aliud calor agit in illud frigidum, nisi quod illud subtiliat, attenuat, diuidit per minima: hoc tantum facit calor in frigidum præparat tantum, quod actuat. dic Galene rationem, quomodo deducitur ad actum? Galenus dicit, hoc est quod dicis ad actum deducere, uincere calorem, frigus illud sua maiori proportione in gradibus. illud autem, quod tu dicis calorem, cum

agit in frigus, subtiliare frigus, attenuare, redigere ad minima, neque hoc nego, sed sunt præparationes istæ ad introducendum calorem uincentem in frigus iam prope uictum, sicut dedi exemplum de ligno uiridi, & calore agente in ipsum, tunc agit, cum exprimit; tunc reducit ad actum calidi illud lignum, aut humidum exprimit, prorsus fugat frigidum, & inducit in lignum nouam actionem calidi; quam ad sensum cognoscimus in ligno olim humido frigido. bene alibi Auerroes, nunc oblitus sui affirmauit potentiam, quæ est in medicina, esse mediam inter potentiam, & actum: si nunc recordatus fuisset, sensisset idem cum Galeno; sed modo oblitus sui dicit medicinam frigidam applicatam corpori statim, siue sit incalefacta à calore naturali humano, siue non, semper refrigerare, & semper facere operationes suas, ut propria forma dirigit eam. ad hoc exemplum Auerrois est de aqua frigida, quæ etiamsi fuerit incalefacta ad efferuentiam, tum exposita non uentis, sed aeri temperatissimo, statim saltem suo tempore redit ad formam suam substantialem frigidam, & agit secundum suam naturam, quam semper retinet. itē detur alicui aqua endiuiæ refrigerat etiam incalefactum. unde habet hoc Galene, quod refrigerat? Nam per te corpus incalefactum debebat efficere, ut incalefaceret plus aqua endiuiæ: & ita credebat magnum aliquid dixisse contra Galenum ipse Auerroes. Galenus dicit perstans in sua opinione, quod si aliquis sumat opium, tendit opium ipsum ad cor; & si in ac-

cessu incalesit, & uincatur sua frigiditas, non inducit soporem. & addit si detur opium cholerico homini, & bilioso, citius operabitur in eo, soporemq; per stu pefactionem, quam in frigido citius inducet: uidetur ta men debere fieri oppositum. quare Galene opium ci- tius operatur in bilioso? quia uenas habet amplas, & arterias, & attrahendi aerem maiorem uim; per quas uenas sic patefactas frigiditas attrahitur opij ad cor, rarefaciente & uias aperiente calore naturali. exhi- bitum autem corpori frigidiori opium non ita citò stu pefacit: proptereà quòd habet uenas strictiores, aerē propellentem, minus attrahit: calor naturalis inibi age re propter stricta itinera minus potest. ideo nostri medici docti experientia, & arte miscent calida som- niferis, ut sint tanquam uehiculum, uias aperiant uena- rum, admiscent crocum, gariophylla; crocum enim maximè confortat cor. natura nanque ad ipsum du- cem dirigitur; illud obseruat, deducit ad membrum sibi familiare, & facit impreßionem in membro. sic per- stat Galenus. tamen si quis sane aduertat & in cibis, & medicina calidis frigidis & humidis, siccis, poßunt ambo secundum eorum principia conciliari, sit enim Galene per te temperatura, forma substantialis, & præter hanc nulla alia, ac qualitates agant inuicem; sit per te Auerroes ultra temperaturam resultantem ex qualitatibus forma substantialis, ultimus actus, primū agendi principium, eductum de potentia temperaturæ, tamen ambo confitemini qualitates agere tantum, &

hu-

hucusque, quantum duret temperatura. cùm autem tantum, & hucusque duret forma, quam tu Galene negas dari ultra temperaturam aliam, sed ipsi temperaturæ tuæ hoc tribuis & tantum, quantum ille formæ tertiæ illi rei resultanti à temperatura; sicut tu dicis temperaturã à qualitatibus resultare: tamen uos ambo gradus non negabitis, ambo confitemini mistorum operationes omnino esse in potentia, & non in actu, uerba sunt inter uos tuæ ambitionis Auerroes: tu enim negas frigidum posse effici à calido; & ideo negas frigidum posse actuari à calido, sed tantum calidum extenuare frigidum, diuidere in minima, facere penetrabilius. Ad tua obiecta Auerroes respondebo? dixisti de aqua frigida calefacta etiam usq; ad efferuentiam, quæ postea exposita etiam temperato aeri redit ad suam propriam naturam; scis quare redit? quia non habet calorem perstantem in opere suo: semotam enim ponis ab igne. sic soluam aliud de endiuiæ aqua applicata corpori calefacto, tantum refrigerabit sic primum; sed deinde calefaciet; hoc est contra te, quia non seruat suam naturam frigidam. quare est Auerroes? si autem dices etiam post incalefactionem postquam aqua erat calefacta à calore naturali, iterum rediisse ad infrigidationem; quia iterum refrigerauit; dicam quod calor forté naturalis deficiebat iam, & ita illo deficiente redibat aqua endiuiæ ad suam naturam, quia non haberet cõtrarium agens instrumẽtariũ, sicut tu dicis de aqua frigida calefacta, quæ exposita aeri temperato redit

ad suum frigus. ideo experiẽtia docemus, si accipiamus aquam frigidißimam, quæ calefiat, & fiat balneum; ingrediatur aliquis stomacho crudo, nimium adiuuat cõcoctionem; ergo Auerroes aqua frigida tunc, non agit secundum suam propriam naturam: non enim adiuuaret frigida aqua crudum uentriculum; sed hoc est simplex; dicamus de mistis intrinsecis, & extrinsecis. sit apostema in manu cæsaris calefactum applica medicinas frigidas potentia, ut succum solatri, semperuiui, dimittatur per duas horas, per quas si incaluerit, tum posteà maximè nocet: addit enim malum malo, & facit furere materiam; uenenum est. uerum est succum illũ esse in sua natura frigidum: & tantum Auerroes, quare non agit secundum naturam post duas horas? stomacho ardenti docet Auicenna iam non Galenus debere dari frigidos cibos & actu, & potentia; in siti sic etiam ardenti actu frigida; phtysicis frigidã & parum, & sæpe sicut cibi ratio postulat: quia si parum das, sæpe refrigerat, & si illud parum à calore ardenti actuatur, & uincitur, non fit adhuc maxima auctio caloris, quæ fieret si in maxima copia exhiberetur. ergo Auerroes non semper retinet, & agit secundum suam naturam frigidam: quam ob rem medici docti ab experientia docent aquam frigidam exhiberi in parua quantitate, aliquando plus, aliquando minus: semp̱ memores actionis, et reactionis, ac uictoriæ in omnibus qualitatibus secundum maiorem proportionem inæqualitatis &c. est una quæstio, sine qua

neque

neque ego credo me uobis satisfacturum, neque ego mihi ipsi satisfieri; utrum medicina calida in secundo respectu corporis temperati exhibita bilioso in eodem gradu calefaciat?

Visis controuersiis philosophorum, & medicorum an ipsa temperatura sola sit forma substantialis, an detur etiam aliquid tertium, moueramus unum maximum dubium, quod forte in scholis publicis nunquam plenè edoctum fuit, an cibus uel medicina calida in secundo gradu applicata corpori temperato, quod est medium inter utrunque contrarium, & applicata corpori bilioso calefacto in eodem gradu calefaciet tam hoc, quàm illud? ex quo ponuntur gradus tam cibis, quàm medicinis, & uenenis. uis medicinæ relatione dicitur calida, ut duo, uel tres gradus ad humanum corpus; & signum huius rei est, quia nonnullæ mistæ sunt cibi uni speciei; alteri uenenum. quod si ita est, ut medicinæ dicantur calidæ, frigidæ, humidæ, siccæ in relatione ad corpus, ad temperatum semper, ut uult Galenus, & non ad alia referri debent, corpora. cum uerò præter illud corpus temperatum sint multa alia, imò omnia intemperata, & sint ferè corpora in infinita differentia calida, humida, frigida, & sicca: item calida & humida, calida & sicca, frigida & humida frigida & sicca secundum etiam uarios gradus. dantur enim in temperaturis gradus calidi humidi sicci & frigidi: sicut in medicinis. quot erunt gradus uarietatis in temperaturis dalidi, aut frigidi; tot erunt in medicina cali-

calida, aut frigida respectu corporis determinati: & sic lactuca data Petro etiam calido in tot gradibus refrigerabit: Martino in tot, uel pluribus, minoribus ue refrigerabit, non tamen secundum certum numerum graduum. quis sciet igitur mensurare istos gradus? quia medicinæ uariabunt suos gradus respectu diuersitatis complexionum, & graduum in corpore determinato: sic erunt infiniti, quia indiuidua sunt infinita; & species æternæ. de illis ergo quænā erit sciētia? nugatores ergo erunt omnes medici præscribentes uobis graduum, numerum medicinarum calidarum, frigidarum, cum non seruent suum robur perpetuò; sed immutentur secundum diuersitatem complexionum, & gradus earum. uel est inuenienda aliqua ratio, quomodo illi gradus possint sciri ab ipso medico, aut deprehendi saltem. ideo Auerroes noluit mederi ob ipsos gradus. uidetur primò, quod medicamenta secundum gradus diuersos corporis diuersos effectus efficiunt. nam Galenus primò docet qualitates primas ut extrinsecas, sic intrinsecas agere; quarum actio est occulta: & docet si aquam frigidam ponat quis in sole, fit calida tepidè, uel lento igni fit calida tepidè: si ad maiorem ignem, calefiet usque ad efferuentiam: peruenit enim ad gradus intensiores, tanquam ad actum. ponatur aliquid inflammabile, ligna sicca, aut lana ad ignē si lentus est ignis fumus fit tantum; si intensus, fumus fit & lumen. ergo medicinæ gradus agunt, & diuersificantur secundum diuersitatem temperaturarum caloris,

loris, in quas apponuntur, & non seruant perpetuò suos gradus, ut lactuca ut. 2. piper ut. 3. cinnamomum ut. 3. sed in aliquo plus, in aliquo minus prout à calore potentiore, uel imbecilliore ad actum intensiorem reducuntur. Et ne aliquis dicat sic probantem subterfugere, qui diceret medicinas referri ad corpus humanum, per consequens ad calorem humanum, à quo debent actuari; & tu modo transfers simplicis aquam ad calorem solis, & ignis; à quibus nos non dicimus actuari medicinas per eos ad determinatos gradus in earum latitudine, sed in aliquo reperta. ne hoc poßit dici refugium, probemus etiam de calore naturali nostro, non tantum solis, & ignis medicinas, uel cibos reduci, & uariari eorum gradus secundum gradus æqualitatum in corpore humano determinato sicut Hippocrates de ratione uictus in tertio de aqua. aqua frigida si sumitur à febricitante bilescit in uentriculo, calefaciet corpus plus; quia conuertitur in bilem calidam & siccam. ergo si sumatur intus ab incalefacto calefacit; quia corpus magis feruet; si sumatur à corpore frigido, infrigidabit illud; etiam si sæpe ad congelationem. ideo medici in febre ardenti iubent dari aquam frigidam: quod in octauo therapeutices docet Galenus; sed in tanta quantitate, ut etiam prouocatus bibat. Auicenna autem dicit usquequo corpus efficiatur uiride. i. uirens propter defectum caloris intrinsecus decumbentis. nos damus bene gradus in medicinis, & in temperaturis; damus etiam temperaturam me-

mediam.i.temperatam;damus calidam in primo, secun do gradu; Galenus in octauo therapeutices, ubi docet curare temperaturas secundum intensionem graduũ corporis æqualiter applicare gradus medicamentorum.exemplum,corpus excessit per duo per calidum à temperie,applicare frigida ut duo æquale in recessu per æquale in recessu à contrario:ex duobus enim cõtrarijs permistis fit una contemperantia.stat ergo ueritas pro prima parte pro medicamentum applicatum corpori determinato huic,uel illi non æqualiter semper,& secundum eosdem gradus operatur,ut lactuca applicata corpori temperato in secundo gradu frigida infrigidabit applicata calidiori non dicetur in secundo gradu frigida,quot igitur erunt corpora, tot erunt uarietates medicamentorum : & sic uobis frustrà determinauerunt gradus medici certorum medicamentorum . In alteram autem partem negatiuam, quod medicamenta omnia,& cibi non mutant , neque uariant gradus suarum qualitatum ob uariationem graduum in ipsis temperaturis,aut simplicibus , aut coniugatis;sed seruant perpetuò tenorem suum,ostenditur id fieri non posse & per auctoritates , & per adducta inconuenientia incommoda,quæ ex hac re sequentur inconuenientia]? primò si esset sic,tunc cibus, aut medicina uni esset medicina,aut cibus;alteri uenenum. probi per exemplum . Accipio cinnamomum in tertio gradu calidũ respectu corporis temperati,certum est id , quod agit ultra quartum gradum uene-

num

num eſſe: quia ultimus gradus, qui à natura tolerari poteſt, quartus eſt: quid operabitur cinnamomum in corpore illo medio temperato? calefaciet ut tres gradus: detur illud idem cinnamomum corpori bilioſo, quod receßit per tres gradus à ſua temperie per calidum quid operabitur? incalefaciet per. 3. gradus. ergo erit incalefactus per quinque gradus uenenum peſſimum, & peſtiferum homini: moreretur ergo ſi uerum eſſet, quod medicina, uel cibus mutaretur, uariaretq; ſuos gradus ſecundum gradus qualitatum in temperaturis: & tamen uidemus ſæpe corporibus incalefactis ut. 3. dari cinnamomum, & uiuere. ergo falſum. item lactuca frigida reſpectu corporis temperati ut. 2. illud temperamentum, calor ille temperatus non poteſt reducere calore ſuo cibum illum medicinalem in ſuam naturam, imò reducta ad actum lactuca uincit illum calorem temperatum, & infrigidat per duos gradus: detur frigido per duos gradus per receſſum, lactuca refrigerabit. ergo per quatuor gradus: ſic ſuccedit mors. eritq; lactuca illa illi in termino ueneni; & tamen uidemus ad ſenſum, quòd ſenes frigidi, & miſeri illi frigidißimi hydropici manducant lactucam, & uiuunt. quòd ſi cibus is medicinalis mutaret ſuos gradus ſecundum gradus temperaturarum, & extenderet ſuos actus actionis ſuæ ſecundum materias diſpoſitas magis, uel minus, iam in hydropico faceret infrigidationem, ut 6. uel 8. & eſſet mors: cuius rei uidemus oppoſitum. item Hippocrates in ſecundo

de

de ratione uictus acutorum de aceto dicit acetum exhibitum corpori bilioso facere desciscere bilem in pituitam; & refrigerare. ergo cibus non agit secundum gradus temperaturæ, sed suos determinatos. si enim temperaturæ acetũ est in primo gradu frigidum &c. idem opium dicit citius interficere calidum corpus ob uenas latas, quam frigidum. & Gale. in secundo de simp. medicam. facultatibus Acetum exhibitum in oxymelite, etiam in quarto de simplic. medicam. plus refrigerare febricitantem, quàm mel, quod est in secundo gradu calidum incalefaciat. ergo non est uerum, quod secundum diuersos gradus corporis mutent gradus operandi: seruat ergo medicina primò uirtutem semper: corpus potest alterari diuersis modis secundum dispositionem paßi. Pro ueritate autem rei sit hæc conclusio prima, unumquodque mistum tantum agere, quantum habet à propria forma, ut agat: est enim ea principium omnium actionum; siue uis dicere hanc formam temperaturam ipsam, siue quoddam tertium ab ea distinctum, ut audisti: tunc quando debet reduci ad ultimam endelechiam tantum agit, quantum est in uirtute ipsius formæ, & nihil potest amplius ne transuersum quidem unguem, aut pilum; nec potest aliter dici, & si qui aliter opinantur, ueré somniant. limitantur enim actiones misti à forma; qua stante stant semper actus determinati uniuscuiusque misti. secunda conclusio, licet omnia mista tantum agant, quantũ possunt determinatè ratione suæ formæ: tamen actiones

illæ uariantur secundum relationem ad uarias alias formas: non est enim eadem proportio formarum inter se; sed quædam formæ cum quibusdam alijs à se distinctis aliquando à toto dißident, aliquando sunt sibi familiares, & hoc est propter uarietatem formarũ, ut sæpe iam dictum est. cicuta quidem turdis est cibus conueniens; homini uerò uenenum, ratio non potest reddi, sicut dissonantiæ septimæ proportionis; hoc tantum possumus dicere; sunt etenim secreta formarum, quarum cum nesciamus differentias ultimas, nescimus causas eorum effectuum, qui immediatè ab illis proueniunt. sic helleborus cothurnicibus cibus, homini sano medicina etiam uenenosa. sed quando comparatis totam formam alicuius speciei partibus, uel indiuiduis alicuius speciei, quamuis illa indiuidua uarientur inter se secundum gradus qualitatum; gradus tamen illi faciunt differentiam accidentalem, non essentialem. gradus autem non uariant speciem: omnes enim conuenimus in ipsa forma hominis, speciei licet gradus quidam sint aut qualitatum, aut perfectionis potentiarum inter se. exemplum species lactucæ comparata speciei humanæ tantum habet calidi, frigidi, humidi, & sicci; quantum est in sua latitudine datum: tamen respectu hominis, & suæ latitudinis in qualitatibus semper est frigida in secundo gradu, & nõ tantum respectu corporis temperati, sed huius excedentis ut tres gradus per frigidum, uel calidum: semper retinet actum suum secundum formam suam, &

opera

operatur semper eatenus, quatenus non impeditur.i. quatenus durat sua forma; si applicatur homini, imprimit suos gradus; si applicetur alijs speciebus? nam nunc oportet uidere, quæ sit illa species, an sit in illa plus de frigido, quàm lactuca nec'ne? sed respectu hominis semper est humana specie frigidior. siquis diceret, hoc est contra Galenum; quia ipse comparat omnia medicamenta ad corpus temperatum tantùm; non tantum ad speciem humanam. Respondeo quando consideramus naturam pomi, in pomo profectò non putrido; Galenus facit illam comparationem corporis tẽperati in specie perfectißima, hominis tantum; qui quidem homo est mensura omnium aliarum specierum; ad quem cum peruenerit natura quiescit. & ille etiam Galenus in libris de temperaturis dicit medium temperie in omni animantium genere homo est, & sic solutum est. ad dandum autem exempla in particularibus ueritatis huius dictæ, sic docebimus, piper est calidum in tertio gradu semper respectu corporis tẽperati, quod calefaciet temperatum, usque ad tertium gradum. detur cholerico etiam usque ad tertium gradum, frigido etiam usque ad tertium calidum: nam calefacit, cholericus ignescit, frigido prodest, temperatus incalescit; sed non sic atque cholericus biliosus, cur is inflammatur fuerit? quia habet superabundantem caliditatem; 3. gradus calidi tribus addidisti. sic igitur uides quomodo semper piper æqualiter secundum caliditatem incalefacit omnes, sed factæ sunt uariæ impreßiones;

quia alter indigebat,alter non: duobus nocuit secundũ quidem magis,& minus. illi uerò non tantum non nocuit frigido,sed etiam profuit.idem erit de frigido;accipe lactucam,da temperato;nocet:quia non indigebat frigido,in secundo gradu.infrigidabit etiam in secundo nocebit plus , quam temperato . ille enim refrixit per 2.is iam habet 4.cholerico prodest, quia indigebat refrigeratione. est ergo diuersitas impreßionum, quia in uarijs subiectis,& dispositionibus subiectorum fit impreßio uarijs modis.semper enim lactuca in se ipsa considerata in secundo gradu refrigerat comparata ad subiecta diuersis modis operatur,alij obest,alij prodest.iã uidetis modo,ꝗ omnia sint clara,quam sint omnia exposita.Restat modo illis apparentibus eorũ exẽplis,& auctoritati Hipp.respondere,ac satisfacere:aqua frigida exposita lento igni fit tepida, ardenti seu magno igni efferuescit . respondeo quando aliquid offertur corpori,aut illud est simplex, aut mistum:simplicia autem uoco quatuor elementa;& ista simplicia omnia habent suas qualitates in actu , siue modo illæ sint formæ substantiales,siue aliquid formis substantialibus proximum. aqua frigida infrigidat in eo gradu, quo potest secundum suam formam frigidißimam : est enim præcipuum frigidorum, aut frigidißimum:exposita soli calefit,& non iam calefacit.dico aquam,quandiu infrigidat, esse aquam : secundum enim suam propriam formã infrigidat,quæ infrigidatio,quia est actus suus,sua endelechia:& eatenus aqua tantum durat,quatenus

tenus sua forma cum autem calesit, quantum acquirit de caliditate, tantum amittit de frigiditate usque ad ultimi illius actus remissè deperditionem; quem cùm primùm amiserit, amittit formam suam substantialem; qua erat aqua, quæ infrigidabat. nam aquæ est hoc agere; & sic amissa frigiditate non est amplius uerè aqua, sed æquiuocè; & medium quoddam est inter actum, & potentiam, inter actum, aquam s. uniuocam ueram, & aerem: cum enim acquirit qualitatem aeris. s. caliditatē tunc corrumpitur: estq; in proxima dispositione, ut ex ea generetur aer calidus, & siccus. Hoc autem tam magnum philosophiæ secretum, ne soli nos somniasse uideamur, Alexander ille magnus Aphrodiseus in primo libro quæstione sexta, sic docuit. Ad Hippocratis auctoritatem, aqua citrulorum, uel alia quæuis frigidissima data bilioso calfacto uertitur in bilem, uerum est; sed non aqua: definit enim esse aqua, cum amisit formam suam; qua infrigidabat, & erat proxima corruptioni medium quoddam inter ueram aquam, & bilem calidam & siccam: & sic non est contra nos. Ita dicimus de omnibus aquis infrigidantibus. aqua endiuiæ etiam incalefacta semper refrigerabit, quatenus durabit forma sua; si autem erit calefacta in uentriculo, impedita est forma sua, & tunc iam calefacta calefacit, non per propriam formam suam, quam amisit; qua amissa statim cum ea amisit actum suum infrigidandi occultatū, sed calefacit per actum inductum ab alio, ut puta à calore naturali supercalefacto. Ad illud etiam, mel facit

feruorem in cholerico; ratio est: quia indigebat refrigeratione: fuit enim hoc adductum ab Auerroe contra Galenum; uel etiam potest aßignari alia ratio; mel est cibus, qui uertitur in bilem; quia est alterabile mistum, & inflammabile: atque tunc cum debebat generare sanguinem, generat choleram siue bilem.

Proposita fuit quæstio; an remaneant semper ijdem gradus in medicinis respectu cuiuscunque temperaturæ; & conclusum est sic. Quare autem diuersos effectus perducant in diuersis temperaturis, & quomodo satis est etiam iam uobis demonstratum. Restabant aliquot difficultates: prima uera est propositio apud omnes philosophos, & medicos, unumquodque agens naturale necessariò agere, quantum potest; sicut uoluntarium, quantum uult: quo stante uidetur sequi oppositum tuæ conclusioni: nam si per te maior caliditas est in bilioso, quàm temperato, & medicina in actum reducatur à calore hominis, calor hominis est agens naturale; necessarioq; agit, quantum potest. s. deducet medicinam ad maiorem gradum in bilioso, quam in temperato: responsio fundatur super principijs iam dictis, ubi medicamenta approximantur corpori humano, calor naturalis agit ratione formæ; & medicamenta agunt ratione suæ formæ, à qua actus eorum determinantur tunc: dico ubi seruatur illa forma, & quandiu illius medicamenti forma, non fuerit impedita, nec corrupta, tandiu necessariò agat, quantum potest nec plus, nec minus. nam quando medicina deducitur

ad actum, uel seruatur eius forma, uel non: si seruatur, non aget, nisi quantum potest. manebit enim ibi à forma posita limitatio, restrictio actionis; si non seruatur forma, sed uincitur corrumpitur, & sic impeditur: tuncq; color naturalis uertet illam materiam mellis in se, quantum erit in se mutabilis, inflammabilis: non autem deducet illam manus ad 2. 3. 4. & 5. gradus si darentur. nam non est contra nos: iam enim non mel est deductum ad tot gradus; sed materia tantum illa, & forma mellis iam est corrupta: sic aqua endiuiæ, si forma eius destruatur à calore naturali, inflammat plus, refrigerat minus; faciat quicquid uult, iam non est contra uos. Ad rationem; unumquodque agens naturale necessariò agit, quantum potest: sed calor biliosi est agens naturale. ergo deducet biliosum ad maiores gradus, quàm temperatum? Nego consequentiam. ratio est dicta satis, quia oportet ad introductionem plurium graduū calidi in aliquod mistum, ut non tantum calor sit potentior; sed etiam ut mistū sit capax. secunda; omnes certè hæ difficultates oriuntur ex præcedentis quæstionis determinatione. Est Galeni dictum, & omnium medicorum gradus medicinarum correspondere gradibus temperaturarum: sit medicina calida ut 2. & corpus biliosum ut. 2. detur huic illa, quid efficit in isto corpore, erit'ne ibi alteratio? quomodo enim, cum simile non alteretur à simili. ergo gradus medicinarum non sunt semper ijdem, respectu corporis humani cuiuscunque temperaturæ.

respondeo, primò illa propositio Galeni, & medicorum intelligitur de qualitatibus contrarijs, ut si temperatura excedat per. 2. gradus calidi, & in membro propinquo, tunc debet reduci per 2. frigidi. secundò illud calidum additum calido (utrinque enim erant 2.) inflammabit: ex me quæris, erit ne ibi alteratio? dico, quod erit ibi illa alteratio tantum, qua calor naturalis existens in actu alterat medicinæ potētiam, illamq; reducit in actum: sed non erit alteratio uera illa qualitatum, quæ fit inter contraria: ad hanc enim alterationem potentialiter ad actum non impedit similitudo qualitatum, quando una est in actu, alia uerò est in potentia. ego sic respondeo ad illam propositionem, cum quæritur, erit ne ibi alteratio inter ista calida ut 2? utrinque, quia ibi est similitudo: dico ibi non esse uerè similitudinem, imò diuersitatem: nam gradus medicinarum uariant speciē in medicina: gradus autem in tēperaturarū non uariant speciē temperaturæ; tamen ego non uideo, quorsum hæc? nam certum est esse hic similia ista, sed illæ aliæ priores responsiones sunt uerißimæ, & sensatæ. Tertia difficultas est, aquam endiuiæ calfactam non refrigeraturam. Hoc est contra Galenum dicentem sæpe, quod si exhibeamus opium, decoctum opij etiam incalefactum si deducatur ad actum, suæ formæ, refrigerabit. quomodo uerum, si calefiat non refrigerabit? redit enim ad suam formam. Respondeo, sic semper sane intelligimus, si incalefactum opiū, cuius frigiditas est in potentia respectu corporis humani

mani,ſuperetur à gradibus caliditatis inductæ in ipſum ab igne incalefactum;quàm primum erit uictoria in illis gradibus ,ſi forma opij per gradus maiores calidi extranei inducti corrumpatur, iam opium non refrigerabit, quia iam non eſt amplius opium : ſic aqua uel decoctum endiuiæ ſi tantum incaleſiat,ut ſuperetur eius actus infrigidans, non infrigidabit; non eſt enim amplius endiuia; ſed ſi opium igni applicatum tantum incaleſiat,nec deſtruatur forma opij ut puta ad 2. gradus,uel plus ut non ſuperetur eius forma à gradibus, quæ eſt ut 4.dico opium non tantum refrigerare, ſed etiam citius refrigeraturum;deducit enim illa caliditas talis potentialitatem opij ad actum: ſed ſi ſuperetur opium,incalefacit:ſicut & ſinapi poterit refrigerare, ubi fuerit congelatum:ſpiritus enim opij frigidi exhalabunt per concoctionem , & corrumpentur à forma ignis , ſicut argenti uiui ſuper aureo igni appoſito. Ideo boni medici iubent, & diſtinctè præcipiunt iſtis rudibus aſtantibus apud infirmos ,quando propinant ſyrupos refrigerantes dicunt , ut calefaciant ad gradus tepidi calidi remiſſi, quod ſtat cum forma endiuiæ in primo tantum gradu frigidæ, nec dant frigidos, ne uentriculus offendatur,nec calidos nimis,ne forma medicinæ euaneſcat: & hæc eſt rei uera deductio. Secundus articulus quæſtionis eſt,quando componuntur medicinæ uel contrariæ , uel ſimiles quid reſultat ex hac miſtione?an reſultat aliquid tertium miſtum , ſicut ex quatuor primis corporibus complexio , quæ non eſt

neque

neque aqua, neque ignis, neque aer, neque terra. deinde nunquid post illam fermentationem, si componantur medicinæ calidæ ut 2.3. aliæ frigidæ, ut 3.2. aliæ ut 4. illa forma resultans uel frigidi, uel calidi in quo gradu sit, ut theriaca, mithridatum, & hoc non tentabimus. tentauerunt enim quidam, quos deridebat Auerroes, quæ res est in se difficilis. tertium est, cur & quomodo fiat cõpositio medicamentorum? fit enim, ut refrangantur uirtutes quorundam excedentes. primum autem hoc tractabimus, secundum dimittemus.

Circa compositionem medicinarum unum proposuimus declarandum; primum hoc utrum quando duo contraria medicamenta componuntur; an ita immutentur in arte, ut ex illis resultet quoddam mistum distinctum ab illis, quod nullum illorum sit, an idem fiat in medicamento, an retundantur ad unam tertiam temperaturam? & si sic, ad qualem, quam? multum enim interest, quam habet qualitatem: posteaquam contrarijs curamus. hic duæ sunt opiniones Auerrois altera, altera Galeni. Auerrois est hæc, in mistione artificiali contrariorum immutari uirtutem singulorum; sicut in naturali mistione, ut docet Auerroes colliget ut cap. ultimo. Galeni sententia est in totum contraria in primo κατὰ γενῆ cap. primo: sane hoc quoque intelligendum est, quod retinent proprias uirtututes in mistione composita medicamenta contraria, & uirtutes singulorum remanent in actu; quod uidetur uelle Galenus. nos uidebimus utrum Auerroes

probat

probat in mistione tali quoddam tertium resultare, & non remanere uirtutes eorum in actu, & sicut est mos suus disputandi, deducit Galenum, uultq; deducere ad id, quod fieri haud potest: est enim hoc genus argumentandi sibi familiare. nam si ita, Galene, tunc duo contraria essent in eodem simul actu, consequens est falsum; ergo & illud, ex quo sequitur. probat consequens esse impoßibile; quia quando duo contraria simul commiscentur, uel simul uincunt, & uincuntur; si unum uincit alterum, tunc non erit, nisi una qualitas uincens, & sic non erit actus alterius, quia uicta est illa qualitas altera, & forma eius perijt. forma ergo & actus: est enim actionum forma ipsum principium; si uincunt mutuo, & uincuntur. & idem docet Arist. in primo de generatione animalium cap. ultimo, tunc resultat unum tertium, quod neque est hoc, neque illud rectè, sicut fit in mistione naturali. neque uerò complexio, nec forma est ignis; quia non calefacit; nec aquã, quia non infrigidat, &c. sic ibi in arte non remanent actus illorum singulorum. ergo non possunt contraria actu esse simul; sed quia posset dari instantia negando duo contraria actu non posse esse simul: nam uisus percipit album, & nigrum in oculo. Item in qualibet parte corporis, tactus percipit calorem, & frigus simul. Respondet Auerroes non esse similitudinem: nam in illis duobus sensibus tantum percipiuntur species, non aliquid reale, spiritualiter bene possunt cõcipi. i. imaginari; sed corporaliter percipi non. differunt

runt autem hæc duo, percipere est sensu realiter; concipere est spiritualiter in animo in tali, uel tali sensu. Addit concludens contra Galenum, nec nominans eũ, sed astutè dicens; concedamus etiam illis hoc, ad uidendum quid sequeretur post contrariorum mistionem. qui dicunt singulorum uirtutes remanere in actu in cõpositione medicamentorum, uel uolunt unumquodq; membrum trahere, quo indigebat, ut membrum calidum, medicinam calidam; frigidum, frigidam: quos deridet scommaticè dicens, quomodo trahit illud, quod non est, ex quo nec aliquid est actu frigidum: nec aliquid actu calidum: fortè somniauerunt. Ridet Galenũ, quod ipse somnijs multum tribuit, sæpe de somnijs meminerit, & dimittit Galenum ridendum. Galenus tenet contrarium, & secundum rationem, & experientiã; qui primo κατὰ γενῆ expreßè dicit remanere uirtutem singulorum actu. nunc uidebitis quomodo hoc sit intelligendum: deinde experientia theriacam nouam nemo dubitat non esse somniferam, & tameñ ibi plura sunt calida, quam frigida; nihilominus opium ibi cũ sit, uirtusq; eius remaneat actu stupefacit. ergo uirtutes contrariorum remanent actu in eadem compsitione; quod dico de theriaca, idem etiam de omnibus medicinis nouis. Galenus quando uolebat sistere sanguinem, habuit in eodem gradu theriacã nouam. pro responsione ad illa Auerrois fulmina supponendum est Arist. dogma in prædicamentis substantiæ, & formæ substantiali, ut forma est, nihil esse contrarium: quan-

quando duæ substantiæ ponuntur, pugnant: si pugnāt propter suas qualitates in actu positas, ut ignis cum aqua tantum: semper enim istorum quatuor corporum simpliciū qualitates simul in actu sibi repugnant: sed quoniam qualitates sunt in potentia, non possunt agere, nisi deducantur ad actum per aliquod tertium; sicut sunt omnia mendicamenta, quando sunt mista, illud tertium est calor in mistione quòd agit. & patitur: nā substantiæ nihil est contrarium, qualitates non sunt in actu, sed tantum in potentia, etiā per te Auerroes; imò si exhibeantur corpori, cum sunt in actu, unumquodque membrum trahit sibi proprium, & familiare; crocum cor. unam petit cor, aliam hepar medicinā; sicut sunt destinatæ à natura æconomica quæ iusta utitur distributione. remanent ergo qualitates singulorum in actu in misto. ad suam positionem, quid dicendum? natura rei determinat omnes quæstiones, sicut omnes dubitationes nascuntur ex malo conceptu. quæ est natura huius mistionis? Arist. in primo de generatione, & corruptione in cap de mistione docet, quando aliqua miscentur simul contraria, in tali mistione uel esse factam fermentationem, uel adhuc non esse factam, ut per exemplum ponantur santala, rosæ, cinnamomum, piper; ista sunt opposita; duo frigida, duo calida; & in diuersis gradibus: si ista sunt fermentata, resultat unum tertium distinctum ab ijs, quod non est aliquod ex singulis ingredientibus: si non sunt fermentata, unumquodlibet est in actu. Quid est fermentare?

Ad-